

~~12. a. 2~~

~~21~~

28-5-8

273

3
28-321

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Vol.	A
Nº	5
Tabla	
Número	273

R. 3638

ABa.

273

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

PRO
TRIPLICI HOMINVM STATV

INCIPIENTIVM, PROFICIENTIVM,

& Perfectorum, ex sanctis Scripturis, *Compto el Sr Pedro de Montenegro.*
& Patribus

Libri Quinque.

BERNARDINO ROSIGNOLIO

VLMETANO, EX SOCIETATE IESV.

AVCTORE.

Del C. M. de la

Comp. a El Sr de Granada.

Cum gratia & privilegio CAESAR. MAJEST.

INGOLSTADII,

Ex Typographia ADAMI SARTORII.

ANNO M. DCIIL

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

T. R. O.
P. R. I. N. C. I. P. I. U. M. S. T. A. T. U. M.

INSTITUTUM P. R. O. F. I. C. I. E. N. T. I. U. M.
C. P. O. S. T. U. M. E. N. S. I. S. T. I. T. U. T. I. O. N. I. S.
E. P. A. R. I. S. I. S.

Libri Quintus

BERNARDINO ROSIGNOLO
VIMPTANO EX SOCIETATE IESU.

AUCTORE.

Com. gratia & privilegio Caesaris. M. A. S. S. E. T.
I. N. G. O. L. S. T. A. D. I.
Et Typographia Adami Zastoria
Anno M. DC. LIII.

CLAUDIO AQUAVIVÆ
P R A E P O S I T O
G E N E R A L I S O C I E -
T A T I S I E S V .

BERNARDINVS ROSIGNOLIVS S.

Librum de disciplina Christianæ perfectionis à me conscriptum, ne sine ea quam è tuis manibus accipiet luce, in lucem prodeat, vt authoritate tua, ita & nomine illustratū emitto. vt cui initium & quasi cōceptio debita est, dicetur partus, & qui parens consilij fuisti, primus fructum laboris percipias. Et licet indignū videri possit, iis adnumerari me, qui te per librum adeunt, tu tamen nō es, Pater optime, tuis humanissimis moribus indignus. Et liber qui in manus tuas venit, non tam meus est, quàm eorum, quo-

EPISTOLA

rum sacra monumenta, quantum tute tibi ab assiduis occupationibus eripere potes, diligentissimè volutas, & verò etiã augustè veneraris. Si quidem secūdum Scripturas sacras ex sanctorũ potissimùm Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus: vt qui nobis duces sunt Catholicorũ dogmatum aduersus hæreticos, quod latè ostendunt alij lucubrationibus suis, iidem Evangelicæ perfectionis simul magistri esse ex hisce nostris intelligerentur. Quæ autem nullis authoribus differuntur, quod interdum fieri necesse est; neq; illa vsq; ad eò mea sunt, quin vel sapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentium, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epistolarũ, Tractatum, Adhortationum, ac priuatarum congregationum fontibus hausta sint. Vt nulla commendatione scriptoris sui apud te egere possit his tibi nominibus commendatus liber. Nisi fortè multa tibi idcirco minus placeant, quod tua sint. Sed in communi aliorum

DEDICATORIA.

rum consensu ignoscet nimirum tibi modestia tua. Ego certè plurimum referre ad susceptum opus existimaui, si intelligerent omnes me sub tuæ vmbra sapientiæ, quæ quanta sit, nouit Societas Iesu vniuersa, quasi sub mystica platano collegisse, si non vberiore aquam tuam, saltem guttas, quas potui, quasque hisce scriptis ea identidem lustrans aspersi. Vt quando his refectionis aquis educatus sum, eas dum foras deriuo ad aliorum vtilitatem Dei que gloriam propagandam; patiendum tibi sit, nomen capitis inscriptum
legi. Vale.

ADMONITIO AD LECTOREM.

In sacris Scripturis, sanctorūq; Patrum
libris habere nos omnia, quæ hominem ab
ipsis incunabulis Christianæ vitæ per re-
liquas omnes eius ætates perducere possunt ad per-
fectionis summum, confessares est & manifesta. Si-
quidē omnis Scriptura, vt ait Apostolus, diui-
nitus inspirata, vtilis est ad docēdum, ad ar-
guendum, ad corripiendū, ad erudiendum
in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad om-
ne opus bonū instructus. Sanctorum etiā Pa-
trum scripta de vniuersæ Theologicæ scholæ sēn-
tentia quædam reconditæ venæ sunt, ex quibus
quasi pretiosissimū aurum ex copiosissimis fodinis
arcana perfectionis cruuntur. Certè S. Greg. Na-
zianzenus scribit, se in enarrationibus S. Basilij
non superficiem tantum verborum specta-
re, sed ex gurgite ad gurgitē adhuc pergen-
do, abyssō abyssum accersendo, lumine lu-
men inueniendo; quiescere nunquam, do-
nec ad summum verticem perueniat. Quod
si de quibuscunq; Sanctorum monumētis hoc ipsum
dicā

1. Timoth. 3.

Oratione in
audem. Basi-
lij.

dici potest, quid existimandum de iis, quæ in moribus ac perfectione explicanda propriè versantur? *Mibi quidem de omnibus sanctorum Cypriani, Athanasij, Gregorij Papæ, Chrysostomi, Bernardi, & Cassiani, plerisque etiam S. Augustini & aliorum scriptis affirmandum videtur, quod idem S. Nazianzenus scripsit de Asceticis S. Basilij. Cùm orationes, inquit, eas, quæ de moribus, ac benè viuendi ratione scripsit, in manus accipio; animo & corpore purgor, templūque Dei capax efficior, atque instrumentum musicum à spiritu pulsatū, diuinamque gloriā, & potentiam decantans. Hoc reconcinnor & componor, atque in alium virum migro, diuinitusque immutor. Et quod Seuerus asserit de S. Augustini opusculis, fauos esse nectaris* Epist. 37. inter epist. S. Augustini. *plenos, delicias animæ, ex quibus ea, quicquid in se minus inuenit, aut imbecillum sentit, refarciat, atque suffulciat, idem in aliorum Patrum sacros Commentarios ac lucubrationes quadrare dubitandum non est.*

Optassem propterea, vt quod ego sum conatus efficere, fecisset aliquis ante me, qui & ingenio & facultate, multoq; magis spiritali experientia ac sa-

cra lectione præstaret: hoc est, è sacrarū Scripturarum & Patrum fontibus doctrinam perfectionis hausisset, in nosq; deriuasset: sed quoniam qui id adhuc molitus sit, scio neminem, & res est meo iudicio utilissima, ne dicam necessaria iis, qui perfectionis viam semel ingressi, tutò ac fructuosè in ea pergere student; non existimaui vitio dandum esse, si quod duce caruerim, ipse vno diuino nixus auxilio, mihi viam aperuerim, scrutandoq; Scripturas, ac vetera Sanctorum monumenta, ex his ea, quæ sacrosancti scriptores de vniuersa perfectionis ratione ac forma prodiderunt, eruere inchoauerim. Absoluent fortassè alij, quibus otium, industria, vires ingenij & spiritus maiores suppetent; pingentq; suis coloribus perfectionem. Mihi satis est qualemcunq; viam ad eam demonstrasse, & prima tantæ imaginis lineamenta duxisse. Vt hanc etiã ob causam speranda venia sit, si multa sint omissa, quæ præter ea quæ allata sunt ex Patribus, adhuc adferri potuissent videbantur: si aliqua non, uti oportebat, expensa: aliqua non optimo loco collocata; aliquorum sententiam minus affecutus sim, aut ne fortassè affecutus. Siquidem tentavi solùm, & certè bona fide & candidè, quid in hoc genere possem ad meam aliorumq; utilitatem.

*Illud monitum lectorem volo, nihil scribere me,
quod Scripturæ & Patrum verbis approbatum,
& communitum non sit, omiſſis ſæpenumerò, ad
moleſtiam euitandam (inquit) & (Hæc ille:) Et
quanquam res eaſdem, quas hi quinque libri, Theolo-
gia etiam magna ex parte tractat; hîc tamen non
ſcholasticè ſed ſimpliciter, & ad uſum tantùm ac-
comodatè explicari: Uſum enim res de qua agi-
tur ſpectat: quare & ad uſum fuit dirigenda tra-
ctatio. Ob quem etiã diſſerui de quibuſdam, ut mi-
nus ad inſtitutum noſtrum neceſſariis, breuiter,
qualis eſt in primo libro peccatoris cõuerſio, & iu-
ſtificatio, & in quinto nõnulla ad perfectionis pro-
prietates pertinentia. De aliis fuſius dicere oport-
uit, utpotè, noſtris, De vincendis nimirum tenta-
tionibus, de abnegatione, de ſpirituum discretio-
ne, oratione, & virtutibus, quæ ſecũdo, tertio, &
quarto libro continentur. Ita tamen utrumque
præſtitum eſt, ni fallor, ut nec breuitas offundat
tenebras, nec explicatio ſaſtidium adferat.*

*Quod ſi aliquando recẽtiores ſcriptores produ-
cti ſunt, id factum eſt in rebus illis, quas Patres vix
attigerunt, & recentiores copioſè ſunt proſecuti:
eoq̄ delectu, ut non niſi paucos, graues, doctos, pios*

B

viros

viros de iis ipsis scribentes adduxerimus, quod cum de scrupulis, discretionem spirituum, & preparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæ pretium fuit. Sancti autem Thomæ doctrinam atque sententias, non minus frequenter, quàm libenter usurpato, tum propter intelligentiam, sapientiam & auctoritatem tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos sanctorum Patrum sensus, quos ille pro re nata feliciter assequitur, ut ex tractatione de abnegatione malorum habituum, aliisque ex locis perspicuum est.

Postremò, in quo summum est momentum, ut ad eundem usum ad quem instituitur tota tractatio, referatur; ad utilitatem eorum, qui in rebus spiritualibus exercentur, & ad magistrorum, qui in his versantur industriam quoquo modo subleuandam; adieci ad calcem ferè cuiusque libri, qua ratione, rerum, quæ eo explicantur, usus subeundus, & in consuetudinem deducendus sit, præpositis exemplis, tum reducendi ad certa capita res illas, quibus meditando potius, quàm legendo, imbui, formarique hominem spiritualem oportet: tum designandi locos ex animandæ conscientiæ ad cuiusque generis hominum proprium, & præsentem statum accommodatos.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS.

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR
EA, QVÆ SPECTANT AD STATVM
INCIPIENTIVM.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANA
PERFECTIO

FRANCIS

IN QVO EXPLICIT
ET QVO SPICIT AD BEATUM
INCIPENTIAM

INDEX

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

In quo explicantur ea, quæ spectant ad
statum Incipientium.

*Proœmium, quo explicatur scopus & partitio totius Operis
de Disciplina Christianæ perfectionis.*

- CAP. I.** Ad perfectionis doctrinam percipiendam necessaria est idonei magistri opera.
- II.** Quis sit idoneus magister doctrinæ perfectionis Christianæ.
- III.** Status peccatoris ante conuersionem à peccato.
- IV.** Conuersionis principium & auctor Deus est.
- V.** Quomodo Deus excitet peccatores ad conuersionem à peccatis.
- VI.** Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersionem requiritur.
- VII.** Quis timor à peccatore concipi debeat in conuersione à peccato.
- VIII.** De compunctionis dolore, amore item & spe, quæ concipi debēt à peccatore, vt ritè conuertatur.
- IX.** De proposito emendationis, confessionis Sacramento, & ad Christum Saluatorem conuersione in eundem finem necessaria.
- X.** De satisfactione ac pœnitentiæ operum vsu.
- XI.** De coniecturis perfectæ conuersionis & pœnitentiæ.

INDEX LIBRORVM

- XII. Quis fuerit status pœnitentium in veteri Ecclesia & deinceps.
- XIII. De pœnitentia quæ post reconciliationem cû Deo & satisfactionem Sacramentalem persoluenda est à pœnitente reliquo vitæ tempore.
- XIV. An pœnitens post conuersionem conseruare debeat memoriam peccatorum.
- XV. Qualis debeat esse oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.
- XVI. De perseuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.
- XVII. De tentationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio seruore temperando.
- XVIII. De secunda tentatione quam Incipienti adferunt scrupuli.
- XIX. Enitendum pœnitenti, ne in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.
- XX. Ex ardua & difficili vita spiritali tētatio quarta & quinta.
- XXI. Vniuersales causæ & remedia tētationum Incipientium.
- XXII. Vfus exempla.

LIBER SECVNDVS.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, qua prima pars est status Proficientium.

- CAP. I. Progressus spiritalis, donum Dei est: hominis tamen studium, industriamque requirit.
- II. Proficientis animum profectus & perfectionis spiritalis maximè strientem esse oportet, nihilque ei de progrediendi desiderio remittendum.

III. Pro-

- III. Proficiens intentionem in Deum & eius gloriam imprimis dirigit, eamque ab omni alterius proposito admittione liberam seruat.
- IV. Proficiens intentionem etiam ad Christum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.
- V. Quis sit scopus proficientis & perfecti, & quæ summa perfectionis Christianæ.
- VI. De prima cura proficientis in abnegatione aduersus peccata venialia.
- VII. Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduersus eadem peccata venialia, & quomodo in eis segerat.
- VIII. Quæ peccata venialia magis retardēt progressum proficientis.
- IX. De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuisio, deinceps pertractanda.
- X. De gulæ abnegatione, & victoria.
- XI. Quæ sint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.
- XII. Quænam regula generalis seruanda sit in corporis castigatione, & mortificatione subeunda.
- XIII. De abnegatione exercēda aduersus linguæ incontinentiam, præsertim in verbis otiosis.
- XIV. De abnegatione luxuriæ.
- XV. De remediis contra prædictum vitium, & indiciis victoriæ de eodem, simulque de sensuum abnegatione.
- XVI. De Auaritiæ abnegatione.
- XVII. De Iræ abnegatione.
- XVIII. De Acediæ abnegatione.
- XIX. De tepiditate spirituali, & de prima eius specie.
- XX. De secunda specie tepiditatis spiritus.
- XXI. De

- XXI. De pusillanimitatis abnegatione, ex eaque enascentibus scrupulis.
- XXII. De inuidiæ abnegatione.
- XXIII. De abnegatione superbiæ.
- XXIV. De inanis gloriæ abnegatione.
- XXV. De abnegandis passionibus animi.
- XXVI. De concupiscentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.
- XXVII. De vitando errore *απαθεία*, siue impassibilitatis, & de concupiscentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.
- XXVIII. De abnegatione intellectus & memoriæ.
- XXIX. De abnegatione propriæ voluntatis.
- XXX. De abnegatione amoris proprii.
- XXXI. De diaboli superbiâ, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vitur.
- XXXII. De diaboli artibus, & modis quibus tentando vitur, præsertim contra tyrones.
- XXXIII. De eiusdem diaboli astutis tētationibus, præsertim aduersus proficientes prouectos.
- XXXIV. De decem diaboli cogitationibus, & astutiis quibus ad decipiendum vitur, cum tentat.
- XXXV. Qua demum calliditate se Diabolus in intimum proficientis animum insinuare conetur.
- XXXVI. Quomodo gerere se debeat proficiens in diaboli tentationibus.
- XXXVII. Deum in tentationibus adesse dimicantibus, & multis magnisque præsiidiis, ac præsertim diuinis cōsolationibus illis suppetias ferre.
- XXXVIII. Quot sint genera diuinæ cōsolationis, qui eius effectus & causæ.
- XXXIX. De causis desolationis.
- XL. Vtus exempla.

LIBER TERTIUS. XXX

*Quo explicantur virtutes Theologica, & prudentia, maxime
verò ea, quæ pertinent ad discretionem spirituum.*

- CAP. I. De Virtutibus vniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.
- II. Quibus gradibus constet progressus in virtutibus.
- III. De gradibus progressus in eadem virtute, & de quibusdam generalibus virtutis proprietatibus.
- IV. De Fide.
- V. De Spe.
- VI. De Charitate erga Deum.
- VII. De Charitate erga Proximum.
- VIII. De Zelo animarum.
- IX. De Prudentia.
- X. De Electione.
- XI. De quibusdam electionis prioris exemplis.
- XII. Exempla posterioris rectè eligendi rationis.
- XIII. De Discretionem spirituum.
- XIV. De spiritu Diuino & Angelico.
- XV. De spiritu Diabolico, Carnis & Mundi.
- XVI. De spiritu humano siue naturali.
- XVII. De eorundem spirituum, Diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris scriptoris, & sanctorum Patrum.
- XVIII. De comparatione eorundem spirituum cum instinctu naturali secundùm doctrinam eiusdem Recentioris.
- XIX. De iisdem spiritibus discernendis, quænam Italicè scripserit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.
- XX. De ratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis, ex doctrina sanctorum Patrum & recentiorum.

- XXI.** De spiritali secessu proficienti ad certū tempus aliquando necessario.
- XXII.** Quomodo consilium capiendum sit ab Evangelico præside, & qui in consiliū adhibendi.
- XXIII.** Qua iudicij prudentia præditum esse oporteat Evangelicum Præsidentem.
- XXIV.** De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus uti debet, dum præcipit Evangelicus Præsides.

LIBER QVARTVS.

Quo reliquæ virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum est.

- CAP. I.** De præparatione ad orationem.
- II.** De Modo, quo initio orationis, qui orat, se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.
- III.** De peculiari quadam ratione præsentiae Dei orationis tempore, ex sancti Augustini sententia.
- IV.** De ordine in meditatione seruando.
- V.** De Intellectus exercitatione orationis tempore, præsertim circa diuinās personas.
- VI.** De reliquis Evangelicis personis.
- VII.** De eadē intellectus exercitatione circa actiones Christi Domini.
- VIII.** Exempla virtutum, quæ obseruanda sunt inter meditandum in actionibus primi generis, siue virtuosus Iesu Christi Domini.
- IX.** Alia in aliis eiusdem generis actionibus exempla virtutum Christi D.N.
- X.** Exempla item virtutum, & fructus spirituales ex nobilioribus quibusdam Christi D.N. actionibus colligendi.
- XI.** Actionum internarum Christi Domini nonnulla virtutum exempla.

XII. Ge-

- XII. Generalia quædam præcepta ad eadem virtutū
exēpla exactiōib⁹ Domini facilius eruenda.
- XIII. Eiusdem generis exempla virtutum ex actioni-
bus quibusdam personarum nonnullarum
Euangelicarum erga Christum Dominum.
- XIV. De reliquis actionibus diuersarum personarū,
quæ in Euangelio continentur.
- XV. De actionibus Dei externis, quæ in Euangelis
continentur.
- XVI. De reliquis actionibus, quæ similiter in Euan-
gelio describuntur.
- XVII. De laboriosis actionibus aut passionibus Chri-
sti Domini.
- XVIII. De reliquis Christi actionib⁹ laboriosis, iis præ-
fertim, in quib⁹ Passionis tēpore versatus est.
- XIX. De Intellectus exercitatione circa Scripturæ sa-
cræ verba, quæ meditationi subiiciuntur.
- XX. Quomodo inter meditandum exercetur intel-
lectus in coniungendo sensu morali cum hi-
storico.
- XXI. De exercitatione voluntatis & affectus oratio-
nis tempore.
- XXII. De impedimentis Contemplationis.
- XXIII. De pietate & obseruantia.
- XXIV. De Obedientia.
- XXV. De Gratitude.
- XXVI. De Veritate seu Veracitate, ac Simplicitate.
- XXVII. De Amicitia & affabilitate siue comitate.
- XXIIX. De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate &
Elemosyna.
- XXIX. De Fortitudine.
- XXX. De Magnanimitate Christiana.
- XXXI. De Patientia.
- XXXII. De Perseuerantia.
- XXXIII. De Temperantia.

- XXXIV. De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.
 XXXV. De Continentia, Caſtitate, & Virginitate.
 XXXVI. De Manſuetudine.
 XXXVII. De Modestia.
 XXXVIII. De Humilitate.
 XXXIX. Vſus exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

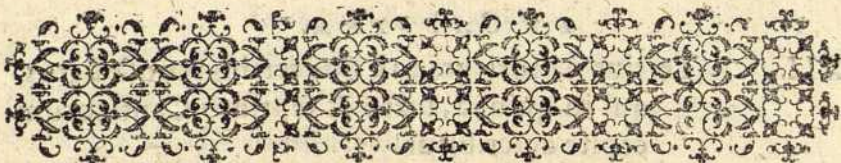
LIBER QVINTVS.

Quo ea traduntur, quæ ſtatui Perſectorum conueniunt.

- CAP. I. Quis ſit perfectus vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.
 II. Quibus rationibus & virtutibus ex Domini & Euangelij doctrina tollantur impedimenta proxima Perfectionis.
 III. Honor quid impediamenti adferat Perfectioni.
 IV. Quæ externæ virtutum actiones conducant ad Perfectionem acquirendam, & quomodo.
 V. Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad charitatem.
 VI. Vberior quædã & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.
 VII. De duobus proximis & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.
 VIII. Qua via Diuinus amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.
 IX. Status quatuor animæ Deum diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.
 X. Aperitur primus Amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſæ ſtatus, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.
 XI. Secundi diuini Amoris gradus, ſiue ſecundi ſponſæ ſtatus, qui in tertio & quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.
 XII. Ter-

- XII. Tertius Amoris gradus, siue tertius sponsæ status, qui in quinto, sexto & septimo Canticorum capite describitur.
- XIII. Quarti amoris gradus, siue quarti sponsæ status, qui in octauo Canticorum capite describitur, explicatio.
- XIV. Comparatio Actionis & Contemplationis.
- XV. De duplici genere Actionis; & de ea vita, quæ ex Actione & Contemplatione conflatur.
- XVI. De Contemplatione.
- XVII. De primo genere Contemplationis, quæ versatur circa Dei Maiestatem.
- XVIII. De secundo & tertio genere Contemplationis cælestis gloriæ, & Christi crucifixi: quibus addita sunt & alia duo, Mundi & Hominis.
- XIX. De iis quæ cum Contemplatione coniuncta sunt: & qua ratione ad eam perueniatur.
- XX. De natura diuini Amoris, & partibus.
- XXI. De proprietatibus diuini amoris.
- XXII. De gradibus ad diuinum Amorem per diuina Beneficia.
- XXIII. De gradibus amoris Dei erga homines, eiusque mirabilibus effectibus.
- XXIV. De Conformitate nostræ voluntatis cum Diuina, deque proxima ad eam præparatione.
- XXV. Exempla quædam ex sanctis Patribus, ad vsum Contemplationis & Amoris Dei.
- XXVI. Amor quo Christus Patrem amauit, vnicum ac summum est perfectissimi Amoris exemplar.
- XXVII. De Tentationibus Perfectorum.

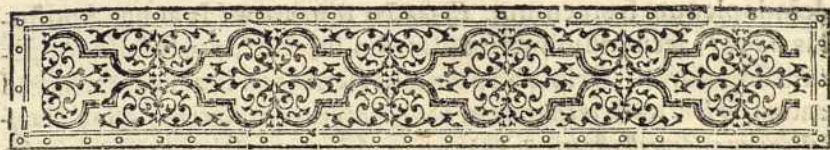
Ego CLAVDIVS AQUAVIVA, Societatis IESV Præpositus Generalis, facultatem concedo, vt opus hoc de Disciplina Christianæ Perfectionis, in quinque libros distributum, à P. BERNARDINO ROSIGNOLIO, nostræ Societatis Theologo compositum, eiusdemque Societatis quatuor doctissimorum virorum iudicio recognitum, approbatumque; typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus, Romæ 22. Aprilis M. DC.

CLAVDIVS.

Hos quinque libros R. P. BERNARDINI ROSIGNOLII, Societatis IESV, de Christianæ disciplinæ perfectione, dignissimos arbitror, qui in lucem prodeant: Eruditione enim & pietate pleni sunt; & lectoribus maximum ad vitam rectè instituendam adiumentum adferent.

PETRVS STEVARTIVS Leodius,
SS. Theologiae Doctor, Professor, Pa-
rochus Mauricianus, & Acade-
mie Ingolstadiensis pro tempore
RECTOR.

PRO-

PROOEMIUM,

QVO EXPLICATUR
SCOPVS, ET PARTITIO TOTIVS

OPERIS DE DISCIPLINA CHRISTIANA
PERFECTIONIS.

STATVM Perfectionis esse in Ecclesia mi-
litante, perspicuum est, & affirmant vno consensu antiqui Patres,
& Theologi recentiores: huncq; institutum, & in altissimo digni-
tatis gradu in ea collocatum à Christo Domino, cuius illa vox est;

Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est. Et illa: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me. Matth. 5.
Matth. 19.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Ea enim est natura voluntatis humana, vt eius conatus & motus, quo, & ad alia omnia, & ad perfectionem etiam contendit, non repente sit summus; sed certis progressionibus, & incrementis feratur ad summum. Primum igitur debilis est, & quasi infans in Incipientibus: Deinde confirmatur & adolescit in Proficientibus: Postremo, virile robur & maturitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat Apostolus vinculum perfectionis, cum nata fuerit, vt S. Augustinus scripsit, nutritur, nutrita roboratur, & roborata perficitur. Et quanquam idem S. Augustinus libro de vero Religione ad similitudinem exterioris hominis, per sex hominis interioris aetates, spiritualem perfectionem metiendam putat; a libi tamen huic tripartite diuisioni non obscure fauet. Et ante ipsum S. Hieronymus, & postea S. Gregorius, S. Bernardus, & alij. Atque hæc illa eadem est partitio, qua rem hanc S. Dionysius Areopagita per Angelorum munera diuidit ex traditione Apostolica, purgandi, inquam, quod est prioris gradus, illuminandi, & perficiendi, quæ pertinent ad posteriores duos. Immo sanctus Gregorius in ipsis gradibus tribus, accommodat ea, quæ Dominus parabolicè dixit apud sanctum Marcum: Terra primùm fructificat herbam, deinde spicam,

*Gloss. 3.
In cap. 1. Ioan.
tract. 5.
Lib. de Vera Reli-
g. cap. 26.
In Psal. 130 ser-
16 & 17. de Ver-
bis Apostoli.
Hieron. in Isa.
cap. 61.
S. Greg. lib. 24.
mor. ca. 7. & in
Ezech. hom. 15.
Bern. ser. de li-
gno, & ser. 4. ad
fratres. ser. de
cant. Ezechie.
S. Dion. de cœ-
lesti. hier. ca. 3.
S. Greg. lib. 22.
mor. cap. 20.*

deinde

S. Hieron. epi-
stola 139.

deinde plenum frumentum. Et sanctus Hieronymus: Ioannes Aposto-
lus, inquit, secundum merita filiorum suorum, profectusque ope-
rum singulorum, scribit ad paruulos, scribit ad iuuenes, scribit ad
patres, vt hinc etiam intelligamus, non solum quam elegantibus, aptiq; trans-
lationibus eosdem illustrarit S. Euangelista; sed quam grauiter de iis nos existi-
mare voluerit.

Serm. de qua-
tuor modis o-
randi.

Gradus porro hi non ita distinguuntur, vt inter se nullo modo misceantur.
nam lumen diuinæ gratiæ, quo peccatorum in Incipientibus caligo discutitur,
& cuius splendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illustratur at-
que perficitur; à primo & vltimo gradu non abest. Et quandiu viuatur in erga-
stulo corporis, vt in primis duobus propria insunt principia perfectionis; sic in per-
fectis etiam viris semper est aliquid quod expietur, vt sapienter à S. Bernardo scri-
ptum sit: Sic nimirum, conseruandæ humilitatis gratia, Diuina solet
pietas ordinari, vt quâto quis plus proficit; eò minus se reputet pro-
fecisse. Nam usque ad supremum spiritualis exercitij gradum, si
quis eousque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione
relinquitur, vt vix sibi primum videatur adeptus. Quare distinguuntur
hi gradus ex eo, quod in vnoquoque proprium, & potius est, quod Incipientibus est
purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.

Ordinem hunc sequar ego, Deo fauente, accommodatum ni fallor, ad doctri-
nam de Christiana Perfectione, quam tractandam suscipio. vt primo loco de Inci-
pientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, &
officiis, idq; ex sacris Scripturis: potissimum verò de sententia sanctorum Ecclesiæ
Catholicæ Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc descriptionis ge-
nere inter alios excelluere. Quales sunt S. Basilius Episcopus, S. Gregorius
Papa, S. Bernardus Abbas, & Casianus Monachus. ab aliis simul pe-
tendo, quæ ad eandem hanc ipsam rem pertinere videbun-
tur: præsertim à sancto Augustino, & san-
cto Chrysostomo, &c.

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neces-
saria est idonei magistri opera.

C A P V T I.

ERTVM est illud quod à S. Gregorio Papa scribitur, *Le- Lib. 1. dialog. cap. 1.*
ge non constringi Spiritus sancti donum; & reperiri ali-
quando nonnullos, qui ita per magisterium spiritus in-
trinsecus docentur, vt si eis exterius humani magisterij
disciplina desit, magistri intimi censura non desit. *Cuius tanta gratie (vt*
idem ait) propria signa sunt virtutes, & humilitas, quæ si vtraque perfectè in
vna mente conueniunt, liquet quod de presentia spiritus testimonium ferat. Sic
Ioannes Baptista magistrum habuisse non legitur. & Moyses in eremo edoctus man-
datum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit. Hæc sanctus Ponti-
fex. In hunc numerum referre possumus plerosq; sanctissimos viros,
quos elegit Deus, vt multorum filiorum in Christo patres, & institu-
tores essent. nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuisse discipu-
los. & quidem de S. Antonio narrat S. Athanasius, eum à Deo solitum
fuisse edoceri. quod idem multarum religionum fundatoribus Dei
 dono accidisse, mihi probabilissimum est. immò & aliis præter eos
 non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis spiri-
 talem scientiam nonnunquam mirabiliter viguisse, Cassianus testa-
 tus est. & S. Augustinus cælum, inquit, cæli Domino. qui erexit, & sublima-
 uit quorundam Sanctorum mentes in tantum, vt nulli hominum, sed ipsi Deo suo
 dociles fierent.

In Vita S. An-
tonij.

Coll. 14. cap. 16.
In Psal. 113.

Ibidem.

Cæterùm hæc, præcipit S. Gregorius, vt veneremur, nec nobis pu-
temus esse proposita ad imitandum: *Vfus enim, inquit, rectæ conuersionis*
est, vt præesse, non audeat, qui subesse, non didicerit, nec obedientiam subiectis impe-
ret, quam Prælati non nouit exhibere. alioquin fiet, vt dum se quisque sancto Spi-
ritu impletum præsumit, discipulus hominis esse renuat, & magister erroris fiat.
Ad quam præsumptionem cuitandam Deus ipse, qui Apostolum
Paulum vocauerat, vt obseruauit Cassianus, non eum docet perfe-
ctionis viam statim, quod faciliè poterat, sed mittit ad Ananiam, vt ab
eo illam cognoscat: *Eum, inquit, illius prius doctrina quàm sua institui*
volens, ne scilicet, quod rectè gestum fuisset in Paulo, posteris malum præsumptionis
præberet exemplum. Ob quam etiam causam affirmat idem, Apostolum
postea longo interuallo ad conferendum Euangelium, quod prædi-
cabat, quodque non ab homine didicerat, sed à Deo ipso, eiusdem
Dei iussu (hoc enim significat secundùm reuelationem) ascendisse

Coll. 21. cap. 29

1 Cor. 9.

Galat. 2.

Hierosolymam ad suos antecessores, & coapostolos. Vnde vt rectè concludit Calsianus, manifestissimè comprobatur, nulli à Domino viam perfectionis ostèdi, qui habens vnde valeat erudiri, doctrinam seniorum, vel instituta contempserit. parui pendens illud, *interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, seniores tuos, & dicent tibi.*

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam grauissimæ conficiuntur. Prima sit hæc posterior, nempe diuina voluntas, nobis satis explorata, & manifesta in Scripturis sacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc possent, nisi prædicta sufficerent.

Secunda est, quam S. Gregorius exaggerat, consuetudo, & præxis in Ecclesia recepta, vt nemo viam perfectionis ingrediatur, aut pergat, sine duce itineris, ac magistro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Tertia sit constans sanctorum Patrum de hac re consensus, nam præter iam dictos idem docuerunt S. Basilius in regulis, S. Hieronymus, & idem S. Basilius cum laudent vitam cœnobiticam, atq; S. Hieronymi hæc sunt verba: *Mibi quidem placet, vt habeas Sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es. statimq; in partem alteram tibi declinandum sit, & errori pateas; plusq; aut minus ambules, quàm necesse est: ne aut currens lasseris, aut moram faciens obdormias.* Præclara etiam est illa S. Bernardi ad idem pertinens vox; *Qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.* Posterioribus temporibus cum Patribus quoque senserunt quicumq; de spiritali via tradiderunt præcepta, è quibus ne longum faciam, producam vnum S. Vincentium: *Plus, inquit, dico, Christus, sine quo nihil possumus, nunquam suam gratiam ministrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductum eius. Obedientiæ via est via regia, qua homines inoffenso pede ducit ad summum scalæ, in qua Dominus apparet innixus.*

Quarto loco occurrit ipsamet necessitatis ratio. Etenim (vt ait Calsianus) *cum omnes artes, ac disciplinæ humano ingenio repertæ, quæ & nihil amplius quam vitæ huius commodis profunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquam sine instituentis doctrina nequeant comprehendere; quàm ineptum est credere, hanc solam non egere doctore, quæ & inuisibilis, & occulta est, & quæ non nisi corde purissimo peruidetur. cuius error non temporale damnum, nec quod facillè reparetur, sed animæ perditionem parit mortemq; perpetuam.* Hæc ille. Cuius ratiocinatio vrget sine dubio, efficitq; vt qui de re tanti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione dissentire queant. Quamuis enim, vt ait S. Basilius, ductore sancto & bono spiritu indiget homo, vt dirigatur in viam veritatis, & affirmat Aposto-

lus,

Ibidem.

Deuter 32.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Basil. serm. de instit. monast. Hieron. epistol. ad Rusticum. Basil. Reg. fus. disp. cap. 16.

Epist. 37.

Tract. de Vita spiritali.

Quarta ratio.

Col. 21. cap. 11.

Reg. breu. q. 1. l. Cor. 30.

lus, non esse nos sufficientes, cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis; vtitur tamen, vt plurimum Deus hominis opera ad auxilium animarum. Et quemadmodum vult, vt fides, quæ ipsius donum est, ex auditu prædicationis percipiatur; sic sapienter etiam decernit, vt doctrina Christianæ perfectionis, quæ fide tanquam fundamento nititur, munere quidem suo, sed non nisi magistri voce in animis hominum inferatur.

Postremò persuadent idem præstantes & vberes fructus, qui ex hac ipsa institutione, de qua agimus, percipiuntur. Nam cum hæc disciplina id postulet, vt non solum instituentem audiamus, sed illi etiam aperiamus omnia, quæ intus in nobis sunt; magna certè vtilitas est frænum, quod ex hoc ipso nobis iniicitur, vehementerque retrahit à peccatis. & stimulus qui admouetur ad serio, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam sententiam S. Athanasius de B. Antonio sic scribit: Dicebat, inquit, magnam esse ad virtutem viam. si singuli vel obseruarent quid gererent, vel vniuersas mentium cogitationes fratribus referrent. non enim posse aliquem peccare, cum relaturus esset ad alium, quacunque peccasset, & subire pudorem, in publicum turpia proferendi. Denique nullum peccantem coram alio audere peccare, & si peccet, tamen testem vitare peccati. Igitur quasi sub oculis aiebat nostris, & cogitatu confundimur, & actu, si omnia referenda faciamus, multò autem magis, si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in ordinem. hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.

Altera vtilitas (& hanc etiam prædicant omnes, qui de hac re scripserunt) est, instituentis curam esse necessariam, ad præcauendas, & eludendas Satanæ insidias. in quas se coniiciunt ad manifestissimam perniciem, quicumque in via perfectionis aliorum consiliis repudiatis, ad sua se consilia, quasi ad normam dirigunt. Nullo namque alio vicio, ait Cassianus, tam præcipitem diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quam cum neglectis consiliis seniorum suo iudicio persuaserit, desinitio- nisque confidere. Nec aliam causam habent antiquorum & recentiorum lapsus grauisissimi, ac vtinam non æquè frequentes, quam mentis in propria opinione obstinationem. Hac enim aduersario aperitur via in animam ingrediendi, eamque ad suam ipsius voluntatem iam illaqueatam ad interitum deducendi. præsertim deficiente feruore illo spiritus, qui primam ad Dominum conuersionem tanquam nutritius comitatur & fouet. Si enim tunc deficiat institutor, nec sit qui hominem deferuescentem excitet, atque corroboret, quid mirum sit, si redeat ad ingenium natura, eamque languentem verfet ad arbitrium suum Satanæ? Contra verò, si debilitatum fractumque spiritum, statim doctus magister, ac pius pater excipiat, consilio, & opera

Quinta ratio.
Prima vtilitas.

In Vita Anto-
nij.

Secunda vtili-
tas.

Coll. 2. cap. II.

iuuet aduersus præsentem teporem, & diaboli imminentes fraudes, ille qui iam periculi laqueis suffocabatur, animum erigit, & respirat; ei que in manibus est de aduersario victoria. Maximè certè offensus est diabolus huiusmodi pædagogis, & curatoribus: Odit, dicebat Salomon, *tutela, & cautionis nomen malignus*, quippe qui perspicuè cernit, de suis manibus nõ aliter prædam hanc eripi, quàm cum adolescens, & vt ita dicam, adhuc pupillus spiritus sub plena tutoris sui custodia, & potestate perseuerat. in qua potestate tunc sanè totus est, cum illi se totum aperit, regendum que committit.

S. Dorotheus
serm. 8. & Cas.
coll. 1. ca. 20. 114
legunt secund.
70. *Vbi nos habemus, qui cauet laqueos, securus erit.*

Reg. 13. de discernendis spiritibus.

B. P. Ignatius, Societatis nostræ parens, ad hoc idem propositum ita scribit: *Inimicus noster morem insequitur nequissimi cuiuspiam amatoris, qui puellam honestorum parentum filiam, vel uxorem viri alicuius probi volens seducere, summoperè procurat, vt verba & consilia sua occulta sint. nihilq; reformidat magis, ac egresert, quàm si puella patri suo, vel vxor marito ea patefaciat: cum sciat hoc pacto de votis & conatibus suis actum esse. Ad eundem modum obnixè sagit diabolus, vt anima, quam circumuenire cupit, ac perdere, fraudulentas suas suggestiones teneat secretas. Indignatur verò maximè, & grauissimè cruciatur, si sui vel confessionem audienti, vel spirituali homini molimina sua detegantur, à quibus ita excidere se funditus intelligit.* Hæc B. Pater. Qui plura desiderat, legat sermonem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodum piè hoc argumentum tractat.

Tertia Scilicet.

Accedit & illud, virtutem in medio positam refugere extrema, at quàm difficile est, non dicam intelligere, sed re ipsa attingere hoc virtutis medium, ac bonum? igitur necessaria nobis est magistri doctrina, & prudentia, quæ hoc ipsum medium in actionibus nostris digito demonstratum, tuto nos amplecti faciat, in eo que conuiescere. ne quod timebat S. Hieronymus, plus aut minus ambulemus, quàm necesse est: aut currentes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus.

Epist. ad Rufinum.

Quarta Scilicet.

Postremò, quanti meriti apud Deum est hæc ipsa submissio, quæ se homo homini propter Dei amorè subiicit? quam putamus, complaceat sibi Deus, qui alta à longè cognoscit, humilia autem per benignè respicit, in hac hominum liberorum sub sibi pares homines subiectione? præsertim, si aut ex instituti regula, aut præscripto maiorum id faciunt? vt propterea dubitandum non sit, quin eorum cogitationibus Deus adsit, ea consilia suggerens, quæ necessaria & utilia esse intelligit iis, quos erudiunt ad perfectionis Euangelicæ instituta. Dixit enim; *Qui vos audit me audit.* Positum igitur sit, necessariam esse magistri idonei operam ad viam perfectionis ingrediendam, & prosequendam.

Luc. 10.

Consequens illud etiam est, & ex antedictis conficitur, maximè momenti esse ad spiritus profectum, arcana cordis, & totum interioris hominis statum spirituali Rectori animorum penitus aperire: esseque in omnibus religiosis institutis sapientissimè, aut vsu continuo introductum, aut etiam lege sancitum, vt cogitationes mentis, & motus animi omnes ad eum finem explicentur spiritus magistro. Obseruari denique potest apud plerosque historicos, & chronographos familiarum religiosarum, in eis tamdiu primi spiritus feruorem cursum suum feliciter tenuisse, quamdiu tam salutaris consuetudo nihil spirituales Patres omninò celandi, eisque in omnibus sese committendi retenta, corroborata, ac propagata fuit. cùm primum verò intermitti negligentia cœpit, exteriori forsitan obseruantia aliquid datum esse, ad proximorum ædificationem; solidam tamen sanctitatem vitæ, ac morum maximoperè labefactatam penè concidisse. Ideoque ad eam restituendam in statum pristinum, non alia iudicio bonorum omnium spes est, quàm si interna hæc adeoque necessaria disciplina ad antiquam praxim, splendoremque restauretur. sicque in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam reliquerunt.

*Quis sit idoneus magister doctrina perfectionis
Christiana.*

CAPVT II.

REGIVS perfectionis doctor S. Basilius, eiusque perfectissimum exemplar, suis coloribus magistrum Christianæ perfectionis ita depinxit, vt an se ipsum potius quàm illū, licet minus cogitans, descriperit, non facile iudicari possit. Eius hic adscribo verba ex aurea illa oratione de renunciatione, & abdicatione deprompta: *Simul ac, inquit, in primo congressu aduersarium superaueris, summa vigilantia accerrimèq; in omnes partes circumspeditione operam dato vt aliquem tibi virum inuenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ studii certissimum ducem sequaris, eiusmodiq; qui rectum iter ad Deum volentibus pergere sciat commonstrare: qui ornatus virtutibus sit, cuius vniuersæ totius ipsius vitæ actiones testimonio sint, charitatem in eo erga Deum inesse, qui diuinarum literarum scientiam habeat, virum integrum, nec vlli distractioni indulgentem, ab avaritia abhorrentem, minimè libenter gerendis se negotiis admiscentem, quietum, amantem Deum, egentium studiosum, mi-*

nimè iracundum, iniuriarum immemorem, natura propensum ad eos docendos, qui ad ipsum accedant, quem gloria inanis non inflat, superbia non extollat, adulatione non frangat, seuerum atq; constantem, cui deniq; nihil sit præstantius honore Dei. Et post pauca subdit: Si te viro credideris virtutibus multis instructo, sine dubio omnium, quæ in ipso bona fuerint, hæres remanebis, æquè & apud Deum, & apud homines beatissimus iudicaberis. Si verò, quod cum corpore tuo agere mitius volueris, magistrum aliquem quæseris, tecum se ad tua vitia dimittentem, vel vt verius dicam, tecum vnà in eandem perniciem corrudentem, frustra mundanis rebus nuntium remittendi laborem suscepisti; & cæcum tibi ducem ascuisti, cuius ductum secuto in foueam tibi sit procidendum. Hæc S. Basilius.

Quæ omnia, quanquam sufficiunt ad eum, quem quærimus perfectionis magistrum indagandum, videtur tamen operæpretium, quædam adhuc eius officia, quæ ad vsum plurimum iuuare possunt, in medium adducere, & breuiter explicare.

I. Officium.

Primum officium est agnoscere vultum internum, atque adeò totum statum animæ, quam regendam suscipit. vt enim medicus nisi ægrotantis corporis constitutionem, morbumq; ipsum quantumlibet latentè acutissimè inuestiget, frustra in ægro curando operam ponit; sic spiritualis magister, nisi discipuli propensiones & mores intelligat, & ad ipsa etiam cordis secreta, quantum fieri potest, animiq; ægritudines perueniat, nunquam vel sanabit infirmum, vel valentem confirmabit.

Hanc cognitionem duplici via maximè assequetur. Altera, si dono discretionis spirituum opportunè vtatur ad explorandas necessitates grauer ægrotantis animæ, aut etiam otio languentis. Licet enim prauum sit cor hominis, & inscrutabile, & solus Deus scrutetur renes & corda, solent tamen spirituales viri diuino hoc lumine illustrati, quæ in animis hominum sunt diiudicare. quippe quibus in primis præceptum sit à Domino per S. Ioannem, vt non velint omni spiritui credere, sed probent spiritus, si ex Deo sint. & de illorù numero sint, de quibus scribit Sapiens; *Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelsa ad speculandum.* Neque in alium finem diuinitus hoc munere donentur, quàm, vt quando vicarij Dei sunt in cura & auxilio animarum, eiusdem etiam quasi vicem suppleant, in perscrutandis animæ recessibus, & in lucem erudendis cogitationibus eius & affectionibus. Et quanquam donum hoc gratis à Deo datur; vix tamen, nisi in viris valde sanctis reperitur. cuiusmodi erat, qui dicebat: *Consilium meum iustificationes tuæ.* Ac si diceret, ex iuste & sanctè acta vita intelligo, quid mihi consilij in actionibus tam meis, quàm aliorum capiendum sit, & qua via insistendum,

Ierem 17.

I. Ioan. 4.

Eccles 37.

Psal. 113.

dum, ne ipse errem, neq; aliis sim erroris auctor. ob id etiam se intellexisse dicit, à mandatis Dei.

Ibidem.

Quare ubi magister cum Salomone petierit à Domino cor docile, vt iudicare possit populum suum, & discernere inter bonū & malum, magna in spe sit, ab eo sibi subministrandas vires ad exercendum hoc ministerium, seseque accingat ad opus Dei, sanctorum Patrum, qui hac de re scripserunt inhærens vestigiis. Illudque ante omnia velit, in spiritali hac & grauissima functione imitari Deum, cuius adiutor est, immunem se ab omni affectione vitiosa præstando: *Gestabit* (inquit S. Gregorius de Scripturis sacris loquens) *sacerdos iudicium filiorum Israël in conspectu Domini in pectore suo, hoc, inquam, est subditorum causas pro sola interni iudicij intentione discutere, vt nil se in eo humanitatis admisceat, quod diuina vice dispensat* (quo verbo amor omnis humanus affectusque excluditur) *ne correptionis studia priuatus dolor exasperet, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet.*

3. Reg. 3.

I.

2. Par. pastor.
cap. 21.

Deinde, quandoquidem discretionis donum abstrusas animi latebras non reteggit, sed iuuat solum doctoris ingenium, vt eas discutiat, ipse sua industria, & externorum signorum ductu aditum sibi aperiat ad ea, quæ occulta sunt, quoad poterit, cognoscenda. Nonnulla, (inquit idem S. Gregorius) *subtiliter & occultè sunt perscrutanda, vt quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente quid clausum lateat, inueniat, & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoscat. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur, fodi tibi parietem. & quid est fodere parietem, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire?*

II.

2 par. pastor.
cap. 10.

Ezech. 8.

Post eam oportet eundem versatum esse maximè in dignoscendis initiis, & quasi feminibus primis humanarum cogitationum. de quibus inter alios legendus est S. Basilius in constitutionibus, & Casianus in Collatione Abbatis Mosis, & sanctus Bernardus pluribus locis. Scireque inter tentationes carnis, mundi, & Satanæ, inter virtutes item & vitia certum discrimen ponere. nam, vt idem S. Pontifex confirmat, *plerumque vitia virtutes se esse mentiuntur.* Et alibi: *Portat sacerdos rationale iudicij, quia debet rector semper subtili examine bona malaque discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiosè cogitare.*

III.

Basil. constit.
monast. c. 18.
Bernard. serm.
de 3. cogitationum gen.
Coll. prima, cap.
19 & c.
2. par. pastorab.
cap. 9.

2 par. cap. 2.

Sed huius doni maximè necessarius est vsus in excogitandis, & adhibendis remediis accommodatis ad cuiusque naturam, & ægritudines. nam neque ille laudandus est qui ad omnes morbos animi depellendos, eodem semper vititur medicamento, & ita varia sunt hominum ingenia, & propensiones, vt certissimum sit, quod idem

IV.

S. Gre-

3. par. pastor.
in prologo.

S. Gregorius asserit, testimonio etiam S. Nazanzeni, sæpè aliis officere, quæ aliis profunt. *Plerumq; inquit, herba quæ animalia nutriunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, canes instigat, & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit, deniq; panis vitam fortium roborat, paruulorum necat.*

v.

2. par. pastor.
cap. 9.

Sed non minor cura ponenda est in præstolanda curationis oportunitate. nam, vt idem ait, *secta immature vulnere deterius inferuunt, & nisi cum tempore medicamenta conueniant, constat proculdubio quod medendi officium amittant.*

Secundum officium.

Altera via, quam sequi debet spiritualis magister, vt perspectam planè habeat sui alumni animam, est, (& hoc est alterum eius officium) summa ope niti bonarum virtutum exemplo, præsertim verò charitatis, patientiæ, mansuetudinis, hominem allicere, itaq; sibi conciliare ac deuincire, vt ille libenti & alacri voluntate seipsum aperire magistro, desideret. *Tales sese, inquit S. Papa, qui præsumt exhibeant, quibus subiecti occulta quoq; sua pandere, non erubescant. vt cum tentationum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mentem, quasi ad sinum matris recurrant. & hoc quod se inquinari pulsantis culpæ sordibus præuident, exhortationis eius solatio, & lacrymis orationis lauent.*

2. par. pastor.
cap. 2.

Magistro spirituali, si is viscera matris semel induat, mirum est quàm multa statim suppetent adiumenta pietatis exercendæ. Aliquando enim patientia, & lenitate ita recreabit hominem timidum, & verecundum, minusq; audentem, quid in animo lateat explicare, vt quasi obstetricante manu eius (vt ille dicit) educatur coluber tortuosus. quod fecisse S. Macarium erga vnum illum monachum, qui solus diaboli poculum degustarat, egregiè narrat S. Dorotheus.

Job 26.

Serm. 5.

2.

Aliquando quæ ille reticet, vel pudore, vel ignoratione, vel etiam sermonis inopia, ita ipse suggeret, vel Spiritu sancto adiuuante, diuinus assequetur, vt magistrum discipulus animo suo præsentem, ac quidquid in eo occultum est, veluti intuentem suspiciat. quæ res magnum animum adfert discipulo, & via certissima est ad spiritus sanitatem. Quod si idem pater audita alterius tentatione, aut eam coniectura assecutus, possit affirmare se tentatione eadem aliquando, &

Cassianus coll.
cap. 13

grauiter esse pulsatum, qua communicatione Abbas Apollo vsus dicitur, cum adolescente monacho, quem senex alius rigidè acceptum in desperationem adduxerat, quam lucem veritatis, quod charitatis solatium in afflicti hominis animo exoriri repentiè debere, putamus? Apostolus certè hunc ipsum lenitatis spiritum, præsertim dum cum iis agitur, qui fragilitate peccarunt, apprimè commendat, cum ait: *Eratres si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis*

effu, huiusmodi instruire in spiritu lenitatis. considerans te ipsum, ne & tu tentaris. quo loco S. Augustinus; Nihil, inquit, sic probat spirituales virum, quam peccati alieni tractatio, eum liberationem eius, potius quam insultationem, *Galat. 6.* potiusq; auxilia, quam conuitia meditatur, & quantum facultas tribuitur, suscipit. pax igitur & dilectio, & communis periculi cogitatio in corde referuetur. modus autem sermonis siue acrius, siue blandius profertur, sicut salus eius, quem corrigis, videtur postulare, moderandus est. Quod si grauiora etiam remedia ob morbi sauitiam, vulnerisq; atrocitatem necessaria fuerint, dubitandum non est, quin à Deo abundè suppeditanda sint homini, quem vicarium suum huic muneri destinauit. praesertim, si vir sit, vt dicebamus, sanctæ charitatis zelo & spirituali prudentia praeditus.

Illud verò summopere magistro necessarium est (& hoc sit tertium eius officium) vt cum Deo maximè coniunctus viuat, & quandoquidè habet in manibus Dei opus, oratione, piis desiderijs, ac gemitibus ad eum crebrè, & ardentè emissis committat Deo animam, quam regit. siquidem à Deo proficisci debet quidquid in discipuli gratiam in re hac molitur magister. Et Dei est dare linguam eruditam, & verba ignita magistro, discipuli autem aperire aures ad ea percipienda, quæ proponuntur, viresq; addere ad eadem fortiter, & alacriter exequenda. Ita quotidiano experimento edocti intelligunt, qui se in tam sancti muneris exercent labore: Dei nimirum manum praesentem esse, eumq; verba eorum factaq; ita moderari, vt saepe iis minimè cogitantibus, & fortè etiam quilibet aliud volentibus, in expectatus fructus repente existat, orta que noua luce in audientis animo, ea vis illi diuinitus afferatur, vt velit, nolit, vulnus pectoris, quod antè cælauerat, cogatur aperire. quod accidit Abbati Theonæ, cum alijs quibusdam monachis, praesente discipulo Serapione adhuc adolescente de gastrimargiæ vitio, & occultarum cogitationum tyrannide differenti, & earum naturam, & atrocissimam vim, quam habent, dum cælantur, exponenti. compunctus enim Serapion, cuius causa tamen ea tunc non habebatur oratio, & conscientia perterritus, prostratus in terram, magno cum lachrymarum imbre peccatum, quod diu tacuerat, patefecit, excussitq; à se demones, qui ad illud vsq; tempus os eius perniciose verecundia concluderat. *In cuius signum, inquit Cassianus, qui hæc scripsit, lampas accensa de sinu eius procedens ita cellam repleuit odore sulphureo, vt vehementia fetoris ipsius vix homines in ea residere permitteret.* *Call. 2. cap. 15.*

Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus vitijs, quasi febribus tentatur agrotus, & vnus earum, aut etiam plurium

cura negligēda est, ne vna, quæ cæteris est grauior interitum adferat, si non statim aduersus illam pugnetur. certum est enim de inani gloria minus laborandū esse, si oriatur ex abstinentia ieiunantis, interim dum intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. *Quæ enim pestis,* inquit S. Gregorius, *ardentius insequenda est, nisi quæ periculosius premitur?*

Par. 4. pastor.
cap. 4.

3.

Multò adhuc maior patientia, feruentiorque oratio ad discendam est, quando cum illis res est, qui non solum non fatentur commissa delicta, sed certis indiciis deprehensi ea etiam excusant, negāt, quidlibet aliud, quàm spem vllam veræ emendationis pollicentur. tunc autem, inquit S. Chrysofomus, *imitandi sunt parentes, qui filiis suis graui- ter ægrotantibus, licet desperatis assident lachrymantes, lamentantes, exosculantes, omnia quæ possunt admonentes ad supremum vsque habitum. Hoc tu,* inquit, *quoque facito pro fratribus. & tamen illi non possunt lachrymis, & lamentis, neque morbum depellere, neque mortem imminuentem abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam assiduitate, instantiaq; per lamenta reuocare, ac suscitare. Dediti consilium, nec persuasisti, illachryma, punge frequenter, ac suspira paululum, vt tua sollicitudo incutiat illi verecundiam, itaque se conuertat ad salutem.* Pergit præclare in eandem sententiam plura scribere S. Chryso-

Concione 1 de
Lazaro.

De sex alijs Se-
raphim. cap. 7.

stomus, quæ breuitatis causa hîc prætermittuntur. Addit S. Bona- uentura, dissimulet in hoc casu Rector, & patientiam suam exercent, & quod arguendo non valet, orando conetur obtinere, vt aut Deus citius eum corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliquid remedij apponatur. Sic Iudam Christus tolerauit (quam rem fusè S. Chrysofomus) dum eius iniquitas patenter erupit, quamdiu enim latuit, nulli nocuit. *Huc,* inquit, *pertinet, quod dicitur de zizania, & tritico, finite vtraq; crescere; & in Apocalypsi; qui sordidus est sordescat adhuc. Quanquam enim qui huiusmodi sunt, monendi generatim sunt, vt resipiscant, sicut monuit Iudam Dominus, cum dixit, va homini illi; omnif- que peccandi occasio sit præcidenda; opportunius tamen tanto malo remedium adhiberi non potest, quam si cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerantur. Nec plura in præsentia de spiritualis patris muneribus.*

Matth. 13.
Apocal. 8. 11.

Matth. 26.

De renunciat.
& abdicat.

Si igitur, addit S. Basilius, Dei munere talem quempiam virum inueneris (prorsus autem si peruestigare volueris, inuenies,) magistrum bonorum operum, hoc apud te constanter teneto, vt nihil omninò quidquam, præter illius sententiam, facias. quidquid enim eo insciente facis, id furtū, ac sacrilegium est, tibiq; exitium, non autem vtilitatem vllam apportat. *Caue,* inquit, *ne excantationes eorū, qui demorfi sunt à serpente velis imitari, cum ipse excantandi artem non teneas, ne si ad te foras serpentes attraxeris, illiq; se tibi circumplisuerint, tuq; te ab ipsis explicare non possis.*

possis, immaniter ab illis absumare. Sed instituti ratio postulat, vt initia, & quasi incunabula perfectionis inspiciamus. in primis autem conuersionem hominis ad Deum.

Status peccatoris ante conuersionem à peccato.

CAPVT III.

ONVERSIONIS spiritualis non vna est ratio, nam alij conuertuntur à peccato ad gratiam Dei: alij à vita communi rectè viuentium Christianorum ad perfectionem Apostolicamq; viuendi normam. Et quāquam aliquando summo diuinæ misericordiæ beneficio, vtraq; simul contingit alicui, vt Apostolo Paulo, & S. Augustino accidisse certum est, & vt ego opinor, etiam plerisq; illis antiquæ Ecclesiæ vtriusq; sexus martyribus; prior tamen à posteriori longè distat, eamq; semper natura saltem anteuertit. quare de vtraque separatim à nobis agendum est. sed prius quis ante conuersionem à peccato sit peccatoris status, consideremus. Est enim hæc meditatio nondum conuersis, & conuersis ipsis maximè salutaris, & necessaria.

Qua de re præclare S. Bernardus: *Videntur mihi, inquit, quatuor interdum conuersionem nostram precedere status: vnus sub nobis ipsis, tres sub principe mundi huius. Est enim anima sub seipsa cum propriam sequitur voluntatem, libertate perniciosa gaudens. hic est filius ille prodigus, qui portionem paternæ substantiæ, quæ se contingebat, accepit, ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, ceteraq; similia bona naturæ, quibus non ad diuinam, sed ad suam vteretur voluntatem, essetq; tanquam sine Deo in hoc seculo. Est autem interim homo sub se, cum propria satisfaciens voluntati, nec dum tamen possidetur à vitiis, & peccatis. nec iam proficiscitur in regionem longinquam, separatus quidem, sed nec dum elongatus à patre. hoc autem tamdiu fit, dum licita quidem, sed non expeditiæ pro sua sequitur voluntate.*

Ser. de diuersis affectionibus anime. Primus status peccatoris. Luc. 15.

Verumtamen tripliciter, inquit, mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primum quidem, nec volentes, nec nolentes, quod conuenit his, qui nec dum habent voluntatis vsum: sunt tamen vasa iræ propter originale peccatum: donec alligato forti vasa eius diripiat fortior per Sacramentum (Baptismi) adueniens. verus vtiq; Moyses qui in aqua venit, nec in aqua solùm, sed in aqua, & sanguine.

Secundus status.

Secundo modo volentes, cum iam voluntariè peccant. hic filius prodigus iam proficiscitur in regionem verè longinquam, quia ab eo qui summè, & singulariter

Tertius status.

est, nihil longius eo, quod nullo modo est: nihilq; remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo sunt omnia, quam peccatum, quod nihil est inter omnia. Porro iustum diuinæ ultionis iudicium est, vt fugitiuum patris filium alter sibi vsurpet in seruum. vnde vni ciuium legitur adhaesisse. quem ego non alium, quam vnum ex malignis spiritibus intelligendum puto. qui pro eo quod abstinatione irreparabili peccant, & transferunt in affectum malitiæ, & nequitia, iam non sunt hospites & aduenæ, sed quasi ciues, & inhabitatores peccati. quid est autem quod ciui dicitur adhaesisse pauper adolescens & peregrinus, nisi quod factus est subditus illi? & sequentia manifestant. misit, inquit, in villam suâ pascere porcos. Et nota quod famis necessitate ciui maligno dicitur adhaesisse, sicut Israël tempore famis dicitur descendisse in Egyptum. periculosa planè & perniciosa esuries, quæ liberos addicat misera seruituti, subiiciat operibus luti, & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorum. Vnde autem egestas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna substantia in suam acceperat portionem? ex eo sine dubio, quod præmissum est, dissipasse bona sua, viuendo luxuriosè cum meretricibus. propterea, inquit, cepit egere. porro meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxuriosè viuendo dissipat bona natura, dum eis abutitur ad voluptatem. Hinc egestas succedit perniciosa (teste Scriptura) quod non satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo pascere porcos, corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti, & spurcitiis oblectantur.

Genes. 24.

Ecclesi.

Quartus stas-
sus.

Tertio quoq; modo nolentes sunt sub principe tenebrarum homines, cum iam resipiscere volentes, nisi quod peccati consuetudine miserabiliter obligati, iusto Dei iudicio, qui in sordibus sunt, sordescunt adhuc. In quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius, & verè prodigus nimis, qui non modò dissiparat sua, sed semetipsum subiecerat misera seruituti, infelix, venundatus sub peccato, cum ad se reuersus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor, id est, insatiabilibus crucior peccatorum desiderij, & affectibus vitiorum? Hæc sanctus doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem nostram facere duos posteriores peccatoris status. nam de primo qui videtur à S. Bernardo fingi, quasi status vel naturæ per se ipsam considerata, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit sine scelere, sed non sine periculo sceleris; de secundo item qui pertinet ad solum originale peccatum, nihil est, quod laboremus in præsentia, vt de duobus aliis, qui vt plurimum peccatoris ad Deum regressum antecedunt. In his autem perpendenda maximè sunt hæc.

I.

Lib. 3. de prouidentia.
Homil. 4. in 2.
ad Cor.

Primum est, peccatum mortale hominem à Deo alienare, ac procul facere. quod est (vt S. Chrysostomus scribit) separare Deum ab homine, & constituere illi inimicum. & hoc ideo, (vt idem ait) quia peccator peccans offendit Deum; est enim peccatum iniuria diuinæ boni-

bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impiè ille transgreditur, eius sanctissimam voluntatem parui pendens. quod si peccator id minimè cogitat, cum peccat, re tamen ipsa præstat, cum ab eius lege discedit, vt alter prodigus filius à paterna obedientia. quapropter à S. Ambrosio peccatum dicitur *prauaricatio legis diuinae, & caelestium inobedientia præceptorum.* *Lib. de paradiso.*

Secundum est, hinc habere peccatum, vt sit nihil, quia constituit hominem sine Deo, quod est ipsum ens, & bonum, infinita ac incomprehensa perfectio, & bonum omnis boni. vt propterea à S. Chrysostomo sapienter scriptum sit, *nihil est peccante pauperius, & sanè si Dei gratia, quam amicis largitur Deus, maius bonum est, quàm bonum naturæ totius vniuersitatis creatæ, vt docet S. Thomas, in qua egestate positum dicemus peccatorem, qui statim ac peccat grauiter, ea omninò priuatur?* *II.* *Hom. 5. de presentia.* *1. 2. q. 113 art. 9. ad 2.*

Tertium est, peccatorem Dei patris amantissimo patrocínio destitutum adhærere diabolo, eiusq; mancipium fieri. quod etiam præter S. Bernardum asseritur à B. Augustino; *Vnusquisque, inquit, peccando animam suam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis. ex quo consequens illud est, quod S. Basilius sæpe docet, peccatum, angelum vitæ nostræ custodè, quantum in ipso est à nobis cum peccatores perseveramus, abigere.* *III.* *Exposit. propositionum epist. Rom.* *Homil. in Psal. 33. & oratione de peccato.*

Quartum est peccati foeditatem, & graueolentiam esse maximam. quanta autem sit, non poterat fortassè clarius explicari, quàm descriptione prodigi adolescentis luxuriæ in cæno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodem quasi sepulti. & re vera Deo non minus, immò multò magis odiosus est peccator, quàm homini intolerandus grauissimus cloacarum fœtor. vt propterea, vt videtur sancto Chrysostomo, dixerit Dauid: *Putruerunt, & corrupta sunt cicatrices mee. nihil enim, inquit, peccato sordidius, nihil immundius.* Et hæc omnia peccatis grauioribus omnibus communia sunt. *IV.* *Hom. in Ioannem 52.* *Psal. 37.*

Quintum illud sit, quod proprium est postremi, ac pessimi status, quo, in peccato perseverat, & quasi consenescit peccator. namq; verbis exprimi vix potest, quàm diram tyrannidem in huiusmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dæmon, idque ne resipiscat, etiam, si diuina adiutus gratia id aliquando desideret. *Barbarum est enim peccatum, inquit S. Chrysostomus, & tyrannidem exercens in animam semel captam, sed in perniciem eorum, qui ipsum suscipiunt.* Nihil est enim æquè inconsideratum, atque peccatum, nihil adeò amens, stultum, ac violentum. omnia euertit, & confundit, & perdit, quocumque insilierit, est visu deforme, importunum, molestum, & graue. & si quis

pietor ipsum depingeret, non mihi videretur aberrare ipsum sic effingens, mulierem quandam forma belluina, barbaram, ignem spirantem, iniucundam, nigram, quales externi poetæ depingunt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationem sibi quærunt primùm, post etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore addicti prauæ huius consuetudinis pondere premuntur. & mira sunt, quæ in se ipso expertum se scribit S. Augustinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorum iuuentutis suæ, à quibus quod tamen optabat, expedire se nulla ratione poterat. Sic enim ait: *Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me.* Et postea: *Nec plenè volebam, nec plenè volebam, ideo mecum contendebam, & dissipabar à me ipso.*

Lib. 8. confes.
cap. 5. & 10.

VI.

Postremus fit reatus, quem appellant Theologi æterni supplicij, quod duas habet partes, diuinæ visionis priuationem perpetuam, & ignis ardentissimi cruciatum sempiternum. atque hic est status hominis antequam ad Dominum conuertatur. in quo peccator constitutus est Dei hostis, Dei gratia spoliatus, egentissimus, inquinatissimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diaboli que oppressus, & hæres inferni. qua de re adhuc plura cap. 6. & 15. sequenti. nunc ad conuersionem ipsam inuestigandam accedamus.

Conuersionis principium & auctor Deus est.

C A P V T I V.

ONVERSIONEM quamcunque ad Deum, & ad perfectiorem viuendi modum, à Deo præueniente, & iuuante proficisci, nemo dubitare debet. *Ei, inquit S. Bernardus, adscribenda cuiusque conuersio est, cui dicere necesse habent vniuersi illud de Psalmo. Conuerte nos Deus salutaris noster.* quod ante S. Bernardum S. Augustinus in dictum Prophetæ; *Conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. auersi, inquit, sumus à te, & nisi tu conuertas, non conuertemur.* nam vt alibi scriptum est apud eundem: *Hæc est humana voluntatis natura, vt ad malum quidem eius prior sit, ad bonum verò eius prior sit voluntas creatoris eius, siue vt eam faceret, quæ nulla erat, siue vt reficiat, quæ lapsa perierat.* & alibi, amentiam vocat existimare in donis Dei nos priores esse, quoniam *miseriordia eius præueniet me, & ipse est, cui fideliter veraciterq; cantatur, quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus, quod præcipit nobis.

Serm. 78 in
Cant.
Psal. 84.

Psal. 79.

13 de ciuit. Dei
cap. 6.

Lib. 2. contra 2.
ep. Pelag. ca. 9.
Psal. 58.
Psal. 20.

Ceterum

Cæterum B. Bernardus hoc beneficium diuinum paulò altius re-
 petit, & quia eius contemplatio magnum potest in nobis diuinum
 amorem excitare, hîc mihi videtur inferenda, non omnibus quidem
 verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omninò. Sic verò
 scribit in illa verba sponsæ in Canticis: *Inuenerunt me vigiles. Intuere* *Cant. 3.*
nunc mecum in hoc tam magnifico opere nostræ salutis tria esse quadam, quæ sibi *Serm. 78 in*
rendicat auctor Deus, præuenitq; in illis omnes auxiliatores & cooperatores suos. *Cant.*
prædestinationem, creationem, inspirationem. quarum prædestinatio ante tempora
est. creatio cum tempore. inspiratio iam in tempore fit, vbi & quando vult Deus.
secundùm prædestinationem nunquam Ecclesia electorum hæc est sponsa penes
Deum non fuit. Elegit nos (inquit Apostolus) ante mundi constitutionem, vt esse- *Ephes. 1.*
mus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate. in illo tam profundo æ-
ternitatis sinu, antequam in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel
beatorum spirituum inuenire aliquo modo valuerit, nisi cùm ipsa æternitas, Deus
voluit reuelare? sed cùm iam ad nutum creatis visa est emersisse in formas facti-
tias, atque visibiles, non continuò tamen inuenta est à quoque hominum, vel an-
gelorum, eo quod non agnosceretur imagine terrestri hominû adumbrata, & opera
ta mortis caligine (hoc est peccato originali) omnes enim peccauerunt, & omnes capi- *Rom. 8.*
titium sua verecundia portant. itaq; inueniri, & agnosci non poterat, miro modo
latens intra gremium beatæ prædestinationis, & intra massam miseræ damnatio-
nis. Cæterum quam celauerat prædestinans sapientia, & creans potentia minimè
prodiderat, visitans gratia suo in tempore reuelauit, secundùm operationem inspi-
rationis, qua de sponsi spiritu infusum quippiam humanis spiritibus fuit, in præpa-
rationem Euangelij pacis. frustra vigiles laborassent in predicando, si hæc gratia
non præcessisset. nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti,
cognouerunt de diuitiis gratiæ, quæ à seculo tenebantur abdito prædestinationis
æternæ. ex quo clarum sit, non otiosum esse, quod se inuentam ab his sponsa testata
est. inuenta, inquam, ab his, à Domino autè collecta, & conuersa. non enim est in-
uenire Domino, sed præuenire, & inuentionem præuentio excludit. denique quid
inueniat, qui nihil vnquam non nouit? nouit Dominus, qui sunt eius. Bene proin- *2. Tim. 2.*
de se inuentam perhibuit sponsa ab his, qui custodiunt ciuitatem, quæ à Domino
ciuitatis præcognitam iam se nouerat, & præuentam, quatenus illi talem eam in-
uenirent, non facerent. sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti sunt, *Actor. 9.*
nam ambo præuenti erant à Domino, & præparati. quid Paulo paratius, qui sup- *Actor. 10.*
plici iam & mente, & voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus
Cornelius, qui elemosynis & orationibus suis, Domino quidem eas sibi inspirante,
promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, sed prius
illum Dominus, cùm esset sub ficu, iam viderat. & Andreas Simonem fratrem inue-
nisse refertur, sed præuisum à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in
ptero habens de Spiritu sancto. Hæc ex Bernardo.

Ierem. 31.

Quæ omnia in eos etiam conueniunt, qui post acceptam veritatis notitiam, lapsi in peccatum, ex eo per salutarem pœnitentiam emergunt. nam horum nomine dixit Ieremias: *Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.* Quo loco S. Hieronymus: *Ergo id ipsum, inquit, quod agimus pœnitentiam, nisi Dei nitamur auxilio, implere non possumus. confusus sum (inquit) & erubui. quod enim tempus non est confusionis nostræ, si recordemur antiqua peccata, & omnium quæ male egimus, capiamus memoriam?*

Lib. 2. contra 2.
ep. Pelag. cap. 2.
Psal. 38.
Psal. 22.
1. 2. quæst. 109.
art. 7.

Ex quibus satis intelligitur Deum suo fauore, & auxilio non solum præuenire peccatorem, antequam surgat à peccato, sed gratia etiam sua omnino illum subleuare, & quasi portare, dum surgit. quæ gratia iuuans, & subsequens appellatur, quia, *vt incipiamus*, inquit sanctus Augustinus, *dictum est, misericordiæ eius præueniet me: & vt perficiamus, dictum est, misericordiæ eius subsequetur me.* Hoc S. Thomas aperte demonstrat. homo enim peccato suo mortali triplex incurrit detrimentum. maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo decore gratiæ, igitur eum recuperare non potest sine diuini luminis illustratione. bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obscuratur mens, & vulneratur voluntas. at quis medicus alius tanto malo mederi possit præter Deum, qui animam suam gratia erigit, illuminat, & subiicit sibi: denique reatum pœnæ remittit ille, qui offensus est peccati iniuria. Hic autem Deus est.

Prima Utilitas:
Lc. 83. 99. 9. 76.

Innumera sunt & magnæ utilitates, quæ ex huiusmodi cogitationibus capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. ex his aliquas hic breuiter attingemus. Prima sit ex verbis S. Augustini, sensus, inquam, timoris, & maximæ subiectionis sub Deum prædestinantem, & liberantem à peccato. *Sentiat, inquit, anima, seipsam non sibi sufficere ad extrahendum se de seruitute peccati, atque hoc modo derumescente, & extincta omni superbia subdatur liberatori suo, sinceriterq; homo dicat, Adhæsit anima mea post te.*

Psal. 62.

Secunda Utilitas:
300.
In Psal. 147.

Secunda utilitas ex eodem S. Augustino, vt attendamus nobis, & ne laboremus, vt inquiramus prædestinationem nostram, sed vt obediamus diuinæ vocationi. *Quos enim, inquit, prædestinauit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædestinauit, illos & vocauit. pœniteat te peccatorum, contumacem te fuisse aduersus Deum, secutum te fuisse vias tuas malas.* Signum igitur prædestinationis nostræ est pœnitentia, & dolor de peccatis nostris.

Tertia Utilitas:

Tertia utilitas est feruor orationis ad Dominum, sine quo nihil nec perficere, nec inchoare possumus. qua in re suadenda multus est

idem

idem S. Augustinus, utiturque ac monet nos etiam, ut utamur in oratione nostra ad Deum assidue verbis illis: *Domine, da quod iubes, & iube quod vis.*

Lib. 2. de peccat. mer. & remis. cap. 5.

Quarta utilitas est suauitas quædam in Spiritu sancto, quam percipit homo Dei munere in contemplatione amantissimæ præuentionis huius. hanc gustabat Dauid, cum cecinit; *Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* sed aduertamus ea, quæ in eadem Dauidis verba scripsit S. Bernardus: *Triplex nobis, inquit, necessaria est benedictio, præueniens, adiuuans, & consummans. prima misericordia, secunda gratia, tertia gloria. præuenit misericordia conuersionem, adiuuat gratia conuersationem, perficit gloria consummationem. Verum in his tribus non immeritò dulcius sapit ea, quæ non modò immeritos, sed & malemeritos præuenit, ut dum adhuc sumus filij ire, & operamur opera mortis, ipse cogitet supernos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, immò & impetentibus, non inuocantibus, sed prouocantibus, non interpellantibus, sed etiam repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largiatur. quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ consummat plenitudinis est.* Legantur etiam quæ adfert S. Augustinus, explicans illud Prophetæ: *Memoriam abundantia suauitatis tuæ eructabunt. quid est hoc?* inquit, quia nostri oblitus non es, cum nos oblitte fueramus. hac enim memoria supernos prædicanda est, enarranda est, & quia valde dulcis est, manducanda, & eructanda est.

Quarta Scilicet. Psal. 20. Serm. par. 39.

In Psal. 144.

Ad extremum hinc animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiam, & adiuuantem efficere nihilominus conuersionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem propter eandem omninò rationem. Sic enim S. Bernardus intel-

Matth. 11. Epist. 146.

ligit verbum Domini: *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te, & addit, tuo placito sunt, quod sunt, non suo merito. nec enim inuenis merita, sed præuenis. omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnosce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non à me qui nihil sum, sed ab illo qui me, ut de tua te salute monerem, aspirando præuenit. nam ut multum mihi tribuas, plantator sum, rigator sum, absque illo tamen qui incrementum dat, quid sum? Ipsi te in omni humilitate subiicias, ipsi tota deuotione inhereas. me verò te re eius seruo, conferuo tuo. comite in via, & cohærede futuro in patria, quæ postrema verba sancti Patris libenter adscribo, ut intelligamus etiam, quo loco apud nos esse debeant, qui nos instituunt, & deducunt in viam spiritus.*

F

Quo

Quomodo Deus excitet peccatores ad con- uersionem à peccatis.

CAPVT V.

VAE reparationem lapsi, & iustificationem eius à peccato antecedunt, multa sunt; omnia tamen diuinæ gratiæ sunt beneficia, quibus Deus peccatorem mouet, vt in se ipsum redeat, & creatori suo se omnino restituat. Et quanquam ex Scripturis & Patribus ea possunt adferri, alienum tamen est ab instituta breuitate, singula recensere, præsertim cum à sancto Prospero ferè numerentur, cum scribit in hunc modum: *Gratiæ Dei, inquit, omnibus iustificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, cor ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.*

Solètur Deus diuinis beneficiis hominem plerumque mulcere, vt resipiscat. *Vna ex diuinis præuentionibus, inquit S. Gregorius, sunt diuina beneficia, vocat nos Deus cum muneribus præuenit, respondemus nos uocationi eius, cum dignè iuxta percepta munera, deseruimus.* Adhibet interdum etiam flagella, vt S. Hieronymus & alij multi sæpe testantur, vt quos non emendarunt beneficia, calamitates corrigant: estq; diuinæ ultionis formidandū indicium, quod impij peccare sinantur impunè. Sed hæc & alia multa his similia externa sunt, & remotiora. Admirabilia sunt, nec explicari facilè possunt illa, quæ peragit Dominus in animis peccatorum, vt ad se redeant, & ingentis miraculi loco est intelligere, quomodo excutiantur & cõcutiantur à Domino conscientia peccatorū, vt tandem agnoscant, & exuant immanem illam peccati feruitutem, seque libenter dedant clementissimo patri reuocanti. *Agit, inquit S. Prosper, hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fanillis, torrem obruti cordū exagitat, & desiderio veritatis inflammat, non vt inuitum hominem subigat, sed vt subiectionis cupidum faciat: nec vt ignorantem trahat, sed vt intelligentem, sequentemq; præcedat.* idcirco S. Augustinus affirmat, maius opus diuinæ potestatis extitisse, ex impio pium facere, quàm mundum vniuersum condidisse.

Est igitur secretum hoc soli Deo planè cognitum, solius enim Dei donum, & partus est. possumus tamen ex his, quæ Scriptura diuina testatur, & à sanctis Patribus, ac experientia ipsa didicimus, quas nam affectiones in peccatoris quam conuersurus est, animam, Deus immit-

Lib. 2. de Vocazione gentium, cap. 26.

Lib. 4. moral. cap. 19.

In Psal. 54.

Ibidem.

In Ioan tract. 27.

Inmittat, aliqua coniectura consequi, & ad ordinem certum reducere, simul cum iis quibus pœnitentia completur vniuersa.

Primo igitur loco statuitur commissæ culpæ cognitio.

Secundo, timor supplicij peccato debiti.

Tertio, dolor de offensione & iniuria Deo per peccatum illata.

Quarto, spes veniæ impetrandæ à diuina misericordia.

Quinto, amor erga Deum tam liberaliter condonantē iniuriam.

Sexto, propositum, firmaque voluntas secuturæ emendationis.

Septimo, confessio peccatorum.

Octauo, satisfactio per pœnitentiæ opera.

Seriem & quasi historiam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrunt, describit S. Bernardus, aut quisquis est auctor, & quasi in tabella depingit in sermone quem inscripsit: Parabola de filio Regis. nobis nunc agendum est de prædictis singulis capitibus breuiter. Si tamen prius monuerimus, & peccatores, & eos qui ad eorum conuersionem incumbunt, duo inter alia omnia posse plurimum ad reuocandos homines ad bonam vitam. Primum quidem est oratio Sanctiorum assidua, qualis erat, quam pro charissimis filiis assiduè Deo offerebant Apostoli adhuc viuentes, sed non hæc solum, sed etiam peccatoris ipsius, si constans sit, & deuota. sic enim scribit S. Augustinus: *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Magna gratia commendatio. nemo venit nisi tractus. quem trahat, quem non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. semel accipe, & intellige. non traheris, ora ut traharis.* Secundum verò est, audire verbum Dei, vel saltem legere attentè & piè. siquidem dicit Dominus de eo: *Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petram?*

Primum.

In Ioan. tract. 26.

Ioan. 6.

Secundum.

Ierem. 23.

Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersionem requiritur.

CAPVT VI.

INTER alia quæ Dauid post lapsum in grauissima illa duo flagitia Domino proponit, ad commouendam pietatem, & commiserationem eius, primum locum obtinet illud:

Quoniam, inquit, *iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* quo loco scribit S. Augustinus: *Ideo peto ut ignoscas, quia ego cognosco.* Et alibi: *Quo pacto, quæso, Deus dignatur ignoscere, quod in*

Psal. 50.

Hom. 50. lib. 50. se ipse homo dedignatur agnoscere? Et S. Hieronymus: Si ponis, ait, peccatum tuum ante te, Deus non ponit ante se.

In Psal. 50.

Duplex autem de peccato haberi potest consideratio. vna, quæ ad peccatum duntaxat cognoscendum refertur: altera, quæ simul spectat eius detestationem. de priore, non est, quod multum quærat peccator, nec de ea à nobis sermo instituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos. posterior nostra est, & hanc debet in primis comparare, qui seriò conuerti ad Dominum, satagit.

1.

Lib. 4 moral.
cap. 25.

Cognoscat igitur primùm peccator, quomodo concipiatur, & formetur in anima peccatum, quo modo idem foras prodeat in opus, & in exemplum. qua de re S. Gregorius: *Quatuor modis, inquit, peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestionem, delectationem, consensum, & defensionis audacia perpetratur. fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. culpa enim qua terrere mentem debuit, extollit, & deiciendo eleuat, sed grauius eleuando supplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. nam serpens suadet, Eua delectata est, Adam consensit. qui etiam requisitus confiteri culpam, per audaciam noluit. hoc verò in humano genere quotidie agitur. serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eua delectatur, quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi substernit. consensum verò Adam mulieri prepositus prebuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur: & requisitus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet spiritus, quo peccando à veritate disiungitur, eo in ruina suæ audacia nequius obduratur. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. prius namque latens culpa agitur, postmodum verò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur. dehinc, & in consuetudinem ducitur. ad extremum verò, vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione misere desperationis enutritur.*

2.

Lib. 12. Regi-
stri cap. 11.

Secundo loco oportet, intelligat idem, quando nam peccatum fit mortiferum, quando venia dignum, & de hoc ipso idem B. Gregorius ad Augustinum Anglorum Episcopum ita docet: *Necessaria est, inquit, magna discretio, vt inter suggestionem, delectationem atque consensum iudex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatū suggerit in mente, si nulla delectatio sequatur, peccatum omnimodò perpetratum non est. cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci. si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. in suggestionem igitur peccati semen est. in delectatione fit nutrimentum. in consensu perfectio. Et saepe contingit, vt hoc quod spiritus malignus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. & cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delecta-*

delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se esse vehementer ingemiscat. Eandem rem adhuc planius explicat S. Bernardus. & quia res est magni momenti, ad ipsius etiam verba attendisse oportet. In nobis, inquit, est, si vinci nolumus. & nemo nostrum in hoc certamine deicitur inuitus. sub te est, o homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius. potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est, si volueris, dare, seu negare consensum. in tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis, aut impatientie, cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum, solummodo ne consenseris, & quoties resisteris, toties coronaberis.

Ser. 5. in quadagesima.
Genes. 4.

Tertio cognoscat peccator peccati dicam ne vim, & naturam, an immanissimam atrocitatem. Primum enim iniuria est, vt attingimus capite tertio, quam Deo facit, qui peccat, qua indicit illi inimicitias sempiternas. derelinquit enim (vt Scriptura loquitur) Deum suum, contemnit, spernit. à Deo recedit cor eius, aduersus Deum rebellis est homo, recalcitrat, apostatat, repugnat, & quasi bellum gerit. & re ipsa ita insolescit superbia atque barbarie, vt Deum odio prosequatur. imò apud Apostolum peccatores accusantur, tanquam Deum facto negantes. quo loco sanctus Hieronymus: Quotiescunque, inquit, vincimur vitis, atque peccatis, toties Deum negamus. quam immanitatem meritò consequitur odium Dei ipsius aduersus peccatorem (odio enim est Deo impius, & impietas, ait Salomon) & maxima ab alienatio voluntatis eius ab homine, tanquam ab hoste nominis, & gloriæ suæ.

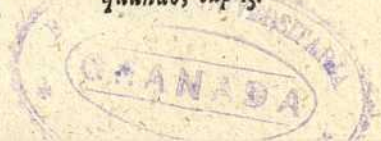
3.
I.
Ierem. 10.
I. Reg. 2.
Ierem. 33.
Ierem. 17.
Num. 15.
Ezech. 20.
Isa. 45.
Ephes. 1.

Deinde, pondus grauissimum est peccati labes, quod hominem ad vilia quæque deiectum non sinit dignas se, hoc est, cœlestes cogitationes suscipere. ob quam causam iniquitas apud Zachariam describitur, sedens in talentum plumbi: Omne enim peccatum, inquit S. Gregorius, graue est, nec permittit animam ad sublimia eleuari. neque enim desertor Dei est peccator, nisi quia animo rebus creatis, iisque infra se positis, adhærescit, & colligatur, & ob amorem bonorum commutabilem, quod sæpe & fusè docet S. Augustinus, contemnit summum illud incommutabile, ac diuinum bonum.

Sapient. 14.
II.
Zachar. 5.
Homil. 2. in
Ezech.

Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quasi esca captum, non solum prosternere sese, & abiicere ad ea, quibus præesse iure debet, & dominari; sed eodem ipso peccati impetu in alia, eaque plerumque grauiora scelera præcipitare; abiecta que recta ratione viuere potius pecudum ritu, quam hominum, quem propterea monstro similem ex homine bellua que conflato scripsit S. Gregorius: Quod si quando,

III.
Lib. 7. moral.
cap. 13.

quando, inquit, quasi ab obtentu rationis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus tendit. & quasi homo in bestiam desinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans vsq; ad irrationabilem effectum trahit. Ex quo existit abominanda illa peccati foeditas, qua homo scelestus, & peccati lue inquinatus inuisus redditur Deo, & Angelis eius. quamuis vt scribit sanctus Augustinus: *Illi peccata non putant, qui non habet olfactum animo sanum.*

In Psal. 37.

IV.

Homil. 9. in I. Corinth.

In 1. Ioan. tract. 4.
Homil. 2. de Lazaro.

Ioan. 8.

Sequitur ad prædicta atrox peccati tyrannis, qua sibi peccatorem omninò subiicit, eiusque animam, vt ait S. Chryostomus dirè vexat, lacerat, fecat. neque hæc solùm, sed simul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile mancipium, vt ex Scripturis ritè colligit S. Augustinus. & iam capit. tertio à nobis est explicatum. addit denique S. Chryostomus, peccatorem non substantia quidem, voluntate tamen conuerti in dæmonem. voluntatum nimirum indiuidua conglutinatione, vt propterea à Domino dictum sit: *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.* Quod igitur supplicium tanto scelere statui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quàm rebelles hosce, ac desertores aeterno cœli exilio damnare, & sempiternis apud inferos flammarum incendiis adiudicare?

V.

Serm. 3. in natali Domini.

Hæc omnia ad peccati grauitatem intelligendam fati sunt quidem, præsertim iuncta iis quæ dicta sunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap. 15. sed restat adhuc quiddam, quod, ni fallor, prædicta omnia ad fidem huic rei faciendam longè superat. idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: *Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium morti. audiuit hoc vnigenitus eius, exiit posito diademate sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, stens, & eiulans quod morte damnatus esset seruulus eius. Intueor illum subito procedentem, stupeo nouitatem, causam percunctor, & audio. quid facturus sum? adhuc ne ludam? & deludam lachrymas eius? planè si insanus sum, & mentis inops, non sequar eum, nec simul cum lugente lugebo. Ecce vnde pudor. dolor & timor vnde? vtiq; quia ex consideratione remedij, periculi mei aestimo quantitatem. nesciebam. sanus mihi videbar. & ecce mittitur virginis filius, filius Dei altissimi, & iubetur occidi, vt vulneribus meo pretioso illius sanguinis balsamo medeatur. Agnosce, ô homo, quàm grauias sunt vulnera, pro quibus necesse est, Dominum Christum vulnerari. si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.*

Ad comparandam tam necessariam, & salutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iustificationem necessarius, faciunt in primis meditationes de peccatis, quæ à B. P. Ignatio

tio initio primæ hebdomadæ Exercitiorum in hunc finem positæ sunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conversione à peccato.

CAPVT VII.

HÆc ipsa consideratio mortis Christi obitæ pro peccatorum nostrorum expiatione reducit nobis in mentem diuinam iustitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini. nam vt dixit ipsemet Christus in mediis suæ passionis tormentis constitutus, *si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* si enim proprio filio, & tali filio Deus non pepercit, sed in eo, in quo omnis sanctitatis flos, & quasi viriditas efflorescebat, posuit iniquitates nostras, voluitque vt per ignem tantorum tormentorum tantum germen nostri causa transfret, quid faciet nobis, nobis, inquam, arboribus per peccata penitus arefactis, rore diuinę gratię destitutis, si nos ipsos non incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimusque à nobis peccatorum onera? Quo loco illud inprimis intelligendum est, necessariam esse nobis cognitionem & fidem diuinæ iustitiæ, ac diuinorum iudiciorum momenta, quæ ex Scripturis habemus, diligentissimè examinanda. nam (vt sentit S. Basilius) ex fide hac existit timor salutaris, & ad peccatorum execrationem necessarius. explicat autem rem hanc alibi, ponitque quasi ob oculos huius timoris ortum, & incrementa, his verbis: *Si quando te senseris ad vnum aliquod cieri, & prosilire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem presidet iudex in alto & sublimi throno, asstabit porro creatura omnis prætrepida, & contremiscens ad illius gloriosum, & illustrem aduentum. & singuli quiq; stentur, de his examinandi, quæ quisque gessit in viuis. Deinde eos, qui multa perperam in vita admiserunt, horrendi quidem ac tristes circumstant Angeli, ignem paratum contuentes, ignem expirantes, propter propositi amarulentiam, vultum præferentes nocti similem, pro mærore atque hominum odio. Subinde conspicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obscurum, causticas vires habentem, luce destitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenosum, ac carnivorum esitans semper, nec tamen se exsatiens, intolerabiles dolores moribus insilgens. Postremò omnium durissimam pœnam, probrum illud, & verècudiam sempiternam. Hæc tu time, & huiusmodi timore eruditus quasi freno quo-*

Luc. 23.

Roman. 8.

*Reg. brev. In-
ter. 209.*

In Psalm. 33.

piam

Psalm. 35.

piam arce animam, & inhi- bē, cūm propendet ad concupiscentiam viriosam. Hic ille timor est, quem docet per fidem Deus. Venite, inquit, filij, audite me, timorem Domini docebo vos. vox, inquit S. Basilius, est hęc magistri suos intimo complectentis affectu, & ad condiscendam disciplinam paterna commiseratione eos inuitantis.

Coll. II cap. 6.

Et. 13.

Ser. 2. Domin.

6. post octauā

Epiph.

Cæterum timor hic à Patribus, præsertim verò à Casiano, & S. Bernardo, triplex esse dicitur. Primus timor est (inquit S. Bernardus) ne cruciemur in gehenna. Secundus ne exclusi à visione Dei priuemur tam inæstimabili gloria. Tertius replet animam omni sollicitudine timidam, ne fortè deferatur à gratia. prior ille metus bonus est, & salutaris, sed similis illi timori, quo anguntur famuli aduersus heros, qui eos imperio coërcent, & continent in officio adhibita sæuitia. & sanè hinc inchoandum esse in exordio conuersionis tradunt omnes, illi præsertim, qui diu peccatorum laqueis irretitus, longa consuetudine deprauatæ vitæ thesaurizauit sibi iram, Dominumq; contra se ad vindictam concitauit & armauit. Excitatur autem hic seruilis timor meditatione mortis, inferni, atq; vltimi iudicij. Sed non in eo sistendum est, sed potius ex hoc timore faciendus gradus est ad superiores alios, maximè verò ad tertium, qui longè sublimior ac perfectior reliquis est. nam (vt ait Casianus) primi duo proprij sunt hominum eorū, qui ad profectum tendentes, nondum affectum concepere virtutum. Tertius specialiter Dei est, & eorum, qui in sese imaginem Dei, ac similitudinem receperunt. ille namq; solus ea quæ bona sunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia pro-uocante, sed solo bonitatis operatur affectu. quæ doctrina aliorum etiam Patrum est, maximè S. Augustini.

Ser. 18. de Ser-

bis Apost. in

Psalm. 118. conc.

16. Et in Psalm.

117.

Serm. 16. in

Cant.

Quia tamen prior ille seruilis timor maximè locum habet in prima hac, de qua loquimur, inueterati peccatoris conuersione, libet hęc adiciere praxim S. Bernardi, quæ ad prædictum timorem, aliosq; suscitandos in corde, ni fallor, valebit plurimum. Sic verò scribit: *Pensa cuius sit formidinis, & horrois tuum atque omnium contempsisse factorem, offendisse Dominum Maiestatis. Maiestatu est timeri, Domini est timeri. & maximè huius Maiestatu, huiusq; Domini. Ille ille timendus est, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. pauco gehennam, pauco iudicis vultum, ipsis quoq; tremendum angelicis potestatibus. Contremisco ab ira potentis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate valida, à voce Archangeli, & à verbo aspero. Contremisco à dentibus bestie infernalis, à ventre inferni, à rugientibus preparatis ad escam. horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & sulphur, & spiritum procellarum. horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam.*

quam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt praueniā fletibus fletum, & stridorem dentium, & manuum pedumq; dura vincula, & pondus catenarum prominentium, stringentium, vrentium, nec consumentium. Heu me, mater mea, vt quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis & plorationis aeternae? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combustionem & cibum ignis? S. Augustinus breuius, & ad rem: Ascendat, inquit, homo aduersum se tribunal mentis suae, & constituto in corde iudicio adfit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnis ex timor.

Lib. 50. homil.
homil. 50.

*De compunctionis dolore, amore item & spe, qua
concupi debent à peccatore, vt ritè
conuertatur.*

CAPVT VIII.

COMPUNCTIONIS gratia, inquit sanctus Gregorius, *menti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstratur.* Lib. 5 in I. Reg. cap. 11.
igitur vbi per cognitionem peccati diuinitus illustrata mens peccatoris est, sperandum est, facile subsecuturum donum compunctionis. cognoscitur verò donum hoc praesens esse, quando in peccatorum recordatione mens & conscientia conturbata in lachrymas saltem cordis erumpit. Sic Sanctus idem in verba illa Iob: *Occupet eum caligo, inuoluatur amaritudine, quia, inquit, caligine oculus confunditur, ipsa per poenitentiam mentis nostrae confusio caligo nominatur.* Lib. 4. moral. cap. 17. Iob 3.
cum enim ad mentem male gesta poenitendo reducimus, graui mox mœrore confundimur. perstrepat in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuiat, in arumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. quem enim fructum, ait Apostolus, habuisti tunc in illis, in quibus nunc erubescisti? *diem verò amaritudine inuoluimus, cum praua delectationis gaudium, quae supplicia sequatur aspiciamus, & asperis hoc fletibus circundamus. sed si ita est, quanta animaduersione poenitentiae huius diei nox ferienda est, videlicet ipse consensus ad culpam? vnde & aptè subiungitur, noctem illam tenebrosus turbo possideat. quasi enim quidam turbo tempestatis est concitatus spiritus mœroris.* Rom. 6.

Porro compunctionis apud S. Gregorium duo sunt genera, vt scilicet ille docet, cui addi debet tertium ex aliis auctoribus, & praesertim S. Bernardo. De primis duobus ita scribit sanctus Pontifex: *Duo compunctionis genera sunt, quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum recordatur,* Lib. 3. dialog. cap. 34. lib. 2. super Ezech. homil. 22. & lib. 5. in I. Reg. cap. 14.

pro his perpeti eterna supplicia pertimescit. at verò cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quadam iam de presumptione venia securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur. & qui prius flebat, ne duceretur ad supplicium, postmodum amarissimè flere incipit, quia differtur à re-gno. Hæc S. Gregorius.

Primum compunctionis genus illud est quod à Theologis appellatur attritio, nec alio nomine dignum est, eo quod adhuc longè distat ab altissimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore coniunctum sit, est nihilominus & ipsum attritio, licet priore excellentius, vt quod ex amore proficiscitur. non autem adhuc cōtritio, quia nititur non amoris Dei perfectio, qualem exigit contritio, sed amoris cœlestium gaudiorum, qui non ineptè appellatus est amor concupiscentiæ.

Necesse igitur est, vt altiorem gradum de peccatis commissis dolor teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo sui peccata sua defleat, sed præcipuè ipso amore solius Dei, in quem solum grauissimè iniurius fuit, sanctissimam eius legem violâdo, eiusque voluntatis placita temerè rescindendo. hanc contritionem non poterat explicatius vno verbo nominare S. Bernardus quam nomine pudoris. & hic est tertius compunctionis altissimusque gradus. sic verò scribit: *Cogitantem quod Patrem offenderim, est certè quod pudeat, & si non quod terreat. voluntariè genuit me verbo veritatis, non stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis mee. Deinde etiam non pepercit vni genito pro sic genito. ita ipse quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei: operiat confusio faciem meam, vultum meum pudor suffundat, occupetq; caligo. deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. pro pudor, quem fructum habui, in quibus nunc erubescio? si in carne seminavi, de carne non metam nisi corruptionem, si in mundo, & ipse transit, & concupiscentia eius. Quid? caduca, vana, & propè nulla, & quorum finis mors est, infelix & insanus præferre non erubui eterni Patris amoris, & honori. confundor, confundor audire: si ego Pater, vbi est honor meus? sed & si pater nõ esset: obrueret me beneficiū. Instaurat aduersum me testes, (vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & huius temporis vsum, & super omnia sanguinem dilecti filij clamantem de terra. pudet ingratitude, quanquam ad confusionis cumulum arguat etiam reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione. Minime quidem mihi à benefactore, sicut à patre timendum. verus quippe beneficus est, dans affluenter, & non impropere. Non impropere dona, quia dona sunt:*

Serm. 16. in
Cantic.
Iacob. 1.

Psal. 118.
Psal. 68.
Psal. 39.

Galat. 6.
I. Ioan. 2.

Malach. 1.

na sunt: & beneficia sua mihi dedit, non vendidit, deniq; sine pœnitentia sunt dona eius. at quanto de illo benignius, tanto de me indignius sentire cogor. Erubescere nihilominus, & dolo anima mea, quoniam et si illū non repetere, & non improbare decet: nos tamen nominō dedecet ingratos, immemoresq; extitisse. *Psalm. 117*
 vel nunc tandem retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Hæc ille. Ex quibus etiā colligi possunt ea quæ in nobis amorem hunc pudoremque facilè excitant.

Amorem spes comitatur, vel etiā anteit, vt causa & fons amoris. illa, inquam, spes, quæ tremefactam voluntatem & mentem peccatoris, confusionisq; tenebris obrutam erigit ad diuinæ, & summæ misericordiæ viscera contemplanda, liberans à periculo pessimæ desperationis, in quam sanè præceps rueret, si timore faucia timori habenas remitteret: eamque in singulari supernæ gratiæ consolatione constituens. Sed libet de re hac audire sanctum Bernardum: In pace in idipsum, inquit ex Psalmo, dormiam, & requiescam. quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. quod equidem tale est. Donc quis premitur à spiritu seruitutis, parumq; habet de spe, de timore plurimum, non est ei pax, neque requies. fluctuante nimirum conscientia inter spem, & timorē, maximèq; quod supercedente timore abundantius cruciatur. nam timor pœnam habet, & ideo non est illi dicere, In pace in idipsum dormiam, & requiescam. quando nec dum se singulariter in spe constitutum dicere potest. Ceterum, si paulatim per incrementum gratiæ cœperit desicere timor, & proficere spes, cum demum ad hoc ventum fuerit, vt totis viribus exurgens charitas in aduentum spei foras mittat timorem, non eiusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde in pace in idipsum dormire iam & requiescere? *Psalm. 67.*
 Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem & securitatem tanquam inter leuam, & dexteram media videlicet spes, in qua mens & conscientia molli nimirum supposito charitatis stratu suauissimè requiescit. & de ferculo Salomonis dicitur, media charitate constrauit propter filias Hierusalem. nam qui se singulariter in spe constitutum sentit, non iam in timore seruit, sed in charitate requiescit.

De proposito emendationis, confessionis Sacramen-
to, & ad Christum Salvatorem conuersione
in eundem finem necessaria.

CAPVT IX.

Lib. 3 in 1 Reg.
cap. 7.

Leuit. 13.
In Michaaam
cap. 7.

2. Corinth. 3.

Ibid. lect. 3.
Morat. reg. 1.
cap. 3.
Psal. 118.

Ibidem.

PERFECTE conuertitur, scribit sanctus Gregorius, qui cum semel quod prauè egerat, plangit, quod rursum plangat, vltra non repetit. id quod ab aliis Patribus constanti consensu prædicatur. In lege positum est, inquit S. Hieronymus, in vibice & cicatrice combustura lepram solere generari, & mutare colorem pili, & ad priorem deformationem cicatricis nouellam accedere sæditatem. hoc propterea ne quis securus de pœnitentiâ peccet, & cauterio indigeat, & sanatus vulneretur. & sanè vera contritio, intimusque de peccatis commissis dolor hoc firmum propositum voluntatis, non eadem iterum, nec alia denuò scelera patrandi, gignat, oportet. alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio simulata. talis fuit tristitia Corinthiorum ab Apostolo commendata, tanquam parens perfectæ pœnitentiæ, ex qua sequitur hæc constans deliberatio in eadem non recidendi in posterum. *Idipsum quod contristati estis ad pœnitentiâ, quantam, inquit, in vobis operatur sollicitudinem?* hoc est, ad vitanda mala, & facienda bona, vt exponit S. Thomas, & ante illum significauit S. Basilus. in quam rem post peccatum adeò incubuit verus pœnitens Dauid, vt non solum statuerit, & iurarit custodire iudicia iustitiæ Dei, sed ausus sit sibi in hac re Deum, (cui soli nota erat mens eius, atque conscientia) quasi sponsorem, & fideiussorem deposcere. sic Aquila & Theodotio, à quibus non dissentit sanctus Chrysostronus legunt illud: *Suscipe seruum tuum in bonum, hoc est, inquit, ipse sponsorem te præbe promisi mei, quod scilicet leges tuas exequi studebo.*

Ad imbuendum animum hominis vitæ prioris pertèsi, adeò sanctis & necessariis affectionibus, quales illæ sunt omnes, quas proximè recensuimus, mirificè iuuat hebdomada prima Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clausula post maturam conscientiæ propriæ discussionem, est sacramentalis confessio, altera tabula post naufragium à Christo Domino & Salvatore nostro instituta; cum dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, de qua mihi hoc loco agendum non est vberius,*

Ioan. 20.

uherius, quod ab aliis præclare præstitum est hoc officium, neque ad propositum nostrum pertinet. Duo tamen breuiter attingenda sunt. Primum est, quod à sancto Bernardo fusè explicatur. Confessionem ut rectè fiat, quædam omninò requirere. *Omne, inquit, quod remordet conscientiam consistere humiliter, purè, fideliter, sunt qui gloriantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. hos tanquam seculares ab hac disputatione amoueo. quanquam de his qui religiosè vestiti sunt, nonnunquam audimus aliquos reminisci, & impudentissimè iactare mala præterita. Secularis adhuc animi indicium est hoc, nonnulli talia quasi dolendo, & pœnitendo rememorant, sed gloriam intentione captantes. hi commissa non diluunt, sed seipfos illudunt. oportet confessionem esse simplicem, non intentionem (fortè quia latet homines) excusare delectet, si sit rea, nec leuigare culpam, quæ grauius est, nec alieno adumbrare suafu, cum inuitum nemo cõegerit. Primum illud non confessio est, sed defensio, nec placat, sed prouocat, sequens monstrat ingratitudinem. & quo minor reputatur culpa, eo minuitur, & gloria indultoris. iam à postremo primi hominis debortetur exemplum, nec culpam siquidem diffidentis, nec tamen consequentis veniam, non dubium quin ob reatus mulieris admixtionem, genus excusationis est, cum argueris tu, alium incusare, sit autem & fidelis confessio, ut confitearis in spe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore, non tam iustifices, quàm condemnes. Iam verò sic compunctus, & certus de vita, certus quoq; nihilominus es, vacuo nequaquam nomine appellari Iesum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.*

Atque hoc ipsum alterum illud est, quod à me hoc loco afferendum est. Christum Iesum Dominum, & Saluatorem nostrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficii vendicare sibi gloriam vniuersam, & hisce misericordiæ tantæ visceribus hominum corda ad sui amorem mirabiliter excitare: *Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus* (scribit sanctus Leo Papa) *hanc præpositis Ecclesia tradidit potestatem, ut & consentientibus pœnitentiæ satisfactionem daret, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Cui usq; operi incessabiliter ipse Saluator interuenit, nec vnquam ab his abest, quæ ministris suis exequenda commisit, dicens; Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. ut si quid per seruitutem nostram bono ordine, & grato impletur affectu, nõ ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Christus igitur Redemptor noster, ipse est, qui diuinam gratiam omnem, & eam præsertim, quæ facit ad peccatorum condonationem, per passionem, & mortem suam nobis meruit. Siquidem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. ipse est, qui Sacramentum reconciliationis instituit, ipse, qui præuenit gratiæ suæ splendore, difficitque tenebras conscientiæ, ipse qui cor hominis excitat, commouet, & agitat, ipse qui infigit timorem, suscitatur spem, ciet lachrymas*

Serm 16. in Cant.

Prouerb. 2.

Epist. 91. ad Theodorum.

Matth. 28.

Apocalyp. 1.

compunctionis, ignem amoris incendit, ipse qui Sacramentalem virtutem gratiæ iustificantis productricem informat, & animat, qui in nouam creaturam hominem transfert deposito veteri homine, qui nos in amicitiam recipit, qui patri suo reconciliat. vt planè non vacuo nomine (vt ait sanctus Bernardus) Iesus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit operari. & alibi idem sic: *Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensum, nec confessionis reliquerat vocem, & e-ram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumque restituit, & dicit animæ meæ, salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors, vbi vita descendit? Iam corde creditur ad iustitiam, & ore confessio fit ad salutem. iam oscitat puer, & oscitat sepius, & dicit, septies in die laudem dixi tibi Domine.*

Ibidem.

Serm. 15. in
Cantic.

Psalm. 34.

Rom. 10.

4. Reg. 4.

Psalm. 118.

Igitur ad eandem conuersionem peccatoris concurrat necesse est, fides in Christum Dominum, & timor venturi iudicis, & spes in sanguine ipsius, & dolor quod in nobismet ipsis crucifixerimus Filium Dei, & ostentui habuerimus, & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardensque studium illi eidem in omnibus obtemperandi, eius vestigia imitandi, reiecta denique mundi carnisque cura, Christo petius Sacramenta inhaerendi, Christum eiusque crucem amplectendi, Christum in omnibus, quoad fieri poterit, induendi.

De satisfactione ac pœnitentiæ operum vsu.

C A P V T X.

Lib. 6. in 1. Reg.
cap. 15.

IGNVM vera confessionis, inquit sanctus Gregorius, non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentiæ. tunc namque bene conuersum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Vnde Ioânes Baptista male conuersos Iudæos ad se confluentes increpans ait, Genimina viperarum, qui ostendit vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. in fructu ergo non in foliis, aut ramis pœnitentiæ cognoscenda est: quasi arbor quippe bona voluntas est. cōfessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? non ergo folia propter se ipsa, sed propter fructum nobis expetenda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ subsequatur. Vnde & Dominus arborem foliis decoram fructu sterilem maledixit, quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Hæc sanctus Gregorius.

Matth. 3.

At hic fortassè quæret quispiam, cur recipienti Sacramentū confessionis necessaria sit satisfactio, non item illi qui Sacramento Baptismi

ptissimi initiatus est. Respondeo: Quia pœna comitatur culpam, & quanquam culpa remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ, pœna tamen non omninò relaxatur, sed potius cùm æterna esse deberet in temporaneam commutatur. iusto sanè Dei iudicio, vt qui aduersus tam insignem Dei liberalitatem pœnam omnem omninò condonãtis in Baptismo, nouis sceleribus postea patris ingratus fuit, indignus etiam sit, cui eadem in confessione penitus remittatur. quare oportet verè pœnitentem pœnas luere, quibus diuinæ iustitiæ satisfactum facile putet. ob quam causam à sancto Ambrosio fortè scriptũ illud est: *Si peccator futuras pœnas gehenna in hoc paruo vite spatio compensauerit, se ipsum ab æterno iudicio liberat.*

*Lib. ad Virgiam
nem lapsam,
cap. 8.*

Quod si adhuc quæras, vnde vim habeat nostra satisfactio. Vnde, inquam, & nostra confessio, nempe ex pretiosissimo sanguine Christi. Sanctus Bernardus cùm attulisset ex Apostolo, non relinqui nunc nobis alium Baptismum siue hostiam pro peccato, vnamque nunc exigi lachrymarum propriam, propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hostiam immolandam; addit, *sola nimirum secundi Ade tribulatio purgat, quos contaminauit offensio sola prioris.* non quod propria sufficere possit cuique satisfactio. quid enim est vniuersa pœnitentia nostra, nisi quòd si non compatimur, omninò non possumus conregnare? quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicum tamen illud, quodcunque nostrum est, non patitur referuari. Quod si omnis pœnitentiæ hoc proprium est, multò magis illius, quam pœnitenti peccatori in confessione Sacerdos imponit. hæc enim ex iisdem Christi meritis, & sanguine adhuc vires maiores obtinet, quàm alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio.

*Serm. de s̄m
tribulat.*

Tertiò etiam quæri potest, quomodo ritè fiat satisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confessione accepta pœnitentiæ; Duobus modis apud sanctos Patres scriptum est satisfactio- nis opera exerceri. Primùm, cùm contraria opponimus medicamenta peccatis. (vt loquitur sanctus Gregorius.) ac propterea lubricis imponimus continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis humilitatem. quo prorsus modo sanctus Ambrosius instituit virginem lapsam ad pœnitentiam. *Mens, inquit, ac membra singula digna castigatione punienda. amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. defluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt. palleat facies, quæ quondam viruit impudicè. denig, totum corpus incuria maceretur cinere aspersum, & opertũ cilicio perhorrescat, quia male sibi de pulchritudine placuit, cor verò sit, liquefcens sicut cera, ieiuniis inquietans seipsum.*

*Homil. 22. in
Euangel.*

Cap. 82

seipsum,

seipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. sensus etiam crucietur, quia in membra corporis cum haberet dominationem malo cessit imperio. Hæc sanctus Ambrosius.

Tob. 12.

Lib. de perfect.
inst. cap. 8.
ad 17.
Petrus Chry-
sol. serm. 43.

Modus alter est, cum indistinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cum carnis castigatione coniuncta sunt, feriò opera datur. tribus illis præsertim, orationi, ieiunio, & eleemosynæ, à sancto Angelo Raphaële Tobia commendatis. in quibus sanctus Augustinus scribit, positam esse in hac vita hominis iustitiam. & alij plerique sancti Patres auctores sunt, iis ipsis stare fidem, constare deuotionem, manere virtutem. quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omninò amplecti, & reuereri debemus. nec in re tam certa confirmanda est diutius immorandum. legantur alij qui ex instituto in hoc argumento explicando bene se gerunt.

Coll. 2. cap. 10.

Cap. 24.

Inter. 128.

Ephes. 2.

Inter. 138.

Nos quarto loco quæramus, an huiusmodi pœnitentiæ opera, sint ab omnibus eodem prorsus modo subeunda. Et huic quæstioni hæc est responsio. Vbi quisque Ecclesiæ, aut Sacerdotis confessarij, aut instituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in iis sanctorum operum actionibus exercendis, si quid amplius possit vel debeat addere, vel quasi supererogare, agat cum viris prudētibus, & spiritu Dei præditis. quos omninò in consilium adhibendos initio docuimus. alioquin viæ difficillimæ ducibus spretis, aut de recto itinere discedet, aut declinabit saltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac sustineri possit, consideratis primùm iis omnibus, quorum ratio in graui deliberatione habenda est. Casianus certè non solum cogitationes internas seniorum examini referuari iuber, sed vniuersa etiam, quæ agenda sunt. Et quidem, quod attinet ad ieiunia aliasque similes corporis afflictiones, cum non omnibus possit eadem forma præscribi, idem fieri oportere demonstrat exemplo Benjamin cuiusdam monachi, qui quod obstinatione, & peruicacia mentis suæ in abstinentiæ ratione seruanda definitionibus potius propriis, quàm traditionibus seniorum acquieuerit, relicta eremo rursus ad vanitatem seculi sit deuolutus, ruina, inquit, sua cunctos docens, neminem suis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando posse conscendere. Qua de re sæpe sanctus Basilius, sed præsertim in regulis breuioribus, in quarum vna tanquam fulmen iacit aduersus huiusmodi homines dictum illud Apostoli, *Facientes voluntates carnis, & cogitationum, & eramus natura filij iræ.* & postea adhuc copiosius plura adiungit, quæ quisque apud illum legere faciliè poterit: demumq; concludit; *Si sit qui necessario acriore vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus esse arbitretur rationis, quare id sic existimet, in aperito, quibus credit a est com-*

munia

munis disciplina procuratio. & quod illi statuerint, id obseruato. siquidem fieri poterit, vt necessitati illius alia ratione melius consulatur. Et sanctus Bernardus cum laudat vt virum sanctissimum Humbertum monachum, vita functum, minus tamen laudandum ex eo putat, quod præter voluntatem eius, nimiam aliquando sectatus est abstinentiam. Credo, inquit, quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quod minus nobis consensit de necessitate corporis sui. quanquam hac etiam de re sequenti libro dicturi sumus plura, hæc sufficiant pœnitenti.

Serm. de obitu
Humberti.

Capitulum duode-
cimo.

De coniecturis perfectæ conuersionis & pœnitentiæ.

C A P V T X I.

VI statum conuersionis, quam hætenus descripsimus, attigerit, se Deo amicum & charum esse facile sibi persuadere potest, non tamen certus omninò esse, se cum Deo in gratiam redisse. hoc enim à Deo statutum est, vt ignoretur, ad homines etiam probos in sanctæ vigilantia, & humilitatis officiis occupandos assiduè, firmiterque continendos. quare culpa non vacat, id curiosius quàm par est inuestigare. quemadmodum olim responsum fuit à sancto Gregorio nobili scemina ex Imperatoris aula, quæ id ex eo obnixè quæsierat. Rem, inquit, inutilem postulasti, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in ultimo vita tua die plangere eadem peccata minime valebis. quæ dies quousq; veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atq; eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam ad tertium cælum ascenderat, in paradysum quoq; ductus fuerat, arcana verba audierat, quæ homini loqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meum, & seruituti subiicio, ne fortè aliis prædicans ipse reprobus efficiar. adhuc timeret, qui iam ad cælum ducitur, & iam timere non vult, qui adhuc in terra conuersatur? perpende filia, quia mater negligentia solet esse securitas. habere ergo in hac vita non debes securitatem, per quam negligens reddaris. Scriptum est enim, beatus vir, qui semper est pavidus. & seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Hæc Sanctus. Quod quanquam ita est, solent tamen Patres ad solatium pœnitentium, veræ conuersionis, & remissionis peccatorum signa quædam indicare, vt ex iis quisque coniciat, in quo statu sit, quasi que se, vt potest, deprehendat. que emolumentum etiam illud adferunt, vt animum pœnitentis incendant, ad id optandum, & consequendum, quod fortassè nondum

Epist. 136.

2. Corinth. 12.

1. Corinth. 9.

Proverb. 28.

Psalms. 2.

adeptus est in hac cum Deo reconciliatione. hæc ex iis ipsis hic adscribimus, sancto Basilio, inquam, & sancto Bernardo.

Reg. breu. in-
ter. 296.

Primū signum.

Psal. 118.

Secundum si-
gnum.

Coloss. 3.

Psal. 110.

Tertium signū.

Psal. 113.

I. Corinth. 11.

Psal. 37.

I. Corinth. 15.

Serm. de qua-
tuor orandi
modis.

Matth. 9.

Primū signum.

Secundum si-
gnum.

Tertium signū.

Philip. 3.

In fine lib. 50.
hæret.

S. Basilius sic habet: *Hæc ratione persuaderi potest anima cupiam, quod à peccatis libera sit, & expurgata: Si quis in se ipso affectionem illam, similem David inesse animaduertit, apud quem est iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Secundò, aut affectum se præceptum illud Apostoli, qui dixit; Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, vt verè dicere illud possit, nō adhefit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Tertio, porrò intelligit aliquis, se in huiusmodi affectione positum, si etiam aduersus peccatores admirabilem & horrore plenam sanctorum virorū misericordiam illam imitatus sit. velut David, apud quem est; Vidi prauaricantes, & tabescebam. Apostoli verò, qui ait, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Etenim si (vt veritas credere suadet) animus nobilior est corpore, in corpore autem videmus consuuisse nos, scditatem omnem odisse, respuereque: animum item nostrum aspectu cuiusvis immanis carnisficinæ, & insidiarum quarumuis, naturaliter vehementer selere commoueri, tristarique, quomodo non tandem credibilis sit, ea quæ antè diximus, aduersus peccantes in animis eorum euenire, in quibus Christiana fraternitas charitas vigeat, quotiescung, animum eorum, qui peccant, veluti à feris bestiis fauciarì, absumisq, animaduertit, ac veluti cruore vndique actabo oppleri? cùm scriptum sit apud David, iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. & apud Apostolum, stimulus mortis peccatum est. Quandoque igitur quis, vel in suis, vel in alienis peccatis eo modo quem admodum supra initio diximus, animo affectum se animaduertit, tum credat se liberum esse à peccato.*

S. Bernardus sic: *At fortasè quæras, vnde aut quomodo nosse poteris, vtrum hanc consecutus sis indulgentiam. Sic nimirum conseruanda humilitatis gratia diuina solet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse. Et post pauca: Tunc ait Dominus paralytico, surge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo I. Si iam surgis desiderio supernorum. II. Si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiscentiis eius, sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud, & ferat quo non vult. III. Si demùm ambulas, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad ea quæ antè sunt extendens desiderio, & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites, neq, enim surgere poteris, si non aliquatenus onus esset alleniatum, & nec grabatum tollere, nisi exoneratus magis, quia nec ambulare in seruore conuersationis cum peccatorum graui mole possibile est.*

Sed libet rem totam concludere sancti Augustini præclaro sensu: *Fac incertum esse, vtrum ignoscat Deus, quid perdit cùm supplicat Deo, qui salu-*

tem perdere non dubitauit, cum offenderet Deum? quis enim certus est, quod etiam Imperator ignoscat? & tamen pecunia funditur, maria trāsmearantur, procellarum incerta subeuntur, & pene vt mors euitetur mors ipsa suscipitur. supplicatur deinde per homines homini, sine dubitatione fiunt ista, cum sit dubium quo sine proueniant. & tamen certiores sunt clauis Ecclesie, quam corda Regum, quibus clauibus quodcumque in terra soluitur, etiam in celo solutum promittitur. & multo est honestior humilitas, qua se quisq; humiliat Ecclesie Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors aterna vitatur.

*Qui fuerit status pœnitentium in veteri
Ecclesia & deinceps.*

C A P V T XII.

VANTI olim fecerit Ecclesia Christiana statum pœnitentium, quamque floruerit eadem sanctissima pœnitentiæ arctioris disciplina, fusè multi disputant. Quantum verò nunc distemus à felicissimis temporibus, & vtinam non etiam ab iis donis, quibus cumulat Deus verè pœnitentes; vident boni omnes, & ingemiscunt. cur enim cum sint eadem scelera, & fortasse etiam grauiora, non sit eadem animaduersionis feruoritas? Non erit igitur alienum ab instituto attingere hic feruorem illum antiquiorum pœnitentium in pœnis pro flagitiis patris subeundis, & simul etiam obligationem pœnitentiæ, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè conuertantur. Horum primum explicant luculenter scriptores Ecclesiastici duo, quorum vnus est Tertullianus, qui sic scribit.

Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologesis est, qua delictum Domino nostro confitemur, non quidem vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaq; exhomologesis prosternendi, & humiliificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordie illicem. De ipso quoq; habitu, atq; vitæ mandato, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deicere, illa que peccauit tristi tractatione mutare. Ceterum pastum, & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed anima causa, plerumque verò ieiuniis precor

Lib. de pœnitentia.

alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum tuum. Presbyteris aduolui & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exhomologesis vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictatione æterna supplicia non dicam frustretur, sed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm squalidum facit, magis mundatum reddit: cùm accusat, excusat: cùm condemnat, absoluit. In quantum non pepercit tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcat, plerosq; tamen hoc opus, vt publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescencia sua pereunt. Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc sententiam tractantur. in quibus ob oculos ponit antiquum pœnitentium ritum, quem postea alij adhuc copiosius explicarunt. illos nimirum iuberi solitos, indui veste pulla extra Ecclesiam, & pœnitentibus designatum locum, qui intra Ecclesiam vltimus erat, & plerisque etiam extra Ecclesiam in ipsis foribus. quo loco vestitus faccus erat atque cilicium, & cinis capitibus aspersus. cuius disciplinæ, quia initium, & restauratio fiebat in capite quadragesimæ, quotannis, adhuc retinemus vestigium in sacrorum cinerum aspersione. primo ipso die ieiuniorum, caput viris detondebatur. arcebantur à conuiujs, à balneis, à nuptiis, à theatris & spectaculis, ab equitando in vr̄bibus, ab omni genere honestæ voluptatis, & recreationis non necessariæ. non patebat illis aditus in clerum, immò nec ad militiam. & quod caput est, Sacramenta quamdiu pœnitentes erant, non percipiēbant, nisi in paschate, & in mortis articulo. in quo etiam sacro infirmorum oleo priuabantur. huncque viuendi modum, & ipso aspectu tam miserabilem ritum sequebantur pro magnitudine, & multitudine scelerum multos annos. immò vnus solius peccati mortalis statuta pœna erat trium, quinque, septem, & adhuc plurium annorum. in quibus Sancti illi pœnitentes carnem cilicijs, ieiunijs, & orationibus mirificè affligebant, & toti Ecclesiæ tremendū exhibebant spectaculum mortificationis, qua homines absterrentur à peccando, & Christianæ disciplinæ rigor quotidie magis effloresceret.

Scriptor alter, qui est huius scriptionis princeps, est Ioannes Climacus. qui pœnitentium quendam carcerem refertissimum monachis, in hoc vitæ genere se exercētibus, ita describit, vt nec audiri, nec legi possit sine horrore, & lachrymis. attingo pauca. nam nimis longum facerem, si omnia: Cùm peruenissem, inquit, ad pœnitentium monasterium,

Gradu quinto.

rium,

rium, immò verò ad Religionem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre possent, habitus & studia quæ ipsius clementiam celerrimè flecterent. quosdam ex reis illis vidi noctibus totis vsque sub diuo stare peruigiles, pedesq; immobiles tenere, contra somnum vim naturæ inferre, nullam sibi ipsis requiem indulgere, sed seipos increpare. alios in oratione in reorum morem vincit, post terga manibus humi luridas facies suas inclinantes, indignos se, qui cælum aspicerent, vociferantes, nihil petentes, sed tacitam mutamq; mentem Deo offerentes confusione plenam. nonnullos in pavimento strato cilicio & cinere sedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes. alios pectora iugiter tundentes, animamq; suam ac vitam suffirio ingenti reuocantes. alios lachrymantes, alios quod id non possent lamentantes. vidi nonnullos veluti aneos ex mœrore effectos, & insensibiles ad omnia. alios fixis obtutibus in terram caput assidue mouere, & leonum rugitum edere. Et paulò post cùm multa eorum verba, & facta verè admirabilia retulisset, subiungit, vidisse in illis æsuantes linguas instar canum ex ore procedentes. ex his alij sub ardentissimo solis æstu seipos cruciabant. alij acerrimo frigore se affligebant. quidam modicum aquæ gustantes, ne omninò siti arescerent, ita quiescebant. aliqui cùm panis exiguum quid accepissent, reliquum tanquam illo indigni proiiciebant. quem locum apud illos risus habuit? quem sermo otiosus? quem iracundia? quem furor? vbi tenuis vini cogitatio? vbi pomorum degustatio? Iugiter ad Dominum clamabant, solaq; orationis vox audiebatur. qui plura desiderat, apud eundem leget, & quidem ad stuporem vsque. concludit ibidem: *Vidi, & feliciores existimaui, qui post lapsum ita lugent, quàm qui nunquam lapsi sunt, & seipos nò sic desent.* Sic Climacus.

Verum secularium hominum pœnitentiæ publicæ iam diu fieri desierunt. sicut & illæ quæ sollemnes appellabantur. cuius rei duas causas reperio. Prior est, quia charitas & virtutum Christianarum exercitatio in Christiano populo maximè deferbuerat. ob quã causam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vsus vix vllus est in Ecclesia. Posterior causa est, quod cùm sacerdotum esset, vt ait Origines, iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda essent, aut quæ animaduersione publica digna; aliqui per imprudentiam scelera, quæ tacita tenere, & secum ipsi habere debebant, manifestæ pœnæ impositione diuulgabant, cum multorum grauissima offensione. non enim publicari oportebat, nisi quæ Ecclesiam offendissent vniuersam. quare S. Leo Papa acriter reprehendit Episcopos Campaniæ, iussitque ne id amplius à quoquam committeretur, & huc spectat etiam Nectarij factum in Ecclesia Constantinopolitana, de quo scriptores Ecclesiastici multa scribunt, & illud pariter quod aduersus abusum hunc aliquando dixit sanctus Chrysostronus.

In Psal. 37.

In Ecclesiæ igitur foro multum remissum est de publicæ pœnitentiæ seueritate, at non idcirco remissa culpa condonat Deus supplicia ab ipso peccatis hominum iustissimè constituta, sed ea omninò, aut hic, aut in purgatorio persoluenda sunt. quod ex his quæ nunc tractanda sunt, magis intelligitur. dicendum enim superest, num pœnitentia sua diuturnitate cum vita pœnitētis equari debeat. quod alterum caput ex antè propositis duobus.

*De pœnitentia qua post reconciliationem cum Deo,
& satisfactionem Sacramentalem, persoluenda
est à pœnitente reliquo vitæ tempore.*

CAPVT XIII.

CVLPAE deberi pœnam, vt diximus, eiq̃ue proportione respondere certius est, quàm vt à nobis multis verbis explicari debeat. idq̃; non solum humanis legibus, sed diuinis etiam. exploratissimum vt supra tetigimus, simul est illud, & in Ecclesia definitum, remissa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœnam, quæ in Sacramento non semper, sed rarò admodum tota expiatur, exolui omninò debere, eamq̃ue iustè à Deo repeti. notum enim est illud S. Gregorij: *Delinquenti Dominus non parcit, quia delictum sine vltione non deserit, aut enim ipse homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit.*

*Liv. 9. moral.
cap. 17.*

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere. sed perdifficilis explicatu est modus, quem sequi debet in ea peragenda; tam in illis pœnis, quas sacerdos minister tanti muneris, pro arbitrato suo, ex legibus tamen, imponit, quam in illis quas homo sua sponte suscipit. neque enim minus verum, quàm celebre existimandum est dictum illud S. Ambrosij: *Facilius inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè pœnitentiam egerint.* Et quidem si dum hic viuimus, diuinæ iustitiæ non satisfacimus, duros nos in Purgatorio pœnas nostris flagitiis debitas, nemo Catholicus dubitat; nec instituti nostri est, id hoc loco copiosius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tēpore qui peccauimus, pergere debeamus in exercitatione pœnitentiæ, & quo modo in hac item vita in persoluenda peccatis nostris diuinitus constituta pœna gerere nos debeamus; idq̃ue ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas perfectionis, quam nunc inquirimus.

*Liv. de vniuers.
pœnit., cap. 10.*

Proba-

Probamus igitur primo loco, quod docent sancti Patres iisdem finibus pœnitentiam, quibus vitam terminari. *Alterâ pœnitentiâ est,* inquit S. Augustinus, *cuius actio per totam istam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est, primò, quia vitam eternam incorruptibilem immortalamq; nullus desiderat, nisi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortaliq; pœniteat. Deinde quamvis quisq; se glorietur sic habere corpus edomitum, vt mundo crucifixus ab omni opere malo in seruitutem redacta membra castiget, intelligat sibi omnia hæc præstita esse, non à se existere, non solum ergo propter ipsam mutabilitatem, & ignorantiam, & propter dei malitiam; sed etiam propter ipsum puluerem mundi huius, quotidianam debemus agere pœnitentiam.* Vbi S. Augustinus necessariam esse quotidianam, & perpetuam pœnitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, necessitatem.

Lib. 50. homil. homil. 51. cap.

Sed maiorem rationem adfert ipse alibi, & alij multi, ex ipsis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitentiâ est maioris momenti, quàm ea, quàm Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis. Sed audiat primùm S. Bernardus: *Exigunt à me, scribit, præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. circumdederunt me mala, quorum non est numerus. quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? quomodo satisficiam cum cogar reddere debitum, vsq; ad vltimam quadrantem? Et S. Augustinus: Si Apostolus, inquit, etiam peccata per Baptismum dimissa continèe plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positis, quid præter plorare restat? quid nisi semper dolere in vitâ? vbi enim dolor finitur, quid relinquatur de venia? tamdiu gaudeat, & speret de venia, quamdiu sustentatur à pœnitentiâ. Dixit enim Dominus: (Vade & amplius noli peccare.) non dixit, ne pecces, sed nec voluntas peccandi in te oriatur, quod quomodo seruabitur, nisi dolor continuus in pœnitentiâ custodiatur? hinc semper doleat, & de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentiâ, si contigerit, semper doleat: & non satis quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat. Eandem doloris huius perpetui causam, & quasi necessitatem adfert S. Chrysostomus: Consuetudine, inquit, contemnendi dum de præteritis nullus dolor est, facilius superuenientibus malis locum damus, quod si omnis ex anima stimulus auferatur, & cuncta ei securitatis fræna laxentur, quis eam post hæc tenebit, aut quis eam de præcipitiis reuocabit? Et S. Gregorius condemnans quosdam, qui tres annos agendæ pœnitentiæ constituebant, ait: *Magna est contra peccatum virtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentiâ perseueret.**

Lib. 50. homil. homil. 50. cap.

Serr. de quad. debito.

Lib. de Vera & falsa pœnitentiâ. cap. 13.

Ioan. 8.

Lib. 2. de compunctione cordis circa finem.

Lib. 9. Registr. epist. 39.

Nec desunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmant. Dauidis: *Peccatum meum, inquit, contra me est semper.* Apostoli Pauli, qui oblata occasione in medium adducendi peccata vitæ anterioris,

Psal. 10.

Niceph. lib. 2. cap. 37.

id li-

Baron. anno
Christi 69.

Lib. 2. Confess.
cap. 2.

In Vita Augu-
stini, cap. 31.

id libenter facit, tam vt culpam suam, quàm vt misericordiam exag-
geret Redemptoris. Deinde Apostoli Petri oculi iam senescētis non-
ne sanguine resperfi visebantur, quod assidue plorasse dicatur? San-
ctus Augustinus libris Confessionū suarum peccata vitæ ante Baptif-
mum transactæ narrans, & confitens Domino: *Amore, inquit, amoris
tui facio istud, recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis mee,
vt dulcescat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix, & securæ, & colligens me à di-
spersione, in qua frustatim discissus dum ab vno te auersus in multa euanui.* quæ
refert Possidius, dicere solitum, inter familiaria colloquia, post per-
ceptum Baptifmum etiã laudatos Christianos & sacerdotes absque
dignæ & competenti pœnitentiæ exire de corpore non debere. quod
ipse fecit vltima, qua defunctus est ægritudine. Carcer pœnitentiū
Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletissimus testis est
perpetuæ huius valdeq̃ue seriæ pœnitentiæ. immò monasteria om-
nia tam virorum, quàm mulierum, si propriè loqui volumus, & in-
stitutionis eorum repetamus memoriam, domicilia sunt pœnitent-
tium, vt propterea sacri Canones plerisque sceleratos homines tam
clericos quàm laicos ad agendam pœnitentiã in monasteria conii-
ciant, tanquam in opportunissima peccata sua lugentium diuer-
soria.

Luce 30.
Ioel. 2.

Orig. homil. 3.
in 3. cap. Iudi-
cum.

Homil. 34. in
Euang.

Reg. Bren. In-
ter. 55.

Secundo loco, vt certum nihilominus ponendum est, modum a-
gendæ pœnitentiæ, quanquam non vnus est, nec vnicique idem ac-
commodatus, eum tamen potissimùm esse, quem diximus cap. 10.
requiri ad pœnitentiã tempore conuersionis, & sancti Patres expli-
cant, in ea S. Ioan. verba; *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Sic enim scri-
bit S. Hieronymus: *Qui peccator est, & quem remordet propria conscientia,
cilicio accingatur, cubet vel dormiat in sacco, vt præteritas delicias, per quas offen-
derat Deum, vitæ austeritate compenset.* Idem ipse S. Doctor vel Origenes
potius, in illa verba Iudicum: *Quanto tempore seruiuerunt Baalim, tanto
tempore seruiant Chusaraton,* monet vnumquemque tantundem tem-
poris pœnitentiæ vnicique peccato expiando saltem dicare debe-
re, quanto in eo perseuerauit. vt temporis spatium etiã par culpæ sit
pœna. Addit S. Gregorius idq̃ue frequenter; *Cogitandum, inquit, sum-
moperè est, vt qui se illiuit à memini commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat
abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, si-
bimetipsi abscondere debeat etiam concessa, & se reprehendat in minimis, qui se me-
minit in maximis deliquisse.* S. Basilius: *Vt Zachæus, inquit, commissa pecca-
ta contrariis rectè factis multis compensent.* Denique res hæc apud scripto-
res sacros atque Theologos ad eod̃ certa est, vt superuacaneū sit, cam
pluribus argumentis aut testimoniis confirmare.

Quæ:

Quæ cum ita sint, consequens est omninò, peccatori, etiam conuerso eam esse ineundam vitæ rationem eamque vitam profequendam, quæ maximè sit coniuncta cum sensuum carnisque mortificatione.

Videtur etiam antedictis consentaneum peccatorum præteritorum à pœnitente recentem memoriã aut retinendam aut renouãdam. quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

*An pœnitens post conuersionem conseruare
debeat memoriã peccatorum.*

CAPVT XIV.

ANCTVS Chrysoſtomus: *Tantum boni, inquit, confert meminisse frequentius hominem peccati sui, vt etiam Paulum Apostolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cum culpam de presentibus non haberet, tamen*

Lib. 2. de compunctione cordis circa finem.

quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumque sciebat animæ prodesse, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commissa, gratia Baptismi & Confessio fidei aboleuerat. oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniam consecuti sumus, vt intuentes quod ingentem modum debiti nobis remisit Deus, & amplius eum diligere possimus, & verecundiam pudoremque concipere, atque ex his corde compungi. considerantes quod nisi miseratio illius nobis subuenisset, tantum illud peccatorum pondus sine dubio in imis nos inferni pœnis supplicij pressisset. Hæc ille, quæ, vt antè dixi, ex initiis illis, quæ tanquã fundamenta in superiori capite ponebamus, apertè consequuntur. qui enim possumus renouare dolorem de peccatis, nisi renouemus peccatorum memoriã? & hac de re idem sentiunt S. Augustinus & S. Bernardus, quos superiori capite produximus.

Casianus autem auctor grauis discrepare videtur ab hac sententia. quamquam enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur pœnitentia, peccatorum recordationem vtilem esse, & necessariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur: *Iniquitatem meam ego cognosco, & cogitabo pro peccato meo*; tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labe purgata, conscientia spina de medullis animæ gratia Dei miserantis euellitur, & peccatorum recordatio consopitur. quo in statu pernicioſa est memoria peccatorum, & eius loco procuranda omninò est eorundem obliuio. Hæc est Casiani opinio.

*Coll. 20. cap. 7
& 9.*

*Psal. 10.
Psal. 37.*

Ad hanc quæstionem, vt facilius respondeamus, ponendæ prius sunt distinctiones nonnullæ, quæ aditum aperiant ad cõtrouersiam dirimendam.

*Prima distinc-
tio.*

Prima distinctio est, memoria peccatorum potest esse cum utilitate coniuncta, potest item cum damno. quare utilitas & damnum duo indices sunt viæ huius. utilitas quidem asciscendæ memoriæ peccatorum, damnum verò reiiciendæ.

*Secunda di-
stinctio.*

Secunda distinctio, peccatum dupliciter commemorari potest ab homine. vno modo vt peccatum est, hoc est, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni supplicij. altero modo, vt coniunctum cum sibi subiecta materia, qualis est obscœna, aut alia quæpiam, quæ sit seminarium, verbi gratia, vindictæ alicuius, aut odij.

*Tertia distinc-
tio.*

Tertia distinctio, peccatum aut spontè sese ingerit, & intrudit, aut quasi absens aduocatur.

*Quarta distin-
ctio.*

Quarta distinctio, incipientes in via Domini quales sunt pœnitentes, & multi etiã quos sacra Scriptura tepidos nominat, non sunt planè liberi ab importuna peccati, vt est in certa aliqua materia, occursatione, & blanditia. Perfecti & ex parte etiã proficientes ipsi, ad eum virtutis gradum perueniunt, vt subtus se habeant appetitus suos, & perfectè dominantur illis absque culpa. pro aliquo saltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præsentia gratiæ diuinæ id in ipsis misericorditer operantis.

His ita constitutis, explico cõtrouersiam per sequentes regulas.

Prima regula.

Prima regula. pœnitenti utilis est recordatio peccati, vt peccatum est. immò, si spontè non occurrit, id adducendum est in memoriam de industria. quæ doctrina est sanctorum Patrum, præsertim Augustini & Chrysostomi. hæc siquidem ante mentis oculos ponit vim & pondus peccati; iniuriæ, inquam, qua Deum peccator offendit, & lacepsit. ex quo existit saluberrimus timor, & dolor. hæc pudorem ruboremque parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentem optimum. hæc excitat & fouet incendium amoris in eundem Creatorem & Dominum benignissimum, & in condonandis criminibus clementissimū. Id verò utile est homini non solum proximè post conuersionem, sed deinceps etiã longo interuallo.

Secunda regula.

Secunda regula. peccata adstricta materiæ præsertim turpi, aut æqualis periculi, non sunt post conuersionem in memoriam reuocanda. nisi fortè confessionsis causa. qui enim id facit, repræsentat animo eas imagines, & historias, quarum sine periculo delectationis

prauæ

prauæ meminisse minimè solemus. Non sit, inquit S. Augustinus, ante oculos tuos delectatio præteriti peccati, sed sit ante oculos tuos damnatio peccati. Et alibi: Præterita nos non delectent. quod adhuc periculosius est, quâdo spectra ipsa turpia non accersita recurrunt, & se ingerunt importunè. indicant enim in voluntate hominis adhuc residere reliquias vulneris, illi dum in antiquo voluptatis cæno volutaretur inflicti, propensionem que animi ad inueteratam in malo consuetudinem tacitè suspirantis. atque hæc est sententia non solùm Cassiani, sed etiam S. Bernardi, qui sic scribit: *Ceterùm iam & voluntate mutata, & in seruitutem redacto corpore, velut siccato aliquatenus iam fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauissimum restat de purganda scilicet memoria, & exhaurienda sentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? membrana vilis & tenuis atramentum forte prorsus ebibit, quæ deinceps arte delebitur? solus itaque sermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti. dimittantur tibi peccata tua. mihi qui id loquitur Deus est. huius indulgentia delet peccatum, non quidem vt à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inspicere consueuisset, sic de cætero insit memoria, vt eam nullatenus decoloret.* Et paulò post monet, si velimus, orando Deum pro hac eadem liberatione exaudire, lauandum lectum per singulas noctes, & lachrymis rigandum stratum in dolore & gemitu cordis. contriti perseverando. cor enim sic ad Deum verè cõuersum non poterit à peccato eiusq; scæcibus non omninò auerti. atq; hæc duæ regulæ in imperfectis locum habent.

Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, mihi verisimillimum est, vtilem illis esse præteritorum peccatorum memoriam etiam ad mortem vsque. tum quia Apostoli Pauli, & aliorum hominum perfectorum habemus exemplum, & testimonium. tum quia hæc est sanctorum Patrum cõmuniõ sententia. Denique, quia res hæc vtilitatem habet non paruam etiam in perfectis, videlicet humilitatem: sanctus Bernardus certè sic loquitur. Cùm enim attulisset illud Apostoli: *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Dominus IESVS venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Hoc ergo, ait, apud beatum Paulum fiducia, & consolationis accipite fratres, vt ad Dominum iam conuersos non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum, sed tantum humiliet vos, sicut & ipsum. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. ita & nos humiliemur sub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos misericordiam consecuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. & hoc quidem omnibus nobis, quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei.* Et S. Augustinus alias vtilitates huius commemorationis adfert. vultque esse cogitationem quæ Domino diem festum agat, vt scribitur in Psalmo.

In Psal. 102.
In Psal. 66.

Lib. de conuers. ad Clericos, cap. 13.

Hebr. 4.

Cap. 24.

Psal. 37.

Tertia regula.

Serm. 3. in festo lemnis. Apostolorum.

1. Timoth. 1.

1. Corinth. 15.

Rom. 3.

In Psal. 75.

Quarta regula
la.

Ecclesiast. 10.
Cap. 9.

Quarta regula. dictum Cassiani, ni fallor, contrarium non est antedictis regulis, sed verum est in eo tempore, in quo mens hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illique coniungitur, vt pro piaculo sit, amoris ardorem recordatione peccati tunc refrigerari; & (vt ait Sapiens) muscis morientibus perdere vnguenti suauitatem, quod apertè ostenditur ex ipsius Cassiani verbis. Sic enim habet: *Dum enim recolis ea, quae secundum Principem huius saeculi per ignorantiam, siue lasciuiam commisisti, vt concedam tibi, quod in hac cogitatione posito cogitatio nulla subrepat, certè antiquae putredinis vel sola contagio, necesse est, vt tetro mentem foetore corrumpat, & spirituales virtutum fragrantiam, id est, suauitatem boni odoris excludat. Cum ergo praeceptorum memoria vitiorum pulsauerit sensum, ita ab ea resiliendum est, sicut refugit vir honestus, & grauis, si impudica ac procax femina in publico, aut colloquiis, aut amplexibus appetretur.* Plura ibidem. & nos de perfectorum statu postea.

Qualis debeat esse oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

CAPVT XV.

DE pœnitentiæ operum necessitate non est quod plura dicam, nec vniuersè, nec sigillatim, satis enim intelligimus ea, & quidem omnia sigillatim ad perfectam conuersionem requiri, idque quamdiu viuimus quoad eius fieri possit, nisi fortè charitatis feruor ea præueniens, omnem pœnam peccatis debitam absorberit, & quasi excoxerit, quod Dei singulari beneficentia, accidit latroni in cruce, & peccatrici Euangelicæ, de qua dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* ac nisi quoque peccator conuersus, & ad maiora vocatus sese Deo ac religiosa disciplinæ in monasterio perpetuò consecrarit, siquidè vt docent Sancti, ingressus in religionè, tanquam alter Baptismus pœnas etiam temporaneas omninò relaxat, & ipsamet religiosa disciplina quasi quoddam martyrij genus est, & schola pœnitentiæ, qua similiter debitorum huiusmodi solutio continetur, quod egregiè, vt reliqua tractat & probat P. Hieronymus Platus in suo opere de bono status religiosi.

Luca 23.
Luca 7.

Lib. 1. cap. 14.

Quamquam in vtroque occurrit quiddam consideratione dignum, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua pœnitentia plurimum facit, siquidem Magdalena, quæ charitatis ardore exolue-

exoluerat omnem pœnam peccatis propriis à Deo constitutam, triginta annorum vitam, qua postea vixit, mira feuerissimæ pœnitentiæ exercitatione transegit. & plerique homines qui Sancti in Religionibus diem vltimum obierunt, ob vitæ prioris crimina vsque ad mortem ieiuniis, orationibus, & omni mortificationum genere sese acriter confecerunt. hæc est igitur via trita Sanctorum, tam eorum qui in seculo, quàm qui in religione vixerunt. qua in re quia non idem est omnium humanorum corporum robur, nec eadem omnium animorum virtus, & vnique à Domino datur gratia ad mensuram; standum est instituti legibus, quibus tenemur, siue in monasterio, siue in seculo: & in primis audiendus spiritualis magister, quem in rebus hisce in consilium adhibere, vt iam diximus, oportet. Verùm vt nihil de aliis operibus sit amplius hoc loco dicendum, de oratione certè cuius tanta vis & vtilitas est in vita spirituali vniuersa, aliquid hic attingendum est, quo saltem pœnitens intelligat, qualem instituere eam debeat in statu pœnitentiæ, & quibus affectibus animi communire.

Sanctus Ambrosius ad virginem lapsam, sanctus Chrysostomus de compunctione cordis, & ad Theodorum lapsam, sanctus Basilius ad Monachum itidem lapsam, sanctus Anselmus in libro deploratio- nis Virginitatis, & sanctus Augustinus in libris confessionum materiam & segetem vberem suppeditant pœnitenti ad orandum, atque ex his fontibus qui haurire volet facile poterit. Ego in hac re proponam pœnitenti illum vnum hominem, quem meritò pœnitentium exemplar nomines, Dauidem, inquam, septem pœnitentiæ Psalmis, quasi lugubri cantu animæ suæ interitum apud Deum deplorantis, quibus idem etiam exprimit, quibus animi motibus conformare debeat orationem suam pœnitens. ij autem totidem illi sunt, quos sigillatim paulò antè videbamus ad conuersionem peccatoris concurrere. neque enim oratio pœnitētis vestiri debet aliis affectibus quàm iis, quibus constat conuersio. siue illa adhibeatur ad iuuandam nascentem conuersionem, siue etiam ad eandem iam habitu ipso firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum est à diuinæ misericordiæ imploratione, dicendumque cum Dauide: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Sanctus Gregorius, de cuius expositione Psalmorum pœnitentiæ quod sit affectibus plena, facilis & ad manum, accipiuntur orationis pœnitentis exempla omnia: *Desperarem de vulnere, si non præsumerem de omnipotente. quarant paruam misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiam granditer peccaui. sed*

Psalm. 50.

In Psalm. penit.

Luc. 10.

tu omnipotens: medice & contempores corrige, & nescientes instruis, & confitentibus ignoscis. Utinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, prouens de summis ad infima, de vitalibus ad infirma, in Angelos tenebrarum incidi, qui non solum gratie spiritalis mihi vestimentum abstulerunt, sed etiam plagis impositis seminiuum reliquerunt. Utinam peccatorum meorum vulnera data mihi recuperanda salutis fiducia alliges, ne dezerius seuiant, si sanari desperent. Utinam oleum mihi remissionis adhibeas, & vinum compunctionis infundas. quod si in iumentum tuum me imposueris, de terra inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pro nobis quae non rapueras, exoluisti. Si in stabulum me Ecclesiae tuae duxeris, corporis & sanguinis tui me refectioe cibabis. si curam mei egeris, nec praecepta tua pratero, nec frementium rabiem bestiarum incurro. Audi ergo me Samaritano spoliatum & vulneratum flentem & gementem, inuocantem, & cum Dauid clamantem: Misere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Peccata mea magna sunt, & multa, & ideo non solum magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro. hinc ad affectus ipsos progrediendum est.

Cognitio peccati.

I.

In 1. Psalm. penitent.

Cognitioni peccati debetur primus locus: Quoniam, inquam, iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Adest miser, ait S. Gregorius, ad sit & misericordia. miseriam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non celo. nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem.

II.

In 2. Psalm. penitent.

Secundò cognosco, me mea spontè, & pessima voluntate peccasse. ideo iniustitiam meam non abscondo (S. Gregorius) mihi quia deliqui imputo, me solum in operum meorum prauitate, culpabilem clamo, nec superficiei tenus peccatum meum annuncio, sed & quando, & vbi, & quomodo, & si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerim, manifesto.

III.

In Psalm. 7. penitent.

Tertiò cognosco, vnde ceciderim, & quid incurrerim. Hac mors peccati, ait idem, est quae animam meam à Deo separauit, sensuum interiorum interclusit officia, diuinam deturpauit imaginem, lucis ademit claritatem. Denique sic Christo mortuus in sepulchro conscientiae tumulatus sum, ligatus concupiscentiarum inistis, à conspectu Dei proiectus, duritiae opertus, lapide iniquitatis intus clausus. vt prodierit quasi ex adipe iniquitas mea. vt iam nil reliquum sit, nisi vt resusciter à clamore tuo ô bone Iesu.

IV.

Quartò cognosco, cui me mancipauit peccando, nempe diabolo omnis boni inimico. Similis factus sum pellicano solitudinis. Aui enim haec, ait

ait sanctus Gregorius, *amans solitudinem in ea venenatis animalibus vestitur*, qualis ego infelix peccator, qui in deserto mundi corde habitans & affectu, ærumnosis illius vitæ captus illecebris, delectatus sum veneno diabolicæ persuasione. & quia timore tuo posthabito, qui Dominus omnium es, diabolicæ me potestati subieci, & animam quæ sedes sapientiæ esse debuerat, fallacis Domini ditioni mancipavi, sine intellectu proculdubio (quod pessimum est) extitit sicut equus, & sicut mulus.

In Psalm. 40. penitent.

In Psalm. 21. penitent.

Quintò cognosco maculam, quam contraxi peccando, & sordes, quibus me horrendè fœdavi, & idcirco dele, quæso, iniquitatem, & amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. computru enim iumentum in stercore meo. sus lotus in volutabro meo. quia putruerunt & corruptæ sunt iniquitates meæ. ita vt oculi tui à me omninò auerfi sint, & facies tua me vt ingentem putredinis cloacam prorsus abominetur.

7.

Sed illud in primis ante mentis oculos obuersatur, quod te Creatorem, Dominum, Patrem, & Deum meum, bonum omnis boni, & solum bonum animæ meæ tam sæpe, tam multum, & tam grauius offenderim. Tibi enim soli peccaui, & malum coram te feci. tibi Creatori. cui ego infelix creatura non seruiui, sed creaturæ potius, quàm Creatori miserabiliter adhæsi. Tibi Domino. à quo perditissimus seruus rebellauit, vt obsequeretur inimicis tuis. Tibi Legislatori, cuius voluntatem quam sequi debebam, vt viuendi normam, turpiter spreui, vt irem post meas concupiscētias. cuius leges sanctissimas infinitas, & grauisimè sum transgressus. Tibi Parenti optimo, cuius beneficiis innumerabilibus, & immortalibus ingratisissimus tam diu extiti. immò illis ingratis & impinguatus aduersum Patrem recalcitraui in grauisimis peccatis perseverans. cuius amoris oblitus creaturarum & mei ipsius turpissimis amoribus obnoxius vixi. Denique tibi Deo meo optimo, potentissimo, iustissimo, à quo, quātus sum, totus sum, & totus pendeo, & in quo tanquam in fine creasti me, vt tandem conuiescerem. quia peruersissimo ordine à te discedens per fornicationes animæ in me ipso tanquam sine conuiuio, cuius Babylonicæ ciuitatis, & spontaneus exul cœlestis Hierusalem, quando per amorem mei ascendi ad contemptum tui. quæ summa est à me tibi, & honori tuo illata iniuria. Quod si hoc in Deum meum quid in Redemptorem meum? quid in Iesum meum, qui me sanguine suo pretiosissimo suum fecerat, eruens de seruitute antiqua & noua? cuius ego vitam, immò & mortem, immò & sanguinem nihili duxi, immò & conculcaui, & iterum eundem in memetipso pessima vita mea crucifixi, & ostentui

VI.

I.

2.

3.

4.

5.

S. August. 14. de ciuit. c. 28.

6.

ostentui habui? quo nomine satis digno appellabitur tam infamis, & nefaria contumelia? Ecce Domine, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. & tibi soli peccaui.

Nec solum cognosco nunc tantam iniquitatem meam, sed peccatum meum contra me est semper, ut semper hæreat in memoria, nec unquam obliuiscat illius. siquidem audio te in Propheta loquentem: Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor, & addis, *reduc me in memoriam, & iudicemur simul. quasi velis*, ait S. Gregorius, *non recordari iniquitatum mearum, si ego earum memor fuero. cauebo ergo ne unquam quod deliquerim à memoria mihi excidat; aut aliqua obliuione peccata mea obliterem.*

Isai. 43.

*In Psalm. 4.
penit.*

*Timor Do-
mini.*

*Psalm. 6.
In Psalm. 10.
penitenti.*

Sequitur timor Domini. qui Dauidem stimulabat acriter, ac pungebat, cum dixit: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripis me.* S. Gregorius, *ac si aperte dicat, hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc indefinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobis serias (hoc est enim in furore) vel cum purgandis in purgatorio igne, flammis ultricibus affligas, & hoc est in ira. Tota die namque contristatus ingrediebar, quia cum sollicito se timore mea mens circumspicit (sic idem Sanctus) modo quæ egit mala enumerat: modo quæ agere neglexit ad memoriam reuocat: modo reprehensibilia esse, in quibus versatur conspicit: modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non inuenit, tristitia intolerabilis pondere pragrauata tabescit, & tanto se durius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius esse quod imminet iudicium pensat.*

Dolor.

*In Psalm. 38.
penitenti.*

Sit tertius, dolor: propter quem Dauid; *afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. ut intelligas*, inquit S. Gregorius, *Dauid penitentem in anima grauisimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseris & passionibus afflictum. rugitus autem gemitus est cordis cum dolore magno, quia quanto vehementius penitentis animum concutit; tanto velocius ad aures diuinæ misericordiæ conscendit. dolorem carnis gignit amissio pecuniæ & pignorum, cordis dolorem confert exterminatio virtutum. Audiat igitur cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne patet cogitationis arcanum. moueant illum lachrymæ tuæ, & quadam illum importunitate quærendi semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito. perueniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi: *Transtulit Dominus peccatum tuum. Ob id sacrificium, inquit, offero tibi spiritum contribulatum, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.**

*In Psalm. 4. pen-
nit. Gregorius.*

2. Reg. 12.

Spes.

*In Psalm. 12.
penitenti.*

Accedit spes quarto loco. *conuertere Domine, & eripe animam meam. Saluum me fac propter misericordiam tuam. quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis cõsitetur tibi? dico*, inquit sanctus Gregorius, *si non eripueris me, ait ad te anima mea in morte me futuram. & non solum in*

morte.

morte futuram me praeuideo, sed etiam in inferno desperationis me sepeliendam cognosco. accedo autem ad thronum gratiae misericordiae tuae, non in alio fiduciam habens, quam in illa: praesertim autem in infinita illa misericordia misericordiarum, qua ad me liberandum de caelis ad terram descendisti, ut me a terra ad caelum subleuares.

Ex his quinto existit amor in Deum liberatorem & parentem meum. *Amor Dei.* Conuertere Domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. Sicut anima mea, inquit S. Gregorius, conuersa est ad te per turbationem poenitudinis, ita tu conuertere ad eam per serenitatem miserationis, *In Psalm. 1. poenitent.* & conuersus eripe animam meam. Impediunt eam vepres carnalium delectationum, *Ephes. 3.* detinent illam secularium illecebrae cupiditatum, sed tu qui potens es omnia facere superabundanter, quam petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuae manu fortitudinis trahere. ut tibi perfecte adhaeream bono meo, tibiq; seruans laudem inter homines. siquidem Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.

Succedit emendationis propositum sexto loco. *Propositum emendationis.* Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. *In Psalm. 1. poenitent.* Quae societas, explicat S. Gregorius, luci ad tenebras? quae conuentio Christi ad Be- *2. Cor. 6.* lial? aut quae pars fideli cum infideli? sicut enim qui diabolum sequitur, Sanctorum collegium affectu, & opere aspernatur; ita qui Deo perfecte adhaeserit, impiorum consortium nequaquam admittit. discedite, inquam, ut amplius non communicem operibus vestris. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. malo, inquam, occidi quam vinci. flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco.

Deinde ad confitenda peccata septimo quasi gradu peruenitur. *Confessio I.* Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. si quis, inquit S. Gregorius, peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. praecipue igitur faciem iudicis in confessione, ut qui tentationi parentes manum effugere non possumus iudicis, per confessionem mundati clementiam experiamur misericordis. *In Psalm. 2. poenitent.*

Postremum sit ardens satisfaciendi voluntas. *Satisfactio D.* Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Qui peccatum suum confitendo annuntiat, inquit S. Gregorius, & pro eiusdem peccati satisfactione cogitare non cessat, & quia nullam in mundo inuenit requiem, in conspectu suo habet dolorem. Hac enim sunt vera humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemq; agnoscere, & cognitam voce confessionis enunciare, & enunciatam poenitentiae satisfactione delere. & ideo oculos Deus a peccatoris peccato auertit, quia ipse illud sine cessatione animaduertit. ob id offero tibi Deus in sacrificium cor contritum, & spiritum contribulatum, sed etiam per poenitentiae perseverantiam, & satisfactionis opera humiliatum. *In Psalm. 4. poenitent.*

De perseverantia pœnitentis in oratione, & quis
ex ea fructus percipiatur.

CAPVT XVI.

NON sufficit pœnitenti, Deo gemitum cōtriti cordis non abscondisse, & apud illum instituisse ardentibus precibus ad peccatorum suorum veniam impetrandam. oportet adhuc, vt perseveret orās, petens, pulsans, lachrymans, clamans, imiteturq; in hac sancta importunitate, sicut in cæteris omnibus, Dauidis perseverantiam. *De profundis*, inquit, *clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam: in quo notandum*, ait S. Gregorius, *quia non ait clamo, sed clamaui. Dans in hoc perseverantiæ documentum, vt si primò non exaudiris, ab oratione non desicias, immò precibus & clamore insistas. vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. ideo tibi dicitur, regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. esto ergo sedulus in orationibus, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione desicias. si dissimulat audire, esto raptor, esto violentus, vt vim etiam ipsis inferas cæli.*

Adhibeat etiam hîc pœnitēs deprecatores, qui sibi veniam à Deo deposcant. In primis autem beatissimam Dei matrem, quam idcirco Ecclesia, & sancti Patres appellant aduocatam peccatorum. *Tu es*, inquit ad illam S. Augustinus, *spes vnica peccatorum. per te speramus veniam delictorum.* Et S. Bernardus: *Si criminum immanitate turbatus, conscientie sceditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitie, desperationis abisso, cogita Mariam, Mariam inuoca.*

Deinde Angelos, & beatas Sanctorū animas, quæ in cœlesti Hierusalem ad diuinæ gratiæ thronum assunt. *Obsecrandi*, inquit S. Ambrosius, *sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad presidium dati sunt. Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrociniū vendicare. possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si quæ habuerunt peccata, lauerunt.*

Immò de numero viuorum illi homines adiutores nobis asciscantur in re tanti momenti, quos non dubitamus apud Deum, & probatæ vitæ meritis, & sanctis orationibus plurimum posse. S. Monica S. Augustini bis mater dicitur, quod eum primò peperit mundo, deinde Deo, idque vi ingentium lachrymarum, quas pro illo ante Dominum quotidie profundeabat. vt propterea dictū illi aliquando fuerit à quodam sancto Episcopo: *Vade, neq; enim fieri potest, vt filius istarum lachrymarum pereat.*

In Psal. 6. pœnitent.

Matth. 11.

Serms. 18. de Sanctis.
Homil. 2. super missos c. 7.

Libro de Vi-
duis.

Lib. 3. confess.
S. August. ca.
71. 12.

Sacrificium etiam Missæ, quod ad pœnitentiæ donum à Deo impetrandum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandum est, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Sed de tota orationis incipientium ac pœnitentium ratione scribit S. Bernardus in hæc verba: *Sunt, inquit, quos adhuc peccati conscientia terret, & cruciat, nondum accepta resistendi virtute, tunc scilicet, cum primum ipsos in peccatorum cœno iacentes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expauescentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliunde apprehendunt, vnde tegantur, quia ergo timent, & meritis timent per seipsos accedere, student quasi per alios supplicare, tale est illud orationis genus, quo solemus vti dicentes. Sancte Petre, ora pro nobis, & similia. maxime verò illud obsecratio est manifesta; per passionem tuam libera nos Domine. hoc est genus obsecrationis. At verò iam continendi virtute accepta securus accedit, qui sibi conscius fuerit, pro delictis præteritis veniam querens, & oratione vtens, quæ oris nostri est ratio, quando iam ore suo loquitur cum Deo suo. Hinc illud est, quod Maria Magdalena quanquam non minus humilis Hæmorrhœssa illa, non sic tamen veretur accedere, sed rigat lacrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, osculatur ore deuoto. vnde satis liquet, quod iam proposuerat in corde suo, à peccato deinceps abstinere, & quasi profluuium stabat. quod si iam consecutus es & tu, primum est, vt ipsi Domino in oratione loquens recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Deinde postquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perseuerans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad postulationes, vt securus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conseruis tuis audeas petere, quod oportet. Hæc Sanctus.*

Perseuerandum autem est pœnitenti, vt in pœnitentiæ operibus, sic in oratione contriti cordis: & venia criminum à Domino expectanda simul & conscientię tranquillitas. qua probabili firmaque coniectura assequatur se à Domino in gratiam esse receptum. hac enim perseuerantia dubitandum nõ est, quin à Deo obtineatur quod petitur. quod aliquando quibusdam in hoc statu positus diuinitus demonstratum est, dimissa scilicet illis esse peccata, vt quando id non aperte explicatur, quod ideo fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & speremus idem à benignissimo Domino nobis reuera concedi. libet autem ad spem corroborandam diuinæ huius benignitatis, exemplum ex sancto Gregorio adferre, qui ita scribit: *Nostri temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Emilianus appellatus est, non inops substantiæ iuxta mediocritatem vitæ, sed quia plerumque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodam facinore lapsus est, quod debuisset valde pertimescere, ac de suæ mortis immanitate cogi-*

Serm. de quatuor modis orandi, &c.

Luc. 7.

Luc. 8.

Homil. 3. in Euang.

tare. reatus ergo sui consideratione erexit se contra se, mundi huius omnia dereliquit, monasterium petiit. In quo monasterio tanta humilitatis, tantæq; sibi distributionis extitit, vt cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, suam cogere vitam despicere, dum illius pœnitentiam viderent. studuit namq; toto mentis annisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis se lachrymis lauare, despectum sui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. hinc itaque nocturnas fratrum vigiliis præuenire consueuerat, sub montem ex vno latere secretiori monasterij. Quadam nocte Abbas monasterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede secutus est. quem cum in secreto montis latere cerneret in oratione prostratum, expectare voluit, quando surgeret. cùm subitò lux cœlitus emissâ super eum fusa est, qui in oratione prostratus iacebat, tanta claritate, vt tota pars regionis illius ex eadem luce candesceret. quam Abbas, vt vidit, intremuit, & fugit. Cùmq; post longum horæ spatium idem frater ad monasterium rediisset, Abbas requirere studuit, vbi fuisset, & compulit eum dicere quid vidisset. At ille compulsus dixit, quando super me vidisti lucem de cœlo descendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimissum est tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, seu loquendo per vocem, radiando per lumen exemplo suæ misericordiæ nostra ad pœnitentiam voluit corda conuertere.

Ad hunc statum pœnitentiæ pertinent tres modi orandi B. P. N. Ignatij. præsertim primus. & simul, vt antè dixi, omnia primæ hebdomadæ exercitia.

De tentationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio seruore temperando.

CAPVT XVII.

ACTENVS de conuersione peccatoris ad pœnitentiam, nunc agendum nobis est de statu, in quo illico post pœnitentiam collocatur homo. qui non est peccatoris status, sed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: vt illi inferuire incipiat in sanctitate & iustitia, & iam Incipientis nomen pœnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum est: *Fili accedens ad seruitutem Dei sit in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.*

Porrò tentatio ad quam se præparare debet, qui nouè huius militiæ

tiæ tyrocinium ingreditur, varia est, & multiplex. nec eadem primò quemcunque Incipientem aggreditur, sed hunc vna, illum alia, ex occulta dispositione & consilio Dei. qui vt non permittit nos tentari supra id, quod possumus; sic quo ordine exercendi simus, sapientissimè, & amantissimè permittendo saltem prouidet. aliqui enim seipfos durè puniendi nimio quodam ardore flagrantes terminos moderatæ pœnitentiæ plerumque transiliunt. alij conscientia scrupulis mirificè anguntur, alios ad priores voluptates reuocat memoria antea vitæ. alios denique maximè perturbat, & quasi delicit de perseverandi spe virium corporis imbecillitas, & vitæ ac discipline Christianæ labor & difficultas, atque adeò ipsa nouitas tentationum. Et vt de singulis hisce tentationibus dicamus, exordiamur à prima, quam excitat immoderatus & impotens pœnitentiæ feruor. siquidem pœnitentiæ spiritus vehemens est. quippe qui ille sit, de quo mysticè scribitur in Psalmo: *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Tharsis, inquit* S. Gregorius, *exploratio gaudij dicitur. cum enim vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea reprehensibilis gaudij explorationem perturbat, vt nihil ei iam nisi flere libeat. spiritus ergo vehemens Tharsis naues conterit, cum vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo quasi mari deditas salubri terrore confundit. dicit ergo Iob noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est, peccationem culpe non blandimenta securæ quietis foueant, sed piè sauiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat.* his confectus curis animus, & carnem castigationibus macerat, & seipsum contra eam, (vt docet S. Bernardus) huiuscemodi incitationibus inflammat. quid adhuc murmuras caro misera, quid adhuc recalcitras? & aduersum spiritum concupiscis? si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua interest, quàm ipsius. ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat imprudentibus & temerariis pœnitentibus. vt scilicet timore periculi imminētis perculsi, & in spem veniæ erecti insideant iam veluti equo sancti desiderij, feranturque magno impetu in pœnitentiæ opera, sed sine fræno prudentiæ. & propterea contingit illis, quod dicitur à Salomone: *Qui festinus est pedibus, offendit.*

Et quidem aliquid sine dubio concedi debet pio feruori huius spiritus vehementioris. propterea enim peccatrix mulier, quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis accessit, rigans eos lachrymis, capillis tergens, vnguento liniens & osculans, à sanctis Patribus vt piè impudens, & importuna, & frontosior ad salutem, quàm fuerat ad peccatum, commendatur. & Saulus à Domino percussus, & conuersus diuino sanè instinctu tres integros dies sine cibo potuque vigilat

1. Cor. 10.

Psal 47.

Lib 4. moral.
cap. 17.Serm 2. super
Seds Domini.

Proverb 19.

Luc. 7.

S. August. lib.
50 homil. hom.
23. in Psal.140.
Astor 9.

in oratione: & multi alij initia suæ conuersionis admirabili in seipsoſ feueritate laudabiliter consecrarunt. sed tamen pœnitentię modus etiam initio est adhibendus. quanquã enim præcipiunt diuinæ literæ, vt otium vitemus, & corpus in seruitutem animæ redigamus; nullo tamen modo (ait S. Basilius) id volunt, vt corpus immodicis macerationibus extabefactum reddamus, ac dissolutum. Idcirco diaboli tentatio est magna seipsum cum sui pernicię excruciare: *Quoties, inquit S. Bernardus, suggestit Satanas anticipare vigilias, quod ad solennia fratrum illuderet dormitanti? quoties produci ieiunia, & diuinis obsequiis eò inutilem reddidit, quod imbecillum? Quoties ad opus manuum plusquam opus fuerat, incitauit, & fractum viribus ceteris regularibus exercitiis inualidum reddidit?*

Quo loco facilè intelligit, Incipientibus quàm non solùm vtilis, sed necessaria sit sub prudenti magistro assidua disciplina, qua instituantur tempestiuè ad dignoscendas Satanæ fraudes easque repellendas. hoc enim spectat in hac re aduersarius astutissimus, vt dum pœnitentiæ opera plusquam par est, & supra vires exercemus, pœnitentia ipsa satietatem, & stomachum faciat, ab eaque paulatim eò magis abalienemur, quod maiore eam studio prius secuti sumus: & si non id, illud certè assequatur, vt sub onere illo grauissimo vires corporis ita debilitentur, vt quanquam animus perferendi non desit, deficiat tamen ipsa valetudo corporis, in qua recuperanda dum ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in curanda carne totus occupetur. *Expertus, inquit S. Bernardus, estis, quomodo quidam qui ante inhiberi non poterant, (ita in spiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum spiritu cœperint nunc carne consummentur: quàm turpe nunc iniere fœdus cum suis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellum?* His in primis necessarium est magistri præceptum, cui omninò pareant, eiusque iudicio stent in corporum suorum castigatione, ac omnibus aliis pœnitentiæ exercitationibus. subdit enim idem: *Scriptum est, melior est obedientia quàm victima, & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum, id est, abstinentiam contumacium. vnde Dominus per Prophetam: Nunquid manducabo, ait, carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? significans minimè sibi accepta fore ieiunia superborum, & immundorum.*

Illa igitur Satanæ astutia benè nota, & hic exitus hominum imprudenter se gerentium initio conuersionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa feueritate. sed non est tamen adhuc eius curatio perfecta, aut animi eius fanitas in tutò posita, nisi præterea explorentur accuratè à magistro illi affectus, quibus ad eam stimulabatur pœnitens, & in fraudem deducebatur.

2 Cor 9.

Const monast-
cis cap. 5.

Ser. in Cant. 33.

Galat. 5.

1 Reg. 15.

Psal. 49.

Hi autem potissimum sunt timor, desiderium, spes; timor quidem supplicij, desiderium veniæ, & spes eiusdem obtinendæ; magis tamen timor ne desit tempus ad opportunam satisfactionem necessarium, desiderium perfectè satisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi, & corporis coniuncta sint, & spes magna, posse se voti huiusce sui compotem fieri, si se inconsultis etiam & repugnantibus viris prudentibus voluntariis suppliciis egregiè confecerit. exemplo multorum, quos tunc pœnitens falso opinatur, in eodem stadio, eodem modo esse versatos. Quare primùm deducendus est de falsa illa opinione, docendusque neminem omninò sine aliorum consilio, aut prudentia singulari diuinitus immissa, hoc iter pœnitentiæ vtiliter vnquam, & tutò, esse ingressum. Deinde euellenda ex animo eius est vana illa, & temeraria fiducia, qua sibi & suis viribus nimium confidit. siquidem pœnitentia & satisfactio Dei dona sunt, & si quid in iis ipsis de nostro est, sine Deo non est, sine quo facere possumus nihil. Ioan. 15. postea iuuandus est ad timorem, & desiderium illud moderandum; persuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, nisi quod dare possumus, saluis animi, & corporis viribus: velle in primis vt maiorum nostrorum dictis obsequamur, nosque in exercenda pœnitentia moderatè prudenterque geramus. denique virtutem sine prudentiæ norma aut nullam esse, aut vitium potius, quam virtutem. & quia amor proprius horum affectuum dux est & parens, aduersus illum armatum esse pœnitentem maximè oportebit. sed de hoc postea.

*De secunda tentatione quam Incipienti
adferunt scrupuli.*

CAPVT XVIII.

ALIA permolesta tentatio accidit plerumque tyronibus vitæ spiritualis, dum confessuri sunt Sacerdoti præteritæ vitæ peccata, & multò etiam magis postquam confessi sunt. eaque scrupulis, qui in eorum mentibus oriri solent, ex accuratissima illa diligentia, quam in cunctis iisque tam multis, magnisque criminibus, cordis etiam intimis subtilibusque cogitationibus, & motionibus aperiendis, adhiberi, necesse est. cruciari enim solet pœnitentis animus formidine quadam, & suspicione, sit ne actio, aut cogitatio, aut affectio illa peccatum an non: dixeritne omnia,

omnia, an aliquid omiserit, quod confessarium latere non oportuit explicari tunc benè, quid, quo animo, quo loco, quicum, quo tempore, quamdiu, cæteraque omnia, quæ actionem ipsam circumstant. Satanus enim qui ut animorum tyrannus timorem omnem excutit à peccatorum animis, dum peccant, ut in quælibet scelera liberè se dent præcipites, cum eos è cæno illo emeruisse iam videt, mirum est, quantoperè laboret, ne diu de usurpata possessione deturbetur. atque ideo pœnitentium mentem flagitiorum periculosa recordatione, & spinosa quadam meditatione quasi obsidione quadam obruit. timore inprimis administro & impulsore, ut finem nunquam faciant eadem iterum, & sapius peccata confitendi, viuantque vitam acerbam, & hisce angoribus plenam.

Huius tentationis exigua fit mentio apud antiquiores Patres. ideo fortassis quia pœnitentibus illius temporis antiquius nihil erat, quam post confessionem ritè peractam, operibus pœnitentiæ seuerioris, sibi Deum propitium reddere. posterioribus verò temporibus quibus pœnitentiæ studium adeò refrixit, exierit magis aculeos diabolus aduersus confessionem ipsam, ut aut tantum bonum, quantum est hoc Sacramentum nobis eripiat, aut confessionem odiosam, & molestam efficiat, utpotè scrupulorum spinis refertam. antiquos tamen Christianos hac tentatione etiam pulsatos aliquando fuisse, ex nobis ipsis discimus, & rationi, ac naturæ confessionis ipsius consentaneum est. certè præceptum Cassiani huc pertinere videtur, cum ait: *Ceterum quod dixisti, te etiam de industria præteritorum peccatorum memoriam retractare, hoc fieri penitus non oportet: quinimmo etiam si violenter irrepserit, protinus extrudatur.* S. Bernardus etiam: *Ad Dominum iam conuersos non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum.*

Et verum est, scrupulos illos, qui nobis gignuntur ex ignorantia tam cordis humani aut nostri, aut alterius, quam peccati ipsius, qui non pauci sunt, nec exigui, antiquorum etiam conscientias pupugisse. quod facillè intelliget, qui leget librum decimum confessionum S. Augustini, cuius sunt illæ voces: *Contendunt merores mei mali cum gaudiis bonis, & ex qua parte stet victoria, nescio. heu mihi Domine, miserere mei. ecce vulnera mea non abscondo. Medicus es, eger sum.* Et illæ: *Eripe me ab omni tentatione. non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis.* Item illæ: *Multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. In his omnibus periculis & laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis subinde à te sanari, quam mihi non infligi, sentio.* quiddam his simile habet idem in epist. 66. de qua re in sequenti libro. Hoc ipsum etiam confirmat celebre dictum S. Gregorij: *Bonarum mentium est etiam ibi aliquo*

Coli. 20. cap. 9.

Ser. 3. de SS. Pe-
tro & Paulo.

Cap. 28.

Cap. 37.

Cap. 28.

Lib. 12. Regist.
respons. 10. ad
August.

modo

modo culpas suas agnoscere, vbi culpa non est. qui etiam tentationem scrupulorum in moralibus indicat, vt exponemus cap. 21. lib. 2.

Posteriores igitur Theologi hac de re scribunt plura. in primis Cancellarius Gerson, S. Antoninus, & B. Laurentius Iustinianus. asseruntque hanc esse diaboli tentationem, vtilem quidem Incipienti in ipso conuersionis principio, & propterea à Deo permitti, eo quòd obtusam alioquin hominis mentem acuat ad intelligendas res spirituales, & stimulis quasi quibusdam excitet voluntatem in exercitata adhuc, ad certamina contra peccati, & carnis insidias, purget denique animam tenebricosis libidinibus ante refertam, & in nouum hoc lumen euocet spiritualiter iudicandi omnia, & deinceps ex virtute, & cum circumspectione viuendi. Cæterum procedente tempore tentatio hæc perniciosissima est, & nisi illi opportunè occursum sit, periculum homini creat & ruinam. quare quærenda, & adhibenda sunt remedia, quibus à periculis præsentibus & imminentibus, qui hoc morbo laborat, facilè liberetur. Adferuntur autem à prædictis scriptoribus, & aliis, hæc quæ sequuntur, ad radices scrupulorum euellendas instituta.

Primum remedium aduersus scrupulos est recta, & pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaque spes de eius immensa bonitate, & clementia. siquidem causa scrupulorum magna est diuini examinis ac iudicij metus. apprehendit enim, qui scrupulis angitur, Deum vt feuerissimum vindicem scelerum, & cui difficillimum sit, planè satisfacere. immò intuetur illum tanquam quæsitorem seuerum & acerbum, omnia ad viuum refecantem. ex quo fit, vt nunquam ad eum accedat nisi inani hac timiditate, & quasi desperatione oppressus. & sanè huc spectant, vt dicebamus, Satanæ consilia, vt quem scrupulis vexat, ita perturbet, & cruciet, vt pertæsus spinosi huius & laboriosi vitæ generis, spem omnem abiiciat diutius perseverandi, conuertatque animum ad pristinas voluptates, & liberam à curis viuendi rationem. Igitur aduersus hosce Satanæ conatus instituat magister spiritualis Incipientem, efficiatque primùm, vt is quidem Deum tanquam iustum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduersarium, sibi proponat, misericordem tamen & benignum, & cui proprium magis est misereri semper, & parcere, quàm pœnas de hominibus sumere: *Sentite de Domino*, inquit Salomon, *in bonitate*. Et Dauid: *Quam bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde!* Et Ieremias: *Bonus est Dominus sperantibus in se, animæ quærenti eum.*

Præterea Dominus tantæ benignitatis est, vt si nos pœniteat peccatorum, ipse eorum velit obliuisci. sic enim ait apud Prophetam: *Si*

L impius

Gerson tract. de præpar. ad Misfam, & de remediis, & pœnitentiis. & de diuersis tentationibus.

S. Anton. 1. par. tit. 3. cap. 10.

B. Laurent. lib. de disciplina monast. cap. 12. & 16.

Primum remedium.

I.

Sap. 1. Psal. 72. Thren. 3.

2.

Ezech. 18.

impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, iniquitatum eius, quæ operatus est, non recordabor. Iniuriam ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuisci vult, superstitiosè recolendo, ei quasi recognoscenda proponit. quod facit qui scrupulis premitur. & cum (vt ait Apostolus) Deum non pœniteat donorum, quibus nos cumulat, ipse quod iam possidet, à Deo repetere non cessat, ac si adhuc nihil obtinuisset.

Rom. II.

3.

Iob 15.

Accedit ad solatium pœnitentis, quod scripsit Iob, cum Deo loquens: *Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parces peccatis meis.* hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut gressus dinumerare, non est ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac si ea veluti in charta describeret, ne excidant, sed illud potius ea nobis recensenda proponere, ac de

Lib. 12 moral.
cap. 12.

1. Cor. II.

Psal. 119.

singulis dolorem, quem debemus, concipiamus. *Culpas ergo dinumerat,* inquit S. Gregorius, *cum nos ipsos ad singula, quæ fecimus, deslenda conuertit: quas misericorditer relaxat, quia dum eas nos punimus, ipse nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo attestante qui ait, si nosmet ipsos iudicaremus, non utique iudicaremur.* Et in hanc sententiam sine dubio scribitur à Dauide, dum cum Deo in oratione agit: *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?* vt igitur eximamus hunc scrupulum pœnitenti,

Luc. 15.

eximendus est ex eius animo superuacaneus timor de nimia Dei seueritate, vt iste euellatur, inferenda est recta opinio de paterno in nos Dei amore, & infinita eiusdem misericordia. ad quod maximè iuuabit explicatio parabolæ filij prodigi tam amanter à Patre in gratiam recepti, postquam dissiparat substantiam in flagitiis.

At dicet pœnitens, id quidem rectè, si per me præstitum Deo iam esset id, quod ille à me iure suo exigit. at quis me certiozem faciet, me verè pœnituisse, peccata omnia ex diuino præscripto ritè esse confessum, nihilq; prætermisisse eorum, quæ mihi Deo in retanti momenti exoluenda fuerant?

Secundum re-
medium.

Proverb. 3.

Sit igitur secundum remedium, à magistro spirituali petendum esse consilium, quod vbi ille dederit, in eo omninò quiescendum esse. sic docent prædicti Doctores, & quicumque hac de re scribunt. scrupulus enim mentem atq; conscientiam ita perplexam reddit, vt non nisi perplexè, qui eo laborat, iudicare possit, ideoque non rectè, aut saltem non tutò. quare docti & prudentis Patris iudicio standum est. *Ne innitaris prudentiæ tuæ,* ait Salomon, significans minimè tutum esse sequi propria consilia in rebus propriis, nisi primùm probentur aliis; quod accidit, cum nobis non desunt recta consilia. at qui scrupulorum molestiis implicati sunt, non modò non habent recta consilia, sed ne consilia quidem. quid enim consilij in tantis tene-

bris

bris & cogitationum continuo tumultu esse potest? quare audienti alij sunt. quam ad rem diuinitus concurrat Deus, & mirabiliter scrupulorum angustias tollit, statim ac magistri dicto audientes sumus.

Narrat Climacus monachum cum ad viginti annos carnem suam *Grada 13.* ieiuniis & vigiliis assidue discruciasset, ut nescio quam blasphemiarum tentationem abigeret. nihil tamen obtinuisse donec scripto confessus molestiam, quam sustinebat, grauisimo cuidam seni, ab eo benignissime habitus est, iussusque ut manum collo suo imponeret. quod cum fecisset, dixit illi Pater: *Super collum meum sit frater hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud stoccipende, nihilque formida.* quo responso ita corroboratus est monachus, ut ante quam inde discederet, morbus ille profus euanesceret. referunt alij S. Bernardum idem fecisse cum discipulo, quem a sacrosancti sacrificij Missæ celebratione retardabant scrupuli: *Vade, dixit, fili, & in fide mea celebres.* quod ille præstitit, & conscientiarum tranquillitatem statim adeptus est.

Gerfon de præpar. Missæ.

At, inquis, da mihi alterum Bernardum, & ego eius sententiam libentissime amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc sit tertium remedium) non alterum Bernardum, sed eundem fideiussorem, qui in Bernardo securum discipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiusmodi dubitationes tollendas loquitur, & consilium præbet nobis in Patribus spiritualibus, quos curæ conscientiarum nostrarum præficit. quibus idem iubet, ut ex animo, & in omnibus pareamus, illisque nos ipsos penitus submittamus. quod imprimis necessarium est ad vincendam, prosternendamque mentis humanæ superbiam, quæ altera radix, & mater est harum conscientiarum molestiarum. siquidem scrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quasi coniugatum, fouentur, & crescunt in animo à proprio hominis sensu, atque sententia, quæ huiusmodi hominibus ita chara est, ut ab ea difficile admodum aliorum suasionibus deducantur. malunt enim sibi, quam aliis omnibus credere. hæc superbia grauius peccatum plerumque esse potest, quam culpæ omnes, quas refricat scrupulus, indigetque remedio magis, quam ipsi scrupuli. Quare nulla vnquam medicina scrupulis reperietur, nisi curetur prius hæc arrogantia, & proprii iudicij amor nimius. curatur autem submissione animi, & humilitate, qua homo seipsum spirituali magistro in rebus omnibus subiicit, sententiam propriam, seipsum fortiter abnegando, profus abiiciens. quod adhuc magis faciendum est ab illis, quorum deprauata corporis, capitisque consti-

Tertium remedium.

tutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria sanitate abducit.

1. Curet igitur magister primum, vt huiusmodi homines illi se totos tradant, committantque in rebus omnibus suam ipforum conscientiam. Deinde præscribat examinandæ conscientia, & confessionis instituendæ leges, à quibus nihil omninò discedant. Tertiò, postquam vnã aut alteram generalem totius vitæ criminum confessionem habuerint, ne tertiam aut plures amplius cogitent, vehementer interdicit. confessiones enim huiusmodi, quæ necessaria iam non sunt, seges sunt & materia scrupulorum. Quartò tradat orandi modos accommodatos ægritudini, qua laborant, & præsertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè sperandum de diuina benignitate. oportet autem huiusmodi homines orationi esse deditos, ita tamen vt non inde scrupuli nutriantur. Quintò caueat ne vel in libros, vel in homines incidant, qui lectione & consuetudine sua huiusmodi hominibus novos scrupulos iniiciant, vel impedimento sint, quo minus veteres deponat. quales sunt libri, quibus casus conscientia explicantur, & homines, qui vel natura timidiores sunt, & minus prudentes, vel cum ipsi austero more viuant, omnibus hominibus idem vitæ genus suadendum, existimant. Sextò, cum obsit hominibus, qui scrupulorum angoribus implicantur, otium, & vita laboris aut occupationis expers; magister omnem adhibeat operam, vt honestis occupationibus, & quoad fieri poterit, alienis ab inanibus curis assiduè distineantur. neque enim desuescit vnquam animus à cogitationibus scrupulorum, nisi consuetudine assidua aliarum rerum, quæ aptæ natura sua sint, animum ab illis abstrahere.

Quartum remedium.

1. Superfunt adhuc causæ duæ scrupulorum, aduersus quas totidem remedia proponimus, prior est ignorantia, posterior pusillanimitas. ignorat enim Incipiens multa. ac propterea si non habet, qui eum doceat, seipsum decipit in multis. vnde originem habet conscientia, quam appellant erroneam. de qua nobis agendum non est, quia scrupulus non est, & eius facilis est curatio, si deponatur solùm, quod omninò est necessarium. sed hæc alij. Alia est ignoratio, ex qua existit interdum scrupulus admodum molestus. adsit nec ne vera & necessaria detestatio peccati, siue contritio. aliqui enim eò quod vel lachrymarum vim non profundunt, vel sensum doloris, quem requiri ad contritionem putant in se ipsis non animaduertunt, mirificè anguntur animo, existimantque se adhuc in Dei gratiam non rediisse. His utilissima est Gersonis admonitio: *Existimant, inquit, aliqui Doctores, (quibus ille assentitur,) aliquando non tam meritorium esse credere, sicut velle credere,*
- 2.

non velle dolere sensualiter de peccatis, sicut velle dolere, & non posse. & hoc probatur ex Psalmo: *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, preparati-
onem cordis eorum audiuit auri tua.* & ita iudicat nos Deus secundum rationis superioris arbitrium, voluntatem & iudicium, & non secundum ea, ad quæ nobis inuitis portio sensualitatis inferior adhæsit, & perducit, qualia sunt volubilitates imaginationum, & Phantasiarum. Fallitur etiam Incipiens ignoratione virium & naturæ contritionis, quæ, vt omnes Theologi scribunt, tantarum virium aliquando est, ob ingentem diuini amoris ardorem, quo interdum pœnitens flagrat, vt non solum aboleat omnem culpæ maculam, sed excoquat etiam omnem illam temporaneam pœnā, quæ reliqua est ad remissionem culpæ. Quod sanè Magdalenæ datum est à Domino, cum audiuit, remittitur tibi peccata tua. & dari adhuc potest nobis, si per nos non stet, quia manus Domini abbreviata non est. Laborat denique Incipiens ignoratione multarum aliarum rerum, quibus statuendis Epiikia necessaria est. Epiikia, inquam, non Incipientis, cuius conscientia & mentis angustia eam adhuc non capiunt, sed spiritualis magistri. qua de re S. Antoninus, qui tradit septem veluti regulas Epiikiae huius, in gratiam pœnitentis, quas sibi familiares faciat spiritualis magister. eæ legantur apud ipsum. nos breuitati studemus.

Aduersus pusillanimitatem ea faciunt omnia, quæ ad propulsandam timiditatem valent. Sunt enim hæ duæ affectiones, quasi vna animi affectio in plures distincta gradus. pusillanimitas enim timor est animum mœrore deiciens. hac qui laborat, scrupulis maxime obnoxius est, & magis adhuc, quam is qui solo timore pungitur. quare pusillanimis curatio longè est difficilior, nec nisi magno labore, charitate, & patientia medici spiritualis efficitur. Intelligat igitur primùm Incipiens, quid sit apud sacras literas hæ affectio, & quo nomine, & loco censeatur. *Longanimitati*, inquit sanctus Hieronymus, *contraria est pusillanimitas, de qua scribitur. pusillanimis vehementer insipiens, qui verò patiens est, & vniuersa sustentat, vir sapiens, & cum ætate multum sapiens appellatur, vt in prouerbiū quoque scriptum est; longanimus, vir multum in prudentia.* res hæc non per hyperbolem dicta accipienda est, sed verè & propriè. faciet autem maximè, si à pusillanimi vti debet, animo comprehendatur, ad medicinæ eius principium. quis enim se stultum intelligens, non se alij, qui sapiens sit, regendum libenter tradat? certè mens pusillanimis hoc veluti lumine illustrata errore opinionis falsæ quam de se ille habuerat, purgabitur.

2.

Deinde, manus admouenda est ad prostratam voluntatem eius subleuandam, iisdem nimirum auxiliis, quibus erigitur ad spem. qua de re supra dictum est. proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deiectionis fouea, si incutiatur timor certę desperationis, nisi se exfusetet, & ex extremo periculo extrahat. hic siquidem finis est pusillanimitatis, & scopus diaboli ad eam occulte trahentis, quod S. Bernardus: *Non immerito, inquit, his, quos in anxietate positos videmus, amicis nostris compatimur, quibus utique dum exitium ignoramus, defectum metuimus. quoniam quidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confunditur. sic damnandis & reprobis tribulatio parit e contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem. & illa interimit. Quare e labore strenue Incipiens, vt scrupulos cum sese ingerunt, magno animo statim tanquam pestem abigat a se, sciatque se rem non minus gratam Deo facere, si eorum importunitati initio fortiter resistat, quam cum viriliter dimicat aduersus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes. a quibus ita abhorreat ipse, sicut omnes veri pietatis cultores, qui ante eas extingui curant, quam exoriantur.*

Epist. 32.

Iacob 1. 5.
Rom. 5.

3.

Denique pusillanimitas causa est & effectus scrupulorum: nescio deterior ne parens, an filia. facilius certe expugnatur antequam producat scrupulos, quam postquam ex scrupulis orta in habitum naturamque conuertitur. Ad Satanam autem eludendum cogitet poenitens eum in scrupulis immittendis abuti contra nos poenitentia nostra nec (vt ait S. Chrysostomus) sufficere illi inducere nos ad apertum peccatum, nisi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex poenitentia contracto. *Perquam autem ridiculum, inquit, est, & pudendum, vt per medicamenta nostra ipse vulnera efficiat. ob id*

Homil. 4. in ep.
2. ad Corinth.

2. Cor. 2.

Paulus, non enim ignoramus cogitationes ipsius. De scrupulis & pusillanimitate adhuc plura secundo libro.

☩ : ☩
☩

Enitendum pœnitenti ne in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.

CAPVT XIX.

TENTATIO tertio loco explicanda est, quæ pœnitenti maximè infesta est, & periculosa. Concitatur autem à memoria vitæ præteritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam statim sequitur grauis mœcitiâ in voluntate, quod ab ea suauitate vitæ per pœnitentiam se perpetuò exclusum intelligat. Occurrit, inquit S. Gregorius, *illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum quanto eum diutius tenuit, tanto arctius adstringit, atque à se tardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuersionis inuocat, hinc usus vetustæ peruersitatis impugnat: hinc desiderio ad cœlestem patriam flagrat: & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat?* propositum est autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc mœrore, quasi funibus duobus, Incipiètem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere. qui recidiuus casus in morbum spiritualement animæ est grauissimus. cui propterea salutaria remedia quærenda sunt.

Lib. 24. moral. cap. 7.

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ inest huic rei. quid enim indignius excogitari potest, quàm paulò antè ingemuisse, fleuisse, Dei misericordiam infinitam, Sanctos omnes implorasse, obtestatum esse, omnia denique miscuisse, vt peccatorum venia impetraretur: & repente mutato consilio sui obliuisci, Dei gratiam pro nihilo putare, virtuti nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & esse, atque fueras, & velle semper esse volueras? ô præclaram hominum erga Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quam si tibi res esset cum vilissimo quolibet homuncione. Cùm legimus, aut audimus Iudæos obuiâ processisse Christo Hierosolymam ingredienti, & honorificentissimè eum appellasse filium Davidis, Regem Israël, benedictum qui veniret in nomine Domini, postea verò breui interuallo nullam prorsus ob nouâ causam in contrariam partem versos, impetu quasi facto in prætorem exclamasse, *crucifige eum*, miramur meritò, & exardescimus aduersus incōstantiam gentis, inauditamq; barbaricè. quid ergo faciendū nobis est, cùm intelligimus ita vt res est,

Primum & medium.

Ioan. 12.

eundem

eundem pœnitentem ad Christi pedes abiectum in confessione misericordiam postulare, quod peccarit, qui mox in eadem grauioraque peccata relapsus, omnis immemor beneficij, bellum Christo indicit, iterumq; eum in semetipso crucifigit? reos proditiōis detestantur homines, & communis lucis vsura priuant; quo supplicio ac morte dignum existimabimus eum, qui non solum salutem propriam, sed etiam Christum ipsum cui nomen in baptismo dederat, & in confessione reddiderat, nefariè prodit diabolo? & quem conscientiam expiando, hospitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando turpiter eiicit? *An* (vt ait S. Chrysoſtomus) *non sunt hæc magni odij, & contemptus manifesta signa?*

*Homil. 2. in e-
pist. ad Eph. c. 1.*

*Secundum re-
medium.*

Secundum remedium est timor. siquidem cum primùm peccamus, facilius nobis ignoscitur. cum ad eadem sæpius peccata redimus, difficilior sine dubio est reditus in Dei gratiam: tum quia grauior est iniuria, iustiorque Dei à nobis auersio, tum quia nosipsi in scelere callum obducimus. denique quia crescit satanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicent patres respicientiam ab tam graui lapsu, nec ferè possibilem. in quam sententiã scribit Apostolus: *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiã veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quedam expectatio iudicij, & ignis amulatio, quæ consumptura est aduersarios.* Quod etiã ex multorum euentu discimus: *Eorum, inquit S. Bernardus, qui peccant antequam Deum nouerint, antequam miserationes eius experti sint, antequam portauerint iugum suauē, & onus leue, priusquam deuotionis gratiam, & consolationes acceperint Spiritus sancti, eorum inquam copiosa redemptio est, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conuersionem suam peccatis & vitiis occupantur, ingrati accepta gratia, & post missam manum ad aratrum retrò respiciunt, tepidi & carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retrò eunt, eorum vtiq; per paucos inuenias, qui post hæc redeant in gradum pristinum, sed magis in sordibus positi sordescant adhuc. nec tamen si quis eiusmodi est desperamus de eo, tantum vt surgere velit cito: quanto enim diutius permanebit, tanto euadet difficilior.* Et hæc sit prima causa difficultatis huius.

Hebr. 10.

*Ser. 3. SS. Petri
& Pauli.*

Luc. 14.

1.

2.

2. Pet. 2.

*Ser. 3. super
Qui habitac.*

Altera causa est quia nosipsi nobiscum portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana; vel potius quo veluti altero quodam inferni rudente (vt S. Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia. hæc autem caro est, & concupiscentiæ fomes nobis innatus. quam rationem exaggerat grauiſsimè idem S. Bernardus: *Quid vltra pauendum est? vnum vtiq; idq; grauiſſimum peccatum Iudæ, peccatum apostasiæ. Legimus de filiis Israël, quia corde redierunt in Ægyptum. nam corpore reuerti clausum post eorum talos mare rubrum prohibebat, hoc est quod singulis quibusq;*

hincque vehementer timendum, ne quando forte eatenus Deum offendant, vt manifeste abiciantur, & euomantur ab eo. neque enim sumus Apostolo sanctiores, qui tamen verebatur ne forte cum alijs predicasset, ipse reprobus efficeretur. sed id tamen timendum est, donec laqueus contritus est, donec corpus istud animam deposuerit. nam & ipsum corpus laqueus quidam est, vnde & oculus legitur animam de-
 1. Cor. 9. Thren. 3.

Tertia ratio timoris est ipsa vis & natura peccati repetiti. quod sine dubio est longè deterius, maiusque; damnum affert animo, quàm febris recidua corpori. paria sunt, quia qui in eandem febrim sapius recidit, experitur eam grauiorem semper, magisque; frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob efferuescentem in dies magis vim æstus illius interni, qui causâ febris est. quare sic febricitans vt plurimum desperatur à medicis. quod idem planè accidit animæ, cum ab æstu concupiscentiæ ad pristina peccata frequenter reuocatur. at hinc præterea aliquid grauius. nam nec febris, nec pestis vlla est quæ ita corpori interitum adferat, vt à Deo resuscitandum non sit ante extremum & generale iudicium. at peccata recidua eam tyrānidem in animam exercent, vt eam plerumque; penitus perdant, ac tunc extra spem ponant salutis æternæ vllò amplius tempore recuperandæ. siquidem dicitur, super quatuor non conuertam.

Tertium remedium est horror ab huiusmodi peccatis. qui haud scio an possit in homine excitari maior, quàm quem commouent sacræ litteræ, cum hac de re loquuntur: Si enim, inquit S. Petrus, refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi hic rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illi traditum est sancto mandato. contingit enim illud veri prouerbij, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.

si canis, inquit S. Augustinus, hoc faciens horret oculis tuis, tu quid eris oculis Dei? Et alibi eadem scriptura, Qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora. Et, Putruerunt iumenta in stercore suo. Et, Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Sed legatur casus huius deploratio apud S. Bernardum: Turpis mutatio studiorum; vt cui ante fuerat studij peregrinans, & exulem animam suam sacris meditationibus, tanquam cœlestibus pascere bonis, Dei beneplacitum, & mysteria voluntatis eius inquirere, penetrare deuotione cœlos, & mente supernas circuire mansiones, salutare patres, atque Apostolos, & choros Prophetarum, Martyrumque; admirari triumphos, ac stupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omisis turpi se mancipet corporis seruituti, ad obediendum carni, ad satius faciendum ventri, & gulæ, ad mendicandum in

Amos 1.

Tertium re-
medium.

2 Pet. 2.

In Psalm. 83.

Thren. 4.

Ioëlis 1.

Psalm. 37.

Ser. 35 in Cant.

1. Cor. 7.

vniuersa terra, vnde ex ea, quæ præterit mundi figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus consoletur. exitus aquarum deducant oculi mei, super huiusmodi animam, quæ cum nutriretur in croceis, demùm amplexatur stercora.

Psalm. 48.

Et paulò pòst: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. puto dicerent iumenta, si loqui fas esset:

Genes. 3.

Ecce Adam factus est sicut vnus ex nobis. Quomodo autem coram Deo stare debeat diabolus aduersus huiusmodi recedentes in iudicij die explicat S. Augustinus concione ad Catechumenos.

Tom. 6.

1. Sed vt hæc remedia vtilitatem afferant Incipienti, isque iuuetur ne denuò prolabatur in familiaria peccata; instituentus est, primùm ne negligens sit in cura cogitationum, quæ stimulant ad veterem vitam replicandam. immò quo illæ magis se inculcant menti, eo celerius & fortius reiiciantur. quod præceptum omnium antiquorum

Ser. de ieiunio.
Epist. ad Eustach.

patrum est, sed præsertim S. Cypriani: *Diaboli, inquit, titillationibus obuiandum est, nec coluber foueri debet, donec in serpentem formetur.* S. Hieronymi quoque & aliorum: *Nolo* (inquit S. Hieronymus) *finas cogitationem crescere, nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. dum paruus est hostis interfice, & nequitia elidatur in semine.* Qua de re etiam alibi nobis agendum erit.

2. Deinde aperienda est spiritali magistro mentis turbatio cum primùm excitatur. quod antè docuimus in primis duobus capitibus huius libri, & constans est sanctorum Patrum voluntas. Frequentanda etiam sunt Sacramenta Confessionis & Eucharistiæ, vt ex utroque tanquam ex pretiosissimo vase hauriantur medicamenta

Psalm. 103.

4.

Zachar. 9.

animæ necessitati accommodata, præsertim verò robur ad resistendum diabolo, & conatibus eius. Siquidem cœlestis panis confirmat cor hominis, & vinum illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Postremò insistendum orationi est, & crebrò illa vsurpanda, quæ S.

Lib. 10. confess.
cap. 29. 31. &c.

Augustino familiaris est, *Da quod iubes, & iube quod vis. continentiam iubes, perseuerantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.* Docet autem idem S. Augustinus aduersus recidiuū peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque ex animo repetendam. legantur quæ apud il-

lum scripta sunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima.

ad eandem rem pertinent alia quædam quæ postea & in hoc, & in sequenti libro tractanda sunt.

* * *

Et

Ex ardua & difficili vita spirituali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

SANCIVS Bernardus hanc tentationem primam dicit *Ser. 6. in Psal. Qui habitat.* esse post conversionem. intelligamus nos primam, & præcipuam. est enim ex se grauissima, & sanè parum refert immorari in definiendo, quo ordine hæ tentationes insurgunt, cum S. Augustinus hanc ipsam dicat, esse secundam. Sic autem scribit S. Bernardus: *In Psal. 106.* Scimus quia aduersus eos qui conuertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consuevit, caro enim hætenus indomita castigari, & in seruitutem redigi, nequaquã equanimiter patitur, sed adhuc memor recens perditæ libertatis acius concupiscit aduersus spiritum, maximeq; in his pœnis, in quibus estis vos quotidie morientes: immò verò morte affecti tota die, quæ & supra vires sunt, & vltra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? turbant ista maxime eos, qui necdum consueuerunt, nec dum satis in promptu habent recurrere ad orationes, resurgere ad meditationes sanctas, vt sic releuetur diei pondus & æstus. Hanc tentationem ait, nominari in Psalmo timorem nocturnum, & non noctem, quia non tam afflictio, quæ nocte significatur, quàm timor afflictionis tentatio est. Nam & omnes laboramus, inquit, cum tamen non omnes inde tentemur, & qui tentantur multò magis timore futurae pœnæ, quàm presentis dolore leduntur. Idem S. Bernardus in progressu eiusdem sermonis adfert adiumenta ad hunc timorem excutiendum.

Primum adiumentum continetur illis verbis: *Caminus*, inquit, est timor iste: sed vt examinet, non exurat, veritas facit. Et ideò in Psalmo: *Scuto* *I.* *circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno.* Legimus in Iob: *Iob 41.* *terruti purgabuntur.* quia terror tentationis huius animum purgat, subitque locum pœnæ peccatis debitæ, ex quo fit, vt pœnitenti timor, & turbatio huiuscemodi salutaris pœnitentia sit, ideoq; à Deo pœnitenti iniici permittitur, vt eo tanquam auri sanies igne, planè exuratur peccatorum reliquiæ, quæ tam multæ post culpæ remissionem in pœnitentis animo corporeq; supersunt, vt hinc etiam intelligamus, quàm verum sit quod ait Apostolus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* *Rom. 8.* quando etiam ex his tentationis spinis vua, & ex his tribulis ficus debitæ satisfactionis existit.

Secundum adiumentum est consentaneum primo. petitur autem *2.* ex consideratione peccatorum, quæ commisimus: propter quæ æ-

ternis etiam pœnis addicti eramus. ex illis igitur tanto Dei beneficio ereptos, quid erit in hac vita tam molestum, & difficile quod à rectè viuendo, & à pœnitentiæ operibus deterreat? *Nocturnus* (inquit S. Bernardus) & *tenebrosus timor, sed facillè hunc radius veritatis exuperat. ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata, quæ egimus, vt quemadmodum de se Propheta ait, & nos in flagella parati simus annunciantes iniquitatem nostram, & cogitantes pro peccato nostro; nunc verò eterna supplicia, quæ meruimus, vt in comparatione eorum, quæ euasimus, vniuersa, quæ patimur, delicias reputemus.*

Psal. 37.

3. Tertium adiuuentum est ex contemplatione cœlestis beatitudinis, & præmij illius inexplicabilis quod victoribus, & perseuerantibus tanquam corona certaminis à Deo donabitur. *Nunc, inquit, quæ que ingerit cœlestia præmia, ad quæ tendimus: crebrò videlicet memorantes, quoniam non sunt condignæ pœnitiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Rom. 8.

4. Sed ex meditatione pœnitionis & mortis Domini nostri Iesu Christi existit quartum, & quidem magnum adiuuentum ad timorem hunc omninò abiiciendum. *Nunc etiam, inquit, ea quæ pro nobis pertulit Christus, vt crebrò considerantes quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis, erubescamus non sustinere, vel parua pro nobis.*

Alia etiam multa auxilia suppetunt ad expugnandum prædictum timorem. cùm nimirum consideramus, necesse esse, virtuti operam dare, virtutem autem in difficili re arduaq; versari: virtutes innumeras, ac singulares non aliter comparari, quàm ferendo dura quæque & aspera, dolorem etiam, & infamiam, si opus sit: decipi falsæ opinionis errore, qui existimant, vitam sanctè traductam plenam esse angustiis, laboribus, tormentis, ita, vt omninò expers sit suauitatis & voluptatis, eùm virtus non sit sine voluptate, & iugum Christi suaue fit, onusque leue: non posse sufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigilias; deniq; non perseueraturum vsque in finem hominem hisce castris, aut armis minimè assuesactum; cùm nihil sit difficile volenti, & ipsi cùm volumus, rebus alioquin molestis, & alienis, patientia & consuetudine assuescamus, idq; vt appetitus nostros expleamus. sed rem hanc copiosè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti subueniendum est exercitiis spiritualibus de gloria cœlesti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis.

Matth. 11.

*Platon lib. 3.
cap. 16.*

Ego hîc adiungam quintam tentationem, quæ incipienti in hoc stadium iam inuecto occurrere præterea solet, non sine magni damni periculo, si non reiiciatur viriliter. ea autem est cogitatio illa, se suo cùm adhuc viueret ex arbitrio, & appetitui fræna relaxaret,

nun-

nunquam tot, & tam multas, sed ne vnam quidem exiguam ex his curis, & molestiis expertum esse, quibus in hoc statu, hoc est in ipso virtutis aditu, & gratiæ Dei limine acerbè concurritur. Cui responderi potest, maximum esse tentationis fructum, quo non vult Deus, eum carere. nam *qui non est tentatus, quid scit?* inquit Sapiens: hanc viam tenuisse sanctos omnes, tam antiquos, quàm recentiores. Christum ipsum Dei filium dilectissimum huius militiæ ducem esse & antesignanum: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiusque sequenda vestigia. denique (inquit Apostolus) *eum tentatum fuisse per omnia.* *Ecclesi. 34.*
Math. 16.
Hebr. 4.
 rem hanc vtriusque testamenti libris signatam, expressam, testatamque esse. vt conqueri possit nullus, se, cum vocatus est ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatum, & non potius ad laborem, ad tentationem, ad crucem, immo etiam ad mortem pro Christo subeundam, si opus fuerit. iure & candidè igitur secum agi, si quod prius denunciatum est euenire, & quod prædictum est fore, iam fieri cernit, & sentit.

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiare causæ. quarum *Prima causa.*
 prima est. tentatio exploratio quædam est, qua inuestigat Satanas, quo modo pœnitens se habeat in amicitia, quam tum primum cum Deo iniuit. stabilis ne illa sit, an vacillet. at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus esse cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixisse, & ad suum ipsius arbitrium viuere?

Altera causa est; inuadit Satanas in hominè, quem tentat, & summa vi aggreditur, vt eum loco dimoueat, & abducat à certa viuendi ratione. *Peccatorem*, vt ait S. Augustinus, *non est quod hanc ob causam adoriatur. nam possidet, vtiturque eo, vt libet.* attentat tunc potius hominem Deus, stimulatque conscientiam peccatoris, vt sese colligat, & respiciat. quem si audit, illustrat continuò gratiæ suæ splendore, conuertit & reuocat ad virtutem, & sic attentatum non deserit, nisi prius ipse deseratur. quod postremum vt fiat, ad extremam hominis perniciem summa vi eodem tempore nititur diabolus, menti tenebras obducens, conscientiæ stimulos obtundens, eamque animo tranquillitatem adferens, qua voluptariæ vitæ dediti existimant, maiorem esse nullam. quare diabolus tentationes arcet, non admouet, cum peccas. contra verò si vitam sanctam instituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. *Primordia semper boni pulsant*, inquit S. Chrysologus, *tentat rudimenta virtutum: sancta in ipso ortu festinat extinguere, sciens quod ea subuertere fundamenta non possit.* *Secunda causa.*
Serm. de tempore. 85 & 93.
Serm. II.

Tertia causa est illa, quam adfert S. Gregorius, eamque copiosè *Tertia causa.*
 prosequitur in Moralibus, summa est. femina tentationis in nobis *Lib. 24. moral.*
cap. 7.

funt, sed occulta quamdiu viuimus, aut vitiis dediti, aut negotiorum secularium cura distracti. ea caput exerunt, ac se produnt, cum primū secundū Deum viuere incipimus. sed præstat ad illa, quæ scribit, attendere. Plerumque conuersus quisque, inquit, talibus tentationum stimulis agitur, qualibus ante conuersionis gratiam nunquā pulsatum se esse, reminiscitur. non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus sepe sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat, nesciat, quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione remouetur. si autem Deo vacare appetat, & ramos multimoda cogitationis abscindat, tunc liberè conspiciet, quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus conteritur, atque ipso vsu transeuntium eius superficies, ne appareat, confringitur. sed quamuis desuper fruticantes spinæ non appareant, subtus tamen radix occulta perdurat. si autem eum transeuntium pedes terere, & calcare cessauerint, mox in superficiem surgendo progreditur, & per spinam prodit in publicum, quidquid in radice vivebat occultum. Ita & in corde secularium sepe occulta quedam tentationum radix non facile apparet exurgere, quia veluti in via actionum sita transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuersionis gratiam à via cordis curarum turba remoueatur, vt nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè spinæ tentationum. Hæc S. Gregorius. Certum igitur est, in nobis esse mali nostri principium, & domi nostræ scaterere fontes tentationum, & periculorum nobis imminentium. Contra nos ipsos igitur arma sumenda sunt, & graue bellum gerendum semper quidem, sed principio magis, cum feruefcit magis concupiscentia nostra, & furit audacia Satanas.

Uniuersales causæ, & remedia tentationum Incipientium.

CAPVT XXI.

TENTATIONVM antedictarum, & reliquarum omnium quatuor sunt velut capita, & causæ, quas hîc vberius explicare necesse est, vt facilius, iis inspectis, quæ sint ad singulas conuellendas, & propulsandas, apta remedia, intelligamus.

Prima causa.
1. Reg. 18.

Prima causa permittens tentationem Deus est. S. Gregorius in illa verba: *Spiritus Domini malus irruerat in Saul*, ait, diabolus dici spiritum Domini propter potestatem à Deo permittente acceptam, malum autem.

autem ex nocendi voluntate. tentationē autem nunquam Deus permittit, nisi ad maiorem sui gloriam, & nostram, qui tentamur, utilitatem. interdum quidem, vt tentationibus quasi quibusdam stimulis excitemur ad appetendam quietem cœlestis patriæ, & ab amore præsentis vitæ diftrahamur. tractat id S. Gregorius: *Plerumque, inquit, in eo, quod ad requiem construitur, maior dolor tentationis inuenitur. vnde rectè per Prophetam dicitur, vniuersum stratam eius versaſti in infirmitate eius. omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei mutaſti occulto iudicio ad perturbationem. quod pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore electorū vita turbetur. via quippe est vita præſens qua ad paradifum tendimus, & idcirco occulto iudicio frequentè perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Nonnunquam verò, vt vnde vires nobis ad pugnandum subministrantur, intelligamus. à Deo scilicet, & non à nobis. Tentatus, inquit idē S. Gregorius, non solùm vires, à quo suscipiat, discit, sed quanta eas vigilantia seruet, intelligit. sepe enim quem tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas frauit. nam dum lapsus quisq; se in otio remittit, dissolutam mentem corruptori prostituit. at si eum ex dispensatione supernæ pietatis tentatio non repente vehementer irruens, sed temperato accessu erudiens pulset; nimirū ad insidias prouidendas euigilat, vt contra hostem se in certamine cautius accingat. Aliquando verò tentatione nos affligi permittit Deus in vindictā pristinæ conuersationis. Quem enim diligit Deus, castigat, corripit autem omnem filium, quem recipit. documento autem nobis est hac in re Dauid, qui à Deo percuti maluit, quàm ab hominibus. melius inquiens esse, incidere in manus Dei, quàm in manus hominum. hæc porrò tentatio ad probandum est, non ad seducendum, vt auctor est S. Augustinus.*

In promptu autem sunt præsidia aduersus tentationes huiusmodi. Primum autem est oratio ad Deum, quo supplices cum Dauid dicamus: *Cesset iam manus tua, & Domine ne in furore tuo arguas me.*

Secundum spes de diuina misericordia, siquidem qui nos punit pater est, qui nunc se pro patre, ne postea pro iudice seuerissimo gerat. porrò quantam spem facit nobis dictum illud Apostoli: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere?*

Tertium est alacriter de manu Domini pœnitentiam, quam imponit, suscipere, siquidem pro commissis sceleribus luenda pœna est & quidem æterna, ni resipiscamus. quæ igitur suauior pœna nobis vnquam accidet, quàm ea quam Deus de nobis per semetipsum sumit dum viuimus? *Durus est hic sermo, inquit S. Bernardus, ergo ne durum est momentaneum hoc, & leue tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternum gloria pondus operatur in nobis? durum est breuissimo ac leuissimo*

I.
Lib. 23. moral.
cap. 15.

Psal. 40.

2.
2. mor. cap. 26.

3.
Hebr. 12.
1. Paral. 21.
Lib. 2. de cōsensu
Euangel. in
cap. 30.

I.
1. Paral. 21.
Psal. 6.

2.
1. Cor. 10.

3.
Serm. 3. in Psal.
Qui habitas.

2. Cor. 4.

labore

labore cruciatus illos, & tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus valeat cogitare?

4.

Serm. 7. in Psal.
Qui habitat.

Quartum est inuicta patientia in huiusmodi tentationibus tolerandis. quæ de re idem: *Glorificate dilectissimi, & portate Christum in corpore vestro. onus delectabile, suaue pondus, sarcinam salutarem, etiam si premere aliquando videtur, etiam si interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiam si quando in chamo & freno maxillas constringit, & coercet omnino feliciter; esto vt iumentum. vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. scio aliquam similitudinem iumentorum homini commendari, non eam, quæ non intelligendo, & insipientia, sed patientia imitatione consistit.*

Psal. 73.

Secunda causa.
Matt. 4.

Secunda tentationum causa diabolus est, qui propterea aduersarius, & tentator antonomasticè nominatur. cuius propositum pessimum est. neque enim spectat aliud, quàm ruinam, & interitum hominis, animæ præfertim, cuius salute restaurari ruinas, quas ille edidit in cœlis, iniquissimè fert. quidlibet propterea molitur, & agit, vt saluti hominum aduersetur, & eam quibuscunque potest viribus & artibus impediatur. qui quanquam (vt Scriptura loquitur) cum viginti millibus venit ad nos, hoc est infinitis machinis, & magno robore, possumus nos tamen cum decem millibus, hoc est multo minore virtutum numero, immo cum vna Dei gratia occurrere illi, certamque nobis victoriam polliceri. At quibus id armis consequi debeamus, discamus ex his quæ propria Dæmonis sunt, quibus ipse quasi præfidiis nititur ad tentandum.

Luc. 14.

I.

Serm. 3. in Psal.
Qui habitat.

Primùm quidem astutissimus est Dæmon. *Sed quid sunt, inquit sanctus Bernardus, venatores isti? venatores vtique pessimi, & nequissimi, calidissimi, & crudelissimi. venatores qui cornu non sonant, vt audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. ipsi rectores sunt tenebrarum, astutissimi versutia, & malitia diabolica fraudis. ita vt sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum. præter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientia datum est fraudes apprehendere malignorum.*

2. Cor. 2.

Primum sequi
maiorum. con-
silia.

Aduersus huiusmodi dolos Dæmonis, qui sunt planè innumeri, vnico telo nos armat idem Sanctus, cum ait, loquens cum Incipientibus, de quibus & nos agimus. *Obsecro vos nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos. habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro, ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat. obsecro vos humiliamini sub potenti manu Dei patris vestri, & acquiescite eorum consiliis, qui melius norunt venatoris illius versutias.* De his fraudibus suo loco dicemus, nunc instituimus Incipientem, qui tutus ab infidiis diaboli erit, si steterit consilio.

Deinde

Deinde est diabolus valde robustus, ac potens viribus: *Non est, inquit Iob, potestas super terram, qua comparetur ei, & quantum in ipso est, vires suas exerit omnes, vt propterea à sancto Petro describatur, tanquam leo rugiens, qui circumeat quærens quem deuoret.* Præsertim verò aduersus eos, quos sibi eripi, & in Dei gratiam, & clientelam traduci videt. Verùm postquam Christi morte & sanguine victus prostratusq; est, nobis quidem etiam nunc pugna cum illo est, tanquam cum valentiore, sed quem ligauerit Christus, ita vt iam non vincat nisi volentes. quod tractat S. Augustinus: *Ante aduentum Christi, inquit, solutus erat diabolus. venit Christus, & alligauit diabolum. sed dicit aliquis. quare adhuc tãtum praualet? Verum est fratres, quia multum praualet sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus dominatur. alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. quàm stultus est, quem canis in catena positus mordet. tu te illi per voluntates & cupiditates noli coniungere, & ille ad te non præsumit accedere. latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest nisi volentem. non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit.* Ergo optimum remedium aduersus hanc tentationem est bona vita cum vigilantia coniuncta.

Secundum, bona vita cum vigilantia. Iob 41. 1. Pet. 5.

Serm. 197. de tempore.

Sed præstantissimum etiam remedium contra diaboli quamcunque potestatem est vera fides in Christum: *In omnibus, inquit Apostolus, sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Et S. Petrus, *cui resistite fortes in fide, scilicet in Christum.* mirum enim est quàm facile diaboli vis concidat, ad eius fidei commemorationem, qua tyrannidem suam extinctam reminiscitur.

Tertium remedium fiducia in Christum. Ephes. 6. 1. Pet. 5.

Est denique diabolus vt immanissimus ex vna parte, sic ex altera parte timidissimus, maximè post triumphũ, quem de eo tulit Christus Iesus crucifixus. vt igitur si auditur, cum tentat, assentientem in animam sæuisissimus irrupit, eamque miserè labefactat, & exterminat; sic si fortiter repellitur, nihil est eo vilius, nihil fractius. quare in acie aduersus diabolum magno & alacri animo standum est: *Resistite, inquit S. Iacobus, diabolo, & fugiet à vobis.* Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: *Secundum septuaginta Myrmicaleon dicitur, leo & formica formicis enim leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo tolerari nequaquam potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. alius ergo leo est, alius formica. quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spirituales verò infirmitatem illius pedè virtutis calcant.*

Quartum remedium magnitudo animi.

Iacob. 4. Lib. 5. mor. cap. 17.

Tertia tentationum causa nos ipsi sumus. in primis concupiscentia: *Vnusquisq; enim tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.* Aduersus hunc

Tertia causa. Iacob. 1.

Primum remedium abnegatio, mortificatio.
Lib. 5. cap. 21.

Secundum remedium constans propositis & otij fuga.
Homil. quod nemo leditur nisi à se ipso.
Tertium cogitationum & motuum subita repulsa.

Serm. de modo orandi 3.

Quarta causa.

Sap. 14.

Genes. 3.
Infr. 39.
2 Reg. 11.
1o An. 13.

Matth. 10.

Const. monast. cap. 4.

Remedium fuga occasione.

sus hunc domesticum hostem suscipiendum bellum initio, & continenter gerendum per continuam abnegationem passionum nostrarum, omniumque prauarum propensionum, quæ in nobis sunt. Casilianus: Non enim est nobis aduersarius extrinsecus formidandus, in nobismetipsis hostis inclusus est, intestinum nobis quotidie geritur bellum: deuicto eo, omnia quæ forinsecus sunt reddentur infirma, ac militi Christi vniuersa pacata erunt, & subdita. non habebimus aduersarium nobis extrinsecus metucendum, si ea quæ intra nos sunt, spiritui deuicta reddantur. Ad hoc autem est necessarium constans propositum otijque detestatio, & fuga. siquidem, vt ait S. Chrysostramus, non lapsus & ruina causa tentatio est, sed instabilitas animi & ignauia, quæ plerumq; sine tentatione homo spontè deiicitur. Instituendus est autem Incipiens quo modo primis noxiarum cogitationum, & delectationum stimulis statim ac excitantur, magno studio repugnandum sit. Siquidem ex huius rei ignoratione, & neglectu vel in antiqua peccata reciditur, vel maximè retardatur vitæ spiritualis progressus. & quia alibi hac de re differendum est, id in præsentia indicasse sufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet, & plurimum etiam valet ad fugandum aduersarium. S. Bernardus: Credo etiam, inquit, si cogitationes istas, quam cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus aduersus illas excitatur, quoniam inimicus cõfusus abscedet à nobis, nec tam libenter illico reuertetur.

Quarta causa tentationum est, quicquid extra nos est, quod in seipso quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitum flectere, allicere, & à recta ratione possit abducere. quæ tentationis causa latissimè patet, & nulla creatura ferè est, de qua dici non possit illud, quod à Salomone dicitur de iis, ex quibus conflagantur idola: Creaturae Dei in odium factæ sunt, & in muscipulam pedibus insipientium. Quod alij legunt: Et in tentationem animabus. Hoc modo Euam tentauit pomum illud pulchrum visu, Ioseph hera, Berfabeæ Dauidem, Iudam loculi, quos portabat. non quod creaturæ Dei bonæ non sint, quando ex illis iisdem viri sancti occasiones capiunt diuinæ laudis, sed quod hominis natura deprauata ex iis velut aranea ex floribus succum trahit, quem in venenum vertat. & ne longum faciam, ad hoc genus tentationum reducuntur occasiones omnes labendi in peccatum, quas offerunt creaturæ, homines præsertim, de quibus non sine causa Dominus: Cauete, ait, ab hominibus. Et re vera pœnitenti hæc maxima causa est nõ perseverandi aliquando in proposito, & operibus pœnitentiæ, quod nimirum ad pristinas occasiones oculos animumque conuertat. Est igitur huius tentationis victoria posita in occasionebus peccati omnino tollendis, quod fusè persequitur S. Basilius his verbis:

Non elaborandum, inquit, in moderandis animi motionibus, & corporis affectionibus tantum, sed quo ad fieri possit, ab earum etiam rerum congressu longissime fugiendum est cum primis, quacumq; in conspectum nobis adductæ, refricat a libidinũ memoria consilium rationisq; vim nobis perturbant, atq; confundunt, bellaq; & sollicitos in animo angores cient. etenim bellum, quod præter voluntatem incidat nobis excipere, fortasse necessarium sit: ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare, id verò summa stultitiæ est. Siquidem ignosci ei forsitan possit, qui in priore illo victus sit, (nolim autem hoc omnino Christi athletis euenire) at qui in posteriore hoc superatus discedat, is præterquam quod rem admodum ridiculam facit, non meretur etiam, cur sibi ignoscatur. quocirca fugiendæ in primis cum mulieribus congressiones sunt, colloctionesque, neq; ad eas vnquam accedendum. Et cætera quæ ille in hanc sententiam copiosè differit. S. Bernardus etiam: Sit, inquit, vera compunctionis indicium opportunitatis fuga, subtractio occasionis.

*De resur Do-
mini, Serm. 1.*

Ad extremum afferendum est remedium omnium, ni fallor, maxime necessarium & vtile, patientissima inquam tentationis tolerantia, quandiu adest, & contra eam pugnae perseverantia: Hoc enim, inquit S. Bernardus, præmonitos vos esse volo, neminem super terram absq; tentatione victurum, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram securus expectet. quæ in re consideranda est nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis dispensatio, vt quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne forsè periculosiores occurrat: ab aliquibus verò citius liberet, vt possimus in aliis, quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri. De tentationibus proficientium agendum est sequenti libro.

*Vltimum re-
medium est
perseuerantia
in pugnando.
Serm. 17. Psal.
Qui habitat. 5.*

Usus Exempla.

CAPUT XXII.

QVONIAM verò vsus optimus est magister, vsus autem rei qua de agimus, consistit partim in meditatione rerũ hætenus explicatarũ, & in sui ipsius diligenti discussione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hîc est à nobis dicendum, sic videntur meditationis & examinis exempla aliqua subiicienda, tam hîc, quàm in vnoquoq; extremo libro sequenti: Quorum similitudinem sequi possit spiritualis magister, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum est in spiritu educator.

Exemplum igitur sit Meditatio de Peccato, ex antecedenti capite sexto, in hæc puncta distributa.

Primum Punctũ. Peccatum à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauissimè infensum, & eidem hominè summè inimicũ constituens.

I.

N 2 Secun-

II. Secundum Punctum. Quam ob rem homo propter peccatum, intelligitur dignus qui destituatur à Deo, & suo modo nihil efficitur, ad extremam simul inopiam spiritus redactus, gratia nimirum Dei priuatus & gloria.

III. Tertium Punctum. Peccatum hominem facit amicum Diaboli, imò seruum eius & mancipium, ac proinde gehennæ ignis hæredem.

IV. Quartum Punctum. Peccatum res est foedissima, & vt scriptura loquitur, volutabrum luti, fæx, putredo, corruptio.

V. Quintum Punctum. Peccatum est animæ Tyrannus, eam durissima seruitute premens.

Exemplum aliud Meditationis eiusdem de Peccato, ex antecedenti capite decimo quinto.

I. Primum Punctum. Peccatum est iniuria Deo illata à peccatore, contemptio summæ maiestatis eius, dum illius præceptum, voluntatemque spernit, præ amore sui & creaturarum: rebellio item, & quædam quasi apostasia à Deo.

II. Secundum Punctum. Peccatum est pondus grauissimum, hominem trahens ac deprimens ad quæque vilia, abiecta, nefaria.

III. Tertium Punctum. Peccatum est præcipitium, quo Peccator nisi statim respiscat, in alia grauiora scelera continuo præcipitat.

IV. Quartum Punctum. Peccatum est Satanæ regnum, & Tyrannis immanissima.

V. Quintum Punctum. Peccatum nostris viribus est omnino inexpiabile, adeò vt (audet dicere S. Bernardus) necesse fuerit pro eo, filium Dei hominem factum vulnerari, hoc est, sanguinem profunderè, & morte crucis ignominiosissima consummari, nec nisi diuinis eius meritis & gratia, ex eo vlla ratione subleuari possimus.

Ad hanc normam confici possunt meditationes de Beneficio conuersionis, ex capite quarto & quinto; de Timore ex capite septimo, de Compunctione ex capite octauo; de Oratione pœnitentis ex capite decimo quinto, & decimo sexto libri huius.

Vsus autem discussionis sui ipsius in hoc libro, maximè pendet ex cognitione status, in quo est homo constitutus. Si enim adhuc peccator est, seipsum recognoscat peccatorem, eum videlicet, quem describit superior meditatio: si quærit, aut existimat se iam conuersum à peccato, examinet se ad signa perfectæ conuersionis, quæ in capite vndecimo habentur: Si tentationibus pulsatur, habet omnia, quæ ad eas pertinent in capite decimo septimo & sequentibus, vsque ad finem libri: Ex his facillè seliget magister capita examinis ad cuiusque statum accommodati.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS.

LIBER SECVNDVS.

IN QVO PONITVR
DOCTRINA DE ABNEGATIONE,
QVAE PRIMA PARS EST STATUS
PROFICIENTIVM.

N₃

Pro-

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

LIBER SECVNDVS

IN QVO PONITVR
DOCTRINA DE ABNEGATIONE
QVAE PRIMA PARS EST STATVS

Pro-

Ms

*Progressus spiritualis donum Dei est: hominis ta-
men studium, industriamq; requirit.*

C A P V T I.

IXIMVS initio primi libri hominum proficien-
tium gradum in spirituali viuendi ratione adole-
scentiæ, aut ætati mediæ comparari. Nunc ad hu-
ius ætatis explicationem aggredimur. adfit qui in-
crementum dat Deus. siquidem Deus gratia sua
hominem vt creaturâ nouam generat ad vniuer-
sam spiritualem vitam; sic animatum iam, ac formatum deinceps a-
lit, promouet, perficit, vt non sit volentis, neque currentis, sed mise-
rentis Dei, vt ait Apostolus. qui ob eandem quoque causam spiri-
tualem progressum augmentum Dei appellat.

I. Corinth.

Rom. 9.

Intelligendum igitur in primis est, progressum spiritualement non
minus, quàm conuersionem à peccato donum Dei esse: in qua mul-
tus est Dauid, & Apostolus. Sanctus etiam Augustinus in concioni-
bus super Psalmos. Ex quibus adfero duo. Primum est in ea verba:
*Legem pone mihi Domine viam mandatorum tuorum: ad hoc, inquit, poscit sibi
legem poni, quæ utiq; si non ei posita fuisset, non in via mandatorum Dei (vt antè
dicit) in cordis latitudine cucurrisset. sed quia proficiens loquitur, & Dei donum
nouit esse quod proficit; quid aliud petit, cum sibi legem poni petit, nisi vt in ea ma-
gù, magisq; proficiat? quemadmodum si poculum plenum teneas, & sitienti dare
incipias, & haurit bibendo, & poscit desiderando. Secundum S. Augustini
dictum est in alia Psalmi verba: Adolescentior sum ego, & contemptus. Se-
nior, inquit, agnoscatur vetus homo, & nouus iunior. senior, qui portat imagi-
nem terreni hominù, iunior qui cælestis, quia nõ prius quod spirituale est, sed quod
animale, postea spirituale. sit ergo licet quilibet, quantum ad ætatem pertinet cor-
poris, annosa vetustate decrepatus, iunior erit apud Deum percepta gratiæ nouitate
conuersus. & in hoc corrigit viam suam, in custodiendo verba eius, hoc est ver-
bum fidei, quod predicamus, & ipsa est fides, quæ per dilectionem operatur. sed iste
iunior populus gratiæ filius, homo nouus, cantator noui cantici, hæres testamenti
noui, iste iunior non Cain, sed Abel, non Ismaël, sed Isaac, non Esau, sed Israël, non
Manasses, sed Ephraim, non Heli, sed Samuel, non Saul, sed Dauid, quid adiungat
attendite, in toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Quid est
enim à Deo repelli, nisi non adiuuari? mandatis quippe eius rectis, & arduis hu-*

Coloss. 2.

Psalm. 118.

I. Corinth. 13.

mana non contemperatur infirmitas, nisi præueniens eius adiuuet charitas. indēbita Dei misericordia sanatur debita miseria nostra. Inde est, quod & corrigit viā suam in custodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neq; enim per se ipse posset, cū Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non est hominis via eius, neq; viri, vt corrigit viam suam. Et iste superius optauit, vt in am dirigantur via mea, & hic, In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi: continuo diuinum quaesuit auxilium, ne in corde eius Dei eloquia sine fructu absconderentur, nisi opera iustitiæ sequerentur.

Ex his illud perspicuum est, orationem ad profectum spiritus à Deo impetrandum necessariam esse. si enim donum Dei est, certè ab eo, in cuius est manu, flagitandum est, simul petendum, vt tam difficilis itineris, quod eius instinctu ingredimur, sit ipse, si fas est dicere, comes, & dux, quod, vt explicat S. Augustinus, fecit Dauid, cū dixit: *Deduc me, Domine, in tua iustitia propter inimicos meos.* & alibi sæpe. Apostolus etiam frequens est in huiusmodi ad DEVM precibus, præsertim in gratiam filiorum, quos CHRISTO per Euangelium genuerat. Et hoc oro, inquit, vt charitas vestra magis, ac magis abundet: præcipuè verò cū scribit Ephesiis: *Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri IESU Christi, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem, corroborari per spiritum eius in interiori homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati.* Nec defunt, qui quod Saluator docuit nos dicere inter orandum, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra, intelligi velint de optantibus perfectionem, quales sunt viri spirituales ibi cæli nomine indicati, vt terra imperfecti.*

Et quia orationis non postrema pars est gratiarum actio, eam familiarem proficienti esse debere innuunt sacræ litteræ, & Patres docent. Ob id enim Apostolus ibidem addit: *Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo IESU, in omnes generationes sæculi sæculorum, Amen.* Et S. Augustinus: *Semper magnificetur Dominus: peccator es, magnificetur, vt vocet: confitearis, magnificetur, vt ignoscat: iam iuste viuus: magnificetur, vt regat: perseueras vsq; in finem, magnificetur, vt glorificet.*

Gratiarum actioni proficientis coniuncta maxima humilitas esse debet, ad declinandum superbiæ periculum, quæ etiam rectè factis insidias struit. *Quis sapiens, & custodit hæc?* inquit Dauid. *Non superbus, non inflatus,* ait S. Augustinus: *Quare? quia intelligit miserationes Domini, & non merita sua, non vires, non potentiam, sed miserationes Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pauit: qui pugnantem aduersus difficultatem peccatorum, & colligatum, vinculis consuetudinis soluit, & liberauit: qui fastidientem verbum Dei, & tadio quodam penè morientem, missa medicina verbi sui,*

Hierem. 10.

In Psalm 5.

Philipp. 2.
Ephes. 4.

Matth. 6.

S. Augustinus
Serm. 48. de
diuersis.

In Psalm. 69.

Psalm. 106.

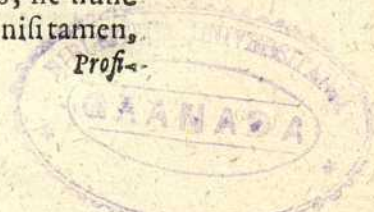
In Psalm. 106.

Ubi sui, recreauit: qui periclitantem inter naufraga, & procellosa mari huius discrimina, mari placato ad portum perduxit: qui eum deniq; constituit in eo populo, ubi humilibus dat gratiam, non in illo, ubi superbus resistit. Quis sapiens, & custodiet hæc? Vnde custodiet? per humilitatem intelligendo miserationes Domini, quia utiq; dictum est: Confiteantur Domino miserationes eius, & mirabilia eius. Psalm. 108. filiis hominum.

Sed Dei munus esse profectum spiritus, & quidem præstantissimum, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res est cum perseverantia in recta viuendi ratione, vel eius est assiduus comes. Perseuerantia autem donum Dei est, quod nullis hominis meritis, sed sola, summaque Dei benignitate possidetur. *Elegi enim vos, inquit Dominus, ut eadem. Ioan. 15. & fructum adferatis, & fructus vester maneat.*

Vt verò hoc verissimum sit, postulat tamen hic progressus ingens hominis studium, & industriam: de qua re Apostolus cum Timotheum instituit, sic scribit: *Exerce autem te ipsum ad pietatem, nam corporalis exercitatio admodicum utilis est, pietas autem ad omnia.* Et in hac antiquorum patrum, & monachorum optimus quisque totum animū, omnemque curā posuit. Quam ob causam monachi Ascetæ à Græcis dicti sunt: & eorum professionem, quam Latini mitiore vocabulo conuersationem, & disciplinam appellant, iidem nominant exercitationem, rem sine dubio propius attingentes. S. Basilius quoque quæ in hanc sententiam præclare scripta reliquit, propter eandem rationem Ascetica, siue exercitamenta nuncupauit.

Partes huius exercitationis (est autem hæc altera conuersio ad Deum, sub initium primi libri commemorata) diuina Scriptura refert. In primis verò principes Apostolorum in epistolis, quas nos toto hoc libro explicaturi sumus. Nunc tractationi huic satis erit locus S. Petri, quo Christianos recenti adhuc conuersione feruentes magis inflammat ad viam spiritus prosequendam, cum scribit: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.* Vbi quamquam Apostolus exercitationis huius pleraque omnia capita recenset, vrget tamen in primis studium, & cupiditatem progressionis spiritualis. *Concupiscite, inquit, ut crescatis, si tamen gustastis:* quod sanè ad vniuersum spiritus incrementum, maximo adiumento esse, nemo non videt. Cum igitur huius nos hoc loco generalia fundamenta ponamus, ut hætenus ipsum à Deo, tanquam à capite fluere, quod eius est principium, primum constituimus, sic nunc alterum explicemus, quod quidè ab hominis studio, non nisi tamen, Deo iuuante, nascitur.

Proficientis animum profectus, & perfectionis spiritualis maximè sitientem esse oportet, nihilque ei de progrediendi desiderio remittendum.

CAPVT II.

ONSTANTISSIMA sententia Patrum, & Theologorum est, proficienti necessarium esse vehementem voluntatem progrediendi in spiritu perfectionis, cui respondeat par conatus, viriumque animi, & corporis exercitatio: in hocque maximum esse momentum ad omnem virtutem. Igitur huius rei causæ nunc explicandæ sunt.

Harum prima est diuina voluntas, quæ vult omnes perfectos: *Estote, inquit Dominus, perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Et S. Iacobus: *Vt sitis perfecti, & integri in nullo deficientes.* Et S. Petrus: *Vt in omni conuersatione sancti sitis, quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* ad sanctitatis autem diuinæ imitationem, altissimamque perfectionem minimè peruenitur, nisi magna animi, corporisque contentione, & labore. ideo idem Dominus hortatur, *Contendite intrare per angustam portam.* Et: *Tollite iugum meum super vos.* Quin accendit animos ad vim cælis ipsis adferendam: *Adiebus, inquit, Ioannis Baptiste regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et S. Basilius in Ethicis ostendit, Christum Dominum in suis actionibus exemplo nobis vt esset etiam in hac re, nulla persuasione, aut euentu à suscepto laborum, patientiæque proposito dimoueri voluisse vnquam, adeo vt Petrum eum auocantem à cogitatione mortis pro nobis obeundæ, pessimè acceperit, dixeritque illi: *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* & alibi idem S. Basilius ad Apostoli Pauli simile studium amplectendum Chilonem commouet. *Huc, inquit, suo exemplo inuitat Paulus inter luctu spiritualis athletas Agonistas longè eximius: qui cum acquiescere nollet, tot alioqui officii vitæ retroactæ, sed vltiore, & quotidiana virtutum accessione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorum, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum prosequor, ad brauium supernæ vocationis.*

Prima causa.
Matth. 5.
Iacob 1.
1 Pet. 1.
Leuit. 19.

Luca 13.
Matth. 11.
Ibidem.

Regula 19.

Matth. 16.

Epistola ad
Chilonem.

Philipp. 3.

Secunda causa.

Secunda causa est gratiæ diuinæ natura: est enim gratia talis animis hominum, qualis orbi terrarum solis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorem, fœcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & sterilitate vitæ superioris, in nouæ vitæ, &

bono-

bonorum operum vbertatem conuerſa. Hæc igitur diuina lux ſuas progreſſiones facit, vt ſemel exorta eſt in animis hominum, & vt alter ſol, quaſi quodam aſcenſu, ad ſpirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux eſt diluculo pœnitentiæ in Incipientibus: eiufdem augmento in proficiētibus illuſtratur animus maiore lumine, & virtutum ſemina mirabiliter augeſcunt. Demùm complebuntur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes, quod ipſum à Salomone ſignificatū eſt, cū ait: *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem.* & quia in Eccleſia nunquā defunt, qui ſe ipſos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: *Quæ eſt illa, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, in incipiētibus, pulchra vt luna, in proficientibus, electa vt ſol, in perfectis.* Ad gratiam accedit natura: quæ quāquam à gratia longè, multumquæ ſuperatur, vt quæ ordine inferior, & humilior eſt, eam tamen à communi vtriuſque parente, & effectore Deo capacitatem accepit, ad virtutem, pietatem, & religionem, vt gratia Dei perfuſa auidiſſimè in res ſupernaturales feratur, ſequaturque motionem, & ductum gratiæ in deſiderio boni in dies maioris, vſque ad immenſum, & inſinitum bonum ſupernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis eſſe dicitur. Et verè à S. Baſilio ſcriptum eſt: *Is genius eſt, ea humanæ vitæ conditio, nunquam contenta acceptū, ſpe alitur continenti, & ſecura præteritorum inhiat futuris.*

Prouerb. 4.

Cantic. 6.

S. Thom. 1. 2.

q 12. art. 1.

Epistoła ad Chilonem.

Sed vt ad rem propius accedamus, tertia ratio, cur ſemper in deſiderio proficiēdi debeat eſſe proficiens, eſt ipſamet natura profectus, & deſiderij. Siquidem vt adſit apta natura, & gratia Dei non parua, ſi velit homo languere, licet illi per naturam præfertim deprauatam, & à gratia quantumlibet ſtimuletur ad res arduas, nunquam tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apoſtolus monet, *ne deſimus gratiæ Dei;* & patrum in hoc deſudat industria, vt intelligat proficiens, ſibi ſumma voluntate, & ſtudio in ſpiritus profectum incumbendum eſſe, & tam ardenti deſiderio progrediendi incenſum eſſe oportere, vt nō ſolum de eo nihil remittat, ſed nunquam ſe adeò profeciſſe, quin ſibi adhuc magis proficiendum, putet. ſiquidem progreſſus ſpiritus, curſus quidam eſt, de quo Dauid: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Initium viæ huius eſt vita noua in Chriſto, & deſiderium vſque in finem perſeuerandi. Terminus, perfectio, & tandem beatitudo cœleſtis, progreſſiones, & quaſi paſſus quidam ſpirituales, inflammata deſideria, ſtudiaque virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis aſidua. Qui hoc curriculum ingreſſus, hæret in primo gradu benè inſtitutæ vitæ, ſi eo contentus nil vltra requirit, otioſus eſt, ſi

Tertia cauſa.

Hebr. 12.

Pſalm. 118.

existimat virtutis perfectionem se esse adeptū, superbus. quare non proficit hic, sed deficit. Itaque patres hunc falsæ opinionis errorem conuellunt, dum aiunt, hæc esse pugnantia, currere, & resistere in via, & fieri non posse, vt progrediatur qui se peruenisse iam putat, aut cōtrā, perueniat aliquando, cui vltra progrediendi nulla cura est. Sic S.

Epistola 254.

Bernardus: *Non vīs, inquit, proficere? vīs ergo deficere, non, inquit, sed sic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vīs, quod esse non potest. Et paulò pōst: Si proficere currere est, ibi proficere, vbi & currere desinīs. vbi verò non currere, ibi & deficere incipīs. Hinc planè*

Genes. 28.

colligitur, quia nolle proficere non nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala Angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur vniuersi: quatenus palam daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continuè aut crescere constat, aut decrecere; sic necesse sit spiritum

In Psalm. 69.

aut proficere semper, aut deficere. Sanctus etiam Augustinus: Quantumcunq; hīc vixerimus, inquit, quantumcunq; hīc profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi, iustus sum: qui dixerit, remansit in via, non nouit peruenire. Vbi dixerit, sufficit, ibi hæsit. Attende Apostolum, cui non sufficit, Fratres, inquit, ego me non arbitror apprehendisse. Et rursus dicit: Qui se putat aliquid scire, nondum scit,

Philipp 3.

I. Corinth. 8.

quemadmodum oporteat eum scire. Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, in ea, quæ antè sunt extensus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis. Ille ergo currit, tu hæstisti? ille dicit nondum se perfectum, & tu iam de perfectione gloriari? Confundantur qui dicunt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge. Et alibi huiusmodi hominem apertè superbum appellat; & addit, Melior est peccator humilis, quàm iustus superbus.

Serm. 50. de tempore.

Desiderij verò humani, si desiderium est, ea est natura, vt ardens, & actiuosum sit, nec antè quiescat cupiditas, quàm obtineatur quod cupitur. Quare si perfectionem Incipiens desiderat, vt desiderare debet, quieta mente non erit, nisi cum ea fruetur in æterna fœlicitate. Interim igitur ferueat desiderium, vsusque virtutis, & quo in ipso cursu, & contentione procedendi accedit propius, sentitque magis spiritus suauitatem, eo etiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hanc enim causam ait S. Augustinus, sanctorum hominum desideria tam sancta differri. *Desiderium, inquit, eorum differtur, vt crescat, crescit, vt capiat, non enim parum aliquid daturus est Deus desideranti, aut parum exercendus est ad capacitatem tanti boni. non aliquid Deus quod fecit, daturus est, sed se ipsum, qui fecit omnia. ad capiendum Deum exercere, quod semper habiturus es, diu desidera.*

In Psalm. 83.

I. Porro ad semper, dum viuatur in hoc sæculo, proficiendum, præter tres

tres explicatas causas, multa sunt, quæ hominem excitant. Primum est sanctarum animarum, & Angelorum gaudium. O si cognosceremus, ait S. Bernardus, & nos quomodo expectant, & quantum desiderant aduentum nostrum, quam sollicitè querunt, quam libenter audiunt bona de nobis? quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ passi sunt, compassionem, quando & ipsi Angeli sancti nos desiderant? nonne de vermiculis istius, & de puluere isto restaurandi sunt muri cælestis Hierusalem? exultare Angelos fecimus, quando conuersi sumus ad pœnitentiã; proficiamus, & festinemus de nobis eorum implere lætitiã.

S. Bernardus.
Serm. 2 in Si-
gilia Natalis
Domini,

Sed vrget nos magis ad progrediendum illud alterum, quod addit idem pater: Currite, inquit, fratres, currite, non soli Angeli, sed ipse Angelorum vos Creator expectat, nuptiæ paratæ sunt, sed nondum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur. Idem auctor est alibi, Deum parentem optimum filiorum suorum profectibus pasci: Bonus, inquit, pater familias, qui suorum domesticorum curam gerit, maximè in diebus malis, ut aliat eos in fame, cibis illos pane vitæ, & intellectus, & sic nutriens ad vitam æternam, at pascens nihilominus pascitur ipse, & quidem escis, quibus libenter vescitur, profectibus nostris. Etenim gaudium Domini fortitudo nostra. Ita ergo & dum pascit, pascitur, & pascitur cum pascit, simul nos gaudio suo spiritali resciciens, & de nostro æque spiritali progressu gaudens: cibus eius pœnitentiã mea, cibus salus mea, cibus eius ego ipse.

2.
Ibidem.

In Cantica
Serm. 6x.

Exemplum autem Christi Domini quos stimulos ad currendam viam spiritus, tanto duce præeunte, addere debet hominibus? Ipse, scribit S. Bernardus alio loco, hominis, seculiq; auctor, quamdiu cum hominibus conuersatus est, nunquid stetit? & quidem, teste scriptura, pertransiit benefaciendo, & sanando omnes, pertransiit ergo sicut non infructuosè, ita non remisè, non pigrè, non lento gradu, sed quem admodum de eo scriptum est, Exultauit ut gigas ad currendam viam, porrò currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit, & quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus aiebat, Sic currite, ut comprehendatis. Ibi, Christiane, fige tui cursus, profectusq; metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsq; ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si vsq; ad mortem non perueneris, brauium non apprehendes. Brauium Christus est.

3.

Epsl. 254.
Act. 10.

Psal. 18.
1. Corinth. 9.

Huc pertinent exempla etiam sanctorum hominum, & quidem omnium, omnes enim inflammatis studiis rapuit charitas ad Christi imitationem, & suum profectum. nec enim aliter fieri quodammodo potest: nam, ut ait Apostolus, charitas vrget, & status proficientium libertas est quidem à peccato, sed seruitus iustitiæ, ut docet S. Thomas, hoc est ex iustitiæ habitu inclinans ad bonum maius, quod multò adhuc magis verum est in religiosis hominibus, qui se perpetuis votis ad perfectionis studium obligarunt. Ob id iis præsertim præcipiebat

Philip. 2.

4.

1. Corinth. 9.
2. 2. quæst. 182.
art. 4.

S. Athanasius
in Vita S. An-
tonij.

S. Antonius: Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti-
propositi vigore lassescere. Et moriens hoc idem quasi testamento legauit:
Hodie, inquit, vos religiosum studium arripuisse arbitrâmini, & cœptæ volun-
tatis fortitudo succrescat.

Primum Con-
siliium.
Lib. 2. mor.
cap. 20.

Ephes. 4.
Psalm. 31.

Sed ad hoc studium semper proficiendi plurimum iuuabunt hæc
duo sanctorum Patrû consilia. Vnum est, si proficiens sibi certò per-
suadeat se quotidie incipere. Sic S. Gregorius: *Humana mens*, inquit,
dum igne amoris excoquitur, semper in se seruat claritatem pulchritudinû, quoti-
diana innouatione feruorû. nescit enim mens per torporem veterascere, qua studet
per desiderium semper inchoare. hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini spî-
ritu mentis vestræ. Hinc psalmista, qui ad perfectionis culmē iam peruenerat, quasi
inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cœpi: quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis
volumus, valde necesse est, vt inchoare nos quotidie, credamus.

Alterum Con-
siliium.

Serm. 50. de
tempore.

Epist. 254.

Lib. 2. de consi-
deratione.

Philip. 3.

1. Corinth. 8.

Serm. 50. de

Verbis Apostoli.

Alterum consilium facit, ne proficiens animo cadat, si se quantum
optat, nondum profecisse cognoscit: nam scribit S. Augustinus: *Ipsa*
est perfectio hominû, inuenisse se non esse perfectum. Et S. Bernardus: *Indefes-*
sum, inquit, proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio repu-
tatur: & studere perfectioni, est esse perfectum. atque hæc, vt ait alibi, est scientia
Sanctorum, scilicet cum Apostolo sentire: Ego me non arbitror apprehendisse. Et
quanquam hæc scientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior
tamen est, quàm illa, quæ inflat: Ergo *proficite*, inquit S. Augustinus, *fra-*
tres, discutite vos semper sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Semper tibi di-
spliceat quod es, si vis peruenire ad id, quod non es: nam vbi tibi placuisti, ibi remā-
fisti. Et hætenus explicata sunt duo prima principia status proficien-
tium.

*Proficiens intentionem in Deum, & eius gloriam
in primis dirigit, eamq; ab omni alterius pro-
positi admistione liberam seruat.*

C A P V T III.

Nunc tertium fundamentum ponamus. Tertium, inquã,
explicationis ordine, primum tamen natura, & vsu; &
hoc est Intentio; quæ mentis oculus à Christo Domino
dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione pro-
positum esse debeat proficienti, & quo omnes cogitationes, affectio-
nes, &

nes, & a^{ct}iones, tanquam ad cynosuram dirigere debeat, & breuiter respondendum est. Deus, & ad Deum. Est enim profectus, vt antè attingimus, & vberius postea prosequemur, ædificij spiritualis incrementum, cursus item, & ascensio quædam. Deus autem finis ædificij huius est, & curriculi terminus. Siquidem, vt ait Apostolus, *Omnia ædificatio in Christo constructa crescit in templum sanctum*, hoc est, in templū Deo habitatore dignum. Et Dauid currentes incitans: *Accedite*, inquit, ad eum. Et certè in summo fastigio scalarum, quibus cælum versus conscendentes Angelos vidit Jacob, qui apparuit, Deus est. Vt intelligat proficiens, se per omnes profectus sui gradus ascendere ad Deum solum, ac non nisi Deum in omni vita spectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attentè quæ sequuntur consideranda sunt.

Primum hoc sit. Deus est finis hominis, non solum quia est finis omnium earum rerum, quæ ab ipso conditæ sunt, neque enim Deo quidquam melius est, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo dicitur à Salomone: *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus*; Sed etiam quia creauit hominem, vnum, qui ex omnibus animantibus Dei capax esset, vtpote qui ad imaginem ipsius formatus est, & ad ipsius gratiam, & gloriam capeffendam factus. Ideo S. Augustinus. *Fecisti nos, Domine, ad te*. Quod S. Eucherius copiosè declarans, *Primum*, inquit, *instituti, atq; editi in lucem hominis officium est, proprium cognoscere auctorem, cognitumq; suscipere; vitæque, id est, diuinum donum, in diuinum officium, cultumq; conferre: vt quod Dei munere sumpsit, Dei deuotione consumetur: atq; id, quod ab eodem indignus cepit, eidem subiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos sicut ab ipso, ita ipsi arbitremur. vnde ille planè, magnificèq; perspexit creatoris nostri in effingendo homine sententiam, quisquis ita intelligit, quod nos & ipse, & sibi fecit.*

Deinde intelligendum etiam est illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem consequendum homini inferuire debere. Ideo enim inquit Dauid: *Omnia subiecisti sub pedibus eius*. Et Apostolus: *Omnia vestra sunt*. Et Salomon: *Fidelis viri totus mundus diuitiarum est*.

Ex his duobus conficitur tertium, Deum finem esse actionum humanarū. Si enim Deus hominis per se finis est, hoc est, hominis, quia homo est, actionum humanarum necesse est etiam finem esse, vt hinc sapientissimè ab Apostolo dictum sit Areopagitis, *Homines à Deo in mundo hoc positos, vt querant Deum, si fortè attrahent eum, quia non longè est ab vnoquoque nostrum*. Res autem creatas non finem hominis vllō modo esse, sed adminicula solum, ad quæ adnitamur, vt summum bonum, & finem nostrum adipiscamur. Quare perpetuò docet S. Augustinus Deo solo, quia finis est, frui nos, ceteris rebus vtī. Ideò peruersè, &

Et 10. de Tri-
nit. cap. 10.

10. de Trinit.
cap. 10.
Homil. 1. in
Cant. tomo 8.
S. Hieronymi.

præposterè agit peccator cùm peccat, fritur enim creato, & commu-
tabili bono, in quo tanquam in vltimo fine conuiescit, reiecto inte-
rim Deo incommutabili, & summo bono, in quo solo conditus est,
vt conuiescat. *Nec est*, inquit S. Augustinus, *alia vita hominum vitiosa,*
atq; culpabilis, quàm malè vtens, & malè fruens. Et ante illum Origenes, *Peccator*
rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult. Deus, non enim Deus dilectionem ho-
rum, sed, vsum hominibus dedit.

Eccles. 17.

Deut. 26.

Matth. 6.

1. Corinth. 10.
Sermone de
obedientia, &
patientia.

Inter. 5.

Primò.

1. Psalms. 127.

Hom. 38. lib. 50.
homiliarum.
Iob. 1.

Porrò Deus finis hominis, & actionum eius intelligitur duplici-
ter. Primum quidem ad vtilitatem, deinde ad honorem, & gloriam
ipsius Dei. Vtilitas ab homine nulla potest Deo afferri, sed gloria so-
lùm. Finis ergo est Deus hominis ea significatione, vt homo in rebus
omnibus Dei gloriam quærat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab
eo fiat propter Dei laudem. Quod à Salomone luculenter explicatur
in Ecclesiastico; in quo cùm disseruisset de hominis creatione, digni-
tate, ornamentisque cæteris tum naturæ, tum gratiæ, ad offendendum
in quem finem ea in vtrumq; nostri generis parentem collata essent
diuinitus beneficia, addit, *Vt nomen sanctificationis collaudent, & gloriam*
in mirabilibus illius, vt. magnalia enarrent operum eius. Et Moyses: *Faciet te ex-*
cellsores cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam suam.
Quod in oratione dominica precari nos docuit Christus, cùm dici-
mus, *Sanctificetur nomen tuum.* Et apertè Apostolus, *Omnia, inquit, in*
gloriam Dei facite. Et S. Bernardus, *Deo quodammodo insulsa nostra obedi-*
tia, seu patientia est, nisi omnium, quæ agimus, vel patimur ipse sit causa. Huc di-
rigere, & quasi collineare propositi sui intentionem omnem in rebus
omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud
inter agendum mentem irrepit, quod oculi huius spiritualis animæ
lumen obscurare aliquo modo possit. Legatur S. Basilius in regulis
fufius disputatis.

Maculant autem splendorem intétionis humanæ multa. Primum
si ad quidlibet agendum moueatur homo, ne incurrat damna tam
vitæ huius, quales sunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus cala-
mitates, quàm alterius, vt æterni supplicij apud inferos, aut etiam
purgatorij ignis. Qui hanc ob causam bene viuit, timore seruili du-
citur, vt latè docet sanctus Augustinus: quod & alienum est à profici-
entis statu, & actionem alioquin illustrem sua nobilitate spoliât, vi-
lemque reddit, & vulgarem. Simili modo se habent, qui ad hæc terre-
na, & caduca bona, tanquam ad mercedem suorum rectè factorum,
aliquid rectè faciendò intuentur. Legantur quæ scribit sanctus Au-
gustinus in illa verba, *Nunquid Iob gratis colit Deum? adhuc ad hoc, inquit,*
prouocamur ab aduersario, vt gratis Deum colamus, quando ille quærens quod ob-
iciat.

iciat, pro magno se putauit inuenisse, quia dixit, Nunquid grati colit? colit non gratis, vt aliquid ab ipso accipias.

Secundò, pestis intentionis est inanis gloria, quam tantoperè de- *Secundò.*
testatur Dominus in Euangelio: *Attendite, inquit, ne iustitiam vestram* *Matth. 6.*
faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis
apud Patrem vestrum, qui in cælis est. Et alibi sæpe, præfertim cum præci-
pit de eleemosynis, de orationibus, de ieiuniis. Hæc autem bonis a-
ctionibus hominis faciliè, & ferè semper insidiatur innumeris prope-
rationibus, quas S. Gregorius ad tria capita reuocat. Bona, inquit, no- *Lib. I. mora-*
stra tribus modis antiquus hostis insequitur, vt videlicet hoc, quod rectum coram *lium, cap. 20.*
hominibus agitur in internodiudicis conspectu vitietur. aliquando namq; in bono ope-
pere intentionem polluit, vt omne quod in actione sequitur, eò purum, mundumq;
non exeat, quòd hoc ab origine perturbat. cum enim facilia ad decipiendum corda
hominum conspiciunt, eorum desiderii auram transitorij fauoris opponit, vt in his,
quæ recta faciunt ad appetenda ima tortitudine intentionis inclinentur. Vnde re-
ctè sub Iudæa specie de vna quaq; anima misera intentionis laqueo capta, per Pro-
phetam dicitur, Facti sunt hostes eius in capite. Cum verò hi hostes intentionem vi- *Thren. 2.*
tiare non præualent, in via positos laqueos tegunt, vt in eo, quod bene agitur, cor
exaltans se ex latere ad vitium deriuatur. Sæpe enim bono operi, dum laus humana
obuiat, mentem operantis immutat. Vnde Psalmista, In via hac, qua ambulabam *Psalms. 147.*
absconderunt superbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibusdam, cum venissent, *Hierem. 40.*
inquit, ad medium ciuitatis, interfecit eos. Cum verò antiquus hostis nec in exordio
intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit,
quos Propheta conspexerat, cum dixit, Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Totæ er- *Psalms. 55.*
go virtute perspicendus fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni-
tura seruandus est à malitia puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione rectum
hominibus ostentat, apud semetipsum per vitium prauæ intentionis intorqueat.
Curandum itaq; est, ne bona nostra pauca sint, ne inueniamur steriles, ne indiscus-
sa, ne inueniamur recordes. Vide etiã D. Bernardum in tractatu de pas- *Cap. 21.*
sione Domini.

S. Augustinus hoc idem argumentum tractans, dicit, David contra inanem gloriam orando pugnare, cum ait: *Auerte oculos meos, ne vi-* *Psalms. 113.*
deant vanitatem. Non quia, inquit, ipsa laus humana culpanda sit (nam quid-
ram optandum est hominibus, quàm vt eis placeant, quæ debent imitari?) sed pro-
pter ipsam laudem bene operari, est vanitatem in suis operibus intueri: quando qui-
dem & ipsa ab hominibus laus homini iusto quantacunque prouenerit, non ibi esse
debet eius finis boni, sed etiã ipsa referenda est ad laudem Dei, propter quam bo-
na faciunt verè boni. Deniq; in eodem sermone Dominus dixerat, sic luceat lux ve- *Matth. 5.*
stra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificet Patrem vestrum,
qui in cælis est. Vbi finem posuit in gloria Dei. Non ergo sit finis boni nostri operis in

laudibus hominum, sed ipsas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quidquid in nobis sine laudantis errore laudatur. Addit idem pater alibi: Hoc si quæris, vt glorificetur Deus, noli timere, ne videaris ab hominibus. Etiam sic intus est elemosyna tua in abscondito, vbi solus ille est, cuius tu gloriam quæris, te videt hoc quærere.

Serm. 27. de
diuersis.

1.

Duo igitur nobis præstanda sunt, vt intentionem puram, integramque seruemus. Vnum est discutere diligenter nos ipsos initio actionis, & postea circumspicere in progressu, & termino eiusdem. Et est S. Gregorij monitum. Alterum est S. Augustini, subternere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex rectè factis nobis possit accedere.

3.

Restat vltimum maximi momenti, in quo summa intentionis rectæ perfectio posita est, & quod eam non solum macula, sed omni maculæ suspitione liberat. Ita nimirum in omni vitæ instituto, & actione ferri intentione in Deum, vt nihil omnino nec ipsa cœlestis beatitudo, aut quidpiam quærat aliud, quàm Deus ipse, eiusque diuinæ voluntatis beneplacitum. S. Augustinus sic habet: *Cauere debemus, ne ad præmium diligamus Deum. Quidquid tibi aliud dederit, minus est, quàm ipse. colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias. gratis cole, & ipsum accipies.* Et alibi: *Nec ilud, quod tibi pro magno præstat Deus, præponas illi, qui præstitit: quod enim dulcius à Deo præmium, quàm ipse Deus?* S. etiam Chrysostomus rem hanc grauius, & frequenter prædicat: *Hoc, inquit, parum quod agere videmur, nec ita honestè, & emendatè gerimus, vt decet liberos, sed prius requirimus, si mercedem habeamus, an non. Inuerecunda satis, & non tam libero digna vox, quàm mercenario. Quid agis, o homo? quid ineptus? ad hoc creatus es, vt conditori tuo placeas, vt Domino tuo seruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam adhuc præter hoc ipsum, quod placere meruisti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonum sit placere Deo. Si enim scires, nunquam aliud aliquid extrinsecus mercedis, aut muneris expeteres. Nescis quia maior augetur tibi merces, quando non spe mercedis operaris, sed studio placendæ?* Et alibi: *Maior tibi merces, si modò citra mercedis spem feceris. Ob hoc Deus & gehennam comminatus est, & cœlorum regnum promisit, vt à nobis ametur. Amemus igitur illum, vt amare quidem par est; hoc enim magna certè merces est, hoc cœlorum regnum, & voluptas, & delitiæ, & gloria, & honor: hoc lumen, hoc beatitudo infinita.*

Serm. 38. lib.
50. homil.

Serm. 32. de
tempore, cap. 4.

Lib. 2. de com-
punctione.

Homil. 5. in
cap. 2. Rom.
Et homil. 42.
1. Corinth. 6.

Sed ad extremum huius dogmatis adeò præclari ratio explicanda est ad hunc modum. Vniuersum malum, mali que periculum, quod intentioni humanæ in vsu virtutum occupatæ imminet, creatur homini ab amore sui, qui quasi lucifer alter seipsum Deo in mente hominis opponit, exigit que (id quod soli Deo debetur) actionum eius omnium

omnium

omnium finis esse, & haberi, & quod est maximo animorum sensu deplorandum, re ipsa id à peccatoribus obtinet. quod à S. Gregorio subtiliter scribitur in hæc verba: *Nonnunquam amor suus se menti ingerit, eamq; latenti motu à rectitudine iustitiæ diuertit. Et quo se totam auctori reddere negligit, eo in se iustitiæ viri contra dicit.* Et à S. Augustino breuius, sed expressius, cum amorem hunc proprium & priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitq; vt se deflectat homo ad se ipsum, comòdumque suum in rebus omnibus confectandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduersus Deum, cui, vt antè diximus, ob hanc caussam iniuriam maximam facit, qui peccat.

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorij, & S. Augustini, sed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chrystomo. nihil enim intentionem hominis ab omni contagione terrena magis liberat, quam si nulla propriæ vtilitatis ratione habita in suscepto proposito constanter perseueret, frequentique conatu, & exercitatione animum assuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ illum abstrahant ab omni re, quæ Deus non est. Aduersus amorem hunc nobis est magni animi contentione certandum. Sed id quo modo, & quibus auxiliis fieri debeat, post dicemus.

Proficiens intentionem etiam ad Christum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

CAPVT IV.

Nihil repugnat Deum finem esse hominis, & actionum eius, & eiusdem etiam finem constitutum esse Christum Saluatorem, & Dominum nostrum à Patre. Siquidem omnia dedit ei Pater in manus, & eum constituit heredem vniuersorum. Quare omnia per ipsum, & propter ipsum facta, sacræ literæ tradunt, & ipse se appellat α , & ω , principium, & finem. Est autem finis hominis Christus, quoniam caput est Ecclesiæ, quæ sub eius signis militat in terris, & in qua ipse de inimicis triumphans, regnum sibi sempiternum statuit, quod tamen, vt ait Apostolus, tradet tandem Deo, & Patri, tanquam fini omnium vltimo, & maximo dominatori. Finis igitur est sub fine, finis tamen.

Ioan. 13.

Hebr. 1.

Hebr. 2.

Apoc. 22.

1. Corinth. 15.

Sed ob aliam etiam causam finis est Christus, quia nimirum exemplar est virtutum omnium, & idea perfectionis, ad quam solum, vel maximè intueri debet quicumque virtutis, & perfectionis studiosus est, ut eius in seipso imaginè exprimat. *Donec occurramus omnes*, inquit S. Paulus, *in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram etatis plenitudinis Christi*. Et ut intelligamus, id in primis Apostolù dictum velle proficientibus, addit: *Veritatem facientes crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam administrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusq; membri augmentum corporis facit in edificationem sui in charitate*. Et ibidem, hoc ipsum dicit esse, Christum didicisse, & in eo edoctum esse. Hanc finis in Christo rationem affert S. Gregorius, cum exponit titulum Psalmi sexti, in finem. *Id est*, inquit, *in Christum, qui est initium, & finis*. *Christus finis dicitur vel quia est consummatio Legis, & Prophetarum, vel quia bonorum omnium perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos querere, nisi studeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior queritur: quia omnis creatura eo, sub cuius pedibus omnia à Patre sunt subiecta, inferior inuenitur.*

Sed Christum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum esse, præterquàm quòd ex sacris literis intelligitur, dicitur etiam à Patribus, S. Augustino præsertim, & S. Basilio, & ita fieri, planè necesse erat. nam quanquam non deerant, qui de virtutibus differerent, & benè, beateq; viuendi præcepta traderent; ij tamen primùm non de omnibus disputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera castitate, cuius expertes fuerant etiam Philosophi. *Quare Saluator*, inquit S. Augustinus, *docuit primus humilitatem, docuit primus castitatem*. Deinde quæ docuerunt, qua errorum labe sunt aspersa? legantur politica ipsorum, & Senecæ tractationes: quàm multa, eaq; præclara de virtutum actionibus, & vsu per ignorantiam prætermiserunt? ac, ut dicam breuiter, perfectionis rationè, & vim ne somniarunt quidem. Deniq; quantamcunque sanctitatem simularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui aperta sunt animorum penetralia, minus sanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quàdo etiam sanctissimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Christum coluerunt, grauissimos fuisse lapsus, non ignoramus: & nullus adeò insigni virtute claruerit, qui absq; mendacio diceret: *Mundus sum à peccato*. solus igitur Christus liber à culpa is fuit, à quo exemplum virtutis omnis petendum esset. solus ipse perfectionis auctor, & magister. *Omnis virtus nostra*, ait S. Bernardus, *tam longè est à vera virtute, quàm longè est ab eà forma, quam verbo, & exemplo commendauit Christus præsens in carne.*

Ephes. 4.

In prologo septem Psalmorum penitentium.

Lib. de fide, & simbolo, cap. 4.
lib. 83. Quæstionum quæst. 25.
& quæst. 42.
Const. monast. cap. 2.
Homil. 33. 50.
humiliarum.

Proverb. 20.

Eccl. 4. de aduentu.

Sed quàm multa antè incognita docuerit Christus de virtute, de moribus, testes sint Euangelistæ, qui eius conciones accuratè describunt de timore gehennæ, de ieiunio, oratione, elemosyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, spe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferentes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcunque desiderio, amore æternæ vitæ, obedientia, castimonia, virginitate, paupertate, affectionum prauarum mortificatione, abnegatione sui, octo denique illis actionibus à communi hominum sensu remotissimis, in quibus vitæ præsentis beatitudinem collocavit. testes sint Christi discipuli in scriptis suis de eadè Christi disciplina subtilissimè supra humanam intelligentiam disputantes. Testes denique omnes Patres tam Latini, quàm Græci, quibus non in doctrina solùm, sed etiam in vita Saluatoris & moribus inaudita, & admiranda virtutis exempla passim obseruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei specimen aliquod, affero ex vno S. Augustino locum: *Satellites, inquit, voluptatum diuitias pernitiosè populi appetebant: pauper esse voluit. honoribus, & imperiis inhiabant: Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant: tale coniugiũ, prolemq; contempfit. contumelias superbissimè horrebant: omne genus contumeliarum sustinuit: iniurias intolerabiles esse, arbitrabantur: quæ maior iniuria, quàm iustũ, innocetmq; damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atq; cruciatus est: mori metuebant: morte multatus est. ignominiosissimum mortis genus crucem putabant: crucifixus est. omnia, quæ habere cupientes non rectè vivebamus, carendo vilia fecit. omnia, quæ vitare cupientes à studio deuiabamus veritatis, perpetiando deiecit. Non enim vllum peccatum committi potest, nisi dum appetuntur ea, quæ ille contempfit: aut fugiuntur ea, quæ ille sustinuit. Totã itaq; vita eius in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morũ fuit.* Hæc ille.

Matth. 5.

Libro de Vera religione, cap. 16.

Atque hæc causã est, cur Christus sol iustitiæ, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis sacris. Ipse est enim luminare illud magnum, vt S. Chrysostomus exponit, de quo apud Prophetam scriptum est: *Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Ipse, qui positus est in signum, sicut Moyses serpens, sanans omnem infirmum, & omnia ad se trahens. Proficientes autem in primis Apostolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cum scribit: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen respicientes in auctorem fidei, & consummatorem IESVM.* Quo loco illud ex S. Gregorio commemorandum est. cum enim dixisset, veteris Testamenti Patres contemplatione mysteriorum redemptionis exultasse, addit; *Pensemus itaque*

Homil. 5. in

Matth.

Isaie 9.

Matth. 4.

Ioan. 3.

Infrã 12.

Hebr. 12.

Homil. 12. in

Ezechielem.

fructus spiritualium patrum in illo delectat & sunt, qui nec dum venerat, sed prævidebatur, cuius reatus sit eius vias, eius exempla, eius monita, postquam venit, & redemptionem exhibuit, non amare?

Serm. 20. in
Canticis.

Sed hinc non est prætermittendum id, quod ex S. Bernardi sermone quodam accepimus. Intentio motio voluntatis est, non mouetur autem voluntas nisi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor voluntati erga Christum inesse potest, & vtriusque explicatio ad intentionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor est incipientium: secundus est proficientium. Quare quamuis initio liceat homini priore amore in Christum ferri, deinceps tamen perfectionis ætate procedente, posteriorem sequi necesse est. Sic autem scribit S. Bernardus: Nota, inquit, amorem cordis quodammodo esse carnalem, quod magis erga carnem Christi, & quæ in carne Christus gessit, vel iussit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiusmodi amore sermonem compungitur, nihil audit libentius, nihil legit studiosius, nihil frequentius recolit, nihil suauius meditatur. Inde holocausta orationum tanquam ex adipi vituli saginati impinguat, adstat oranti hominis Dei sacra imago aut nascentis, aut lactentis, aut docentis, aut morientis, aut resurgentis, aut ascendentis, & quidquid tale occurrerit, vel stringat necesse est animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, desideria sedet. Ego hanc arbitror, inuisibili Deo fuisse causam, quod voluit in carne videri, & cum hominibus homo conuersari, vt carnalium, videlicet qui nisi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad suæ carnis salutarem amorem affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorem perduceret spirituales, non ne in hoc gradu adhuc stabant qui dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? solo profectò corporalis presentia amore reliquerant omnia, adeò vt salutaris futura passionis, & mortis ne audire quidem verbum, æquanimiter sustinerent, sed nec gloriam ascendentis postmodum nisi cum graui morore suspicere. Itaque in sola interim gratia presentis suæ carnis eos ab amore omnis carnis suspenderat. Monstrabat autem eis postea altiorem amoris gradum, cum diceret; spiritus est; qui viuificat, caro non prodest quicquam. Puto hunc ascenderat iam, qui dicebat, Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nauimus, nam alias quidem nequaquam sine Spiritu sancto vel in carne diligitur Christus, et si non in illa plenitudine: cuius tamen mensura deuotionis hæc est, vt totum cor illa suauitas occupet, totum sibi ab amore vniuersæ carnis, ac carnalis illecebræ vendicet, hoc quippe toto corde diligere est. Alioquin si carnis meæ quamlibet consanguinitatem, vel voluptatem fortè præfero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, quæ in carne manens verbo, & exemplo me docuit, non ne liquiddò constat, quod toto nequaquam diligo corde, cum id diuisum habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad propriam? Denique qui amat

patrem,

Matth. 19.

Luc. 18.

Joan. 6.

2° Corin. 5.

patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. & qui amat filium, aut filiam plusquam me, non est me dignus. Ergo, vt breuiter dicam, toto corde diligere est omne, quod blāditur de carne propria, vel aliena, sacrosanctæ eius carni amori postponere. in quo aequè mūdi gloriam comprehendo, quia gloria mundi gloria carnis est, & qui in ea delectantur, carnales esse non dubiū est. Licet verò donū, & magnum donum spiritus sit istiusmodi erga carnem Christi deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amorem, illius vtique amoris respectu, quo non tam verbum caroiā sapit, quam verbum sapientia; verbum iustitia, verbum veritas, verbum sanctitas, pietas, virtus, & si quid aliud, quod sit huiusmodi, dici potest. Et hæc nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. An tibi aequè & vno modo affecti videntur? is quidem, qui Christo passo pie compatitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriam horum, qua per tulit, atq; istius deuotionis suauitate pascitur, & confortatur ad quæq; salubria, honesta, & pia: item ille, qui iustitiæ zelo semper est accensus, qui veritatem vbiq; zelat, qui sapientiæ seruet studiū, cui amica sanctitas vitæ, & morum disciplina, cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrent detractionem, inuidiam nesciunt, superbiam detestantur, omnem humanam gloriam non solum fugiunt, sed & fastidiunt, & contemnunt, omnem in se carnis, & cordis impuritatem vehementissime abominantur, & persequuntur, omne deniq; tanquam naturaliter, & malum respuunt, & quod bonum est amplectuntur? nonne, si compares vtriusq; affectiones, constat quodammodo illum superiorem respectu quidem huius amare quasi carnaliter? bonus tamen iste est amor carnalis, per quem vitæ carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus. Proscicitur autem in eo, cum sit rationalis, perficitur cum efficitur etiam spiritualis. Hæc S. Bernardus. Qui rationalem appellat posteriorem amorem, cum in omnibus fidei articulis ad Christum pertinētibus quod tradit fidei regula mordicus tenemus, & in vsu virtutū vlla superstitione aut leuitate, aut spiritus quasi feruentioris vehemētia à discretionis norma minimè discedimus. Spiritualem autem nominat eundem, cum tantus est in homine spiritus vigor, vt nulla vi laborum, vel tormentorum, nec etiam mortis metu iustitia deseratur.

Posterior item amor ille est, quo qui incensus est, non tam Christi corpus, corporisue actiones, aut passionem amat, quam per eas spirituales virtutes eius, & dona, hoc est, ipsa virtutis omnis bonique exemplaria, ex prioreque illo sibi gradum facit ad hūc posteriorem, ad eum modum, quo S. Augustinus docet nos amare spiritum, & virtutes in iis hominibus, qui corpore alioquin deformes, & fortassis

*Homil. 38. 50.
homil.*

monstruosi, propter illas tamen nobis charissimi, & amicissimi sunt. Exempla amoris carnalis erga Christum Dominum, quem sanctus Bernardus laudat, multa sunt apud posteriores, pioq; auctores contem-

*Ludovicus
Granatensis
lib. 3. Symb.
cap. 21.*

2. Corinth. 5.

Philipp. 2.

Hebr. 12.

contemplationū de vita, & passione Christi: inter quos libros principem locum aliqui assignant illi, quem S. Bonaventura inscripsit Stimulum diuini amoris. Cæterum proficiens ne primo amorī insistat, sed eo quasi fundamento iacto, aditum sibi faciat ad secundum, dicatque cum Apostolo: *Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunciam non nouimus.* Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apostolum in epistola ad Philipenses, cum ait: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo* IES V. Et ad Hebræos cum scribit: *Respicientes in auctorem fidei, & recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus cōtradictionem.* Et alibi passim:

Quis sit scopus proficientis, & perfecti, & quæ summa perfectionis Christiana.

CAPVT V.

N superioribus capitibus quatuor, spiritualis profectus, perfectionisque fundamenta sunt posita: nunc totius ædificij forma ante oculos statuenda est, vt partes deinde singulas facilius explicemus, id autem fiet, si vniuersa ædificationis huius (sic enim appellatur etiam profectus ab Apostolo) scopus, qui idem est cum proximè proposito sine proficientis, declaretur. Scopus enim non idem est, ac finis: qui enim sagittam arcu iacit in signum, finem habet propositum laudem, aut cuiusque modi præmium: scopum verò signum ipsum iaculo ferire. sic finis proficientis in virtutibus Deus est, & eius gloria, quod docuimus cap. 3. scopus autem nunc inquirendus est, & quidem Christi Domini imitationem scopum proficienti præfigere maximè consentaneū est, quando ad hanc ab eo omnia referenda sunt, vt capite quarto ostensum est. Explicandum tamē adhuc est, quid nam sit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, vt Christum Dominum perfectè imitetur: hic enim propriè scopus erit proficienti propositus.

Ephes. 2.

*Regula fustius
Resp. 5. & ser-
mone de insti-
tutione mona-
chorum.
Collatione pri-
ma.
Cap. 4.*

Rem hanc tractant Patres, præsertim S. Basilius, & Cassianus: aliqua etiam huc spectantia tradunt alij; sed in hac re maximè versatur Cassianus, qui post multa sic habet. *Finis, inquit, regnum Dei, seu celorum regnū est. destinatio verò, id est, scopus puritas cordis, sine qua ad illum finem impossibile est, quempiam peruenire. In hac igitur destinatione desigentes nostre intentionis obtutus, velut ad certam lineam cursum rectissimum dirigemus, ac si paululum ab hac cogitatio nostra deflexerit, ad contemplationem eius illico recur-*

rentes

ventes rursus ea velut quadam norma rectissima corrigemus. Et paulò post: *Habentes quidem (ait Apostolus) fructum vestrum, in sanctificatione, finem verò vitam æternam. Scopus verò est puritas cordis, quam sanctificationem non immeritò nuncupavit, sine qua prædictus finis non poterit apprehendi; ac si aliù verbis dixisset: Habentes quidem scopum vestrum in cordis puritate, finem verò vitam æternam. De qua destinatione alibi docens nos idem B. Apostolus, ipsum nomen, id est, scopum significanter exprimens, ita intulit: Quæ posteriora sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ antè sunt extendens me, ad destinatum persequor brauium supernæ vocationis Domini. tanquam si dixisset, hac destinatione, qua illa, quæ posteriora sunt obliuione transmittit, id est, anterioris hominis vitia, ad finem brauij cœlesti peruenire contendò.*

Cap. 5.
Rom. 6.

Philip. 3.

Collat. 1. cap. 7.

Quamquam verò Cassianus puritatem nonnunquam à charitate non separat, quia simul insunt animo; opinatur tamen, eas inter se discrepare: quod non obscure significat cum profectus, atq; adeò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim scribit: *Principium nostræ salutis, sapientiæq; secundum scripturas, timor Domini est: de timore Domini nascitur compunctio salutaris: de compunctio cordis procedit abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia vniuersa: ex pulsione vitiorum virtutes fructificant, atque succrescunt: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis Apostolica charitatis perfectio possidetur.*

Hæc Cassiani sententia vera est, & ideo probanda: certum namq; est perfectionem esse charitatem, charitas autem scopus quidem vltimus est proficientis, sed non proximus. anteuertit enim charitatem cum infunditur à Deo, animæ præparatio. præparatur anima depulsione vitiorum, & adeptio virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur. hæc igitur scopus est proficientis.

His porrò duabus partibus, hoc est, extractione vitiorum, & infusione virtutum, constare progressum proficientis, & perfectionem acquiri certissimum est. namque idem Cassianus alio loco perfectionis cognitionem explicans: *Actualis perfectio, inquit, duplici ratione subsistit: nam primus eius est modus, vt omnium natura vitiorum, & curationis ratio cognoscatur. Secundus vt ita discernatur ordo virtutum, earumq; perfectione mens nostra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quasi violento imperio subdita famuletur, sed tanquam naturali bono delectetur, atque pascatur. Sed præter Cassianum, idem etiam affirmant alij Patres. S. Basilius scribit in hac re caput esse illud, vt Christianus, qui ingreditur genus vitæ, quod est secundum philosophiam, id est, secundum virtutis perfectionem, vitiosas animi affectiones diuersas, ac varias, quibus illius anima insici solet, ab se segreget. S. Augustinus:*

Collat. 14. cap. 3.

De institutione monachorū.

Q

Crescat.

Sermone 16. de
Scribis Apost.

Crescat, inquit, quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati sunt homines, omnia illi peccata dimissa sunt, iustificati sunt à peccatis, negare non possumus. Restat tamen lucta cum carne, restat lucta cum diabolo, restat lucta cum mundo. Quo loco addit etiam alteram partem profectus spiritualis positam esse in amore iustitiæ, hoc est, omnium virtutum,

Serm. 17.

Matth. 16.

Epist. 250.

quod idem sermone sequenti copiosius: *Amanda, inquit, iustitia est, & in ista iustitia amanda gradus sunt proficientium*: quos gradus ubi persecutus est, subiungit: *O amare, o ire, o sibi perire, o ad Deum peruenire. Qui animam suam amat, perdet illam, & qui perdidit animam suam propter me, inueniet illam. sic armandus est amator inuisibilis pulchritudinis. Idem ad Paulinum scribens, & prescius agens, sic ait: De agenda ista temporalis vita eo modo, per quod veniendum est ad eternam, noui concupiscentias carnales esse frandas, tantumque remittendum in delectationes sensuum corporalium, quantum sustentada huiusmodi, agendaque vita satis est, omnesque molestias corporales pro veritate Dei, & salute eterna nostra, & proximi patienter, fortiterque tolerandas. noui etiam proximo ad hoc consulendum omni studio charitatis, ut istam vitam recte gerat propter eternam. preponenda etiam nobis spiritualia carnalibus, incommutabilia mutabilibus, & hac omnia tanto magis, minusue posse hominem, quanto magis, minusue adiuuatur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. cur autem ille sic, ille autem sic adiuuetur, vel non adiuuetur, nescio: id tamen dominum summa, sibi que*

Lib. 11. moral.
cap. 14.

nota a equitate facere scio. [Et S. Gregorius: Exercitatus sum, & defecit, inquit, paulisper spiritus meus. Quid est, quod ait spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus electionis? & quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tanto noster spiritus deficit. qui spiritus erroris, quia non à nobis subito penitus amputatur, bono paulisper defecisse perhibetur. Tunc vero in Deo plene proficimus, cum à nobis ipsis funditus defecerimus.]

Caß. collat. 14.
cap. 3.
Hierem. 1.

Hoc idem ex facris literis antè etiam habebamus. Quidam huc referunt verba Domini Hieremiæ facta: *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & edifices, & plantes; euelluntur enim vitia, & plantantur virtutes. Apostolus quoque rem hanc sæpissimè repetit. Romanos ideo monet: Vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, hoc est, vitia, ut ultra non seruiamus peccato. Et: Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri. Corinthios etiam sic alloquitur: Expurgate vetus fermentum, ut sitis noua conuersio, sicut estis azymi. Et: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. In eandem sententiam multa sunt ab eo scripta in epistolis ad Galatas, ad Ephesios, & Coloffenses. Duo illa illustriora sunt. Primum: Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem*

Rom. 6. 8. 12.

1. Cor. 5.

2. Cor. 7.

Galat. 5.
Ephes. 4.
Coloff. 3.

vetere

veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Secundum: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illum. Quid plura? Christus Dominus ipse hoc sanxit, & promulgauit, cum dixit: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam (quotidie additur apud S. Lucam) & sequatur me.* Matth. 16.
Luc. 9.

Est igitur puritas cordis scopus proficientis, prout ea ex his duabus partibus existit, veteris hominis depositione, & spiritus renouatione; siue abnegatione sui, crucisque complexu, & Christi Domini in virtutum vsu, imitatione. Ob quam causam vniuersæ etiam huius tractationis de proficientibus scopus erit.

Antequam autem aggrediar ad primam ex his duabus partibus explicandam, operæpretium existimo præmonere duo. Vnum est, & ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem, etiamsi religiosæ vitæ votis non teneatur, intercludi aditum, si velit vitam veterem abiiicere, & complecti nouam. Immo auctor est Cassianus, secularibus hominibus id aliquando concedi, quod religiosi tepidis eorum culpa negatur: *Facilius, inquit, ad salutarem conuersionem, ac perfectionis fastigium carnalis quis, id est, secularis, vel gentilis accedit, quàm is, qui professus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens secundum regulam disciplinæ, ab illo semel spiritualis feruoris igne discescit. Ille namque corporalibus saltem vitiis humiliatus, atque immundum se sentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis ac perfectionis culmen quandoque compunctus accurrit, & horrescens illum, in quo est, gelidissimum statum, spiritus ardore succensus, ad perfectionem facilius conuolabit.* Primum.
Cass. collat. 4.
cap. 19.

Alterum est, multò magis homini defudandum in fugandis vitiis, & se ipsum perfectè domando, quàm in consecrandis virtutibus. Ob quam causam scribit Cassianus à Domino dictum fuisse Hieremiæ de vitiis euellendis, destruendis, disperdendis, dissipandis, de virtutibus autem solùm plantandis, & ædificandis, quia *longè, inquit, difficilius est euelli, ac destrui corporis, animæque passiones, quàm spirituales extrui, plantarique virtutes. ideo fortasse quia vitia plura sunt, quàm virtutes, & nature corruptæ quasi cognata, virtutes autem extraneæ: aut etiam quia idem labor, & industria, quæ in vitiis conuellendis ponitur, virtutibus inferendis inseruit.* Sed ad priorem partem accedamus, in qua peculiaris scopus proficientis est sui ipsius abnegatio, aut si malimus ita loqui, mortificatio, vel suimet perfecta victoria. Secundum.
Collat. 14. ca. 3.

De prima cura proficientis in abnegatione
aduersus peccata venialia.

C A P V T V I.

IN hac parte profectus, quam abnegationem cum Euangelio nominamus, post primum illud, & maximū, quod est peccatis mortiferis bellum perpetuum indixisse, prima cura proficientis versetur in peccatis venialibus precauendis, ne committantur, & postea etiam declinandis. Insunt enim homini iustificato etiam peccata venialia absque iustitiæ detrimento; quia si dixerimus, inquit S. Ioannes, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et ita insunt, vt quæ magna est infelicitas humani generis, & originalis peccati pœna, non possint, quamdiu hic viuimus, ex aliqua parte non inesse. Quare enitendum est, vt hæc ipsa admodum pauca sint, & ad perexiguum tempus, ac etiam non vltra punctum temporis durent.

1. Ioan. 1.

Proem. 4. commentarij in Hieremiam, & in epist. ad Ctesiphontem.

Lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 27.

Serm. 1. in conuersione sancti Pauli.

Homil. 87. in Matth.

Quamuis enim impium sit, & à Catholica fide alienum, impecantiã asserere, quod (vt auctor est S. Hieronymus) fecerunt post Originem Euagrius, Rufinus, & quidam alij monachi, immo ipse hæretarcha Pelagius; est nihilominus animæ saluberrimum, & proficienti necessarium, quantum fieri potest, & quantum ad id Dei gratia adiuuatur, ab omnibus etiam leuissimis culpis vacuum se, integrumq; seruare: Ob hanc causam, inquit S. Augustinus, multa peccata venialia occulta esse Deus voluit, & ita occulta, vt periculosissimum sit de eis desinire. & sort assis, ait, propterea latent, ne studium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigrescat: quoniam si scirentur quæ, vel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu vitæ melioris absumptis intercessio sit inquirenda, & speranda iustorum, eis secuta se obuolueret humana segnities, nec euolui talibus implicamentis vilius virtutis expeditione curaret. Et S. Bernardus blasphemiam in Spiritum sanctum ait esse, si dicas: Non est magnum, si in his maneam venialibus, minimisq; peccatis. Hæc est, inquit, dilectissimi, impœnitentia, hæc blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis, nimirum propterea quòd ad illius grauissimæ blasphemie similitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo persistendi propositum non mutatur. Deniq; S. Chrysostomus ob eandem causam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quàm magna: Magna enim, ait, vt auersemur, ipsa peccati natura efficit; parua autem hac ipsa re, quia parua sunt, desides reddunt. & dum contemnantur, non potest ad eorum expulsionem animus generose insurgere.

Sed

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non est, id persuadere, afferre tamen rationes quibus adducti leuia peccata, quantum possumus, euitemus, perutile est.

Prima igitur ratio fit, peccatum etiam veniale esse contra Dei mandatum, vt his verbis explicat S. Bernardus : *Omne peccatum contra Dei mandatum presumitur. Et paulò post : Stultiloquium, seu vaniloquia, & quæq; otiose dicta, vel facta, vel cogitata huiusmodi nunquam nisi contra mandatum, & Dei mandatum vsurpantur : peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur.* quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cum aiunt, peccatum veniale esse non tam contra, quàm præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, vt loquitur S. Paulus : *Contristat Spiritum sanctum.* Et quia, vt significat idem Apostolus : *Non sunt facienda mala, vt veniant bona,* idcirco nullum peccatum veniale committi fas est, propter quodcunque, etiam excellentissimum bonum nanciscendum, aut quodcunque aliud, vel maximum malum depellendum.

Secunda ratio, animam viri iusti peccata venialia sua turpitudine fœdant. ideo, inquit Apostolus, Christum Ecclesiam purgasse ita, vt maculam non haberet, neq; rugam, careret, inquam, vtriusq; peccati macula. Et S. Augustinus clarissimè ait : *Nostrum decus ita exterminant, vt ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum castissimis amplexibus separent.* Et ibidè affirmat, quamuis animam lethali vulnere non afficiant, efficere tamen maculosam, ac velut scabie infectam. Et apertè cõparantur in Evangelio, & in Canticis sordibus pedum, quas nemo nescit, quàm putide, & molestæ sint. Qui lotus est, inquit Dominus, non indiget nisi vt pedes lauet. Et Sapiens. Laui pedes meos, quomodo iterum coinquinabo illos?

Tertia ratio. Et si exigua, ac leuia peccata hæc sint, non inulta tamen dimittit Deus, nec impunita : *Peccata enim, inquit S. Prosper, siue S. Augustinus, siue parua, siue magna, impunita esse non possunt, quia aut homine penitente, aut Deo iudicante plectuntur.* Et alio in loco elegantissimè explicat S. Augustinus quomodo purgatorij flammis expiuntur peccata venialia, pro quibus hic debitæ pœnæ exoluta non fuerint : *Per fluuium igneum, scribit, & vada seruentibus globis horrenda transibunt : quanta fuerit peccati materia, tanta & pertransundi mora : quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vindicabit quædam flamme rationabilis disciplina, & quantum stulta iniquitas suggesserit, tantum sapiens pœna desequiet.*

Quarta ratio. Venialia peccata quamuis à salute minimè disiungant, deteriora tamen sunt, quàm fortassè putant, qui in ea nullo negotio, vel etiã data opera prolabuntur, aiunt enim patres ea tandem,

In Psalm. 108.

si multa sint, interitum adferre: *Quid enim, inquit S. Augustinus, inter-
est ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an pau-
latim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta, atq; contempta
impleat nauem, atq; submergat?* Et alibi: *Minuta sunt gutta, quæ flumina im-
plent, minuta sunt grana arena, sed si multa arena imponatur, premit, atq; oppri-
mit.* Idem asserit S. Isidorus, & alij, si quidem, vt addit S. Augustinus: *In
quotidianis peccatis timenda est ruina multitudinis, & si non magnitudinis, quo-
niam non leuia sunt, quia plura.* Quod intelligi dicunt Theologi ea ratio-
ne, quia hæc etiam simul iuncta, etsi nunquam vni peccato mortali
exæquentur, sternunt tamen viam ad illud, & prognostica sunt, cum,
qui huiusmodi peccatis pascitur, nõ longè abesse à grauiore casu, &
mortis æternæ periculo: præsertim quia peccata aliqua, etsi venialia,
eius sunt naturæ, *Vt ex paruis, vt inquit S. Chrysostomus, maxima sînt ne-
gligètia nostra: nemo enim, ait, repente ad extremã improbitatem influit.* Habet
insitum quendam animæ pudorem, atq; innatum, quem subito cal-
care, atq; proiicere non potest, sed sensim, atq; paulatim ex negligè-
tia perit. *Quid enim est risus? orta tamen ex immoderato risu pauli-
sper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio
turpis profecta est.*

Tract. 12. in
Ioannem.

Lib. 2. de sum-
ma bono, ca. 18.
De decẽ chor-
dis, cap. 11.

Homil. 87. in
Matth.

Quintæ.

1. Cor. 3.
Oratio 8.

Sed aliud, & magnum sanè damnum adferunt animæ peccata ve-
nialia, obscurant conscientiæ lumen, minuuntq; charitatis ardorem.
quod quàm graue malum sit, intelligunt illi præsertim, qui ex animo
amant Dominum Iesum Christum. è quorum numero S. Chrysosto-
mus sic scripsit: *Non solùm Christo adhareamus, sed etiam Christo agglutine-
mur per facta, & opera.* Nam qui seruat, inquit, mandata mea, ipse in me manet.
etenim per multa exempla nos vnit. *Considera autem. Ipse est caput, nos autem
corpus, inter caput, & corpus non potest esse vllum interstitium; ipse fundamentũ,
nos ædificium. Ipse est vitis, nos palmites. Ipse est sponsus, nos sponsa. Ipse est pastor,
nos oues. Ille est via, nos qui ingredimur. Nos rursus templum sumus, ipse qui in-
habitatur. Ipse est primogenitus, nos fratres. Ipse est heres, nos cohæredes. Ipse est vi-
ta, nos viuentes. Ipse est resurrectio, nos resurgentes. Ipse est lux, nos qui illumina-
mur. Hæc omnia indicant vnitatem, nec sinunt aliquid vacuum esse intermediũ,
ne minimum quidem: nam qui parum abscesserit, multum etiam procedens absce-
det: corpus enim si ab ense accipit disunctionem, interibit. Quamobrem hoc parum
non est parum, sed est ferè totum.*

Sextæ.

Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus existit, explica-
tionem venio. Hoc autem est mora, & tarditas, quam adferunt profi-
cienti, ne pergat, vt incoeperat, & vt par est, in virtutũ curriculo, quod
est ingressus. sunt enim peccata venialia veluti compedes quidam
inducti in pedes proficientium, vt vel in via resistent, vel certè ingre-
diantur

diantur tardissimè. sunt vincula, quibus constringuntur, ne ruere possint in amplexum Christi. sunt deniq; veluti amari quidam succi, quibus aspergit satanas cibos mensæ Christi, vt ne gustent proficientes, quàm suavis est Dominus, & inde in salutem crescant. Quod ex his, quæ nunc subiicientur, erit etiam magis perspicuum.

Quibus auxiliis inuetur proficiens aduersus eadem peccata venialia, & quomodo in eis se gerat.

CAPVT VII.

VIA quotidiana sunt peccata venialia, exciduntq; proficientibus etiam non cogitantibus, & quasi inuitis, postulant remedium facile, & quod semper habeatur in promptu. Idcirco clementissimus Deus ea multis, variisque rationibus expiari sapientissimè prouidit: remittuntur enim perceptione sacramentorû, & sacramentalium, quæ vocant, Episcopi benedictione, aspersione aquæ sacræ, oratione dominica, pœnitentia, pia pectoris percussione, eleemosyna, & charitatis amore feruenti.

Verùm vt hæc ad leuium peccatorum veniam satis sint, non sufficit tamen proficienti, peccatis, quæ commissa sunt, profligandis tantùm incumbere, sed multò magis antè laborandum est, ne ea committat. Hoc vt assequatur, simulq; antedicta pericula subterfugiat, ad hæc, quæ sequuntur, multum studij adhibeat, necesse est.

Primum sit, accuratè quotidie conscientia suæ latebras discutere, *Primum.*

& assiduè aduersus peccata, quantūlibet minima, seuera pœnitentia, nouaq; animi deliberatione pugnare. Est hoc ad omnia vitia conuel-

lenda singulare remedium: nec recens inuentum, sed præceptum antiquissimorum Patrum S. Chrysofomi, & S. Basilij: quorū ille sic scri-

bit: *Habeto codicem conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Antequam veniat somnus, reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubili-*

bus vestris compungimini. Et post pauca: Dicitis in corde tuo, & in anima tua, Expendimus diem, ô anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? & si quid boni fecisti, gratias age; si quid mali, de cætero ne facias. Iudicium facito tibi met ipsi terribile; leuiorem prepara confessionem cogitatum tuorum. Hic

verò, nempe S. Basilij, numerat etiam aliqua huiusmodi peccatorum capita, quæ inquiramus, cogitationes nimirum, verba, mentis inter orandum euagationem, tædium psallendi, desiderium

vita

Homil. 2 in

Psal. 50.

Psal. 4.

Serm. de Institut. monachorum.

vita liberioris, & communis; denique addit delictum, quod deprehensum fuerit nullo modo occultandum esse, sed confessione etiam publica, & fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ scribit S. Bernardus. Quod si molestum est id quotidie agere, non idè tamen est minus necessarium, quotidie enim peccamus, siquidem *septies in die cadit iustus*. Quotidie igitur mederi malis nostris debemus. Optandum sanè fuerat, vitam per se miseram sine peccatis traducere, sed quando nostro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti sumus, vt sine peccato non simus, necessitati feruendum est. Et quoniam, vt ait S. Augustinus, *insudat aqua per angustas rimulas nauicula nostra, ne impleatur sentina. & cymba mergatur, non cessetur à nautis, ambulent manus. & quotidie, quod nauta faciunt, exbauriantur sentinae*. Vti autem hinc necesse est S. Chrysostomi præcepto, quò ait: *Suspendito cogitationes tuas in equuleo*. hoc est, non solum peccata tua recognoscas, sed etiam eorum radices inquiras, ex quo scilicet habitu, passione, propensione, occasione uè incurras in ea peccata, vt tandem securis ad radicem poni possit, & ea præcisa quod ex ea oritur peccatum aliquando exarescat.

Secundum.

Secundum est illud, subinde animo recolere, in homine diuinæ gratiæ donis cumulato, quales sunt proficientes, & religiosam vitam profitentes, peccata alioquin minima, maiora censerì, & esse: quò enim illustrior est qui peccat, eò magis extat labes, qua aspergitur, & maculatur peccando. S. Isidorus sic habet: *Peccata, quæ incipientibus leuia sunt, perfectis viris grauiora reputantur: tanto enim maius cognoscitur esse peccatum, quanto maior, qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus, iuxta ordinem meritorum, & saepe quod minoribus ignoscitur, maioribus imputatur*. S. Bernardus Eugenio Summo Pontifici, quid sentiat hac de re, explicat illo dicto iam satis celebri. *Inter seculares nuge, nuge sunt: in ore sacerdotis blasphemiae*. Et addit: *Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum, assuescere, sacrilegum est*.

Lib. 21. de summo bono, ca. 18.

In fine lib. 2. de Consideratione.

3.

Ibidem.

Tertium est, ob hanc causam viri sanctitatis studiosi grauissimè vindicant in se ipsis peccata, etiam venialia. *Quid peccatores, inquit S. Isidorus, de magnis sceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quasi grauissima lugent?* Exempla multa sanctorum hominum adferri possent, sed legantur eorum historiæ: admiranda enim sunt, quæ hac in re ab iis præclare quidem ad documentum, in se ipsos tamen iniuriosè facta narrantur. Non præteribo silentio quod de Eusebio monacho refert Theodoretus: *Is, ait, dum alter quidem legeret Euangeliorum historiam, ad contemplationem quorundam agricolarum, qui in subiecto campo terram coleret, tractus est: qui propterea suis deinceps oculis legem tulit, vt neq.*

Historia Sanctorum sect. 4.

campum

campum illum vnquam contemplarentur, neq; cœlesti pulchritudine, & chori a-
strorum aspectu fruèrentur. Sed angustissima vtens semita, id est, vnus palmi fe-
rente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non est passus. Vt autem ad id eum
quoque traheret aliqua necessitas, cum lumbos zona ferre a alligasset, & grauissi-
mum collare collo impossuisset, alio ferro coniunxit zonam collari, vt hoc modo in-
clinatus cogeretur assidue in terram despicere. Has ipse de se exegit pœnas, quod il-
los esset contemplatus agricolas, continuauitq; totos quadraginta annos, quibus
postea vixit.

Quartum addo, magnum nimirum virtutum vsus, & exercita-
tionem orationis præfertim, humilitatis, desiderij æternæ vitæ, amo-
ris deniq; in Deum, & Christum Dominum, eò in dies ardentioris,
quò huiusmodi necessitati, & culpæ iidem se diutius obnoxios esse
cognoscunt: Quoniam, inquit S. Augustinus, tentatio est vita hominis super
terram, etiam si à criminibus longè simus, nõ tamen deest vbi desiderij peccati, vel
facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando aduersus maiora vigilantibus que-
dam incautis minuta subrepunt. Et propter hoc qui ambulant in viis Domini di-
cunt: Dimitte nobis debita nostra. Et S. Gregorius in illa verba: Pro hac o-
rabit ad te omnis Sanctus; Quanto, inquit, electus quisq; maiori sanctitate præ-
eminet, tanto magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis
dolet. Quis sanctior Paulo, qui de se diffidens de corpore mortis per Dei gratiam
liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent
tamen adhuc de culpæ obscuritate, quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate
luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quasdam noctis reliquias nolentes
trahunt. Quod diuina profectò pietatis dispensatione agitur, vt qui ascensiones in
corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur,
quatenus vnde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde melius in iustitiæ vir-
tute roboretur: & eò se in virtutis culmine erectum minimè sentiat, quò suis viri-
bus etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione pec-
cati omnis Sanctus, quia sine peccati macula solus inuenitur homo IESVS CHRIS-
TUS. Verum ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione Sanctorum, ad-
iungitur, Ad te, electi enim Dei orantes, vt ad Deum perueniant, infirmitatis sue
incessanter excessus deplorant, quia & inde refectionis intimè dulcedinem sentiunt,
vnde vim suauissimi amoris per lachrymas emittunt.

Vt autem sciamus quàm leuia sint peccata sanctorum hominum,
de quibus prædicti patres verba fecerunt, libet ea ex Casiano, qui
idem sentit, & scribit, memorare. Aliud est admittere peccatum mortale, Collat. 22.
& aliud est cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantie, aut ob- cap. 13.
liuionis errore, aut facilitate otiosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei the-
oria aliquid hæsitare, aut subtili quadam cenodoxiæ titillatione pulsari, aut ne-
cessitate naturæ aliquanti sper à summa perfectione recedere; hæc enim sunt septem
R. lapsuum

4.

In Psalmũ 118.
concione 3.In 2. Psalmum
penitentiæ.

Rom. 7.

lapsuum genera, in quibus vir sanctus licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit. Ecce qualia sint ex Cassiani sententia peccata venialia perfectiorum: hoc est, quàm exigua, quàm exilia, quàm ferè nulla. vt nos tandem nostrimet pudeat, qui religiosi sumus, & perfectionis studiosi, & tamen multa, tam magna, & tam sæpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tam vberè materia, quarum sancti viri in tam sterili segete leuissimorum peccatorum fructus vberrimos assidue capiunt.

*Quæ peccata venialia magis retardent
progressum proficientis.*

CAPVT VIII.

IDIMVS quomodo sancti viri ex spinis peccatorum suorum, videlicet minimorum florem, fructumque virtutis accipiant. nunc agendum est de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, sed quæ si non refecentur, suffocant tandem sementem diuinæ gratiæ, aut certè ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non sunt subreptitia illa, quæ nobis etiã insciis, & quodammodo nolentibus insurgunt; sed aliæ quædam, quæ venialia ex genere nominantur, & ab homine spontè committuntur. Ex his quædam hîc exempli causa ponemus, vt de similibus aliis generis eiusdem idem iudicium fiat.

- I. Primum omnium occurrit ingrati animi vitium: quo fit vt post conuersionem nostram, quasi diuinorum beneficiorum immemores, non solùm animo, verbisque Deo gratias non habeamus, sed, quæ maxima est ingratitude, ne rectè quidem factis, vt par esset, diuino beneficio respondeamus, sed contenti præteritorum peccatorum venia, deinceps oscitanter viuimus, tanquam de salute securi. Egregiè hoc quoque S. Bernardus: *Non sine causa, cum sint eadem nobis cum patribus initia, dispar valde conuersationis profectus inuenitur: adeo vt, cum eos profecisse de die in diem, & cursum consummasse legamus, apud nos magnus æstimaretur, si quis vel ipsa conuersionis suæ primordia conseruaret. Vt non minus humilis, aut timoratus, non minus sollicitus, & circumspectus, non minus seruens spiritu, non minus patiens, ac mansuetus in medio, quàm in initio videretur. Quantos enim videmus, quasi oblitos sui, & peccatorum suorum, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, sic non redimere, sed admittere tempus, vt de moribus, & affectionibus suis vix vltima apud ipsos mentio fiat? Et post pauca, Istos quid*

*Sermone contra
ingratiitudinẽ.*

aliud

aliud agere dixerim, quàm securos iam de gratia Domini sui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate præsumere? hoc nempe est, quod vulgari prouerbio dicitur, Familiaris Dominus fatuum nutrit seruum. Sed vbi est, dilectissimi, quod toties canitis, Quoniam ego aduena sum apud te, & peregrinus *Psal. 38.* sicut omnes patres mei? heu heu non inuenitur qui redeat, & agat gratias Deo, *Luc. 17.* nisi hic alienigena: nõnne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? meministi verba Saluatoris hæc esse, nouem illorum ingratitude arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrassè, postulasse leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: IESU Fili David, miserere mei. Sed defuit eis quarta, quam adiecit Apostolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo. Et hoc est peccatum tepidorum, de quo etiam postea.

Secundum peccatum est eorum, qui propera festinatione ducti, cum vix digni sint minimis gratiæ Dei donis, aspirant ad maxima, & cum detineri adhuc debeant pœnitentiæ, aliarumq; virtutum actionibus, ardentè appetunt deuotionis, & amoris Dei summum. Hic etiam audiât S. Bernardum, qui sic eos alloquitur: Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentiæ verecundia placet. Citius placas eum, si mensuram tuam seruaueris, & altiora te ne quæsieris. Longus saltus, & arduus est de pede ad os. Sed nec accessus conueniens. Quid enim? recenti adhuc conspersus puluere, ora sacra continges? heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ presentaris? per manum tibi transitus sit. Illa prius te tergat. Illa te erigat. Quomodo eriget? dando vnde præsumas. Quid istud? decor continentie, & digni pœnitentiæ fructus, quæ sunt opera pietatis. Hæc te de stercore erigent in spem audendi potiora. His addendum, eos, qui huiusmodi sunt, vt in proprio abundant sensu, sunt tamen consilij fanioris inopes, ideoq; illis in primis necessaria est magistri spiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus sermone septuagesimo septimo super Cantica.

Tertium peccatum est mendacium, etiam officij, aut ioci causa prolatum, si quidem lege diuina prohibetur omne mendacium. *Ose-nim quod mentitur, occidit animam.* Et in Psalmis laudatur: *Qui loquitur veritatem in corde suo, & non egit dolum in lingua sua.* Qua in re grauius peccamus nos, quàm non dicam antiquiores Iudæi, sed aliqui etiam Christiani & antiqui Scriptores, qui existimarunt, prudentem virum posse aliquando officioso mendacio vti, non secus atque medicamento: quia res hæc ab Ecclesia temporibus illis nõ ita perspicuè definita erat, vt nostra hac tempestate, in qua sacris canonibus interdicitur quodcunq; mendacium, vitæ etiam seruandæ causa pronüciatum. Inter illos scriptores numeratur Cassianus pluribus locis sententiam pro mendacio ferens, secutus sanè antiquiores alios, qui

Tom. 4.
Lib. contra
mendacium,
cap. 7.

In Psalmum 4.

bus idem dogma placuerat. Contra quos tamen scribit doctissimè suo more S. Augustinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inscriptis: cuius sunt illa verba: *Aut ergo cauenda mendacia rectè agendo, aut consistenda sunt pœnitendo: non autem cum abundant infeliciter viuendo, augenda sunt, & docendo.* Et alibi ait, omne mendacium à viris spiritualibus omninò alienum esse. Quod vtinam proficientibus nostri temporis diuinitus concedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores sunt, expertes quoq; sint magnorum Dei munerum, quibus ad progrediendum in spiritu maximè opus habent.

Prouerb. 26.
Homilia 14. in
cap. 24. Leuit.

Mendacio affinis est maledictio, & contumelia, quæ sunt etiam pleriq; familiarissimæ, & tamen scribit Salomon, *eas in proferentem su peruenire.* Et Origenes auctor est, rem esse fœdâ, & oris inquinati, consuetudinem maledicendi, etiam si voto, & animo maledico maledicta non proferantur. Quid dicam de detractionibus, & murmurationibus, quâdo à verbis etiam otiosis vt abstineamus, monemur à Domino? & vt perfectionem assequamur, necesse sit maximam custodiâ ori adhibere, quod ad eò difficile, laboriosum, & diuturni temporis est, vt dicat S. Iacobus: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Longissimè igitur abest à perfectione Christiana, non solum qui verbo offendit, sed multò maximè qui maledicendi, & obtrestandi licentiam sibi permissam putat, quod ipse iis vitiis careat, quæ in aliis perfringit, & si salutis aliorum causa id se facere arbitretur.

Iacobi 3.

Cicero Philip-
pica 5.

Et vt breuiter dicamus, quod libet peccatum veniale, quantumlibet leue, moram infert, & impedimentum progredienti ad perfectionem, præsertim verò si iam in habitum euaserit. Si enim semel, atq; iterum commissum retardat, quid facturum putamus cum est diuturna consuetudine firmatum? *Omne malum nascens, inquit ille, facile opprimitur, non item cum inueteratum est.* Quare principiis obstandum: quanquã enim peccata hæc spinæ sint, quæ leuiter feriunt, cum parua sunt, cum tamen vsu robustiora fiunt, infixæ magis animo, interiorem hominem, si non prosternunt, concidunt tamen, & quasi delumbant, redduntq; deformiter in via spiritus claudicantem. Meminerit igitur proficiens, peccatum, & si veniale, non condonari à Deo nisi eius peccatorem pœnituerit. Vix autem hominem pœnitet eorum, quæ diuturnitate callum obdlexerunt, & ad quæ vsu continuo repetita, voluntas quodammodo obdurefcit.

Lib. 3. Confes-
sionum, cap. 9.

Concludam tractationem hanc de peccatis, si prius monuero quorundam peccatorum proficientium mentionem fieri à S. Augustino, cum scribit in hunc modum: *Inter flagitia, & facinora, & tam multas*

multas iniquitates sunt peccata proficientium, quæ à bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudantur spe frugis, sicut herba segetis. Hæc autem non sunt ea, de quibus hæcenus locuti sumus, quæ nemo non videt, quàm nullius spei sint: sed illa potius, de quibus Cassianus ait: *Incipientem aliquando inanis gloriæ cogitationibus sustentari, ne in grauiora peccata labatur:* vel illa de quibus idem S. Augustinus alibi sic: *Animæ virtutis capaces, ac fertiles præmittunt sæpe vitia, quibus hoc ipsum indicent, cui virtuti sint potissimum accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ.* Confirmat id exemplis Moyſis, Petri, & Sauli: & concludit, refecandum hoc vitium, vel eradicandum, sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum. Huius generis sunt zelus salutis animarum feruidus & intemperatus, correctionis fraternæ vsus intemptiuus, animi imbecillitas ac deiectio ex præteritorum peccatorum memoria, sollicitudo ex cogitatiuncula, motu animi repentino, verbo, silentio & similibus ad superstitionem vsque, denique ardentiora, quàm par est, pœnitentiæ studia, quibus nonnunquam sese dant incipientes, aut etiam proficientium aliqui, quæ laudanda sunt ad eum modum, quo orationis luxuries quædam in nouis oratoribus commendatur. Sed sicut hæc stylo postea depascenda est, sic illa magistri spiritu alis prudentia moderanda.

Colla. 5. cap. 12.

Lib. 22. contra

Faustum, c. 70.

De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuisio, deinceps pertractanda.

CAPVT IX.

SECUNDA cura proficientis in abnegatione, post illam nimirum, quam in peccatis profligandis, ponit, versari debet in reuellendis, abiiciendisque illis prauis affectionibus, aut habitibus, quibus homo dum peccat, imbuitur. Si quidem, vt ait S. Augustinus, *cum aliquibus cupiditatibus nati sumus, aliquas consuetudine fecimus: nam propter illas, cum quibus nati sumus, baptizantur infantes, vt soluantur à reatu propaginis male, quam habuerunt. Consuetudini semper repugnandum est.* Exemplum adfert ebriosis ante baptismum: *Qui, inquit, baptizatus est, dimissa sunt illi omnia, quibus inebriatus est. Restat aduersaria consuetudo.* Et concludit: *Quod dixi de ebrietate, de omnibus vitiis intelligas.* Ex quibus illud (quod etiam experientia magistra discimus) compertum est. Vicia, quæ ante remissionem peccatorum, siue ea per

Sermon 45. de tempore.

Vide etiam S.

Gregor. lib. 4.

mor. al. cap. 31.

baptismum, siue per penitentiam obtineatur, à peccatore contracta sunt, quod quidem ad culpam attinet, aboleri, non autem quod spectat ad affectionem, siue habitum naturæ, si ad eum iam antè perducta fuerant. Manere igitur, deleta culpa, prauos consuetudinis habitus, tanquam peccati soboles, & hominis hostes, contra quos continenter à proficiente pugnandum est, donec eorum vis vniuersa peruertatur. Atque hoc est, quod hoc loco tractandum suscipimus. Et quamuis non omnia vitia omnibus etiam peccatoribus communia sint, sed vt varia sunt hominum studia, variæ item peccandi consuetudines, & causæ, alia aliis vitia insunt, & singulis propria; nobis tamen, qui disciplinam vniuersam explicamus, conuenit agere de vniuersis. Et tamen nonnulli quoque proficientes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes sunt; iis nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum est, cognoscere quæ cuiusque vis, & natura sit, & quibus rationibus expugnetur.

Collatione S. r.
cap. 15.

Nulla porrò partitio prauorum habituum proposito nostro magis conuenit, quàm illa, quæ est apud Cassianum. Cùm enim docuisset animæ vitia similiter ad corporis morbos illud nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres autem esse partes animæ rationalem, irascibilem, concupiscibilem, conuenienter huic diuisioni vitia vniuersa in tres partes distribuit, his verbis: *Si rationabilem animæ partem vitiorum pestis infecerit, cenodoxia, elationis, inuidia, superbia, præsumptionis, hæreseos vitia procreabit. Si irascibilem vulnerauerit sensum, furorem, impatientiam, tristitiam, acediam, pusillanimitatem, crudelitatemque parturiet. Si concupiscibilem corruerit portione, gastrimargiam, fornicationem, philargyriam, & desideria noxia, terrenaque germinabit.* Alibi autem idem Cassianus

Collat. 5 cap. 10.

suprascripta vitia omnia contrahit ad octo capita, de quorum connexionem, & curationem ita scribit. *Sex priora, gastrimargia, fornicatio, philargyria, ira, tristitia, acedia, quædam inter se cognatione, & vt ita dixerim, concatenatione connexa sunt, ita vt prioris exuperantia sequentis efficiatur exordium: nam de abundantia gastrimargia fornicationem, de fornicatione philargyriam, de philargyria iram, de ira tristitiam, de tristitia acediam necesse est pululare. Ideoque simili contra hæc modo, atque eadem ratione pugnandum est, & à precedentibus semper aduersus sequentia nos oportet inire certamina. Facilius enim cuiuslibet arboris noxia latitudo, ac proceritas exarescit, si antea radices eius, quibus innititur vel nudata fuerint, vel succise. Quamobrem vt acedia vincatur, antè tristitia superanda est, vt tristitia propellatur, ira prius extrudenda est, vt extingatur ira, philargyria calcanda est, vt euellatur philargyria, fornicatio compescenda est, vt fornicatio subruatur, gastrimargia vitium est castigandum. Residua verò duo, id est, cenodoxia, & superbia, similiter illa, quæ de superioribus vitis diximus, ratione vincun-*

vincuntur, ita vt incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxia enim exuperantia superbiae fomitem parit. Sed ab illis prioribus vitiis penitus dissident, nec simili cum eis societate foederantur. Et contrario modo, & ordine suscitantur: nam illis euulsis, haec vehementius fructificant, & illarum morte viuacius pullulant, atq; succrescunt. Et paulò post: Vt superbia possit excludi, cenodoxia est praefocanda. Licet autem octo vitia sibi inuicem connexa sint, specialius tamen in quatuor coniugationes, & copulas diuiduntur. Gastrimargiae namq; fornicatio peculiari consortio foederatur, philargyriae ira, tristitia accidia, cenodoxiae superbia familiariter coniugatur. Nobis igitur à gastrimargiae vitio incipiendum est.

De gula abnegatione, & victoria.

CAPVT X.

SSE nobis primum certamen contra gulae vitium (quod alij nominant gastrimargiam) ineundū, docent Patres, in primis autem Casianus: cuius rei haec rationes sunt. Prima: Impossibile est, inquit, saturum ventrem pugnare interioris hominis experiri: qui enim gula superfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo estus carnalis concupiscentiae valebit extinguere? & qui non quieuit passiones in propatulo sitas, paruasq; compescere, quem admodum occultas, nulloq; hominum teste prurientes moderatrice discretione poterit debellare? Et S. Gregorius: Neque ad conflictum spiritualis agonis assurgitur si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gula videlicet appetitus, edometur. Haec autem ratio inde vim habet, quod militia est vita hominis, nobisque contra spiritus hostes innumeros, semper in acie versandum est: Non enim coronabitur, ait Apostolus, nisi qui legitime certauerit.

Lib. 4. cap. 3. II.
16. 20. &c.

Prima ratio.
Cap. 13.
Cap. 20.

Lib. 30. moral.
cap. 13.

2. Tim. 2.

Ex quo etiam pendet altera eorundem scriptorum ratio: Nunquam, inquit Casianus, robustioribus emulis colluctari posse confidas eum, quem in leuiori conflictu conspexeris ab infirmioribus, paruusq; superari, spirituales enim nequitiae non nisi victoribus huius vitij, & his, qui merentur in spirituali agone contendere, concertare dignantur. Insultant victis potius tanquam peccati seruis. Immo per Apostolum ironia vtentem non optantis, sed exprobrantis affectu, iisdem obiicitur: Tentatio vos non apprehendit, nisi humana. Ac si diceret, non mereri mentis robore conquisto grauiores pugnare nequitiarum caelestium experiri, qui carnem fragilem resistentem spiritui subiugare nequiverunt. Quamobrem cum asserat esse colluctandum aduersus principes, & potestates tenebrarum harum, iam victoriam de corpore reportatam esse significat, asserens ante sibi non esse colluctationem cum carne, & sanguine.

Secunda ratio.
Cap. 10.
Cap. 16.

1. Cor. 10.

Ephes. 6.

Tertia

Tertia ratio.

Lib. 5 in 1. Reg. cap. 11.

Tertia ratio est S. Gregorij, qui ita scribit: *Ex vno gula vitio innumera vitiorum agmina ad constitutum animæ producuntur, & cum idem gula vitium reciditur, alia multa nobis vitia subiugamus.*

Quarta ratio.

Constitut. monast. cap. 5.

Quarta ratio est S. Basilij ex vtilitate petita sicut superior: *Ventris, inquit, moderatio animi perturbationum compressio est, perturbationum autem compressio, animi pax est, atq; tranquillitas, animi verò tranquillitas nihil aliud, quàm virtutum fecundissimus fons.*

Hic autem erit de vitiis tractationis ordo, vt primò naturam cuiusque vitij inuestigemus, deinde effectus, tertio remedia, postremò indicia victoriæ de eodem vitio partæ, siue in eo abnegando profectum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex tentationibus, quibus hominem aggreditur faciliè cognoscitur. Hæ autem à S. Gregorio referuntur: *Quinque nos, inquit, modis gula vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores querit: aliquando qualibet sumenda sint, preparari accuratius expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit: sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectiois excedit: nonnunquam verò & abiectius est quod desiderat: & tamen ipso aestu immensi desiderij deterius peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus anteceffit. Et ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit, quia despecto manna, cibos carniū petiit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Hierusalem dicitur, hæc fuit iniquitas Sodome sororis tue, superbia, saturitas panis, & abundantia, apertè ostenditur, quod idcirco salutem perdidit, cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectiois excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno aestu desiderij vilem cibum, scilicet lenticulam concupiuit: quam dum vendendū etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Vnde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abiectiores non sine reatu conscientie degustamus. Hic quippe, quem diximus Esau, primatum per lenticulam perdidit: & Helias in Eremo per virtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vnde antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit, & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentauit. Huc pertinet quod idem S. Gregorius alio loco, & Calsianus in institutionibus tradunt de tribus gulæ speciebus.*

1. Reg. 14.

Num. 11.

1. Reg. 2.

Ezech. 16.

Genes. 25.

Genes. 3.

Matth. 4.

Lib. 21 in 1. Regum, cap. 3.

Cap. 23.

Lib. 31 moral.

cap. 17.

Effectus autem gulæ ex his, quæ capitis initio dicebamus, ex parte manifesti sunt, & apertè recensentur ab eodem S. Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: *De ventris ingluuie, inepta latitia, scurrilitas,*

immun-

immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. Has autem sic intelligi debere auctor est S. Thomas: Gula, inquit, proprie consistit circa immoderatam delectationem, quæ est in cibis, & potibus, & ideo illa vitia inter filias gulae computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus consequuntur. Quantum ad rationem, cum animus hebetatur ex immoderatione cibi, & potus, & hinc est hebetudo sensus circa intelligentiam, propter fumositates perturbantes caput. Ob id Salomon, cogitavi abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam. Quantum ad appetitum vero, qui quasi sopito gubernaculo rationis deordinatur plurimum, ponitur inepta lætitia, inordinatum verbum, hoc est, multiloquium, inordinatus actus, id est, scurrilitas, quæ risum mouet aliis. denique ex parte corporis ponitur immunditia, id est, incontinentia omnis ad libidinem pertinens. An autem gulae intemperantia ad Ecclesiasticos, & religiosos viros vsque pertineat, intelliget, qui leget extremam Apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remedia veniamus.

2.2. quæst. 147. art. 6.

Eccles. 2.

Primum remedium est abstinentia, & ieiunium, quo quisque facile intelligit, curari gulae vitium tanquam contrario contrarium. Sed S. Chrysostomus scribit non solum ipsam delectationem, quæ gulae vitij maxima pars est, abstinentia frangi, sed auferri etiam reliquam eius sobolem, quam ex S. Gregorio recensuimus. sic enim habet: Angelorum nempe ieiunium imitatio est, contemptus presentium, schola precum, alimonia animæ. frenum oris, mitigat concupiscentias: sciunt qui ieiunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compescit iram, sedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat scedas intemperantias nocturnas. Bene compositi sunt ieiunis gestus, facilis lingua, abest ritus ebriorum, recta est cogitatio, non enim effunduntur concupiscentiæ, hilaris est continentia, serenitas inualescit. Hoc autem remedium non tam de ieiunio, quam de temperantia accipi debet: quæ sine dubio idem non est, ac ieiunium, vt etiam docet S. Augustinus. si quidem ieiuniorum, quæ Ecclesiæ lege iubetur, sunt statuta tempora, sunt proprii ritus, quos etiam seruamus, cum ieiunia spontè suscipimus: temperantia non est temporis legibus affricta: vsum eius quotiescunque volumus, habemus: habere autem debemus ad singulas horas, & momenta, vt hac assiduitate abstinentiæ, non solum os, sed cupiditatem multò magis cohibeamus, rationique, ac Deo obedientem reddamus.

Primum remedium.

Serm. 1. de ieiunio.

Epist. 86.

Secundum remedium affertur ab omnibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus aliis vitiis omnibus, quam nocentibus cibis abstineat ille, qui gulae cupiditatem coercere desiderat. Cuius rei hæc ratio est, quia sicut immoderata ciborum cupiditas, & vicius fons est aliorum vitiorum; sic vicissim alia vitia mutuum illi gratiam,

Secundum remedium.

Philip. 3.

tiam, gulam fouendo, referunt. Neque enim sine causa ij, quorum Deus venter est, dicuntur ab Apostolo *terrena sapere*: hoc est, terrestribus, & vitiosis cogitationibus delectari.

Tertium remedium.

Lib. 5 in 1. Reg. cap. 11.

Tertium remedium est S. Gregorij, nobis ad carnis illecebras, & diaboli insidias eludendas agendum esse, contra quàm faciunt qui gulæ tentationi succumbunt: *Hi enim, inquit, sepe ieiunare disponunt, sed cum consuetæ gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. At sancti viri, vt hosti illudant, rigorem conuersationis in presenti habent: pro illusionē infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nam sepe ingentia sunt quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere non presumunt. Tanto quidem facilius eadem dura sustinent, quãto eorum onera sibi inesse in perpetua promissione nõ vident. Sed dum optime viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentũ, de quo desperare non possunt, semper carni in futura estimatione promittunt: Sed ei captæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Quod monitum sancti Patris eò spectat, vt dum corpus castigamus, auertamus nos ipsos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non suffecturas corporis vires ad tolerandam inedia longi temporis: agamusq; quod agimus, vt est in prouerbio: *Sufficit enim diei malitia sua, & crastinus dies sollicitus erit sibi. Et: Maior est Deus corde nostro.**

Matth. 6.

1 Ioan. 5.

Quartum remedium.

Lib. 5 in 1. Reg. cap. 15.

Quartum remedium est feriò operam dare rebus spiritualibus: huiusmodi enim cogitationes, & studia quàm maximè animum abstrahunt à corporis cura. Ex quo sequitur corporis imbecillitas, & macies: *Gula, ait S. Gregorius, per abstinentiam frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflamat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit.*

Quintum remedium.

Marci 11.

Matth. 23.

Ioan. 4.

Quintum remedium est respicere ad exemplar Christi Domini, quem scimus esuriisse sæpe, & sitiisse: siquidem de eo legimus: *Cum exiret à Bethania esuriit. Et: Mane reuertens in ciuitatem esuriit. Et: Mulier, inquit, da mihi bibere. Et post ieiunium item esuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panem. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibis depellit, si eum vrget animarum salus. Vt cum ad conuertendam Samaritanam intentus, cibum se alium habere ad manducandum, discipulis hortantibus, vt comedat, esuriens licet, respondet. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Christo Domino in medio suorum tantorum tormetorum posito accidit. Scribunt enim Euangelistæ: *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et: Dabant ei myrrhatum vinum. Denique cum moribundus modestissimè suam sitim insinuat**

Ioan. 4.

Matth. 22.

Marci 15.

insinuat

infinuat Christus illa voce: *Sitio*, testatur S. Ioannes, satellites spon-
giam a ceto plenam hysopto circumponentes, obtulisse ori eius. Et
cum accepisset Iesus acetum dixit: *Consummatum est, & inclinato capite*
tradidit spiritum.

Deniq; huc pertinent, quæ habet B. P. Ignatius in regulis de tem-
perando victu libri suorum Exercitiorum, & illud in primis, vti pro-
ficiens se quotidie diligenter examinet, inquiratque, quomodo se in
hoc primo cum vitiositate conflictu, gerat. Quod ite fit, si proficiens
prius intelligat, qua tentatione ex supradictis pulsetur: quodue ex al-
latis remediis sibi, & suo morbo salutare magis fore putet, eoq; vtatur
assidue.

Quæ sint indicia abnegationis gula, & profe-
ctus, in ea proficientis.

CAPVT XI.

LA MOREM exactoris non audit. Ita legimus scriptum apud
Iob. Quo loco S. Gregorius sic habet: *Nonnulli per exacto-*
rem intelligi ventrem volunt: ipse namq; à nobis quoddam debitum
exigit, quia quotidianum fructum sibi humani laboris impendi e-
tiam per naturam querit. Inest enim edendi, & bibendi natura necessitas, fame,
sitiq; quasi quibusdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & po-
tus, à quo liberi nunquam sumus, quamdiu in mortali corpore viuimus. Quare
gulæ vitium ab aliis hoc discrepat, quod naturæ necessitatem potest
semper prætexere, cum inuadit hominem, quod non possunt alia: &
propterea sic necesse est, ait idem, vt artem quisq; continentia teneat, quatenus
non carnem sed vitia carnis occidat. Adiutorem quippe habemus intentionis inter-
næ hunc hominem, quem exterius gestamus, & ipsi insunt motus lasciuia, & ipsi ef-
fectus suppetunt operationis bonæ. Sape verò dum in illo hostem insequimur, etiam
ciuem, quem diligimus, trucidamus: & sape dum quasi conciuui parcimus, ad præ-
lium hostem nutrimus.

Cap. 39.

Lib. 30. moral.

cap. 13.

Cap. 14. lib. mo-
ralium 30.

Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus
proficientis in ea, sit timor, ne rapiatur homo aliquando occasione
necessitatis extra metas necessitatis. Qua de re S. Augustinus: *Non ego,*
inquit, immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noë om-
nis carnis genus quod cibo esset vsui, manducare permissum, Eliam cibo carnis rese-
ctum, Ioannem mirabili abstinentia præditum, animalibus, hoc est, locustis in e-
sam cedentibus non fuisse pollutum. Et scio Esau lenticulæ concupiscentia dece-
ptum, & Dauid propter aquæ desiderium à se ipso reprehensum, & Regem nostrum

Primum indi-
cium.

Lib. 10. confess.

cap. 31.

Genes. 9.

3. Reg. 17.

Matth. 3.

Genes. 25.

2. Reg. 23.

Mat. 4. Numer. 13.

non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populum in eremo, non quis carnes desideravit, sed quia esca desiderio aduersus Dominum murmuravit, improbari. In his ergo tentationibus positus certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi, & bibendi: non enim est, quod semel precipere, & ulterius non attingere decernam; sicut de concubitu potui. Itaque freni gutturis temperata relaxatione, & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum.

Secundum en-
dicium.

1.

Ibidem.

Ibidem.

Secundum indicium est pugna, quam suscipit proficiens aduersus ipsammet gulæ delectationem, quam percipit eiusdem necessitatis occasione. Hæc autem duplex est ex sententia eiusdem S. Augustini. Prior est, si antequam cibum capias, ita te compares, ac si medicamentum sumere deberes. De qua re sic idem: Nunc autem suavis est mihi necessitas, & aduersus istam necessitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis sapius in seruitutem redigens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & sitis quidam dolores sunt. Vrrunt, & sicut febris, necant, nisi alimentorum medicina succurrat: quæ quoniam præstò est ex consolatione munerum tuorum, in quibus nostræ infirmitati terra, & aqua, & cælum seruiunt, calamitates deliciae vocantur. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.

2.

Posterior est cum edacitate compressa, abnegationis prædictæ virtute, insurgit inter edendum noua voluptas, in qua iudicanda acutiores nos esse oportet, quò quid in ea vitiosum sit, occultius est. Nã, ut ait S. Gregorius: Facile est deprehendere cum voluptas eius necessitatem præuenit: Sed valde est difficile discernere cum in ipso esu necessario se occultat subiungit: nam quia præuenit naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum soluitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est voluptas suppetat, ignoratur. Sed redeamus ad S. Augustinum, qui suo nos exemplo instituit, quomodo pugna hæc nobis incunda sit. Sed dum ad quietem satietatis, inquit, ex indigentia molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ: ipse enim transitus voluptas est, & non est alius, quæ transeat, quàm quò transire cogit necessitas. Et, cum salus sit causa edendi, & bibendi, adiungit se tanquàm pedissequa periculosa incunditas, & plerumq; præire conatur, ut eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriusque est. Nam quod salutis satis est, delectationi parum est. Et sæpè incertum fit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo preparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis, ut obtentu salutis obumbrat negotium voluptatis.

Lib. 30. moral.

cap. 14.

Aduer-

Aduersus hanc voluptatem ad eò occultam, & implicatam necessitati nostræ, non aliter agendum videtur S. Augustino, quàm quod in huiusmodi rebus faciendum esse scriptura nos docet: *Cum ignoremus, quid agere debeamus, ad te sunt oculi nostri ne pereamus.* His, inquit S. Augustinus, *tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero estus meos, quia consilium mihi de hac re nondum stat. Multa nobis orantibus tribuis, & quidquid boni, antequam oremus, accipimus, à te accipimus, & ut hoc postea cognosceremus, à te accipimus. Audiui vocem tuã: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. Omnia possum,* *Ecclesiast. 18.*
inquit Apostolus, in eo, qui me confortat. Conforta me, ut omnia possim. Da quod iubes, & iube quod vis. Iste se accepisse confitetur. Audiui alium rogantem ut accipiat. Aufer à me, inquit, concupiscentias ventris. Vnde apparet, sancte Deus meus, te dare cum sit, quod imperas fieri. *Philip. 4.*
Ecclesiast. 23.

Tertium indicium est virtus, præsertim verò castitas, tum animi, tum corporis, ut enim ex intemperantia gulæ vitia, sic consequens est, ut ex abnegatione gulæ, abstinentiaque virtutes existant. Illæ, inquam, virtutes, quæ intemperantis vitiis sunt contrariæ. S. Gregorius in illa scripturæ verba: *Reliqui verò dispersi sunt, ita ut nec relinquerentur duo pariter.* sic scribit, *probatio veræ abstinentiæ non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis: nam bene serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. Bene ergo alij in fugam versi perhibentur, quia cum abstinentes quosq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscenitatum aculeos tollit: sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci nunquam possint: dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat, quod deserit, ut prauales victoribus non permittat. Ibidem plura S. Pater, sed ea pertinent ad alium locum, à nobis postea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem, Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt, ut duo pariter ex eis non sint relictæ: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non finitur.* *Tertium indicium.*

Quartum indicium ex Cassiano habetur. Est autem cum non solum non voluptati, sed etiam magnæ molestiæ est proficiente ad reficiendas corporis vires, & valetudinem sustentandam, necessitas cuiuslibet moderationis adhibendæ cibi, potionisque. *Ob quod, ait, ciborum non solum superfluis appetitus virtutum contemplatione calcandus est, sed etiam ipsi natura necessarius, tanquam castitati contrarius, non sine cordis anxietate sumendus est. Et ita demum vitæ nostræ instituentus est cursus, ut nullum magis sit tempus, quo sentimus nos à spiritualibus studiis reuocari, quàm quo descendere ad necessariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumq; ad hanc* *Lib. 5. in primis Regum, cap. 11.*
Quartum indicium.
Lib. 5. cap. 14.

necessitate submittimur, vsui potius vitæ, quàm mentis desiderio famulantes quanto-
tocius ab ea, velut à salutaribus nos studiis retrahentes, subtrahi festinemus: ne-
quaquam enim poterimus escarum presentium spernere voluptates, nisi mens cõ-
templationi diuina defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum cœle-
stium delectetur. Summam totius perfectionis huius attigit Dominus illis verbis:
Non in solo pane viuít homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et illis:
Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me.

Matth. 4.

Ioan. 4.

*Quenam regula generalis seruanda sit in corporis
castigatione, & mortificatione subeunda.*

CAPVT XII.

ED monet hic locus, vt differamus de grauissima illa co-
gitatione, quæ aliquando angit multos proficientes, vr-
getq; vt pergant sequi vsq; ad vitæ finem, non solum ma-
gnam frugalitatem victus, sed etiam summam abstinenti-
am, ieiunia, vigilias, aliasq; afflictiones quascunq; ferre potest cor-
pus. quod hæc fuerit sanctorum hominum vita, & id illis videatur ad
perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hic agitur de pœnitentibus, aut de iis, quibus ad de-
clinanda peccati pericula huiusmodi vitæ institutum, quod cum
magna corporis mortificatione coniunctum sit, necessarium est (de his
enim, quæ sententia patrum sit, primo libro explicauimus) nec in
controuersiam vocatur, sanctum ne sit ieiunium, salutare vigilias, v-
tilis, & necessaria castigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide
Catholica tenemur omnes. Sed illud est, quod quæritur, an quanta-
cunq; corporis vexatio sustineri possit à nobis, ea semper amplecten-
da sit, & tenenda mordicus; etiam si alia charitatis opera Deo gratif-
sima ab illa nos aliquando auocent. & quidem eius generis aliqua, in
quibus, ex vocationis instituto collocare nos operam debeamus: id-
que quoniam ita requirit ipsa perfectionis vis, atque natura. De qua
tota re mihi videtur responderi posse per capita, quæ sequuntur.

Primum caput.

Primum caput est. leges, quæ quibusdam religionis familiis de vi-
tæ genere austero ex earum instituto à Patribus datæ sunt, obseruan-
dæ sunt diligenter ab iis, qui in eas adscripti sunt: non sunt tamen
producendæ, tanquam norma viuendi omnibus perfectionis Euan-
gelicæ sectatoribus retinenda, neque enim id fieri potest. Et ne disce-
damus à religionum hominum exemplis, Cassianus sic scribit: *Apud*

Lib. cap. II.

Egypti

Aegypti monachos summa reputantur delicia, si herba sale condita, quam lapsanum vocant, aqua diluta, ad refectiorem fratribus apponatur. Et addit: Quae in hac provincia, nempe Gallicana, nec aerum temperies, nec qualitas nostrae fragilitatis admittit.

S. Bernardus Cisterciensium familiae maximus amplificator sic sancit de monachis aegrotis illius ordinis. *Minimè competit religioni vestra medicinis quærere corporales, sed nec expedit saluti: nam de vilibus quidem herbis, & quae pauperes deceant, interdum aliquid sumere tolerabile est, & hoc aliquando fieri solet: at verò species emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens est, & contrarium puritati: maximeq; ordinis nostri nec honestati congruit, nec puritati: haec enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere non possunt. Spiritualia proinde spiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, & clamandum in toto corde, Sana animam meam Domine, quia peccavi tibi.*

Et nihilominus S. Basilius monachis sui temporis leges sanctissimas praescribens, quibusdam nõ tam artis, quam hominum vitiis indicatis, medicinae scientiam valde commendat: appellatque munus diuinitus hominibus datum: *Neg; enim, inquit, fortuito ortae de terra herbae sunt ad singula morborum genera accommodatae; sed nimirum haec supremi Opificis voluntate editae sunt, eo consilio, vt iis nos ad vtilitatem nostram vti possimus. Quocirca ea quidem, quae in radicibus, floribusue, aut foliis, aut fructibus, aut succis naturaliu vis inest, aut quodcumq; etiam ex metallis, mariue aliquid ad corporis nostri vsum appositum habere inuentum sit, ea omnia earum rerum inuentioni similia iudicari debent, quibus in cibo, potioneq; vti consueuimus. Idq; postquam sacrarum literarum testimoniis, & exemplis confirmasset, concludit: Mibi ad colendam continentiam haec ars haud mediocri momentum videtur adferre. Siquidem animaduerto ab ea delicias amputari, & crapulam damnari, epularum praeterea varietatem; & exquisitam nimis condimentorum prauè excogitatam solertiam, tanquam inutilem improbari. In summa deniq; indigentiam ab ea sanitatis matrem appellari.*

S. Augustinus etiam medicos consulèdos religiosi, cum infirma sunt valetudine, apertè scribit in regula Monachorù. Deinde aliquae religiones sanctissimè interdunt vsu carniuum suis alumnis. Aliæ etiam lactis, casei, ouorum. Aliqua plures ieiuniorum quadragesimas celebrant singulis annis, aliæ pauciores. Religiosi multi interulas cilicinas induunt, laneas alij, lineas etiam nonnulli. Cædunt se multi verberibus crebrò, alij rarius, idq; ex regulæ praescripto. Non possunt sanè proficientes instituta hæc omnia simul cõplecti. Sed nec vocantur plerique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non sunt hæc omnibus, aut certè non omnibus singula iter ad perfectionem necessaria.

Epistola 322.

Psalm. 40.

Reg. fusius disputat, c. p. 55.

Epistola 109.

cessarium: Sed iis, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Lib. 4. cap. 5.

Deniq; Cassianus de ieiuniis (quæ eadem est ratio de cæteris quoque corporis afflictationibus) sic habet: *Super ieiuniorum modo haud potest facile vniformis regula custodiri, quia nec robur vnum cunctis corporibus inest, nec sicut cætera virtutes animi solius rigore parantur: & idcirco quia non in sola fortitudine mentis, animæq; consistunt, cum corporis enim possibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuersum quidem esse refectionis tempus, ac modum, & qualitatem pro impari scilicet corporum statu, vel ætate, vel sexu, vnã tamen esse omnibus pro mentis continentia, atq; animi virtute, castigationis regulam.*

Secundum caput.

Secundum caput. Ita religiosus quisq; secundum suæ religionis huiusmodi instituta viuere debet, vt ne latum quidem vnguem difcedat ab eis. Hoc pertinet ad singularitatis vitium euitandum: quod in religioso quoq; conuentu solet existimari grauissimum. *Quicquid enim, ait Cassianus, extra consuetudinem præsumitur, vsuq; communem, vt*

Lib. 5. cap. 23:

vanæ gloriæ, atq; ostentationis morbo pollutum antiquissima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito scientiæ, & discretionis enituisse peruidimus, vel quos ad imitandum gratia Christi, velut splendidissima luminaria, omnibus prælocauit, esu panis, qui apud eos vilis habetur, ac facilis, abstinuisse cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermissio panis vsu, leguminum, vel olerum, seu pomorum refectionem sectati sunt, inter probatissimos habitum aliquando conspeximus, sed ne discretionis quidem, aut scientiæ gratiam consecutum. Eandem sententiam ante Cassianum habuerat S. Basiliius: sic enim respondet interrogationi, An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt plusquam cæteri ieiunet, vigilæue ex proprio ipsius voluntatis arbitrio: *Cum Dominus, inquit, dixerit, Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patri: quidquid quisque ex propriæ voluntatis arbitrio facit, id cum facientis proprium sit, alienum est à cultu pietatis: metuendumq; est, ne de eo, quod videtur facere, ipsi dicatur à Domino: Ad te conuersio eius, & tu dominaberis illius: in collatione enim cum cæteris, hoc quod quis in rebus etiam bonis velit excellere, contentionis vitium est, quod ex appetitione nascitur inanis gloriæ: quod vitium fugiendum esse, Apostolus docens, ait: Non enim audemus inferere, aut comparare nos quibusdam, qui se ipsos commendant. Quocirca omisis propriis voluntatibus, eoque, vt videri velimus aliquid excellentius facere, quam cæteri, parere debemus Apostolo admonenti, Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sibi enim placere, & inani gloria, & contentionis studio delectari, res sunt prorsus alienæ ab iis, qui bonum certamen legitime certant. Ad extremum S. Basiliius ita concludit, quod etiam incipientibus conuenire,*

Reg. bren. cap. 128.

IOAN. 6.

primo

Genes. 4.

2. Corinth. 10.

2. Corinth. 10.

primo

primo libro diximus: *Si verò sit, qui necessariò acriore sibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quavis re opus esse, arbitretur, rationem ù quare id sic existimet, iis aperito, quibus credita est communis disciplina procuratio, & quod illi statuerint, id obseruato. Si quidem fieri potest plerumq; vt necessitati ipsius alia ratione melius consulatur.*

Tertium caput. Nec castigationis corporis norma, quæ ad omnes pertineat, accipienda est ab eo instinctu etiam diuino, quo moti secuti eam sunt aliqui sancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim instinctus varius est, & multiplex: *Siquidem diuisiones gratiarum, sunt: & vnusquisq; proprium donum habet ex Deo.* Alioquin protrahatur ieiunium sine vlllo cibo, potuue vsq; ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moysis primùm, deinde Eliæ, postremò Christi Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianum, quia id S. Paulo heremitarum parenti diuinitus concessum, legimus apud S. Hieronymum. Contenti simus solo sanctissimæ Eucharistiæ pabulo, nec aliud præterea quicquam ad victum adhibeamus, quia hoc etiam aliquibus à Deo datum est. Toto vitæ tempore, quod reliquum est, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum sequenda vestigia in carceres, in sepulchra, in obscurissima, & angustissima ergastula: quæ sanè facta quanquam dubitandum non est, à sanctis illis hominibus ex auctoritate diuina gesta esse, nullus est, qui non videat, ea admiranda quidem esse, non esse tamen scripta, vt imitationi exponerentur; sed vt in iis etiam prædicemus infinitam Dei potestatem, & sapientiã, qui mirabilis est in Sanctis suis: & quædam aliquando præcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, sed quo consilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in sanctuarium eius, & intelligamus in nouissimis illius. Quæ igitur, inquires, seruanda norma est, ad quam in hoc vitæ genere seueriore nos ipsos dirigamus?

Quartum caput. Debet proficiens animo maximè affectus esse erga genus vitæ seuerioris, suoque corpori, ac sensui, hoc est, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem possit efficere. Id verò necessarium est, tum vt assequatur proficiens abstinentiam, sobrietatem, & alias huius generis virtutes; sunt enim hæ propriae virtutes animi, & quæ ne ad effectum perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus sit ad quascunque res aduersas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta sunt, fortiter ferenda, quâdocunque sese occasio obtulerit. Id enim propriū est hominis Christi-

Tertium caput.

1. Corinth. 12.

In Vita Pauli.

Psal. 67.

Psal. 72.

Quartum caput.

Philipp. 4.

2. Corinth. 11.

1. Corinth. 4.

2. Corinth. 4.

ftiani, ne dum religiosi: & officium planè Apostolicum, cuius præclarissimum exemplum nobis est vel vnus Apostoli Pauli vita. Ego, inquit, didici, in quibus sum sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare (vbique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat. Et alibi: In labore, & erumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate. Has autem perpeffiones, & calamitates sibi cum aliis Apostolos communes esse testatur, cùm ait: *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & in omnibus tribulationem patimur; sed non angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, persecutionem patimur, sed non derelinquimur, deiicimur, sed non perimus, semper mortificationem IESV in corpore nostro circumferentes, vt & vita IESV manifestetur in corporibus nostris.* Et sanè hanc eandem fuisse vitam, hoc est, viuendi rationem IESV intelligit, qui legit Euangelium, in quo quam famem, & sitim, quam in ediam Dominus tolerarit, quas vigilias susceperit, quanto, vt ita dicam, odio, carnem suam innocentissimam, sanctissimam habuerit propter salutem, & institutionem nostram, quam semper animo paratissimus fuerit ad grauissima quæque mala nostri caussa expectanda, & sustinenda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur sit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam si desint huiusmodi mala, quæ ferat, non desit tamen firma deliberatio tenendi occasionem quamcunque, cùm dabitur, eadem omnia subeundi.

Quintum caput.

Constitut. moral. cap. 5.

Quintum caput. Positis supradictis rebus omnibus, non mihi videtur certior regula afflictationis corporis suscipiendæ, vel reiiciendæ, quàm illa, quam adfert ad hoc idem statuendum, sapientissimus vir Basilius his verbis: *Ita amplectenda à nobis continentia est, vt eam cum viribus corporis commetiamur.* Per continentiam autem intelligit omnè corporis, & animæ mortificationem, sed corporis præsertim. Sic autem sequitur: *Qua solo animo cernuntur virtutes, eæ omnes omnibus promissæ equaliter seruanda proponuntur: veluti mansuetudo, morum facilitas, summissio animi, bonitas, amor in fratres, innocentia, studium veritatis, misericordia, lenitas, humanitas: has enim peculiare animi esse virtutes, dicimus: quando ad eas parandas, colendasque animo, corpus nihil plus adfert, quàm quod ipsi quædam veluti curia est, in qua huiuscemodi res deliberantur. Porro modum vires corporis finient, si neque leuiore qui labores suscipiet, quàm quantis ferendis esse par possit: neque si ea item persequi voluerit, quæ sustinere se non posse, intelligat. Si quidem huius rei haberi quoque rationem arbitror, ne propterea quod in continentia cultu seruatus modus non sit, corpus eneruauerimus, inertes deinde, & ad res gerendas inutiles existamus; neque enim eo consilio Dominus hominem finxit, vt segnis, ac languens desideret, sed contrà potius, vt esset, qui se in laboribus honestè exerceret.*

Hanc

Hanc sententiã Basilio dignam confirmat præcepto, quod Deus initio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur, & multò magis post lapsum, cùm dixit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*; Deinde quia reliqua diuina oracula, præsertim S. Pauli, præcipiunt vt laboremus, & corpus actiuosum, motionique expositum habeamus. Et Deus non condidit nos, vt dissoluto corpore, quasi spirantes mortui iaceremus. Conseruandum igitur illud est, quod Deus optimam rationem secutus fecit, cùm nos cõdidit: alioquin similes erimus ole-
Genes. 2.
Infr. 3.
2. Thessal. 3.
E 4.

Adfert deinceps Christi Saluatoris exemplum, quod omnibus ipsemet ad imitandum proponit, cùm ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur*. Ac primùm quidem docet, quanam virtutum animi documenta præbuerit, lenitatis, patientiæ, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, humilitatis, prudentiæ, & reliquarum omnium; deinde subiungit: *Corporis verò cuiusmodi, & quanta? prima sua aetate parentum imperio subiectus, omnes labores corporis cum ipsis tolerauit: iisq; victum quaesuit. Et aetate iam progressus non in angulo abiectus, & corpore viribus destituito, indiguit aliorum ministerio, sed itineribus, & quidem pedibus continenter conficiendis, discipulis ministrando, immo & eorum pedes lauando, doctrina, & longioribus sermonibus instruendo, ex locis aliis in alia se transferendo, salutem nostram consulere non intermisit*. Postea etiam recenset, quæ de se ipso narrat S. Paulus: & proponit omnium Apostolorum viuendi rationem minimè otiosam, sed laboribus omnibus obnoxiam: Sicut etiam antiquorum Patrum veteris Testamenti. tandemque concludit: *Perस्पicuum igitur est ex legibus natura, doctrina diuinarum litterarum, sanctorum omnium virorum exemplis, Saluatoris ipsius vitæ instituto, & illa perfecta viuendi norma, & honestius, & vtilius esse, confirmando corpori suggerere, quàm adimere vires: idq; strenuum reddere obeundæ bonæ actioni, quàm vltro nea quapiam maceratione exoletum*. Ex quibus perspiciuum in primis est, S. Basilium loqui non solum, vt quibusdam visum est, de conseruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit, sed etiam, & multò magis ad labores illos grauiores subeundos, quos Apostolica vita, & Saluatoris nostri exemplum ab Euangelij ministris, & vineæ Domini cultoribus suscipi oportere demonstrant.

Est igitur sententia sancti Patris hæc: sustentandum esse corpus,

vt par sit oneribus Christianæ vocationis, quæcunque ea sit, ferendis; eaque in voluntariis ieiuniis, vigiliis, & aliis corporis vexationibus regula seruanda, quæ nihil impediatur munera rectæ, & ex Deo institutæ cuiusque vitæ. Ad quod vt magna prudētia opus est, *ne per causam*, vt inquit ille, *necessitatis corporis, eo impingamus, vt voluptatibus seruiamus*; sic qui prudentia vsus, & ad prædictum finem suæ vocationis consequendum, corpori necessarium cibi subsidium tribuit, *nihil est*, ait sanctus Pater, *quam obrem eo inferior habendus sit, qui ab eo se temperarit*. Quod adeo certum, verumq; est, vt sectatoribus etiam solitudinis, vt finem suum consequantur, hoc idem faciendum esse, Cassianus his verbis admonet: *Omni cautione, atq; solertia iugis circumspecti cordis seruetur intentio, ne quo modo iudicio nostræ discretionis errante, aut inconsiderate continentie cupiditate succensi, aut desiderio nimie remissionis illecti substantiam virium nostrarum iniqua trutinæ examinatione libremus: Sed in altera quidem lance anime puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita vero conscientie iudicio vtraque pendamus, vt in neutram partem vnus rei affectu præponderante, peruersi, vel ad immodicam distractionem, vel ad nimiam remissionem, æqualitatis librâ propensius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti?*

Collatione 21.
cap. 22.

Genes. 4.

Sextum caput.

Collatione 21.
cap. 15.
2. 2. 9. 188. artic.
7.

Postremum illud est, doctrinæ huius, quam ex S. Basilio attulimus ratio præcipua hæc est: ieiunia, vigiliæ, & alia huiusmodi corporis afflictiones non tam perfectio sunt, quàm instrumenta perfectionis, vt docet Cassianus, & confirmat S. Thomas: non enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, sed vt eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectionem consequendam confert. Qui modus non vnus est, sed varius, vt variæ sunt corporum humanorum constitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio est ad bonum aptior; non eadem etiam omnibus ad virtutes occasiones, & incitamenta: plura opposita aliquibus impedimenta, pauciora aliis, vt omninò necesse sit, etiam in corporum penis magnas existere varietates: cuius tamen mensura euidens est corporis robor, & valetudo relata ad progressum in virtutibus, & perfectione faciendum, ex propriæ cuiusque vocationis instituto. Legantur etiam quæ hac de re idem S. Basilius scribit in regulis breuioribus.

Reg. 133.

De abnegatione exercenda aduersus linguæ incontinentiam, præsertim in verbis otiosis.

C A P V T XIII.

IN G V A E vitia gulæ soboles esse, S. Gregorius affirmat; & sunt sine dubio cognata. palato quippe, & ore omnia gignuntur. Nobis hic de lingua, vt vniuersitas iniquitatis est, & nominatur à S. Iacobo, nequaquam agendum est: *Iacob. 3.*

Siquidem proficiens, si proficiens est, abstinere à grauibus illis, mortiferisque peccatis, quæ blasphemis, detractionibus, huiuscemodique aliis linguæ officiis committuntur. Quoniam tamen in hæc ipsa vel labi per incuriam, vel etiam recidere proficiens potest, instituendus est, qua ratione securim ad radicem mittere, ipsumque omnium linguæ malorum fontem siccare possit. Hoc enim ad perfectionis studiosum maximè pertinet. Est autem id, vt à verbis etiam otiosis, quantum potest, caueat. Verbum enim otiosum, vt eius rationem, & vim explicemus, peccatum est: *Dico autem vobis, inquit Dominus, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Sic verò describitur à S. Gregorio: *Otiosum verbum est, quod aut ratione iuste necessitatis, aut intentione pia utilitatis caret.* Et S. Hieronymus sic scribit in Matthæum: *Otiosum verbum est quod sine utilitate & loquentis dicitur, & audientis. Si omnis seruis de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Caterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.*

Quo loco illud reticendum nõ est, vt otiosa verba ex ore dicentis prodeunt, sic prodire etiam potest & oratio otiosa. Hæc autem ea est, cum quis dicendi genere inutili, & inani, aut etiam offensionis aliquid habente, vtitur ad populum, & pro concione. In qua sententia est S. Augustinus, qui cum produxisset illud Dauidis dictum: *In populo graui laudabo te,* ait, *nec illa suauitas delectabilis est, qua non quidem iniqua diliguntur, sed exigua, & fragilia bona spumeo verborum ambitu ornantur, quali nec magna, atq; stabilia decenter, & grauius ornarentur.* Est tale aliquid in epistola beati Cypriani, quod ideo puto vel accidisse, vel consultò factum esse, vt sciretur à posteris, quam linguam doctrinæ christianæ sanitas, ab ista redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, modestioremq; restrinxerit: qualis in eius consequentibus litteris securè amatur, religiose appetitur, sed difficillimè impletur. *Ait ergo quodam loco, Petamus hanc sedem: dant secessum vicina secreta: vbi dum*

erratici palmitum lapsus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicantur ista nisi mirabiliter affluentissima fecunditate, sed profusione nimia grauitati displicent. Quapropter vir sanctus & posse se, ostendit, sic dicere, quoniam dixit alicubi, & nolle, quia postmodum nufquam. Effectus verbi otiosi vno verbo à Salomone indicantur cum ait: *In multiloquio non deerit peccatum.*

Effectus Verbi
otiosi.
Proverb. 10.

Duplex autem hoc peccatum est, vnum lenius, & est culpa ipsa venialis, quæ ex verbo otiosè prolato contrahitur: alterum est periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per imprudentiam sæpenumerò incurritur. quæ sunt omnia linguæ flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemorata: *Quis numeret, quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes? quàm multiplex in labiis incircumcisis immunditia coaguletur? quàm sit grauis perniciæ oris incircumspecti? Est lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciuia, sequens arrogantia famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam, & adulatoriam subdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. quàm vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum? Quorum malorum ex otioso verbo deriuationem declarat S. Gregorius: Dum enim, ait, ab otiosis verbis nequaquam lingua compefcitur, ad temeritatem quoq; stultæ increpationis effrenatur. Quibusdam enim suæ ruinæ gradibus desidiosa mens in foueæ lapsus impellitur; nam dum otiosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus. Quæ ille ibidem copiosè persequitur. Ad vniuersitatem igitur iniquitatis, quam in lingua sedem collocasse S. Apostolus dicit, aditum primum patefaciunt hominibus otiosa verba.*

Sermone de
triplici cu-
stodia.

Lib. 7. mora-
tum, cap. 17.

Sed grauisissimum illud damnum censerì debet, quod adferunt proficienti verba otiosa, præsertim cum multa sunt: nempe mentis euagationem, & quasi peregrinationem longius à cogitationibus utilioribus, vix vt ad se redire deinde queat. *Humana mens, ait S. Gregorius, aquæ more, & circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit, vnde descendit, & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit: quot enim superuacuis verbis à silentij sui censura dissipatur, quasi tot riuus extra se ducitur: vnde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa, vim intimæ considerationis amittit.*

Ibidem.

Remedia cõtra
Verba otiosa.
Primum re-
medium.
Reg. breu. c. 24.
Ephes. 4.

Primum remedium est ex S. Basilio: *Ad eò magnum, inquit, est otiosi verbi periculum, vt licet genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur, tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam liber est à periculo, qui illud loquitur, quippe qui eo quod ad ædificationem illud non accommodauit, contristassetur Spiritum sanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apostolus, cum ait, Omnis sermo malus ex ore vestra non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt*

det gra-

det gratiam audientibus. Et subiicit illud: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Quam verò perniciosa res sit contristare Spiritum sanctum, quid opus est, ut dicatur?

Secundum remedium est discere vtiliter loqui, & huic rei assuescere. Id autem fiet, si quæ in loquendo considerare debeat, Doctor Evangelicus S. Gregorius docet, ea quasi locutionis suæ leges sibi seruandas, quisque existimet. Sunt autem hæc: *Pensare doctor debet, inquit, quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur.* Quid, ut iuxta Pauli vocem sermo noster semper in gratia sit sale conditus. Cui, quia sæpe verbum, quod hæc admittit persona, altera non admittit, sæpe eadem persona secundum factum sit altera. Quando, quia sæpe etiam differtur verbum, postmodum benignè recipitur, & nonnunquam languescit; si hoc, quod antè proferri debuit, tempus amiserit. Qualiter, quia verba, quæ hunc ad salutem reuocant, alium vulnerant. Paulus Titum monet, argue cum omni imperio. Timotheum verò, argue, obsecra, increpa cum omni patientia. Quid est quod vni imperium, alteri patientiam præcipit, nisi quod vnum leuioris, alterum feruentioris spiritus esse conspexit? Quantum, ne si eum, qui multa ferre non valet, per verba, vel increpationis, vel exhortationis longius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium perducamus. Vnde prædicator egregius, Obsecro vos, fratres, ut sufferatis verbum solati, etenim perpauca scripsi vobis. Hoc infirmis præcipue congruit.

Tertium remedium, considerare tempus illud, quod frustra teritur inutiliter loquendo, pretiosum tempus esse, diuinitus nobis concessum, ut eo vtamur ad salutem sempiternam procurandam: Nemo, inquit S. Bernardus, parui æstimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremediabile, nec aduertit inspiens, quid amittat. Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulget. Donec transeat, inquit, tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hereditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem.

Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex superiori loco cum verba faciunt, ut dicebamus, otiosè multa dicunt. Et ut nihil dicamus de iniuria, quam faciunt Dei verbo, quod tanti ponderis est, inani illud sermone eleuando, audiant saltem eiusdem diuini verbi præclarissimum, & perfectissimum oratorem Augustinum: is enim hoc dat consilium aduersus futilem illum orandi modum: Agat, inquit, noster eloquens ut intelligenter, ut libenter, ut obedienter audiatur, & hæc se posse pietate magis orationum, quam oratorum facultate non dubitet, ut orando pro se, & pro illis, quos est allocuturus sit orator, antequam dicat. Ipsa hora iam ut dicat, accedens,

Secundum
remedium.
Homil. II. in
Ezechielem.

Coloz. 3.

Tit. 2.

2. Timoth. 4.

Hebr. 4.

Tertium re-
medium.

Ibidem.

Quartum re-
medium.

Lib. 4 de do-
ctrin. christa
cap. 14. & 15.

dens, priusquam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sitientem, vt eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat. Et post aliqua: Si loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non & in eis, qui tradunt discipulis Christum? Et in eodem extremo libro: In ipso sermone malit rebus placere, quam verbis, nec existimet dici melius, nisi quod dicitur verius: nec doctor verbis seruiat, sed verba doctori. Hoc est quod Apostolus ait, Non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: non quod aduersarii oppugnantibus veritatem, nihil nos pro veritate dicamus: nam scribit, vt potens sit in doctrina sana, & contradicentes possit redarguere: Sed verbis contendere, est, non curare, quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni praeferatur alterius.

Cap. 28.

1. Corinth. 1.

2. Timoth. 2.

Tit. 1.

Primum indicium & illis locutionis.
Constit. monastic cap. 12.

Indicium autem sermonis vtilis, & alieni ab otiositate verborum, est, cum proficiens ita se comparat ad loquendum, vt vtilitatem semper spectet, cum loquitur: *Verborum autem vtilitas*, inquit S. Basilus, ea opinor fuerit, si aut de virtute in loco differatur, aut si ad rei alicuius, qua facienda est, instet, vrgeatq; vsus, sermo accommodetur, aut etiam deniq; ad audientium edificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere sermones versentur, ij reijci tanquam superuacanei, & inutiles debent. Certè non est hæc aduersus inutilem locutionem abnegationis ratio in postremis habèda à proficiente: quia si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.

Iacob. 3.

Secundum indicium.

Matth. 23.

Ioan. 8.

Luc. 2.

Matth. 27.

Luc. 4.

Alterum indicium est imitatio modi loquendi, & tacendi, quo vsus est Dominus noster IESVS CHRISTVS, dum inter homines versaretur, qui licet non caruerit figuris vsitatoribus ad hyperbolem vsque, vt est illa: *Excolantes culicem, Camelum autem glutientes*; fuit nihilominus simplicissimus, & institutus solum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus semper Dominus, & veritatis amantissimus. Si veritatem dico, ait: prudentissimus in dicendo: Et stupebant super prudentia, & responsis eius. Silentij in tempore cultor eximius, praesertim in propria causa: Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur praeses vehementer: potens verbo maximè inter concionandum. Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius: vehemens item, & feruens spiritu: quare crebrò etiam vocem tollebat, clamans: in reprehensionibus peccatorum acer: Serpentes: *Genimina viperarum. Generatio mala, & adultera*, inquit: suavis nihilominus, & gratosus. Et mirabantur, ait S. Lucas, in verbis gratiae, quae procedebant de ore eius: Semper intentus ad animarum conuersionem, & salutem: quare etiam dum nõ concionaretur, omnem occasionem capiebat de rebus spiritualibus agendi ex quacunque praesenti materia: vt cum agit de aqua cum Samaritana muliere: Et dedisset tibi, inquit, aquam viuam. Et cum diceretur illi:

Ioan. 7. & 12.

Matth. 23. &

12.

Luc. 4.

Ioan. 4.

illi: Domine semper da nobis panem hunc, ait: Ego sum panis vitæ; qui venit ad me non esuriat. IOAN. 6.

De abnegatione luxuriæ.

CAPVT XIV.

ANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Regum: Re- Lib. 6. in pri-
mum Reg.
cap. 15.

centui quæcunque fecit Amalech Israël, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Ægypto: per Amalech vitium luxuriæ, siue fornicationis intelligit; per ascendentes de Ægypto no-

niter, vt ille ait, conuersos ad Dominum, qui peccatorum tenebras, & ima deserunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montem boni operis ascendunt. In via autem, inquit, Amalech Israël restitit, quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis obiicit, & corda, quæ potest, gladio immunde suggestionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta est pugna fornicationis, restitisse perhibetur, non quomodolibet obuiasse: resistere quidem forti expugnationi instare est. Israël de Ægypto ascendit, quia electi omnes dum sanctè viuendo proficiunt, ad supernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi vtique per validos modos Amalech resistentem vident. Quid est autem, quod contra alios solis armis pugnabat Moyses, contra Amalech autem non solis armis, sed etiam virtute orationis? Exod. 17. sed profectò magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. Calsianus etiam affirmat aduersus spiritum fornicationis certamen esse longum præ cæteris, ac diuturnum, & per paucis ad purum deuictum. Immane bellum, & quod cum à primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non nisi prius cætera vitia superentur, extinguitur.

Porrò naturam vitij huius pulchrè describit idem S. Gregorius Natura vitij
luxuria.
1. Reg. 15. explicans illud: Non parcas ei, & non concupiscas illius aliquid, sed interisce à viro vsq; ad mulierem, & paruulum, & lactentem, & bouem, & asinum, & ouem, & camelum. Quis est autem, inquit, qui parcat Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciuie aliquid retinet? nam pleriq; turpitudinis opera nõ exercent, sed linguam à turpi locutione non cohibent: pleriq; per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, sed quod actu resungunt, corde concupiscunt. Parcat itaque Amalech qui blandimenta lasciuie, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequissimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non concupiscas ipsius aliquid, vt penitus eradiceretur à cogitatione. Qui sunt

viri interficiendi, nisi suadentes motus turpitudinis? viri etenim sunt, quia violenter suggerunt, & corruptis mentibus semina prauitatis infundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentia, quæ prædictis motibus ad sætus impios substernuntur. Paruuli, & lactentes qui sunt, nisi qui de Amalechitarum virorum, & mulierum commissione generantur? nam si motus male suggestionis quasi adulteri mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix imprægnatur: quæ si effundere partum finitur, libidinum motus non solum in mente, sed etiam in carne generantur: qui dum nascuntur, paruuli sunt, quia adhuc carni violentiam mouendo nõ inferunt. Lactentes sunt cum tenui, & negligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo paruulorum est cogitatio immunditia, quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, quasi negato sibi lacte paruuli necantur. Quod lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiscentiæ mentem præuenit, quasi ex pessima cordis vbertate agitur, vt peiores motuum soboles, in carne nutriantur. Quid verò in boue nisi consilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placere? ouis autem nomine innocentum vita signatur: hoc est simulatio innocentia: quidam enim dum formam humani corporis proprietates vtriusque sexus, & insitam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse vti licenter putant. Quasi ergo ouis est, quando continentibus illud quasi bonum suggeritur, quod verè bonum non esse liquidò comprobatur. Camelus ruminat, sed non findit vngulam, & est quadam cogitatio luxuriæ, quæ quasi à ratione incipit, sed per discretionem non finitur: nonnulli etenim continentiam professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in coniugali vita saluari posse confidunt. Quid a sinus nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibusdam per fraudes illudit. A sinus etiam aliena onera portare consuevit: quo robur coniugalis copulæ designatur: quia electi coniuges onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum remissius corruant. A sinus ergo interficiendus est, sed Amalechita, quia copula coniugis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inuicem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech demoliri iubentur, quia qui castè viuere proponunt, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debent. Et alibi: Beatus, inquit, Iob crimen luxuriæ definiens, ait, Ignis est vsq; ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non solum vsque ad inquinamentum maculat, sed vsque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxuriæ scelus non obruitur, immensitate huius criminis obruuntur, secutus adiunxit, & omnia eradicans genimina.

Effectus luxuriæ commemorat breuiter S. Pontifex alio loco hinc verbis: De luxuria, cecitas mentis, inconsideratio, inconstantia, precipitatio, amor sui, odium Dei, effectus presentis sæculi, horror autem, vel desperatio futuri generantur. Quos sic explicat S. Thomas: Per vitium luxuriæ maxime appetit

Lib. 21. moralium, cap. 9.

Effectus luxuriæ.

Lib. 21. moralium, cap. 17.
22. quæst. 153.
art. 5.

titus

vitium concupisibilis vehementer intendit suo obiecto delectabili, propter vehementiam passionis, & delectationis, & ideo consequens est, quod per luxuriam maxime superiores vires deordinentur, scilicet ratio, & voluntas. Sunt enim rationis quatuor actus in agendis: primò simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, ut bonum, & quantum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus est consilium de his, quæ sunt agenda propter finem: & quantum ad hoc ponitur precipitatio, quæ importat subtractionem consilij. Tertius actus est iudicium de agendis: & quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est preceptum rationis de agendo; & quantum ad hoc ponitur inconstancia. Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus: quorum vnus est appetitus finis: & quantum ad hoc ponitur amor sui, quantum ad delectationem, quam inordinatè appetit, & per oppositum odium Dei: alius autem est eorum, quæ sunt ad finem; & quantum ad hoc ponitur affectus presentis seculi, in quo vult frui voluptate, & per oppositum desperatio futuri, quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad spirituales, sed fastidit.

De remediis contra prædictum vitium, & iudiciis
victoriae de eodem, simulque de sensuum
abnegatione.

C A P V T XV.

RIMVM remedium, quod ab omnibus in primis commendatur, est humilitas, & oratio. Ante omnia, inquit Casianus, humilitas vera, sine qua nullius penitus vitij poterit triumphus acquiri. Et S. Gregorius: Nam si mens Deo subditi humiliter despiciat, carnis suæ desideria dominando, ac præeminendo non premit. Hac humilitatis virtute paratur cognitio in primis salutaris, qua intelligit homo inimicitias, quas in carne sua circumfert, hostium aduersantium robur, audaciam, insidias, periculum denique æterni supplicij, quod imminet, nisi viriliter, perpetuoq; contra se ipsum decertet, carnem domando, libidinemque coërcendo. Propterea cum Salomone ad Deum, qui solus in tanto discrimine opem ferre potest, & vult, magna humilitate mentis accurrit, continentiam, & fortitudinem postulans. Et sciui, inquit, quia aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus

Primum remedium.
Lib. 6. cap. 1.

Lib. 5. in primū
Regum, cap. 14.

Sap. 3.

Lib. 10. Confes- sum illum. Per continentiam quippe, ait S. Augustinus, colligimur, & redigi-
sionum, cap. 29. mur in vnum, à quo in multa defluximus. Minus enim te amat (Deum allo-
quitur) qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui semper
ardet, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iu-
bes, dà quod iubes, & iube quod vis.

Secundum re-
medium.

Lib. 5. in primis
Regum, cap. 14.
Ad Es. 1. 1. 1.
de custodia
virginum.

Secundum remedium est abstinentia, & carnis afflictio. Abstinentia
ciborum, ait S. Gregorius, contra hoc vitium fortissima est. Si enim ignis libido
est, subtrahis igni materiam, cum cibos subtrahis, & vinum praesertim, in quo, vt
est apud Apostolum, luxuria est. Qua de re S. Hieronymus. Hoc obtestor, in-
quit, sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hac aduersus adolescentiam prima
arma sunt demonum. Vinum, & adolescentia duplex incendium voluptatis. Quid
oleum flammæ adiciamus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus?

Tertium re-
medium.

Lib. 6. cap. 2.
Matth. 15.

Tertium remedium est interioris hominis custodia, & cura: Prin-
cipaliter, ait Cassianus, vitij huius correctio de cordis perfectione descendit. Ex
quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire signatur. De corde, inquit, exeunt
cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furti, falsa testimonia. Il-
lud ergo est primitus expiandum, vnde fons vitæ, & mortis manare cognoscitur:
dicente Salomone: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vitæ procedit.

Prouerb. 4.

Porrò expiationis cordis duplex est ratio. Vna est abiectio, & ex-
pulsio prauarum cogitationum statim ac in animo excitantur, quod
praescribitur ab omnibus Patribus. Altera est, vt loco viciolarum, ca-
stæ, honestæque cogitationes mentem occupent. Vitare, inquit S. Gre-
gorius, turpes cogitationes non proualeat; qui honestas in se non habet: quia enim
semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Et S. Basilus:
Illud diligenter pietatis cultor obseruato, num quæ ex incuria in ipsis animo do-
micium adificavit praua affectio, & delituerit: nunc vbi peruigil illa, ac vehe-
mens in Deum mentis intentio oblanguerit, ne fortè spiritus sanctificatio, & que
inde in animum promanat illuminatio, obscurata sit: vigentibus enim his, que di-
ximus, bonis, nullam prorsus rebellionis occasionem nascuntur hæc corporis affe-
ctiones: quippe cum animus in rerum altiorum cura sit occupatus, neque corpori vs-
quam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitantibus nobis sapenumero
aliquid de rebus vitæ huius, mente acriter in aliquam cogitationem defixa, neque
oculi neque aures muneribus funguntur suis, animusque relictis sensibus in ea com-
mentatione totus inhaeret, multò profectò facilius si in animis nostris diuinus a-
mor vigerit, omnis prorsus vel leuissima à nobis de libidinibus aberit cogitatio.
Quod si sese hæc interdum loco paululum commouerint, extemplò eas facillimè in
ordinem rediget magnanimis prudentia. Huc pertinent ea quæ de obser-
uatione diuinæ legis ad carnem animæ subiiciendam, prædicant Pa-
tres: maximè verò sanctus Augustinus: Expedi, inquit, inferius subiici
superiori, vt & ille, qui sibi subiici vult, quod est inferius, se subiiciat superiori suo.

Ibidem.

Constit. mo-
nast. cap. 5.

In Psalm. 143.

Agnosce

Agnosce ordinem, quare pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iustius? quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi, serui tu ei, qui fecit te, vt tibi seruiat quod factum est propter te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: Sed tu Deo, & tibi caro. Si autem contempnis tu Deo, nunquam subiicietur tibi caro.

Quartum remedium est custodia sensuum. *Vt enim, inquit Cassianus, certa aegritudine laborantibus vtile est, vt cibi noxi ne oculorum quidem obtutibus offerantur, ne quod aspectus occasione desiderium eis lethale gignatur; ita plurimum confert ad depellendum hunc specialiter morbum quies, & solitudo.* Quod de omnibus quinque sensibus intelligi, asserit S. Augustinus his verbis: *Si virginitatem animæ integram seruare desideras, quantum potes, observa blandimenta draconis; ne fortè si incautus fueris, quinq; sensus, qui in te sunt, quasi quinq; virgines, permittas à serpente corrumpi. Quicquid enim pulchrescit visu, quicquid dulcescit gustu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocinatur odoratu, quicquid mollescit attactu, in his omnibus si incauti fuerimus, surrepentibus concupiscentiis malis, animæ & virginitatem corrumpi permittimus, & impletur illud, quod per Prophetam dictum est: Intrauit mors per fenestras vestras.* Eandem rem tractat S. Basilii cum scribit de virginitate: iubetque ita nos moderari progressum sensuum ad exteriora, ne si ad quæ velint, effundantur, superuatantem sibi interdum animam fluctibus agitent, & ad sua vitia pertrahant. Ea item quæ ab exterioribus in animam inuehuntur per sensus, angustis aditibus ita colare, vt fordium nihil in eam penetret: idque in primis agendum censet erga tactum, gustum & visum. Porrò tota hæc cura in abnegatione sensuum posita est, quæ tantæ efficacitatis esse debet, vt Dominus de ea loquens dixerit semel, iterumque: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abste; expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Idem addit de manu dextera. Illo sensum oculorum, hoc tactum significans: loquebatur autem Dominus tunc de non videnda muliere ad concupiscendum eam.

Quintum remedium est consideratio odij infiniti, quod insitum Christo Domino fuit in luxuriæ vitiū, quo iustissimè incitatus quilibet, vt illud exterminaret, effecit. nam non solum leges antiquas, quibus prohibetur, renouauit; sed eas accuratè singulari opera, sermoneque declarauit; illis grauissimas pœnas apposuit: remedia ad huiuscemodi peccata euitanda, & salutaria dedit, & mirifica; ipso etiam loquendi modo quatum ab eis abhorreret significans: vt cum ait: *Erue oculum, abscinde manum, proiice.* Suasit deinde virginitatem, celibatum, quæ Christianæ perfectionis magnam partem esse voluit, auxit vtriusque laudem perpetuitatis vtriusque commendatione, cuius ipse primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, sed

nouum, & singulare exemplum. Quippe qui à virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate seruata, virgo ita vixit toto vitæ suæ tempore, vt nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in alijs absque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduersarij Iudæi, qui, vt canes venatici peruestigarunt omnia dicta eius, & facta, in eius vitam curiosissimè inquirentes, ne tenuissimæ quidem suspicionis maculæ huius odorem affecti vnquam sunt, quo eum huius culpæ reum facere, se posse crediderint.

Primum indicium.

*In I. Reg. lib. 5.
cap. 11.
Epib. 6. moral.
Cap. 17.*

Primum indicium necessarium perfectæ continentiæ, & castitatis est, cum homo Dei gratia, & abnegationis virtute eò peruenit, vt si experitur carnis stimulos, eos sine sua culpa patiat. S. Gregorius hanc appellat perfectionem castitatis, & addit: *Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moueat, sed tamen tolli potest carni violentia motionis, vt relinquatur ei motus; sed eidem motui omnis delectationis obscenitas auferatur, & simplex motus ille sit, in quo aliqua libidinis turpitudine non sit. Et postea, cum abstinentes quosq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscenitatum aculeos tollit; sed eù ipsos motus naturales deserit, vt tentari semper possint, vinci nunquam possint, dum id deserit, quod eù valdè displicet, sed sic debilitat, quod deserit, vt præualere victoribus, non permittat.* Confirmat denique id Apostoli verbis: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Quia debilitatos viderat, qui remanserant (motus) dicit, nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. Quid est ergo quod deplorat, legem inesse membris legi mentis repugnantem? nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent. Vellent quippe sic manere in carne, vt contra voluntatem de carne nulla sustinerent: quod quidem quia impossibile est, præmisit dicens; Velle adiacet mihi, posse autem non inuenio: non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio: quasi dicat, vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Angeli Dei in cælo. Sed hoc posse non inuenio, quia quamdiu mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me. Sanctus Augustinus idem sentit, aitque, concupiscentiam quæ ambigat, posse minui, non posse consumi?*

Libro contra Iulianum, cap. 5. & 8. lib. 2. circ. asinum.

Secundum indicium.

Ibidem.

Secundum indicium est præuentio prauæ cogitationis, aut subita & facilis victoria eiusdem, cum se ingerit animo. Hoc idem affirmat S. Gregorius: *Ad Sanctorum, inquit, confictum aliquando immunda cogitatio præuenit: aliquando insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra legem mentis: sed quia victores iam sunt; hostes in fugam versos non timent, si ad pugnam redeunt, quia cum eù pariter pugnare non possunt; nam cum praua cogitatio ob-*

uritat. prius eam abiciunt, quàm de eius suggestione caro moueatur. Bene ergò de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt alij, & duo pariter ex eis non sunt relictij; quia per macerationem corporis in tantum proficiunt in culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non finitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus sensibus corporis electi percipiunt.

Tertium indicium est diminutio concupiscentiæ, quamuis enim hæc non omnino tollitur, virtutes tamen, & frequenti abnegationis vsu frangitur: *Desideria carnis*, inquit S. Augustinus, *sunt in alijs maiora, in alijs minora, prout quisq; in hominis interioris nouitate profecerit.* Ex qua S. Augustini doctrina, accedente simul aliqua experientia, cum studio perfectionis coniuncta, existunt aliqua alia indicia, quæ dat Cassianus, quæ nos etiam hîc ponemus ad proficientem excitandum ad amorem castitatis, & laborem abnegationis.

Quartum indicium. ad hunc amorem accendunt maximè hominis animum gradus castitatis, quos recenset idem Auctor his verbis: *Primus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius ne scemineo, vel tenuiter ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cum memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel necessitas lectionis ingerit, subtilissimus mentem voluptatiæ actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam simplex, ac ministerium humano generi necessario contributum tranquillo, & puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius recordatione cœcipiat, quàm si operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus sceminarum, vel dormiens illudatur.*

Hæc Cassiani doctrina similis est illi, quam tradidit in sexto institutionum libro: videturque contraria sententiis sanctorum Patrum, Augustini præsertim, & Gregorij, qui asserunt motus carnis tolli non posse, & concupiscentiam non posse consumi: fauere etiam illis, qui cum Stoicis apathiam laudant, & vt finem proficientibus propositum volunt. Quare piè exponendus est Cassianus: primùm quidem, vt id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum castitatis gradum posse conscendere, in quo constitutus concupiscentiæ stimulos vix, ac ne vix quidem sentiat. perinde ac si eius incitamenta omnino iam essent extincta; quod ille significat, cum ita scribit: *Magna, ac mirifica sunt, nec vlli hominum, nisi his tantum, qui experti sunt nota, quæ Dominus fidelibus suis, adhuc in isto corruptionis vasculo constitutu ineffabili liberalitate largitur. De quibus Propheta, Mira opera tua. Et paulò post: Quis enim non obstupescat opera Dei, cum illum ignem libidinis, quem*

Tertium indicium.

Lib. I. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 27.

Quartum indicium.

Collatione 12. cap. 7.

Cap. 10. 10. 11. & 12.

Collatione 12. cap. 12.

Psal. 138.

natura-

naturalem antea, & velut inextinguibilem esse, credebat, ita refriguisse pensaverit, ut ne simplici quidem corporis motu se sentiat incitari? Et quidem aliquibus donum hoc diuinitus fuisse concessum dubitat nemo, qui vel leuiter sanctorum virorum res gestas attigerit.

Deinde quanquam Cassianus videtur velle abrogare omnem motionem carnis etiam in dormientibus, nihilominus ipsemet alicubi significat, in perfectis etiam viris remanere sensum aliquem huiusmodi motionum, quem non putat de castitatis perfectione quicquam detrudere: sic enim ait in ipsamet eadem collatione, in qua adeo seuerus est aduersus carnis stimulos: *Quod autem per hoc ineuitabilem commotionem carnis asseritis, quod vrina cum vesicam iugi stillatione repleuerit, quieta suscitetur membra, licet veris sectatoribus puritatis ad obtinendam eam nihil preiudicet ista commotio, quam hac solet interdum etiam per soporem necessitas excitare: sciendum tamen est, quod ita si commota fuerint membra ad quietem propria reducantur castitatis imperio, ut non modo cum nullo pruritu, sed ne cum minima quidem libidinis recordatione sedentur.* Addit ita temperate aquam bibendam, ut illum ineuitabilem corporis motum non solum rarissimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, ut ita dicam, ignem, & absque vllius adustionis ardore rorantem suscitetur flammam, instar Mosaicæ visionis rubi ardentis, & non combusti: fornacis etiam Chaldaicæ: denique ut incipiamus in corpore possidere: *Cum ambulaueris per ignem non combureris, flamma non ardebit in te.* Quod etiam in fine collationis expressit, cum sic scripsit: *Hæc est consummatio castitatis, ut vigilantem monachum oblectatio libidinis nulla perstringat, & quiescentem somniorum non fallat illusio: sed cum dormienti tantum per sopite mentis incuriam commotio carnis obrepserit, quemadmodum sine vlla titillatione voluptatis excitata est, ita etiam sine vlllo pruritu corporis conquiescat.* Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigilantibus, & dormientibus, sed exutum in perfectis viris oblectatione, voluptate, pruritu.

Quintum indicium.

Quintum indicium est feruens castitatis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc est, de stimulis illis etiam naturalibus carnis, & de somniorum quoque ludibriis, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis conceditur. Quæ fuerunt S. Augustini & aliorum vota, & preces: *Numquid, ait, non potens est manus tua, Deus omnipotens, sanare omnes languores animæ meæ, atque abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei corporis extinguere? Augebis, Domine, magis magisque munera tua in me, ut anima mea sequatur me ad te concupiscentiæ vitio expedita, ut non sit rebellis sibi.* Legantur quæ scribit etiam super Genesim.

Sextum indicium.

Sextum indicium est diligentissima sensuum custodia: qua de re multa Patres: sed admirandum est ut ingenij, sic spiritus acumen in S.

Cap. 11.

Exodi 3.
Daniel. 3.
Isaia 43.

Cap. 16.

Lib. 10. Confess. cap. 30.

Lib. 12. cap. 15.

in S. Augustino, quo culpas etiam leuissimas in usu oculorum, & aurium cernit: de iisque à Domino veniam precatur. Loquens enim de sacro psalmorum cantu, sic ait: *Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor: & tunc mallem non audire cantantem.* Commemorans item non mulierum, aut adolescentulorum pulchritudinem, & aspectum, sed colorum, & aliarum rerum creaturarum formas: *Resisto, inquit, seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam. & erigo ad te inuisibiles oculos, vt tu euellas de laqueo pedes meos. Tu subinde euellis eos, nam illaqueantur. Tu non cessas euellere, ego autem crebrò hæreo, vbiq; sparsis insidiis, quoniam non dormies, neq; dormitabis, qui custodis Israël.*

Lib. 10. Confess. cap. 23.
Cap. 24.

Psalm. 120.

De Auaritiæ abnegatione.

CAPVT XVI.

NON poterat Apostolus avaritiã detestabiliorem redere, quàm nominando idolorum seruitutem, & hoc idèò, quia, vt ait S. Augustinus: *Peruersi, & auari frui volunt nummo, vt autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, sed Deum propter nummum colunt: quia nimirum, licet Deum agnoscant, & reuereantur tanquam rerum omnium parentem, immoderato tamen affectu, quo in sordibus pecunia inhaerescunt, eum vltimum sui finem, & summum bonum esse re, & factò negare videntur. Itaq; in pecunia conuiescunt: ac si nulla Dei cura, & prouidentia egere deberent vnquam. Quod sanè immane scelus est, & ab eodem patre alibi cum hereseos crimine comparatum. Proprietas autem avaritiæ præcipua est auiditas inexhausta plura semper possidendi, quæ nulla copia, diuitiis nullis fatiari possit: quam sequitur etiam crudelitas infatiabilis, quam auari in alios homines adhibent, vt eorum bonis suas libidines expleant: vt eos propterea peiores vrsis, & lupis, & Dæmonibus ipsis simillimos vocet S. Chrysostomus: apud quem pestis huius detestationem quisque facile legere poterit in eius libris, præsertim in Epistolam ad Corinthios.*

Natura avaritiae.
Collat. 3.
Lib. 11. de ciuitate Dei, cap. 25.

Lib. 4. de Baptismo 9. Dominat. cap. 4. & 9.

Homil. 9. 1. Cor. 3. homil. 11. 1. Cor. 4. hom. 23. 2. Cor. 11. homil. 15. cap. 5. & 23. cap. 10. & 19. 2. Corinth. 9.

Duobus autem modis avaritiæ tentationibus homines pulsantur: vno videlicet illi, qui in mundo sunt, nec de nuncio rebus terrenis remittendo cogitant: altero autem qui perfectionem Euangelicam propositã habent. Priores enim tanquam deuictos, inquit S. Gregorius, quasi ex ratione solet exhortari cùm dicit, *Valde sine culpa est, quod quædam habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere pertimescis, & quod malè alius retinet, ipse melius expendis.* Et alibi: *sæpe etiam quod avaritia*

Prior modus.
Lib. 31. moral. cap. 17.

Lib. 2. super

Ezechiel. ho-
mi. 20.

ex appetitu suggerit, necessitatem putat: & cum minora sufficiant, docet maiora deesse, atq; incautus animus quandam quasi necessitatem patitur, quam parit, & cum minima sunt, quæ desiderat, suam sibi auaritiam aliquo modo excusat. In hoc numero ponendi sunt homines illi Ecclesiastici, quos occupat auaritia: quos deplorat idem summus Pontifex: Tenet enim, inquit, captiuum cor seu a cupiditas, & licitum suadet esse malum, quod imperat. Quis igitur post hoc locus contra auaritiam tutus esse præualeat, si Dei illi à prauis sacerdotibus aperiatur Ecclesia? quando ouium septa inuiolata custodiet, qui intrare lupum inuitat?

Alter modus.
Serm. 4. de ad-
uentu.

Posteriores verò nempe perfectionis studiosos homines aliter ag-
greditur: vel ad modum, quem scribit S. Bernardus: Videmus, inquit, pauperes aliquot, qui si veram haberent paupertatem, non aded pusillanimes inuenirentur, & tristes, utpote reges, & reges cæli. Sed hi sunt, qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, ut nihil eis desit, & sic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur: vel certè ad eum modum, quem particulatim tentationes huius generis explicans Cassianus ponit in hæc verba: Hæc mistos quosdã, & rationabiles colores, ob quos reseruare sibi aliquid pecuniæ monachus debeat, vel parare, describit: nam & ea, quæ præbentur in monasterio queritur nõ esse sufficientia, & sano, robustoq; corpore vix posse tolerari: quid faciendum sit, si valetudo mala carnis emerferit, monasterij præstationem esse pertenuem, & negligentiam erga ægotantes maximam: ipsum etiam vestimentum non sufficere, quod præbatur: & nisi parauerit sibi viatici sumptus, & euectionis transmarinæ mercedem, non posse cum voluerit transmigrare. Itaq; cum huiuscemodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter vnum saltem denarium acquirere possit, excogitat. Tum deinde diuturna vita promittitur, senectus incurua, infirmitates diuersæ, & prolixæ, quæ nisi maior summa in iuuentute fuerit præparata, tolerari in senectæ non possunt. Ibidem plura, quæ utinam omnia non etiam in homines nostri temporis religiosos, & paupertatem solemnii voti religione professos dici possint.

Lib. 7. Instit.
cap. 7.

Effectus auaritia.

Lib. 1. moral.
cap. 31. 2. 2. 9.
118. artic. 8.

Effectus auaritiæ recensentur à S. Gregorio hoc modo: De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiã obdurations cordis oriuntur. S. Thomas: Quia, inquit, auaritia est superfluus amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim superabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra misericordiam, quia scilicet cor auari non emollitur, ut de diuitiis suis subueniat miseris. Secundò ad auaritiã pertinet superabundare, in accipiendo: & secundùm hoc auaritia potest considerari dupliciter: vno modo secundùm quod in affectu, & sic oritur inquietudo, in quantum ingerit homini sollicitudinem, & curas superfluas: alio modo potest considerari in effectu, & sic acquirendo aliena vitur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentias, quandoq; autem dolo, quod si fiat verbo; fallacia erit quantum ad simplex

simplex verbum; periurium autem, si addatur confirmatio iuramenti. Si autē dolus in opere committitur, sic quantum ad res erit fraus, quantum ad personas proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Christum.

Primum remedium est grauitas peccati auaritiæ, de qua initio capitis loquebamur: hæc enim si perpendatur, facile auocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præfertim quia scelus hoc non solum per se immane est, sed est etiam principium, & causa aliorum peccatorum: *Qui festinat ditari, inquit Sapiens, non erit innocens. Professus enim, ait sanctus Gregorius, qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, & more auium captus, cum escam terrenarum rerum auide conspicit, quo stranguletur, peccati laqueo non agnoscit.* Quam etiam ob rem scribit Apostolus: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Quare diuitiæ laquei sunt, & tentationes: immò radix omnium malorum, vt idem ait, *cupiditas est.* Igitur potest etiam causa esse impotentia: ac tunc, *quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur?*

Secundum remedium contentum esse paucis, vt est natura, sicque magnis molestiis liberari. S. Gregorius in illa Iob verba: *Cum satiatus fuerit, ardebitur, & omnis dolor irruet super eum, ait, omnis dolor super eum irruit, quem & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum verò cura custodia, & illic quandoq; pœna vltionis cremat.* Mira autem est securitas cordis aliena non querere, sed vniuscuiusq; diei victu contentum manere. Et huc pertinent quæ idem in pastoralis scribit: *Quæ est illa pietas cum sufficientia, ab Apostolo laudata, & prius à Salomone expetita.* Ad quam complectendam facile adducitur homo, si, vt idem Sanctus docet, verbis admonentis, quàm fugitiua sit vita monstratur, si eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diuitiis diu manere nequiverunt: quibus festina mors repente, & simul abstulit, quicquid eorum nequitia nec simul, nec repente congregauit: qui non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicum causas rapina detulerunt.

Tertium remedium est, si abundant diuitiæ, liberalitas: officiis enim virtutis vitium contrarium paulatim cõuellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quæ de elemosynis in Scripturis, & apud sanctos Patres scripta reperiuntur. Et hæc remedia sufficiant mundanis hominibus, vt declinent auaritiam. Nunc aliqua dicenda, quæ religiosos homines inuent ad hanc pestem fugiendam.

Quartum remedium. Tam sanctus Gregorius, quàm Cassianus referunt causam auaritiæ religiosorum hominum in perniciosissimâ tepiditate: *Auaritia, inquit sanctus Gregorius, non solet euenire illis,*

qui viriliter currunt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, sed his maximè, qui effeminato gressu gradientes per blandimenta sæculi resoluuntur. Et Cassianus ait, nasci hoc vitium ex torpidæ mentis ignauia: quare fugandus est tepor cordis, & sanandus languor animi, vt pellatur auaritia. De tepore autem postea agendum nobis est vniuersè: nunc teporem, qui auaritiam generat, persequimur.

Lib. 7. cap. 1.

Quintum remedium.

Lib. 7. cap. 14.
4. Reg. 5.

Quintum remedium est cogitatio vtilissima peccatorum huius generis, quorum mentio fit in sacris literis, & pœnarum, quas de illis dederunt Deo, & hominibus, auctores eorum: de quibus sic Cassianus: Giezi, inquit, ea, quæ ante quidem possederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetiæ non meruit possidere, quam per successionem vel hereditariam à suo habuit magistro suscipere; verùm etiam è contrario aterna lœpra S. Elisei maledictione perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas antea Christum secutus abiecerat, non solùm ad proditorem Domini lapsus, Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam finire non meruit communi exitu, eamq; violenta morte conclusit. Ananias verò, & Saphira reseruantes partem quandam ex his, quæ possederant, apostolico ore morte multantur.

Acher. 9.

Sextum remedium.

Hebr. 13.
Deut. 31.
Luca 12.

Sextum remedium est amor paupertatis Euangelicæ, quæ maximè nititur spe in Dei optimi, & maximi prouidentia, qui dicit: Non te deseram, neque derelinquam: & de qua Dominus, cùm auarum descripsisset, concludens: Sic est qui thesaurizat, & non est in Deum diues. Addit: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, & corpori, quid induamini, Pater vester scit, quoniam his indigetis. Et post multa amantissimè dicta: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit PATRI vestro dare vobis regnum.

Lib. Institut.
cap. 21.

Oportet autem, vt amor paupertatis comes sit obedientia religiosi legibus, quæ de paupertate constitutæ sunt, propriæ in vno quoque religiosorum ordine. Si enim ab eis vel tantillum discedatur, maximam necesse est aperiri ianuam ad perniciem paupertatis, & totius disciplinæ, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam minima quæque paupertati non congruentia abiicienda sunt, & detestanda, tantùm perfectioni inimicissima. De auaritia, inquit Cassianus, erit summa victoria, si nec minuto quidem nummo conscientia monachi polluat: impossibile namq; est, eum, qui victus exigua stipe concupiscentiæ semel in corde suo radicem suscepit, non maioris desiderij protinus incendio conflagrari. Ideoque non solum pecuniarum est cauenda possessio, verùm etiam voluntas ipsa ab animo penitus extrudenda: non enim tam effectus philargyriæ vitandus est, quàm affectus ipsius radicatus amputandus. Et sanè mōstro similis est religiosus ille, hoc est, cōflatus ex homine mūdano, & religioso, qui quæ reliquisse profitetur, cùm Deo se consecrat, re ipsa possidet Deo iam consecratus.

Et

Et eò deformius monstrum est, quò fortassis quis neglecto ampliori patrimonio, nullius momenti rebus quasi araneorum telis musca; irretitus tenetur. Scitum est certè dictum illud S. Basilij aduersus Senatorem quendam, quem dicit Casianus, mundo spreto, quædam sibi de suis facultatibus referuasse, & *Senatorem*, inquit, *perdidisti, & monachum non fecisti.* *Lib. 7. cap. 19.*

Septimum remedium est exemplum Christi Domini, qui auaritiæ inimicissimus fuit, & verbis, & factis. Pauperrimam vitam prætulit omnibus mundi huius commodis. Pauper in stabulo natus; in domo in sinu parentum pauperum educatus; pauperrimè vixit, immò mendicus alienis opibus sustentatus, & longè pauperior, atque adeò nudus in cruce mortuus est, in alienum sepulchrum inferendus. Ut meritò dixerit: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum.* *Septimum remedium. Luc. 9.*

Primum indicium, quo cognoscitur curationi vicinus auarus, nõ tam in ipso auaro est, quàm extra: aut si in ipso est, ab iis, quæ extra sunt, emanat. Est enim auaritia vitium, quod, vt ait Casianus: *Sine vlla precedente naturali occasione concreuit, sed solius corruptæ, ac male voluntatis arbitrio, & cum nulla habeat in nobis de naturali instinctu principia, extrinsecus contrahitur.* Hoc est, nõ habet in homine eos impetus appetitus, quos habet fornicatio, gula, & ira. Ob id maiorem vim ad illud in homine progignendum habent rerum externarũ species: vt propterea auaritia appelletur à S. Ioanne *concupiscentia oculorum*. Inde igitur expectandum remedium, vnde malum exortum est: vt videlicet auarus calamitatibus concutiatur, aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in corporis bonis. *Clamauerunt enim ad Dominum cum tribularentur.* Et: *Vexatio dat intellectum.* *1. Ioan. 20. Psalm. 106. Isaia 26.* Tunc enim auari si id non alia ratione obtineri potest ab huiusmodi hominibus, vel inuiti fatentur, spinas esse diuitias, & necesse esse facere sibi amicos de mamona iniquitatis, vt cum deficient, recipiantur in æterna tabernacula. Et dum in labore hominum sunt, si adhuc non didicerunt bene, desinunt certè malefacere, abstinenteque à pauperum hominum vexationibus, & sensus ipse, metuque malorum illis salutis initium aliquod est.

Secundum Indicium recuperandæ valetudinis, & auaritiæ depellendi in homine religioso non occurrit maius, quàm si magno animo obtemperet legibus sui ordinis, ac nulla mercede in vinea Domini elaboret: & gratis det, quod accepit: reliqua autem petat ex capite de renunciatione. & quæ sint veræ diuitiæ religiosi cognoscat ex his, quæ scribit S. Augustinus de ciuitate Dei. *Secundum indicium. Lib. 1. cap. 10.*

De Iræ abnegatione.

CAPVT XVII.

ANCTVS BASILIUS: Indignatio, inquit, & ira plurimum inuicem differunt: est enim indignatio stimulus quidam breuis, & subitius, acutusq; passionis vapor: ira verò permanens, ac diuturna tristitia, aptaq; sese otiosè vlscisci, veluti libido quadam se vindicandi. Animaduertere verò opus est, quod utroq; modo, & affectu homines delinquant, vel furore subito contra irritantes commoti, vel per dolos, & insidias eos, à quibus patiuntur iniuriam circumuenientes, quæ ambo nobis omnino cauenda.

Iræ proprietates explicat S. Basilius, & S. Augustinus, & alij, sed S. Gregorius commemorat, vt solet, accuratissimè: Exiit hominem similitudine Dei, qui cum tranquillitate iudicat, dilaniat enim mentem, vt nec sibi metipsum congruat. Per iram, inquit, sapientia perditur, vt quid, quoque ordine agendum sit, omnino nesciatur. Ira, ait Salomon, in sinu stulti requiescit. Per iram vita amittitur; etiam si sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes. Per iram iustitia relinquatur, sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur. Per iram gratia vitæ socialis amittitur. Noli, inquit Sapiens, esse asiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilius est ad irascendum? quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, vt bestialiter solus viuat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus suscitatur rixas. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram: quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excutitur: quo contra scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum? Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam sancto Spiritui habitationem claudit: cuius recessione animus vacuus ad apertam mox insaniam ducitur: nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitatur, corpus tremat, lingua se prepedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Lingua quidem clamorem format, sed sensu quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste abreptitius longè est, qui actionis suæ conscius non est? vnde fit plerumque, vt vsque ad manus iræ profiliat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat. Aliquando in maledictionis iaculum linguam vertit: Fratris namq; interitum precibus exposcit: fitq; vt voce, & voto homicidium peragat. Et paulò post diuerfa iræ genera numerans ait: Sciendum est quod nonnullos ira citius accedit, facilius deserit, nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutius tenet: alij namq; accensis calami similes dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt.

Natura ira.
Homil. de ira.

Ibidem.

Lib. 5. moralium, cap. 31.

Proverb. 22.

Ecclesiast. 7.

Iacob. 1.

Proverb. 22.

Proverb. 16.

Ephes. 4.

Isaia 66.

dunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinus in fauilla frigescent: alij autem lignis grauioribus, durioribusq; non dispares, accensionem tarde suscipiunt, sed tamen accensi semel difficiliter extinguuntur: alij autem, quod est nequius, & citius iracundia flammam accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli vero has, & tarde suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoscimus, quia & ad tràquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

Tentatio autem iræ est ea ipsa causa, quam iratus se iustam putat habere suæ iracundiæ, cum irascitur: nemo enim sine causa irascitur, vt propterea ira semper sit cum imagine saltem rationis coniuncta; quamuis eadem initium insanix nominetur, quia errore suæ opinionis fallitur, qui vitiosè excandescit. *Ira*, inquit idem S. Gregorius alibi, deuidtum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cum dicit: *Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt: immo hæc patienter tolerare peccatum est, quia et si non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur.*

Lib. 31. mor.
ral. cap. 17.

Effectus iræ sunt hi, auctore eodem S. Pontifice: *Rixæ, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia.* S. Thomas sic explicat: *Ira potest tripliciter considerari: vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia: vnum ex parte eius, contra quem quis irascitur, quem reputat indignum, vt sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio; aliud autem vitium est ex parte ipsius, in quantum scilicet excogitat diuersas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum suum replet, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira, secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit, vna quidem, secundum hoc, quod homo in modo loquendi iram suam demonstrat, & sic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata, & confusa locutio, vt racha: alia etiam est inordinatio, secundum quod aliquis prorumpit in verba iniuriosa, quæ quidem si sint contra Deum, erit blasphemia; si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira, secundum quod procedit vsq; ad factum, & sic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ factis proximis inferuntur ex ira. Lege etiam quæ Cassianus habet initio octaui libri.*

Effectus ira.
Ibidem.
22. quæst. 158.
art. 7.
Primo.

Secundo.

Tertio.

Cap. 1.

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis: *Mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati potest, sibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris sui probra cogitans ad aduersa se preparat: quæ nimirum venientia tanto fortius excipit, quanto se cautius ex præscientia armavit: qui enim improvidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumq; citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat: nam qui mala imminetia per sollicitudinem prænotat, hostiles incurfus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde nesciens depre-*

Primum remedium.

hendit

bendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suae primordia cuncta debet aduersa meditari; vt semper hac cogitans, semper contra haec thorace patientiae munitus, & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid accesserit, lucrum putet. Et quia hic S. Gregorius monet vt Redemptoris nostri probra interim cogitentur, afferro alterum remedium ex sancto Basilio. Sice-
nim habet:

Homil. de ira.

Secundum re-
medium.
Ioan, 8.

Si stultus, & indoctus appellaberis, reminiscere eorū, quae à Iudaeis iactata sunt in veram sapientiam: Samaritanus es, & Daemonium habes. Alapa, seu pugillo casus es? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus est passus: nec enim ab expuentibus, aut cadentibus faciem auertit. Calumniam pateris? & Dominus: Tu a laceratur vestis. & à Domino quoq; vestis per vim extracta, & super eam misse sortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius imaginationem peruenias. Talia, & horum similia tibi succurrant, mentisque tue impetum, ac iram compefcant. Similes namq; preparationes, & animi dispositiones morsus cordis, & impulsus facile delebunt, & animi cogitationes in tranquillum statum deducunt.

Tertium re-
medium.

Tertium remedium ex eodem sancto Gregorio petatur: *Modus*, inquit, seruandae mansuetudinis est, vt cum alienos excessus inspiciamus, nostra quibus in aliis excessimus delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena: patienter namq; illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit; quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari; & quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur: quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo saepe se recolit patenda peccasse.

Primum in-
dicium.

Ibidem.

Psal. 142.

Psal. 76.

Primum indicium victoriæ alicuius iræ est, cohibere saltem externos motus, si internos non ita facile, aut citò possumus. Si aliquid animo pateris, ait sanctus Basilius, saltem in te conde tristitiam: In me turbatum est cor meum, inquit Prophetas: hoc est, non extra turbationem animi ostendis, sed veluti quandam intra litcus abruptam vnam retinui. Turbatus sum, & non sum locutus, ait idem.

Secundum
iudicium.

Secundum indicium est cum fœdum nobis videtur ira commoueri, erubescimusque, si deprehendimur irati à viris prudentibus. hic enim gradus est ad abnegandos, & extinguendos irarum internos ardores, cum videlicet, iam incipimus nos ipsos erubescere, etiam si animo solū, nō extra, iracundia concitatur. *Sedabis*, inquit sanctus Basilius, mentem latrantem, & exacerbatam, si tecum in tui cordis recessu rationis tribunal verebere: quem admodum pueri immodestum aliquid agentes viri venerabilis praesentiam vereri solent: Itaque animus ipse sibi speculum erit, in quam turpis sit iræ facies, intuebitur se ipsumq; auersabitur, & corrigit.

Tertium

Tertium indicium est, cum rectè factis, & dictis, malè dicta, facta-
 ñe alterius in nos compenfamus: id enim maximo argumento est
 iracundiæ iam restinctæ. Et quia iracundia leuis esse animi, atque in-
 firmi videtur, contrà, hoc officium magnam animi constantiam, for-
 titudinemq; declarat. Ille maledixit, ait S. Basilius, tu benedicas. Verbera-
 uit, tu patere. Expuit, nihilq; te existimauit, tu cogita quemadmodum es terra, &
 in terram reuerteris: his namq; modis, atq; rationibus te confirmans, longè leuio-
 ra quàm reuera sint inuenies tibi aduersarij facta, iurgiaq;, sic etiam talionem illi
 reddes, ostendesq;, quàm sis contumelie inuulnerabilis, ac præclaram tibi patien-
 tiæ coronam comparabis, dum alterius insaniam, occasionem philosophiæ, ac tuo-
 rum feceris meritorum. Hæc porrò omnia, & quicquid in hanc senten-
 tiam dicitur, requirunt in proficiëte magnam animi submissionem,
 & voluntatis propriæ abnegationem, quando quidem omnis nostra
 iracundia ex eo ortum habet, quod alij nos contemnât, aut certè nos
 ab aliis contemni existimamus. Et si horum neutrum est, dolemus, &
 grauius ferimus, impediri voluntatem nostram, aut id fieri, quod
 non fieri vllò modo, vel certè aliter fieri volumus. Quare superbiæ, &
 voluntatis propriæ abnegatio iræ victoria est, eoq; gloriofior, quo
 illa vehementior, & fortior.

Quartum indicium est, vt cum exurgit iracundiã aliqua, non e-
 nim omnis iracundia semper est repudianda, non præueniat ratio-
 nem, sed sequatur: sitq; non dux, sed ministra consilij, officiiuë. Ita,
 ait S. Basilius, iram retineamus vt equum iugatem nobis ratione ac freno quodã
 obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredien-
 tem, qua mentis recto consilio dirigitur. Addit autem idem; vt miles duci, sic
 iracundia rationi adiurrix est contra peccatum. Quo ex dicto fortassis Cas-
 sianus accepit, quod scribit sæpe, iræ ministerium ad hoc nobis so-
 lum esse infertum, vt lasciuiuentibus motibus, ac vitiis animæ nostræ
 irascamur. Qua tamen in re sequenda nobis est reliquorum patrum
 omnium communis sententia, quæ sic à S. Gregorio explicatur. Sci-
 endum est, inquit, quod alia est ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus
 iustitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex vir-
 tute surgeret, diuinæ animaduersionis impetum Phinees per gladium nõ placasset.
 Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabilis supernæ vltionis
 excitauit: nam quod contra subditorum vitia tepuit, eò contra illum districtio æ-
 terni Rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: Irascimini, & nolite pec-
 care. Quod nimirum non rectè intelligunt (hoc videtur scriptum aduersus
 Cassianum) qui irasci nos nobis tantummodò, non etiam proximis delinquen-
 tibus volunt. Si enim sic proximos, vt nos amare precipimur, restat, vt sic eorum
 erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Me-

Tertium indi-
cium.Quartum in-
dicium.Lib. 8. cap. 6.
7. & 8.Lib. 5. moral.
cap. 31.

Num. 25.

Psalm. 4.

Ecclesiast. 7.

Psalm. 6.

lior est ira visus, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Da hac iterum Psalmista ait: Turbatus est pro ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excacat; ira autem per zelum turbat: quia cum saltem zeli emulatione concutitur, ea, quae nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Sed eadem emulatio post paululum in tranquillitate largius aperit, quae hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur, ne videat, inde proficit, ut ad videndum verius clarescat. Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij solis nube obducti, & addit id, in quo summa est huius indicij; sed cum per zelum animus mouetur, curandum summo-perè est, ut nec hac eadem, quae instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur: nec quasi Domina praeeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur: nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus seruire contemnit, & tanto se impudentius dilatat, quanto impatientiae vitium virtutem putat. Concludit modum, tempusque in ultione peccati considerandum, retractando restringendam animi perturbationem, animositatem reprimendam, motus feruidos sub æquitate disponendos, ut fiat iustior vltor alienus, quò prius extitit victor suus. Lege etiam S. Chrysostomum in extrema homilia sexta de laudibus S. Pauli.

De Acedia abnegatione.

CAPVT XVIII.

Natura acedia.

Lib. 2. cap. 14.

2. 2. q. 35. art. 1.

ACEDIA à S. Damasceno dicitur tristitia aggrauans, & ita hominem deprimens, ut ait S. Thomas, ut nihil ei agere libeat. Ideò habet annexum, & inseparabilem comitem tædium animi, & torporem benè agendi deiicientem totum hominem languore pigro, & inducentem mentis continuam amaritudinem. Hinc ait Doctor quidam, nascitur ex vehemientiore tristitia taciturnitas, & defectio vocis, quod adeò absorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, ut in vocem depromendam non exeat, sed sui ipsius confusione, & obnubilatione impediatur, detineaturque constricta, ne sermonem efformet. Cassianus distinguit acediam à tristitia; sed S. Gregorius melius coniungit, ut ait S. Thomas, quia tristitia, inquit, non est vitium distinctum ab aliis. Omne etenim vitium refugit bonum virtutis oppositæ: & tristitia, quæ est de priuatione quietis in corpore contra id quod laboriosum est, secundum

Clitonius in
Damascenum.

Lib. 9. & 10.

Lib. 1. in primum Regum,
cap. 14.

Ibidem art. 4.
ad 3.

dum quod aliqui eam distinguunt ab acedia, est propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis tristitia, quam ea, quæ est de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia est: quæ idcirco est vitium capitale.

Sanctus Augustinus de tentationibus loquens, asserit primum *In Psalm. 106.* tentari hominem conuersum ad Deum tentatione famis cognoscendæ veritatis, quam antè ignorauit: quam cognitionem ubi Dei dono adeptus est, tentari deinde tentatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri se dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus tentationibus scripsimus aliqua in primo libro: postremò tentatione tædij, his verbis scribens: *Quisquis talis est, & vicis illas difficultates, & probabiliter iam conuersatur inter homines sine vlla querela malorum morum, excipitur tertia tentatione tædij cuiusdam, in mora huius vitæ, ita vt aliquando cum nec legere, nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: prius enim periclitabatur fame, postea fastidio. vnde & hoc nisi de quodam languore animæ? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam post periculum imperitiæ, & concupiscentiæ, de quibus duobus te euasisse lataris, vide ne tadium, fastidiumq; te necet. Non est & ista leuis tentatio.*

S. Bernardus in eandem sententiam scribens, addit quædam ad naturam acediæ explicandam pertinentia. Sunt autem hæc: *Tractatus de passione Domini, cap. 19.* Sunt, inquit, nonnulli, qui bona quidem opera faciunt, vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hæc agenda nulla alacritate mouentur. Quod vitium proprie acedia dicitur. & hoc quidem vitio religiosi homines maximè affliguntur: nam seculares admodum pauci, & si hoc sit vitium, non animaduertunt: mundo enim alligati spiritualis vitij vix possunt apprehendere nomen, cum tamen hoc vitium inter septem principalia nominetur. Est autem vitium acediæ quod quendam torporem incutit animæ, vt ipsi omnia exercitia spiritualia quasi inspida videantur, & in graue tadium conuertantur. De quo tadio dicit *Psalm. 118.* Dormi- *Psalm. 106.* tauit anima mea præ tadio. Et alibi: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis. Tanto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, vt omnem escam, id est, omne spirituale exercitiū abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant vsq; ad portas mortis, id est, vt etiam ipsius vitæ fastidium habentes, morte finiri desiderent, cum S. Iob dicentes: *Iob 10.* Tædet animam meam vitæ meæ.

Effectus acediæ sic à S. Gregorio describuntur: *Effectus acediæ* (quam vt suprâ diximus, eandem censet esse cum acedia) *malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur.* S. Thomas sic exponit: *Quia, inquit, nullus diu potest manere* *2. 2. q. 35. art. 4. ad 2.*

abſq; delectatione cum triftitia, neceſſe eſt, vt ex triftitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo vt homo recedat à contriftantibus; alio modo vt ad alia tranſeat, in quibus delectatur: vt qui non poſſunt gaudere in ſpiritualibus delectationibus, transferunt ſe ad corporales. In fuga autem triftitiæ talis proceſſus attēditur, quia primò homo fugit contriftantia, ſecundò etiam impugnat ea, quæ triftitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus triftatur acedia, ſunt & ſinis, & ea, quæ ſunt ad ſinem. Fuga autem ſinis fit per deſperationem; Fuga autem bonorum, quæ ſunt ad ſinem, quantum ad ardua, quæ ſubſunt conſiliis, fit per puſillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iuſtitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contriftantium bonorum ſpiritualium, quandoq; quidem eſt circa homines, qui ad bona ſpiritualia reducuntur, & hic eſt rancor: quandoq; autem ſe extendit ad ipſa ſpiritualia bona, in quorum deteſtationē aliqui adducitur, & hoc proprie eſt malitia: in quantum autem propter triftitiam à ſpiritualibus aliqui tranſfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur ſilia acediæ vagatio circa illicita.

Primum remedium.
In Pſalm. 106.

Primum remedium eſt oratio ad Dominum. Ita docet S. Auguſtinus: Agnoſce te in illa ſcilicet tentatione tædij, cum adeſt, & exclama ad Dominum, vt de neceſſitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cum fueris, conſiteantur illi miſerationes eius. Et paulò poſt idē repetit: Quadam, inquit, corruptela mentis eſt ſaſtidire, quod dulce eſt, ergo & de hoc beneficio, ſicut & de cæteris ſuperioribus, conſiteantur Domino miſerationes eius. Formam orationis huius proponit S. Bernardus: Trabe, inquit, me poſt te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia reſtigit pauliſper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius currere modo, ſicut heri, & nadius tertius. Curremus autem poſtea, cum reddideris latitiã ſalutari tui, cum redierit melior temperies gratiæ, cum ſol iuſtitie iterum incaluerit, & pertranſerit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atq; ad leuem flatum auræ blandioris ſolito cæperint vnguenta liqueſcere, & aromata fluere, & dare odorem ſuum. Spirantibus vnguentis curremus, quia abſcedet torpor, qui nunc eſt, & reuertetur deuotio, & iam non erit opus nobis, vt trahamur, quippe odore excitatis, vt ſponte curramus.

Secundum remedium.
Lib. 10. cap. 25.
Ibidem.

Secundum remedium eſt. Experimento, inquit Caſſianus, probatum eſt acediæ impugnationem non declinando fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam. In quam ſententiam S. Bernardus: Ergo cum te, ait, torpore, acedia, vel tædio afficiſentis, noli propterea diffidere, aut deſiſtere à ſtudio ſpirituali. Ratio huius eſt, quia plerunq; origo languoris huius, ac tædij eſt negligētia in intermittendis officiis virtutum, iisq; exercitationibus, quibus nititur noſter ſpiritualis progreſſus, & Dei cultus. æquum enim eſt, vt qui Deum per otium, aut deſidiam deferit, à diuinis ipſe ſolatiis deferratur. Atq; hic eſt languor acediæ. Repetantur igitur eadem ſpiritualia munera,

munera, & augeantur potius, si fieri potest, vt hac ratione extincto acediæ languore, prioris spiritus feruor denuò excitetur.

Tertium remedium. Non est acediæ peccatum contemnendum: *Tertium remedium.* est enim in sacris literis *maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Et quamquam acedia negligentia propriè non est, quia tristitia est, & dolor, animique remissio; hoc ipsum tamen sine culpa negligentia plerumque non est, præsertim si non præcauetur cum potest, & statim ac exoritur, non fugatur: estque negligentia, otiique parens, ac multorum grauisimorum criminum origo. De quibus in sequentibus capitibus agendum est. Quare, quia culpa est, detestanda est: quia verò coniuncta est semper cum grauioris culpæ periculo, nisi celeriter conuellatur, extimescenda. Otium igitur omnino vitandum, ne incidamus in acediam.

Quartum remedium est Christi Domini exemplum, qui tædio *Quartum remedium.* vsque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit. vt hinc quoque intelligamus, posse hominem cum Dei gratia tædium etiam grauisimum tolerare sine culpa: nec cadamus animo, si aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam causam habeant à nobis, intelligimus. Quod etiam indicium alicuius progressionis in hac abnegatione acediæ meritò potest esse. Sed hæc omnia *Indicium progressionis.* cognoscentur magis ex his, quæ adhuc dicturi sumus.

De tepiditate spirituali, & de prima eius specie.

C A P U T X I X.

EPIDITAS vel est effectus acediæ, *torpor* nominatus à S. Gregorio, vel est acedia ipsa progrediens, & ad habitum iam perducta. Quam ob causam hoc loco tractanda est. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hostem habet proficiens, est etiam à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna est affectio quædam hominis sine mortali peccato quidem, sed iam defatigati, fatietate rerum spiritualium, ita ac si nunquam eas degustasset: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quasi de via languens resistit, nil vltra progrediens: hæc in Scripturis sacris comparatur somno: *Dormitauit anima mea præ tædio;* *psal. 118.*

tadio; Et apud Salomonem, & Apostolum non semel eodem nomine censetur. Eadem, penuria quædam spiritus est, contraria abundantia, de qua Dauid: *Ego dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum.* Macies item, & sterilitas animæ, quas deprecatur idem, cum dicit: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Et anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Denique (unde etiam nomen accepit) S. Ioannes in Apocalypsi de ea scribit celebratam sententiam: *Vtinam calidus, aut frigidus esses, sed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.*

Huius quæ sint proprietates, ut ex iis se quisque exploret, & cognoscat, explicandum est ex Patrum obseruationibus. S. Bernardus igitur hominem spiritu feruentem sic describit primum: *Aduertere potes in omnibus ferè religiosis congregationibus, viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, iucundos semper, & hilares, feruentes spiritu, nocte, & die meditantes in lege Domini, crebrò suspicientes in cælum, & puras manus in oratione leuantes, sollicitos obseruatores conscientia, & deuotos sectatores bonorum operum: quibus amabilis disciplina, dulce ieiunium, vigilia breues, labor manuum delectabilis, & vniuersa denique conuersationis huius austeritas refrigerium videatur.* Deinde ut ex hoc quasi simulachro feruentis hominis cognoscatur tepidus, descriptionem tepidi subiicit in hunc modum: *Contrà sanè, inquit, inuenire est homines:*

- I. Primò pusillanimes, & remissos.
- II. Deficientes sub onere.
- III. Virga, & calcaribus indigentes.
- IV. Quorum remissa letitia, pusillanimis tristitia est.
- V. Quorum breuis, & rara compunctio.
- VI. Animalis cogitatio.
- VII. Tepida conuersatio.
- VIII. Obedientia sine deuotione.
- IX. Sermo sine circumspectione.
- X. Quorum oratio sine cordis intentione.
- XI. Lectio sine (sui nempe) edificatione.
- XII. Quos vix gehenna metus inhibet.
- XIII. Vix pudor cohibet.
- XIV. Vix frenat ratio.
- XV. Vix disciplina coërcet.

Lib. 10. cap. 2. 3.
& 4.

Cassianus autem acedia spiritum occupatum hominem dicit obnoxium esse ianumeris malis, in eoq; acediam generare hæc, quæ sequuntur omnia.

- I. Horrorem loci, in quo habitat.
- II. Fastidium cellæ.

Fratrum conuiuentium aspernationem, & contemptum.	III.
Inertiam ad operandum.	IV.
Vagationem extra cellam.	V.
Negligentiam sacræ lectionis.	VI.
Suspiria, gemitusque, quod ibi nihil proficiat.	VII.
Opinionem quod alibi sibi, aliisque magis prodesset.	VIII.
Desiderium in vinea Domini laborandi ad aliorum etiam vtilitatem, & animarum lucrum.	IX.
Amorem monasteriorum longè positorum.	X.
Odiū disciplinæ, cui est addictus.	XI.
Impatentiam inediæ, solitudinis, orationis, & cuiuslibet alterius mortificationis.	XII.
Somnum corporis diuturnum.	XIII.
Visitaciones, & colloquutiones superuacaneas.	XIV.
Peregrinationes longinquas, & inutiles.	XV.
Familiaritates periculosas.	XVI.
Desiderium consanguineorum. Atque vthorum malorum omnium causas intelligamus.	XVII.
Generat idem spiritus in corde perturbationem magnam.	XVIII.
In mente confusionem, atque caliginem. Ex quibus duobus tanquam ex fontibus superiores omnes tam animi, quam corporis ægritudines emanant.	XIX.

Verum hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiore adhuc radicem habet, quæ Cassianum non latuit. Hæc autem est occulta quædam superbia, quæ in hominis animum latenter irrepit, eumque ubi occupauerit, deiicit. cuius ille signa vt internoscatur, enumerat his verbis: *Cum gloriatur de nobilitate natalium, aut alia seculi dignitate, aut pecunia, cum iugum monasterij non sustinet, cum senioris vllius disciplinam non admittit, nullam denique obedientiam, aut subiectionem: cum crescit in corde eius fastidium spiritualis verbi. quod cognoscitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obrutus vno loco stare nescit, sed stupidus huc, & illuc circumfertur intuitus: pro suspiriis salutaribus sputa de sicco gutture corraduntur, excreationes etiam sine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur, digiti ludunt, & in modum quiddam scribentis volunt, atque depingunt: ita totus commouetur, ac si acutus sudibus insideret: verbum auditum, & simpliciter ad adificationem prolatum estimat dictum ad suam fugillationem: suis suspicionibus occupatur, causas cur quidque dicatur inquirat, & quid possit ei obicere, tacita volutatione coniectat. vnde ex spirituali collatione non iuuatur, sed vehementiore cordis obstinatione duratur, ire stimulis acrius incitatur. Post hæc, excelsa vox, sermo rigidus, amara, & turbulenta responsio, incessus erectus, ac mobilis, lingua facilis, proceræ loquela, nec vnquam*

*Vide librum 12.
ca. 25, 26, & 27.*

Cap. 27.

vnquam taciturnitatis amica, nisi cum contra fratrem rancorem quendam in suo corde conceperit, sitq; silentium eius non compunctionis, & humilitatis, sed superbiae, & indignationis indicium. Et ad satisfactionem lesi fratris semetipsum submittere dedignatur, & ab illo sibi met oblatam despicit, atque contemnit. Concludit Calsianus tandem huiusmodi hominem cum nihil ipse didicerit, magistrum etiam aliorum fieri, & cum huiuscemodi elatione cordis in perniciosissimum teporem, noxiumque corruerit, & nec verus monachus, nec saecularis effectus sit, etiam perfectionem sibi ex hoc ipso miserabili statu, & conuersatione promittere.

Cap. 30.

Quod si adhuc inuestigemus, quæ nam sit superbiae huius origo; idem Calsianus quodam loco ait, esse tepidum, & malè arreptum renunciationis principium, quod hominem de pristino, ac saeculari tumore ad Christi humilitatem descendere non permittit. Sed alio loco indicat aliquos tepefactos, quia de perfectæ renunciationis gradu, quem tenuerat initio conuersionis, & deinceps aliquo temporis spatio, ad vituperabilem finem reciderunt: quia nimirum ad saeculi mores, superbiamque sunt reuersi.

Cap. 25.

Collat. 3. cap. 5.

Quanquam verò nostrorum temporum consuetudini pleraque ex dictis supra non planè conueniunt; tamen difficile non est ad nos ea transferre: superbia enim eadem est etiam apud nos, quare eiusdem erit eadem vis, & proprietas, effectus iidem. Initium etiam nos facimus à mundi contemptu, & renunciatione rerum saecularium. Hæc si tepida sit, & imperfecta, vt utinam non esset in multis, quid mirum si tepida sequatur, aut nulla virtutum exercitatio? qualia enim initia posita sunt, talia cætera omnia sequi necesse est.

Quoniam tamen tractatio hæc utilisissima est, afferam adhuc rei huius explicationem aliam, nobis, nostrisque temporibus accommodatam. Indicia igitur hominis tepidi vt plurimum hæc esse censentur.

- I. Orare sine attentione, & seruire spiritus.
- II. Meditari res diuinas sine animi sensu, affectu, fructu.
- III. Difficiliter se expedire ab hominum frequenti, nec utili congregatione, & colloquio.
- IV. Aegrè redire ad se ipsum, & nunquam, aut rarè admodum in cor suum dissipatum animum cogere.
- V. Examinare conscientiam, & se ipsum inspicere quasi per transfennam, & strictim absque compunctione, proposito, & emendatione.
- VI. Latè, libenterq; sese diffundere in omnes res exteriores, non hominum salutis procurandæ, sed tædij sui mitigandi causa.

Consolari

Consolari se quæsitis solatiis, ex rebus creatis, aut ex cogitationibus inanibus. VII.

Liberè de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta dictaue obseruare, & reprehendere. VIII.

Grauitè ferre disciplinam religiosam, si religiosus sis, & omnem admonitionem, aut correctionem, quæ olim iucundissima fuisset, insuauem, intemptiuam, intolerabilem existimare. IX.

Ad otiosam vitam aspirare, & subterfugere labores ad animarum auxilium fructuosos, & necessarios, permittereque, ut earundem zelus omnino languescat; quæ grauis est culpa iis, quibus animarum cura aliqua commissa est. X.

Obedire maioribus, patribus spiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenetur, sine vlla animi contentione, immò cum fastidio, lentè, frigidè, inuitè. XI.

Optare sibi ab hominibus honorem haberi, & ab illis se multum amari, hominum blanditiis, & fortè etiam assentionibus delectari. XII.

Existimare vacationem laborum suis meritis iam deberi, & immunitatem, qua careant alij, dandam sibi. Et si hæc fortè alicui minima videantur, illa sine dubio maiora sunt, videlicet. XIII.

Frigere iam Sacramentorum usum, nec ea amplius frequentare, ut inceperas. XIV.

Sacras conciones non audire, spirituales, & vtilis libros non euoluere, vel certè rarè, & fastidiosius. XV.

Occasiones peccatorum minimè vitare, ut antea, idcirco, quia tibi multum, tuisque viribus fidis: quæ temeritas est maxima, atque occultior superbia, ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, fitque quo minus secum reputat, eò magis periculo propior. XVI.

Indulgere tibi, tuoque corpori deseruire, & paulatim quicquid salutari pœnitentia astrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione. XVII.

Memoria replicare pristinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoque mentis cæcitate induci, ut mundi voluptates, & delicia, quæ prius somnia, ludibriaque, uti sunt, videbantur, non displiceant, ut antea, arridere incipiant potius, ac præclara quædam bona videantur. XVIII.

Diuinos instinctus, quibus ad seueritatem vitæ, & Christianam disciplinam subinde excitaris, & impelleris, vel non aduertere, vel dissimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum est tepiditatis genus, etiam negligere. XIX.

XX. Spiritualibus patribus non auscultare, vti consueueras, & quam eorum consilia præfens probas, absentem factò ab eis discrepare, clam te subtrahere, & ab eorum magisterio, curaque refugere.

XXI. Denique hac tepiditate tenentur hi, qui cum perfectioni ex instituti, & professionis obligatione operam dare debeant, in hoc studio negligentissimè se gesserunt, occupati nimirum vel literarum, etiam sacrarum studiis, vel aliis Ecclesiasticis, & religiosis muneribus obeundis, quæ speciosa sunt, & gloriolæ seges. Hi quamquam aduertunt, se ad summum perfectionis gradum iam peruenisse oportere, aut ab eo certè non longè distare, & in primo gradu adhuc hære, hoc est, non vrgeri se mortiferi peccati conscientia, optant quidem se ipsos corrigere, & excitare è somno desidii ad laborè abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procrastinant, nec adhibent quæ necessaria sunt, ad tam præclarum finem consequendum: immo, quæ malitiosa tepiditas est, cum se ipsos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius non exiguam partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati subicere omnino deberent, toti sunt in conquirendis rationibus, quibus diuinam voluntatem ad sua studia reuocare possint: & ij esse sine conscientia scrupulo, qui esse nequeunt sine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna.

Primum remedium.

Primum sit diligens consideratio periculi, in quo positus est nesciens homo tepidus: quod non vnum est, nec parui momenti, sed multiplex, atque grauissimum.

Primum periculum.

Primum est periculū recidendi in peccata, quibus olim ante conuersionem detinebatur. nam si prauus habitus, qui post cōuersionem, vt diximus, remanent in homine, per continuam abnegationem non extrahantur radicitus, intermortua vitia refundunt, & hominem in actiones, quæ ex iis oriuntur, inducunt.

Secundum periculum.

*Tertia pars
Pastor cap 35.*

Secundum est periculum, si non redeundi ad pristina flagitia, per dendì certè omnem fructum vitæ benè institutæ. *Si enim, inquit S. Gregorius, quod videtur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat benè gestum, decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more nauis est contra ictum fluminis condescendentis, vno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc, quod operatum est, pugnat. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis, & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipanti: quia videlicet qui bona cepta districtè non exequitur, dissolutione negligentia manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesie ab Angelo dicitur: Esto vigilans, & confirma cetera, quæ iniquitatis erant, non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena co-*

*Prouerb. 18.
Apocal. 2.*

nam Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta, prædicebat: Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam nõ accenditur, hoc etiam extinguatur, quod quasi adhuc viuum tenetur.

Tertium est periculum maioris alicuius ruinæ, quæ quanquã non impendere fortè videtur, est tamen certa, ni tepor iste excutiatur ex animo. *Lapsus*, inquit *Cassianus*, *quispiam nequaquam subita ruina corruisse credendus est, sed aut prauæ institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam palatim virtute animi decedente, & per hoc sensim vitii increbescentibus, casu miserabili concidisse. Ante contritionem enim præcedit incuria, & ante ruinam mala cogitatio: quemadmodum domus nunquã ad ruinam subitaneo procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti aut longa inhabitantiũ desidia stillicidiis primùm paucissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorũ, quibus per vetustã negligentiam in maiore modum patefactis, atq; collapsis riuatim posthæc influit pluuiarũ, imbriumq; tempestas. In pigritiis enim humiliabitur contignatio, & in segnitie manuum stillabit domus. Et Salomon aliis verbis: Stillicidia eiciunt hominẽ in die hiemali de domo sua. Quo loco Cassianus pergens ibidẽ pluribus verbis, ait stillicidia esse minuta passionũ irritamenta, quæ initio neglecta, & non mortificata corrumpunt paulatim tigna virtutum, & introducunt imbres vitiorum, vt tempore hiemis, hoc est, tentationis diabolicæ mens de sua possessione deturbetur.*

Quartum est periculum maximum omnium, nunquã emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis est, & impotentia, vt quem semel absorbit, retineat semper. *Sicut ante teporem, ait S. Gregorius, frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione: qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam non amisit: qui verò post conuersionem tepuit, & spem, quæ esse potuit, de peccatore, subtraxit. Quod dictum nemo non videt, quàm sit planè formidandum. Hoc idem Cassianus ita exaggerat: Rectissimè pronuntiatur esse deterior (qui tepidus est) quia facilius ad salutarem conuersionem, ac perfectionis fastigium carnalis quis accedit, quàm is, qui professus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens secundum regulam disciplinae, ab illo semel spiritualis ignis feruore discescit. Ille namq; corporalibus saltẽ vitii humiliatus, atq; immundum se sentiens contagione carnali ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit. Nam qui semel tepido exorsus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius professionis arripuit, infectus semel hac miserabili lue, & in ea quodammodo resolutus, nec ex sese ulterius perfectã sapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues sum, & nescit, quia miser est, & miserabilis. In eo factus seculari deterior, quod nec miserum se, nec cacum, nec monitis indigere cognoscit.*

Secundum remedium est: quamuis non subessent tepori supra scripta pericula, status ipse hominis tepidi infelicissimus est, in quo

Ibidem.

tepidus quietus esse non potest longo tempore, quin agitetur cogitationibus, & scrupulis, & tædium ipsum, quo tenetur, etiam si desint alia, non potest non eum angere, atque conficere. Quæ singularis est Dei providentia, vt se cognoscat infelix, & proprio coactus malo morbo suo remedium quærat. S. Bernardus sic depingit huiusmodi animæ quasi sectionem, & in contrarias partes distractionem. *Vtinam hæc, inquit, vt intellectum admonent, moueant & affectum, ne sit intus amarissima contradictio, & diuisio molestissima, dum hinc quidem sursum trahimur, scilicet intellectu, & cognitione; sed retrahimur inde deorsum, scilicet affectu, & tepiditate.* Subiicit deinde descriptiones feruentis, & tepidi initio capitis positas, & addit: *Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè sustentantur, socij planè tribulationis, sed non consolationis. Exurgamus, obsecro, quicumque huiusmodi sumus, resarciamus animam, spiritum recolligamus, abiicientes perniciosam tepiditatem, et si non quia periculosa est, & Deo solet etiam vomitum prouocare, certè quia molestissima, plena miseria, & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure cõsetur. Et si quærimus, quæ sursum sunt, etiam sapere, & prælibare interim studeamus.* Quod si fastidij huius sensus non percipitur à tepido, hoc signum est, eum planè somniculosum esse, & in eas tenebras iam corruisse, quæ veterno propiores sunt, iamq; carere stimulo ad eum excutiendum, quod solum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, vt illi durum esset contra stimulum calcitrare, haberetque vel inuitus, quo se ipsum excitaret.

Tertium remedium.

Tertium remedium est, vt qui se eò præcipitem actum intelligit, si tamen intelligit, intelligat etiam Dei sibi iram imminere; ac proinde præoccupet faciem eius in confessione. Adeat spiritualement medicum, & magistrum, eique se totum recognoscendum, & regendum tradat: reputetque secum non aliam ad se ipsum recuperandum, superesse rationem, quàm si cum maxima humilitate, & simplicitate patri, & magistro sui spiritus se tanquam puerum erudiendum, & gubernandum in omnibus præbeat. nam feruorem spiritus, quem languentem, & sopitum reddidit tepiditas, & superbia, non excitabit, aut restituet, nisi sui ipsius efficax abnegatio, atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate.

De secunda specie tepiditatis spiritus.

CAPVT XX.

LETERA tepiditas spiritus, superiore haecenus explicata multò tetrior, & detestabilior est, quippe quæ cum peccato mortifero vt plurimum coniuncta sit: quamobrem frigus potius, quàm tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepiditas dicitur, vel quia est effectus superioris, vel quia illam refert, vt imago quædam ipsius. Neque enim qui hac ratione tepidus est, ita perfrictæ frontis est, vt sanctimonix alicuius speciem non præ se ferat: sed decipitur potius errore opinionis suæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Duo igitur sunt genera tepidorum hominum, hac videlicet posteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim sunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationem, non se tamen expediunt ab iis negotiis, & occasionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progrediantur in virtutis studio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Iob: *Considerate semitas Theman, itinera Saba; Theman ait, auster, Saba rete interpretatur. Quid hic per austrum, qui afflat a teporibus membra dissoluit, nisi fluxa viuendi remissio: quid per rete nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim dissoluta mente ea, quæ terrena sunt, appetunt, nec gressu libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordinatis conatibus ligant, cumq; se fluxus conuersationis suæ actibus implicant, quasi remansuros in reti vinculis pedes ponunt. Vt enim paulò superius quosdam ad deuietas iam culpas retrahi per aperta quædam, & non deuieta vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ reliquerant, redeunt per quædam, quæ vel honestatis nomine, vel laudis honore palliantur.*

Primum genus horum tepidorum.

Lib. 7 moral. cap. 14.

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionem, animo respondent, non facto: cum non relinquunt bona temporalia, quorum peruerso desiderio tenentur. *Dissoluti itaq; inquit, gressibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deserunt, semetipsos gradiendo obligant, ne gradientur. Item illos, qui abnegato amore bonorum terrenorum, cum plusquam necesse est, carnis propinquos diligant, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. Quò itaq; ait, isti nisi in rete ambulant, quos à presenti seculo inchoata iam vita perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrene cognationis ligat? S. Bernardus etiam de hoc eodem tepore scribens sic ait: Tepescimus processu temporis à seruire conuersationis nostræ: paulatim refigescit charitas, abundat iniquitas, vt consu-*

*Serm 3 de An-
nuntiatione.*

memur carne, qui spiritu coperamus: inde enim est, vt minus ea sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, inde uoti pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem: uerboſi, curioſi, faceti etiam detractores, & murmuratores, uacantes nugis, fugitantes labores discipline, quoties sine nota id licet, quaſi uerò confeſſum ſit etiam sine noxa. De iisdem alibi dicit, eos eſſe, qui ſcurrilitates, detractiões, iactantiæ, & impatientiæ uerba non reputant: facile contriſtant proximos, puſillorum ſcandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut dormitant, aut irascuntur, pſallunt cum aliis, sed ineptias meditando, & ne ipſo quidem tremendo Angelis participare uerentur Domini corporis Sacramento.

Sermone cōtra
ingratitudinē.

Secundum ge-
nus tepidorum.

Alij uerò homines tepidi reperiuntur, qui tepore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione poſſint excuſare. Hæc autem multa ſunt, & magna.

Primum pec-
catum.
Lib. 5. moral.
cap. 22.

Primum eſt cogitatio, & oblectatio libidinofa, & turpis, quam in hominem otioſum nullo negotio immittit diabolus. Sunt nonnulli, inquit S. Gregorius, qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis uirtutibus exercentur, hi nimirum torpore, non ſtudio dormiunt: quibus plerumq; contingit, vt quanto ſecurius ab externis actionibus ceſſant, tanto latius imunda in ſe cogitationis ſtrepitum per otium congerant. Vnde ſub Iudææ ſpecie per Prophetam torpens otio anima deſectur, cum dicitur: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbata eius. Hoſtes enim Sabbata uidentes irrident, cum maligni ſpiritus ipſa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: vt ynauaq; reprobata anima quo remota ab externis actionibus ſeruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.

Thren. 2.

Secundum pec-
catum.

Lib. 10. cap. 3.

Secundum peccatum poſt illa, quæ antè retulimus ex S. Bernardo, detractiões nimirum, murmuratiões, disciplinae fugam, & ſcandala, eſt apoſtaſia à religione. Scribit enim Caſſianus huiusmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acediae ſpiritu fatigari, ita vt poſtquam non repugnando, ſed fugiendo, & varia ſolatia, quibus diſtrahatur quærendo, locum dederit tentationi, tandem eò hominem impellat, vt militiae ſuæ fugitiuus, ac deſertor CHRISTI miles effectus, implicet ſe negotiis ſecularibus, ei, cui ſe probauit, minimè placiturus. quam rem, turpiſſimum ſaltum appellat S. Bernardus: cuius locum poſtea proferemus in tractatione de tentationibus.

2. Tim. 2.

Tertium pec-
catum.
In Pſalm. 106.

Tertium eſt peccatum deſperationis: de quo S. Auguſtinus: Iam faſtidium patiuntur, faſtidio languent, faſtidio periclitantur: niſi forte putas, occidi eos fame potuiſſe, & non poſſe faſtidio. Vide quid ſequatur, cum dixiſſet: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, ne quaſi eos putas de ſatietae ſecuros, non magis uideres de faſtidio morituros, & appropinquauerunt, inquit, vſq; ad portas mortis. Quod exprimit adhuc apertius Caſſianus allatis exem-

Lib. 9. cap. 9.

plis

plis Cain, & Iudæ. Quanquam verò priores tepidi, non ita malè videntur habere sicut posteriores, omnes tamè remediis indigent non vulgaribus.

Primum remedium est, propositum, & deliberatio similis illi, in qua David erat, cùm dixit: *Ego dixi, nunc capi*. Qui enim hoc tepore languet, gratia Dei destitut^o est, hoc est, peccator est, Dei desertor, & inimicus, non minus Dei auxilio supernaturali, & multo indigēs, quàm quilibet alius peccator, qui diuinæ gratiæ particeps nō sit: immò fortasse magis. grauior enim casus huius est, quo ex altiore sanctitatis gradu delapsus est. Quare intelligat, sibi planè deliberandum esse, de nouo vitæ genere instituēdo, & inchoandum ab antea vitæ pœnitentia non aliter, ac faciunt meretrices, & publicani, cùm ad Dominū conuertuntur. Ideò iisdem prorsus rationibus iuuari velit, quibus prædicti peccatores vtuntur, cùm emergunt ex peccatorum cæno: iis nimirum, quæ generent, nutriantq; spiritum veræ contritionis: deinde hominem rapiant ad integrè, & ex animo confitenda, & per pœnitentiæ Sacramentum superioris vitæ peccata eluenda magna cum humilitate, & lachrymis: oportere deniq; exerceri se strenuè in corporis, & animæ mortificatione, & orationibus ad Deum, superosq; omnes, & omni cautione prouidendum, vt sese abstrahat quàm maximè ab omnibus otij, & peccati occasionibus, & incitamentis, deditq; se ex animo virtutum studiis, & spiritualibus exercitationibus sub prudentis, & pij magistri seuera disciplina. ad quod præter prædicta, & omnia illa, quæ cùm instituēremus Incipientem, primo libro diximus, necessaria est aliqua saltem ad tempus secessio in locum aliquem secretiorem, & à seculi strepitu remotiorem, in quo se mens planè colligat, & ad vitam deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt sancti viri, vt se conferuent, vt latè docet S. Gregorius, quid faciendum erit peccatoribus cùm resipiscunt, vt se recuperent, & ad pristinum statum reducant? ad hoc autem sequentia monita non parum iuuare posse videntur.

Primum remedium.
Psalm. 76.

Lib. 5. moral.
cap. 22.

Secundum remedium est mortis, & aliorum nouissimorum meditatio: *Monet horror in exitu, inquit S. Bernardus, dolor in transitu, pudor in conspectu gloriæ magni Dei. Vnde nobis ista dissimulatio est fratres mei? Vnde tam perniciofa tepiditas? Vnde hæc securitas maledicta? Quid seducimus miseri nosmetipsos? Forsitan iam diuites facti sumus, forsitan iam regnamus? nōne ostium domus nostræ horribiles illi spiritus obsident? nōne exitus nostros laruales ille facies præstolantur? quis ille pauor erit, ô anima mea, cum dimissis omnibus, quorum tibi est tam iucunda presentia, tam gratus aspectus, cohabitatio ipsa tam familiaris, sola ingrediens incognitam penitus regionem, occurrantia*

Secundum remedium.
Sermone de sex tribulationibus.

santia tibi cateruatim ruere teterrima illa monstra videbis? quid tibi in dietantæ necessitatis occurret? quis tuebitur à rugientibus preparatis ad escam? quis consolabitur? quis deducet? Reuocanda etiam in memoriam sunt exempla diuinæ animaduersionis in huiusmodi homines, qui vel tepidè vixerunt, vel tepiditate acti sunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recensuimus: sunt enim multa, manifesta, & planè horribilia, principem locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananiæ, & vxoris, sed plenæ sunt historiæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium.

Sermone 2. de altitudine cordis.

Proph. 3.

Iacob. 1.

Luc. 8.

Matth. 6.

Proverb. 26.

2. Pet. 2.

Hierem. 17.

Matth. 16.

Quartum remedium.

Ibidem.

Tertium remedium est, considerare Deo maximè odiosam esse hypocrisin, & duplicitatem. Euangelia abundant concionibus, & minis Domini nostri IESU CHRISTI aduersus hypocritas. Et S. Bernardus sic scribit: *Simplex natura simplicitatem cordis exquirat. Denig, Et cum simplicibus sermocinatio eius: vir duplex animo inconstans est. Non potest quem queritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Æternitas est, quæ nisi perseueranter quaesita non inuenitur. Væ peccatori terram ingredienti duabus viis: nemo enim duobus dominis seruire potest. Ne hanc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum est enim ei, vt inueniendam se præbeat, nisi perfectio eam quaesieris corde. Ceterum si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, sed & ipsum quoque, quem inuenit tepidum, ex ore suo euomere incipit Deus, simulator, & proditor vbi parebunt? si maledictus, qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulentè fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem, carissimi, & à fermento Phariseorum omnimodis caueamus. Si nolumus frustra querere Dominum, queramus veraciter, queramus frequenter, queramus perseueranter: vt nec pro illo queramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.*

Quartum remedium est intueri vitam tepidorum: fieri enim non potest, vt ea cognita, nobis non maximè displiceat. Quod ergo displicet nobis in aliis, emendemus in nobis. Idcirco inquit S. Gregorius: *Scribitur in Iob, Considerate semitas Theman, austri inquam, siue teporis: quia quæ, inquit, in nobis minus diiudicanda credimus, quàm sint turpia in aliorum actibus cognoscimus. Sicq; fit vt ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehendit, erubescat: quasi enim à speculo sæda facies displicet, cum mens à vita simili, in se ipsa quod auersetur, videt.*

De pusillanimitatis abnegatione, ex eaque
 enascentibus scrupulis.

CAPVT XXI.

DE pusillanimitate hîc agimus, quia à S. Gregorio tribuitur acedia, tanquam eius partus. Et in Euangelio seruus, qui Domini seueritatem reformidâs fatetur se pecuniam eius abscondisse, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. Et est utilis proficenti hæc tractatio, quia pusillanimitate nõ raro impeditur multorum spiritus progressus: nam multi, vt idem S. Gregorius explicat, in miseris per pusillanimitatem non subsistunt: animo enim cadunt tentationis tempore, minusq; se posse putant, quàm reuera cum Dei gratia possunt. quæ pusillanimitas est, planè contraria animi magnitudini, qua nixi cum Apostolo dicere audemus: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Quare sæpe scribit idem S. Pater in moralibus, quodam loco sic: *Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum nostrorum gaudium vertitur in pauorem penarum. Tunc iniquos nos esse deprehēdimus, qui sanctos pauld antè credebamus. Fabescit mens, stupent oculi, omne, quod prius prosperum arridebat, euanescit, lux ipsa fastidio est: sola se in animo tenebra mœroris effundunt, nihil, quod delectet, aspicitur, triste est quidquid occurrit.* Et alio loco: *Dum se, inquit, homo in perturbatione conspicit, penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros, tumultusq; coaceruat, modò tranquillitatem suam, quia perdidit, dolet, modò ne vsq; ad praua opera corruat, pertimescit: modò in quo culmine steterat, meminit: modò in quo vitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modò ad resumendas vires se reparat; modò se eas posse resumere, quasi victus iam, fractusq; desperat.*

Matth. 23.

In primum caput Job. cap. 13.

Phil. 4.

Lib. 23. moralium, cap. 17.

Lib. 27. moralium, cap. 28.

Præter prædictas tenebras mentis, & animi perturbationes ex pusillanimitate, existit mœror quidam euentuum futurorum minimè necessarius, & valde noxius. De quo S. Chrysostomus: *Pusillanimitatis, inquit, maxima est, eorum gratia, quæ nec dum contigerunt, incertumq; est, an euentura sint, mœrore iam nos, ac dolore conficere.*

De Dei providentia, lib. 2.

Sed ex pusillanimitate maximè oriuntur in proficientibus angustia conscientia, quibus in via spirituali nonnunquam, Deo permitte, probatur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla scribit: *Conuersi animum, inquit, ita spina tentationis conturbat, vt sæpe percussione subita penè superari se sentiat, eiusq; vulnus medullitus inflictum exitiâliter pertimescat. Plerumq; verò ipsi tentationum stimuli dum in vsum veniunt, dilatantur, & non quidem aciores, sed longiores existunt: minus dolent, sed magis insciant, quia dum*

Lib. 24. moralium, cap. 7.

dum menti diutius adherent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis affueti. Inter ergo hæc, depressa mens huc, illucq; distenditur, & multiplicibus tentationum aestibus dissipatur, & sæpe hinc inde dissipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plerunq; euenit, vt dum nimis insurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animum iam iamq; in lapsum desperationis inclinant, conuersus quisq; hanc ipsam sublimitatis viam, quam sibi ad remedium elegit, expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imò solidius stabat. Vnde abominabilis ei fit in vita sua panis. In illa autem verba Iob: Nervi testicularum eius perplexi sunt. Hoc idem, inquit, quia suggestionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, vt plerosq; ita peccare faciant, quatenus si forte se peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab vna soluere valeant, nisi in alia consentiant ligari. Profert sanctus Pontifex exempla tria, primum mundani hominis, qui iureiurando astrictus secretò habiturum se dicta, factaue amici, resciscens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ, nescit quid agat. Secundum hominis religiosi, qui cum obtemperare spirituali magistro studio perfectionis statuerit, perplexus est, cù videt; eum aliquid contra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Ecclesiastici, qui persoluto pretio sacerdotium obtinuit, & officium animarum regendarum, cuius culpæ cùm postea pœnitet, veretur ne grauius peccet, si se abdicet eo munere cum animarum sibi commissarum detrimento.

Ad idem quoque propositum habet quædam S. Augustinus in epistola ad sanctum Paulinum sic scribens: Omnis quæstio, quæ agentes, quærentesq; conturbat homines, qualis ego sum, illa est, quonam modo viuendum sit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum viuere moriendo nouerunt. Plerunq; enim videtur nobis, quod nisi eum aliquantulum congruamus ad ea ipsa, vnde illos extrahi cupimus, nihil cum eis salubriter agere poterimus: quod cùm facimus, talium delectatio subrepat & nobis, vt sæpe etiam loqui vana delectet, auremq; præbere loquentibus, nec arridere tantùm, sed etiam risu vinci, ac solui: ita paluereis quibusdam, vel etiam luteis affectibus nostras animas aggrauantibus, laboriosius, & pigrius leuamus ad Deum, vt viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod si aliquando successerit, statim subiicietur euge euge non ab hominibus, sed in quodam intus silentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cùm sæpe accidat, vt si in quempiam vindicaueris, ipse pereat, si inultum reliqueris, alter pereat? Et post multa: Qui, inquit, in his omnibus timor, mi Pauline sancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebra? nõne putamus de his esse dictum, Timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebra. Ecce elongaui fugiens, & mansi in deserto. Veruntamen in deserto ipso fortassis expectatus est, quod adiungit, Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate, &

Lib. 32. moralium, cap. 17.
Iob 40.

Primum exemplum.

Secundum.

Tertium.

Epistola 250.

Psalm. 54.

tempestate. Quid? ipsa diuina eloquia nonne palpantur potius, quam tractantur à nobis? nonne in multis si non secundum carnem homo sapiat, quam mortem dicit esse Apostolus, magno scandalo erit ei, qui adhuc secundum carnem sapit? ubi *Rom. 8.* & dicere quid sentias, periculosissimum, & non dicere, laboriosissimum, & aliud quam senti dicere, perniciosissimum est. Et post alia concludit: *Qui mihi dabit pennas sicut columba, & volabo, & requiescam? siue quia pericula, in quibus quisq; versatur, grauiora sunt, quam inexperta, siue quia reuera ita est, qualibet pusillanimitas, tempestasq; deserti mihi videtur minus esse molesta, quam ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbi.*

Alij etiam sunt superioribus similes affectionis huius effectus: & præfertim varia scrupulorum genera, quæ sanè longum esset numerare, nec necesse est. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando molestissimæ sunt: curiositates, & dubitationes de prædestinatione propria, de diuina præscientia, diffidentia, & metus salutis consequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obstructa cernitur via: impotentia passionum animi, & carnis, ob quas etiam Apostolus infelicem se nominat: turba, & importunitas prauarum cogitationum, motionum animi, affectionumque, quibus sæpenumero an voluntate consentiamus, grauius ambigimus: vanæ gloriæ stimuli, suspiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati scādali, aut verbo, aut facti, famæ ablata, & aliorum similibus. Spiritus deniq; blasphemiarum, quo aliquando, Deo permittente, pulsantur etiam viri valde pij, ac religiosi. *Rom. 7.*

Primum remedium est spes de diuina prouidentia, ad quam tempore, quo conflagimus cum pusillanimitatis angoribus, magnoperè nos erigere debemus: *Quos populos cogitationum, ait S. Gregorius, non per se, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumperat, cum dicebat, Protector meus, & in ipso sperabo, qui subiicit populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districta seueritatis presentiam, cogitationes stultæ disiliunt, vt non per abrupta phantasmatum rapiant.* Atque hoc est *Primum remedium. Lib. 27. moral. cap. 28. Psalm. 17.*

Secundum remedium, Magno nimirum animo repugnare, & sese obiiicere turbæ illi phantasmatum, diuino auxilio confidendo: *In tentatione, inquit idem S. Gregorius, deprehensus tenebras mæroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.* Id autem maiori à nobis animi contentione præstandum est, quo hæc perturbatio mæroris, pluribus nos incommodis afficit, quam aliarum, vt monuit S. Chrysostomus. *Secundum remedium. Ibidem.*

Tertium remedium, non paruo solatio est pusillanimi humilitatis *Lib. 2. de prouidentia Dei. Tertium remedium.*

tis studium, & consideratio utilitatis, quæ percipi potest ex hac tentatione, ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex est: prior est humilitas, qua prosternitur occultior quædam superbia, quæ sanctis viris, & bonis actionibus insidiatur: qua de re postea: posterior est animæ purgatio quædam, qua absumitur amoris proprii affectio illa, qua sibi nonnunquam placent plusquam par est, boni viri, seque seipsis, suisque moribus oblectant: quod non abest etiam à superbia: *Et quia sepe anima, inquit S. Gregorius, alicuius boni sibi conscia, cum virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascat, & quasi gratulatione propria plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulsante marcescunt ossa, quia dum propria infirmitas tentione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum virium, velut pinguis, viridisque, gratulatio, subito anxietatis mœore, siccatur: & qui nos alicuius esse momenti, bona nostra pensando, credidimus, pulsati paulò amplius, perituros nos iam iamque formidamus.* Humilitati igitur operam det qui vexatur à scrupulis, & hi euanescent sensim.

Lib. 23. moralium, cap. 16.

Quartum remedium.
Lib. 2. de pro-
videntia.

Quartum remedium est S. Chrysofomi: *Certum est, inquit, Christianum, si quando tristatur, duas tantum habere mœoris causas, vel cum ipse, vel cum proximus offendit Deum.* Dices, hoc ipsum est quod me excruciat, vereor enim, ne Deum offenderim, cogitatione, aut voluntate, cum id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ sunt aliquæ veluti regulæ, ad quas se ipsum dirigat, qui spinosis hisce cogitationibus pungitur.

Prima regula.
Lib. de Secretis,
lig. cap. 14. & 1.
Retract. c. 13.

Prima regula est omnium sanctorum Patrum, sed S. Augustini maxime: *Peccatum si voluntarium non est, peccatum non est.* Quandoque igitur certum nobis est, voluntate peccato non consensisse nos, certum etiam est, peccatum à nobis commissum non esse. Quæ regula præsentaneum remedium est aduersus scrupulos, qui insurgunt in animo, de culpa mortifera: neque enim mens de sua salute sollicita facile huiusmodi peccatum admittit: quippe cui planè deliberatum est quidlibet, mortem etiam ipsam potius subire, quàm Deum grauius offendere.

Secunda regula.
Lib. 32. moralium,
cap. 17.

Secunda regula est S. Gregorij, & eo pertinet, vt quando scrupuli plerunque videntur potius, quàm sint peccata, præponamus minora maioribus repudiatis: *Dum mens, inquit, inter minora, & maxima peccata constringitur, si omninò nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia qui murorum vndique aditu ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, vbi breuior murus inuenitur.* Affert autem exemplum Apostoli, qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem, vxor ducatur. Ex quibus intelligitur sanctum Gregorium loqui

2. Cor. 7.

loqui de peccatis mortalibus, & venialibus, vt videlicet ad illa declinanda, si non aliter possumus, potius in hæc incidamus: quod explicat cum addit: *Cum in dubiis constringimur, vtiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus*, quæ omnia sic accipienda sunt, vt primò intelligas, Deum permissurum nunquam, vt ita perplexus sis, vt in alterutrum peccatorum mortalium tibi sit incurrendum omnino: hoc enim alienum est ab infinita bonitate Dei. Mors subeunda est, si ita necesse est, ne vel minimum mortale peccatum committatur. atque hæc est voluntas Dei in sacris literis quàm maximè clara, atque testata. Permittit igitur S. Gregorius, vt ad declinandum mortale, si aliter nulla ratione fieri potest, eligatur veniale.

Atque addendum est ad hanc regulam, sperandum esse de diuina prouidentia, affuturum semper Deum viris bonis, & singulari ope illis in huiusmodi discrimine subuenturum, vt nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur. nam vt te perplexum esse non permittit Deus in mortalibus peccatis, sic nec in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus est, quando homo se spontè conicit in angustias peccandi, si tamen de veris peccatis loquitur. Cæterum tunc etiam non desunt effugia, quale illud est, aliquid tacere quod ad rem facit, sed non ad causam: vt cum S. Paulus se de resurrectione mortuorum iudicari, verè dixit, & sapienter interim tacuit, quod vrgebant aduersarij, se de Christo loqui, & Resurrectionis eius assertorem esse. Et cum ne corrumperet pecunia iudicem, qui id expectabat, vt eum dimitteret, & fortè licuisset Apostolo in causa tam iusta, Cæsarem potius appellauit. Sed hæc perfectorum sunt. S. Gregorius de illis loquitur, quibus nil suppetit aliud ad vitandum mortale, quàm veniale peccatum vel sua culpa, vel ob mentis tenebras & perplexitatem à Diabolo iniectam. & regula adhibenda est in illis scrupulis, qui licet videantur, non sunt tamen peccata.

Apost. 23.

Infi. 2.

Tertia regula est consulere sapientes, & sanctos viros, quod exemplo suo in primis docet S. Augustinus, scribit enim S. Paulino in hunc modum: *Sin & te ita, vt me mouent ista, conser ea cum aliquo mansueto cordis medico, siue illic inueneris, vbi degitis, siue cum Romam toto anniuersario pergitis; & quod per illum tibi loquentem, seu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, scribe mibi*. Oportet autem scrupulis anxium hominem stare huius spiritualis medici consilio. Et quando, vt diximus primo libro, scrupuli aliquando originem ex ea superbia ducunt, qua sibi quis nimium credit, aliorum iudiciis repudiatis; necessaria est magna submissio animi, qua illi se subiiciat, non minus tractabilem, quàm puerum magistro, eiusque arbitrium sequatur in omnibus.

Tertia regula.

Epist. 250.

Quarta regu-
la.

Serm. de septē
misericordiā.

Eudouicus
Blosius.

Isaia 55.

Hierem. 29.

Isaia 58.

Isaia 46.

Hierem. 30.

Isaia 54.

Marth. 18.

In Psal. 35.

Quarta regula est S. Bernardi, & ad sanandum mœrore, & pusillanimitate animum, quæ radix altera est scrupulorum, plurimum potest. Omnino, inquit, quantum in se est, parum honorat eum, à quo vocatus est, quisquis ei seruit in tristitia, & rancore. Hoc autem facit qui omnem industriam suam, operamque non collocat in exuendo hoc mœrore, quo animo deiecto uiuit, assidue se ipsum pascens scrupulorum agitationibus amarissimis. Ad quam rem proderit legisse quæ scribunt quidam de consolatione pusillanimum, & habere ad manum paracelsim diuinam ex sacris Scripturis depromptam, eiusque dicta ruminacione frequenti sic repetere, ac recondere, ut illis animus recreetur à mœrore. Ut exempli causa: *Consolamini, consolamini popule meus, confortamini pusillanimes, quia ego Deus uester. Ego scio cogitationes, quas ego cogito super vos, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis sinem, & patientiam. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos. Ego, ego ipse consolabor vos. Ego feram, ego portabo, & saluabo, quoniam ego sum Deus. Obducam cicatricem tibi, & à vuleribus tuis sanabo te. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Quid timidi estis modice fidei? non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, ut pereat vnus de pusillis istis. Hoc affectu inflammatus S. Augustinus sic scripsit contra vanas cogitationes, quæ oranti subrepunt. *Nobis, inquit, magna spes in misericordia Dei, & ideo dicamus ei, lucunda animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuauit. Et quomodo leuauit? quomodo potuit, & quomodo tu vires dedisti. Suauis es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me. Ex aegritudine disfluo, cura, & stabo, confirma, & firmus ero. Donec autem facies, toleras me, quia tu suauis es, & mitis, & multum misericors.**

Quinta regu-
la.

In Psal. 138.

Capite 18 lib. 1.
Didac^o Perez.

Quinta regula est eiusdem S. Augustini. In libro tuo omnes scribentur, inquit, non solum perfecti, sed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, tantum proficiant. Hæc regula eò spectat, ut cum insurgit scrupulosa formido, statim fortiter repellatur, appliceturque animus ad cogitationem vnam, vnamque curam proficiendi in via spiritus: pessimum enim est formidolosis illis scrupulorum suspicionibus immorari, ut paulò antè dictum est. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus. Et recentioribus prætereos, quos attulimus, vnus Didacus Perez in quarte parte suarum obseruationum spiritualium Hispanicè scriptarum excellit. Hic primùm distinguit inter dubitationem, & scrupulum. Dubitamus num Deo grata sit actio, & hæc dubitatio tollitur, consulto viro docto: & huiusmodi sunt pleræque ex illis, quæ angebant S. Augustinum, & de quibus etiam S. Gregorius aliqua scribit, ut diximus paulò antè. Scrupulus autem est timor ille, qui dubitationi adiungitur, num videlicet peccatum committatur, aut commissum sit, idque

non

non graui aliqua ratione, sed inani coniectura. Finis, proptér quem Deus permittit huiusmodi scrupulos viris spiritualibus, vt plurimú, inquit, est vt se demittant, aut vt peccata diligenter vitent, aut deniq; se ipsos verè cognoscant. Et ideò indicium sunt futuræ salutis, dummodo qui eis angitur, dirigi se sinat à spirituali patre: nam quos diligit Dominus castigat: & nemo seriò timet offendere Deum, nisi amet Deum. Quare qui negligunt seruire Deo, non affliguntur scrupulis, sicut illi, qui se Deo ex animo deuouent.

Causæ efficientes scrupulorum sunt variæ. prima est dubitatio, *Prima causa.*
num quis peccauerit, aut peccet. Remedium omnium præstantissimum est spiritualis patris consilium, cui omninò standum, quod est

etiam maximè generale aduersus omnes alios scrupulos. Secunda *Secunda.*

causæ est atra bilis, quæ si est grauis non aliter curatur, quàm amen-
tia; si non adeò vehemens, eius medicina est supradictú consilium, &
discussio, qua inuestiget is, qui ea laborat, eius effectus, qui figmenta
sunt, & somnia, homine prorsus indigna. Tertia causa est superbia, *Tertia.*

qua nimium nobis, nostroq; iudicio tribuimus. Ob quam causam
permittit Deus, vt in cogitationes plerumq; pueriles, & ridiculas de-
labamur. Curatio est insignis humilitas, & obtemperatio patri, etiam
tunc, cum nullam rationem reddit sui consilij. Quarta causa est, vt *Quarta.*

occupemur in exercitatione virtutum humilitatis, patientiæ, man-
suetudinis, amoris. Quinta causa est pœna peccatorú, quæ alioquin *Quinta.*

committimus, præsertim in obseruandis aliorum factis, & dictis. Af-
fligit igitur nos Deus scrupulis, vt ad nos redeamus, & notemus in
nobis ea peccata quæ curiositate impediti præterieramus. Sexta causæ *Sexta.*

est exigua, aut nulla mortificatio passionum. Hæ enim cum sæpe in-
surgant, affligunt animum, etiam si ipsi minus cogitemus: quæ scrupulorú
ratio vtilissima est: nec eos nobis eximi optare debemus, nisi
eam mortificationem consecuti simus, ob quam diuino beneficio à
Deo immittuntur: quandoquidem huiusmodi scrupuli acerrimi sti-
muli sint, quibus excitamur ad strenuè excolendam animæ vineam,
eamq; à vitiosis omnibus, morbo sisq; affectibus purgandam. Est con-
trà quasi quoddam Dei flagellum, & vindicta non parua, viuere cum
magna tranquillitate conscientiæ, in tanta incuria coërcendi nostras
affectiones, & nos ipsos seriò abnegãdi. Quare si scrupulis cruciamur,
vt expergiscamur, & nos ipsos incitemus ad virtutú vsum, Dei benefi-
cium est singulare. Abnegatio igitur querenda est, in eamq; summo
studio incumbendum: sicq; sensim dilabentur per sese animorum
angores, quibus nos subiicit Deus tanquam homines ignauos, & qui
ad perfectionis exercitationé huiusmodi stimulis concitandi simus.

Indicia,

Dedecora

Indicia, quibus cognoscamus ex qua nam prædictarum causarum scrupuli orientur in nobis, facilia sunt, & peruia, si scrupulorum causa sit, aut dubitatio, aut bilis. Si verò aliquam causam ex aliis posterioribus habeant nostri scrupuli, difficillimum est intelligere, vtra sit ex illis, an superbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos Deus, estq; ad id inuestigandum necessaria exquisita diligentia, vixq; ea sufficit. Quare nitendum maximè est, non tam vt scrupulos abigamus, quàm vt in mortificatione, & studio virtutum egregiè quotidie magis proficiamus, submisisseque nos geramus sub spiritualis magistri disciplina tanquam modò geniti infantes: resistètes interim scrupulorum suggestionibus cùm præsentés adsunt, tanquam tentationibus valdè periculosis. Hæc auctor ille.

De Inuidia abnegatione.

CAPVT XXII.

Natura, & vis
inuidia.
Homil. de inuidia.

INVIDIA, inquit S. Basilius, est dolor de proximi prosperitate, & rerum successu conceptus: quapropter animo inuido nunquam tristitia, nunquam mœstitia deest. Huius vitij hæ sunt proprietates. Inuidum feriunt omnia proximi sui bona, tam terrena, quàm corporis, & animi, spiritualia quoque & supernaturalia: immò bonum successum eorum suam calamitatem ducit. Inuidia tam fœdum malum est, vt inuidus ipse se prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacitè secum rumpitur. Ob quam causam nec medium, nec medicinam sui mali facile inuenit. Hæc S. Basilius.

Lib. 5. mor. c. 32.

Est verò ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quantum potest, dissimulet, non possit tamen omnino se occultare: Nam cùm deuietum cor, ait S. Gregorius, liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quàm grauius animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescent: fit in cogitatione rabies, & in dentibus stridor, cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cordis terebrat conscientiam vulnus inclusum.

Col. 18. cap. 15.

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic, Exemplum est apud Cassianum inuidi cuiusdam monachi, qui Paphnutij adolescentis sanctitatem non ferens, inuidiæ stimulis actus furti notam illi inurere cogitauit: & codicem propterea quendam in eius plectas, quas de palmarum foliis solebat intexere, latenter abscondit, eumq; sceleris accusauit: quod cùm Paphnutius pro sua excellenti humilitate, & patientia, quamuis non confiteretur, non negaret tamen, pœnas impositas magna cum submissione subiuit, donec à Dæmone arreptus

arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiæ, vel inuitus confessus est. Quod si non ausint tantum nefas hi, qui habentur potius, quam sint spirituales viri; illud certè faciunt. Sicut vultures, inquit S. Basilus, *Ibidem.* permulta quidem prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumuolantes ad tabida, & fœculenta loca feruntur: muscæ quoq; salubre si quod offendunt, prætereunt, ad vlcera verò properant: sic hi vitæ splendorem, ac rerum benè gestarum magnitudinem non respiciunt, inania verò, & fragilia, & si quid erratum, vt quandoq; in rebus accidit humanis, tantum obseruant, hæc huiusmodi diuulgant, & per hæc tantum homines cognosci volunt. Est & alia horum hominum proprietates, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem Pater: Fortitudinem audaciam potius appellant: modestum sine sensu hominem: iustum, immitem, & nimium seuerum: prudentem, astutum: magnificum, vastum: liberalem vt prodigum taxant, domesticè frugalem auarum dicunt. Deniq; omnis virtutis species in vicina vitiorum nomina conuertunt, nusquam calumnia rebus laudatis deficiente. S. Chryostomus ait, hoc vitium non inesse Dæmoni in Dæmonem, vt est in homine aduersus alium hominem.

Homil. 31.

1. Corinth. 12.

Effectus inuidiæ à S. Gregorio numerati sunt: Odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis. S. Thomas ita ait: Numerus filiarum inuidiæ sic potest sumi: quia in conatu inuidiæ est aliquid tanquam principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem est, vt aliquis diminuatur gloriam alterius, vel in occulto, & sic est susurratio, vel manifestè, & sic est detractio: medium autem est, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut potest, & sic est exultatio in aduersis, aut non potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus autem est in ipso odio, quia sicut bonum delectat, & causat amorem, ita tristitia causat odium.

Effectus inuidiæ.

Lib. 31. moral.

cap. 17.

22. quæst. 36.

art. 4. ad 3.

Primum remedium ex S. Basilio est, si nihil rerum humanarum magnum, aut supra naturam existimemus: non potentiam, non gloriam, non opes, non corporis habitudinem prosperam: non enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum, ac verorū bonorum participationem vocati sumus. Qui ita fuerit animatus, vt nihil vsquam humanum admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne desiderium, honoremque tuum in actione, quæ ex virtute est, constitue.

Primum remedium.

Secundum remedium superius consequitur proximè: affertur autem à S. Gregorio: Qui liuoris, inquit, peste carere desiderat, illam hereditatem diligit, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota, quæ tantò largior esse ostenditur, quantò ab hac percipientium multitudo dilatatur.

Secundum remedium.

Lib. 5. moral.

cap. 32.

Tertium remedium est consideratio malorum, quæ ex inuidia, tanquam ex fonte, emanarunt. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.

Tertium remedium.

Sap. 2.

Genes. 4.
1. Iean. 3.
Genes. 37.
1. Reg. 38 & c.
Matth. 27.

rarum. Inuidia Cain primum in mūdo homicidium perpetratum est. Inuidia inflamauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miseram feruitutem, & Saulem ad persequendum Dauidem. *Sed ad magnam illam inuidiam, inquit S. Basilius, transeamus, quam Iudei per insaniam aduersus SALVATOREM nostrum ostenderūt. Quamobrem tantis est petitus insidii? ob magna eius prodigia. Quanam hæc erant? salus supplicum, ac miserorum: pascebantur esurientes, & qui pascebat, oppugnabatur. Reuiuiscabant mortui, & auctor vitæ inuidiam sustinebat. Demones fugabantur, & qui eis imperabat, insidiis petebatur. Leprosi curabantur, claudi ambulabant, surdi audiebant, cæci videbāt, & is, qui hæc beneficia conferebat, fugabatur: & demum vitæ munus tribuentem, supplicio affecerunt, liberatorem Dominum flagellis ceciderunt, mundi Iudicem condemnauerunt.*

Quartum re-
medium.
Collat. 18.
cap. 17.

Isaia 14.

Quartum remedium est grauitas peccati inuidiæ, quæ ex anteditis cernitur: & præterea difficilis curationis eius consideratio: nam Calsianus affirmat difficilium ad medelam, quàm cætera vitia perducere: *Nam eum, inquit, quem semel veneni sui peste corruerit, penè dixerim carere remedio, ipsa namq; est lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.* Ratio verò cur id proprium sit vitij huius, eadem est cum illa, quam S. Basilius significat: *Inuidi enim, inquit, erubescunt ipsam prodere veritatem, extrinsecus quasdam superfluas, & ineptas causas offensionis inquirunt: quarum quia falsæ sunt, vana est curatio, cum mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtutibus contrariis curantur, at inuidia crescit virtutibus aliorum. Videantur reliqua apud eundem.*

Indicium.
Ibidem.
Serm. 24. in
Cantic.

Indicium curationis inuidiæ est quod à S. Gregorio ponitur his verbis: *Imminutio liuoris est affectus surgens interna dulcedinis, & plena mors eius est perfectus amor eternitatis.* Detractiones autem, quæ soboles est inuidiæ, vt adhuc maiore odio prosequatur proficiens, legat S. Bernardum.

De abnegatione superbia.

CAPVT XXIII.

Lib. 12. cap. 1.
Naturæ, & vis
superbia.
Lib. 11. de Gen.
ad literam.
cap. 14.

MORBVS superbia, inquit Calsianus, licet vltimus sit in conflictu vitiorum, origine tamen, & tempore primus est. Sanißima, & superioribus cunctis immanior bestia, perfectos maxime tentans. A sancto Augustino definitur superbia, amor propriæ excellentiæ, sicut

sicut invidia odium felicitatis alienæ. Hæc à Salomone dicitur *in Ecclesiast. 10.*
riam omnis peccati. A sancto Gregorio appellatur Regina vitiorum. *Horri- Lib. 31. mo-*
 bilia planè sunt, quæ de superbia à Patribus, & Scripturis dicuntur. *ral. cap. 17.*
 Nos, prætermisiss multis, institutum ordinem sequemur.

Superbia igitur omnibus virtutibus contraria est; *Quia cùm radix Lib. 34. mora-*
fit omnium vitiorum, inquit sanctus Gregorius, *vnus virtutis extinctio- lum, cap. 18.*
non est contenta, contra cuncta anima membra se erigit, & quasi generalis, ac pe-
stifer morbus corpus omne corrumpit. Quasi tyrannus obsessam ciuitatem interci-
pit. Quisquis verò eius in se tyrannidem captiuam mense suscepit, hoc primum dam-
num patitur, quod clauso cordis organo, iudicij æquitatem perdit: nam cuncta, quæ
ab aliis bene geruntur, displicent, & sola ei, quæ ipse vel prauè egerit, placent. Sem-
per aliena opera despicit, semper miratur, quæ ipse facit, quia & quicquid egerit, e-
gisse se singulariter credit, atq; in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimet-
ipsi fauet per cogitationem, & cùm se in cunctis transcendere ceteros æstimat, per
lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnun-
quam verò ad tantam elationem mens ducitur, vt in eo, quod rimet, etiam per o-
stentationem locutionis effrenetur. Hæc aliter prepositos tentat, aliter subditos.
Pralato suggerit quia vitæ merito super ceteros excreuit: viles, qui subiecti sunt,
ostendit, ita vt nullum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & menti tran-
quillitas in iram vertitur. Subiectorum cor superbia instigat, vt sua acta conside-
rare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus sui rectoris iudices fiant:
& dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vsq; insaniam
deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non æstiment, quia ei, qui quasi
iure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicque dum contra rectorem super-
biunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt; & dum pastoris sui vitam
diuidicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe e-
tiam rectoris sui dictis proteruè obuiant, & eandem vocis superbiam libertatem
vocant: sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstiment ex humi-
litate. Et paulò pòst: Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exteriori-
bus ostendamus, cunctis namque superba apud se cogitatione tumentibus inest
clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in
tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor
in responzione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad
tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad laceffendos verò alios importuna,
ad ea, quæ facere debet, & praualet, ignaua, ad ea autem, quæ facere non de-
bet, nec praualet, parata. Hæc in eo quod spontè non appetit, nulla exhorta-
tione flectitur, ad hoc autem, quod latenter desiderat, querit, vt cogatur:
quidam metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tola-
rare.

Lib. 25. moralium, cap. 4.

Alio loco quatuor species superbiæ statuit: cum arrogantes bonum, aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se accepisse meritis putant: aut certè cum iactant se habere quod non habent, aut, despectis cæteris, singulariter videri appetunt habere, quod non habent. Sed hæ species sunt superbiæ cordis, præter quas tres alias adfert S. Bernardus, oris videlicet, operis, & habitus.

Effectus superbiæ.

Lib. 31. moralium, cap. 17.

2. 2. quæst. 162. art. 8.

De superbiæ effectibus vniuersè scribens S. Gregorius sic ait: *Vitiorum regina superbiæ, cum deuictum plene cor cepit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus deuasandum tradit: quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eis proculdubio importuna vitiorum multitudines oriuntur.* Deinde figillatim addit: *Prima superbiæ soboles sunt septem principalia vitia, quæ de hac virulenta radice proferuntur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria.* S. Thomas sic habet: *Superbia dupliciter considerari potest: vno modo vt est speciale peccatum: alio modo vt habet quandam influentiam in omnia peccata. Quidam considerantes superbiæ, vt est speciale peccatum, connumerauerunt eam cum vitiis capitalibus, hæc enim sunt specialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur.* S. Gregorius verò considerans vniuersalem eius influentiam, quam habet in omnia vitia, non connumeravit eam cum aliis vitiis, sed posuit eam reginam omnium vitiorum, & matrem. S. Augustinus idem sentire videtur, & addit ex superbia nasci hæreses.

De Gen. ad litteram, lib. 11.

cap. 14.

Primum remedium.

Genes. 11.

Num. 16.

Daniel. 4.

2. Machab. 9.

Act. 12.

Secundum remedium.

Lib. 12. cap. 7.

Iacob. 4.

Primum remedium est consideratio peccati Luciferi, quæ superbia fuit, & pœnæ, quam Deus de tanto peccatore sumpsit. deinde pendendi superborum casus varij in scripturis sacris commemorati: vt extruentium turrim Babel, vt Core, Dathan, & Abiron, vt Nabuchodonosoris, Antiochi, Herodis.

Secundum remedium: *Tantum malum est superbia, ait Cassianus, vt ipsum Deum aduersarium habere mereatur: nam Deus superbis resistit, non ait fornicariis, iracundiis: illa namque vitia vel in vnum quemq; delinquentium tantummodo retorquentur, vel in suos participes, id est, in alios homines videntur admitti. Hæc verò proprie pertingit ad Deum, & idcirco eum specialiter digna est habere contrarium.*

Tertium remedium.

Lib. 34. moralium, cap. 18.

Tertium remedium est vitæ, & mortis Christi meditatio: *Ad hoc, inquit S. Gregorius, vnigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumq; tormenta tolerauit, vt superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam, is, qui sine æstimatione magnus est, vsq; ad pas-*

ad passionem factus est parvus? Sanctus Basilius: *Vniuersam, inquit, Domini dispensationem ad humilitatem nos instruere deprehendimus. Cum infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & Matræ pauperculæ enutritur subditus Matræ, & illius sponso. Docetur audiens quorum non egebat, subditur Ioanni Baptistæ, Baptismum suscipit Dominus à seruo. Nemini aduersariorum resistit, nec inenarrabilem suam potestatem in quæquam vibrat, sed quasi potentioribus cedit. Principibus sacerdotum in forma resistitur, ad præsidem ducitur, iudicium illius sustinet: & cum posset calumniatores arguere, silentio tolerat illorum calumnias. Conspuitur à seruis, ac vilissimis famulis, morti traditur, eiq; hominum iudicio turpissima.*

Homil. de humilitate.

Quartum remedium. Superbia signum est reprobationis, vt humilitas electionis diuinæ. Sanctus Gregorius postquam pulcherrima, & longa contrapositione ostendisset ex sacris litteris infinitos quasi gradus superbix Luciferi, & totidem humilitatis Christi Domini, concludit: *Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & Leuiathan iste Rex dicitur superborum, aperte cognoscimus, quod euidentissimum reprobationis signum superbia est, & contra humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat, cognoscitur, sub quo rege militet, inuenitur. Vnusquisque enim quasi quendam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris.*

Quartum remedium. Ibidem.

Quintum remedium est abnegatio amoris proprii, præsertim illius, qui vel parens est superbix, ob quam etiam causam superbi in sacris litteris *sibi placentes* appellantur, vel certè qui est ipsamet superbia, quæ sine dubio amor est naturæ deprauatæ valde familiaris, & intimus: de qua abnegatione postea dicendum est.

Quintum remedium.

Indicium alicuius curationis vitij huius est timor Domini sanctus, & cautio diligens, qua se ipsum proficiens in rebus omnibus prudenter circumspicit: *Qui sub rege humilitatis militat, ait sanctus Gregorius, semper prouidi, atque ex omni latere circumspecti aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur.*

Indicium primum.

Ibidem.

Alterum Indicium est sui contemptus, si quidem amor sui vsque ad Dei contemptum progrediens, parens est superbix: contemptus igitur & abnegatio sui superbix interitum vt adfert, sic nunciat. præsertim si de nobis ipsis rebusque nostris humiliter sentiamus, loquamurque, & cum Paulo gloriemur *in infirmitatibus*, & cum Apostolis gaudeamus, si quando magno Dei munere

Indicium secundum.

digni simus pro nomine IESU contumeliam pati.

De inanis gloria abnegatione.

CAPVT XXIV.

*Natura, & vis
inanis gloria.
Lib. 2. de Gen.
contra Mani-
cheum, cap. 5.
Lib. 11. cap. 1. 2.
3. 4. &c.*

INANIS gloria est illa superbia, de qua scribit S. Augu-
stinus: *Superbia non est aliud nisi deserto secreto conscientia, foris
videri velle, quod non est.* Proprietates huius vitij copiosè
describuntur apud Cassianum.

Est hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex om-
ni parte victori occurrens: nam & in habitu, & in forma, in incessu,
in voce, in opere, in vigiliis, in ieiuniis, in oratione, in remotione, in
lectione, in scientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate, in
longanimitate militem Christi vulnerare conatur. Aliquando, cui
sub specie nitidæ vestis diabolus cenodoxiam, id est, inanem gloriam
non potuit generare, pro squalida conatur inserere. Quem non po-
tuit per honorem deicere; humilitate supplantat. Si ieiunet palam,
vanitatis gloria pulsatur; si illud contemnendæ gloriæ causa conte-
xerit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde meritò cepæ, & bul-
bis comparatur à senioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio rur-
sum inueniuntur induta. Cætera vitia superata marcescunt, hoc verò
deiectum acrius resurgit ad luctam; & cum putatur extinctum, sua
morte viuacius conualescit. Cætera impugnant eos, quos superarint;
hoc suos victores acrius insectatur. Alia vitia vel locorum, vel tem-
poris beneficio deferuescunt, hoc verò minimè: nam omni loco, &
tempore virtutum eius, quem impetit, successibus animatur. Deni-
que reliqua vitia palam aggrediuntur hominem, hoc verò quasi no-
cte dimicat, non solum in parte carnali, sed etiam in spirituali, stru-
ens insidias: immo virtutibus ipsis infertum, & quasi aciei permix-
tum clanculum quidem, sed ideò atrocius inopinatos decipit, & in-
cautos, & quod est etiam detestabilius, in externis actionibus virtu-
tes ipsas imitatur, & refert: *Ponite, inquit S. Augustinus, in corde, facit
similia, & quasi paria charitati: pascit esurientem charitas, pascit & superbia:
charitas vt Deus laudetur, superbia vt ipsa laudetur: vestit nudum charitas,
vestit & superbia; ieiunat charitas, ieiunat & superbia: sepelit mortuos charitas,
sepelit & superbia. omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & superbia.*

*Tractat. 8. in
primam epistola
Iohannis.*

*Lib. 22. moral.
cap. 5.*

Lib. 9. cap. 13.

*Effectus inanis
gloria.*

Sanctus Gregorius sæpe diuidit inanem gloriam ex actionis bo-
næ serie: siquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progressu,
vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro cap. 3.

Effectus inanis gloriæ numerantur à S. Gregorio his verbis: *De
inani gloria, inobediētia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ,
& noui-*

& nouitatum præsumptiones oriuntur. S. Thomas sic explicat: Finis inanis gloriae est manifestatio propriae excellentiae: ad quod homo potest tendere dupliciter: vno modo directe, siue per verba, & sic est iactantia: siue per facta, & sic, si sint verba habentia aliquam admirationem, est præsumptio nouitatum, quas homines solent magis admirari: si autem per facta sit, sic est hypocrisis: alio autem modo nititur aliquis manifestare suam excellentiam indirecte, ostendendo se non esse alio minorem: & hoc quadrupliciter: primò quantum ad intellectum, & sic est pertinacia, per quam homo nimis innititur suae sententiae, nolens credere sententiae meliori: secundò, quantum ad voluntatem, & sic est discordia, dum non vult à propria voluntate discedere, vt alii concordet: tertio quantum ad locutionem, & sic est contentio, cum aliquis verbis clamose contra alium litigat: quartò quantum ad factum, & sic est inobedientia, dum scilicet aliquis non vult exequi superioris præceptum.

Sanctus Basilius dicit inanem gloriam esse dulcem spiritualium operum expoliatricem, iucundum animarum nostrarum hostem, blandissimam bonorum nostrorum depradatricem, eandemq; mellis illitu, fraudis suae coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod ea de causa facit, vt vitio se illi auidius ingurgitent homines, nec vlla illius expleantur satietate; dulce enim quid est imperitii humana gloria.

Primum remedium, ex prædictis satis intelliguntur inanis gloriae damna: priuat enim hominẽ fructu suorum laborum, & Deum sua laude. Facit hominem reum eius sceleris, vt qui huiusmodi sunt, teste S. Basilio, à Domino appellentur operarij iniquitatis: Qui enim, inquit, non ritè appellentur operarij iniquitatis, qui Dei donis ad mercaturam suarum voluptatum abutuntur? Sed quod maximè à viris spiritualibus est ponderandum, inanis gloria est impedimentum magnũ, ne Deus influat in animam, eamque suis supernaturalibus donis cumulet: Quomodo, ait Dominus, potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non queritis? Igitur sicut tunc ne Deus fidem infunderet Pharisæis, inanis gloria obstitabat; sic eadem nunc etiam ne Deus gratiæ suae munera nobis infillet, efficit.

Secundum remedium. Vna ex præcipuis, propriisque causis tepiditatis est inanis gloria, adeò vt dicat S. Gregorius: Quosdam vsq; ad summam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem miserando casu redeunt, quia sibi ab inanis gloriae blandimentis cauere, aut nesciunt, aut negligunt. Idem antè dixerat S. Chrysostomus.

Tertium remedium est. Opera nostra, siue etiam dicta, & cogitata non talia sunt plerumque in oculis Dei, qualia videntur hominibus: sepe enim, inquit S. Gregorius, ipsa iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta iniustitia est, & sordet in districtione iudicis, quæ in estimatione fulget operantis.

Quartum

Constitut. monast. cap. 10.

Primum remedium.

Reg. breu. cap. 282.

Ioan. 5.

Secundum remedium.

Lib. 29. moral. cap. 15.

Lib. 5. de Sacerdotio.

Tertium remedium.

Lib. 5. moral. cap. 8.

Quartum re-
medium.

I. Corinth. 14.
Homil. 35.
I. Corinth. 14.

Quartum remedium est occasionis declinatio. Quare & exercenda sunt ex animo officia humilitatis, si sunt ad manum, & verò etiam accersenda cum absunt. In primis autem debet abstinere proficiens à speciosis muneribus, & consecrari vtilia, exemplo Apostoli, qui cum possideret donum linguarum, eo tamen non vsus est. Cur? inquit sanctus Chrysostomus, non quod non haberet, sed quod quereret quæ sunt vtiliora: erat enim liber ab omni inani gloria, & vnum spectabat, vt meliores redderet auditores: & hoc ipsum poterat videre: nam qui in seruitutem inanis gloriae redactus est, non poterit videre non solum quod aliis, sed etiam quod sibi vtile est.

Quintum re-
medium.
Ioan. 8.

Quintum remedium est exemplum Christi, qui professus est toto vitæ genere id, quod etiam dixit: Ego non quero gloriam meam. Vixit vt fabri filius mundi fabricator. Ignominiosissimum mortis genus elegit ipse gloriæ splendor, & Angelorum, & hominum glorificator. Et cum ad eum reuersi Discipuli cum gaudio renunciarent, Domine etiam Dæmonia subiiciuntur nobis, eorum alacritatem compefcuit horribili dicto, & exemplo simul: Videbam, ait, Satanam sicut fulgur de caelo cadentem. Et indignabundis propter spiritum ambitionis: Qui, inquit, voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.

Luca 10.

Matth. 20.

Primum iudi-
cium.

Lib. 26. moral.
cap. 23.

Primum iudicium alicuius profectus in abnegatione vanæ gloriæ est animi dolor animo conceptus à proficiente, cum laudatur: Laus sua, inquit S. Gregorius, iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos cum cruciat, purgat, iniquos dum letificat, reprobos monstrat: isti enim sua laude pascuntur, quia auctoris sui gloriam non requirunt, illi autem, qui auctoris gloriam querunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus, quod foris dicitur, ne si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamq; in sui delectatione prosternat, & qua adiumentum esse debet augendi operis, iam retributio sit laboris. Cum verò sua præconia in Dei laudem tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Exemplum clarissimum se nobis exhibet in hac re S. Augustinus, qui de se ipso scripta reliquit ad hoc propositum verba hæc: Quotidiana fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: neq; enim facile colligo, quàm sim ab ista peste mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. Est enim qualiscumq; in aliis generibus tentationum mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla est.

Lib. 10. Con-
fess. cap. 37.

Secundum iudi-
cium.

Secundum iudicium est quod addit idem S. Augustinus: delectari quidem laudibus (quando bene viuere necesse est, & bonam vitam laus comitatur) sed amplius ipsa veritate, quàm laudibus: Contristor, inquit, aliquando laudibus meis, cum vel ea laudantur in me, in quibus ipse mihi displiceo, vel etiã bona minora, & leuia plurimè estimantur, quàm estimanda sunt.

Indicium

Indicium tertium sit, gaudere, aut certè optare gaudere cum Apostolis in contumeliis, in iniuriis pro Christo: quod altissimum est genus imitandi Domini nostri, qui propterea opprobriis saturatus dicitur, vt non puderet, aut tæderet nos, ignominiam aliquam pro eius amore subire. Ad quod etiam proderit cogitare quod ait sanctus Chrysostomus, & quidem sapienter: *Fieri non potest, vt qui virtutibus de-* Tertiam indi-
cium.
diri sunt, ab omnibus benè audiant semper: & illud præterea, ne virtutis curam a- Homil. 23. in
Genesim.
gentibus viris multi vbiq; detractores insurgant: bona enim apud omnes fama, si-
gnum certè vel maximum est, haud multam sanè virtutis haberi rationem. Vt igitur
amatur sine peccato gloria, quæ rectè facta comitatur, sic feratur a quo animo,
& ametur etiam ignominia, quæ eandem hominum culpa, vitiose aliquando con-
sequitur.

De abnegandis passionibus animi.

CAPVT XXV.

ACTENVS docuimus habitus prauos abnegandos esse: hi tamen non planè tolluntur, nisi radices eorum euellantur. Hæ sunt perturbationes, & afflictiones animi, dictæ passionibus, quia cum excitantur in animo, afficiunt aliquo modo etiam sensus corporis. Ex his existunt boni, & mali habitus, virtutes, & vitia: si enim ratione moueantur, virtutes generant; vitia, si præter, vel contra rationem. Quare hæ non natura sua, sed hominum vsu recto, prauo, laudabiles sunt, aut vituperatione dignæ. Numerantur autem à Philosophis vndecim, amor, odium, desiderium, fuga, gaudium, tristitia, quæ sunt in appetitu concupiscibili. In irascibili verò spes, desperatio, timor, audacia, & ira: quarum omnium fontes, & principes sunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor, tristitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfectè abnegata sint, facile ostenditur. ipsa enim vitia vix quidquam aliud sunt, quàm passionibus immoderata, & corroborata, eò grauiora, quo vsu, & consuetudine magis diuturna sunt. Quid enim est superbia, nisi immoderatus amor sui? quid inanis gloria, nisi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò tristitia est de bonis proximi vehemèter aucta. Acedia tristitia item nimia animum deiiciens. Ira desiderium impotens obtinèdi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinosus. Amor argenti philargyria, & esculentorum, poculentorum, que gula. Vt igitur mali habitus radicibus conuellantur; securis abnegationis ad passionibus immodicas, quæ eorum radices sunt, admo-
uenda

Lib. 11. de ciuitate Dei, cap. 8. & lib. 22. cap. 22.

uenda est. Legatur sanctus Augustinus, qui pluribus locis id aperte testatur.

Lib. 14. de Trinitate, cap. 16.

Non fit autem id, nisi longi temporis labore, & Dei misericordia in primis adiuuante, vt saepe docet idem S. Augustinus, præsertim verò cum agit de renouatione hominis interioris, de qua sic scribit: *Renouatio ista non momento vno fit ipsius conuersionis, sicut momento vno fit illa in Baptismo renouatio remissione omnium peccatorum; neq; enim vel vnum quātulumcunq; remanet, quod non remittatur, sed quemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate reualescere; ita prima curatio est causam remore languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: secunda ipsum sanari languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis.* Et paulò post: *Qui de die in diem proficiendo, renouatur, transfert amorem à temporalibus ad aeterna, à visibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad spiritualia, atq; ab istius cupiditatem frænare, atq; minuere, illiq; se charitate alligare, vehementer insistit: tantum autem facit, quantum diuinitus adiuuatur. Dei sententia est: Sine me nihil potestis facere.*

Cap. 17.

Ioan. 15.

Primò.

Psalm. 136.

Sermone 11.

Est nihilominus maximum studium proficienti adhibendum, & maximè vigilandum, vt passionibus coërceantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniant. *Beatus enim, ait Dauid, qui tenuerit, & alliserit paruulos ad petram.* Narrat S. Dorotheus, Senem quendam monachorum patrem, cum in cupressorū sylua cum discipulis consideret, imperauisse vni ex illis, vt paruulam cupressum euelleret, quæ statim vna admota manu euulsa est. Maiusculam deinde ostendit, quam duabus manibus ille apprehensam euulsit. Tertio adhuc maiorem iussit educi, quæ non nisi maiore labore conuulsa est. Ita deinceps quarta. Cum ad quintam aliarum maximam ventum esset, ea reuelli ab vno minimè potuit. Ad hunc modum dixit tunc senex, sunt passionibus, & affectus nostri. Dum paruuli sunt, & recentes, summa facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterimus: si verò eos vti paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdurescent, conualescentque, & quò magis conualuerint, & obduruerint, eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod si vires suas acquirere, & eas contra nos exercereauerimus, actum est de nobis: neque enim eas amplius vel summo studio à nobis expellere poterimus, nisi virum aliquem sanctum, & minimè ignauium habuerimus, qui post Dei adiutorium, consiliis, monitis, & orationibus suis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Dorotheus. Legatur etiam sanctus Chrysostomus in epistolam primam ad Corinthios.

Homil. 11.

I. Corinth. 4.

Et sanè permirum est, quantas vires habeat ad præpediendâ vitia efficax abnegatio passionis cuiuscunque in ipso primo eius exortu, siue

sive amor sit Dei vel hominis alicuius, sive lætitia, cupiditas, spes, dolor, & mœror, sive alia quæcunque animi passionum.

Sed nec cum initio huic abnegationi instituerimus, deinde otio languendum est, sed assidue amputandi rami cupiditatum malarum in animo vitio hæditarario, vt pòst videbimus, succrescentes. Nam, vt scribit S. Bernard. in illa Salomonis verba: *Tempus putationis aduenit, Credite mihi, inquit, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccendantur extincta, & sopita denud excitantur. Parum est ergo semel putasse, sape putandum est, immò si fieri possit, semper, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Iebuseus, subiugari potest, sed non exterminari. Vnum in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox, vt renascentium capita apparebunt, prompta seueritate succidere. Non potest virtus cum vitiiis pariter crescere. Ergo vt illa vigeat, ista crescere non sinantur. Tolle superflua, & salubria surgunt: vtilitati accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virtus roboretur. Concludit tandem S. Doctor; *Scrutemur, iuxta Prophetam vias nostras, & studia nostra. Et in eo se quisq; iudicet profecisse, non cum inuenerit, quod reprehendat, sed cum quod inuenerit, reprehendet: tunc enim te non frustrà scrutatus es, si rursus opus esse scrutinio aduertisti. Et toties non te sefellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris.**

Tertio loco intelligat proficiens, non solum sibi dandam diligentissimè operam in amputandis malarum passionum ramulis, sed contra etiã in inferendis bonarum affectionum furculis, illorumque in locum subrogandis: vacat enim nunquam animus motibus, aut turbidis, & malis, aut serenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne malis obruatur: immò vt purgetur malis, bonis compleatur. *Non possunt, inquit Calsianus, desideria presentium rerum reprimi, vel auelli, nisi pro istis affectibus noxiis, quos cupimus amputari, alij salutare fuerint intrromissi: nullatenus enim valet viuacitas mentis, absq; alicuius desiderij, vel timoris; gaudij, vel mœroris affectione subsistere, nisi hæc eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcirco si carnales concupiscentias de cordibus nostris desideramus extrudere, spirituales earum locis plantemus protinus voluntates, vt his noster animus semper innexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras presentium, ac temporalium respuat gaudiorum.*

S. Bernardus in eandem sententiam ita scribit: *Totum cor in quatuor affectionibus est: & de his accipiendū puto, quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertaris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omninò diligas nisi ipsum, aut certe propter ipsum. Conuertatur etiam ad ipsum timor tuus, quia peruersus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum: sic & gaudium*

Serm. paruis,
Serm. 60

gaudium tuum, & tristitia eque conuertantur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eas doleas, & leteris. Et alia, quæ ibidem sequuntur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo affectiones hæ purgandæ primùm, deinde ordinandæ sint. Purgantur autem, inquit, sic: si amantur, quæ amanda sunt, si magis amantur, quæ magis amanda sunt, amor purgatus erit. Et sic de cæteris. Ordinantur autem sic: in initio timor, deinde letitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio harum talis est. De timore, & letitia nascitur prudentia, & est timor causa prudentiæ, letitia fructus. De letitia, & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, letitia fructus. De tristitia, & amore nascitur fortitudo, & est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore, & timore nascitur iustitia, & est timor causa iustitiæ, amor fructus. Considera ergo, quomodo istæ affectiones ordinatæ virtutes sunt, inordinatæ perturbationes. Si timor sequatur tristitia, desperationem generat, si amorem letitia dissolutionem. Sequatur ergo timor letitia, qua timor futura cauet, letitia de presenti gaudet, prudentis cautela finem letitia possidet. Probet ergo letitia timor: probatus timor nihil aliud, quàm prudentia est. Comitetur letitiæ tristitia, quia moderatè leta amplectitur, qui tristitia reminiscitur. Temperet ergo letitiam tristitia; temperata letitia nihil aliud quàm temperantia est. Iungatur amor tristitiæ, quia fortiter sustinet tristitia, qui per amorem, quæ sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata verò tristitia nihil aliud, quàm fortitudo est. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhaeret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem, ordinatus timor nihil aliud quàm iustitia est. Hæc omittenda non erant, quia tanti Patris meditationes sunt: non idèò tamen quia obscuriora sunt hæc posteriora, priora paruipendenda sunt, & minus diligenter in usum reuocanda.

Sed audiamus S. Augustinū, qui nō minus egregiè, quàm breuiter modum corrigendarum passionum, easq; bonas efficiendi tradit his verbis: Apud nos, inquit, iuxta Scripturas sanctas, sanamq; doctrinā, ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes metunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;. Et quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Quod hic dicit de amore, antè dixerat de voluntate. Et alio loco docet de Scripturæ sententia, Deo mentē hominis subici regendam, & iuuandam, menti verò passionem ita moderandas, atque frænandas, vt in usum iustitiæ conuertantur.

Quartò. Facit maximè ad moderandas passiones occupatio mētis in rebus spiritualibus, diuinis: tunc enim hominis interioris labor, otium est hominis exterioris, & spiritus feruor aliorum est carnis, & sensus. Vera perturbatio, atq; confusio, inquit S. Chrysostomus, non in

Lib. 14 de ciuitate Dei, cap. 9.

Cap. 8. eiusdem libri.

Lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 1.

Quartò.

Oratione de providentiâ Dei.

rerum

rerum est motu, sed in animo ita affecto, qui quamuis caterarum rerum aptam descriptionem habet, vsq; dum confusionem, ac perturbationem in se ipso coercuerit, nullum illi ex aliarum rerū apta descriptione praesidium erit; sed quem admodum oculus agrotus etiam clarissimo meridie tenebras obtuetur, atq; alia pro aliis, nullumq; radiorum solis fructum habet: sanus verò, & firmus etiam vesperè poterit corpus quasi manu ducere sine vlla offensione: sic & mentis nostrae oculus quandiu firmus est, multa quamuis confusa, clarè tamen videbit, deprauatus autem quamuis in ipsum caelum attollas, multam ibi esse perturbationem, & confusionem rerum iudicabit. Itaque si menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confusio, nulla molestia inueheretur, quamuis Euripo quouis turbulentius sursum, & deorsum vi-
ta nostra iactaretur.

Oratione de
providentia
Dei.

Rem hanc copiosè tractat S. Basiliius: scribit autem inter cetera & hæc: Animus, qui mentem suam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuè occupatam detinuerit, is, & in his, quas dixi, contemplationibus versabitur, & eiusmodi exercitatione, cōsuetudineq; mores suos ad aequitatem, ad iustitiam, modestiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare desiterit, & in res cognitione dignas extendere, extemplò velut importuni, & proterui canes, absente moderatore, ex diuersis partibus libidines corporis foras se dāt, & vehementer in ipsum oblatrant, & variis modis dilacerare conantur: quippe cum earum singula vitalem ad se vim quæq; rapiant. Siquidem duplex est animi vis, quarum altera corpus attingit, vitalis scilicet, altera, quæ tota in perspicenda veritate versatur, quam rationalem appellamus. Vitalis in corpore agit naturaliter, rationalis voluntariè. Animus, qui vim rationalem instituerit, vt perpetuè peruigil sit, dupliciter vitiosos corporis motus consopit, atque tranquillat: siquidem & se in rebus potioribus, sibiq; affinis occupat, & motus corporis sui confusaneos obseruatos cohibet, atq; compefcit. Si verò ignauia deditus otiosam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim nacta libidines corporis, partit aq; nullo moderante, prohibente uè, animum ad suum appetitum, & functiones pertrahunt. Hæc S. Basiliius, & alia, quæ hîc scribere, minimè necessarium est.

Constit. monast. cap. 3.

Quintò, post mentis occupationem prædictam, est adhuc in curandis passionibus vltior gradus: cum videlicet animus ipse, & voluntas hominis planè auertitur ab amore rerum omnium creatarum, nec ab amore solùm, sed ab omni etiam honesta voluptate, quæ ex eis percipi potest, & tota soli Deo applicata, coniungitur, & quasi conglutinatur. Hæc res à S. Gregorio sic describitur: Nonnulli iustorum
ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt,
exterius cuncta derelinquunt: qui rebus se habitis nudāt: gloria honoris expoliant:
qui interiorum desiderio per asiduitatem se amici mororis afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropriant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. De his Paulus: Mortui enim estis,
& vita

Quinto.

Lib. 8. moral. cap. 15.

Coloss. 3.

Psal. 38.

Psal. 118.

Matth. 16.

Luc. 14.

Et vita vestra abscondita est cum CHRISTO in Deo. Et Psalmista: Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in salutari tuo anima mea. Et Dominus: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. Et rursus: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Horum numero sanctus vir diuisa à terrenis desideriis mente se inserit, qui ait: Desperavi, nequaquam ultra iam viuam. Iusti quippe desperare, est presentis vitæ bona æternitatis electione deserere, mansura querere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquam ultra se viuere asserit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vitæ se passionis occidit. Sed hæc ex sequentibus capitibus planius intelliguntur.

Et quidem de plerisque singulis passionibus separatim agere, esset operæpretium, sunt enim in multis actionibus & fortasse in omnibus, animi ministræ; sed quæ dicta figillatim sunt aduersos prauos habitus, ea passiones simul iugulant, si rectè & ad hæcenus descriptæ Abnegationis normam in vsum à proficiente deducantur, & fortassis alio tempore de his differemus etiam particulatim.

De concupiscentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

ICVT prauos habitus vitiosæ passionis, sic vitiosas passiones generat concupiscentiæ fomes; qui etiam post baptismum in regeneratis manet, sine culpa quidem, quando hæc sacramento deletur, culpæ tamen pœna hæreditaria ex primorum parentum peccato. Est autem fomes, appetitus, qui natura sua, dicam ne, an vitio, inclinat hominem ad peccatum: in quod etiam nullo negotio deuoluitur si Dei gratia, & hominis industria, Dei item gratia adiuta non impeditur. Atque hæc est prima eius motio à sancto Iacobo nominata tentatio, cum ait: *Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua. Quæ etiam est causa vt peccatum dicatur ab Apostolo, & à quibusdam Patribus: quamuis reuera peccatum non sit amplius, sed solum peccati effectus, pœna item, & fons.*

Porro concupiscentia hæc non est eadem cum passione illa, quæ desiderium dicitur: sed est generalior quidam appetitus conspersus, & innatus carni, vt ait S. Augustinus, hoc est toti homini, qui in scripturis aliquando nomine carnis intelligitur, vt idem alibi docet. Quare nõ solum hic appetitus est in facultate animæ sentiente, & in corporis

Iacob. 1.

Rom. 7.

Lib. 14. de ciuitate Dei,
cap. 23.

membris, quibus illa vitur, sed redundat etiam in appetitum ratio- *Libro eodem,*
 nis. nam, ut idem S. Augustinus est auctor: *Anima peccatrix fecit corrupti-* *cap. 3.*
bilem carnem (corruptione scilicet peccati, & fomitis) *ex qua corruptione*
carni licet existant quaedam incitamenta vitiorum, & ipsa desideria vitiosa; non
tamen omnia vitæ iniquæ vitia tribuenda sunt carni. Et alibi ait: *Mala volun-* *Libro eodem*
tas præcessit omnia opera mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum. *cap. 11.*
 Quare inest etiam animæ rationali sua concupiscētia, & quasi fomes:
 quod S. Paulus non obscure significat cum fomitem vniuersè acce- *Galat. 5.*
 ptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non so-
 lum quæ carnis opera sunt, ut fornicatio, immunditia, impudicitia,
 luxuria; sed etiam quæ rationis sunt, ut auaritia, veneficia, inimicitia,
 contentiones, & quæ sequuntur alia, quæ communia sunt vtrique, &
 totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata
 ducunt originem; sic ex peruersa hac appetitus generali propensione
 deriuantur omnes aliæ peruersæ hominis inclinationes, & propterea
 sicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes pas-
 siones; sic eisdem antecunt illæ inclinationes. Hæ igitur cognoscendæ
 sunt à proficiente, & summa diligentia curandæ.

Ponimus igitur primò in homine generalem inclinationem ad *Prima incli-*
 malum, quam experti fatemur omnes, accusando nosmetipsos ad *natio ad ma-*
 malum quàm ad bonum propensiores, tam ratione animæ, quàm ra- *lum.*
 tione corporis ex Adam progeniti. De hoc sermo est, cum asseritur in
 Genesi non solum *sensus hominis*, sed etiam *cogitatio cordis humani ab ado-* *Genes. 7.*
lescentia ad malum prona. Et cum antè etiam scribitur: *Videns autem Deus,* *Genes. 6.*
quod multa malitia hominis esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset
ad malum omni tempore. Et apud Hieremiam: *Prauum est cor omnium.* Hæc *Hierem. 17.*
 autem inclinatio sicut oritur, sic vehementer augetur ex conjunctio-
 ne animæ cum corpore antiqua labè infecto: nam scriptum est: *Cor-* *Sap. 9.*
pus, quod corrumpitur, aggrauat animam. Et sanctus Paulus asserit legem *Rom. 7.*
 membrorum captiuare se, hoc est, suo pondere deprimere ad legem
 peccati.

Inclinationis huius sunt incitamenta omnia, quæ insurgunt in
 homine ad vitia, quæ Cassianus, & alij vitia spiritualia nominant: ad
 superbiam videlicet, ad dominandi libidinem, ad difficultatem ser-
 uendi iustis etiam dominis, obtemperandi maioribus, legibus, reli-
 giosæ disciplinæ, & Ecclesiasticæ, ad inanem gloriam, ad detestatio-
 nem iniuriarum omnium etiam pro CHRISTI nomine illatarum, om-
 nis deiectionis, paupertatis: ad suspiciones, iudicia temeraria, o-
 dia, anersiones animorum, inuidiam: ad acediam mentis, cordis lan-
 guorem, profusam lætitiã, audaciam, obstinationem, desperationem,

nem, & alia his similia complura: quales sunt tentationes interiores contra Fidem, spiritus blasphemiæ, immensa humanæ mentis curiositas, cordis humani obscuritas, astutia, fallacia, & malitiæ. Denique inconstantia, mutabilitas mentis, & vicissitudo tam multarum cogitationum, quæ animum hominis continēter, & importunè subeunt, huius inclinationis effectus est, & non exigua pœna peccati. de qua sic habet S. Gregorius: *Humana anima semel aternitatis statum deserens, ad fluxum temporalitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet, volens apperit, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita est, vnde delectata.* Quod de prædictis aliis pœnis similiter dici ob eandem rationem, non est difficile intelligere.

Lib. 24. moral. cap. 7.

Secunda inclinatio.

Rom. 7.

1.

Secundò ponenda est in homine inclinatio ad malū propria sentientis appetitus, quæ propriè concupiscentia, & fomes dicitur: cuius proprietates numerat Apostolus ita accuratè, vt nos pigere minimè debeat, in iis intelligendis non nihil immorari. Primò sedem habet in carne: ideo ait: *Non est in carne mea bonum*: accipitur autem carnis nomine corpus subiectum viribus animæ sentientis; & addit esse in membris, & appellans eum peccati nomine ob causam iam explicatam, simulque significans fomitis labe totum hominem affici, ait:

2.

Quod habitat in me peccatum. Secundò, fomes præuenit aliquando subitaneo suo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt passionem, & ideo Apostolus: *Quod enim,* ait, *operor, non intelligo.* Tertiò fomes facit, vt non comprimatur aliquando motus compressione dignus; ideo Apostolus: *Non enim,* inquit, *quod volo bonum, hoc ago.* Et alibi:

3.

Vt non quæcumque vultis, illa faciatis. Quartò efficit, vt insurgat ille motus, quem nos minimè vellemus: *Sed,* ait, *quod odi malum, illud facio.* Quintò

Galat. 5.

4.

lex est membrorum, sensusque, quia sine rationis, & gratiæ Dei frano si sint hæc, nõ ad aliam normam dirigunt se se, quàm ad fomitis propensionem, quæ inclinatio est ad omne malum. Sextò opponit se rationi: *Repugnantem,* ait, *legi mentis mee.* Septimò, propterea subiicit hominem seruituti: *Et captiuantem me,* inquit, *in legem peccati.* Octauò, ex

5.

quibus consequitur infelicitas non parua: *Infelix,* ait, *ego homo*: immò corruptela quædam carnis, & sensus, quam mortis nomine ibidem nominat Apostolus. Hæc porrò omnia vera sunt, & à Patribus dum explicant Apostolum allata.

6.

7.

8.

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apostolus meminuit, legatur S. Thomas, qui sic scribit: *Corruptio sensualitatis intelligenda est quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, transit enim peccatum originale reatu, sed manet actu, id est, effectu. Sed talis corruptio formi non impedit, quin homo rationabili voluntate possit reprimere singulos mo-*

12. quest. 74. art. 3. ad 2.

mus inordinatos sensualitatis, si presentiar, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, potest etiam circa illud inordinatus motus exurgere; sicut cum aliquis transfert cogitationem suam à delectationibus carnis, volens concupiscentiæ motus vitare, ad speculationē scientiæ, insurgit quandoque, aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatus. Et ideo non potest homo vitare omnes huiusmodi motus propter corruptionem prædictam: sed hoc sufficit ad rationem peccati voluntarij, quod potest vitare singulos. Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primum est, fomitem nūquam tolli in hac vita. Secundum est, singulos motus sensualitatis posse nos præcauere ex liberi arbitrij facultate. Tertium est, idcirco motus sensualitatis imputari ad peccatum. Quartum est, omnes motus eiusdem sensualitatis simul non posse nos coërcere. Et hic est ille infelicitatis humanæ cumulus, quem deplorat Apostolus, quandoquidem fomes iustos etiam viros, hisce quasi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, est necessitas illa peccandi, quàm S. Thomas verè affirmat, inesse nobis ex fomitis corruptela: nam etsi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas est ea induci nos ad aliqua vel minima venialia. Vnde de ea loquens S. Augustinus ait: *Fides clamat, de necessitatibus* Libro de per-
meū educ me. Quia verò peccauī, voluntas secuta est peccantem, peccatum habendi fectione in-
dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua stia, resp. 9.
sicut necesse est permaneat bene viuendi voluntas, ita vt sit etiam bene viuendi, & Psal. 24.
nunquam peccandi voluntaria, felixq; necessitas.

≡ Tertiò præter prædictas inclinationes, sunt in homine aliæ multæ, quæ sequuntur naturam indiuidui humani, & corporis constitutionem certam, quæ quoniam ita multiplex, & varia est, multas quoque, easque discrepantes inter se inclinationes hominum singulorum esse, necesse est. Sunt igitur in vnoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamentum singulorum sequuntur: vt exempli causa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & seigniores, sed pertinaces, animum non in multa distrahentes, sed coarctantes ad vnam, aut alteram rem, in qua totus sit. Ob eandem causam alia placent adolescentibus, viris alia, senibus saltem displicent, quæ alij probant. Aegro corpore cum sumus, expetimus aliqua, quæ sani repudiamus, & contrà.

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam possunt esse, ad supradicta addendum est, præter eas in vno quoque esse inclinationes ad peccatum proprias, & singulares, quas propterea S. Thomas asserit sequi naturam corruptionem, & præterea duplicem habere originem: nam

proficiscuntur vel ex habitu aliquo acquisito consuetudine, qui in naturam sit quodammodo conuersus: vel ex deprauata corporis affectione, siue ægritudine. Prioris generis exempla sunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quasi seminantur, & deinceps consuetudine adolefcunt & corroborantur, qualia sunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibusdam barbaris comestiones humanæ carnis. quæ scelera quanquam sunt omnino naturæ contraria; vsu tamen familiaria fiunt. Posterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus sapor dulcis sentitur amarus, & in aliis multis, qui ob palati ægritudinem esitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipsæ auderent attingere.

3. parte Pastoral. cap. 4. §
Lib. 29. moral. cap. 12.

1. Corinth. 5.

S. Gregorius huiusmodi corporum constitutionem inclinantem ad familiaria, & singularia vitia vocat consersionem: secutus fortassis S. Augustinum, qui, vt supra retulimus, concupiscentiam consersam carni affirmat, ex Apostoli loquēdi forma, qua vsus est, cū præcipit Corinthiis, vt abiiciant vetus fermentum, hoc est, veterem consersionem, vt essent noua consersio: *Nonnulli*, inquit S. Gregorius, *lati, vel tristes non rebus sunt, sed quibusdam consersionibus existunt*: & hanc consersionem obseruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis post etiam afferendum est. Sed res postulat, vt aduersus turbam tantarum cupiditatum proficientem armemus, vt possumus.

*De vitando errore ἀπαθείας, siue impassibilitatis,
& de concupiscentia, & propriarum inclinationum abnegatione.*

CAPVT XXVII.

ANTIQUIORES quidā Ecclesiastici scriptores inani perfectionis studio in eum errorem lapsi sunt, vt dicerent, proficientem in victoria sui, suarumque passionum, eoque progredi posse, & debere, donec ad statum quandam perueniret, in quo ἀπαθείας, siue impassibilis esset. In quo videlicet constitutus, vitis omnibus superatis, expers omnino humana cuiuscunq; perturbationis, & affectionis vitam deinceps in solo virtutum vsu, fructuue iucundissimam viueret. Hunc errorem tribuit Origeni S. Hieronymus illis verbis: *Doctrina*, inquit, *tua Origenis ramusculus*

seclusus est. In eo enim Psalmo ubi scriptum est (vt de cæteris taceam) insuper & vsq; ad noctem erudierunt me renes mei, asserit virum sanctum, cum ad virtutum venerit summitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum sunt, nec cogitatione vitiorum aliqua titillari. Sed erroris propagator insignis fuit Euagrius Ponticus, & post eum discipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem asserit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius ætatis, Ammonium videlicet, Eusebium, Euthymium, Or quoque, & Isidorum, quos omnes vt Origenistas ab Episcopis esse damnatos, confirmat. Detestabiliorem adhuc reddiderunt hanc impassibilitatem, qui eam non multò post complexi sunt hæresiarchæ Pelagius, Iouinianus, & Priscillianus.

Epistola ad Cresiphontem aduersus Pelagianos. Psalm 15. Ibidem.

Disputant contra hunc errorem S. Hieronymus, & S. Augustinus: & hic quidem adfert exemplum SALVATORIS nostri. Scribit autem sic: *Cum rectam rationem sequuntur istæ affectiones, quando, ubi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos, seu vitiosas passiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipse Dominus in forma serui agere vitam dignatus humanam, sed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas, ubi adhibendas esse iudicauit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Cum ergo eius in Euangelio ista referuntur, quod super duritia cordis Iudeorum cum ira contristatus sit: quod dixerit, Gaudeo propter vos, vt credatis: quod Lazarum suscitaturus, etiam lachrymas fuderit: quod concupierit cum discipulis suis manducare pascha: quod propinquante passione tristis fuerit anima eius vsque ad mortem, non falsò vtique referuntur: verum ille hos motus certæ dispensationis gratia ita cum voluit, suscepit animo humano, vt cum voluit factus est homo. Commemorat etiam easdè affectiones in Apostolo Paulo: cum enim eum laudasset infinitis nominibus, & præsertim vt à CHRISTO edoctum, producit illum gaudentem cum gaudentibus, flentem cum flentibus, foris habentem pugnas, intus timores, cupientem dissolui, & esse cum CHRISTO, desiderantem videre Romanos, Corinthios emulantem, magnam tristitiam, & continuum dolorem cordis de Israëlitis habentem, luctum suum denunciantem de quibusdam peccatoribus. Et concludit: Hi motus, hi affectus de amore boni, & de sancta charitate venientes, si vitia vocanda sunt, sinamus, vt ea, quæ vera vitia sunt, virtutes vocentur. Idem copiosè docet, quomodo iidem affectus in viris sanctis sint, dum metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, & alia, quæ longum esset hic adscribere, & apud ipsum legi possunt: Ita autem fieri necesse est, inquit S. Doctor, ex humane conditionis infirmitate: immò dum viuimus, ex vitæ huius infirmitate, nõ rectè viuimus, si eas nullo modo habeamus. Itaq; aliquando quamuis nõ culpabili cupiditate, sed laudabili charitate moueamur, etiam dum nolimus, flemus. Vituperabat etiam Apostolus quosdam, quos dixit esse sine affectione, Et sacer psalmus, Sustinui qui simul contristaretur, & non*

Lib 14. de ciuitate Dei, cap 9.

Marc. 3.

Ioan. 11.

Luc. 21.

Matth. 26.

Rom. 12.

2. Corinth. 7.

Philipp. 1.

Rom. 1.

2. Corinth. 11.

Rom. 9.

Rom. 10.

2. Corinth. 15.

Rom. 13.

Psalm. 68.

Crantor ex
Cicerone lib. 3.
Tusculan. qua-
stionum.

fuit. Nam omnino non dolere dum sumus in hoc loco miseriae, sicut quidam etiam apud seculi huius litteratos sensit, & dixit, non sine magna mercede contingit immunitatis in animo, stuporis in corpore.

Rom 7.

Idem confirmat S. Hieronymus neruis suis, vt solet, sapientiaque præclare: Hoc est, inquit, hominem ex homine tollere, & in corpore constitutum esse sine corpore, dicente Apostolo, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde illud Virgilianum;

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque:

Et grauisissimus poeta Flaccus:

Nam vitium nemo sine nascitur. Optimus ille est,

Qui minimis vrgetur.

Tertull. lib.
Aduers. Her-
mogenem.

Et quia hæc de Stoicorum fonte manauit, ἀπάθεια, pulchrè quidam nostrorū ait, philosophi patriarchæ hæreticorum Ecclesiæ puritatem peruersa maculauerunt doctrina.

Dionysius Car-
thusianus.

Ioannes Climacus Euagriū Ponticum hoc nomine etiam reprehendit: notans eius ἀπάθεια nomine alacritatis sensus: quia fortassis hoc eam ipse nomine appellabat, vt facilius simplicibus illuderet; vnde effectum quoque est, vt quidam sanctus vir, qui notationes in Climacum edidit, sententiam eius minimè affecutus præferat sensum Euagrii dicto Climaci: non ita doctissimus atque illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius, is enim historiam ἀπάθεια narrans planè sensum Climaci affecutus eum commendat, & Euagriū, vt dignus est, damnat. Apud ipsum qui velit, plura de re hac legere poterit.

Tomo quarto
Annalium,
anno Christi
388.

Ex hoc catholico dogmate, quo ἀπάθεια in hac vita asseritur impossibilis, sequitur dogma aliud non minus verum, dum hinc viuimus, non vinci passiones vitiosas, inclinationes prauas, & ipsam fomitis concupiscentiam, quia abnegationis vi planè extinguantur: id enim hinc à nobis obtinere non possumus, nisi velimus recidere in errorem ἀπάθεια, nec vnquam in homine puro factum est, nisi extraordinario miraculo in sanctissima Dei MATRE, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia copiosissima sopitus est, ac si nullus esset. Afferendæ igitur sunt aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quâtum fieri potest, expugnentur, aut certè retundantur à nobis, vt nec noceant, & si fieri possit, etiam profint: quando quidem, vt ait Apostolus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū. Sunt aut hæ, quæ sequuntur.

Rom. 8.

Primæ ratio.

Initio libri se-
cundi contra
Iulianum.

Prima ratio est perseuerantia, siue progressus in virtutum vsu, & exercitatione: qua de re sic S. Augustinus: Non enim, inquit, talia sunt vitia, quæ iam peccata dicenda sint: nec tamē extra nos sunt, quibus vincendis cum in hoc certamine proficenter laboramus; instandum est: nostra sunt, passiones sunt, vitia sunt, frenanda, cohibenda, sananda sunt, sed dum curantur, infesta sunt: et si

nobis

nobis ad meliora proficientibus magis, magisq; minuuntur, tamen dum hic viuunt, esse non desinunt, discedente hac anima pia peribunt, insurgente corpore non redibunt. Igitur profectu in virtutibus continuo, continuè etiam inueniuntur. cuius rei hæc est ratio, quia habitus virtutis quasi clauus fortissimus trudit habitum concupiscentiæ; aliarumque vitiofarum affectionum, armatque, ac corroboret facultates animæ, quibus insunt morbosæ affectiones aduersus ipsasmet affectiones, illisque impedimento est, ne insurgant, sed nec insurgere nisi furtim possint, dum assiduo virtutum vsu in virtutum actionibus vires animæ occupantur.

Quod si quærat, quibus potissimum virtutibus frangatur prædictæ cupiditates, idem S. Augustinus significat id fieri virtutibus, quæ vitiis illis directò se se opponunt: *Concupiscentia*, inquit, *quotidie minuitur in proficientibus, & continentibus. Ut igitur cohibeas inclinationes prauas, siue communes, siue proprias, iis te virtutibus exerceas, quæ illis maxime contrariæ sunt, ut autem compescas concupiscentiam, contine.* Continentiæ porò nomine intelligit S. Augustinus generalè abnegationis vim, qua omnibus vitiis, quæ à concupiscentia excitantur, fortiter resistatur. Alicubi tamen docet idem Sanctus, amorem Dei gratuitum, cum flammam dignissimam, & amplissimam fecerit, consumere cupiditates.

Lib. 1. de nuptiis & concupisc. cap. 25.

Homil. de Verbis Apostoli.

Secunda ratio posita est in ipsa contentione resistendi concupiscentiæ, & motionibus eius: nam vt tradunt Patres, concupiscentia relicta est ad certamen, certandū est igitur: *Pugna*, inquit S. Augustinus, *resiste, noli consentire, & impletur hic, post concupiscentias tuas non eas, quia etsi quando surrepunt, & vsurpant sibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec sic desperemus de salute nostra: ideo quotidie dicimus: Dimitte nobis debita nostra.*

Secunda ratio.

De Verbis Apostoli. Serm. 6.

Ecclesiast. 18. Matth. 6.

Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum quidem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei gratia confirmata: *Plus*, inquit S. Augustinus, *habet virium mens ad tenenda membra carnis, ne dentur in arma iniquitatis, quam ipsa concupiscentia carnis ad mouenda membra carnis, si tamen Dei gratia adiuuetur. Ob id scriptum est, Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Apostolus hortatur. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius.*

I.

Ibidem.

Genes. 4. Rom. 6.

Deinde ad idem certamen fortiter sustinendum incitant Christi sanguinis merita, eius præsens auxilium, & apud PATREM assidua deprecatio: *Nulla enim condemnatio*, ait Apostolus, *iis, qui sunt in Christo IESU, cuius merito culpa relaxata est, & additæ vires ad inimicam carnem*

2.

Rom. 8. Rom. 7.

nem cōhibendam. Ob id idem liberationem suam, atque victoriā gratiæ Dei tribuit per IESUM Christum.

3.
Psalm. 90.

Tertium incitamentum, & solatium certaminis, est spes in Deum, de quo scribit Dauid: *Scapulis suis obumbrabit tibi*: in Spiritum sanctum præsertim, cuius est hæc obūbratio, & refrigeratio, est enim, vt canit Ecclesia, *in estu temperies*, & à Domino eius charismata *fluminibus aque viue* comparata sunt.

4.
Lib. 4. in Ioan. cap. 17.

Quartum solatium est, sacramentorum frequens vsus, maximè verò Eucharistiæ: nam, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus: *Sedat cum in nobis maneat Christus, sauientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.*

5.
2. Corinth. 12. In Psalm. 118.

Quintum adiumentum certaminis huius est humilis, & feruens oratio ad Deum: *Datus est mihi*, inquit Apostolus, *stimulus carnis mee, angelus satanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogavi vt discederet à me.* Et S. Augustinus ad idem propositum: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Et cum ait Dauid: *Adhasit pauimento anima mea, viuifica me*, dicit idem, petere eum, vt *concupiscentia carnis magis, magisq; minuatur*; nam quātum quisque proficiat, habet mortalis carnis affectum circa terrena, pauimento corporis animam aggrauante. Quod si dicas, huiusmodi preces non exaudiri, quandoquidem non extinguitur fomes, nisi morte, & Apostolus ipse responsum accipit à Domino, *sufficere illi gratiam*: hæc quidem ita se habent, si quidem radices concupiscentiæ non conuelluntur omnino, dum viuimus, nec datur *omnī d. d. d.* sedantur tamen suprapositis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimum; & quæ remanent eius reliquiæ, non ad perniciem relinquuntur, sed ad meritum hominis, atque coronam, si se, vt debet, in hoc conflictu gesserit. Et nonnunquam accidit, vt auctores sunt viri graues, & huius disciplinæ, quam tractamus, peritissimi, magis aliquando proficere quempiam continuæ pugnæ laborem sustinendo, quàm si, certaminis omnis occasione sublata, rebellionem carnis experiretur nullam. Hoc est enim: *Sufficit tibi gratia mea.* Et: *Virtus in infirmitate perficitur.*

2. Corinth. 12. Tertia ratio,

Tertia ratio dominandi appetitui concupiscentiæ, est, dum homini insurgunt motus eius, nihil animo moueri, sed ita immobilem perseuerare in suscepta deliberatione. Deo placendi, ac si extra ipsum perturbationes existerent, nec ipse ageret in ea re quicquam, sed pateretur potius. Caterum, inquit S. Augustinus, *qui tanguntur huiusmodi moribus, & immobiles, & in maiore charitate consistunt, non solum non eis exhibentes membra corporis ad malè operandum, sed neq; nutu consensionis ad exhibendum consentientes, non hæc agunt, & ideo regnum Dei possidebunt.* Et san-
tus

Epist. ad Galat. cap. 5.

Etus Bernardus: *An forte, inquit, iam non ago illa, sed patior? aguntur qui- Epistola 42.
dem in me, sed à me non aguntur, si non consentio: mea dixerim, non quia facio,
sed quia sustinco.*

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura de-
prauata proficiscentes obseruantur: quidam primò primi, qui- *Motus primo
primi.*
dam verò non primò primi, sed primi solùm. Priores illi sunt, qui
rationem ita præueniunt, vt præueniri ipsi à ratione non possint, &
hi sunt qui sustinentur potius à viris iustis, quàm excitentur, nec in
eis culpa vlla est. Posteriores illi sunt, qui à ratione præueniri potue- *Motus primo
tantum.*
runt, sed negligentia factū est, vt illis in tempore occursum non sit, ac
proinde cùm excitantur, culpa nō vacant, & multò magis si iam non
primi, sed secundi, & tertij sint, quāquam nobis adhuc primi esse vi-
deantur. Quamobrem, quod sæpe dicendum est, primis resistendum
est summa diligentia, & propterea vigilantissimè obseruandum est,
si sint primi secundi: primo verò primi patienter ferendi sunt, curā-
dumque summoperè, ne qui primi sunt, & culpa carent, perseueran-
tia, & negligentia secundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque
quod hic dicitur de motibus concupiscentiæ, intelligi debet etiam
de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propen-
sionum, de quibus verba fecimus capite superiori: contra quas ni-
hilominus sunt etiam propria certamina, de quibus nunc est agen-
dum paucis.

Quarta ratio prauas inclinationes coërcendi est earum explora- *Quarta ratio.*
tio, & deprehensio: neque enim si hostem non videmus, expugna-
mus. inuestigantur autem his indiciis. primum est corporis consti-
tutio, cuius variam qualitatem, vt diximus, variæ sequuntur inclina-
tiones.

Secundum frequens, & non accersita cogitatio de re quapiam si- *1.*
gnum est propensionis animi ad eam. *Vs nosse quid ames?* inquit san-
ctus Fulgentius, *attende quid cogites:* necesse enim est, familiaria, & do- *Homil. 5. de
Confessione.*
mestica esse, quæ vltro, ac sæpe nullo nostro studio, mentem, ac me-
moriā subeunt.

Tertium est replicare pueritiæ, & adolescentiæ studia: *Ex studiū e-
nim suis intelligitur puer.* Ergo ex iisdem vir. *3.*

Quartum indicium est facile, nulloque negotio commoueri ani- *Prouerb. 20.*
mo ac sensu ad aspectum, vocem, aut famam rei alicuius etiam exi- *4.*
guæ, nam vt docet sanctus Thomas: *Multum passibilia patiuntur etiam
à paruis actiuis.* *1. 2. q. 22. art.
3. ad 2.*

Quintum indicium est experientia propria eorum, quæ hactenus *5.*
vel ad virtutem nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod ac-
cidit

cidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem, ac statum: iis enim, quibus læsi sumus olim in exercitatione virtutum, cur non lædemur in posterum, nisi ea diligentius præcauerimus? & cur iisdem rebus, quibus hæctenus feliciter vsi sumus ad animi sanitatem acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubium sit, quæ iuuerunt antè, non debere etiam posthac prodesse, vt illa propterea nobis familiaria reddamus, sicut quæ hæctenus nocuerunt, adhuc esse nocitura, nisi repudientur.

6.

Accedat vltimo loco non tam indicium, quàm auxiliū ad nos ipsos cognoscendos, nostrasque inclinationes corrigendas, amici aliquius, viri præsertim spiritualis, & prudentis iudicium, qui quid ipse sentiat de nobis, quidque opinentur alij, liberè, & sine fallacia pronunciet: difficillimum est enim, nos ipsos nosse, difficillimum, inquam, nobis, non item aliis. amor namque prudens etiam quantum caliginis nobis offundit, ne nos ipsos intueamur, tantū lucis affert aliis, vt ipsi nos penitus introspiciant. *Quomodo*, inquit Salomon, *in aquis splendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Et: *Pauper prudens scrutatur diuitem, qui sibi videtur sapiens.*

Prouerb. 27.

Prouerb. 28.

Quinta ratio.

Quinta ratio qua vti debemus aduersus prauas inclinationes, est ipsum abnegationis studiū, earum præsertim, quæ propriæ sunt, & singulares: si quidem ex nos aliquando ad turpiores certè, & ad frequentiores lapsus impellunt, & iis vt administris vtitur diabolus ad nos perdendos. Prius, inquit S. Gregorius, *conspersionem vniuscuiusque antiquus aduersarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit.* Alius namque letis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus, existit. Quo ergo occultus aduersarius facillè capiat, vicinas conspersionibus deceptiones parat: quia etenim letitia voluptas iuxta est, letis moribus luxuriam proponit: & quia tristitia in iram facillè labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extolli laudibus, conspicit, eos ad quæque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitii conuenientibus insidiatur: neque enim facillè captiuaret, si aut luxuriosis præmia, aut auarissortia proponeret. Et alibi: *Vnde, inquit, necesse est,*

Lib. 29. moral.

cap. 12.

Tertia. part.

Bassoral. 4.

vt non solū quisque consideret, quod ex conspersione sustinet, sed etiam quod ex vicino deterius est, purget: ne dum nequam pugnat contra id quod tolerat, ei à quo se liberum existimat, vitio succumbat.

De abnegatione intellectus, & memoria.

CAPVT XXVIII.

A NIMA rationalis reliqua est, quæ abnegationis armis aduersus vitia instituat: vt enim hæc facultates alias omnes regit, sic eius abnegatio fundamentum, & robur est aliarum abnegationum omnium. Eius sunt tres illæ præstantissimæ virtutes, memoria, intellectus, voluntas. Intellectus fons est perpetuus infinitarum cogitationum, quas omnes quasi apud se depositas memoria suscipit, atq; conseruat. Hæ videntur ad quatuor capita reuocari posse. Tria colligit S. Bernardus: *Sunt, inquit, nonnullæ cogitationes penitus otiose, & ad rem non pertinentes: quas tam facile abiicere, quàm recipere possit anima, dummodo sit secum habitans in corde suo.* De his dicendum idem quod de otiosis verbis antè à nobis dictum est: si enim peccatum est otiosum verbum, cur non & otiosa cogitatio?

Serm. de triplici genere cogitationum. Primum genus.

Ratio abnegationis harum est, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere assistere nos semper dominatori vniuersæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cum enim recitasset ex Psalmo: *Memor sui Dei & delectatus sum, ait, ne à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ solent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio propriæ professionis, & cum sese illis cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? sultor iustitiæ debet ne quicquam in se iniquum admittere?*

Serm. de triplici iudicio. Psal. 37.

Sunt & aliæ, ait, cogitationes violentæ magis, & fortius adhærentes, quæ videlicet ad necessitates naturæ pertinent: & quasi ex eodem assumptæ limo, de quo nos facti sumus, si paululum infederint, auelli nequeunt sine læsione, & difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de vestimento.

Secundum genus.

Modus abnegationis harum cogitationum est admouere securim ad radicem delectationis, quæ ex huiusmodi cogitationibus voluntatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob: *Ruben primogenitus meus non crescas. Hic est appetitus ille carnalis, qui initio vitæ pullulat in nobis, ait Sanctus, oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum, & quàm citò cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur.*

Genes. 49.

Tertiò loco sunt aliæ cogitationes, quas malignus hostis offerre, vel afferre præsumit. Dico autem, inquit, *cogitationes illas immundas penitus,*

Tertium genus.

ac sœtidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam, & ad vanam gloriam pertinet, ceteraq; vitia detestanda.

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodẽ in hæc verba: Oportet, si mundas conseruare volumus animas nostras, adhuc longè agentibus cogitationibus huiuscemodi multa cum indignatione occurrere, & exustare à nobis, vt nullus eis detur accessus. Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiusmodi cupiditatibus facillè titillatur, idem doctor alibi: Ad portam, inquit, voluntatis in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia, statuatur ostiarius, qui vocatur recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauum desiderium quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum, qui ait: Ego sto ad ostium, & pulso, sine cunctatione recipere. Denique ad thalamum rationis talis, & tam ferox adhibendus est custos, qui nemini parcat, sed quicumque hostis siue clam, siue palàm ingredi præsumperit, procul eum arceat, & hic sit recordatio gehennæ. Hæc ex S. Bernardo.

Serm. de triplici iudicio.

Apocal. 3.

Quartum genus.

Hom. 19.

Ephes. cap. 5.

Lib. 10. Confess.

cap. 35

Tract. de gradibus humilitatis.

Restat quartum cogitationum genus, quas curiosas nominare possumus. Has mirificè infectantur S. Chrysoſtomus, S. Augustinus, & idem S. Bernardus. Et quidem S. Augustinus ait: Hanc esse tentationis formam multiplici periculosam: & est, ait, cupidus non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnem, hoc est, per sensus corporis vana, & curiosa nomine cognitionis, & scientiæ palliata. Hæc quàm sit detestanda, ostendit idem his rationibus: Nam non solùm instigat curiositas ad cognoscenda suauia, pulchra, & similia, sed his etiam contraria, non ad subeundam molestiam, sed ad experiendi, noscendiq; libidinem: quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorrescas, & tamen sicubi iaceat, concurrunt, vt contristentur, & palleant. Ex quo morbo in spectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perscrutanda natura secreta, quæ præter nos est operata, perducitur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quàm scire homines cupiunt. Hinc etiam, si quid eodem peruersæ scientiæ sine per artes magicas queritur. Hinc in ipsa religione Deus tentatur, cum signa, & miracula flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. Et paulò pòst: Verum tamen in quàm multis minutissimis, & contemptibilibus rebus curiositas nostra quotidie tentatur, & quam sæpe labamur, quis enumeret? & tandem cum in huiusmodi rebus conceptaculum sit cor nostrum, & portat copiosæ vanitatis cateruas, hinc & orationes nostræ sæpe interrumpuntur, atque turbantur.

Ad hoc caput reducuntur curiosæ rerum absconditarum, tam Dei, quàm hominum inquisitiones: arcanorum percontationes, occultorum, & latentium scelerum inuestigationes, aliæque permulta: quæ omnia aliorum multorum criminum sunt feminina. Vt id solùm sufficiat ad persuadendum hominibus, vt curiositatem omnem coërceant, & refecent.

Rationes tamen aliquas proprias abnegationis, & curationis morbi huius

huius proponit S. Bernardus. Prima est, si vitetur incuria se ipsum indagandi: *Anima enim, ait, dum à sui circumspeditione torpescit incuria sui, curiositas fit in alios, quia enim seipsam ignorat, foras mittitur, ut pascat hædos: id est, oculos, & aures.* Quo loco multa de oculorum custodia, ut custodiatur cor, quæ altera est abnegationis curiositatis ratio. *Duabus, inquit, causis inculpabiliter oculos leuas, vel ut petas auxilium, vel impendas: alioquin non Propheta, non Domini, sed Dina, & Eua, & ipse Satanae imitatore te dixerim.* Quæ omnia ibidem latè profequitur. Huc pertinet abnegatio nō solum sensuum omnium externorum, sed etiam internorum, phantasiæ præsertim, quæ tantam imaginum turbam menti offert, atq: adeò tam multa monstra, ut si non compescatur, & purgetur forti abnegatione, animum vniuersum sola per se obrutura videatur.

Sed castigat egregiè S. Chrysostomus curiositatem, cum enim ostendisset multa in rerum natura à Deo facta, quorū ratio ab homine nulla reddi potest, addit, multò minus debere hominem curiosum esse de rebus humanis. *Quoniam, inquit, homo est his omnibus præstantior, & honorabilior, & hæc propter illū facta sunt, non ille propter hæc.* Indicat etiam voluntatem Dei esse, ut intellectum hac in parte abnegemus, quando ipse Deus apes, formicas, & alia animalcula admirabilia, ea quæ videntur naturam eorū superare, operari voluit, quæ tamen ab homine intelligi noluit, ut vel sic disceret, nō esse curiosus. Deniq; non semper sapientiæ ascribi scientiæ professionem, sed aliquando potius ignorantiam confiteri. Sapientior enim reputabitur, qui negauerit se scire, quantum distet cælum à terra, quotque aquæ ciathos mare contineat, quàm qui horum, similibumq; rerum scientiam iactitet. Denique ad retundendam curiositatis libidinem plurimum valet meminisse responsionum, quas Christus Dominus aliquando dedit Apostolis hoc vitio laborantibus: *Quid ad te? tu me sequere. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ PATER posuit in sua potestate.*

Hic autem queri potest ad quam regulam cogitationes nostræ dirigendæ sint, ut sint laudabiles: & S. Basiliius his verbis respondet: *Si quis formidauerit iudicium Domini dicentis, Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes; & illum fuerit imitatus, qui dixit: Ut iumentum factus sum apud te: atq; abiecta (ecce abnegationem) omni casta opinione prudentiæ suæ, de iis, quæ cogitauerit, nihil antea tanquam rectum approbarit, immò ne initio quidem prorsus quicquam cogitauerit, priusquam ab ipso Domini mandato scire didicerit, quid placeat Deo, siue in opere, siue in verbo, siue in cogitatione.* Legatur etiam collatio Cassiani prima.

De abnegatione propriae voluntatis.

CAPVT XXIX.

OLUNTAS est animæ facultas, quæ in alias omnes suo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, vtilibet. Quare à voluntate vis, bonitas, & malitia actionum humanarum existit. Vt igitur boni eius principium est, sese Deo subiicere, ac committere regendam; sic eius pernicies originem habet ex eo, quod suo illa se nutu, atq; cõsilio dirigat. Et quia tunc voluntas seipsam quærit, se ipsa delectatur, & neglectis aliis omnibus amore sui quasi capta tota est intenta in proprium commodum, nomine iam trito voluntas propria appellata est: cui morbo nullum remedium opportunius diuinitus paratum est, quàm abnegatio. Describitur sic voluntas hæc à S. Bernardo: *Voluntatem dico propriam, quæ non est communis cum Deo, & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorum.* Eandem detestans S. Basilius affirmat: *Viri propria voluntate, arbitrioue non solum esse alienum à recta ratione, sed esse etiam contumacia, ac peruicaciae periculum.*

Serm. 3 de resur.

Reg. breu. e. 123.

Verùm in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio est voluntatis, qua contra se ipsam insurgit, & quasi capit arma. quis enim abneget voluntatem malum amplectentem iam, aut ad illud accedentem propius, nisi voluntas reiiciens malum, & bonum eligens? Igitur voluntas contra seipsam conuertitur, cum se ipsam abnegat. quod quidem opus est diuinæ gratiæ maximum, cum abnegatio propter virtutis bonum, Deumque exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonæ fortiter, conuertens cor à voluptatibus propriis ad virtutis seueram soliditatem: non quidem cogens, sed alliciens voluntatem, omniaque disponens suauiter. Maxima autem suauitatis eius pars posita est in intellectus illustratione: is enim certior factus de perniciose propriæ voluntatis, eam excitat, efficitque vt quàm primum pestem illam à se radicitus excutiat, viriliterque se se abneget. Nobis igitur ad iuuandam abnegationem hanc eadem via insistendum est: vt videlicet proponamus intellectui statum propriæ voluntatis, & quæ ex ea proficiscuntur mala, vt hac cognitione instructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad se ipsam abnegandam.

Statum

Statum hunc nullus est qui describat, & quasi ponat ob oculos melius quàm S. Bernardus: *Primò*, ait, *propriam voluntatem Dominũ maiestate proprio furore impugnare. nam seipsam primò subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tanquam auctori seruire debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? omnia deinde quæ Dei sunt, quod in se est, tollit, & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Mundus vniuersus propriae voluntati non sufficit. Sed vti nam (horribile dictu) ne in ipsum descaueret auctorem: nunc autem (quantum in ipsa est) Deum perimit voluntas propria: omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire: vult enim eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse. propter hanc causam directò contraria est Deo propria voluntas. Vt idcirco eam Deus acriter persequatur: Quid enim, inquit, odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? cesset propria voluntas, & infernus non erit. In quæ enim ignis ille descauet nisi in propriam voluntatem?*

Ser. 3. de resur.

Primò.

Secundò dicit alio loco, Nos qui peccatores nascimur peccato aliena voluntate, id est, Adami contracto, eo expiari per baptismum, & liberari ea ratione à seruitute diaboli, in quam post baptismum iterum nos reducit nil aliud, quàm propria voluntas, qua peccatum actuale complectimur: id quæ quàm multis accidat, nemo est qui nesciat: & (quod peius est) redit ad nos diabolus, duce peccato, non solus, sed cum aliis septem spiritibus illo nequioribus: *At quis*, inquit S. Bernardus, *illum admittit, nisi propria voluntas? ipsa est, quæ in potestatem tenebrarum denuò rediit. quæ nos iterum subdidit mortis imperio. Quod si prioris sceleris dira cupiditas paucorum est, certè multorum, & pænè omnium est posteriori ratione diaboli mancipium aliquando propria voluntate fieri.*

Secundò.

Ser. de duplici
baptismo &
relinquenda
propria vo-
luntate.

Tertiò est etiã voluntatis propriæ illud, vt non se subiiciat diuinæ voluntati, Sed diuinam voluntatem flectere potius, & suæ coniungere maximè conetur. S. Augustinus scribit, hanc voluntatem esse illud cor prauum, de quo Dauid: *Non adhaesit mihi cor prauum.* Et alio loco: *Qui sunt*, inquit, *recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatem suam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curuare conantur.* Legantur quæ habet B. Pater Ignatius de tribus hominum classibus, in libro suorum exercitiorum.

Tertiò.

In Psalm. 100.

Psalm. 100.

In Psalm 123.

Quartò S. Basilius, vt suprâ retuli, *peruicaciam, & contumaciam propriae voluntatis sobolem esse*, ait. Hoc autem quantum malum sit, docet S. Gregorius quodam loco sic scribès de Israëlitis, qui ius regis audierunt, & id propter quod exponebatur, detestabantur: *Vt*, inquit, *reproborum cordium profectus exprimat, in quibus mali propositi consummatio est, & inconuertibilitas voluntatis.*

Quartò.

Lib 4 in primò

Regum, cap. 2.

*Initio lib. 1. de
considerat.*

Hoc porrò malum adeò graue non ita mundanorum hominum est, vt ad spirituales viros nunquam pertineat: nam S. Bernardus docet Eugenium Papam, quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cum videlicet vir religiosus, & alioquin proficiens occasione accepta vel ab officio, vel aliunde, ita se se in occupationes externas immergit, vt vix & rarò ad se ipsum colligendum redeat: quod initio quidem inuitus, & gemens sustinet, consuetudine tamen paulatim ita obdurefcit, vt priora planè oblitus huic posteriori vitæ generi sit totus addictus: *Vereor inquam, ait S. Pater, ne in medijs occupationibus, quoniam multæ sunt, dum diffidit finem, frontem dures, & ita sensim te ipsum quodammodo sensu priues iusti, vtilisq; doloris, multò prudentius te illis subtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipsis, & duci certè paulatim, quo tu non vis. Quæris quo? ad cor durum? ne pergas querere quid illud sit. si non expauiisti, tuum hoc est. Quid ergo cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia seuum, inuerecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non præuidens. Ipsum est, cui præteritorum præter solas iniurias nihil omnino non præterit, præsentium nihil perit, futurorum nulla nisi fortè ad vlciendum prospectio, seu præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilium mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quo trahere te habent hæ occupationes maledictæ, si tamen pergis, vt cepisti, ita te daretoribus illis, nil tui tibi relinquens. Postremò qui plura de hac fœdissima propriæ voluntatis imagine cognoscere desiderat, euoluat librum eiusdem Patris de conuersione ad clericos.*

Cap. 7 § 8.

Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maxima abnegatione indigere, quippe quæ non solùm antedictorum, sed etiam aliorum omnium peccatorum, & scelerum mater est, & sentina. Huic accepta referenda sunt omnia, quæ à mundanis hominibus crimina committuntur: huius partus sunt omnia proficientium delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem, gignit desperationem, creat apostasiam, interitum parat animæ sempiternum.

Est & aliud incitamentum abnegandæ propriæ voluntatis, nempe submissio, & humilitas: si quidem eius obstinatio ex superbia proficiscitur. Abnegatio etiam intellectus viam sternit abnegationi voluntatis: quandoquidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propositum. Ergo vt se voluntas abneget, intellectum impellat ipsa ad se ipsum abnegandum. Intellectus

tellectus enim abnegatus vicissim voluntatis abnegationi subsidio est.

Sed quantum momenti positum sit oportet in Christi Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius nostras voluntates abnegemus. voluntates, inquam, non solum malas, sed bonas etiam: neque enim in Christo fuerunt nisi bonæ, & nihilominus eum illas abnegasse legimus: *Quia non quero, inquit, voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Et cum, positus genibus orabat dicens: *PATER, si vis transfer calicem istum à me; veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Immo & intellectum abnegauit, vt se matri Iosephque subiiceret. si credimus S. Bernardo. Quæ omnia obseruat sanctus Basilius in moralibus.

Ad extremum alibi explicans idem, quid sibi velit Apostolus, cum nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis esse carnis opera, quæ numerat in epistola ad Galatas: *Voluntates autem cogitationum, inquit, opinor, ea consilia appellari quæ scripturæ testimonium non habent. veluti sunt illa, de quibus dictum est, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & intellectus, quæ non rediguntur in captiuitatem in obsequium CHRISTI.* Præscribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum nostrarum: qua simul intelligimus illas omnes abnegandas esse, de quibus dici non possit illud: *Consilium meum iustificaciones tuæ.*

Reg. brcu.

Cap. 269.

Ephes. 2.

Galat. 5.

2. Cor. 10.

Psal. 118.

De abnegatione amoris proprii.

CAPVT XXX.

ABNEGATIONIS summa, & fastigium est amoris proprii abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes sunt, nisi amoris proprii abnegatione compleantur. Hæc per omnes alias permeans illis quasi spiritum, vitamque largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminetque inter omnes. Vt propterea qui amorem proprium impugnat, singula vitia insequatur: sicut qui amoré proprium, singula simul vitia infringit. Multum autem interest ad amorem hunc profligandum, vtrum contra singulas cupiditates sigillatim repugnes, vtrum ipsum per se amorem proprium adoriare. nam priore conflictu quasi membratim conciditur, posteriore vnuersus extinguitur. Atque hoc est quod nobis faciendum restat, vt videlicet post-

postquam contra partes vitij defudatum est, aut certè eodem ipso tempore, amorem proprium per se quantum nobis diuinitus datur, iugulemus. Quod tractandum superest extremo hoc capite de abnegatione.

Duplex est amor sui: naturalis vnus, alter non naturalis, nisi fortè naturæ corruptæ. Prior vitiosus non est, & est regula amoris proximi: nam iubemur sicut nos ipsos proximos diligere. & de hoc amore in præsentia agendum nobis non est, nisi ea ratione, qua, vt post dicemus, sit illi necessaria ad perfectionem aliqua abnegatio. posterior autem describitur à S. Basilio in homine sui ipsius amante: *Amans, inquit, sui ipsius est, qui se ipsum amat priuato, & immodico amore, cuius amoris signum subiungit: Talem se esse quis cognoscat, si quæ facit, ea commodi sui causa facit, licet quod fiat ex mandato sit. nam illud, quietis sua causa aliquid omittere eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, siue animi illa quies sit, siue corporis, iam hoc quibusuis etiam alijs perspicuum est, vitium esse amoris sui ipsius, cuius finis perditio. Et alibi: Nam sui ipsius causa sollicitum esse, hoc crimen est hominis se ipsum amanti: contraq; propter mandatum sollicitudinem suscipere, ac laborem, hæc laus est hominis CHRISTVM amanti, & affectionis animi, fraternam charitatem diligentis. his similia habet S. Gregorius Papa. De vtroque amore sanctus Bernardus sic: Est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum. nondum quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptum est, prius quod animale, deinde quod spirituale. Nec precepto indicitur, sed naturæ inseritur. Quis nempe carnem suam odio habuit? At verò si cæperit amor idem (vt asselet) procliuior esse, siue profusior, & necessitatis alueo minimè contentus campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas obuiante mandato cohibetur, cum dicitur, diliges proximum tuum sicut teipsum.*

Potissima, & pessima amoris huius vitiosi proprietates est esse contrarium charitati: qua de re S. Augustinus, qui eius reliquas proprietates ex illa, tanquam ex fonte manantes, elegantissimè commemorat, sic autem habet: *Meritò initium omnis peccati superbiam scriptura definiuit dicens, Initium omnis peccati superbia: cui testimonio non inconuenienter aptatur etiam illud, quod Apostolus ait, Radix omnium malorum est auaritia: si auaritiam generalem intelligamus, qua quisque appetit aliquid amplius, quàm oportet, propter excellentiam suam, & quendam propriæ rei amorem: cui sapienter nomen latina lingua indidit, cum appellauit priuatum, quod potius à detrimento, quàm ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere superbia, inde inter angustias, egestatemq; concluditur, cum ex communi ad proprium damno suo amore redigitur. Specialis autem auaritia est, quæ vfitatius appellatur amor pecunie: cuius nomine Apostolus per speciem*

Reg. breu. c. 54.

Reg. breu. cap. 272.

Homil. 4 in Ezech.

1 Cor. 15. Ephes. 5.

Matth. 22.

Lib. 11. de Gen. ad literam, cap. 15.

Eccles. 10.

1 Tim. 6.

speciem genus significans vniuersalem auaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omnium malorum est auaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui vtiq; non amauit pecuniam, sed propriam potestatem. Proinde peruersus sui amor priuat sancta societate turgidum spiritum, eumq; coarctat miseria iam per iniquitatem satiari cupientem: hinc alio loco cum dixisset, Erunt enim homines seipfos amantes: con-
 tinud subiecit amatores pecuniae, ab illa generali auaritia, cuius superbia caput est, ad hanc specialem descendens quae propria hominum est. nec enim essent homines amatores pecuniae, nisi eo se putarent excellentiores, quod ditiores. Cui morbo contraria charitas non quaerit, quae sua sunt, id est, non priuata excellentia latatur: me-
 ritò ergo & non inflatur. Hi duo amores, quorum alter sanctus est, nempe charitas; alter immundus (nempe amor sui) alter socialis, alter priuatus: alter communi vtilitati consulens propter supernam societatem, alter etiam rem communem in potestatem propriam redigens propter arrogantem dominationem: alter subditus, alter amulus Deo: alter tranquillus, alter turbulentus: alter pacificus, alter seditiosus: alter veritatem laudibus errantium praeserens, alter quoquomodo laudis audius, alter amicabile, alter inuidus: alter hoc volens proximo quod sibi, alter subiicere proximum sibi, alter propter proximi vtilitatem regens proximum, alter propter suam, praecesserunt in Angelis, alter in bonis, alter in malis, & distinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas, sub admirabili, & ineffabili prouidentia Dei cuncta, quae creata sunt, administrantis, & ordinantis, alteram iustorum, alteram iniuorum, quarum etiam quadam temporali commissione peragitur seculum, donec vltimo iudicio separentur: & altera coniuncta bonis Angelis in rege suo vitam consequatur aeternam, altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege suo mittatur aeternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortasse alio loco, si Dominus voluerit, differemus. Hæc S. Augustinus. Porro duas ciuitates quas pollicetur hic, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idem propositum scribit egregium illud dictum: Fecerunt ciuitates duas amores duo: terrenam scilicet amor sui vsq; ad contemptum Dei: caelestem verò amor Dei vsq; ad contemptum sui. Et alia, quæ ibidem adiungit superioribus similia. Quo loco indicat sapientissimus Pater amore proprio pestem nullam detestabiliorem esse, quando quidem hominem pertrahit vsque ad contemptum Dei: quod in luciferi casu perspicuum est, & in plerisq; sui perditè amantissimis hominibus, quos scriptura diuina in eandem voraginem per superbiam præcipitasse commemorat.

Hic est ille amor, qui, vt diximus, in extremo capite tertio huius libri, inquinat intentionem proficientis, nec solum inquinat, sed, quantum est in se omnino peruertit, & deflectit ad se ipsum: efficitq; nonnunquam, vt quanquam nobis quod facimus, propter Deum facere videmur, re tamen ipsa non ad Deum, sed ad nos ipsos intueamur, nihil aliud in eo proposito, actioneue quaerentes, quam nos ipsos so-

2. Tim. 3.

1. Cor. 13.

Lib. 14. de ciuitat. Dei, ca. 28.

lum. etsi quidem etiam Deum vt finem, eiusque gloriam propositam habeamus, non tam eius honoris, quàm vel vtilitatis, vel gloriæ nostræ causa id fiat à nobis. quare amor proprius de honore summo, & vt ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit. etsi non assequitur, vt intentionis, & actionum hominis finis sit; eas certè vt potest, quod plerunq; viris etiã spiritualibus accidit, subtilissima sui contagione contaminat.

Est etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit similiter execrandum. Si enim semel obtinet ab homine vel apertè, vel quasi ex insidiis, vt finis sit studiorum, & actionum eius, infinitus est, immensus, insatiabilis (legatur S. Thomas cum loquitur de concupiscentia) sicut enim si quis valetudinem corporis vt finem expeteret, quantamcunque posset maximam expeteret, fin autem vt ea ad Deo seruiendum vteretur, finem faceret expetendi, & ea contentus esset, quæ proposito fini esset accommodata; sic qui nihil aliud, quàm se ipsum, hoc est, commodum, & gloriam suam per amorem proprium quærit, eius semper est appetentior, illiusq; cupiditati inexplebili nihil sufficit. vt tunc nominari possit homo planè par igni, & inferno, de quo scriptum est, *nunquam dicit, sufficit.*

1. 2. q. 30. art. 4.

Proverb. 30.

Lib. 22. de ciuitat. Dei, ca. 22.

Quamuis autem, quæ ex vitioso amore sunt, tanquã ex primo fonte mala deriuantur, ex iam dictis intelligamus; operæ pretium tamen est, ea vt recensentur à S. Augustino animaduertere: *Quid amor ipse, inquit, tot rerum vanarum, atq; noxiarum? & ex hoc mordaces curæ, perturbaciones, mæores, formidines, insana gaudia, discordiæ, lites, bella, insidiæ, iracundiæ, inimiciæ, fallaciæ, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidiæ, superbiæ, ambitio, inuidentiæ, homicidia, parricidia, crudelitas, seuitia, nequitia, luxuriæ, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteriæ, incesta, & contra naturam vtriusq; sexus tot stupra, atq; immunditiæ, quas turpe est etiam dicere, sacrilegia, hereses, blasphemias, periuriæ, oppressiones, innocentium calumniæ, circumuentiones, præuagationes, falsa testimonia, iniqua iudicia, violentiæ, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita ista hominum non recedit? verum hæc hominum sunt malorum, ab illa tamen erroris, & peruersi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam nascitur.*

Serm. 47. de diuersis in cap. 17. Matth.

Antidotus contra venenum amoris proprii ardens abnegatio est. Fonti enim illi omnium malorum exsiccando, minor æstus par non est. hanc igitur sapiētissimè parauit nobis Christus Dominus, vt scelerum omnium capiti, virtutum omnium matrem opponeremus. & qui perieramus amando nos, reuiuisceremus abnegando nos: Si enim, inquit sanctus Augustinus, *perit homo amando se, profecto inuenitur negando se.* Et addit id explicans copiosius: *Prima hominis perditio*

ditio fuit amor sui. Si enim se non amaret, & Deum sibi proponeret, Deo esse semper subditus vellet: non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. propone his voluntatem Dei, discere amare te, non amando te. ostendit deinde, quomodo amore sui deducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipsum sunt: & similiter filio prodigo, egressus è paterna domo; substantiam quæ illi integra apud patrem seruabatur, habere voluerit in arbitrio suo, effuderitq; eam, & inops factus sit. Quid, ait, de illo dicitur? & reuersus est ad seipsum. si ergo reuersus est ad se, exierat à se. quia ceciderat à se, & exierat ad se, redit prius ad se, vt redeat in illo, vnde ceciderat à se. sicut enim cadendo à se remansit in se, sic redeundo ad se, non debet remanere in se, ne iterum exeat à se. surgam, & ibo ad patrem meum, ecce vnde ceciderat à se, ceciderat à patre suo. redit ad se, & pergit ad patrem, vbi tutissimè seruet se. si ergo exierat à se, redeundo ad se, vt eat ad patrem, neget se. subducatur se sibi, vt hæreat Deo. Deus quod in illo malum est, non fecit, perdat quod fecit, qui inde defecit, abneget inquit se, & tollat crucem suam, & sequatur me.

Luc. 15.

Marth. 16.

Sed vim abnegationis vniuersæ, eius inquam quæ radicitus conuellit amorem proprium, S. Basilius explicatè tradens, omnia, quæ ad eam pertinent, ad capita quinque reuocat, & abnegationis, & renunciationis nomine, vt est in Euangelio, appellantur. Primum nuncium remittere facultatibus, possessionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, consanguineis, omnibusq; secularibus amicis. Tertio affectionibus omnibus erga prædicta, & quibuscunq; aliis affectionibus, quæ humanæ sint, & terrenæ. Quarto honori, & gloriæ propriæ. Quintò amori etiam vitæ. *Perfecta igitur renuntiatio*, inquit, *in eo consistit, si quis id affectus fuerit, vt ne de vita quidem sua quicquam affectus sit omnino, esto habeat mortis responsum.* his quinque gradibus cælum versus paratur ascensus proficienti, quasi per alteram scalam Iacob: vt appositè explicat eruditissimus Magister meus Benedictus Pererius in mystica sua eiusdem scalæ expositione. Plura de his renunciationibus dicenda etiam sunt à nobis libro quinto.

Reg. fufiss di-
spit. cap. 8.

Indicia porro abnegationis amoris proprii sunt hæc. Primum: Quò quis accedit propius ad prædictas renunciationes, eò abest longius ab amore sui. Secundum: Abnegatio vitiorum & sensuum omnium, præsertim verò gastrimargiæ, philargyriæ, acediæ, & maximè omnium inanis gloriæ, satis magno argumèto est, de amore proprio non exiguam victoriam partam esse. Vide S. Augustinum 10. lib. Cõfessionum. Tertium est, peccata propria grauissimè ferre & accusare, aliorum autem leuissimè agnoscere, vel etiam excusare. Siquidem vt scribit S. Gregorius: *Valde claudit oculum cordis amor priuatus.*

Primum indi-
cium.

2.

Cap. 39.

3.

Homil. 4 in
Ezech.

4. *LUC. 14.* Ex quo fit, vt hoc quod nos agimus, & graue non esse existimamus, plerunq; agatur à proximo, & nimis nobis detestabile esse videatur. Quartum est odium & contemptus sui. Siquidem Dominus: *Qui non odit animam suam, non potest meus esse discipulus.* & sui amantes dicuntur in Scripturis *sibi placentes.* sibi igitur ipsi displicere, seipsum demittere, occultare, contemnere, minorem se existimare cunctis Dei miserationibus, & seruum omninò inutilem, potiora deferre aliis, sibi vnā confusionem faciei reseruare, indicant, quasi vultus, animum amore sui penitus exutum, aut proximè exuendum. sed legatur indicium omnium maximum lib. 5. cap. 6.
- 5.

De Diaboli superbia, & duabus generalibus tentationibus, quibus ille utitur.

C A P V T X X X I.

In 19. Ezech. Abacuc 1. **I**N spirituali militia, qua cōtra vitia decertamus, soli non sumus, nam fœdere cum carne, & mundo primū inito, contra nos acerrimè dimicat diabolus. nec parcat proficientibus. immò vt exponit S. Hieronymus, *Esca eius electa:* & quod omnes Patres affirmant, contra eos præcipuè furore, ac rabie totus exardescit, quos in primis consiliis suis aduersari intelligit, vitæ probitate, & Euangelicæ perfectionis studio. Oppugnatores nostri igitur sunt noster homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propugnatores sunt Deus optimus maximus, qui nos in acie constitutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes nostras studiosissimè tuentur, & iuuant.

In Enchirid. cap. 17. Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi tentationibus aliqua dicenda primū sunt, deinde nonnulla etiam de Dei præsentī ope, & misericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites suos Dominus aduersus tam immanes, & callidos hostes communit, & roborat, vt enim Deus melius iudicauit (teste Augustino) de malis bona facere, quàm nulla mala permittere, sic vtilius nobis fore putauit, si tentationes nobis afferri permetteret ab aduersariis, quàm si nos ab illis omninò immunes seruaret. Quamobrem inquit idem Sanctus: *Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisq; innotescit nisi tentatus, nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum,*

In Psalm. 60.

& tentationes habuerit. quam ob causam addit idem, fuisse tanti æstimatam à Christo, vt voluerit tentationes admittere ob hoc ipsum, vt nos ad eas superandas instrueret. *Poterat, inquit, à se diabolum prohibere: Sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non praberet.*

De Diabolo autem possent huc multa adferri, sed ea magna ex parte aliena sunt ab instituto, & satis nota sunt: mentis tamen eius, Luciferi præsertim, & aliorum illi similibus superbiam, & arrogantiam cognouisse operæpretium est, quam scitè depingit S. Gregorius in moralibus: *Qui factus est, inquit Scriptura, vt nullum timeret. Factus est, ait S. Pater, per naturam, vt conditorem suum castè timere debuisset. sed sua peruersitate factus est, vt nullum timeret. ei quippe à quo conditus est, subesse despexit. ita enim Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit. Leuiathan verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, ius peruerse libertatis appetiit, vt & præesset ceteris, & nulli subesset, dicens: Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. cuius eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ei superbe similis in celsitudine concupiuit. Et paulò post: Factus est, vt nullum timeret, quia nec Deum, sed neque hoc quod passurus est, metuit. cui multò felicius fuerat, timendo vitare supplicia, quam non timendo tolerare. appetitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam se male egisse non sentiat, qui præesse per gloriam quærebat. nam quia ius quæsitæ potestatis non obtinuit, quasi quoddam superbiæ suæ remedium insaniam insensibilitatis inuenit, & quia prouectu transgredi cuncta non potuit, despectu se contra cuncta præparauit, cuius ad hoc superbia studiosè describitur, cum protinus subinfertur, omne sublime videt. id est, cunctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit: qui dum per intentionem contra auctorem nititur, æstimare sibi quemlibet similem dedignatur. A mente adeò auersa à vero, à voluntate tanta superbia capta quid mali timendum non sit, si accedat par potestas? Diaboli autem potestas magna certè est, quia scriptum est: *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei.* est tamen voluntate eius peruersa longè inferior, & hæc ipsa Christi Domini sanguine diminuta, & vincita.*

Ex illa adeò magna, & intoleranda superbia, ac malitia voluntatis obstinatæ existit in diabolo odium par superbiæ aduersus Deum, & homines, & studium adimendi Deo gloriam, & hominibus salutem. vnde officium tentatoris sibi fumens: *Pro magno habet, ait S. Gregorius, quod sub iure suæ tyrannidis terrena quærentes tenet. In primis tamen ardet cupiditate possidendi viros bonos. Propheta, inquit idem, attestante qui ait, esca eius electa. neque enim mirum deputat, si eos absorbeat, quos superbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separata, inuidia exulcerat, luxuria inquinans siccata, absorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia non pro magno æstimat, cum eos deuorat, qui per ipsa suæ vitæ studia*

deorsum currunt: sed eos magnoperè curat, quos despectu terrenis curis iungi iam caelestibus contemplantur.

Modus porrò quo insurgit Diabolus aduersus bonos duplex est, vnus manifestus, alter occultus. manifestum sequitur cum palàm fauuit per apertas persecutiones, quibus exerit vniuersas suas, suorum-que vires, vt bonos, vel fidei confessione, vel vita priuet. quod præstitit hætenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichristo. Occultum verò modum aggrediendi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo scripserit S. Cyprianus: *In pace subdolanus, in persecutione violentus.*

Serm. de celo.

De apertis persecutionibus Satanae & ministrorum eius nihil est quod agamus in præsentia. monendus solum proficiens est, vt intelligat, persecutionis tempore non solum vocari se à Domino ad profitendam Fidem, cum ait: *Qui confitebitur mihi coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*, sed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem deniq; ipsam ex Dei amore, & ad Christi Domini imitationem. *Maiorem enim charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis.* quod sanè egregiè præstiterunt ferè in oculis nostris martyres huius sæculi apud Hæreticos in diuersis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indiis, Brasilia, & Nouo orbe quâ plurimi. De altero igitur modo qui astutiis nititur, plura dicamus. hunc enim ferè tenet diabolus aduersus proficientes.

Matth. 10.

Joan. 15.

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando vritur, præsertim contra tyrones.

CAPVT XXXII.

COPVS Diabolo propositus in tentandis proficientibus est, eos de suo iporum statu deturbare, ac omnino peruertere. *Et ascenderunt satrapæ Philistinorum ad Israël.* quo loco S. Gregorius: *Cum, inquit, altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper benè agentibus inuident, nobis infestiores sunt. & quia de innocentis vitæ sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. ascendere quippe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per caeleste desiderium corda subleuare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorumlibet malorum spirituum, sed fortiorum Daemonum prælia excitantur, non Philistin contra Israël ascendere, sed Philistinorum satrapæ perhibentur, quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur:*

3. Reg. 17.

vs de consecuta eorum victoria tantò sit copiosior fidelium gloria, quantò eù irrogata fuerint prelia grauiora. Quo loco illud obiter obseruandum, sanctum Gregorium aduersus Casianum & alios qui putant, Angelum vnum malum vnicique hominum datum ad pugnam, sicut datur vnus bonus ad custodiam, asserere falsum esse, electis singulis esse deputatum Angelum malum. Et quanquam diabolus perturbatè omnia facit, & sine ordine, in perniciem tamen nostram quidlibet molitur, & tentat, & ad ea etiam se accommodat, ad quæ minus propensus est. ideoque ordinatè agit nonnunquam, si ea nos ratione facilius decipere se posse, arbitratur.

S. Cyprianus comparat diabolum hosti, qui vt ciuitatè expugnet, *Serm. de zelo.* lustrat eius mœnia accuratè, antequam admoueat tormenta bellica, vel cuniculos instruat. Et sanè S. Petrus ait: *Diabolum tanquam rugientem leonem circuire querendo, quem deuoret.* *1. Pet. 5.* Et apud Iob describitur tanquam *Iob 1.* qui terram circumeat. Est igitur hic ordo certus tentationis diaboli, vt primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat.

Explorat igitur primò diabolus statum hominis internum vniuersum. neque enim scrutatur corda, aut videt quæ intus in homine sunt, cum sit id Dei munus proprium. Sed ex externis indiciis obseruando colligit id, quod naturaliter nõ potest per se cognoscere. Quare de Casianus multa, de quibus adfero pauca. quid igitur intus lateat malignos spiritus assequi dicit, ex nostris dispositionibus, aut verbis, aut studiis. quod etiam viri prudentes faciunt. ipsas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum susceptæ, vel quemadmodum susceptæ sint, ex motibus atque indiciis exterioris hominis deprehendunt. vt gastrimargiam, cum viderint monachum ad fenestram oculos, aut ad solem curiosius erexisse, vel de hora sollicitius inquisiuisse, cognoscunt, desiderium gulæ fuisse susceptum. si fornicationem ingerentes senserint, eum patienter telum libidinis suscepisse, seu viderint carne commotū, aut certè non vt oportuit, aduersus suggestionis immundæ suspirasse lasciuiam; si incitamenta tristitiæ, si iræ, si furoris admouerint, vtrum cordi infederint, gestu corporis, & sensibili commotione dignoscunt, scilicet cum vel infremuisse tacitum, vel cum aliqua indignatione suspirasse, vel vultum considerauerint quodam pallore, aut rubore mutasse.

Deinde vt S. Cyprianus affirmat: *Similiter hosti muros vrbi cuiuspiam obsidenti explorat Diabolus, & tentat, an sit pars aliqua murorum minus stabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiore conspicit fraudulentus, magis quàm generosus inimicus aggreditur.* huiusmodi solent esse prauis habitus, & consuetudines longi

longi temporis vsu confirmatæ: passiones item animi vehementes, cupiditates & desideria inflammata rerum terrenarum, opiniones denique aliqua propriæ, & inueteratæ.

Tertiò.

Lib. 14. moral.
cap. 7.

Tertiò explorat Diabolus proprias cuiusque, & singulares propensiones. *Existunt etiam, inquit S. Gregorius, qualitates morum, quæ certis vitiis sunt vicina, vt mores asperi crudelitati, & superbiam, blandi, & plusquam decet letiores, luxuriæ, & dissolutioni sunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani vnus cuiusque mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoscit inclinari mentem, vt blandis, ac letis moribus sepe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis vero mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponat. Vide etiam quæ supra posita sunt extremo capite 27.*

Quartò.

Matth. 10.

Nec omittit in hac inquisitione Diabolus occasiones externas, quas se ad id quod spectat, iuuare posse, putet. si quidem per Euam tentauit Adamum, & per vxorem Iob, & alios innumeros per domesticos, & amicos, vt propterea etiam à Domino *inimici hominis dicti sint domestici eius.* obseruat igitur qui illi sint, qui sibi contra nos adiutores esse possint.

Quintò.

Lib. 33. moral.
cap. 7.

Postremò considerat diabolus, quis nam ille sit, quem vult tentare, sit ne peccator, an qui iam peccato nuncium remisit. sit ne proficiens in primo adhuc profectus limine constitutus, an qui longo iam vsu, & exercitatione virtutum in iis magnos progressus habeat. *Eos enim, ait S. Gregorius, pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. contra nos verò eò vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propriae habitationis expellitur.*

Vbi prædicta omnia diabolo perspecta, & explorata sunt, venit quasi ad arma, ad clandestina consilia: illisque hominem aggreditur eo demum ordine, quem suo proposito magis accommodatum intelligit. hic autem ille est, qui ad quemque illaqueandum est opportunior, prout ex moribus, & propensionibus vnus cuiusque deprehensum est à diabolo. qui ideo incomprehensibilis est, quia multiplices, immò infiniti sunt animorum humanorum motus, quos ille obseruat, & similiter variæ, ac multæ rationes, quas excogitat ad homines decipiendos. connumeranda nihilominus hæc sunt, quæ à Patribus de diaboli versutiis obseruata sunt, & continentur his capitibus.

Primum caput.

1. Cor. 10.

Coll. 7. cap. 20.

Primum caput est. proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil excefferunt, non pulsat acriter diabolus, Deo ita volente: *Non enim, vt ait Apostolus, permittit nos tentari supra id quod possumus, vt possimus sustinere. nullo enim modo, ait Cassianus, quilibet sanctorum sufficeret talium, tantorumque hostium sufferre nequitiam, vel insidiis eorum posset*

occurrere, sed nec crudelitatem quidem, ac seuitiam sustinere, si non certamini nostro clementissimus arbiter, atq; agonotheta presidens Christus, & exaquaret colliuctantiam vires, & immoderatos eorum refranaret incurfus.

In hunc numerum sine dubio referendi sunt illi, qui multis iam annis viam spiritus ingressi eam quidem sequuntur, sed cum exiguo, aut nullo fructu. Sunt enim nonnulli, inquit Cassianus, quorum etiam quod *Coll. 2. cap. 13.* est lugubrius, maior est multitudo, qui in tepore suo quem ab adolescentia conceperunt, atque ignauia senescentes, auctoritatem sibi non maturitate morum, sed annorum numerositate conquirunt. de quibus exprobratio illa Domini proprie satis dicitur per Prophetam, & comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Sed & cani *Osea cap. 7.* effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. ex horum grege ille erat, qui quod ipse nunquam in se ipso graues carnis tentationes animaduertat, eum qui eas patiebatur, non solum humaniter consolatus non est, sed etiam seueritate sua a se abegit, vt ad seculum ille potius redire deliberaret, quam in proposito monachi perseuerare. quod vbi resciauit Abbas Apollo, a Deo obtinuit, vt is ad tempus experiretur tentatoris iacula, qua alteri exprobrarat. quod cum euenisset, & ille accepto vulnere tentationis, huc illucq; discurreret, nec quo se verteret, inueniret, dixit illi S. Abbas, reuertere ad cellam, tandemq; te intellige vel ignoratum hactenus a diabolo, vel despectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie configere, & colluctari, profectibus eorum, ac studiis instigatur, qui vnum eius in te directum iaculum, ne vno quidem die post tantam annorum numerositatem sufferre quiuisti. quo te idcirco Dominus passus est sauciari, vt saltem in senecta disceres compati infirmitatibus alienis. qui huiusmodi sunt, non est quod inani gloria inflentur, quia fortasse non tentantur. nam hoc non est virtutis indicium semper, sed plerumque teporis, & ignauiae.

Secundum caput est. Tyrones militiae proficientium multis modis diabolus aggreditur, vt tentet. Primus modus est, ipso deliberationis tempore, quo tyro statuit non solum vitam sine peccato traducere, quod iam inchoauit, sed sese strenue in virtutibus exercere. tunc enim contendit omnes ingenij sui neruos diabolus, vt quando non potest hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat saltem, vt in instituenda vita a peccati occasionibus non longè recedat. quam rem fuse tractat S. Gregorius. ego contraham in pauca: Ecce, inquit, *Lib. 31. moral. cap 17.* quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis suae commoda perdere, & valde despiciens cum peccati lucra cumulare. hunc callidus hostis aggreditur, subministrans vtile consilium, his inquit deficientibus quid acturus es? paranda sunt, quae seruentur filiis. an non potest actio terrena peragi, & declinari culpa? haec interim blandiens insinuat, & iam seorsum in negotio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renunciare, vt Christum sequatur expeditior. Hunc aggreditur *g* hostis,

hostis, vnde hæc audacia, vt credas, quod omnia relinquendo subsistas? valentiorum viribus te Deus creasset, si te sequi sua vestigia in inopie necessitate voluisset. quam multi mercantur cælum per bona, non deserentes sua patrimonia? hæc blandiens, seorsum verò in iisdem rebus pestiferas delectationes abscondit. Alius non solum renunciat bonis terrenis, sed statuit etiam sibi renunciare, & voluntates suas frangere sub alterius arbitrio ad perfectionis cumululum. ad hunc hostis mollius adhuc blandiens, ô quanta, inquit, per te ipsum miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio alterius subdis? cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? cur intentionis tuæ bonum, dum vltra quam necesse est, extendere niteris, frangis? quæ enim dum voluntate propria vsus es, peruersa perpetrasti? Seorsum autem in voluntatibus eius propriis exercendæ superbiæ causas parat. Alius fractus iam voluntatibus propriis, multa veteris hominis vitia correxit, hic zelo accenditur animas lucrandi. hunc callidus hostis aggreditur dicens: quid te ad aliena curanda dilatas? vtinam tua considerare valeas. dum ad aliena extenderis, ad tua minor inueniris. sic zelum charitatis adimit, & omne bonum, quod ex charitate prodire poterat, gladio subintroducti torporis extinguit, hæc ex S. Gregorio.

Alter modus.

Alter modus est, quo deliberatione iam facta proficiendi in via perfectionis, diabolus ipsi profectui impedimenta conatur adferre variis tentationibus, & ad hoc tempus pertinet quartum exemplum sancti Gregorij nunc allatum, quod ab aliis separandum non erat. & ea sit vna ex tentationibus proficientis in statu iam constituti.

Altera est illa tentatio, quam infert tyronibus ex memoria facili, qua eos reuocet ad amorem Aegypti, aut saltem ad perniciosam voluptatem ex carniū Aegyptiarum commemoratione capiendam. de qua alio loco S. Gregorius sic scribit: *Antiquus hostis mox vt otiosam mentem inuenerit, ad eam sub quibusdam occasionibus locuturus venit, & quædam ei de gestis præteritis ad memoriam reducit, audita quondam verba indecenter cogitationi resonat, & si qua dudum turpiter acta sunt, eorum species oculis cordis apponit: vt quem de presentibus non valet inquinare, de malis transactis violet, & decepta mens sepe inde delectationem reparat, vnde iam diu se per penitentiam afflixit. ita vt vere cum Psalmista dicat, computruerunt, & deteriorata sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. cicatrix quippe figura est vulneris, sed sanati. cicatrix ergo ad putredinem redit, quando peccati vulnus, quod iam per penitentiam sanatum est, in delectatione sui animum concurrit. Sæpe quod nunquam fecimus, per hostis callidi insidias cordis oculis videmus, cum in hoc insensibiliter delectatio surrepit, & quamuis iam plangat, quæ fecerat, tædet tamen in scelicem animum, quædam non fecisse, quæ plangat. hæc sunt cordis nostri tenebræ, quas in hac vita volentes, nolentesq; sustinemus.*

Lib. 7 Registri, cap. 53.

Psal. 37.

Est & alia tentatio grauissima, qua solet diabolus, si non omnes, aliquos saltem Christi milites initio profectus, & tyrocinij acerrimè diuexare, ac verò etiam nonnunquam peruertere. Cùm enim eos minus repugnantes cogitationibus sæculi, quas immittit in eorù mentes, animaduertit, aditum apertum ad ingerendam de uocatione dubitationem inueniens, hominem inermem, & inertem adoritur ita vehementer aliquando, vt eum de tam sublimi gradu nullo negotio deiiciat. De qua re audiamus S. Bernardum diuinè scribentem: *Aquilo, inquit, mibi suspectus est, & frigora matutina, qua intempestiuos flores solent perdere, fructus præripere, ab Aquilone panditur vestrum malum. à facie frigoris eius quis sustinebit? hoc frigus si semel animam, anima quidem (vt assolet) incuria spiritu dormitante, peruaferit, ac nemine inhibente ad interiora eius peruenerit, descenderit in viscera cordis, & sinum mentis, concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addiderit spiritus, mox (vt in corpore euenire solet febricitantibus) subit quidam animi rigor, & vigor lente scit, languor fugitur virium, horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vite, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deseruescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraternitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo, quid plura? dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini, dantur postremò impudentia manus, præsumitur ille temerarius, ille pudentus, ille turpissimus, plenus ille ignominia, & confusione saltus de excelso in abyssum, de pauimento in sterquilinum, de folio in cloacam, de caelo in cœnum, de claustro in seculum, de paradiso in infernum. Aduertant igitur Incipientes initio conuersionis ne per negligentiam cogitationes hæ pefsimæ, quæ teporem olent, & frigus spirant, immorentur in animo: aperiant statim: quærant inhibentem Dominum & Patrem.*

Serm. 63. in
Cant.

Hierem. 1.
Psal. 147.

De eiusdem Diaboli astutis tentationibus, præsertim aduersus proficientes prouectos.

CAPVT XXXIII.

ERTIVM caput est ex S. Gregorio depromptum: *Antiquus, inquit, hostis, quanto maiora in hominibus dona conspicit, tanto hæc auferre subtilioribus insidiis exquirat. neq; enim latrones in via capere viatores vacuos expetunt, sed eos, qui auri vascula, vel argenti ferunt, via quippe est vita præsens, & tantò quisq; necesse est, vt insidiantes spiritus caueat, quanto maiora sunt dona, quæ portat.* Exempla non defunt in

Tertiu caput.
Lib. 7 Registri,
cap. 126.

Adam primùm, deinde in multis aliis vtriusque testamenti sanctissimis hominibus Abraham, Iacob, Ioseph, Dauid, Tobia, Apostolis, primis illi Eremitis, Paulo, Antonio, Hilarione, Macariis, & aliis innumeris, quos totis collectis viribus suis Lucifer dux cum vniuerso exercitu immundorum spirituum tam sæpe vexauit, afflixit, vicit tamen nunquam, & si Deo ita permittente acerbissimum prælium aliquando committeretur etiam apertè inter sanctos illos viros, & dæmones ipsos, vt eò gloriosior esset Sanctorum victoria, maiusq; meritum, quò virtute, & oratione tam multi, tam immanes, terribilesque spiritus fugabantur, & sternebantur ab homuncionibus inermibus, & debilissimis.

CoM. 7. cap. 23.

Cæterùm pauci nunc sunt, qui grauissimis hisce tentationibus vigeantur. cuius rei duæ possunt esse causæ, quas in simili proposito adfert Casianus: *Aut enim, inquit, virtute crucis etiam deserta penetrante, & vbi que eius gratia coruscante retusa est nequitia demonum, aut negligentia nostra illos ab impugnatione pristina reddidit lentiores, dum dedignantur aduersum nos illa intentione consilire, qua tunc contra illos probatissimos Christi milites sciebant, hac scilicet fraudulentia visibilium tentationum cessatione diuins elidentes. In tantum enim teporè videmus corruisse nonnullos, vt necesse sit, eos etiam remissioribus monitis appalari.* Et alia quæ ibidem addit vitiis nostrorum temporum fatis accommodata. In quibus sine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus, quò internis tentationibus deiicit in crimina maiore detestatione, & horrore digna, quàm sit quilibet vel terribimus dæmonum aspectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipsis allatus.

Primi.

Producamus igitur alias fraudulentæ hostis insidias, & tentationes, quibus eos, qui voluntate saltem proficientium iter arripuerunt, aggreditur. Quosdam ita addicit externæ disciplinæ orandi, psallendi, aliosq; ceremoniarum ritus accuratè seruandi, siue eas ipsi sibi imposuerint, siue eæ ex illis sint, quæ aut Ecclesiæ vsu, aut religiosi alicuius instituti regula, approbantur: *Vt quidam, inquit S. Bonauentura, pro vna inclinatione in choro neglecta plus accendatur, quàm pro longa detractione de alio religioso excitata; grauius indignentur pro versiculo, & rubricula neglecta, quàm pro magna perturbatione cum scandalo procurata.* Ex his aliqui sunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detrimèto, vt nihil interim cogitent de animi interiore cultu, de quæ pietatis illius exercitatione, quam S. Paulus ad omnia vtilem adfirmat, cum corporalis ad modicum, vt idem ait, vtilis sit.

1. Tim. 4.

Secundi.

Ser. 7. in Psal.
Qui habitat.

His coniungendi sunt alij, quos sæpe reprehendit S. Bernardus, qui licet mundo renunciauerint, ex sapientia tamen huius seculi adhuc

Huc tenentur sollicitudine maiore temporalium rerum, quàm vel oportet, vel decet: Videas eos, inquit, tam auidè lucra captare presentia, tam seculariter transitoriis vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima tam pusillanimiter turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere. tam impudenter, tam irreligiosè secularibus se implicare negotiis, ac si hoc esset. tota eorum portio, hæc vniuersa substantia.

Prioribus dicit S. Bonaventura: Intelligent se dolere. debere principaliter de transgressione diuinorum mandatorum, deinde Ecclesie preceptorum, postea illorum, quæ sub voto voluntario sibi met quisq; fecit necessaria, vt sunt regulares obseruantia, maximè quæ sub præcepto sunt statuta. debere simul dare operam, ne scandalum vllum detur proximis, in his quæ possunt habere speciem auaritiæ, superbia, inuidiæ & aliorum vitiorum. Deinde, ait, cauenda est perturbatio studij deuotionis, ex qua sulcitur omnis vera religio. postremò cauenda est negligentia exterioris disciplinæ. Hæc ille.

Vtrifq; autem prioribus inquam illis, & posterioribus hisce dicit S. Bernardus, vt intelligent primam sibi curam animi, eiusque cultus habendam esse: Tu, inquit, quid ita extrema huic paupertati, & quidem propriè malè prodigus laboris, incumbis? est & alia tibi possessio, & si forte remota, erras, nihil tam propè nos, quàm quod intra nos est. ibi quàm maximè quæ seminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parè seminat, parè & metet: qui verò in benedictionibus seminauerit, de benedictionibus & metet. habes thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. puto enim iam amisisti, puto sublatus est, puto iam comederunt alieni robur eius, & ignorasti, nec potes thesauro tuo cor apponere, quippe qui thesaurum ipsum non habeas. alioquin quæso te, si tam sollicitus es, si nec minima spernis, si tam prudenter seruas paleas tuas, etiam horreum tuum seruare memento. immò verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, sed istum obsident decem millia, nec minus superabundantes astutia, quàm numero. cadent à lateretuo mille, & decem millia à dextris tuis. verte illuc oculos fidei, fortè enim iam irruerunt aditus, fortè iam liberè diripiunt omnia, fortè iam spolia ipsa distri buunt.

Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curent, vel etiam negligent exteriorem disciplinam: diligentiam adhibendam in excollenda vinea animæ: quæ extra nos sunt, aut fiunt, facilia esse, nec magni momenti: quædam etiam fortè à religioso viro aliena esse debere, vt sunt filètij cultus, modestia exquisita, & aliquæ sui demissiones, quædam indigna, vt sunt, culinæ ministeria. His respondet S. Basilius: Vita, inquit, genus deligere Euangelia conueniens, hoc quidem cuius facile est, quod autè quis vel minutissima quæq; que in eo descripta sunt, consilia conseruet, neque eorum quiduis neglectum transmittat, hoc verò rari quos quidem ego noue-

rim, opere ipso præstiterunt. ut videlicet lingua vsi continenti silentio obuincta, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelicæ perfectionis tenor, manibus insuper indicerent intentum laborem ex suscepto ineunda Dei gratiæ consilio, motum itidem præscriberent pedibus, denique & reliquis totius corporis membris eo modo vterentur, quem & eorum susceptæ vitæ propositum, & ipsa initio opificis nostri fabricæ ratio requireret. qui in vestitu pro decoro modestiam, in congressione cum cæteris circumspeditionem, in cibis illud modò quod natura desideraret, teneret, in rebus ad vitæ vsum parandis vni tantum necessitati consulerent. hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, leuia videntur, ac nullius pœnè difficultatis, eiusmodi sunt tamen, in quibus seruandis magna opus esse contentione, ipse nos vsus docuerit. Idem non solum omnia humilitatis signa in tempore exhiberi vult à proficiente, sed præcipit etiam, ut viliora munera magno cum studio, & alacritate suscipiat, etiam si sarcinaria iumenta mulionum more sequi oporteat: Hoc fecerunt, inquit, Apostoli, qui iussi à domino pullum ad se alacriter adduxerunt. demumque concludit; si de muneribus iis, quæ abiectiora sunt, aliquid exercendum sit, scire conuenit, Saluatorem quoque ipsum discipulis ministrasse, & abiectiora opera facere non recusasse: magnumq; homini esse, si Dei imitator existat, cum per hæc quæ humilia sunt, ad altitudinem illam, quod illum est imitatus, ascendat. quanquam quis iam humile ausit quippiam appellare, quod Deus ipse attingere non recusauit?

Const. monast.
cap. 24.

Et quidem quod attinet ad ipsa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religiosorum morem fuisse ea diligenter obire, non dubitat, qui legit veterum heremitarum instituta, sed & occidentis monasteriorum hæc fuit consuetudo. ad quod confirmandum sufficit, quod scribit S. Bernardus de S. Malachia Episcopo Hiberniæ. quem collocatum iam in Episcopalis dignitatis gradu, ait aliquando confueuisse ad tempus secedere ad cœnobîa monachorum, sese colligendi gratia: Vbi, inquit, velut de nouo inchoans legem, & disciplinam quam alii imponebat, magis ipse portabat Episcopus, & magister. ipse in ordine vitæ suæ coquina ministerio inseruebat, ipse fratribus cum recumberent, ministrabat.

C. 17. 6. Vita
S. Malachia.

Deniq; præter morem iam receptum in omnibus religiosis institutis, in quibus disciplinæ studia florent, demissionis sui exercitationes externæ in oculis etiam sæcularium si ita videatur maioribus, tanti æstimantur à proficientibus, quanti fieri debet opprobrium Christi, quod Moyse ipse, ut ait Apostolus: Prætulit Egyptiorum The-sauris. Quæ etiam de re multa S. Bernardus in epistola ad Ogerium Canonicum regularem, cuius tandem ea clausula est: Ludam & vilioriam, ut dixit David, Ludam, scilicet, ut illudat. bonus ludus, quo Michol irascitur;

Hebr. 11.
Epi. 87.

2. Reg. 6.

& Deus delectatur. bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum præbet. bonus, inquam, ludus, quo efficitur opprobrium abundantibus, & despectio superbis. nam reuera quid aliud secularibus quam ludere videmur, cum quod ipsi appetunt in hoc seculo nos per contrarium fugimus, & quod ipsi fugiunt, nos appetimus? more scilicet ioculatorum, & saltatorum, qui capite misso deorsum, pedibusque sursum erectis, præter humanum usum stant manibus, vel incedunt, & sic in se omnium oculos desigunt. non est hic ludus puerili: non est de theatro, qui sæmineis, sædique anfractibus prouocet libidinem, ac tunc sordidos representet: Sed est ludus, iucundus, honestus, grauis, spectabilis: qui caelestium spectatorum delectare possit aspectus. hoc casto, & religioso ludo ludebat, qui dicebat, spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus. hoc ludo & nos interim ludamus, vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles: qui nos latifluet, glorificet, in aeternum exaltet.

Regulas autem religiosæ disciplinæ diligenter seruandas esse, & ex eis magnas vtilitates percipi, idem S. Bernardus breui sententia demonstrat, cum ait quibusdam: *Soliciti circa custodiam ordinis, vt ordo ipse custodiat vos.* *Epist. 321.*

Alios præterea Diabolus instigat, vt in cultu vtriusque disciplinæ interioris nimirum, & exterioris mediocritate contenti non sint, sed feruore spiritus rapi se sinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant. hi similes sunt quibusdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & castigandi sunt scripturæ sacræ verbis. sic enim legimus: *Quia plus fecit, quam potuit, idcirco perierunt.* Et: *Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.* legantur quæ scribit S. Gregorius contra præcipites. *Quarti.*

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: *Quid illud, inquit, quod nos quoque toties in domo ista tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos sunt, superstitiosamque abstinentiam, ex qua se omnibus, sibi que omnes molestos reddunt? quomodo non & ipsa discordia tam generalis, & suæ illi conscientie dissipatio est, & quantum in ipsis est, grandis vineæ huius, quam plantauit dextera Domini, vestra scilicet omnium vnanimis demolitio.* *Hierem. 48.*
Hierem. 6.
Tertia parte Pastoral. ca. 13.
Sermone 64. in Cantica

*De decem Diaboli cogitationibus, & astutiis
quibus ad decipiendum utitur,
cū tentat.*

CAPVT XXXIV.

ED iam res postulat, vt ipfas diaboli versutias, & dolos, quibus multis illudit, omnes autem tentat, propius inuestigemus. Sit igitur quartum caput. Diabolum decem iis, maximè astutiis nixum proficiētes adoriri, vt capiat, si potest, si non potest, vexet saltem, & perturbet.

*Quartum ca-
put.*

Prima.

Prima est, diabolum à tentandis hominibus etiam piis de industria aliquando desistere: existimans hac se ratione maius lucrum facere, quàm si eos tentationibus excitet à tepore, quo tenentur. Quod sæpe docet Cassianus, in primis autem cū narrat (id quod nos iam antè retulimus, sed nunc etiam prætermitti non potest sine culpa) imprudens. scilicet factum senis illius, qui durus extiterat, & asper aduersus adolescentem monachum grauiter carnis tentatione vexatū. *Collat. 2. cap. 13.* & vt dicebamus capite superiore, cū de potestate dæmonum imminuta differit, eius diminutionis duas causas adfert, quarum hæc vna est, vt non tentando dirius elidat. *Collat. 7. ca. 23.*

2.

*Lib. 5. in primū
Reg. cap. 13.*

Secunda est à S. Gregorio patefacta. *Maligni, inquit, spiritus eisdem vitiis electos Christi athletas impugnāt, quibus negligentes superant.* hæc eò spectat, vt diligenter caueamus illa vitia, quibus aliquando dediti fuimus; nam vt in eadem recidamus, nobis facilius esse putat diabolus, nec fallitur, spectat & illud, vt intelligamus, diabolum quantumcunque occultet se ipsum, dum tentat, semper tamen vitiosum aliquid moliri, atque proponere.

3.

*Isaia 61.
Ibidem.*

Tertia est. præparat diabolus animos, ad sua, vt ita dicam, semina accipienda, immittendo in eos si potest, amorem rerum terrenarum, aut eos ad illum prouocādo. est hoc idem ex S. Gregorio acceptum: *Dicunt, ait Propheta, anima tua, incuruare vt transeamus, quia si hanc ad agenda vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis persuasionibus penetrāt, nec vitiorum bello perturbant. hinc ergo colligere possumus, quantum à seculo actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus. verba quippe nostra, cogitationes & opera plana sunt, & humilia, quando sunt secularia.*

4.

Quarta est. impugnat proficientes diabolus omnibus quidem vitiis pro occasione, & tempore, in primis tamen iis, quibus humilitati, patientiæ, & charitati detrimentum maius affertur, maximè
verò

verò post actionis finem. Idem S. Gregorius exponens illa verba sancti Pauli: *Vt non circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes eius*, huiusmodi dicit esse cogitationes Satanæ, scilicet charitatē, humilitatem, patientiam, aliasque similes virtutes contrariis cogitationibus oppugnare. figillatim autem quomodo Satanæ proficientem hoc genere tentationis vrgeat, explicat in hunc modum: *Callidus, inquit, hostis bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflāmans, vt contumelias prior inferat, alterum prouocans, vt cōtumelias læsus reddat. Sed quia eius iam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra illū acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. vnde fit, vt tota se virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat. quem quia commouere in ipsa iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens in secreta cogitatione deceptionis tempus inquirat. & qui in publico bello perdidit, ad exhibendas occultè insidias exardescit. quietis namq; iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit. cunctaq; quæ sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit, & quiescentis animum tanto furore conturbat, vt plerumq; vir patiens illa se æquanimiter tolerasse, etiam post victoriam captiuus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio detur, querat. quibus isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo victores, sed per negligentiam postmodum intra vrbis claustra capiuntur? quibus sunt similes, nisi quos irruens grauis languor à vita non subtrahit, sed leuiter veniens recidiu a febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala, sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans pertulisse se talia, exultat. ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur.*

Homil. 7. in
Ezechiel.
2. Corinthe. 2.

Homil. 35. in
Euangel.

Alias diaboli insidias quas instruit contra humilitatem, sic describit idem S. Gregorius: *Sæpe, inquit, malignus spiritus, vt bona destruat, quibus ante aduersari non valuit, ad operantis mentem post peractam operationem venit, eamq; tacitis cogitationibus in quibusdam sui laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipsa, quàm sint magna, quæ fecit. quæ dum per occultum tumorem apud semetipsam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Vnde per Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornata es in nomine tuo. Et alibi: Quo pulchrior es, descende. anima enim vnde est pulchrior, inde descendit, quando ex virtutis decore, quo exaltari apud Deum debuit, ab eius gratia per elationem cadit. Quid ergo in his agendum est? nisi vt malignus spiritus, cum nobis ad eleuandam mentē, reducit bona, quæ egimus, nos semper ad memoriam mala nostra reuocemus, quatenus & nostra cognoscamus esse, quæ peccando fecimus, & solius omnipotentis Dei munera, cum peccata declinamus. Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius periculum à Diabolo proficientibus imminere post opera bona, quæ*

Lib. 7. Regi-
stri, cap. 126.

Ezechiel, ca. 16.
Ezech. cap. 32.

faciunt, quàm vel antè, vel in ipso operis progressu. vt propterea cùm ea animo retractant, omnem aditum diaboli suggestionibus curent intercludere: est autem de aliis virtutibus eadè ratio, vt necesse non sit, alia de illis exempla proferre.

5. Quinta astutia diaboli est ex S. Hieronymo & eodem S. Gregorio accepta: *Diabolus*, ait S. Gregorius, à minimis incipiens, atque vsque ad maiora perueniens, quasi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando transfigit. quod intulit corpori sancti Iob, idem contra animas ad earum perniciem machinatur, & eodem prorsus ordine. quare curandum est diligenter, ne vel minima rimula ad animæ recessus diabolo pateat. patet autem per venialia peccata; per quæ irrumpens in animas hostis, mirum est, quas strages bonarum cogitationum, & affectionum faciat.

6. Sexta astutia detegitur à multis, sed in primis à S. Gregorio, & S. Bernardo, & est illa eadem, de qua Apostolus: *Ipse enim Satanas transfiguratur se in Angelum lucis. hostis nostris malitia*, inquit S. Gregorius, tanta se arte palliat, vt plerunque antè decepta mentis culpas virtutes fingat. cartilago eius quasi lamina ferrea. cartilago enim ossis similitudinem habet. ex quo sequitur in proficientis anima illa deceptio, quæ illusio nominatur. inde enim, ait Sanctus, quisque expectat præmia, vnde dignus est aeterna inuenire tormenta, plerunque enim in vlciscendis vitiis crudelitas agitur, & iustitia putatur: atque immoderata ira iusti zeli meritum creditur. plerunque dissoluta remissio quasi mansuetudo, ac pietas habetur, effusio misericordia, tenacia parcitas, pertinacia constantia, inconstantia tractabilitas, timor insompetens humilitas, vocis superbia libertas veri, loquendi procacitas veritatis defensio, pigritia continentia, inquietudo spiritus vigilans sollicitudo, incauta precipitatio laudandi studij feruor, accelerandi boni tarditas consilium, quorum omnium vberiore explicationem, qui volet, apud ipsum S. Gregorium leget.

1. Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam deriuentur, idem Sanctus latè docet. primum malum est, nullum sensum, ac ruborem habere tantarum culparum, quales sunt prædictæ.

2. Secundum malum est difficultas emendationis, *Facile enim*, ait, culpa corrigitur, quæ & erubescitur, quia esse culpa sentitur, quia itaq; error cum virtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur cartilago eius quasi lamina ferrea.

3. Tertium malum est obstinatio. Behemoth enim iste, quo sub prætextu boni calliditatè suam fraudulentius exhibet, eò in culpa mentem durius tenet.

4. Quartum malum est emendationis tarditas, si tamen emendantur aliquando. *Nonnunquam enim*, ait, *bi, qui viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. rectum quippe aestimant esse quod agunt,* & sicut

& sicut excolenda virtuti, sic vitio perseverantiam iungunt. Vnde bene Hieremias Thren. 4. cum diceret, candidiores Nazarai eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis, illico adiunxit, adhesit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum. quorum verborum diuinam planè explicationem ibidem ad hoc propositum sanctus Papa persequitur.

Sanctus Bernardus: *Proficientium, inquit, sanctioribus studiis minime quidem sese opponere contrariæ virtutes aperte audent, sed solent ex occulto insidiari quasi quaedam fraudulentæ vulpeculæ: specie quidem virtutes, re autem vitia. ponit autem ibidem varios multorum casus, primus est eorum, qui cum benè proficerent in vocatione, in qua extra seculum à Domino positi fuerant, studio lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam sunt reuersi. It, inquit, u, & perit miser, non tam exul ad patriam, quàm canis reuersus ad vomitum. & se perdidit infelix, & suorum acquisiuit neminem. en vna vulpecula.*

Secundus casus cuiuspiam proficientis item, qui minimè vocatus ad concionandi munus, incenditur tamen desiderio illud obtinendi, vt multorum aliorum saluti, non suæ tantùm consulat. *Hæc est altera vulpes. quia, inquit, monachi officium est non docere, sed lugere, & publicè predicare nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec non misso licet.*

Tertius casus est eius, qui ad cœnobiticam vitam in monasterium ingressus, inde se educi amore solitudinis permittit, cum magno vitæ, & conscientie hominis detrimento. S. Gregorius indicat ibidem, huiusmodi hominibus saluberrimum remedium afferri posse, si à maioribus, si quos habent, eorum voluntates frangantur. S. Bernardus, cui etiam consentit S. Gregorius, adfirmat remedium opportunius inueniri nullum tanto malo, quàm si fraus diaboli semel patefiat. hoc est enim, quod ait Salomon: *Capite vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. iubet, inquit, deprehendi, cõuinci, prodi. alia vitia quæ aperte se ingerunt, coërcenda sunt, hæc verò subtiles hostis astutia, vt declinentur, satius est, si cognoscantur. quis enim nisi demens comperta decipula sciens, & prudens pedem mittit in illam? modus autem cognoscendi est consilium Scripturarum, sanctorum Patrum, & spiritualium magistrorum. ad consilium porrò impellit animi demissio sancto timori coniuncta, humilis oratio adiuuat, maximè verò nulla de se existimatio.*

Septima astutia est ex eodem S. Gregorio petita. ait enim (& nos retulimus extremo cap. 27. huius libri) diabolus maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitii naturæ ipsius conuenientibus.

sunt enim hi veluti stipendiarij eius satellites, eò magis idonei ad quaslibet hostis suggestiones, & quasi mandata ad animum hominis perferenda, quò sunt illis magis familiares, & intimi. quare Prophetæ dictum memoria repetendum, & re ipsa perficiendum est: *Solicite custodi te ab ea, quæ dormit in sinu tuo.* Lege D. Bernardum.

*Michea 7.
Serm. 3. de 7.
panibus.
Lib. 2. moral.
cap. 25.*

8.

Octava astutia est. *Diabolus, ait sanctus Gregorius, si vsque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet. vt cum turbare bona mentis agnoscutur, ea quasi funditus abstulisse videatur.* Scopus igitur diaboli est, si potest ad peccandum hominem deducere. si id non potest, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & suspicionem peccati, quæ scrupulus dicitur, in proficiente generare.

*Lib. 10. Regist.
cap. 8.
Primò.*

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

*Serm. 14. in f.
sc.*

9.

Quatuor autem sunt affectiones, quas potissimùm suscitatur diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodem sancto Gregorio alibi numerantur. Primò: Rerum desideria, vt affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus quia occasiones sint aut peccati, aut teporis, nos carere, necesse est. Secundò: Terrores. spectris enim obiectis animum concutit, aut certè difficultatem longi itineris, & arctæ viæ, quæ ducit ad salutem, proponit, vt terreat. Tertiò: Blandimenta. nam vel nobis in mentem reuocat antiquas, & contemptas voluptates, vel nouarum delectationum etiam spiritualium specie animum detinet. Quartò: Seductiones. seducere autem conatur diabolus suadendo, vt à bono proposito tanquam intempestiuè aut temerè inuito declinemus, vel in maius bonum illud conuertamus. his quædam similia habet S. Bernardus in Psalmum, *Qui habitat, &c.*

*Lib. 2. moral.
cap. 25.*

Nona diaboli astutia est, vt si suas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non possit, nec efficere, vt bonas, quas iam conceperamus, abiiciamus, ipsas saltem, quæ bonæ sunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem nostri nimium, quippe qui ijsimus, qui feriò, & constanter susceptas semel cogitationes, retineamus, vel inanem gloriam, quod eadem nostra cogitata præclara sint, nec omnibus communia. hoc idem obseruandum monuit S. Gregorius. *Hostis, inquit, callidus cum graues cogitationes in corde conspicit, subintroducã eas voluptatis delectatione corrumpit: (hæc complacentia vulgo dicitur) & dum motus cordis simplices videt, subtilia inuentionum acumina ostendit, vt dum laus de subtilitate quaritur, puritatis simplicitas amittatur.* Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique suggestioni resistit, turbat certè nonnihil eiusdem animum. qui scopus erat astutiæ superioris.

Decima

Decima diaboli astutia est in animum hominis per sensum, & sensus appetitum irrepere. quod magnoperè quærit diabolus. nam animo dominari ipse non potest, præsertim voluntati, sine cuius consensu nullum peccatum ab homine committitur. quare administratos fraudis suæ designat primùm, deinde etiam capit, & conciliat sibi, ut potest. hi autem præcipuè sunt phantasia, & appetitus sentiens. phantasia agit imagines, & speciebus, quæ cum sanguine, spirituque mouentur, quibus intellectui tenebras obducit. idque vel dormientibus, vel vigilantibus nobis. quare reperiuntur etiam somnia fraudulenta, utpotè diabolica, quod sæpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium somniis persimiles, quas sæpenumerò opera diaboli commoueri, & formari, nullus sanctorum Doctorum dubitat, & as-

*Epist. 115. 83
lib. 22. de ci-
uitate Dei,
cap. 22.*

Quare caueant sibi qui calore sanguinis feruescentem constitutionem corporis nati sunt, iis enim facilius illudit Diabolus, quàm tardioribus, & frigidioribus. & mirum est quàm multa ipsi etiam vigilantes somnia fingant sibi, & quàm multa sibi persuadeant vera esse, quæ plerunq; verisimilia, aut etiam falsa sunt. appetitum autem sensus concitat diabolus motione cordis, & spirituum agitatione, quæ eum iis perturbationibus complet, quæ motionibus illis affines sunt. proficiens igitur acutè discernat oportet idola phantasiæ, & cordis sui motiones. Dei enim gratia adiutus id potest: nec id solum, sed & imagines illas inanes abigere, & has motiones comprimere, atque sedare.

Quare si à concupiscentia propter eandem causam, cum tamen ea nobis innata sit: *Nihil damnationis est, qui sunt in CHRISTO IESU*, ut ait Apostolus, propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamque coërcent, cur damnationem timeamus ab iis, quæ nobis contradicentibus, & inuitis suscitatur Diabolus in sensibus nostris? timeant illi, qui non solum ad hunc primum congressum diabolum admittunt, sed eius suggestiones, & affectiones omnes imbibunt auidè, & arripiunt. de quibus scriptum est apud S. Augustinum: *Falsus mediator, id est, diabolus non transiit ad superiora, sed potius obsidens intercludit viam*

Rom. 8.

*Lib. 4. de Tri-
nit. cap. 12.*

per affectus, quos tanto maligniores, quanto superbiores suæ societati inspirat. qui nempe affectus non possunt ad euolandum pennas nutrire virtutum, sed potius ad demergendum pondera exaggerare vitiorum, tanto grauius animæruituræ, quantum sibi videtur euecta sublimius.

Quibus autem indiciis hæ diaboli præstigiæ inuestigentur, post docebimus. nunc illud tantum monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, ut hæc astutia diaboli diligenter

*Caictanus 1. 2.
quæst. 80. art. 3.*

obseruetur in eorum gratiam, qui visis abundant, siue viri, siue fœm-
næ sint.

*Qua demùm calliditate se Diabolus in intimum
proficientis animum insinuare conetur.*

C A P V T XXXV.

RAVDES diabolicæ, de quibus hætenus ex patrum sen-
tentia differuimus, aduersarij scopum magna ex parte
aperiunt. nunc explicandus est ex iisdem patribus mo-
dus, seu ratio, quam sequitur Diabolus, cùm ad virum
iustum cominus accedit. sitque hoc postremum caput ad eius dolos
pertinens.

Afferunt igitur sancti Patres, initio Diabolus prætolari tempus,
quo otio aliquo etiam modico distentam animam videt: *Si semel ani-
mam,* ait S. Bernardus, *spiritu dormitante peruaserit, descenderit in viscera cor-
dû,* & c. Et S. Gregorius: *Quietis tempore ad victoris animum redit.* Ob id san-
cti viri non minus bellum otio, quàm Satanæ indicunt. legantur qua
habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non solum monet,
vt otium vitent, sed docet etiam quibus in rebus ad illud fugandum
occupari vtiliter debeant: *Queris,* inquit, *quid agas, vel in quo te occupes?*
*primum extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quoti-
diana discussioni conscientie, emendationi, morum compositioni pars sua dici ne-
ganda non est: deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non tam
quod animum delectando ad horam detineat, quàm quod spiritualibus studiis de-
lectationem conseruet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non resolu-
atur.*

Quamquam verò diabolus otij tempus expectat, vt tentet, non i-
deò tamen vigilantibus, & diligentibus parcat. cùm enim sibi per o-
tium non aperiri aditum in hominis mentem aduertit, obseruat si
quæ sit pars, quæ vel in internis, vel in externis sensibus minus dili-
genter custodiatur, & in eam repentè inuolat: *Quantum se,* inquit san-
ctus Gregorius, *aduersarius noster ex omni parte præcaueri cognoscit, tanto per
occulta querit irrupere, & repugnantem sibi callida arte noscitur decipere. quoties
quod non per oculos, per aures, per phantasiam, per commemorationem rerum
alienissimarum obtinet? quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilantibus extor-
quet, constitutus nobis inter vigiliam, & somnum sensim obtrudit, & impetrat?*

Porro modus proximè se in animum hominis insinuandi, & eum
paula-

*Quintum ca-
put.*

*Serm. 63. in
Cant.*

*Homil. 35. in
Euangel.*

*Lib. 9. Registri
cap. 8.*

*Lib. 32. mo-
ral. cap. 17.*

paulatim sibi conciliandi, si credimus sancto Gregorio, diabolo familiaris est per voluptates potius, quàm per terrores. voluptates autem hic nomino quascunq; animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas. sic autem scribit S. Pater in illa Iob verba: *Osse eius, sicut fistula aris. quippe fistula, ait, sonoris aptari cantibus solent, quæ ad mota auribus dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce est, quod in auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitudinis eneruatur. Ita quoque astuta eius consilia dum quasi blanda provisione consulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia resonant, ad noxia inclinant.*

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primum quidem contrectando affectus quosdam animæ, eosque variis suggestionibus versando, vt exploret, quo eorum quisque sit ad vitium procliuior, ad similitudinem eius, qui cytharæ chordas prætentans manu, ad mota aure quis cuiusque sonus sit, diligenter obseruat. Sic enim ait S. Gregorius: *Dum laudat cor de intestina reſtitutione, inuestigat Lib. 32. moralium, cap. 17.* *callide, vbi subruat in prauitate.* Et quia eiusmodi affectus propterea quod facile deprauantur, sunt veluti esca apta ad arripiendum ignem tentationis diabolicæ, propter similitudinem corruptionis, quæ illis est cum ipsa tentatione, S. Augustinus, de diabolo differens ait: *Non seducit ille, aut trahit aliquem, nisi quem inuenerit ex aliqua parte iam similem sibi. De diuersis Serm. 20, c. 11.* *Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupiditas aperit ianuam intranti suggestioni diaboli. inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illum inuenit timere: monet, vt adipiscatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & cupiditatis intrat. claude illas, & imple illud Apostoli, non detis locum Ephes. 4.* *diabolo.* Huiusmodi affectus illi sunt vt plurimum, qui prædominium aliquod super alios obtinent, qualis est ira in iracundis, mœror in tristibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna consuetudine obduruimus: denique perturbationes quæcunq; immoderatæ, quas pro tempore nobis inesse, diabolo compertum est.

Deinde easdem voluptates suscitatur diabolus per se eas animo præsentando, prout vitium ipsum comitantur, vna quæque suum. neque enim vitium persequeretur homo, si iucundum non videretur, & commodum. quod copiosè ostendit quomodo fiat S. Gregorius in illa verba Iob: *Dulcis fuit glareis cocyti, aliis, inquit, gustum suæ dulcedinis Lib. 15. moralium, cap. 37. Cap. 21.* *per superbiam, aliis per auaritiam, aliis per inuidiam, aliis per fallaciam, aliis per luxuriam, porrigit. & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. nam cum aliquid superbum in mentem persuadet, sit dulce quod dicit, quia videri prælatum cæteris hominibus peruersus appetit, & cætera.*

Sed

Prouerb. 1.

Sed quia frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, vt scriptura testatur, & proficientibus hæc satietatem potius, & fastidium adferunt quàm desiderium, iis suggerere consuevit diabolus, vitia quidem, sed specie virtutis, & vtilitatis conuestita, eaque vtilitate eos allicere,

Lib. 32. moral.
cap. 17.

& demulcere. sic habet idem S. Gregorius alibi: *Behemoth iste magnopere ad exequendam deceptionem satagit, vt dum peruersitatis suæ consilium quasi vtile ostendit, suauiter valeat sonare, quod dicit: quatenus & ostensa vtilitate mentem mulceat, & absconsa iniquitate corrumpat.* Superiori porrò loco Sanctus idem habet hoc dictum memoria dignum: *Dulcis, inquit, fuit glareis cocyti, quia amarus electis, & suauis est reprobis. illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum (videlicet inferni, in quo est gemitus, & stridor) impellit.* Quibus verbis hæc, ni fallor, sententia subest. electos tentationibus hisce voluptariis non capi, sed

Lib. 14. dialog.
cap. 48.

obfistere illis potius, & eas auersari, non aliter quàm si iniucundæ essent, & amaræ: nec solum illas, quæ primo aspectu vitio sitatem suam præferunt, & ostentant, sed etiam illas, quæ cum vitia sint, virtutis tamen, & vtilitatis spiritualis imaginem referunt. id autem euenit nõ ingenij subtilitate, aut alia qualibet hominis industria, sed Dei gratia, & munere singulari, quo solet Deus optimus, & liberalissimus hominum benè viuentium, sibi quæ amore charitatis deuinctorum animos cumulare. de quo dono idem S. Pater alio loco sic scribit: *Sancti viri inter illusiones, atque reuelationes ipsas visionum voces, aut imagines quodam intimo sapore discernunt, vt sciant vel quid à bono spiritu percipiant, vel*

Lib. 6. Confess.
cap. 13.

quid ab illusione patiantur. De quo etiam S. Augustinus in libris confessionum.

Coll. 7. cap. 19.

Repulsus à proficiente Diabolus, vel aduocat alium quasi auxiliarium militem, qui sibi in tentando Vicarius succedat, quod affirmat Casianus, aliquando fieri; vel vt S. Gregorius est auctor, abscedit quidem, sed rediturus: *Sæpe antiquus hostis, inquit, postquam menti nostra tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat, sed vt corda quæ per quietem securam reddiderit, repente rediens, facilius inopinatus irrumpat.* Idcirco sit semper in speculis proficiens, obseruet quæ se diligenter, & simul quid diabolus meditetur, cum nihil gerit. nec vnquam disciplinæ internæ, & virtutum perfectarum vsum dimittat, vt illi nullo tempore

improvisus, ac repentinus accidat
aduentus diaboli.

Quomodo gerere se debeat proficiens in
Diaboli tentationibus.

C A P V T X X X V I.

DIXIMVS sanè iam multa de ratione ineundi certaminis cum diabolo superioribus capitibus, sunt tamen ea mista iis, quæ de tentationibus traduntur. vt nõ inutile propterea futurum sit, si separatim quæ dicunt de eadem ipsa dimicandi ratione patres, in medium adducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fidei quidem ante omnia: *Cui, inquit sanctus Petrus, resistite fortes in fide: Præcipue verò quia hoc in primis diabolo propositum est, vt fidei vires in proficiente debilitet. neq; enim sibi ipse dissimilis est. primos qui peparentes hoc exordio deduxit in fraudem. persuasit enim falsum esse id, quod interminabatur, qui non mētitur Deus, morituros eos, si pomum veritum degustassent: Nequaquam, inquit, morte moriemini, sed eritis sicut dii, scientes bonum & malum.* Denique ait sanctus Gregorius: *Quod in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atq; in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare. quotidie quod Deus minatur, leuigat, & ad hoc credendum quod falsum promittit, inuitat.* Quare & fortes simus oportet, & diuinæ scripturæ sententiis, quibus ille aliquando abutitur ad nostram perniciem, nos ipsi vtamur ad eum à nobis fugandum. quemadmodum fecit Dominus, cum ad eum tentandum accessit Satanus.

Sunt enim scripturæ sacræ verba (quod de psalmis præsertim dicunt plerique omnes patres) incantamenta quædam diuina, quibus non solum abigitur dæmon, sed quasi in stuporem vertitur. hoc armorum genere vtilliter semper vtimur, maximè verò aduersus illas tentationes: *Quid si non sim prædestinatus? At sine pœnitentia sunt dona Dei, & vocatio. Et: Fidelis Deus, per quem vocati estis.* Quot ante me hoc iter ingressi, vel declinarunt, vel ceciderunt? at quot contrà vsque ad vitæ terminum peruenerunt? *Vidi, inquit, turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Qui fieri potest vt continentiam vsque ad vitæ finem retineam? crux etiam grauis est, arcta via salutis, angusta vitæ porta, ego verò infelix homo malæ consuetudinis, & peccatorum magnorū pondere oppressus. At: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, tollite iugum meum super vos.* Denique quis fide iubet me

Hebr. 13.

Apoc. 2.

perseueraturum? Ego, inquit Dominus, non te deseram, neq; derelinquam.
Et: Esto fidelis vsq; ad mortem.

Luc. 8.

Lib. 2. moral.

cap. 6.

Proxima fidei spes est, quam in proficiente magnam esse oportet, hanc autem alunt, & augent multa. diabolus enim nihil aduersus hominem molitur, aut agit, nisi fiat ei à Deo potestas. quod latè probat multa, sed in primis illud, quod in Euangelio narratur, ne in porcos quidem eum ingredi potuisse, nisi permissum. legatur S. Gregorius, & alij. & Deus Pater est, nec plus mali quàm ferre possimus, nobis permittit à Diabolo adferri. quæ causa fuit, vt multi sancti viri non solum diaboli congressum non pertimuerint, sed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; agredientem verò gloriosè vicerint, & fugarint turpiter.

1. Corinth. 4.

Psalm. 90.

Quare cogitet proficiens, pro se quidem certare se, magis autem Deum, superosque omnes, qui spectatores pugnae non modò, sed adiutores etiam sunt. hoc est enim quod ait Apostolus: *Spectaculum facti sumus Angelis.* Et quod scribit Dauid, *Cum ipso sum in tribulatione.* quietiam diuino planè artificio insidias diaboli in hominis emolumenta contra omnem illius voluntatem conuertit: *Apostata Angeli,* ait sanctus Gregorius, *peruersa voluntas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipsa quoq; eius insidiae vtilitati bonorum seruiant, quos purgant, dum tentant.*

Lib. 16. moral.

cap. 18.

Accedit ad spem hanc corroborandam illa consideratio. hominem iustum diabolo quantumcunque superbo, & violento dignitate, & viribus supernaturalibus superiorem esse, fide nimirum, gratia, aliisque virtutibus omnibus, quarum in diabolo ne scintillula quidem reperitur, quamuis sit in Dæmone natura præstantior: *Natura,* inquit S. Gregorius, *viribus superat diabolus humana omnia, licet sanctis hominibus meritorum suorum deiectione subiaceat. vnde & eisdem sanctis contra eum decertantibus eo retributionis suæ meritum crescit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quasi iure se hominibus superesse gloriatur.* Cuius tamen naturæ vi, & subtilitate nunquam tentando eò vsque pertingit, vt si nolit homo, ad cor pertineat, extorqueatque ab inuito consensum. vt propterea quasi foris vagari ab eodem sancto Gregorio describatur, quia videlicet, etsi virtutem mentis plerunq; turbat, eo ipso foris est, quia resistente domino, vsque ad interitum bonorum corda nõ vulnerat. præterquam quod extra etiam vagari eum, necesse est, quando cordis nostri cogitationes quas minimè cernit, aliunde non didicerit. nec verò hominem deiicit, ac sternit, nisi prius bonis cogitationibus exuat. quæ sententia fuit magni illius Antonij apud Cassianum:

Lib. 34. moral.

cap. 7.

Lib. 2. moral.

cap. 25.

Coll. 8. cap. 19.

Nullatenus enim, aiebat, posse demonem mentem cuiusquam, vel corpus inuadere,

nec habere facultatem cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destruerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spiritali contemplatione vacuam, nudamq; reddiderit. Id autem qua ratione consequi vnquam poterit, si nos ipsi nostri proditores prius facti, quæ intus sunt non aperuerimus, simulq; aditum dederimus, quoad cor ipsum penetrare queat? quamquam tunc etiam intrare quidem mentes iustorum potest, inquit S. Gregorius, *sed in eis morari non potest.* quia licet illicita suggerere possit, & tentationibus mentem fatigare, resistente diuino adiutorio praualescere non potest. & S. Chrysostomus est auctor, nos ne ad lucram quidem cum diabolo cogi, nisi per socordiam, nam virtute gratiæ possumus calcare super serpentes, & scorpiones.

Lib. 27. moral.
cap. 17.

Homil. 22. in
epist. ad Ephes.

Sed fidem, spemque sequatur oratio: Fortiores, inquit S. Chrysostomus, nos tentamenta faciunt, persuadent quæ familiarissimos Deo fieri, qui enim imminere sibi cernit inimicum, maiori ad illum currit desiderio, qui se tueri possit, ita ferè infantes pueri cum quid horrendum viderint, ad matrum sinus, protinus fugiunt, illarumq; prædentes vestes, eis se tuentur, & protegunt, atq; ita vt sapius retrahentibus plurimis inde auelli non possint. & tu idem cum Deo facito. Videntes se filij Israël in arcto positos absconderunt se. Quo loco S. Gregorius: *Blanda & læta nobis appetenda aduersarius suggerit, qui nunquam melius vincitur, quam si tentari ad deuote orationis læmētā curramus.* Legatur Casianus, qui commendans orationis vim, persuadet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoq; versiculo vtamur in primis: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Hunc enim aduersus tentationes mirum quiddam valere significans ait: *Hic versiculus omnibus infestatione demonum laborantibus inexpugnabilis murus est, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus.*

Lib. de prouidentia Dei.

1. Reg. 15.

Coll. 10. cap. 3.

Psal. 69.

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens constantiam, atque patientiam, perseueretque viriliter resistendo, ita vt ne latum quidem vnguem diabolo vnquam concedat. Si quidem scribit sanctus Gregorius, cum diabolicis anima subesse suasionibus ceperit, quanto se hosti callido crebrius subiicit, tanto eum sibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo resistere valeat, cui in vno sui oblita assensum præstat. Sanctus autem Basilius monet, non solum nos constantes esse debere, & fortes in iis, quæ sola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, sed etiam in illis, quæ indigent præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanas impedire aliquando potest, vt ait Apostolus, accidisse sibi cum scribit Thessalonicensibus. & imitandus tunc maximè est idem sanctus Paulus, qui cum Romam sæpe petere decreuisset, & prohibitus esset, vt ipse fassus est, tamen eatenus in ea voluntate permanere non destitit,

In Psalm. 3.
Pœnitent.

Reg. brew.
cap. 275.

1. Thessal. 2.

Rom. 1.

destitit, quoad etiam effecit, quod statuerat. quod etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantia sancti Iob.

In Psalm. 39.

Matth. 10.

Prior pars spiritus prud.

Denique in hoc tam graui, periculosoque conflictu, est valdè necessaria proficienti spiritualis prudentia. nam diabolus, vt auctor est sanctus Augustinus, *magis timendus est, cum fallit, quam cum scuit.* infinita enim sunt eius astutia, nec mortalium quispiam inuictus est vnquam, qui eas explicare, aut recensere potuerit. Ob id contra Serpentis tortuosos anfractus proponit Dominus serpentis item prudentiam, sed cum Christiana simplicitate coniunctam quamquam prudentia hæc nõ tam quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirat, quàm quid nos ipsi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueemur.

Huius igitur prudentia duæ sunt præcipuè partes: prior est displicere seipsum diligentissimè, quatenus se proficiens cognoscat, & penitus introspiciat. cognoscet autem non solum si intellexerit, qualis status eius sit, quoad illa quæ diximus omnibus communia, amorem proprium, pronitatem ad malum, fomitem, passiones, habitus vitiosos, sed multò magis quod pertinet ad proprias, & singulares propensiones, eas inuestigando accuratè, siue ex natura, siue ex prauo consuetudinis habitu promanent. quod in primis à Deo flagitandum est assidua precum contentione. donum enim ipsius est.

1. Deinde ad eandem rem vniciq; conferet, quæ sequuntur aduertere. primùm quibus in rebus olim vel imprudentia, vel vitio frequentius lapsus sit: quæ illi occasiones, quæ consuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutem magis, quæ obfuerint ad perniciem.

2. Deinde quibus in culpis, prolapsionibus, debilitatibus hætenus sæpius notatus, & accusatus fuerit ab amicis. in quibus nam rebus, actionibusuè apud alios magis offenderit. quid sentiant homines de se, quid taciti loquantur. qui illum amant, quid in eo desiderare se dicant eo præsertim absente (quanquam & ab inimicis vtilitas etiam in hoc genere non parua percipitur) vix enim fieri potest, vt verum non sit aliqua saltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dicunt. in summa prudenter dixit sanctus Gregorius: *Ex antea vita se quisq; inueniat.* quid ipse præterea in sui similibus hominibus optet. quæ enim nos minus probamus in aliis, eadem si sint in nobis, aliis displicere, consentaneum est.

Prima pars Pastoral. cap. 9.

3. Postremò, quis ipse sibi videatur, cum defixa in vnum Deum mente se ipsum coram Deo recognoscit, & contemplatur. cum Christi Domini res gestas, mores, vitam, & mortem meditatur, cum se ipsum

viris

viris sanctis comparat, aut etiam mortalibus prudentibus, & vitæ sanctitate claris, cum Scripturas, librosque sacros, & pios lectitans, se quasi in speculo quis sit, intuetur, sine vlla erroris, aut amotis proprii nebula. omnem enim obscuritatem, & dubitationem tollit tam magna certa que lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget. nec fieri potest, vt verissimum non sit, nos tales esse, quales tam multis consentientibus testibus, immò etiam nostræ met conscientiæ tacita confessione, esse conuincimur.

Posterior prudentiæ pars pertinet ad præcipuum illud eius officium, quo illa in omnes animi, corporisque vires imperium gerens, ea efficacitate voluntati imperat eligere, quæ ad finem proficienti propositum necessaria sunt, vt voluntas non possit non arripere, mordicusque tenere remedia, quæ opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coercendas, quas vitiositatis alicuius labe aspersas eadem prudentia docente, proficiens in se ipso antè deprehenderit.

Quod autem vitium in primis impugnandum sit, sapienter docet Cassianus. cuius sunt hæc verba: *Ita nobis, inquit, aduersus vitia cor-
ripienda sunt prælia, vt vnusquisque vitium, quo maxime infestatur, explorans
aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac sollicitudini
erga illius impugnationem, obseruationemque desigens, aduersus illud quoti-
diana dirigens spicula, contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebraque
gemituum tela contorquens, aduersus illud vigiliarum labores ac meditationes sui
cordis impendens, indefinentes quoque orationum fontes ad Dominum fundens.*
Et paulò post: *Cumque se ab ea passione senserit absolutum, rursus latebras sui
cordis simili intentione perlustret, & excipiat sibi, quam inter reliquas perspexerit
diriores, atque aduersus eam specialius spiritus arma commoueat, & ita semper
validioribus superatis celerem de residuo habebit, facilemque victoriam, vt fieri
solet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis congregi bestiis præmiorum
contemplatione consuerunt, quod spectaculi genus vulgò pancarpum nuncupatur.
hi inquam seras quascunque fortiores robore, vel feritatis rabie conspexerint dirio-
res, aduersus eas primæ congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis reli-
quas, quæ minus terribiles, minusque vehementes sunt, exitu faciliori proster-
nunt.*

Afferit autem idem Cassianus (id quod ad prouidentiam pertinet quæ prudentiæ pars est, & qua prouidentes imminetia mala aduersus ea nos armamus) vt cum irritationum fomes, atque materia ab hominibus non possit exurgere, earundem incitamenta de industria retractemus, vt aduersus ea iugi cogitationum colluctatione

pugnantibus nobis medela promptior conferatur. hoc autem ait contra omnia vitia opportunum esse præludium. animi enim prouifio, & præparatio multum potest ad retardandum omnem impetum tentationum, quæ à vitiis, & affectionibus prauis subinde concitantur. periculofum tamen esse ægrotis adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra spiritum fornicationis, cuius nefas est, vel tenuiffimam cogitationem admittere, nisi viris confumatiffimis, qui super hac paffione fe fimiliter probare poffunt.

1. Hoc monitū Cafiani dupliciter accipi poteft. vno modo vt comparemus nos ipfos ad resistendū vitiis, & occasionibus, etiamfi præfentes non fint, renouando nimirum propositum iam firmatum Deo fideliter feruendi, & ob id eas cogitationes fufcipiendo, & in memoriam adducendo, quæ ad id neceffariæ sunt, & hoc quidem vtiliffimum est. est enim Spiritus sancti præceptum; *Præpara animam tuam ad tentationem, & in die bonorum ne immemor fis malorum.*

Ecclesiast. 2.

Ecclesiast. 11.

2. Altero modo vt de industria fingamus animo, nos in acie ac pugna verfari, habereque qui nos, verbi gratia, contumelia afficiant, cadant, aliaque faciant, quibus viriliter nobis repugnandum fit, reque ipfa cogitatione repugnemus exardefcentes etiam animo, vt beneuolentia aduerfus virtutes, fic odio, & ira aduerfus vitia. quod prælium est phantafiæ. & in hoc certamen nonnifi valdè cautè defcèdendum est. fi quidem cogitatio vehemens, qualis ea tunc effet, fenfim titillat, & mouet affectum, concitatque animum, vt ad libidinem fi libidinofa est, fic ad iram, odium, mœrorem, & alias huiusmodi affectiones, quibus illa cognata est, & affinis. quare monent Theologi, delectationem morofam non folùm cauendam in libidinis, fed in omnium aliorum vitiorum materia, vt in efculentis, poculentis, in iniuriis, offentionibus, in adulationibus, blanditiis, laudationibus etiam iuftis, in curiosis adinuentis, & ingeniofè tractatis, & innumeris aliis in rebus, in quibus fi non ita turpiter, vt in obfcœnis labimur, labimur tamen animo grauiter, fi cogitationem vel non abigamus subito, vel quod.

est difficilium, non ita fufineamus,

vt appetitum non at-

tingat.

Deum in tentationibus adesse dimicantibus, &
 multis, magnisque præsidis, ac præsertim
 diuinis consolationibus illis
 suppetias ferre.

CAPUT XXXVII.

IN tentationibus patienter ferendis, & fortiter propul-
 sandis nemo dubitat, proficienti præsentem esse opem
 Dei, sine quo nihil boni facere, nec cogitare possumus,
 viris autem sanctis id etiam est exploratius, quo de se di-
 misius sentiunt, & quotidie experiuntur diuino præsidio tentatio-
 nis tempore se non solum munitos, sed tutos esse. *Foris, inquit Apo-* 2. Corinth. 7.
stolus, pugnae, intus timores. sed qui consolatur humiles, consolatus est nos
propter quod gratias agens ait: Benedictus Deus, & Pater Domini nostri IESU 2. Corinth. 1.
Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos
in omni tribulatione nostra. immo Deum esse, qui hominem gratia, &
virium propriarum ponderibus examinans, statuit quatenus pro- 1. Corinth. 10.
gredi in tentatione possit, indicat idem Apostolus cum ait: Non pa-
tietur vos tentari supra id, quod potest.

Adest autem Deus iis, qui tentantur, auxilio gratia sua, qua men-
 tem eorum illustrat, vt videant tentationes Satanae, eiusque insidias
 detegant, vt non circumueniantur ab eo. adest ad spem excitando,
 quia *momentaneum, & leue est tribulationis nostrae pondus.* adest proponendo 2. Corinth. 4.
 præmium sempiternum, & immarcescibilem gloriae coronam le-
 gitimè certantibus. adest denique animum recreando, vires corro-
 borando, admirabiliq; consolatione mulcendo, vt possint illi, qui
 in hac acie versantur, *sustinere, & facere etiam cum tentatione prouen-*
tum.

Nec adest ipse solus, sed iubet etiam Angelos, custodes præsertim,
 præsto esse dimicantibus. *Angelus enim suus, ait Dauid, mandauit de te, Psalm. 90.*
vt custodiant te in omnibus viis tuis. in manibus portabunt te, ne forte offendas ad
lapidem pedem tuum, super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leo-
nem, & draconem.

Angelis adiungit socios Sanctos, qui eius præsentia fruuntur in
 caelis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc positi oratio-
 nibus,

nibus, & votis diuinum eius numen pro afflictis omnibus placant, sociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Ecclesiæ suffragia, quibus subsidiis non solum animarum pugnantibus, sed certantibus viriliter victoriam ipsam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus succurrit saluti militum suorum, est internum animi solatium, ac robur, quo illos assidue reficit, recreat, confirmat. ob id Apostolus: *Consolatur nos*, ait, *in omni tribulatione nostra*. Et alibi: *Gaudeo in passionibus*. Et alio loco: *Omnia possum in eo, qui me confortat*. Et Dauid: *Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum super excelsa statuens me, qui docet manus meas ad prælium, & posuisti ut arcum, & areum brachia mea*. Et paulò post: *Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea. præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me*. Et antè præmiserat: *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum*.

Hanc consolationem virtute, & viribus superiorem esse quolibet alio armorum genere, testatur sanctus Chrysostomus his verbis: *Quibusuis armis firmior, ac valentior est voluptas ea, que secundum Deum percipitur, nec quicquam est quod huiusmodi virum in tristitiam, ac mœrorem possit conuicere, omnia enim forti, ac generoso animo perfert. quid enim igne grauius? nam vt etiam opes, & liberos, & denique quiduis amittat, hoc tamen ad cendum dolorem est omnibus violentius, at si à ligno, vel à sartagine nonnihil adhuc spirantem martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo situm comperies, quantum ne verbis quidem vllis exprimi possit. confirmat dictum suum exemplis aduētis Abrahamæ, Pauli Apostoli, & Iob.*

Et idem sine dubio accidit omnibus iis, qui ex animo se Deo dedicant, & rebus omnibus posthabitis vnâ eius voluntatem, ac nutum sequuntur. *Habitant enim in adiutorio Altissimi, vt ait Dauid, & in protectione Dei cæli commorantur, dicuntque Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus*. & alia multa, quæ passim in Psalmis legentibus occurrunt. hæc enim consolatio est merces laborum, qua Deus in hac vita prægustandam proponit cœlestem illam voluptatem, de cuius torrentis haustu Sanctorum sitis planè extinguetur: vt propterea sanctus Bernardus contendat probare, gaudium hoc esse centuplum illud, quod etiam in tempore hoc percipiendum Dominus in Euangelio pollicetur; immò hoc ipsum illud centuplum longè antecellere. *Longè plusquam centuplum est, inquit, visitatio Paraleti spiritus, & præsentia Christi. quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis, qui sperant in te. vides, quo-*

2ª Corinth. 7.
Philipp. 4.
Psalm. 17.

Homil. 1. in 1.
epist. ad Corin-
th.

Psalm. 90.

In declama-
tionibus, Ecce
nos reliq. in fi-
ne.
Matth. 19.
Psalm. 30.

modo

modo abundantiam suauitatis huius eructet, quomodo exprimere gestiens verba multiplicet? quàm magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas, & primitia spiritus, delicia charitatis, gloria conscientie, regnum Dei quod intra nos est, non vtique esca, vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. gaudium sanè non modò in spe gloriae, sed etiam in tribulationibus. hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium videre carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem.

Luca 13.
Rom. 14.

Quoniam verò in hoc auxilio diuini solatij positum est maximum momentum ad victoriam tentationum, idè hoc tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid perfecto magis conueniat, libro quinto capite sexto declaratur) quanti audeo dicere victoriam ipsam. ac propterea longè abesse debet ab opinione eorum, qui affirmant consolationes huiusmodi non desiderandas esse, cum absunt, sed admittendas cum gratiarum actione cum adsunt. siquidem, vt verum sit, virtutis vim in consolationibus hisce minimè consistere, quippe quæ còstans per se esse debeat, & fortis aduersus quas-cunque res terribiles, cum summa etiam afflictione animi, qualis in Christo Salvatore fuit, cum dixit: *Tristis est anima mea vsq; ad mortē.* Et: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me.* nihilominus virtus ipsa sine delectatione non est, cuius proprium est cum delectatione agere, & tanta est hominis naturæ imbecillitas, vt ei succumbendum denique sit, si præter virtutis auxilium non recreetur, ac roboretur interdum diuinæ consolationis sustentatione. natura enim fragilis, & deprauata pugnando laborat, & fatigatur, & quò sæpius resistit tentationi, propius eo nihil est, quàm vt exanimetur, & concidat, prorsus, ad Samsonis illius similitudinem, qui cum sæpius pernegasset vxori, quod illa pertinaciter postulabat, virorum fortissimus importunitate victus cecidit foeminæ. scribitur autem de eo sic: *Cumq; molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhereret, nullum ad quietem spatium tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vsq; lassata est.*

Matth. 26.
Matth. 27.

Iud. 16.

Qua in re expressam videmus naturæ imbecillitatem, & intelligimus, quantum necesse sit, vt diuinitus subleuetur, non solùm vt non deficiat in certamine; sed vt ita se ipsam aduersariosque vincat, vt eos in admirationem traducat. quæ causa est, vt à sanctis Patribus diuina consolatio tanti æstimetur, vt à Deo, tanquam pretiosissimum donum requiratur. *Defecerunt,* inquit Dauid, *oculi mei in eloquium tuum, dicentes (in oratione, scilicet, vt ait sanctus Augustinus) quando consolaberis me?* Et quo eiusdem Psalmi versiculo nos legimus: *Bonitatem,*

Psal. 118.
Conc. 20. in
Psal. 118.

& disciplinam, & scientiam doce me. Idem sanctus Augustinus legit: *Sua-uitatem, & disciplinam, vbi, postquam dixisset suaui- tatem hanc spiritus magnum bonum ex Deo esse, & hanc orationem, cantionem esse propriam proficientium, addit: Cum quo ergo facit Deus suaui- tatem, id est, cui propitius inspirat boni delectationem, atque vt apertius id explicem; Cui donatur a Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi: profectò instan- ter orare debet, quo tantum sibi augeatur hoc donum, vt non solùm pro illo con- temnat delectationes ceteras, sed etiam pro illo quaslibet perferat passiones. Ita suaui- tati salubriter additur disciplina: non enim quantulacunq; suaui- tati, vel bonitati, hoc est, charitati sancte poscenda, & optanda est, sed tam magna, vt sub eius pressura non possit extinguì. Sed sicut ingens flamma sub impetu venti, quan- to magis reprimitur, tanto ardentius excitari solet; Ideo parum fuit dicere, suaui- tatem fecisti cum seruo tuo, nisi versus repeteret, vt eum doceat suaui- tatem, tan- tam vtiq; vt disciplinam possit patientissimè sustinere.*

Quamquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus suprà, & corpus, & animum, ipsam, videlicet, naturam hominis vniuersam peruadat, occupat tamen in primis voluntatem. hæc enim adeò in- firma viribus est, vt aliquando præcurrentem intellectum, vel mini- mè, vel tardissimè sequatur, quod præclare; vt omnia, sanctus Augu- stinus explicans verba Psalmi: *Concupiuit anima mea desiderare iustifica- tiones tuas. Sæpe enim, ait, quid agendum sit, videmus, nec agimus, quia non de- lectat, vt agamus, & concupiscimus, vt delectet. præuolat intellectus, & tandem sequitur, & aliquando non sequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo de- siderare concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectatio- nem, quorum potuit videre rationem. Et paulò post scribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iustificationes Domini perueniatur, cum dicit, se cupiuisse desiderare. Prius est enim, inquit, vt videatur, quam sint viles & honestæ: deinde, & earum desiderium concupiscatur: postro- mō vt proficiente lumine, atque sanitate delectet earum & ope-*

ratio, quarum sola ratio delectabat. operæpretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum senten- tiam explicare.

Quot sint genera diuina consolationis, qui eius
effectus, & causa.

CAPVT XXXVIII.

DPLEX est diuina consolatio. prior est incipientium, similis puerorum alimentis, quale lac est, & esculenta faciliora, dulcioraue. Solidior altera est proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimum gratiæ, virtutisque iam adultæ, & confirmatæ comes est. Primam illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iamdiu ingressi, feliciter pergunt in via mandatorum Domini, nec nouum, nec mirum est: & indicium est virilis spiritus ac robusti: alteram verò proficientes optant, si careant, & elaborant gnauiter, vt, cum adest, eam apud se omnino retineant.

De vtraque sanctus Bernardus sic scribit: Est bona consolatio de spe salutis æternæ, in quam, sublati peccatis, quæ separabant inter hominẽ, & Deum, per Dei gratiam reuiuiscit, & hilarescit. In quo, cum cœperit proficere, hoc est, pie viuere in Christo, necesse est, teste Scriptura, persecutionem patiatur, vt recens gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix summis labiis attacta in amaritudinem commutetur: ita vt libeat dicere: Versa est cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem. plorat ergo amarius amissam dulcedinem quàm prius fleuerat admissam peccatorum amaritudinem. Et hoc tamdiu facit, donec, Deo miserante, consolatio redit. Hæc pertinent ad primum consolationis genus.

Serm. de Cons.
Ezechia.

2. Timoth. 2.

Iob 30.

Paulò post idem S. Pater secundum adfert in hæc verba: Crebris itaque huiusmodi vicissitudinibus inter gratiæ visitationem, & tentationis probationem in virtutum schola proficiens, faciente vtique visitatione ne deficiat, tentatione ne superbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori statim adest lux, cui fideliter inherere cupiens, sed corpore pressus non praualens, ad se ipsum nolens dolensq; reflit. Gustato tamen aliquatenus quàm dulcis est Dominus, eius etiam cum ad sua redierit, in cordis palato retinet saporem, quo fit, vt iam ipsum, non ipsius quæcunque bona desideret; & hæc est charitas non quærens, quæ sua sunt: hæc facit filium non quærentem sua, sed Patrem diligentem.

De hac loquebatur Dauid, quando dixit: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? Quo loco S. Augustinus: Hæc est illa suauitas, quam Deus dat, vt terra nostra det fructum suum. vt bonum verè bene, non mali carnalis formidine, sed boni spiritalis delectatione faciamus. Prima igitur consolationis huius proprietates est, eam esse veræ charitatis comitem.

Psalm. 118.

Prima proprietates.

2.

Concione 12.
in Psalm. 118.
in fine.

Secunda verò est, eadem augeri charitatem. Sic enim habet idem S. Augustinus: *Neceſſe eſt, inquit, vt oderit omnem iniquitatem amor iuſtitiæ: qui tanto maior eſt, quanto eum inflamat amplius dulcedo ſapientiæ, quæ præbetur ei, qui obtemperat Deo, & à mandatis eius intelligit.*

3.

Homil. 36 in
Euangeli.

Tertia eſt hoc differre delectationem hanc à terrenis aliis oblectamentis, quod animæ ſitim ita explet, vt licet extinguat nunquam, non tamen faſtidium vllum adferat homini, ſed ſolatiū potius, ſuique deſiderium. quod S. Gregorius explicat: *Spirituales deliciae, cum non habentur, in faſtidio ſunt, cum verò habentur in deſiderio, tantoque à comedente amplius eſuriuntur, quanto & ab eſuriēte amplius comeduntur. in corporalibus deliciis appetitus placet, experientia diſplicet. in iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magis placet. in illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat. in iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit: augent enim ſpirituales deliciae appetitum in mente, dum ſatiant; quia quantum magis earum ſapor percipitur, eò amplius cognoscitur, quod avidius ametur.*

4.

Lib. 10. Confess.
cap. 40.

Quarta proprietas eſt conſolationem ſpiritualem in hac vita eſſe principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis. quæ dicit S. Augustinus: *Neg, in hiſ omnibus, inquit, quæ percurro, conſulente, inuenio rotum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa meæ, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittis me in affectum multum inuſitatum introrſus, ad neſcio quam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid erit, ſcio quod vita iſta non erit.*

5.

Collatione 4.
cap. 5.

Quinta proprietas eſt, vt hæc delectatio non ſolùm nos ab terrenis affectionibus abſtrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: ſed aliquando etiam nos ipſos extra nos ipſos rapiat, mentemque à ſenſibus abalienatam in Deum totam conuertat. Sic enim habet Caſſianus: *Quæ gratia, inquit, nunquam negligentes ac reſolutos in ſpiratione hac ſancta, & exuberantia ſpiritualium cogitationū viſitare non deſpicit, ſed inſpirat indignos, exſuſcit at dormientes, & illuminat ignorantia cecitate poſſeſſos, clemēterq; nos arguit, atq; caſtigat, inſundens ſe cordibus noſtris, vt vel ſic de inertia ſomno, compunctione ipſius caſtigati, ſurgere prouocemur. denique frequenter etiam odoribus vltra omnem compoſitionem ſuauiſſimam humanam, in ipſis ſubito viſitationibus adimplemur; ita vt mens hac viſitatione reſoluta, in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum: ſequæ commorari obliuiſcatur in carne.*

Epist. 2.

Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait S. Bernardus: *Delicatam eſſe diuinam conſolationem, nec dari admittentibus alienam. Et alibi: Quomodo ignis, & aqua ſimul eſſe non poſſunt; ſic carnales, & ſpirituales deliciae in eodem ſe non patiuntur.*

Quo-

Quoniam autem hæc consolatio, etsi suauitatem habeat adiunctam, plus tamen neruorum ac roboris spiritualis habet quam voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia sint præsentia eius in anima. qua dere S. Bernardus post multa sic scribit: *Quæris igitur, inquit, cum sint inuestigabiles viæ verbi in anima, vnde adesse norim? viuum, & efficax est, moxquæ vt intus venit, expergescit dormit antem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumq; erat, & male sanū. cœpit quoq; euellere, & destruere, edificare, & plātare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa referare, frigida inflammare: nec non & mittere praua in directa, & aspera in vias planas: ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Et paulò post: Tantum ex motu cordis intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compressione affectuum aduertit potentiam virtutis eius, & ex discussione, siue ex redargutione occultorum meorum admiratus sum eius profunditatem sapientiæ, & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus sum bonitatem mansuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione spiritus mentis meæ, id est, interioris hominis mei percepi vtramq; speciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium simul ex pauca multitudinem magnitudinis eius.* Sed hæc fusius explicata ponentur sequenti libro cum agatur de præsentia diuini spiritus.

Serm. 74.
in Cant.

Cæterum hæc Verbi præsentia, & gratia singularis, vt adsit viris sanctis semper, consolatio tamen, quæ ex ea deriuatur, non semper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratiæ absentia, & re vera desolatio quædam animæ est, & afflictio non parua. Et consentaneum est ad ea, quæ iam dicta sunt, quærere, ex quibus causis oriatur in anima. In qua re conueniunt Sancti omnes in duobus: quorum vnum est, id accidere aliquando ex inconstantia humanæ mentis, quæ diuino solatio posthabito, recidit ad terrenas delectationes conquiendas. Et quia peccando Deum deserit, à diuinis consolationibus meritò destituitur.

1.

Alterum est, si desint alia peccata, plerunq; non deesse superbiam, quæ diuinis donis omnibus inimicissima est. & ferè semper vel ob præteritam superbiam, vel ob imminentem priuari animam diuinæ præsentia suauitate.

2.

Sed legendus est in primis idem S. Bernardus, qui copiosissimè hoc argumentum tractat: *Superbia, inquit, inuenta est in me, & Dominus declinauit in ira à seruo suo. hinc ista sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non sapit psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non inuenio: vbi est illa inebriatio spiritus? vbi mentis serenitas, & gaudium, & pax in Spiritu sancto?* Post hæc sic rursus scribit:

Serm. 54.
in Cant.

scribit: In veritate didici nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniari non altum sapere, sed timere: beatus homo, qui semper est pavidus. Time ergo, cum amiseris gratiam; time, cum abierit; time, cum denuo reuertetur: & hoc est semper pavidum esse. Succedant vicissim sibi in animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere: seu iterum placata redire sentietur. Cum adest time, ne non digne opereris ex ea. Videte, inquit Apostolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. quid si recesserit? num multò magis tunc timendū? planè multò magis: quia ubi defecit tibi gratia, deficiit tu. time ergo subtracta gratia, tanquam mox casurus: time, & contremisce Deo, tibi vt sentis, irato. time, quia reliquit te custodia tua: nec dubites causam esse superbiam, etiam si non appareat, etiam si nihil tibi conscius sis. quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te iudicat, ipse est. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbiæ priuatio est gratiæ. quanquam interdum subtrahitur gratia, siue retrahitur non pro superbia, quæ iam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. habes huius rei euidentis documentum in Apostolo, qui stimulos carnis suæ sustinebat inuitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Sed siue iam existens, siue nondum, superbia tamen semper causa erit subtractæ gratiæ. Iam si gratia repropitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne fortè contingat reciduum pati, iuxta illud in Euangelio: Ecce sanus factus es, vade, & iam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere esse deterius. proinde inualefcente periculo, inualefcat & metus. Beatus es, si cor tuum triplici isto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longè plus pro recuperata.

De causis desolationis.

C A P V T X X X I X.

QVAMVIS attigerimus superiore capite causas desolationis, quæ aliquando inuadit, & occupat proficientes, sunt nihilominus multa, & apud Patres scripta reperitur, quæ operæpretium sit, hic ex parte saltem referre.

Soll. 4, cap. 3.

I.

Scribit igitur sic Cassianus: Tripartita à maioribus ratio nobis super hac, quam dicitur sterilitate animæ est tradita. aut enim de negligentia nostra, aut de impugnatione diaboli, aut de dispensatione Domini, ac probatione descendit, & de negligentia quidem, cum vitio nostro tepore præcedente indifferenter nosmetipsos, & remissius exhibentes, & per ignauam desidiā noxiis cogitationibus passi

terram

terram cordis nostri spinas, & tribulos facimus germinare, quibus in ea pullulanti-
 bus consequenter efficiuntur steriles, atque ab omni reddimur spiritali fructu, & contem-
 platione deserti. De impugnatione vero diaboli, cum etiam bonis nonnumquam stu-
 diis dediti callida subtilitate mentem nostram aduersario penetrante, vel ignoran-
 tes ab optimis intentionibus abstrahimus, vel inuiti. Dispensationis autem ac pro-
 bationis duplex est causa. Prima, ut paulisper à Domino derelicti, & mentis nostra
 infirmitatem humiliter intuentes, super precedente puritate cordis, quæ nobis est
 illius visitatione donata, nullatenus extollamur, probantesque nos ab eo derelictos
 gemitibus nostris, & industria illam lætitiæ, ac puritatis statum recuperari non
 posse intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non nostro studio, sed illius di-
 gnatione nobis fuisse collatam, & præsentem de ipsius rursus gratia, & illumina-
 tione poscendam. Secunda vero probationis est causa, ut perseverantia nostra, vel
 mentis constantia, & desiderium comprobetur, & qua intentione cordis, vel ora-
 tionum instantia deserentem nos visitationem sancti Spiritus requiramus, mani-
 festetur in nobis, ac pariter agnoscentes quanto labore amissum istud spirituale
 gaudium, & puritatis lætitiæ conquiratur, sollicitius inuentum custodire, ac tenere
 intentius studeamus.

2.

3.

Cap. 4.

Prima causa

Secunda causa

Et quidem si à tepore nostro desolatio nascitur, adhibitis reme-
 diis, quæ iam scripsimus contra tepiditatem, facile excutietur. Si ve-
 rò ex diaboli impugnatione proficiscitur, aut interuenit culpa ali-
 qua nostra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda est diligen-
 ter, & contra eam arma sumantur ex iis, quæ de tentationibus propul-
 sandis dicta iam sunt: si verò nulla apertè se prodit culpa, verend-
 um adhuc est, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explo-
 rando maior adhuc diligentia ponenda sit. ideoque rursus examini
 conscientiæ, & orationi summa cura incumbendum est. quod si de-
 mum manifestò, aut probabiliter comperiatur desolationem à solo
 Deo infligi; tunc docent sancti Patres, & post illos disertè B. P. N. Igna-
 tius, magna opus esse paciëntia, qua fortiter toleretur diuina animad-
 uersio: retinendamque tunc propositorum bonorum constantiam,
 nihil in eis immutando, certa cum spe affore propediem diuinum so-
 latium, quo discussa caligine præsentis mæroris illucescat nouus læ-
 titiæ spiritalis splendor in animo.

Reg. 8. prima-
rum regularium

Est autem desolatione laboranti non exiguum alleuamentum il-
 la consideratio, à Deo immitti desolationes ad eam ipsam utilitatem
 procreandam, ob quam expetit homo consolationem. ad mentis, vi-
 delicet, illustrationem, scientiam spiritualem ampliorem, humilita-
 tem, constantiam factorum, fortitudinem, perseverantiam. omnes
 denique virtutes, quas vix aut ne vix quidem sine desolatione vnquã
 conse-

Lib. 2. moral.
cap. 27.

consequeremur. quod explicat S. Gregorius, cum sic scribit: *Fit, ut aliquando, se hac eadem gratia utiliter subtrahat, & presumpti menti quantum in se infirmetur, ostendat. Tunc enim verè cognoscimus bona nostra vnde sint, quando hac, quasi amittendo, sentimus; quia à nobis seruari non possunt. ad hoc itaque intima mande humilitatis magisterium, fit plerunque, ut irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiam nostram feriat, ut turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel contra tentationem quomodo se præparet, ignoret. Sed hac ipsa stultitia cor prudenter eruditur: quia vnde ad momentum desipit, eò post verius, quod & humiliter sapit, & sapientia vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. aliquando dum sublimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigrescit. ut sibi etiam repente ima clausa videat, qui pernix summa penetrabat. Sed hac ipsa hebetudo intellectum nobis dum subtrahit, seruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere consilij grauitate gaudemus, pulsante cause emergentis articulo, præcipatione subita rapimur, & qui nos semper dispositè vixisse credidimus, repente intima confusione vastamur: Sed tamen eiusdem confusionis eruditione discimus, ne viribus nostris nostra consilia tribuamus, & tantò maturius ad grauitatem restringimur; quantò ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus, hanc metus vehemens percutit: sed per hunc concussa discit, cui tribuat; quod in quibusdam fortiter stetit: & tantò post validius retinet fortitudinem, quantò hanc repente irruente formidine sibi iam quasi elapsam videt. Aliquando, dum magna nos scire gaudemus, repentina ignorantie cecitate torpescimus: sed quod ignorantia mentis oculus ad momentum clauditur, eò post ad scientiam verius aperitur, ut nimirum flagello sue cecitatis eruditus, scire ipsum, à quo habeat, sciat. Aliquando, dum religiosè cuncta disponimus, dum pietatis viscera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur. Sed quasi obdurati cognoscimus, cui pietatis habitus bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quasi amissa plenius amatur. Aliquando dum subiectum se diuinæ formidini animus gaudet, repente superbia tentante rigescit: sed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem se iterum festinus inslectit, & tantò hanc solidius recipit, quantò eius virtutis pondus quasi amittendo pensauit.*

Coll. 4. cap. 6.

Psalm. 113.

Et adeò verum est desolationem huiusmodi prædictas nobis utilitates & virtutes adferre, ut afferat Cassianus, Dauidem orasse, amoueri à se Dei hanc quasi desertionem, non tamen amoueri omnino: *Non me derelinquas, inquit, vsquequaque, ac si diceret: scio quod derelinquere soleas utiliter Sanctos tuos, ut probes eos: aliter enim ab aduersario tentari non possunt, nisi à te paulisper fuerint derelicti: & ideo non rogo, ut nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, ut*

non.

non vel infirmitatem meam sentiens, dicam, *bonum mihi, quia humiliasti me.* vel exercitium non habeam præliandi, quod sine dubio habere nõ potero, si mihi semper & indruptè cohæserit diuina protectio: sed magis peto, ne me vsquequaque deseras. quod Græcè dicitur vsq; ad nimietatem. quantum enim mihi vtile est, si me paululum subrelinquas, vt desiderij mei constantia comprobetur, tantum noxium est, si pro meritis, ac delictis meis nimium me deseri patiaris. Sed de vniuerso hoc genere rerum copiosius differemus in sequenti libro, cum de prudentia & spirituum discretione tractabitur.

Usus Exempla.

C A P V T X L.

MEDITATIO de peccato veniali, ex capite sexto libri huius petenda est.

Primum Punctum. Peccatum veniale displicet Deo, adeò vt dicant aliqui Patres, esse contra Dei mandatum, quia est præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in se talem turpitudinem, vt animam sædam reddat, atq; deformem perfectum spiritualem eius decorem exterminando, & Deum ab eius amplexu, & singularibus quibusdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis est, vt si in præsentī vita non expiatur, non nisi purgatorij flammis deleri, ac abstergi possit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquisitum, tam de surreptitiis, quàm de iis, quæ sunt ex suo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, desideria, verba, actiones, & omissiones, non sistendo in iis inueniendis & numerandis solum, sed vterius etiam indagando passionēs, inclinationes proprias, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex stirpe & trunco rami procreantur, occurrent faciliè de iis propria capita in hoc eodem libro.

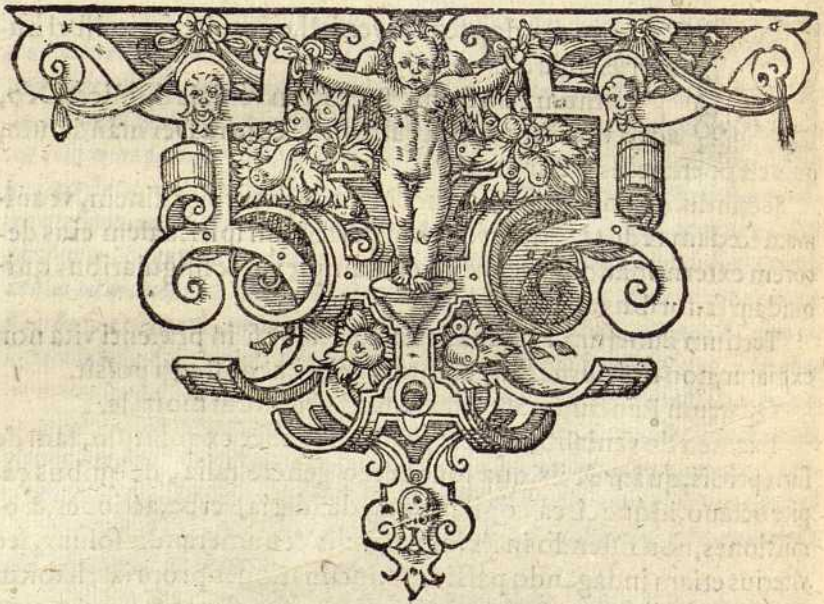
Meditatio de prauis habitibus ex capitibus singulis quæ de iis sunt, excerpti potest, de vnoquoq; vna, quæ tria puncta complectatur. Primum sit natura vitij eiusq; proprietates. Secundum sit effectus eiusdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Consimilis de abnegatione sensuum & linguæ ex capite decimoquinto eruitur.

Examen verò versabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiusque vitij subiiciuntur.

Materia etiam examinis copiosa sunt Passiones, propensiones, & tentationes, de quibus disseritur à capite vigesimo quinto vsque ad trigesimum sextum. In primis autem indicia vtriusque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigesimo; Indicia denique profectus in spiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in Christum Dominum, accipiantur, ex primis capitibus huius libri.

* *
* *

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS.

LIBER TERTIVS.

QVO EXPLICANTVR
VIRTUTES THEOLOGICÆ ET PRU-
DENTIA, MAXIME VERO EA QVAE PERTINENT
AD DISCRETIONEM SPIRITVVM, QVOD INI-
tium est secundæ partis status profi-
cientium.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PRACTICAE

LIBER PRIMUM

DE OBLIGATIONE
AD DEUM ET
VICIUM
DE OBLIGATIONE
AD DEUM ET
VICIUM
DE OBLIGATIONE
AD DEUM ET
VICIUM
DE OBLIGATIONE
AD DEUM ET
VICIUM

De virtutibus uniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.

CAPVT I.

H DVABVS partibus profectum spiritualem constare, supra docuimus; prior, quæ est de vetere homine exuendo, secundo libro explicata est; posterior quæ posita est in induendo nouum, hoc tertio, quem scribere incipimus, & quarto quem huic subiicimus, tractanda est. asserunt autem Patres, præsertim S. Chrysostronus, nihil aliud esse nouum hominem, quam virtutem, iustitiam, optimamque vitæ institutionem, quare nunc de virtutibus est agendum

Homil. 13 ad Ephes. & hom. ad Coloss.

Est verò virtus, vt Theologi ex S. Augustino colligunt, qualitas siue habitus bonus mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vititur, & quam Deus operatur in nobis, sine nobis, cuius effectus proprius, vt idem alibi docet, est optimam facere animam, vel, vt ait S. Chrysostronus, pulchram, & refflorescentem.

Ex lib. 2. de lib. arb. c. 18. & 19.

Lib. 2 de morib. Eccl. sia, c. 6. ibidem.

Duo sunt genera virtutum, aliæ enim dicuntur Theologicæ, aliæ morales. Theologicæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas, Morales sunt quamplurimæ, quæ tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quæ quia sunt capita, & quasi cardines reliquarum, cardinales dictæ sunt: & sunt Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quanquam aliqua ex parte vsu, & industria acquiri possent ab homine; tanta tamen est Dei benignitas, & liberalitas, vt hominis Christiani animo cum eum sibi adoptat filium, non solum Theologicas virtutes infundat, sed etiam morales omnes.

Et quidem Theologicas largiri Deum homini nemo dubitat, cum enim sint omnino supernaturales virtutes, cœlestem originem habeant necesse est; & apertè in sacris literis Dei dona nominantur. Morales verò similiter diuinitus immitti, plerique omnes nobiliores Theologi affirmant, & valde est consonum iis, quæ de hoc virtutum genere passim prædicant sacre literæ: *Continentiam quippe Deus dat*, ait Salomon: religionem item, & orationem, teste Apostolo, hoc est enim *spiritum postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Deniq; quatuor ipsas cardinales virtutes ex institutione diuinæ sapientiæ in nos deriuari,

2. Pet. 1. Philip. 1. Rom. 5. Tit. 3. Ioan. 5. Ioan. 15. Sapient. 8. Rom. 8.

Sap. 8.

idem Salomon auctor est, cum ait: *Sobrietatem* (hoc est temperantiam) & prudentiam docet, & iustitiam & virtutem, (id est, fortitudinem) docet autem inspirando, & infundendo. Infunduntur verò non vna sine altera, sed simul omnes coniunctim, hac enim cõiunctione gaudent: vel quia vt aiunt S. Gregorius & S. Augustinus: *Prudentia vera nõ est, quæ iusta, temperans, & fortis non est.* Et idẽ dicitur de reliquis: vel quia vt docet S. Thomas: *Virtus, si est perfecta, incitat, & iuuat hominẽ non solum ad agendum bonum, sed etiam ad bene agendum.* Id autem fieri nequit sine Prudentia, & animo composito vi reliquarum omnium virtutũ, quare animus ita constitutus, quamuis oculis cerni non possit, pulcherrimus tamẽ est, & admirabili luce circumfusus, ita vt scripserit S. Chrysostomus: *Eum ita clarum resulgere, ac si ipso sole circumdatus esset, nec in terram solummodo radios propriæ virtutis emittere, sed supra ipsum cælum proprio splendore radiare.*

Lib. 22. mor. c. 1.
Lib. 6. de Trin.
cap. 4.
12. q. 65. art. 1.

Homil. 15 in
Matth.

Lib. 19 de ciuit.
Dei, cap. 25.
Et lib. 4. contra
Iulian. c. 3. &
lib. 19. de ciuit.
Dei, cap. 4.
Rom. 10.

Hinc illud est, quod S. Augustinus perpetuò docet, veram virtutem non esse, vbi non est vera religio, quia, vt ait Scriptura: *Iustus ex fide viuít. Quamlibet enim, inquit, videatur animus corpori, & ratio vitii laudabiliter imperare, si tamen Deo animus, & ratio ipsa non seruit, sicut sibi seruiendum esse, ipse Deus præcepit, nullo modo corpori vitiiq; recte imperat. nam qualis corpori atque vitiorum potest esse mens domina veri Dei nescia, nec eius imperio subiugata, sed vitiosissimi demonibus corrumpentibus prostituta? proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitii, ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsæ vitia sunt potius, quàm virtutes: nam licet à quibusdam tunc veræ, & honestæ putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac superbæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. sicut enim non est à carne, sed super carnem, quod carnem facit viuere, sic non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beatè viuere, nec solum hominem, sed etiam quamlibet potestatem, virtutemq; cœlestem. quæ omnia ferè quadrant in hominem, etiam fidelem, & Christianum, sed peccatorem, & improbum. in eo enim, quamuis fides sit, & spes, quas minimè tollit peccatum mortale, nisi id sit infidelitas, & desperatio, sint etiam virtutes morales aliquæ, nõ enim qui incontinens est, illico illiberalis est, aut qui continens, liberalis; nihilominus virtutes huiusmodi imperfectæ sunt, & virtutis nomine, cuius est hominem optimum facere, penè indignæ.*

1. Ex his etiam efficitur primùm, virtutem, quæ tantum homini bonum est, per se maximè expetendam esse: Deinde eandem, quia Dei donum est preciosissimum, ab eo summis votis, & precibus postulandam; postremò gratias maximas Deo agendas, si quando coniectura consequimur, ab eo nos tanto bono cumulosos esse, quæ omnia obseruant Patres in sacris literis creberrimè inculcata, præsertim verò

in Psalmis, non quidem sub virtutis nomine, id enim parui refert, sed appellatione legis, & mandatorum diuinorum, propterea quod legi subiecta materia virtutes sunt, quas imperet, & vitia, quæ prohibeat: *Quam dulcia*, inquit Dauid, *saucibus meis eloquia tua? desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel, & sauum, quæ optantis vota sunt. illa verò postulantis: Urinam dirigantur via meæ ad custodiendas iustificationes tuas. In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. doce me iustificationes tuas.* & his similia sexcenta. Illa verò gratiarum actionis incitamenta. *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius*, & alia, in quibus omnibus officiis versari strenuè proficiens debet: præsertim verò in petendis virtutum donis à Deo: *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat*, vt S. Iacobus testatur. atque hoc fit veluti principium virtutis capeffendæ, & prima industria, quam in hac exercitatione ponere debet proficiens.

Secunda verò industria est adhibenda à proficiente ad virtutem conseruandam, & hoc ipsum magna virtus est, videlicet parta tueri. quod quidem his rationibus consequetur. prima ratio est, frequens orationis vsus, vt dictum est: Deus enim dat, & auget spiritum bonum, hoc est, virtutes & dona, sed *petentibus se*, vt S. Lucas scripsit.

Secunda ratio est magnus animus, quem ad hanc exercitationem afferre maximè necesse est: virtus enim per se laboriosa est: natura verò hominis nisi sustineatur, continenter ad malum procliuis. quare animosè, & fortiter ad virtutem accedendum est, & eadem fortitudine in eius exercitatione, ac palæstra perseuerandum. *Aspera*, inquit S. Chrysoftomus, *virtus est, si ad imbecillitatem nostram compareretur: nam quod facilis, & leuis sit, audi Christum testantem, iugum meum suauis est, & onus meum leue. quod si non intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim forti animo es. vt enim cum animi vis adest, grauiora, leuia fiunt. sic cum abest, leuia grauiora. quid, queso, manna suauius? quid magis in promptu? agrè tamen Iudæi tulerunt, cum eo in delitiis vescerentur. quid fame, & cæteris, quos Paulus est perpeffus, laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat dicens, nunc glorior in infirmitatibus meis. quæ igitur horum caussa? animi diuersitas, quem si qualem esse oportet institueres, facilitatem virtutis dignosceres.*

Tertia ratio est ardens virtutis Amor: vincit enim amor omnia, & fortis, inquit Sapiens, est, vt mors, dilectio. quæ frangitur nunquam, quiescit nunquam, donec mortalium vitas sibi subegerit, talis virtutis amor esse debet in proficiente, hoc est, vt scribit S. Chrysoftomus: *Ad eò violentus, atque vt ita loquar, tyrannicus, vt nulli cedat occasione, sed continenter inhereat amanti animo, neque committat, vt vlla afflictio, aut vllus dolor superet animum*, quare non tam ad virtutis laboriosa certamina conuer-

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 118.

Psal. 102.

Iacobi 1.

Prima industria.

Secunda industria.

Prima ratio.

Luca II.

Secunda ratio.

Hom. 14. 1. Cor.

2 Cor. 11.

Tertia ratio.

Cant. 8.

Hom. 1. ad Phil.

conuer-

Epistola Basilij
117 ad Eudo-
xium.

1. Pet. 3.

1. Cor. 12.

Epistola 42 ad
Maxim.

Quarta ratio.

conuertāt oculos proficiens, quàm ad diuinum præmium, quod illi proponitur. est autem vt scribit S. Gregorius Nazianzenus: *Non aliud, quàm Deus ipse, & purissima lucis illustratio, quæ in trina illa vnitate conspicitur.* Denique hæc est illa æmulatio boni, quam suadet S. Petrus, cum ait: *Et quid est, quod vobis noceat, si boni amulatores fuerit?* hoc est, virtutis vehementes amatores. & S. Paulus: *Æmulamini, inquit, charismata meliora, charitatem nimirum, & virtutes alias, quæ charitatem comitantur.* quam obrem *virtus est preciosa possessio, vt S. Basilius scribit, ad quam obtinendam, nulli sumptui, labori nulli parcendum est.*

Quarta ratio conseruandę virtutis est. eius perpetuus vsus, & exercitatio: est enim virtus talentum illud Euangelicum, quod nullo modo otiosum relinqui permittit Deus. Quare vt obeantur virtutum officia, summoperè vigilandum est, omnisque, quæ offertur occasio, auidè arripienda. si quidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, ad eò vt vel minimo per negligētiam peccato mortali commisso, vniuersa hæc virtutum structura dissoluatur, amittanturque, si fidem, & spem excipias, ad vnā virtutes omnes, quas Deus infuderat. ob quam etiam causam, quam maximè detestandum sit peccatum mortale, planè cernitur.

1. 2. q. 53. art. 5.

Addo & aliud, quod proficiente semper infixum sit animo, necesse est, virtutes acquisitas humano studio facillimè euanescere hoc solo nomine, quod earum officia non exerceanter, quæ cessatio ab actu dicitur à Theologis, sic enim habet S. Thomas: *Manifestum est, quod habitus virtutis moralis facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & passionibus; cum autem aliqui non viuunt habitu virtutis ad moderandas passiones vel operationes proprias, necesse est, quod proueniant multe passiones, & operationes præter modum virtutis, ex inclinatione appetitus sensitiui, & aliorum, quæ exterius mouent, vnde corrumpitur virtus per cessationem ab actu.*

Nec desunt, qui asserant virtutes illas acquisitas, quibus contrarij actus, non sunt peccata mortalia, sed solùm venialia, per ea ipsa venialia assiduè frequentata extingui. vt, verbi gratia, tollatur abstinentiæ seu sobrietatis habitus, etiam si in crapula, & ebrietate non pecces, fat est tamen, si frequenter, vel leuiter intemperans sis. idem de inani gloria, & iracundia, aduersus modestiam, & mansuetudinem dicendum est.

Hom. 3. de Ser-
bis Isaiæ.

Adhibenda igitur in re hac est diligentia ab omnibus quidem, magis tamen à proficientibus, qui remissiores aliquando ipsa longitudine laboriosæ viæ reddi possunt. propterea ait S. Chrysostomus: *Vbi maior via pars nobis peracta est, iam quæ alacritatis vigor emarcuit, viresque nostræ defec-*

defecerunt, nec aliud superest, quàm vt decidamus, tunc nobis in tempore adest Prophetæ veluti pro baculo alloquium suum nobis porrigens, ac dicens, in fine ne corrumpas. tunc enim Diabolus spirat vehementius. & quemadmodum Piratæ, qui mare nauigiis infestant, non tum vbi conspexerint naues è portu exeuntes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent, si scapham inanem demergerent?) sed vbi redierunt onusta, plenâque sarcinis, tum demùm omnes expediunt artes; ita sceleratus ille Demon simul atque videt aliquos multa collegisse, videlicet Ieiunia, preces, elemosynam, castitatem, reliquasq; virtutes omnes, vbi videt nauigium nostrum esse plenum pietatis lapidibus, tunc irrumpit vndique thesaurum perfodiens, vt in ipsis portus ostiis scapham demergat, iamq; nudos nos ad eum portum eiiciat. ob id Prophetæ cunctos admonet in fine ne corrumpas. quod ab eiusmodi ruina non facile se quis reflexerit, propterea quòd, qui in profundum malorum venerit, contemnit. tum in principio venia datur lapsis ab omnibus ob imperitiam, sed eum, qui post multos cursus conciderit, nemo venia dignum iudicauerit, eo quòd tunc cadere non tribuitur imperitiæ, sed negligentie. Sed nec id solum hîc est mali, verùm etiam, quod complures talium ruinis offenduntur, & ad lapsum sollicitantur, vt rursus hoc quoque peccatum nomine reddatur irremissibile. hæc cum sciamus, auscultemus Prophetæ, & in fine ne corrumpamus.

Eisal. 74 in tit.

Prouerb. 18.

Tertia industria magna cura ponenda est, similiter in exercendis officiis virtutum infusarum siue Theologicæ sint, siue morales. quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferunt ad modum causæ efficientis eas augendo; afferunt tamen eas amplificando ad modum meriti. qui namque huiusmodi virtutibus præditus est, dum actiones edit, quæ ab illis proficiuntur, dignus redditur virtute diuinæ gratiæ, cum qua semper iunctæ sunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplificator. Quo circa elaborandum est proficienti, vt ex actiones tales sint, quales exigit merendi ratio, hoc est, dirigantur in primis ad vnam Dei gloriam, & castæ sint, ac puræ, ab omni peccati venialis quantum fieri possit, admistione liberæ. præsertim cum verum sit, quod pro certo traditur à plerisq; Theologis, actionem moralem cum peccato veniali, verbi gratia, inanis gloriæ, aut indiligentiæ coniunctam, etiamsi adsint reliqua, quæ eam alioquin bonam efficiunt, meritoriam non esse diuinæ gratiæ, nec æternæ vitæ; cauendumque, vt dictum est de aliarum virtutum actionibus, ne per negligentiam, & inexercitationem accidat tandem nobis id, quod seruo pigro contigit summo suo malo, vt quia ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit, lucro simul & nummis exutus sit.

Tertia industria.

Luc. 19.

Quarta industria est, vt curet proficientis in vsu virtutum, quam proximè poterit ad Christi Domini virtutes imitandas accedere. quare in perfectissimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt secundo

Quarta industria.

Rom. 8.
Prima parte
pastor. cap. 3.

libro docuimus assidue intueatur, eiusque imaginem in semetipso exprimat: ad quam, ut ait Apostolus: *conditus est conformis fieri.* æquum enim est, ut quãdo (auctore S. Gregorio) *in carne Christus apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret, sed etiam conuersatione doceret, habeat nos ut redemptione seruos, sic conuersatione discipulos.* Quod quomodo facile assequamur, cum de virtutibus sigillatim agemus, indicabimus.

Quinta industria
libra.

Quinta industria est, ut eas virtutes potissimum exerceamus, ad quas vel natura, vel gratia promptiores sumus. eam enim promptitudinem, vel naturæ inseruit Deus, vel gratuito donauit ad hunc finem, ut iis ipsis virtutibus excellamus. & ideo verissimillimum est, ad earum perfectionem in primis vocare nos Deum, ut iis bene confirmati, quicquid difficultatis, & laboris aliarum virtutum vsus habiturus est, facilius deinde superemus. Quod etiam de virtutibus cuiusque status, & vocationis propriis intelligendum est. eas enim virtutes colere nos Deus vult, quibus nititur, quibusque perficitur munus vocationis, in qua ab eo constituti sumus. qua ex re facile cognoscitur, quo in errore versentur illi, qui ad vitam actiuosam vocati cum sint à Deo, se totos contemplationi addicere conantur, ad contemplandum, ut ferè accidit, minimè idonei. & contrà, qui ad solitudinem diuinitus inuitantur, negotiis implicant se se, & qui ad concionandum minimè apti sunt, semper sunt in suggestis, & sine fructu, quem tamen copiosissimum colligerent ex alijs pietatis exercitationibus, ad quas non sunt inepti, si se ad eas accommodarent. Denique spiritus diuidit non pro ut volumus, sed pro ut vult, & qui eius voluntatem, & instinctum non sequitur, in vsu doni, quod ab eo accepit, *casurus tentat*, ut S. Gregorius loquitur, *donum, quod non accepit.*

1 Cor. 12.

Lib. 1. Dial. c. 4.

Quibus gradibus constet progressus in virtutibus.

C A P V T I I.

Psal. 33.

DE progressu in virtutibus, ut testantur Psalmorum omnes interpretes, loquitur Dauid, cum ait: *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum in loco quem posuit. etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Syon.* Si enim confideretur progressus is, ut refertur ad ea vitia, à quibus hominem abducit, tot habet gradus, quot per eum à nobis vitia superantur: *Ascensus in corde,*

corde, inquit Cassiodorus, utique illi beato cui est auxilium à Domino, ascensus est in corde, quia semper proficit, semper ascendit, & quantum Dominus prestat auxilium, tanto altius eleuatur ad cælum. tale est enim verbi causa, quod dicimus, cum vicerit quis auxilio Domini libidinem, ascendit primum gradum, cum dominatus fuerit superbiam, salit alterum, dum superauerit auaritiam, subit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitiis fuerit absolutus.

In Psal. 83.

Si verò consideretur idem progressus, ut intuetur virtutes, ex quibus quasi conflatur, tot eius sunt gradus, quot sunt illæ virtutes. Sunt verò præcipuæ tres, Fides, Spes, Charitas. aliæ enim quas morales nominamus harum sunt comites & ministræ. S. Augustinus explicans verba Prophetæ huc spectantia, *Quarite faciem eius semper*, sic scribit: *An semper dixit in tota vita ista, qua hinc viuitur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus querendus est? Iam quippe illum inuenit fides, sed adhuc eum quærit spes, charitas autem, & inuenit eum per fidem, & eum quærit habere per speciem, vbi tunc inuenietur, ut sufficiat nobis, & ulterius non queratur.* Et in eum ipsum Psalmum, qui hac de re scriptus est, ait: *Ambulabunt de virtutibus in virtutem: hic enim per gratiam multæ virtutes dantur.* Et enumeratis quibusdam gratuitis donis Dei, addit: *Virtutes agendæ vitæ nostræ quatuor describuntur à multis, Prudentia videlicet, iustitia, fortitudo, temperantia. ab his virtutibus ibimus in illam virtutem, & quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei?*

In Psal. 104.

Denique si progressum hunc accipiamus, ut à charitate ex qua tota vis eius est, pendet, totidem sunt progressus gradus, quot amoris Dei: *Vbi illi facit gradus Deus?* inquit S. Augustinus, *in corde respondet, quanto ergo plus amaueris, tanto plus ascendes. Ascensus in corde disposuit, vbi ergo disposuit? in conualle plorationis. Ecce habetis torcular conuallem plorationis, ipsæ lachrymæ piæ contribulorum mustum sunt amantium.*

Ibid. in Psal. 83.

Sed ut intelligat proficiens modum exercendæ virtutis, & actionum eius, res hæc est vberius explicanda. sunt igitur obseruandi hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipsa virtutum natura, & varietate.

Quatuor virtutum gradus.

Virtutes morales acquisitæ informant hominem ad bene viuendum ex rationis humanæ præscripto, & hic est primus gradus studiose actionis, sequi videlicet rationem, & prudentiam, & bene agere virtutis amore. virtutes verò morales infusæ diuinitus dirigunt hominem ad rectè agendum ex rationis quidem imperio, sed ut ea est supernaturali lumine fidei illustrata, & hic est secundus gradus superiore longè præstantior, quo homo bene agit non solum amore virtutis, sed multò magis propter Deum.

Primus gradus.

Secundus gradus.

Primo gradu efficitur homo bonus, sed intra terminos humanæ prudentiæ solùm, quales fuerunt boni viri, quos instituit etiam gentilium Philosophia, in qua tam multa præclare de virtutibus differuntur, & cuius disciplina informati extitere non pauci, qui suæ virtutis illustria exempla posteris reliquerunt: vt Socrates, Platones, Fabij, Fabritij, Scipiones & alij. has tamen virtutes sæpe monet S. Augustinus tam abfuisse à germana ratione virtutis, quàm aberant à vera religione, quod superiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio additus est primo secundus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo ducitur non à prudentia solùm, sed simul à Deo, qui singulari auxilio, & fidei splendore hominem subleuat ad agendum ex virtute morali, sed ob finem nobilissimum, qui est vita æterna. quam ob causam de huiusmodi virtutibus loquens Dauid, ascensiones in corde quæ ex his etiam virtutibus conficiuntur, vt supra dictum est, auxilio diuino adscribit. Immo & ipsam omnium virtutum imperatricem prudentiam, cùm ait: *Qui docet hominem scientiam. Et: Beatus homo, quem tu erudieris Domine.*

Psal. 83.

Psal. 93.

Quare actiones virtutum moralium infusarum imperantur quidem à prudentia, sed multò magis à fide, spe, & charitate, prout actionis cuiusque ratio postulat, & per virtutes Theologicas à Deo ipso. qui propterea quòd virtutes acquisitæ hominem in statu admodum humili & imperfecto ponerent, adiecit illis has virtutes infusas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quasi mutuò sibi respondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones consentaneas virtutibus hisce præstantissimis. quod vt fieret, postulat Dauid, cùm sic precabatur: *Manus tue fecerunt me, & plasmauerunt me, da mihi intellectum, vt discam mandata tua.* Et: *Deduc me Domine in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.* Atque hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo est, pertinent, perficiuntque actiones humanas, quia humanæ sunt.

Psal. 118.

Tertius gradus.

Cæterùm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò superiorem institutus est, & quem propriis viribus consequi nullo modo posset, ac propterea ad eum esset subleuandus non modò ope virtutum moralium, sed etiam virtutibus supra humanis, quales sunt Theologicæ tres. quarum actiones supernaturales sunt, nec à prudentia naturali imperantur, quamuis sine prudentia exerceri non debeant. & hic est tertius gradus exercendæ virtutis non propter Deum solùm, sed etiam circa Deum. vt cum fide credimus Deo, & iis quæ aliquin incognita, nec naturæ vi cognosci possunt, ipse per se in sacris monumentis explicauit: cùm speramus laborum nostrorum præmia nos

nos ab eo in æterna vita accepturos: cùm denique eum super omnia, hoc est, etiam plusquam nos ipsos diligimus.

Supereft quartus virtutis gradus omnium perfectissimus, ac plane diuinus, quo non solum propter Deum officia virtutis obimus, sed id diuinè quodammodo facimus. quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus est. mouet enim tunc Deus solus per se ipsum animum hominis, non solum per virtutes Theologicas, & morales infusas, sed etiam per Spiritus sancti dona, quæ in Isaia libro numerantur: *Sapientia, Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini.* Quartus gradus. qui sunt supernaturales habitus excellentissimi, semperq; charitatè comitantur. quamuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infusas, siue Theologicas, siue morales, ad quædam tamen altissima virtutis officia exercenda, immittit in hominem altissima illa dona, quibus quasi vinculis sibi maximè colligatum verset in omnem partem animum. vt igitur ad miracula & similia munera explenda vitur Deus gratuitis illis charismatibus, quæ dona gratis data nominantur, sic actiones humanas præstantissimas dirigit per dona Spiritus sancti. Isaia II.

Appellarunt forsitan huiusmodi actiones Philosophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerunt. qui enim hoc diuino spiritu afflantur, non tam homines, quàm quasi Dij sunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & viri Apostolici tam multi, qui præstantissimorum horum munerum beneficio, à mortalibus, & plusquam homines, & tanquam cœlestes viri suspiciuntur. Itaque ad virtutes proprio consilio, & deliberatione, adiutus tamen à Deo vt supra dictum est, sese incitat homo. ad actiones autè has supernaturales impellitur à Deo, quod expressit Apostolus cùm dixit: *Quicumq; spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Mouentur verò non lege, aut ordine communi, sed instinctu diuino singulari, & extraordinario. Rom. 8.

Sunt igitur quatuor modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Primus; cùm exercetur virtus propter virtutem. Secundus cū exercetur virtus propter Deum supernaturaliter cognitum. Tertius cùm exercetur per se virtus Theologica propter Deum, hoc est, versamur circa Deum, propter Deum, per illius virtutis actiones. Quartus est cùm diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones super humanas inducimur, quales sunt rerum humanarum contemptus, perpetua castitas, iniuriarum obliuio, inimicorum amor, mortis denique appetitio propter Deum, quod est diuinè agere. Primus gradus

Ad praxim, & vsum trium priorum graduum pertinet dictum

Lib. 1 Dial. c. 4. S. Gregorij, quod tanquam regulam proficienti proponimus: *Ex subsequenti*, inquit, *opere etiam dona succrescunt.* vt intelligamus quantumcunq; dona Dei sint virtutes infusæ, vsu tamen & exercitatione continua postea indigere, non vt infundantur, quandoquidem id à Deo fit liberaliter, quo tempore recipit nos in gratiam suam, sed ne amittantur per otium, & desidiam, & augeantur etiam simul cum ipsa Dei gratia merito actionis, per quam exercentur. ad quod etiam pertinet quicquid iuvat ad incrementum acquisitarum virtutum, vt, verbi gratia, oratio similis illi, quæ est in Euangelio: *Domine adauge nobis fidem.* Et multis versiculis Psalmorum, vt illis: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Exaudi Domine iustitiam meam. Adhæsi testimonio tuo Domine, non li me confundere,* & aliis.

Luc. 17.

Psal. 17.

Psal. 118.

Secunda regula.

Esai. 30.

Ad exercitationem verò actionum diuinarum quarti gradus regula proficienti sit Isaiæ dictum: *Dominus adaperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* Cui subest hæc sententia, vt Deum loquentem in nobis audiamus, eius voluntati vt pareamus, voluntatem nostram parenti optimo promptissimam referuamus. quod si quid ille velit à nobis, minus intelligamus, dabit ipse intellectum, dum modo rogetur vt par est. mittet etiam fortè ad amicos suos viros bonos, quibus cum cõsilia sua communicat, à quibus, quæ sit voluntas eius, accipiemus. augebit deniq; in nobis amorem suum, quo illi coniunctiores effecti, consilium eius per nos ipsos cognoscamus. Siquidem vt idem S. Gregorius ait: *Sancti in quantum cum Deo vnum sunt, sensum Domini non ignorant.* quod verò idem alibi docet, *lege non constringi Spiritus sancti donum,* ita accipere debemus, sicut illud quod dixit S. Ioannes: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ.* Et illud Domini: *Spiritus, vbi vult spirat.* aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altissimum rerum spiritualium gradum, & cognitionem, & quædam in aliquibus aliquando agit, quorum ipse solus, qui auctor est, rationem intelligit. nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur. in quorum numerum refert S. Augustinus imperasse Deum Abrahamæ, vt filium mactaret, & Samsoni inspirasse, vt se cum Philisteis occideret. de quibus inspirationibus aliqua post dicenda sunt.

Lib. 2 Dial.

cap. 16.

Lib. 1. Dial.

cap. 1.

Matth. 4.

Ioan. 4.

Lib. 1 contra

Gaudensium,

cap. 31.

Et lib. 1 de ci-

uitat. Dei, c. 27.

De gradibus progressus in eadem virtute, & de
quibusdam generalibus virtutis pro-
prietatibus.

CAPVT III.

ANTE QUAM de virtutibus singulis, dicendum est adhuc de gradibus ascensionis in eadem virtute, id enim pertinet ad omnes, & quædam præterea exponenda, quæ spectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiusdem virtutis, sic scribit S. Gregorius: *Virtu-
tis gradus non magni laboris estprehendere, cum ab vna in alteram transitur, sed
subtilissima disputatione res indiget, cum mens pensare nititur in vna, eademq;
virtute, quibus profectus sui gradibus eleuetur. vt enim prima elementa virtutum
fidem scilicet, & sapientiam loquar, obtineri singula perfecte nequeunt, nisi ad hac
distinctis ordinatisq; modis, quasi quibusdam gradibus ascendamus. ipsa enim fi-
des, quæ ad bona alia capeffenda nos imbuit, plerumq; in exordiis suis, & nutat, &
solida est, & iam certissime habetur, & tamen de eius fiducia adhuc sub dubitatio-
ne trepidatur. Pars namq; eius prius accipitur, vt in nobis postmodum perfecte
compleatur. si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in E-
uangelio pater sanandi pueri non dixisset, credo Domine, adiuua incredulitatem
meam. adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemque
tempore clamabat, se etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc
est etiam, quod redemptori nostro a discipulis dicitur, auge nobis fidem, vt quæ
iam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem
veniret. Ipsa quoque sapientia, quæ bonorum operum solet esse magistra, anhe-
lanti menti per incrementa tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderami-
nis gradibus ascendatur. Deinde sanctus Gregorius adfert illud ex Eze-
chiele de viro, quem ille viderat, qui mensus est cubitos mille, & du-
xit illum per aquam vsque ad talos, deinde mensus est adhuc mille,
& traduxit per aquam vsque ad genua, & post mensuram aliorum
mille vsque ad renes, & deniq; post alios mille, per torrentem, quem
non potuit pertransire. Aquam, inquit, vsque ad talos venire, est iam nos
per acceptam sapientiam desideratæ rectitudinis vestigia tenere. vsque ad genua
per aquam ducitur, quia cum boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vsque no-
stra sapientia augetur vt in prauis iam actibus minimè flectatur. hinc namq; per
Paulum dicitur: Remissas manus, & dissoluta genua erigite, & gressus rectos sa-
cite pedibus vestris. aqua ergo ad genua peruenit, cum nos percepta sapientia perfe-
ctè ad boni operis rectitudinem stringit. qui iterum metitur mille, & Propheta*

Lib. 22 moral.
cap. 21. & 22.

Marc. 9.

Ezech. 47.

Hebr. 12.

per

per aquas vsque ad renes ducitur, quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnem quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit; aqua ergo ad renes venit, cum dulcedo sapientia etiam incentiua carnis interimit. Percepta perfectione operis ad contemplationem venit ad torrentem, qui pertransiri non potuit, quia dum mens in altiora ducitur, subleuata videt in Deo, quia non potest penetrare, quod videt, & quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire non valet, quia & intuetur specularando, quod libeat, & tamen hoc ipsum perfectè non valet intueri quod libet.

Primus gradus.

Ex præclara hac sanctissimi Patris doctrina intelligimus generatim tres statui debere in singulis virtutibus gradus. Primus est cum vestigium in primo limine virtutis cuiuslibet figitur, firmo nimirum voluntatis proposito virtutis amplectendæ, & ad omnem occasionem vsu ipso exercendæ; appelletur primum propositum, primaq; virtutis exercitatio.

Secundus gradus.

Secundus gradus est, cum ita firmiter in illo proposito, ac vsu virtutis perseveramus, vt nullis tentationibus nos ab eo vlllo modo deduci sinamus, & nominetur hic robur, aut fortitudo exercitationis virtutis.

Tertius gradus.

Tertius gradus est, cum virtutis species alioquin seuera, & fortè etiam deprauatæ naturæ nostræ aspera, & amara, ita iam incipit dulcescere, vt non solum nihil nos ab ea possit auellere, sed omnia etiam eius officia magna cum alacritate, ac desiderio à nobis expleantur. & sit hæc virtutis exercitationis alacritas. primo igitur gradu iacto in firmo proposito & primo vsu virtutis, roboratur virtus aduersus tentationes, sicque conscenditur eius fortitudo, ex qua deinde vsu perseverante peruenitur ad tertium, quæ est alacritas in eodem vsu.

Huic sententiæ S. Gregorij affinis est doctrina illa quorundam Theologorum, qui vt ostendant, quid sit discriminis inter actionem virtutis, doni sancti Spiritus, & beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus in Euangelio recenset, dicunt virtutem, verbi gratia, fortitudinis efficere, vt patienter res aduersæ tolerentur, donum verò fortitudinis, vt alacriter, beatitudinem verò, quæ de persecutionibus est, vt etiam appetantur propter Deum. hos gradus in singulis virtutibus, quoad poterimus, inuestigabimus.

Prima proprietas.

Ex prædictis colligitur Christianam virtutem magnum Dei munus esse, insignemq; hominis perfectionem: pendere autem virtutes infusas ex gratia Dei gratum faciente omnes (si fidem, & spem, quæ in peccatore remanent demas) ad eum modum, quo animi facultates

tes

res ex ipsa anima deriuantur. quare abeunte gratia per peccatum mortale, vniuersæ virtutes simul ruunt. quam igitur ianuam in hominis animam habet apertam Dei gratia, eadem virtutibus, quæ eius comites sunt, patet: qua ratione conseruatur, & augetur gratia, eadem virtutes, exitus deniq; gratiæ, finis virtutum est. quare vt peccatum gratiæ est inimicissimum, sic virtuti. & hæc est prima proprietates virtutum Christianarum.

Secunda proprietates earundem est, inter virtutes, & gratiam hoc interesse maximè, quod gratia actiuosa per se non est, sed per virtutes. Itaq; virtutes adiutrices sunt gratiæ ad rectè agendum, ex quo fit, vt gratia non crescat in anima, nec augeatur à Deo, cuius est hoc incrementum dare, nisi ad virtutum exercitationem. quare virtutum exercitatio duplici nomine necessaria est, & proficienti propterea familiarissima esse debet, tum vt sibi virtutes per eam, tum vt gratiæ ipsi incrementum afferant, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuunt.

Tertia proprietates est, virtus vitam cœlestem homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, sic virtus Angelo similem efficit: vtque natura corrupta hominem ad humilia quæque terrenaque appetenda deprimit, sic virtus excitat, & confirmat hominis animam ad res superas amandas. quo indicio deprehenditur, quæ vera virtus sit, quæ verò fucata specie externa. qualis est, quam sæpe suadet Sathanas, cum se transfiguratur in Angelum lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitam obtrudit. quæ enim hominis animum ad amorem, vel sui, vel mundi quantumlibet remotè alliciunt, virtutes non sunt. nam vt ait S. Chrysostomus: *Virtus est omnia humana despicere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inbiare presentium, sed scire, quod omnia humana umbra sunt, & somnium, & si quid his vilius. Virtus hominem quasi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidem animæ salutem, tanquam mortuum operatione carere, ad spiritualia verò sola viuere, & operari.*

Quarta proprietates est. Virtus Christiana solida est, quo vno verbo multa dicuntur. Primò virtutem non esse rem aliquam extrinsecus splendidam solùm, sed multò magis insita, & innata soliditate robustam, vt quæ hominem roborat aduersus tentationes & occasiones omnes viciosas. est enim habitus animi, hoc est, animi fortitudo, & munimentum. quare in scripturis, scuto comparatur, & thoraci. Secundò, qui ex virtute agit ita mentem in Deum vnum fixam habere, vt ab eo, quod æterna lege, & voluntate Dei iuberi intelligit, nullo vnquam tempore, aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumenti occasione

Secunda proprietates.

Tertia proprietates.

Homil. 3. ad populum Antioch.

Quarta proprietates.

1.

2.

3. casione oblata, ne latum vnguem discedendum putet. Tertiò ob id non in hominè intueri, non allici præmio ad virtutis officia, non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à proposito colendæ virtutis: sed etiam si immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipsa, infamia quoque, & ignominia, acri tamen animo tendere ad id, ad quod virtus vocat. facit ad huius rei explicationem, id, quod postea affertur cap. 4. lib. 19. cùm declarantur verba Domini, attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Quartò,
4. non exercere virtutem voluptate consolationis, quæ in piis actionibus plerunq; mens perfunditur, sed & si ardua, laboriosa, molesta sit virtutis via, spinis inquam potius, quàm floribus strata, in ea constanter ad mortem vsque pergere.

Hæc omnia, & pleraque alia similia continet hæc vna vox soliditas, quam Christianæ virtuti, quæ virtus est solida, inesse dicimus. Legatur S. Augustinus de verbis Apostoli: multa enim habet, quæ ad rem hanc pertinent. inter alia hæc: *Interroga te, quisquis vis iudicare, & vide si tunc non facis male, quando potes facere, & ab homine non puniri.* Et paulò post: *Probat te Deus, quasi tibi dicat, ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit, licitum puta, non hinc te punio, non in gehennas mitto, faciem meam tantum tibi negabo. Si expauesci, amasti; si ad hoc, quod dictum est, faciem suam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, & in nō videndo Deum tuum, magnam pœnam putasti. gratis amasti.* Adfert etiam exemplum duorum hominum obseruatione dignissimum: Homo, inquit, pauperrimus nobis apud Mediolanum constitutus, sed planè Christianus, pro scholis cuiusdam Grammatici, inuenit sacculum cum solidis ferme ducentis. memor legis proposuit pitacium publicè: reddendum enim sciebat, sed cui redderet ignorabat, proposuit pitacium publicè; qui solidos perdidit, veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquaq; vagabatur, inuento, & lecto pitacio venit ad hominem. & ne fortè quæreret alienum, quæ sicut signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum, & cùm omnia fideliter respondisset, reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & volens vicem rependere tanquam decimas, obtulit solidos viginti, qui noluit accipere, obtulit vel decem, noluit accipere, saltem rogauit vel quinque accipere, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit sacculum: nihil perdidit, ait, si non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidit. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrum mundus, spectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit, continuò totum pauperibus erogauit, vnum solidum in domum suam non dimisit.

Quinta proprietatis.

Quinta proprietatis est. Virtus est moderatrix affectionum hominis. hæc ad omnes virtutes pertinet, sed præcipuè ad eas, quæ in coë-

cendis

cendis passionibus animi versantur, qualis est fortitudo, & temperantia. quare cum dicitur virtus hominis perfectio, ideò dicitur, non quia radicitus passiones euellat, aut prorsus extinguat, sed quia earum vim, & impotentiã frangit, & corrigit quicquid est in illis exuperantiã. Quæ causa est, vt asserunt Theologi, virtutem non inesse homini, nisi cum passione moderata. Legatur S. Thomas & S. Augustinus.

1. 2. q. 59. art. 2.

Et 3.

Lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 8.

Lib. 22. cap. 22.

Et lib. 29. ca. 4.

Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitiosas non domuerunt, & ex occasione qualibet perturbationibus facillè concitantur, ita vt impetum earum non facillè sedent, aut non habere virtutes, aut non longè abesse à periculo eas amittendi, simul ac earundem passionũ impulsu, quod facillè fit, se à Dei gratia deturbari permiserint. Quod si quandoquæ perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abesse videatur, si quidem ratione comprimitur, quã primùm id fieri potest, virtuti nullum inde creatur damnum. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitus, ad exercitationem virtutis diuturniorem, si quidem vt ait Apostolus loquens de stimulo carnis sibi relicto; *Virtus in infirmitate perficitur*; tuncquæ dummodo voluntas non consentiat, sed resistat quantum ei à Deo conceditur, peccatum non committitur: vel accidit, quia Deus eius passionis sensum expetit, tanquam virtuti alteri consentaneum, quamuis specie ipsa repugnare videatur illi, cuius est eum cohibere: qualis est magnus doloris, & mœroris sensus in peccatore ad pœnitentiã, & contritionem adaugendam, sine vlllo fortitudinis detrimẽto, quale item est tædium ipsum vitæ huius, quo maximè affecti sunt sanctissimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad accédendum in eorum animis ignem desiderij cœlestis patriæ, qualis in Beatissima virgine Dei Matre fuit ingens ille animi corporisq; dolor, quo proximè accessit ad eum, quem in cruce omnium omninò acerbissimũ tolerabat Christus eius amantissimus filius; qualis denique ille idem mœror pavorque, quem vltro Christus accersit in horto, cruceue, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vnquam: tuncque has affectiones, vt imperauit charitas, sic eadem excitauit, & fouit sine detrimento vlllo virtutum earum, quarum est mediocritatem in huiusmodi affectionibus constituere.

2. Corinth. 12.

Idem dicendum est de iis, & aliis eiusdem generis passionibus, si quando in proficientibus, & sanctis viris, diutius exuperare videntur magis, quàm requirat ratio virtutis, quæ eas moderatur. neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, sed potius

extrinsecus diuino auxilio supernaturali corroboratur, vt possit sustinere.

Sexta proprietatis
tas.

Lib. 2. moral.
cap. 11.

Hierem 5.
Psalm. 139.

Sexta proprietatis est. Virtus non ita perficit animum, vt sentiendi doloris vim corpori adimat, quamuis eum ita temperet, vt non permittat hominem doloris sensu abripi ultra patientiæ, modestiæ terminos. Qua de re sic scribit S. Gregorius: Nonnulli, inquit, magnæ constantiæ Philosophiam putant, si disciplina asperitate correpti ictus verberum, doloremque non sentiant. nonnulli verò tam nimis percussionum flagella sentiunt, vt immoderato dolore commoti etiam in excessu linguæ dilabantur: Sed quisquis veram Philosophiam nititur tenere, necesse est, vt inter vtraque gradiatur: non est enim pondus veræ virtutis insensibilitas cordis, quia & valde insana per stuporē membra sunt, quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorem verberum ultra quàm necesse est, sentit; quia dum nimia afflictione cor tangitur, vsque ad impatientiæ contumelias excitatur, & qui per flagella corrigere male facta debuerat, agit, vt nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatem quidem percussorum per Prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt; attriuisi eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatem percussorum per Psalmistam dicitur: In miseris non subsistent.

His quasi fundamentis iactis, de singulis virtutibus, quibus spiritualis ædificij structura conflatur, & constat, agendum est.

De Fide.

C A P V T I V.

FIDES est virtus Theologica, ideò de Deo est, rebusque à Deo reuelatione traditis, eidemque vni Deo nititur, tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia est lux infinita, & prima, princepsque veritas. magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ fides est. Definitur autem ab Apostolo: *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc est, fundamentum omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promissæ sunt, adeoque ipsius æternæ vitæ quasi principium, pignus, & via. *Argumentum*, hoc est, vt ait S. Bernardus, *certitudo eorum, quæ non videntur*. actus igitur fidei est credere, quia Deus dicit: ideò est habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio, obscura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, sed ita efficax, & potens, vt, teste Apostolo, *in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi*. ad hanc autem captiuitatem

Ephes. 2.
Hebr. 11.

Epist. 190.

2. Corinth. 10.

nitatem stabilendam vitur quidem Deus miraculis, aliisque argu-
mentis, & rationibus, quæ à Theologis motiva fidei dicuntur, præci-
puè tamen voluntate ipsiusmet hominis, qua intellectum mouet, &
flectit ad assentiendum iis rebus, quæ fide proponuntur. ad quam rem
adfert Deus voluntati singulare auxilium supernaturale, quo eam ad
id suauiter impellit, siue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt
quidam putant, siue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in
ipsam voluntatem diuinitus immittit, vt ad id præstandum, eam iu-
uet, quod existimant alij.

Suarez 3 part.
q 7. art. 3.

Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in Scripturis, & a-
pud sanctos Patres leguntur. nam à S. Augustino dicitur *bonorum om-
nium fundamentum, & humana salutis initium, sine qua nemo ad filiorum Dei
consortium potest peruenire*, quia sine ipsa, nec in hoc sæculo quisquam
iustificacionis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit
æternam. & à S. Cyrillo Hierosolymitano appellatur *oculus illuminans
conscientiam, & intelligentiam efficiens*. Et ab altero Cyrillo: *Ianua & via in
vitam, & recursus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem*.

Sermone 38. de
tempore.

Catech. 5.
Lib. 4. in Ioan.
cap. 9.

Vt autem intelligamus quantum in hac re, sicut in reliquis om-
nibus, Christo Domino & Saluatori optimo debeamus, non infun-
dit nobis fidem Deus nisi per ipsum, & ex ipsius preciosi sanguinis
merito. est enim ipse fundamentum, quod positum est, & cui fidei
nostræ fundamentum nititur. Qua de re S. Augustinus de fide disse-
rens sic ait: *Loquitur Deus ipsa veritate, si quis sit idoneus ad audiendum mente
non corpore. Ad illud enim hominis ita loquitur, quod in homine ceteris, quibus
homo constat, est melius, & quo ipse Deus solus est melior. Cum enim homo rectissi-
mè intelligatur, & si hoc non potest, credatur factus ad imaginem Dei, profectò
ea sui parte est propinquior superiori Deo, quo superat inferiores partes suas, quas
etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipsa mens, cui ratio naturaliter
inest, vitii quibusdam tenebrosis & veteribus inualida est; non solum ad inhæ-
rendum fruendo, verum etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de
die in diem renouata, atque sanata fiat tantæ felicitatis capax, fide primum fue-
rat imbuenda, atque purganda, in qua vt fidentius ambularet ad veritatem, ipsa
veritas Deus, Dei filius, homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eandem
constituit, atque fundauit fidem, vt ad Deum iter esset homini per hominem
Deum. hic est enim mediator Dei, & hominum, homo CHRISTVS IESVS per
hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via. quia si inter eum qui ten-
dit, & illud quo tendit, via media est, spes est perueniendi: si autem desit, aut
ignoretur, qua eundem sit, quid prodest nosse, quod eundem sit? sola est autem ad-
uersus omnes errores via munitissima, vt idem ipse sit Deus & homo, quod itur Deus,
qua itur homo.*

Lib. 2. de ciuit.
Dei, cap. 2.

Est igitur causa efficiens fidei Christus: est item causa meritoria, causa etiam finalis, exemplar denique & regula. quod hic libentius scribimus, initio videlicet tractationis de virtutibus, quod omnium aliarum virtutum similiter parens, & fons est Christus. quanquam interest inter exemplum, quod à Christo accipimus in aliis virtutibus, & id, quod in fide, & spe ipse nobis reliquit. alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quæ summæ perfectioni eius repugnant, ut pœnitentiam) ideo non solum dicitis quid vnaquæque requireret, sed multò magis exemplo demonstravit. at fidem non exemplo docuit, quia cum beatissimus perspicua Dei visione esset, ea caruit, sed prædicavit, & ut ad eam prædicationem, resque ab ipso gestas fidem nostram dirigeremus, instituit, præsertim verò ad ea, quæ sponsæ suæ Ecclesiæ Catholicæ tradidit, quam voluit, ut audiremus, ac sequeremur sicut ipsum.

Galat. 5.

Fides est duplex, vna dicitur informis, ut est illa, quæ sine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apostolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc est fides proficientis: de qua multa Patres, quæ brevitatis causa omittuntur.

Primus gradus.

Fidei progressus ex tribus illis gradibus conflatur, quos supra dictum est auctore S. Gregorio in singulis virtutibus inueniri: proposito videlicet, fortitudine & alacritate, in quibus proprij sunt singulorum actus, & officia fidei exercenda. Et quidem quod ad propositum attinet, intelligendum est, initio quamuis infundatur à Deo virtus, esse tamen necessariam deliberationem animi ad eam in usum deducendam.

Primus actus fidei.

In fidei ergò exercendæ proposito prima actio fidei est credere, quia Deus dicit. quam exercere debet proficientis, ut ea corroboretur fides. accidit enim plerumque, ut rebus fidei assensum præbeat homo, non quia Deus dicit, sed aliis multis de causis, tuncque ut actio bona sit, fidei tamen diuinæ actio non est. Ob idque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quam gignitur crescitque alius habitus fidei cuiusdam acquisitæ. qualis illa est, quæ cernitur in hæreticis. qui cum fidem non habent vni articulo, diuina fide priuantur; retinent tamen fidem aliam humanam, qua reliquis articulis acquiescunt.

Secundus actus. Serm. de Nat. Christi. Serm. de fidei Confess.

Secunda actio est mente ita adherere rebus à fide propositis, ut nihil homo dubitet, nihil omnino hæsitet: *Huic vnitati, inquit S. Leo, inconcussis mentibus inherete.* Et S. Basilius: *Fides est eorum, quæ dicta sunt assentiens approbatio sine ulla hesitatione, cum animi persuasione de eorum veritate,*

quæ

qua Dei munere sunt prædicata. Et S. Bernardus: *Audis substantiam sperandarum rerum? substantiæ nomine aliquid tibi certum, fixumq; præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non est fides æstimatio, sed certitudo. Quod si tentatio contra fidem insurgat, nullum est magis præsentaneum remedium, quàm huius, & superioris actionis frequentatio. proderit tamen tentationem quamlibet quasi proprio iaculo ferire, & frangere dictis quibusdam celebrioribus, tum Scripturarum, tum sanctorum Patrum, quæ paulò post subiicientur.*

Tertia est actio. summa animi simplicitate, & humilitate se fidei, & per fidem Deo & Ecclesiæ tanquam idiotam, puerumq; instituentum subiicere omni prorsus curiositate abiecta. sic enim habet S. Chrysostomus: *Vt, inquit, ille, qui aliquid mali dedocetur, nisi totum abiiciat, & præparet animum, & purum reddat, vt in posterum inscribi possit, nihil profectò sanum didicerit, sic in hac exteriori sapientia nisi omnia abiicias, nisi mentem tuam purges, & æquo iure cum idiota te ipsum præbeas, nihil sanè generosum intelliges. Tentationes contra fidem Incipientibus initio solent esse molestæ. Sed si detegantur Patri spirituali, illico euanescunt. Aduersus verò superfluam curiositatem habeat proficiens in promptu hæc quasi tela. quibus etiam instrui debent pro captu Incipientes.*

Primum sit Salomonis præceptum: *Altiora te ne quaesieris, & fortiora te, ne scrutatus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.* Secundum sit illud, quod septuaginta interpretes legunt apud Isaiam: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Tertium ex S. Gregorio: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Quartum S. Bernardi: *Quid magis contra rationem, quàm ratione rationem conari transcendere? & quid magis contra fidem, quàm credere nolle quiddid non possit ratione attingere?* Quintum ex S. Basilio: *In quocunque humanarum artium exercitio, impossibile est primarum propositionum inquirere demonstrationes.* Sextum ex S. Augustino: *In rebus miris, summa credendi ratio est omnipotentia creatoris.* Item: *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse.* Et illud: *Tota ratio facti est potentia facientis.* Ostendit etiam idem copiosè, quàm plurima in rebus naturalibus fieri, cerniq; quotidie, quorum nulla ratio reddi possit, quæ tamen non nisi temerè negantur, quòd adeò sint certa atque testata. quid igitur mirum, si rerum diuinarum pleræque causæ incognitæ mortalibus sint? legatur vigesimus primus eius liber de ciuitate Dei.

Exempla etiam non exiguâ vim habent aduersus fidei tentationes curiosas; quale illud quod habent sacræ literæ de fide Abraham Patriarchæ, cum iussus est mactare filium, per quem propagandam sobolem, ad similitudinem stellarum innumerabilium pollicitus erat Deus.

Refe-

Epist. 190.

Tertius altiora

Hom. 10.

1. Cor. 3.

Primum telum.

Eccles. 3.

Secundum.

Isaia 7.

Tertium.

Homil. 26. in

Euang.

Quartum.

Epist. 190.

Quintum.

In Psal. 110.

Sextum.

Lib. 21 de ciu.

Dei, cap. 7.

Epist. 3.

Initio per ali-

quor capita.

Genes. 22.

Referunt etiam aliqui, cum ad moribundum S. Ludouicum Francorum regem, delatum esset sanctissimum Sacramentum, quæreret: que ex eo sacerdos de more, num crederet ibi esse filium Dei? respondisse, id apud se minus habere dubij, quam si videret Christum in ea forma, qua ascendit in cælos.

Secundus gradus.

1. Pet. 5.

Fidei secundus gradus continet fortitudinem eius, de qua S. Petrus: *Cui resistite fortes in fide*: sicut contra, qui imbecillæ sunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Hæc duplici ratione acquiritur. prior est supra dicta exercitationis ratio, præsertim qua infringuntur tentationes. Posterior est humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo postulatur, cum illis, qui, in Euangelio idem precantur, cum aiunt: *Adauge nobis fidem*.

Luc. 17.

Porrò Deus duplici item modo fidem auget, & roborat, vel augendo ad vsum nostrum, habitum infusum fidei: vel eum nouo dono locupletando. hoc autem est donum gratis datum, quod inter alia eiusdem generis recenset Apostolus, cum ait: *Alteri fides in eodem spiritu. hæc enim fides, ait Thomas, est constantia quadam, & robur in credendo.*

1. Cor. 12.

2. 2. q. 5. art. 4. ad 5.

Ad hunc gradum potissimum spectat confessio fidei etiam cum vitæ discrimine, qua hominem teneri vult Dominus, cum ait: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Et Apostolus: *Ore confessio fit ad salutem*. Ad quæ omnia benignissimus Saluator noster Christus prouidentissimè instituit Sacramentum Confirmationis, quo homini, per merita ipsius confertur animi robur ingens ad eas tempestates, quæ contra fidem commoueri possunt sustinendas & propulsandas, & ad ea omnia officia præstanda, quæ fide præcipiuntur. atque ad hunc gradum pertinent illustrissima, & præpe infinita Martyrum exempla.

Matth. 10.

Rom. 10.

Tertius gradus.

Hebr. 10.

Philip. 1.

Hebr. 10.

Tertius gradus fidei est alacritas, vt dictum est, quam fortassis Apostolus appellat plenitudinem fidei. Certè Philippen sibus ita scribit: *Manebo, & permanebo, ad profectum vestrum, & gaudium fidei*. Alacritatis huius effectus ille est, quem idem Apostolus commemorat Hebræis, cum sic ait: *Vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes (per fidem nempe) vos habere meliorem, & manentem substantiam*. Adeandem igitur suo modo pertinent actiones omnes heroicæ, quæ ob bona inuisibilia ab hominibus exercentur: præsertim autem, mundi contemptus, & humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. siquidem ita scribit de Moyse Apostolus: *Fidereliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit*. Et paulò antè: *Moyse grandis factus negauit se esse*

Ibidem.

Ibidem.

se esse

se esse filium, filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporali peccati habere iucunditatem: maiores diuitias aestimans thesauro Aegyptiorum improprium Christi aspiciebat enim in remunerationem.

Ad hunc gradum peruenitur eadem via, qua ad superiorem, exercitatione nimirum & oratione, maximè verò oratione. quia hæc a lacritas, plerumque est fructus Spiritus sancti, numeratus ab eodem Apostolo inter duodecim illos, quos ponit in epistola ad Galatas, & *Galat. 5.* appellat fidem: delectationem, inquit S. Thomas, quam ex fidei certitudine *2. 2. quest. 5.* percepit fidelis, oppositam illi carnis operi, quæ sectæ nominantur: quæ *art. 4. ad 5.* mirum in modum fecant & lacerant animos hominum schismaticorum & hæreticorum.

Signum fidei perfectæ ponitur à sancto Hieronymo in dialogo aduersus Luciferianos feruor operis, & puritas intentionis: *Ad orationem assisto, non orarem, si non crederem: sed si verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mūdarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosq; fletu perfunderem, crine tergerem.* Et paulò post: *Conueniat vni quisq; cor suum, & in omni vita inueniet, quam rarum sit, fidelem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumusclos hominum faciat. Difficile est Deo tantum iudice esse contentum.*

De Spe.

C A P U T V.

L T E R A Theologica virtus spes est, quæ propterea de Deo est, & æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur sperantibus in se, conuenit cum fide, quia de iis est, quæ nõ videntur: *Spes autem, ait Apostolus, quæ videtur, non est spes: Rom. 8.* nam quod videt quis, quid sperat? Si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus. Differt verò, quia vt scribit S. Augustinus: *Fides est In Enchirid. malarum rerum, & bonarum, quia bona creduntur, & mala. Est etiam fides & cap. 3.* præteritarum rerum, & presentium, & futurarum. Item fides & suarum rerum est, & alienarum. *Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.*

Præcipua spei laus, qua virtutibus etiã aliis antecellit, est, esse beatitudinem vitæ mortalis, si qua hîc beatitudo esse potest, quam si cognouissent Philosophi, non tam diu frustra laborassent in inuestigando summo hominis bono. legatur S. Augustinus, qui post quàm *Lib. 19. de ciuitat. Dei, cap. 4.* non minus acutè quàm copiosè, errores eorum coarguisset, concludit his verbis: *Vita igitur quæ istorum tam magnorum, tamque grauium malo-*

rum aut premitur oneribus, aut subiacet casibus, nullo modo beata diceretur, si homines, qui hoc dicunt, sicut victi malis ingrauescentibus, dum sibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus, cum querunt beatam vitam, dignarentur cedere veritati, & non sibi putarent in ista mortalitate sine summi esse boni gaudendum, vbi virtutes ipse quibus hic certe nihil melius atque vtilius in homine reperitur, quando maiora sunt adiutoria contra vim periculorum, laborum, dolorum, tanto sunt fideliora testimonia miseriarum. Si enim vere virtutes sunt, quæ nisi in eis, quibus vera inest pietas, esse non possunt, non se profitentur hoc posse, vt nullas misérias patiantur homines, in quibus sunt, neque enim mendaces sunt vere virtutes, vt hoc profiteantur, sed vt vita humana, quæ tot, & tantis huius seculi malis esse cogitur misera, spe futuri seculi sit beata, sicut & salua. quomodo enim beata est, quæ nondum salua est? vnde & Apostolus Paulus, non de hominibus imprudentibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; sed de iis, qui secundum veram pietatem viuerent, & ideo virtutes, quas haberent, veras haberent, ait, spe salui facti sumus. Spes autem, quæ videtur, non est spes, sicut ergo spe salui, ita spe beati facti sumus. & sicut salutem, ita beatitudinem non iam tenemus presentem, sed expectamus futuram. & hoc per patientiam, quia in malis sumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniamus bona, vbi omnia erunt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autem, quod iam tolerare debeamus. talis salus, quæ in futuro erit seculo, ipsa erit etiam finalis beatitudo.

Spes duplex est, & ipsa sicut fides; informis, sine Dei gratia & charitate, qualem habet peccator, & eadem Dei gratia & charitate formata, qualis est in viris probis, & præsertim in proficientibus.

Primus gradus spei est propositum firmum sperandi ea, quæ sub spem cadunt, quæ paulò post numerabuntur. quo autem modo ad primum hunc gradum ascendatur, docet S. Bernardus his verbis: *Septem ego in me video misericordias Domini. Prima est, quod à multis peccatis adhuc in sæculo positum custodiuit: quis enim non videat, quod sicut in multis cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotentis pietas conseruasset. & hæc quanta dignatio pietatis, quod ingratum, & paruipendentem sic gratia conseruabat, quod in multis contrarium, & contemnentem nihilominus ab aliis benignissime protegebat? At secunda miseratio tua super me Domine quoniam poterit explicari sermone? quàm benigna, quàm liberalis, quàm gratuita fuerit? ego peccabam, & tu dissimulabas, non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur pœnitudo? cumulus esset damnationis dicente Domino; hæc fecisti & tacui. Tertia proinde miseratio fuit, quod visitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent, quæ malè dulcia prius erant, qui latabar cum malè facerem, & exultabam in rebus pessimis, inciperem demùm recogitare ei annos meos, in amaritudine animæ meæ. & nunc Domine commouisti terram*

cordis

Rom. 8.

Primus gradus.

De Euangel. 7.
panum, Ser. 2.
Prima misericordia Domini.

Secunda.

Psal. 49.
Tertia.

eorum mei, & conturbasti eam; sana contritiones eius, quia commota est. multi enim pœnitentia ducti sunt, sed infructuosa. quoniam pœnitentia eorum reprobata est, sicut & prior culpa. Itaque & hæc miseratio quarta fuit, quod pœnitentem misericorditer suscepisti, ut in eorum numero inuenirer, de quibus Psalmista: Beati, inquit, quorum remissa sunt iniquitates. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi prestitisti virtutem, ne reciduum paterer, & esset nouissimus error peior priore. omnino enim manifestè tua est Domine Deus, & non humanæ virtutis, susceptum semel peccati iugum à ceruicibus excutere, quoniam omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, nec est liberari nisi in manu forti. Iam verò postquam in his quinq; miserationibus, à malo liberaueris, ut fiat quod scriptum est, declina à malo, & fac bonum, in duabus aliis bona largiri. hæc duæ sunt gratia promerendi, qua videlicet munus bonæ conuersationis indulges, & spes obtinendi, qua donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vsq; ad cœlestia speranda præsumere. Hæc S. Bernardus, ex quibus intelligimus, quàm multa sint, quæ veræ spei actum primum antecedunt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum opus sit.

Ad primum hoc propositum omnes istæ spes, siue spei actiones spectant. Prima actio est spes beatitudinis æternæ. Secunda actio est spes eorum omnium, quæ nobis necessaria, & vtilia sunt ad beatissimam illam felicitatem obtinendam, qualia sunt Dei gratia, supernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio est firma opinio prædestinationis, & electionis diuinæ, qua Dominus misericordia sua infinita elegerit nos in Christo, ut effemus sancti, & immaculati, ac demùm æternæ salutis in conspectu eius participes. Quarta actio firma item animi conceptio, hæc omnia per Christum Saluatorem nostrum à Deo in nobis fieri, siquidem ut ait Apostolus: Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ. Et alibi: Qui liberavit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra; sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia; manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi. qui propterea ab eodem dicitur: Christus in nobis spes gloriæ, & absolutè spes nostra, & in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.

Aduersus desperationis spiritum, sic pugnandum est. Primò replicandæ sunt diligenter septem misericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quem sperare debemus fore, erga seruos, amicos, filios? Deinde abiicienda est, statim ac incurrit in animum omnis suspicio, aut inanis metus, quod non

simus prædestinati, aut electi: est enim huiusmodi cogitatio vt plurimum pernicioſa, & à Diabolo iniici ſolita. res enim hæc hominibus occultiffima eſt, & ſoli Deo cognita, ideo, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quam rectè viuendi, agendiue. Certum eſt, Deum nõ irridere nos, ac ideo non vocaſſe nos vocatione ſua ſancta ad perniciem; ſed ad ſalutem, hortatur ipſe, præcipit, vt præceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus præmium ſempiternum: hoc eſt, ſe ipſum: quis auſit ſuſpicari Deum aliter velle, aut decernere, quam prædicet, aut iubeat? Quæramus, petamus gratiam, & vitam æternam. nam quæ iam à Deo accepimus, ad ea, quæ adhuc expectamus poſtulanda, donata ſunt: *Quamuis enim, inquit S. Ambroſius, omnia bona dona ſint Dei, à Deo tamen quedam etiam non petita tribuuntur, vt per ipſa, quæ accepta ſunt, ea, quæ nondum ſunt donata querantur. Deniq; nemo ſperauit in Deo, & confuſus eſt. In te Domine ſperauit, non confundar in æternum.*

Tertio.

Lib. 2. de Generatione gentium, cap. 2. Eccleſ. 2. Pſalm. 30.

2. Theſſal. 5. 2. Corinth. 1. Hebr. 6.

Serm. 3. de ſerem panibus.

Secundus ſpei gradus eſt fortitudo ſpei, quæ idcirco ab Apoſtolo comparatur galeæ & alibi nominatur *anchora tuta, & firma*. de quo robore, ſimulque de rationibus, quibus homo id poſſit adipiſci, ſic ſcribit S. Bernardus: *Tria ſunt, quæ ſic roborant, & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla conſideratio propriæ vilitatis, nulla æſtimatio cœleſtis beatitudinis ab altitudine ſpei deiicere poſſit in ea firmiter radicatam. Tria igitur conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit, charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis. murmuret iam, quantum voluerit inſipientis cogitatio mea dicens: quis enim eſt? aut quanta eſt gloria illa, quibusue meritis obtinere ſperas hanc? & ego ſiducialiter reſpondebo. ſcio cui credidi, & certus ſum, quia in charitate nimia adoptauit me: quia verax in promiſſione, quia potens in exhibitione. licet enim ei facere quod voluerit. hic eſt funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quem nobis à patria noſtra in hunc carcerem vſq; demiſſum, firmiter obſecro teneamus, vt ipſe nos ſubleuet, ipſe nos trahat, & pertrahat vſq; ad conſpectum magni Dei. Denique occurrendum deſperationi, vt ſuprà dicebamus. adiunctis iis quæ 2. lib. dicta ſunt contra puſillanimitatem.*

Tertius gradus.

Rom. 15. Pſalm. 90. Ser. 9. in Pſal. Qui habitat. Pſalm. 36.

Tertius gradus eſt alacritas, de qua S. Paulus: *Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in ſpe, & virtute Spiritus ſancti.* hæc perſuſus dicebat Dauid: *Quoniam tu es Domine ſpes mea.* in quæ verba idem S. Bernardus, qui poſt multa ſic: *Saluabit eos. quare? quibus meritis? audi. quid ſequitur, quia ſperauerunt in eo. dulcis cauſa, at tamen efficax, at tamen inrefragabilis.* De quacunq; tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numerata tribulationes, ſecundum multitudinem earum conſolationes eius lætificabunt animam tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummo ſperes in eum, nec humile aliquod vel terrenum, ſed altiſſimum ponas refugium tuum.

Ego verò opinor, quemadmodum fides, vt diximus, efficit actiones illas heroicis, quibus propter Dei gloriam homo se ipsum, resq; humanas omnes animosè, fortiterque contemnit, sic spem maximè iuuare proficientem ad perseuerandum constantissimè in eodem suscepto proposito vsque ad finem.

De Charitate erga DEVM.

CAPVT VI.

CHARITAS tertia Theologica virtus est maior reliquarum, vt ait Apostolus: nam Deus, quem fides cognoscendum nobis proponit in ænigmate; & spes desiderandum, vt summum nostrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt summum bonum per se & in se ipso. quare mandatum de ea dicitur à Domino *primum & maximum*, & ipsa à S. Augustino appellatur *arx virtutum*, ab Apostolo verò *plenitudo legis, & vinculum perfectionis*. Sed egregiè S. Prosper eius vim, proprietates, & effectus describit in hunc modum: *Charitas, inquit, est recta, vt mihi videtur, voluntas ab omnibus terrenis, ac presentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter & vnita, igne quodam sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur incensa, in qui-namenti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia: supra omnia, que carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuina contemplationis avida, in omnibus semper inuicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium preceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum, in peccatis suis mortuos suscitatur, languentes sanat, perditos instauratur, spem desperatis inspiratur, pacificas mentes inhabitatur, fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus fidelibus, quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium seruit, ex qua quicquid est boni operis viuunt, sub qua obedientia crescit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religiosa contemnit, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit.* Hæc Prosper.

Adde his fide Christianos esse nos, bonos autem, hoc est, Dei amicos; gratia & charitate: *Cum enim queritur, inquit S. Augustinus, vtrum quisq; sit homo bonus, non queritur quid credat, aut speret, sed quid amet.* Et alibi idem docet: *Nihil esse isto Dei dono excellentius.*

Duplex est charitatis ratio, prior qua Deus diligitur, super omnia

*Matth. 22.
Serm. 53. de
tempore.
Rom. 13.
Coloss. 3.
Lib. 3. de Vita
contemplati-
ua, cap. 13.*

*Enchirid. ad
Laurent. cap.
117.
Lib. 15. de Tri-
nitate, cap. 18.*

1.
Deut. 6.
Matth. 22.
2.
Lib. 3. de do-
ctrina Christ.
cap. 10.

amabilia, etiam plus quàm nos ipsi, de qua præcipitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota fortitudine tua*: posterior qua diligitur proximus sicut nos ipsi: sic enim iubetur: *Diliges proximum sicut te ipsum*. vtramque complexus est S. Augustinus vna definitione. *Charitatem, inquit, voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum*. nunc de priore tantum loquimur.

Primus gra-
dus.
Prima actio.
Psalm. 17.

Primus gradus amandi Deum est propositum amandi. cui coniunctus est ipsemet amor. prima actio huius gradus est, amare Deum quidem, sed propter beneficia accepta, vel sperata. *Diligam te Domine, inquit David, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus*. ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit S. Bernardus: *Quia carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est vt cupiditas nostra vel amor noster à carne incipiat. quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consumabitur, quia non prius quod spirituale, sed quod animale, Deinde quod spirituale. & prius necesse est portemus imaginem terrestris, deinde cælestis. In primis ergo diligit se ipsum homo propter se; caro quippe est, & nihil sapere valet præter se, cumq; se videt per se non posse subsistere, Deum quasi necessarium incipit per se inquirere, atque diligere, diligit itaque in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter Deum.*

De diligendo
Deum.

Secunda actio.
Homil. 38. lib.
30. homil.

Secunda actio est amare Deum propter se ipsum, & hæc superiore est longè perfectior. sic habet S. Augustinus: *Amicitia amor, inquit, debet esse gratuitus: non enim propterea debes habere amicum, vel amare, vt aliquid tibi præstet. Si propterea illum amas, vt præstet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, sed illud, quod præstat. amicus gratis amandus est propter sese, non propter aliud. si hominem te hortatur amicitia regula, vt gratis diligas, quàm gratis amandus est Deus, qui iubet, vt hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine sunt, quæ offendant, per amicitiam tamen cogit te, vt etiam illa, quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergo non debes propter quadam toleranda dissoluere amicitiam; Dei amicitia; quibus rebus debet cogi, vt dissoluatur, à te? Sanctus autem Bernardus tradit modum, quo ad posteriorem hanc actionem peruenitur: *Cum Deum cœperit homo occasione propria necessitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo quadam huiusmodi familiaritate, paulatim, sensimq; Deus innotescit, consequenter, & dulcescit, & sic gustato, quàm suavis est Dominus, transit ad illum gradum, vt diligat Deum, non iam propter se, sed propter ipsum. sanè in hoc gradu diu statur. Addit verò S. Augustinus: *Sed dicturus es mihi, non Deum video, quomodo sum amaturus, quem non video. Modo ostendo, ecce amas amicum gratis. Sed fortè homo senex est amicus iste tuus.***

Ibidem.

amæ

amas in seuo; incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme est, vnde vides, quod amas? responsurus es te amare, quia homo est fidelis. ergo fidem amas. quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur Deus. ex quibus intelligimus cognitionem Dei viam sternere ad amorem Dei: cognosce autem Deum cogitando, orando, legendo, obediendo.

Tertia actio charitatis in Deum est imperare officia, & actus omnium aliarum virtutum, efficereque vt exerceantur propter Deum solum: est enim charitas arx & regina virtutum. hæc autem actio si rectè obeatur, gratissima Deo est, & homini vtilissima, quippe quæ totum hominem Deo dicat, & complet innumeris magnisque meritis bonorum operum. Tertia actio.

Secundus charitatis gradus est fortitudo, quæ sanè par est dignitati eius, hoc est, maxima. Audiatur S. Augustinus, & Scriptura sacra: *Intellige, inquit, vim charitatis. ipsa est virtus, quam nemo vincit. huius ignem nulli fluctus seculi, nulla flumina tentationis extinguunt. de hac dictum est: vana lida est, vt mors dilectio. Quomodo enim mors quando venit, resisti ei non potest, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare nõ potes, quia mortalis natus es; sic contra violentiam charitatis mundus nihil potest; à contrario enim similitudo data est de morte, quomodo enim mors ad auferendum violentissima est, sic charitas violentissima est ad saluandum.* Secundus gradus.
In Psalm. 47.
Cantic. 8.

Ad hunc gradum maximè spectat nobilissima omnium actionum, quæ propter Deum obiri possunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* & qua proximè Christum imitatur, qui postquam de sua morte, & passione locutus esset, addidit: *Qui mihi ministrat, me sequatur.* Et: *Qui perdidit animam suam, inueniet eam.* nec martyrium solum, sed etiã spiritualis mors, qua homo moritur mundo, vt Christo viuat in perfectionis statu. Ob id pergit S. Augustinus: *Per charitatem multi mortui sunt seculo, vt viuerent Deo.* hac charitate accensi martyres, non simulati, non vana gloria ventilati, sed tales, quos verè Christi charitas perduceret ad passionem. Legantur quæ sequuntur. Ioan. 15.
Ioan. 12.
Ibidem.

Tertius gradus est alacritas: copulatur enim Apostolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, imo ipsemet de se testatur: *Gaudeo in passionibus, sine dubio Dei amore toleratis.* propter quem etiam ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine I E S V contumeliam pati. & martyres in tormentis lætitia summa, & inexplicabili perfusi, se nunquam lautius affirmabant epulatos esse. quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter CHRISTVM deligentes, posthabuerunt omnia mundi gaudia Tertius gradus.
Galat. 5.
1. Corinth. 13.
Colos. 1.
Actor. 5.

Philipp. 3.

dia deliciasque, omnia vt stercora arbitantes, vt CHRISTVM lucri facerent.

De charitate erga proximum.

CAPVT VII.

AD EM est Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum. vtriusque enim amoris Deus vnus ratio est & causa. Hæc proprijs laudibus laudatur ab Apostolo, cùm ait: *Si linguam hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens, & si habuero Prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Caritas patiens est, benigna est. Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Non æmulatur, idem est ac non inuidet, non agit perperam, ac non est procax, non est ambitiosa, vertunt alij, non agit inhonestè, vel non est fastidiosa. id est, nihil sibi indecorum putat, quantumlibet vile officium, modò profit.*

1. Corinth. 13.

De charitatis ordine scriptum est: *Ordinauit in me charitatem, quæ de re sic S. Prosper: Iste, inquit, nobis dilectionis ordo seruandus est, vt sicut ordinata charitas possit, Deum principaliter diligamus, & propter ipsum in ipso ea, quæ diligenda sunt, tantum, quantum ipse præcepit, diligamus, ipse enim præcipit, vt corpora nostra propter nos, proximum, sicut nos, & ipsum plus diligere quam nos debeamus: Ita sanè vt eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, si eos fama non reprobât, & vita commendat, nos amplius impendamus, omnium profectus nostros esse credamus, & de aliorum peccatis, tamquam de nostris misericorditer lugeamus.*

Cantic. 2.
Lib. 3. de Vita
contemplat.
sap. 15.

Primus gradus charitatis erga proximum est propositum firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes. gratis, inquam, quia vt ait S. Bernardus: *Licet vera charitas vacua esse non possit, non est tamen mercenaria.* & indigna res est charitati alium finem, quàm Deum constituere. hæc autem dilectio, qualis sit, indicat S. Prosper: *Secundum nos, inquit, proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad eternam vitam consequendam, sicut nobis saluti eorum consulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & sicut nobis subueniri optamus, ita eis*

Primus gradus
charitatis.
Lib. de diligen-
do Deo.

Ibidem.

pro

pro viribus subuenimus, aut si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus.

Prima charitatis actio est, amando non aliud, quàm proximi bonum propter Deum quærere: Nam *charitas*, inquit Apostolus, non quærat, quæ sua sunt. Et alibi præcipit: *Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius*. quæ pertinent ad auertendum amorem proprium, qui se se facillimè ingerit in huiusmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, sed mercenariam.

Secunda actio est amare proximi spirituale bonum, ad quam spectant omnia misericordiæ spiritualia opera, de quibus Apostolus: *Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut Deus in Christo donauit vobis, & corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes*.

Tertía actio est opitulari proximo, in iis omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, siue corporis siue externa bona sint. & huc referenda sunt omnia misericordiæ opera, quæ corporalia nominamus. *Filioli mei*, inquit S. Ioannes, *non diligamus verbo, neque lingua; sed opere, & veritate*.

Quarta actio est ædificatio spiritualis. *Vnusquisque*, inquit S. Paulus, *proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem*.

Secundus gradus est fortiter constanterque proximum diligere. ad quem gradum pertinent Apostoli verba: *Charitas omnia suffert, animo videlicet, & omnia sustinet*, etiam corpore, si opus sit. & quamuis ad primum etiam gradum spectet dilectio inimicorû; maximè propria tamen est huius secundi, qui facit vt homo vim sibi afferat aduersus tentationes odij & vindictæ, si quæ insurgunt nobis in eos, qui nos persequuntur, aut iniurias nobis damnaque afferunt: hinc est, quod S. Augustino auctore: *Charitas oleo comparatur in Euangelio decem virginum. est enim illa via supereminetior, quam nominat Apostolus, omnibus enim, inquit, humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, supereminet oleum. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem seruaueris, vincit, si ordinem mutaueris, vincit: Charitas nunquam cadit. Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab eodem S. Augustino: Sic, inquit, diligendus est inimicus, non in quantum inimicus, sed in quantum homo est, vt ei hoc velis prouenire, quod tibi, id est, vt ad regnum correctus reuocatusq; perueniat.*

Huius actus est tolerantia imbecillitatum erratorumque proximi nostri. *Debemus enim*, inquit S. Paulus, *nos firmiter imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere. Et: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*

Tertius gra-
dus.
Galat. 5.

Tertius gradus est charitas erga proximum iuncta gaudio, prout etiam coniungitur ab Apostolo, cum numerat fructus spiritus dicens: *Charitas, gaudium, pax*, ac si charitatem perfectam consequatur illico gaudium. Certè idem valde vult, ut charitatem exerceamus alacriter: *Qui miseretur, inquit, in hilaritate.* Et alibi: *Non ex tristitia, hilararem enim datorem diligit Deus.* Indicium vtriusque charitatis, est in primis zelus animarum.

Rom. 12.
1. Corinth. 9.

De zelo animarum.

CAPVT VIII.

In Psalm. 18.
Conscione 18.

ZELVS effectus amoris est, ut scribit sanctus Augustinus. Quare cum charitas sit amor, & amicitia quædam excellens, ex ea etiam existet zelus. & quia duplex est charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiam zelus est, alter, quo bonum proximi procuratur, & eiusdem malum aueritur, alter, quo Deo gloria quæritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius est. Qua de re sic S. Thomas: *Amor, inquit, amicitie querit bonum amici, vnde quando est intensus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & secundum hoc, aliquis dicitur zelare pro amico, quando si qua dicuntur, vel fiunt contra bonum amici, homo repellere studet. & per hunc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quæ sunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere secundum posse conatur, secundum illud: Zelatus sum pro Domino exercituum.*

1. 2. q. 38. artic.
4.

3. Reg. 19.

Proficiens utroque zelo munitum pectus gerere debet: eo tamen maximè, quo incendi solent veri Dei amatores ad omni studio procurandam salutem animarum, tanquam Deo summè gratam, præsertim si id vitæ ab eo institutæ consentaneum sit. ad quam rem proderit legisse, quæ scribit S. Chrysostomus: *Nihil, inquit, ita gratum est Deo, & ita curæ, ut animarum salus, sicut clamat Paulus dicens, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & iterum Deus ipse ait, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & viuat. & propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non ut pereamus, neque ut supplicii nos torqueat, sed ut saluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat. talem igitur habentes Dominum, tam misericordem, tam benignum, tam mansuetum, tum nostræ, tum fratrum nostrorum curam geramus. nam & hoc nostræ salutis argumentum erit, & occasio, si non solum pro nobis ipsis solliciti, sed & proximo vtilis fuerimus, ipsum ad viam veritatis manu ducentes. & ut sciat, quantum bonum sit, cum salute nostræ, & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Dei dicentem,*

Homil. 3. in
Genes.

1. Timoth. 2.
Ezechiel. 18.

Hiereem. 15.

centem,

centem, qui educit preciosum, à vili, quasi os meum erit. Quid hoc? Qui ab errore ad veritatem, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur. etenim ipse cum Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & omnia alia humana sustinuit, & crucem quoque suscepit, nisi ut nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoque Paulus clamat dicens; Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui Deus est ineffabilis essentia, ob misericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos, & salutem nostram suscepit; cur non & nos erga fratres iusti sumus, agnoscentesque eos, ut membra nostra, & eripientes ex Diaboli faucibus in viam virtutis inducimus? Concludit autem præ omnibus aliis huius vitæ curis de salute animarum agendum cum proximis. Et alibi: Nihil, inquit, est, quod animæ possit equiparari, ne vniversus quidem mundus. Itaque si immensas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, si vnâ conuerteris animam.

Galat. 3.

Homil. 9. in 1. Corinth.

Sanctus Gregorius verò sic scribit: O quam utilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solum à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à via impietatis, & iniustitia retrahit, flammam charitatis accendit? hæc est enim charitatis euidentis probatio, & cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo studeat ad spem veniæ, delinquentes hortari. nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quam zelus animarum. exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quosque ad penitentiam confugere remedium admoneat.

In Psalm. penitent.

In Psalm. miserere.

Repetendum est etiam memoria sæpe, Christum, pro salute animarum vitam sanguinemque profudisse: idque in cruce. respondisseque Carpo Episcopo (vt auctor est S. Dionysius) *Se iam in Cælis triūphantem si opus esset, iterum pro salute hominum, mortem obiturum.*

Epist. ad Demophilum.

Primus igitur zeli animarum gradus sit propositum hoc tam insignis Charitatis officium obeundi, quacunque occasione oblata. quis enim est qui tantum beneficium, cum possit proximo conferre, aut grauetur, aut nolit? Prima igitur actio zeli huius timor est, hæc de re reddendæ rationis Deo, si id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præstare potuerimus, negligamus: Nemo dicat, inquit S. Gregorius, admonere non sufficio, adhortari idoneus non sum: quantum potes, exhibe, ne malè seruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.

Primus gradus.

Prima actio.

Homil. 6. in Matth.

Secunda actio est tantum industriæ in re hac collocare, quantum suggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuentos, corroboratosque esse, intelligimus. neque enim eadem ab omnibus expectanda sunt, satisque est, si se quisque pro acceptæ gratiæ viribus exerceat: In quantum, ait S. Gregorius, vos profecisse pensatis, etiam vobiscum alios trahite, in via Domini socios habere desiderate, si ad Deum tenditis, curate,

Secunda actio.

Ibidem.

Apocal. 22.

ne ad eum soli veniat. hinc in Apocalypsi scriptum est; Qui audit, dicat veni, vt qui iam in corde vocē superni amoris acceperit, foras etiam proximi, vocem exhortationis reddat. & fortasse panem, vt indigenti porrigat, non habet, sed maius est, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem moriturae carnis terreno pane satiare.

Tertia actio.

Iacobi 5.

Tertia actio est oratio pro iis, quos ope nostra spiritali indigere cognoscimus: Orate, inquit S. Iacobus, pro inuicem, vt saluemini. Et paulò post: Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam, qui conuertifecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Quarta actio.

1. Corinth. 7.

1. Pet. 2.

Quinta actio.

Matth. 18.

Quarta actio est ædificatio sanctæ conuersationis: hac enim plerumque magis quàm verbo peccatores incitantur ad pœnitentiam: Sanctificatur, ait Apostolus, vir infidelis per mulierem fidelem. Et S. Petrus: Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam.

Serm. 49. in

Cantic.

Secundus gradus.

Galat. 2.

Marc. 6.

Quinta actio est Correctio, de qua Dominus in Euangelio præcepit, & post præceptum ait: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quo loco monendus est proficiens, vt operam det huic Domini mādato, eo ordine, & modo, quem charitas requirit, ne fortè remissior sit in corrigēdo, quàm res exigit, aut etiam ita præceps, vt offendant potius fratrem, perdatue, quàm lucretur: Zelus, inquit S. Bernardus, absq; sciētia minus efficax minusq; utilis inuenitur. plerumq; autē & perniciosus valde sentitur, quo igitur zelus feruidior ac vehemētiior spiritus, profusiorq; charitas, eo vigilantiori opus scientia est, quæ zelū supprimat, spiritū temperet, ordinet charitatē.

Psalm. 78.

Psalm. 118.

August. 1. tract. in Ioan. cap. 10.

Secundus gradus est fortitudo, & constantia zeli, qualis fuit in Apostolo cū ait: Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat. Qualis in S. Ioanne Baptista, cū dicebat Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quod si accidat, vt labori nostro fructus, quem optamus, non respondeat, hincq; in animo exoriatur mœror, & gemitus; id non tam detrimentum zeli est, quàm indicium fortitudinis, & constantis charitatis, cuius est, vt diximus, omnia sufferre. hoc enim est, quod ait Dauid: Zelus domus tuæ comedit me, id est, exedit me. Et alibi: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliuiscunt verba tua inimici mei. Et: Vidi prauaricantes, & tabescebam. Quem discipuli etiam in Domino IESU Christo in Euangelio agnouerunt. quo loco S. Augustinus: Quis comeditur zelo Domus Dei? qui omnia quæ fortè ibi videt peruersa, satagit emendare, cupit corrigere, nō quiescit. si emendare non potest, tolerat, gemit. Ibidē multa hac de re S. Pater, & ad extremū sic habet: Quomodo dat Deus aditū, quo modo aperit ianuā verbo suo, nolite quiescere lucrari Christo, quia lucrati estis à Christo.

Tertius gradus

Rom. 9.

2. Corinth. 12.

Tertius zeli gradus est alacritas, quæ in Apostolo Paulo excellentissima fuit: Optabā, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Et: Ego liben-

libentissimè impendam, & super impendar ipse, pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar. Ad hunc gradum pertinet oratio Moyſis ad Dominum: Aut dimitte illis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti; Et facinus admirandum S. Paulini, qui se vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, vt narrat S. Gregorius. & hæc sunt zeli apertiora indicia.

Exod. 32.

Lib. 3. Dial.

cap. 1.

De Prudentia.

CAPVT IX.

DE virtutibus Theologicis dicta hæcenus sunt, quæ proficienti sufficiunt ad earum exercitationem amplectendam. qui plura de his adhuc intelliget ex his quæ tractabuntur sequentibus libris, quinto præsertim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & aliis, quæ ex eis deriuantur, agendum est. Harum princeps est Prudentia, quam hic tractamus, non alia ratione, quam ea, qua spiritualis est, & proficientem iuuat ad progrediendum in via spiritus, prout postulat ratio diuino spiritu informata. Hæc autem sic describitur à S. Augustino: *Prudentia est amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens, & hunc amorem, non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est, summi boni, summa sapientia, summaq; concordia.* Non describit autem S. Augustinus prudentiam per amorem, quod existimet, eam non esse intellectus habitum: nam eodem libro sic habet: *Ad prudentiam, pertinet dignoscere appetendorum, & vitandorum, sed potius vt significet eam ab amore, quem summi Dei appellat, hoc est, à charitate proficisci, vel ad prudentiam spiritus pertinere, ex amore agere, charitateque ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum.*

Lib. de morib.

Eccl. cap. 25.

Cap. 24.

Prudentia non solum virtus est, ad proprias actiones ritè obeundas instituta, sed maxima ideo virtus est, quia aliarum etiam virtutum officiis ita præest, vt eorum norma sit, ad quam ipsa omnia dirigantur. Ideo S. Gregorius sic scribit: *Ceteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt.* Et S. Bernardus: *Discretio, inquit, omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniq; ait, ordinatione tua perseuerat dies, diem virtutem appellans. Est ergo discretio non tam virtus, quam quadam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq; affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque nature.*

Lib. 2. moral.

cap. 25.

Serm. 49.

in Cant.

Psalm. 118.

Ad prudentiam spectant pleraque, quæ à Patribus differuntur de discretione, à Cassiano præsertim, qui ita scribit inter multa: *Est discretio non mediocri quædam virtus, nec quæ humana passim valeat industria comprehendi, nisi diuina fuerit largitate collata.*

Homil. 12. Variorum argumentorum in principium Proherbiorum.

Prudentiæ partitio varia est: nam alia prudentia carnis, alia spiritus, de utraque S. Basilius: *Vna, inquit, est prudentia proprii commodi custos, & alieni doli obseruatrix, qualem serpens habet. ille si quid periculi imminere viderit, caput super omnia custodit. ea videtur esse versutia illa, quæ prona est ad proprium commodum, & simpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille seculi prudens, & iniustitia æconomus apud Euangelium. vera autem prudentia eorum, quæ agenda sunt, & non agenda, cognitio est, quam si quis rectè sectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteg, discedet, nunquam vitiorum pestem incurret.* Hæc

Rom. 8.

eadem diuisio prudentiæ est apud Apostolum, qui ait: *Prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta.* Et ad deprauatam quidem prudentiam illam pertinent omnia præcepta tyrannidis illius, quæ nunc ratio status à quibusdam dicitur, melius ab Ecclesia tyrannica politia nominatur, cuius sine dubio finis mors est, quia nihil sapit nisi terrenum atq; mortale, *commodum, inquam, proprium, ut ait sanctus Basilius, quanquam etiam mors, hoc est, peccatū mortale finis eius est, ut plurimum: dummodo enim bene rebus suis consultum sit, proximi damnus, & Dei præpotentis offensionem nihil curat, prorsus quæ sua sunt, querens, non quæ Iesu Christi.* quare prudentia non est, sed fraus, versutia, & tyrannus.

In indice librorum prohibitorum c. de correctione librorum.

22. q. 2. art. 47.

Vera porrò prudentia triplex est, ut auctor est S. Thomas: *Vna, inquit, simpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia æconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiae. & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni.* Et hæc postrema adhuc duplex

Quæst. 50. art. 4.

est, ut idem docet: *Alia Regia in Principe, qui custos est iustitiæ, & boni publici procurator, alia militaris præsertim in exercitus duce, cuius consilio insultantes hostes comprimuntur.* Ceterum gradus in prudentia aliter accipiendi sunt, atque in virtutibus aliis, quæ vel in appetitu sunt tam rationis, quam sensus, vel ab eo magis pendent, quam prudentia, quæ habitus intellectus est. ideo penes actiones mentis, quæ propriæ prudentiæ sunt, considerantur. hæc autem sunt tres, consilium, iudicium, præceptio, siue imperium.

Primus gradus.

Primus igitur prudentiæ gradus est consilium de re agenda, vel non agenda, cum videlicet nos per nos ipsos id cogitamus, vel adhibitis consiliariis inquirimus idem. huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita sua misericordia, Spiritus sancti donum, quod idcirco

circo consilium etiam dicitur, quod nobis à Deo tanquam Consilia-
rio datur in iis rebus, quas humana ratione consequi non possumus.
quæ sanè innumeræ esse possunt, utpotè singulares, & ut aiunt con-
tingentes. ut propterea dictum sit à Sapiente: *Timidas esse cogitationes Sap. 9.*
mortalium, & incertas providentias nostras.

Prima Consilij huius regula est diuina lex, ad quam cogitatio &
deliberatio omnis proficientis dirigenda est: *Et consilium meum, ait Da-*
uid, iustificaciones tuæ. Et Apostolus: *Contendimus placere illi.* Quicquid i-
gitur peccatum est, aut speciem peccati præfert, nec Dei gloriam
spectat, alienum omnino sit à consultatione proficientis.

*Primæ regula
Consilij.
Psalm. 118.
2. Corinth. 8.*

Secunda regula est oratio ad Deum, qua impetretur auxilium e-
ius ad ea cogitanda, & constituenda, quæ eius voluntati, legiue con-
sona sint: *Dirige me, ait idem, in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam*
volui. Et: *Docere facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

*Secundæ regula;
Ibidem.
Psalm. 142.*

Tertia regula est diligens inquisitio, & meditatio eorum, de qui-
bus consilium capitur: hanc enim industriam exigit à nobis ille, de
quo scriptum est: *Posui adiutorium super potente.* Et Salomon quanquam
non nisi Deo placita cogitare iustum virum asserit, ea tamen ipsa, ab
eo considerari pronunciat, cum ait: *Labia iusti considerant placita.* Et Da-
uid beatum cum dixisset hominem, qui non abiit in consilio impio-
rum, subiungit: *Sed in lege Domini meditatur die ac nocte.* Et alibi: *Et medi-*
tabar in mandatis tuis. Et: *Lex tua meditatio mea est.*

*Tertiæ regula;
Psalm. 88.*

Quarta regula est sibi, suisque cogitatis non multum tribuere: Ne
innitaris, inquit Sapiens, *prudencia tua.* Quod maximè faciendum est,
cum de rebus propriis agitur. in huiusmodi enim deliberationibus,
& facilius, & periculosius erratur, præsertim, cum obstinatè in sen-
tentia persistitur. quod vitium insectatur acerrimè S. Bernardus his
verbis: *Lepra, inquit, proprii consilij eò perniciosior est, quò magis occulta, &*
quantò plus abundat, tantò sibi quisque sanior esse videtur. hæc illorum est, qui ze-
lum habent Dei, sed non secundum scientiam. sequentes errorem suum, & obstina-
ti in eo, ita ut nullis velint consiliis acquiescere. hi sunt vnitatis diuifores, inimici
pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis,
ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, & quæ maior superbia,
quàm ut vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse so-
lus Spiritum Dei habeat? Idololatria scelus est non acquiescere, & quasi peccatum
ariolandi repugnare. Eant nunc, qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut
ceteri hominum, ecce arioli, & idololatre facti sunt.

*Prouerb. 9.
Psalm. 3.
Psalm. 118.*

*Quarta regula
Prouerb. 3.*

*De resurre-
ctione, Serm. 3.*

1. Reg. 15.

Quinta regula, in rebus grauibus adhibendi sunt in consilium a-
lij. siquidem sapientia de se ait apud Salomonem: *Ego sapientia habito*
in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus. Magna autem cura ponenda
est

*Quinta regula
Prouerb. 2.*

Eccles. 6.

Epist. 42.

Marc. 6.

Ioan. 7.

est in consiliariis deligendis: *Multi, inquit Sapiens, sint tibi amici, vnus autem sit tibi consiliarius de mille.* Qua de re S. Bernardus sic præcipit: *Ad consilium soli eligantur, qui & prudentes esse videantur, & beneuoli, absque prudentia, & beneuolentia non sunt perfecta consilia. propterea Dominus, & imprudens discipuli, & fratrum infidele consilium refutabat, respondens impruido; non sapi, quæ Dei sunt, & maleuolus; vos ascendite ad diem festum hunc. quo loco etiam illud obiter aduertendum. S. Bernardo eundem esse beneuolum, qui fidelis sit, & contrà. Quàm alia multa, ex hisce consilij regulis consequantur, facillè intelliget per se proficiens. nobis ad reliqua perlegendum est, cap. 22. plura dicturis.*

Secundus gradus.

In paradiso a-
nima, cap. 34.

Secundus gradus prudentiæ spiritualis est rectè de iis omnibus, quæ in consilium allata fuerint diiudicare. quæ propriè discretio est, qua discernuntur vera à falsis, certa à dubiis, inutilia ab vtilibus, intempestiua ab opportunis, honesta ab inhonestis, iucunda à tristibus, bona denique à malis, & inter hæc, quæ magis, minusue bona, & quæ loco, tempori, personæ, rei agendæ magis minusue conueniant: nec quid solùm, sed quantum, & quatenus in ynaquaque re statuendum, & progrediendum sit. Quam rem amplè Albertus Magnus profecutus est. *Discretio, inquit, vera est prudenter iudicare inter creatorem & creaturam, quid sit creator, & quid creatura. Item quid sit bonum, quid melius, quid optimum, quid malum, quid peius, quid pessimum. quantum bonum sit appetendum, quantum malum detestandum. Item quantam reuerentiam debeat homo superiori, quantam clementiam inferiori & compassionem, qualem societatem equali: qualiter debeat se habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad prædecessores, qualiter ad successores, qualiter ad amicos, vt diligantur in Deo, qualiter ad inimicos, vt diligantur propter Deum, qualiter coram Deo occultè, qualiter coram homine manifestè: quæ refectio carni, quæ spiritui impendenda sit: quibus vestibus induendum: quando comedendum, quando bibendum, quando abstinentium, & quantum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantum, & quamdiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendum: quomodo se habendum ad laudem, quomodo ad reprehensionem, quomodo loquendum, quomodo tacendum, & quando, quantum, & de quibus causis, cum quibus, quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendum, quando largiendum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & prudenter diiudicare est vera discretio. Hæc virtus est magistra omnium virtutum, statuet omnibus modum & ordinem. vbi autem discretio non est, ibi charitas non seruat ordinem, nec modum.*

Collat. 2. cap. 4.

Discretionis autem necessitatem, & vtilitatem maximam esse, Patres docent: *Tam beati Antonij, quàm vniuersorum, ait Casianus, sententia definitum est, discretionem esse, quæ fixo gradu intrepidum hominem perducit ad Deum.*

Deum, prædictasq; virtutes iugiter conseruet illas, cum qua ad consumationis excelsa fastigia minore possit fatigatione conscendi, & sine qua multi etiam propensus laborantes perfectionis nequiverint culmen attingere. omnium namq; virtutum generatrix, custos, moderatrixque discretio est. antè verò dixerat monachum si non possederit discretionem, necesse esse velut in nocte cæca oberrantem, non solum in perniciosis foueis, præruptisque concidere; sed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè concludunt omnes, discretionem magnum Dei donum esse, quod non nisi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur, proinde difficillimam esse eius adeptionem. præcepta autem, quæ de ea traduntur, sunt huiusmodi, & quidem communia omnibus, qualia sunt hæc.

Primum est Calsiani: *Mensuram virium suarum conuenit vnumquemque nostrum diligentius antè pensare, atq; ad eius modulum arripere quam libuerit, disciplinam, quia quamuis omnes viles sint, tamen apta cunctis cuncta esse non possunt.*

Primum præceptum.
Coll. 24. cap. 8.

Secundum præceptum est sancti Bernardi: *Sapientia est Deus, & vult se amari non solum dulciter, sed & sapienter. vnde Apostolus rationale, inquit, obsequium vestrum. alioquin facillimè zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas, nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quam si efficere possit, vt in ea incautè, & non cum ratione ambuletur.* Et alibi: *Virtus discretionis, absq; charitatis seruire iacet, vt postea capite vltimo huius libri.*

Secundum præceptum.
Serm. 19.
in Cant.
Rom. 12.

Tertium præceptum sancti Gregorij: *Necesse est, vt artem quisquis continentia teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat, nam plerumq; dum plus iusto caro restringitur etiam ab exercitatione boni operis eneruatur: vnde necesse est, vt interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se & eum, quem exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior, & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbe libera ceruice contradicat: nec moueat, si quid suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposito calce dominationis premat, sicq; fit, vt dum repressa vitia reniti quidem nobis patimur, & tamen hæc nobiscum congrédi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem praualeant, nec rursum virtus, cum vitiorum omnimoda extinctione succumbat.*

Tertium præceptum.
Lib. 30. moral.
cap. 14.

Quartum est Calsiani: *Sicut festinandum nobis est, ne appetitu corporea voluptatis in dissolutionem noxiam delabamur; ita est esca somnique refectio hora legitima etiam si horreat, ingerenda, vtrumq; enim bellum aduersarij factione consurgit, & perniciosius continentia immoderata, quàm saturitas remissa supplantat, ab hac namque ad mensuram distractionis intercedente salutari compunctione conscendi potest, ab illa non potest.*

Quartum præceptum.
Coll. 2. cap. 17.

Quintum præceptum est sancti Gregorij: *Plerumque virtus cum indiscretè tenetur, amittitur, cumq; discretè intermittitur, plus tenetur: nec mirum si*

Quintum præceptum.
Lib. 38. moral.
in cap. 6.

in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio namque arcus distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur. Quod si otium relaxationis non accipit ferendi virtutem, ipso usu tensionis perdit, sic aliquando in exercitatione virtus cum per discretionem præmittitur, reseruat, ut tantò post vitia valenter feriat, quantò à percussione interim prudenter cessat. & his similia plura. hæc exempli causa adferuntur.

Sextum præceptum.

Sextum præceptum est sancti Bernardi, & pertinet maximè ad incipientes, & religiosos. Ne incurrat, qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quæ mater virtutum est, & consumatio perfectionis, hæc nimirum docet, ne quid nimis. at verò quia omnino rara est avis in terris, huius discretionis locum in vobis fratres suppleat virtus obedientiæ, ut nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum sit faciatis. & hoc quidem eorum est, qui aliorum imperio parent, id, quod sequitur ad illos, qui imperant, spectat.

Septimum præceptum. Lib. 2. de sacerdotio.

Septimum præceptum est sancti Chrysostomi: Non temerè ad delictorum modum & multam ipsam adhibere oportet, sed tanquam coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, cauendum quæ, ne dum consuevis, quod interruptum est, scissuram deteriore facias: ac dum eum, qui lapsus est, erigere, atque emendare studes, casus ipse maior per te reddatur. hic lector repetat illa, quæ scripsimus superiore libro ad extremum caput trigessimum quintum, & recurrat ad ea quæ post dicuntur de discretionis spirituum, & de iudicij usu, cap. 23.

Tertius gradus

Tertius gradus prudentiæ est præceptio, siue imperium, quo magna vi, & efficacitate imperat animus sibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ post consilium, ad rem agendam necessaria, & opportuna censentur. Accidere enim solet, ut ait sanctus Thomas, ut quod rectè iudicatum est, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè: & idè post virtutem, quæ est bene iudicatiua, necessaria est finalis virtus principalis, quæ est bene præceptiua, scilicet, prudentia. Ex quibus intelligitur præcipere vi & potestate efficaci esse primam prudentis hominis actionem, munusque præcipuum. At quam rem necessarium est magnum animi robor, quo superentur omnia, quæ quo minus exequamur, quod prudentia præcipit, quodque intelligimus esse faciendum, impediunt.

2. 2. quæst. 51. art. 3 ad 3.

Proverb. 24.

Vir sapiens, fortis est, & vir doctus, robustus, & validus, ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudenti consilio, rectoque iudicio instructa, voluntatem prorsus adigit ad parendum. neque enim præceptio hæc tam suasio est, quàm vis, & actio, qua intellectus voluntatem mouet, ut accipiat, exequaturque mandatum, quod ipse proponit. ad quam formandam, quia maximi momenti, & difficillima est, comparatum & institutum diuinitus videtur vniuersum illud dono-

rum

rum Spiritus sancti præsidium, quo proficientis mens adiuta, & roborata concipiat primùm proprium hominis bonum, deinde re ipsa perfici magna efficacitate iubeat. ita sentire videtur sanctus Gregorius, cum sic scribit: *Est timor Domini in mente, sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus dissimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos, nullus est. quia non subleuatur ad pietatem, sed sepe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si forte sepepercerit, quæ parcenda non sunt. peccata enim, quæ feriri gehennæ ignibus possunt, disciplina verberare sunt corrigenda, sed inordinata pietas, cum temporaliter parcit, ad æternum supplicium pertrahit, ut ergo vera, & ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est, ad scientiam, ut sciat, vel quid ex misericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat, sed quid si sciat, id agere, quis debeat, virtutem verò agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt, quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne timore trepidet, & pauore collapsa, non valeat bona defendere, quæ sentit, sed sepe fortitudo si improvida fuerit, & minus circa vitia circumspècta, ipsa sui præsumptione in casum ruit, ascendat ergo ad consilium, ut providendo præmuniat omne, quod agere fortiter potest, sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo potest bonum solidare, quod adiuvat? itaq; à consilio ascendamus ad intellectum, sed quid? si intellectus magno acumine vigilet, & moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam, ut hoc, quod acutè intellectus inuenit; sapientia mature disponat.*

Homil. 19. in
Exech.

De electione.

C A P V T X.

ELECTIO actio quidem voluntatis est, sed Prudentiæ proles, eiusque actionibus ita complicata, ut sine bona electione nulla sit prudentia, & sine prudenti consilio rectoque iudicio, nulla sit electio. Quare in syllogismo, quem appellant prudentiæ, principia sunt consilium, & iudicium, quorum priore inuenimus, quæ nobis ad præstitutum finem adipiscendum conferunt, posteriore verò iudicamus, quæ ex multis propositis eligi debeant. Clausula verò, & conclusio est voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quæ certa ratione didicimus vsui nostro inseruitura. quibus accedens rationis, & prudentiæ præceptum, vltimam quasi manum imponit actioni humanæ, ut nihil supersit aliud quàm

executio. quare actionis humanæ anima electio est. hæc autem libera est: propterea vt rectè sancteque exerceatur, magnoperè proficienti laborandum est, idque in omnibus, quæ sub electionem cadere possunt. quæ in primis sunt illa, quæ dubia sunt, & incerta, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quem, nullus, quod sciam, ex instituto argumentum hoc tractauit. Eius ego vestigiis insitens colligam, quæ apud Patres sparsa, disiectaue reperero.

Rom. 12.

Ponatur autem tanquam fundamentum, nihil aliud proficienti propositum esse debere, dum deliberat, quam vnam Dei voluntatem, & gloriam. ad quam cognoscendam se omni studio, præsertim verò bonis actionibus, inter quæ sint etiam aliqua seuerioris pœnitentiæ opera comparare debet. *Obsecro vos*, inquit Apostolus, *fratres. per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum, & nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Ex quibus simul intelligitur illud, proficienti voluntatem quidem Dei quærendam esse, sed perfectam, semperque illi in optatis esse debere Dei gloriam maiorem, ad quam tanquam ad vnum scopum dirigit omnem consultationem & deliberationem suam.

Homil. 31. in
Euangel.

Ad hunc præclarissimum, & omnium optabilissimum finem consequendum præparandus in primis est animus expiatione peccatorum, & conscientia munditia. nam non solum non illustrat Deus supernaturali lumine mentem peccatis obnoxiam, sed auersatur, nec se illi docendo coniungit, sed eam potius prosequitur odio, & vt indignam gratiæ suæ donis, crasis illis peccatorum tenebris obuolutam relinquit. Et si quod aliquando ex infinita misericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitione completur, vt perspicuè videat, quid sibi sit agendum, eadem peccatorum laqueis irretita tenetur, ne possit, quod intelligit re ipsa præstare. Quod copiosè tractans S. Gregorius. sic ait: *Vocat, sed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adiuuari non possumus: plerunque enim videmus quæ agenda sunt, sed opere, non implemus. nitimur, & infirmamur. mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit. quia nimirum iam de pœna peccati est, vt ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo, quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Quod damnatum ex quocumque peccato quidem, sed ex eo maxime profiscitur, quod aliqua consuetudine iam inueterauit.* Ob id subiungit idem S. Gregorius: *Vsitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. cona-*

tury.

zur, & labitur, quia vbi spontè diu perstitit, ibi, & cùm voluerit, coacta cadit, bene de hac nostra incuruatione, ex typo humani generis per Psalmistam dicitur, incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque. contemplatus namq; quod ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus mentis suæ tenebras secum portat, superna non appetit, infimis intendit; cœlestia nequaquam desiderat, terrena semper in animo versat, hoc quod de suo genere doluit, in se ipso exclamauit, dicens, incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque: contemplationem namque cœlestium perdens, si sola carnis homo necessaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus esset, sed tamen vsquequaque non esset. quem ergo à supernis cogitationibus non solùm necessitas deiicit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solùm incuruatus, sed vsquequaque incuruatus est.

Hanc ob causam ante omnem de re graui consultationem, confutissimum homini est, confessionem peccatorum magna animi contritione, & firmo emendationis suæ proposito instituere, purumque se ac integrum, quoad fieri poterit sistere præsentia Dei, quem consulturus est. Ad hæc porrò omnia nulla expeditior via est, quàm in secretiorem aliquem, priuatumque locum secedere sub disciplina spiritualis alicuius Patris, multoque magis in eundem secessum afferre animum vacuum ab omni cura, terrenaq; sollicitudine, quod etiam scriptum reliquit ex parte aliqua S. Gregorius, cùm ait: *Dum ad ea, quæ foris sunt per sollicitudinem vigilamus, interna & spiritualia non sentimus.* Repulsio itaque terrena cura, preparatio est nostra ad perceptionem supernæ gratiæ: quia in electis, eo fit vberior infusio diuini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis. Et alio loco: *Intentioni, inquit, anima si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur: nam quod extra se spargit propter disciplinam mens non potest, eò super se tendere per prospectum potest.* quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur, & cùm riuos fontis obstruimus, fluentia surgere ad superiora prouocamus.

Nihil est autem magis necessarium ad deliberationem sanctè instituentiam, quàm si præsertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione sit liber, & quantum fieri potest solutus & quietus. *Quare, inquit idem S. Gregorius, restringenda sub ratione potestas, siue mens est, nec quicquam agendum priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore, iustum omne putat, quod fecerit.* ob quam rem, scribit Mediolanensibus Clericis, vt in designando Antistite, nullus neglecta vtilitate communi suo lucro prospiciat; ne si quisquam propria commoda appetit, frivola estimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. *Supercecidit, ait Propheta, ignis, scilicet passionis animum incendens,*

Et non viderunt solem. cecata enim cupiditatibus mens, presentem lucem veritatis minimè intuetur.

Electiōni proficientis subiecta materia, vel est ipse totius vitæ status, vel alia aliqua res, quæ digna sit, vt in consultationem eius veniat. qualis fuit, quam aliquando apud se habebat S. Hieronymus, an monachum professus Romæ, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitam traduceret, & plerique sancti viri creati Episcopi, an Episcopatum suscipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione, deniq; vitæ certo statu stabilita, quas nã debeat proficiens sibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Prior electio.

Vniuersè autem loquendo, duplex est electiōnis ratio. prior est, quando voluntatem hominis diuina virtus sic impellit, vt tollatur omnīs dubitatio, quò minus sequatur impulsus illum, siue id repente fiat, siue antecedente spiritali aliqua, internaque motione spirituum diuerforum, de quibus post loquemur. quod accidisse, certum est, sanctis Matthæo, & Paulo Apostolis, cùm ad Christi Apostolatam vocati diuinitus sunt. & aliis quotidie contingit, qui à mundi periculis in tranquillum alicuius religiosæ familiæ portum à Deo hoc modo perducuntur.

Posterior electio.

Posterior electiōnis ratio est, cùm vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & solius Dei gloriæ, propriæque salutis ratione habita, rem, de qua deliberat suis ponderibus, in vtramque partem diligenter examinat. tandemque rebus omnibus accuratè discussis, & oratione ad Deum religiosè facta, statuit quod sibi in ea re faciendum sit: vel etiam ommissa longiore disputatione, via compendiaria ad idem peruenit, attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo positus, aut ante Dei tribunal constitutus fecisse se vellet, deinde mox decernens, se illud ipsum omnino facturum. quæ omnia exemplis quibusdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter sunt.

De quibusdam electiōnis prioris exemplis.

C A P V T X I.

LECTIōNIS illius, quæ repente fit, præter Apostolicas vocationes exempla perspicua sunt vocatio S. Antonij, & S. Hilarionis apud S. Hieronymum, & fortassis etiam S. Francisci apud S. Bonauenturam, & aliæ multæ, quæ in historiis sacris passim legentibus occurrunt, ad quod genus spectant etiam

In Vita S. Ant.

In Vita S. Hil.

*In Vita S. Fran-
cis.*

etiam electiones aliæ repentinæ non ad vitæ statum pertinentes, sed ad graues alias aliquas actiones obeundas, ad quas suo instinctu Deus hominem aliquando mouet, vt Danielem ad innocentis Sufannæ defensionem. Paulum ad Hierosolymam adeundam, etiam cum vitæ discrimine, ad Cæsarem appellandum, & aliæ multæ.

Daniel. 13.
Act. 20. 25.

Electiõni autem, quam antecedunt, & pariunt experimenta spirituum diuersorum cum magna animi commotione, & feruore, nulum haud scio, an inueniatur exemplum magis congruens, quàm quod de sua conuersione, ad Deum, & vitæ statum perfectiorem narrat S. Augustinus per multa capita suarum Confessionum: ex quibus, quæ ad id pertinent verba, sic desumpsimus: *sed vbi, inquit, homo tuus Simplicianus de Victorino ista narrauit, exarsi ad imitandum. Et post: Cui rei (hoc est, vacandi tibi) suspirabam ligatus non ferro, sed mea ferrea voluntate: velle enim meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. voluntas autem noua, quæ mihi esse cœperat, vt te gratis colerem, fruiq; te vellem Deus sola certè iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates, vna verus, alia noua, illa carnalis, alia spiritalis, confligebant inter se, atq; discordando dissipabant animam meam. sic intelligebam meo ipso experimento id, quod legebam: quomodo caro concupisceret aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. ego quidem in utroq; sed magis in eo, quod in me approbavam, quàm in eo, quod in me improbavam. ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, quod faciebam volens. sed tamen consuetudo aduersus me pugnacior ex me facta erat, quoniam volens, quod nollem perueneram, & quis iure contradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? & non erat iam vlla excusatio, qua videri mihi solebam, propterea nondum me contempto seculo seruire tibi, quia incerta mihi esset perceptio veritatis: iam enim & ipsa certa erat, ego autem adhuc terra obligatus, militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est. Ita sarcina seculi veluti somno assolet dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. & sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumq; sano iudicio vigilare prestat, differt tamen plerumq; homo somnum excutere, cum grauis torpor in membris est, eumq; iam displicentem carpit libentius, quamuis surgendi tempus aduenerit; ita certum habebam esse melius tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere, sed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vinciebat. non enim erat, quod tibi responderem, dicenti mihi surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. & vndique ostendenti vera te dicere, non erat, quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta, & somnolenta. modò, ecce modò. sine paululum. Sed modò & modò non habebant modum, & sine paululum in longum ibat. Frustrà condelectabar legi tuæ, secundum*

Lib. 8. Confessionum, cap. 5.
6. 7. 8. 9. 10. 11.
& 12.

Galat. 3.

Ephes. 5.

interio-

interiorem hominem, cum lex alia in membrum meum repugnaret legi mentis mee, & captivum me duceret in lege peccati, quae in membrum meum erat. lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabatur.

Hæc S. Augustinus scribit de pugna interiori, quæ in se ipso experiebatur: cum nondum solutus esset cura carnis, & vxoris ducendæ: cui se maximè deuinctum propter inueteratam consuetudinè peccati ingemiscebat. nec tamen ea se expedire, aut volebat, aut poterat. narrat deinceps, qua occasione illa etiã vincula reuulserit Deus, eamque fuisse rerum à S. Antonio præclarè, & sanctè gestarum narratione à Potitiano in sermonè adductam: deinde comémorationem Monasteriorum, & multorum Dei seruorum in illis castissimè degentium, quorum adhuc notitiã habebat nullã ea tempestate Augustinus. postremò conuersionem; quorundam imperatoris familiarium, qui antedictis exemplis, ad continentiam, & perfectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo sponsis etiã, quibuscùm iam fecerant sponsalia, remiserunt. Pergit tunc ille sic: Narrat hac Potitianus, tu autem Domine inter verba eius retorquebas me ad me ipsum, auferes me à dorso meo, ubi me posueram, dum nollem me attendere, & constitueras me ante faciem meam, ut viderem quam turpis essem, quam distortus, & sordidus, maculosus, & vlcerosus. & videbam & horrebam, & quod à me fugerem, non erat. & venerat dies in quo nudarer, & increparet me conscientia mea. ubi es lingua? nempe tu dicebas, propter incertum verum nolle te abiicere sarcinam vanitatis. Ecce iam certum est, & illa te adhuc premit, humerumque liberioribus pennas accipiunt, qui neque ita inquirendo attriti sunt, nec decennio, & amplius ista meditati. ita rodebar intus, & confundebar pudore horribili vehementer, cum Potitianus talia loqueretur. terminato autem sermone & causa, qua venerat, abiit ille, & ego ad me, quæ non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellavi animam meam, ut sequeretur me conantem post te ire? & renitebatur, recusabat, & non se excusabat. consumpta erant, & conuicta argumenta omnia, remanserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi à fluxu consuetudinis, quo tabescebat in morte.

Lib. 8. cap. 7.

Cap. 8.

Tum in illa grandirixa interioris domus meæ inuado Alipium, & exclamo, quid patimur? quid est hoc, quod audisti? surgunt indocti, & Cælum rapiunt, & nos cum nostris doctrinis sine corde, ecce ubi volutamur in carne, & sanguine. an quia precesserunt, pudet sequi? & non pudet nec saltim sequi? Dixi nescio quæ talia, & abripuit me ab illo æstus meus, cum taceret attonitus intuens me: neque enim solita sonabam: plusque loquebantur animam meam frons, gena, oculi, color, modus vocis, quam verba, quæ promebam. Hortus quidam erat hospitij nostri, quo nos utebamur, sicut tota domo, illuc me abstrulerat tumultus pectoris, ubi nemo impediret ardentem littem, quam mecum aggressus eram, donec exiret, qua tu sciebas. Ego autem non, sed tantum insaniebam, salubriter, & moriebar vitaliter, gnarus quid mali essem.

offem, & ignarus quid boni post paululum futurus essem. absceffi ergo in hortum, & Alipius pedem post pedem. Sedimus quando potuimus remoti ab adibus. Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod non irem in placitum & pactum tecum Deus meus, in quo eundem esse, omnia ossa mea clamabant.

Sic egrotabam, & excruciebar accusans memetipsum solito acerbius nimis at voluens, & versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, qui iam exiguo tenebar, sed tenebar tamen. & instabas tu in occultis meis Domine seuera misericordia, flagella ingeminans timoris, & pudoris. dicebam apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat, & cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam, & non faciebam: nec relabebar tamen in pristina, sed de proximo stabam, & respirabam, & item conabar, & paulò minus ibi eram, & paulò minus iam attingebam, nec tenebam, hesitans mori mori, & vitæ viuere. punctum ipsum temporis quo aliud futurus eram, quanto propius admouebatur, tanto ampliorem incutiebat horrorem, sed non recutiebat retrò, nec auertebat, sed suspendebat. retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiqua amica, & succutiebant vestem meam carneam, & murmurabant, dimittis nos? & à momento isto non erimus tecum vltra in eternum. quas sordes suggererebant? quæ dedecora? & audiebam eas longè minus, quàm dimidius à dorso musitantes, & discedentes furtim vellicantes, vt respicerem, cum diceret mihi consuetudo violenta, putasne sine istis poteris? Sed iam tepidissimè hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò transire trepidabam casta dignitas continentia honestè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum piæ manus plenas gregibus honorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus. irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, tu non poteris, quod isti, & istæ? an verò isti, & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Quid in te stas, & non stas? proiice te securus in eum, noli metuere, non se subtrahet, vt cadas, proiice te securius, excipiet te, & sanabit te. Ita controuersia in corde meo, & Alipius affixus lateri meo.

Vbi verò à fundo arcano alta consideratio contraxit, & congescit totam miseriam meam in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum, & vt totum effunderem cum vocibus suis, surrexi ab Alipio, & successi remotius, quàm vt possit mihi onerosa esse etiam eius presentia. mansit ille vbi sedebamus nimie stupens. Ego sub quadam fici arbore strauit me nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum acceptabile sacrificium tuum, & non quidem his verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi, & tu Domine vsque quò? vsque quò Domine irasceris in finem, ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum; quamdiu, quamdiu cras, cras. Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & stebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, lege, tolle lege. Itaque concitus redij ad eum locum, vbi sedebat Alipius: ibi enim posueram

Rom. 13.

posueram codicem Apostoli, cum inde surrexeram. Arripui, aperui, & legi in silentio capitulum, quò primum coniecti sunt oculi mei: Non in commensationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitii, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis prouidentiam ne feceritis in desideriis, nec vltra volui legere, nec opus erat. Statim quippe cum sine huius sententiæ, quasi luce securitatis infusa cordi meo, omnis dubitationis tenebræ diffugerunt. Hanc deliberationem paulò post Deo acceptam refert Augustinus, se ipsum Deo in holocaustum offerens adhibitis verbis Psalmi: Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.

Lib. 9. Confess.

cap. 1.

Psal. 115.

Rib. ad. lib. 1. c. 2.

Massenius lib. 1.

cap. 2.

Huic conuersioni S. Augustini similis extitit Conuersio B. P. Ignacij Fundatoris ordinis nostri, quod attinet præfertim ad diuersorum spirituum antecedentem commotionem, vt latè prosequuntur eius vitæ scriptores. Alia possent non dissimilia exempla proferri, & verò quotidie accidunt huiusmodi conuersiones: sed ad alia producenda veniendum est, quibus illustretur posterior electionis ratio.

Non est tamen prætermittendum illud, quod in historia conuersionis S. Augustini obseruatione etiam dignum videtur. Alipium Augustino veluti magistrum spiritus assistentem, illum non deferere, quod est beneuolentiæ, non tamen vrgere, quod est prudentiæ. sinere Deum cum Augustino agere per se ipsum, quod scientiæ huius spiritualis primum principium est, obseruare tamè perturbationum eius motus, vt in tempore consilium dare possit, denique quod postea sequitur, infirmum in fide suscipere, quod est maximæ charitatis, & caput ad certam victoriam.

Exempla posterioris rectè eligendi rationis.

CAPVT XII.

OSTERIOR eligendi ratio est ea, vt diximus, quæ vtriusque partis argumentis examinatis adhæret illi, quam diuino lumine illustrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac salutis propriæ magis consentaneam esse. Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapsus S. Chrystostomo hortatore, sanitati, & Monasticæ exercitationi restitutus est. ita enim scribit Sozomenus: Erat Theodorus Scripturæ sacræ, ac reliquæ tum Oratorum, tum Philosophorum disciplina satis peritus. & ab initio quidem cum in sacras leges incidisset, & cum sanctis viris conuersaretur, hoc vitæ genus approbabat, ac seculare damnabat. sed in eodem hoc proposito non persistit: verum pœnitentiæ ductus, ad aliam vitæ consuetudinem perductus fuit. Et quod est consentaneum, contrariis argumen-

Lib. 3. Eccles.
hist. cap. 2.

ri propositum suum ornans ex veterum exemplis (erat enim varia lectio) in vrbem reuersus est, conducibilis id sibi fore, sua opinione statuens, quo ipse potiri concupiscebat. Ioannes Chrysostomus igitur, intellecto quod ille negotiis mundanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus esset, epistolam tum verbis, tum sententiis diuiniorem, quam vt ea mens humana capiat, ad illum conscriptam transmisit. Ille verò, vbi in eam incidisset, pœnitentia ductus fuit, ac rursus facultatibus relictis, & nuptiis abdicatis Ioannis consilio saluatus, ad Philosophicam vitam regressus est.

Hæc ea epistola est, quæ secunda inscribitur ad Theodorum lapsum, cuius hoc est argumentum.

Primum S. Pater flagitij grauitatem proponit, idq; tribus rationibus, quòd se ex fratrum numero spontè deleuerit, quòd negligendo calcauerit quiddam ante de pectore Christo sponderat, quòd militiam spiritualem deseruisset. Deinde quasi leuiorem reddens hanc culpam lapsus præ obstinata voluntate non resipiscendi, illum pulcherrimis similitudinibus animat, vt resurgat, athletæ militis, nautæ: nam neque tam graue est athletæ cecidisse, quam iacere deiectum; nec tam reprehenditur miles, qui de prælio reuertitur vulneratus, quam qui turpiter arma deposuit, ne amplius vulneretur: nec tam irrisione dignus est nautæ, qui semel naufragio facto, nauis & mercibus sit spoliatus, quam qui ob id desperatione concepta, nauigare desisset. addit exemplum etiam martyrum quorundam, quibus non tam turpe fuit semel Christum negasse, quam postmodum mutato consilio, se se tormentis obieciisse gloriosum. Post hæc quasi causam reddens eius lapsus, ex ea, & vires addendi, & cohortandi argumentum sumit. nam nihil sanè mirum est, ipsum dum pugnaret, vulneratum fuisse, proprium enim est fortissimi cuiusq; militis, dum pertinacius hostes insequitur, aut cadere, aut vincere. neque verò illi valde vitio verti debere, si dum subito serpentem occisurus aggreditur, minimè morsum tætri dentis euaserit. nam si constantior redeat, & paululum corde confidat, non modò posse impressi vulneris vestigia repente delere, sed etiam caput scelerati anguis extinguere. Postea cogitationem quandam, quæ illum retardare posse videbatur, amouet. terreri enim poterat Theodorus, quominus pugnam repeteret, quod in initiis, quando & animus videtur esse maior, & audacia promptior, cecidisset: ait enim id astutissimi hostis consilio factum, qui inuictum debellatorem sibi increescere sentiens, occupare festinauit. quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium signa virtutum, quæ suæ conuersionis initio ediderat: verùm nihil profecisse Diabolum, imò etiam tanquam inexpertum magnoperè, malè negocium suum gessisse. nam si redire ad pugnam velit, id tantùm effectum priore casu, vt fortior resurgeret. etenim vt è portu soluentis mercatori ad merces emendas occurrens pirata, id tantùm efficit vt è commerciis reuertens, tutus euadat. ac sicut qui leonem ad pugnam prouocatum leuiter ferit, efficit seuiorem in sui perniciem, sic Diabulus priore illo casu Theodorum magis ad certamen animarit, quam debilitarit.

His addit egregium dictum è media Philosophia, atque hominum natura perisum, lubricum esse natura genus mortalium; verum, vt facile cadit, ita & velociter surgere, ad quod confert Davidis exemplum, qui tæmet si duplex ab hoste vulnus acceperat: nam & adulterij & homicidij crimen perpetravit, non tamen ideo tertio se ipse percussit, sed mox, ad medicum conuolauit, oportuna medicamenta plagis imposuit, lachrymas, preces, peccatorum confessionem, quibus rebus effecit non solum, vt ad pristinam dignitatem rediret, verum etiam Salomonis vitia obumbraret, quem spoliari omni dignum imperio suorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum, priore impedimento amoto, ad aliud maius euertendum, aggreditur, nam cum se se eloquentia studiis Theodorus dedisset, magnamq; in his laudem consecutus esset, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cum fructus colligendus esset, alio animum vocare: præclaram esse speciem tribunalium, illustrem fori gloriam, immensi fructus & pretij coronas & palmas, quæ ex illa arena reportarentur, sed quis se hac cogitatione decipi sinat, cum sibi ponit ob oculos Christi iudicium, atque tribunal? iste, qui nunc à nobis contemnitur, nos sine dubio iudicabit, deinde coram hoc Iudice, atq; ante hoc tribunal excusationes omnes illas, quibus se tueri posset Theodorus examinans, quam inanes sint, & futiles, ostendit. Tum nihil in hoc seculo beatum, nihil optabile demonstrans, immo misera potius omnia, & fugienda, nihil excelsius docet humilitate, in qua, quoniam requiescit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religiosæ vitæ laudes conuersus, eam instar rupis excelsæ ait esse, è qua turbidos mundi fluctus, fœda naufragia, extinctorum cadauera securi ipsi prospiciamus.

Ad extremum nullum esse post hanc vitam pœnitentiæ locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egressis è stadio, ac spectaculis ex more finitis, nullus datur luctum repetendi locus; quamdiu verò in stadio sunt, semper licet sperare palmam; docet, quanto in pretio vita hæc sit habenda, non alia de causa, nisi, vt maligni Dæmonis gladium eiusq; violentos impetus retundamus, atque in hunc modum nobis victoriæ palmam gloriose comparemus.

Nuptiarum igitur & religiosæ vitæ rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato seculo, & thalamo, claustrum reperit, in quo ita religiosè, & sanctè vixit, vt Mopsuestia postea in Cilicia Episcopus creatus sit.

Epistol. ad Demetriadem de Virginitate scrip. an.

Eiusdem electionis exemplum suppeditat nobis S. Hieronymus, cum deliberationem seruandæ virginitatis nobilissimæ puellæ Demetriadis describit: Refert primum vtriusque testamenti exempla, quibus ad id inflammabatur Demetrias, Contrà deinde quomodo à tã sancto proposito eã remouerent, & quasi retraherent (quod multis accidit) mundani quidam timores, suspiciones è se. Metuebat enim, ait, ne Quam, matremq; offenderet, quarum cum incitaretur exemplo, voluntate, & studiis

terreba-

seruebatur. non quòd displiceret eis sanctum propositum, sed quòd pro rei magnitudine optare id, & appetere non auderent. Sic tandem eam apud semetipsam cogitantem & statuentem inducit: *Quid ultra differo? cùm iam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, secretò, & absque arbitris, noctem habens pro solatio, talibus se fertur armasse consiliis: Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pudore defendis? libertate opus est, & audacia. quæ sic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiundo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo sustineres tribunalia persecutorum? Etpaulò post: Rumpe omnes moras, perfecta Dei dilectio foras mittit timorem, assume scutum fidei, lorica m iustitiæ, galeam salutis. procede ad prælium. habet & pudicitia seruata martyrium suum. Quid metuis auiam? Quid formidas parentem? forsitan & ipse velint, quod te velle non credunt. His & aliis compluribus inflammata stimulis omnem corporis cultum & habitum sæcularem, quasi propositi sui impedimèta proiecit. Alia his affinia multa possent afferri, quæ studio breuitatis omittuntur. & hæc satis sunt ad electionis formulas explicandas.*

Cæterùm quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem peruenisse, adducto videlicet ante mentis oculos mortis articulo, & postremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illustratur. Si quidem S. Gregorius Nyssenus est auctor, Ephrem adolescentem, cùm de iudicio, cogitationibus semper occuparetur, mundum, & quæcunque in eo sunt, effugisse.

*Orat. de S.
Ephrem.*

Iosaphat Regis Indorum filius (scribit S. Damascenus) cognita mortis necessitate, quæ omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus est, vt accedente postea Barlaami sanctissimi monachi persuasione non solum sit ad Christi fidem conuersus, sed etiam rege patre, regia, regnoque contempto in Syluas ac antra se abdiderit, vbi sanctissimè, seuerissimèque vixit. Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus est ad regnum fratridenunciandum, vitamque monachi traducendam. Michaël item Paphlagonus Constantinopolitanus Imperator, & posterioribus seculis Vitalis Candianus Venetorum Dux, & Ioannes Picus, comes Mirandulanus, & alij.

*Cap. 5. & 6.
Hist. Iosaphat.*

*Aymoinus lib.
4 cap. 60.*

*Zonaras 3 par.
annal.*

*Sabellicus.
Franciscus
Picus.*

* *
*

De discretione spirituum.

CAPVT XIII.

1. Cor. 12.

EMINIT spirituum discretionis Apostolus, cum recen-
set gratias gratis datas. ex quo intelligitur, reperiri eti-
am posse in peccatoribus. nec mirum. nam consolatio
ipsa, quæ à diuino spiritu in mentem immittitur, pecca-
toribus etiam communicatur. qua de re sic scriptum est apud Ri-
chardum de sancto Victore: *Impij, quibus erit in futuro vœ, hęc quan-
doque etiam intimis donis rescipiuntur. Inimici Domini ait, mentiti sunt ei, &
cibavit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. inimici ergo di-
cuntur, & tamen, non tam ex frumento, quàm ex adipe frumenti saturantur
etiam mystica, & interna percipientes.* Et quidem Deus, quod amoris est,
quod amicitia etiam indignis facit, sed qui gratiam ab eo percipit,
& non se versa vice amicum exhibet respondendo gratia, & dignè ex
hoc operando, inimicum se facit, & ad cumulum damnationis hanc
sibi vertit. id, quod etiam S. Bernardus sentire videtur, eodem ad hu-
ius rei confirmationem adhibito scripturæ loco. Quod quanquam
ita est, vt plurimum tamen donum hoc discretionis spirituum in
sanctis viris inuenitur tantum, quamuis, non in omnibus, quia spiri-
tus diuidit singulis prout vult; cum enim scribit Apostolus: *Spiritualis iu-
dicat omnia, & ipse à nemine iudicatur*, de viro iusto loquitur, & mundis
corde potissimum promittitur lux spiritualis, & visio Dei à Christo
Domino.

Psalm. 80.

Serm. 74. in
Cantic.

1. Corinth. 12.

1. Corinth. 2.

Matth. 5.

Prim. 1. 2. q. III.
artic. 4.

Homil. 29. in

1. Corinth.

1. Thessal. 5.

2. Corinth. 12.

Prudentiam certè requirit discretionis spirituum donum; quip-
pe prudentia quædam spiritualis est, & diuina, institutum vt docet
S. Thomas, sicut aliæ gratia gratis data ad hoc, vt homo instituat in
rebus diuinis, quæ humanam rationem superant: propriè autem ad
explicanda cordium occulta. de quo sic scribit S. Chrysostomus: *Dis-
cretio spirituum significat cognitionem, quis nam spiritualis sit, quis non: quis
Propheta, & quis deceptor. quod & Thessalonicensibus dicebat Apostolus: Prophe-
tias nolite negligere; omnia autem probate, quod bonum est tenete. etenim tunc
nulla falsorum Prophetarum differentia erat, cum Diabolus cum veritate menda-
cium confundere niteretur.* Quare à S. Anselmo Discretio hæc difficillima
appellatur, cum inquit: *Et spiritus malignus, quasi tranquillus agit, ac sine ve-
xatione aliqua corporis assumpto humano spiritu dicit, quod potest. quando etiam
vera dicit, & vtilia predicat ad hoc, vt cum illi in manifestis bonis creditum fuerit,
seducat ad sua. iste quippe discerni non potest, nisi dono Spiritus sancti, non enim*
magnitudo

magnum est, tunc eum dignoscere, cum ad aliqua deuenit, vel perduxerit, quæ sunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis discernitur. dono autem Spiritus sancti in ipso primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continud diiudicatur an malus sit. sed & spiritus hominum, id est, voluntates, hoc dono Dei discernuntur bonæ, à malis.

Porro auctore S. Bernardo sex sunt spiritus quos discernere oportet. Primus est diuinus, de quo Dauid: *Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* Secundus est Angelicus, quem Zacharias Propheta commemorans, ait: *Angelus, qui loquebatur in me.* Tertius est Diabolicus, de quo in Psalmis scribitur: *Immisiones per Angelos malos.* Quartus est humanus: *Quis enim hominum,* ait Apostolus, *scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* Quintus est spiritus carnis, cuius meminit idem Apostolus, cum scribens Colossensibus testatur quosdam inflatos spiritu carnis suæ. Sextus est spiritus mundi huius, quem S. Paulus negat Apostolos accepisse, accepisse autem spiritum, qui ex Deo est. Ex his spiritibus tres perspicue falsi & mali sunt. Diabolicus, carnalis, & mundanus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus. quamuis humanus indifferens potius est dicendus. vtrisque enim, bonis, inquam, & malis adhæret, & seruit.

In vnoquoque autem spiritu duo vt plurimum consideranda sunt: primum est lux aliqua menti illata, quæ proprie dicitur instinctus: secundum est motio voluntatis ad aliquid, & hæc affectio aliqua sit oportet, siue sit amor, & gaudium, siue odium, mæror, & similes affectus, qui in animo gigni consueuerunt, cum præsens adest instinctus. à quibusdam, vt à B. Patre Ignatio huiusmodi omnes animi affectiones communi nomine consolationis, & desolationis appellantur. de vnoquoque nunc est sigillatim agendum.

Serm. de sept. spir. qui de sex spiritibus inscribi debet, s. de septem. Psalm 84. Zachar. 1. Psalm. 77. 1. Corinth. 2. Coloss. 2. 1. Corinth. 2.

De spiritu Diuino, & Angelico.

CAPVT XIV.

DIUINVS spiritus, à sanctis Patribus appellatur etiam locutio Dei, &, inspiratio aduentus sponsi, verbi visitatio, & aliis nominibus, quibus in multis scripturarum sanctarum locis idem spiritus significatur. Est igitur hic spiritus locutio Dei interna, cum aliqua animi commotione, & affectione erga bonum suum coniuncta. de qua S. Bernardus: *Felix, inquit, & beata anima, quæ venas susurrj diuini percipit in silentio, frequenter iterans illud Samuelis, loquere Domine, quia audit seruus tuus.*

Serm. de 7. spir. rit. 1. Reg. 3.

De

Prima regula.
Secunda regul.
post Annor.

De hoc spiritu primam hanc regulam tradit B. Pater Ignatius his verbis: Solius est Dei consolari animam nulla precedente consolationis causa. cum sit hoc proprium Creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere & mutare. causam verò precedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, neq; voluntati nostra quicquam obiectum est, quod eiusmodi consolationem causare, ex se possit. Qua de re sic S. Bernardus: Fateor & mihi aduentasse verbum, in insipientia dico, & pluries: cumq; sepius intrauerit ad me, non sensi. aliquoties cum intrauit, adesse sensi. adfuisse recorder, interdum & presentire potui introitum eius, sentire nunquam, sed nec exitus quidem. nam vnde in animam meam venerit, quòue abierit denud eo dimittens, sed & qua vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, secundum illud: nescis vnde veniat, aut quò vadat. nec mirum tamen, quia ipse est, cui dictum est; & vestigia tua non cognoscentur. Et paulò post: Quæris igitur cum ita sint omninò inuestigabiles viæ eius, vnde adesse nôrim? Vitium & efficax est, moxq; vt intus venit expergescit dormitantem animam meam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumq; erat, & malè sanum. & cætera, quæ suprà retulimus cap. 38. lib. 2. post quæ pergit: Ita igitur intrans ad me aliquoties verbum sponsus, nullis vnquam introitum suum indicis innotescere fecit, non voce, non specie, non incessu, nullis denique suis motibus compertum est mihi, nullis meis sensibus illapsum penatralibus meis. tantùm ex motu cordis, sicut præfatus sum, intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorum. Ex quibus etiam intelligimus, quæ sint signa præsentia Domini animam commouentis, & qui effectus, quantiùc huius diuinæ inspirationis, etiam eum præterierit.

Serm 74 in
Cantic.

Ioan 3.
Psalm. 76.

Cantic. 4.

Isaia 40.

Secunda regula
Lib 5 moral.
c. 23.
Iob cap. 4.

Secunda regula est. Huiusmodi diuinam inspirationem diurnam non esse, sic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: Et cum spiritus me præsentem transiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Nobis, inquit, præsentibus spiritus transit, quando inuisibilia cognoscimus, & tamen hæc non solidè, sed raptim videmus. neque enim in suavitate contemplationis intima diu mens figitur, quia ad semetipsum immensitate luminis reuerberata reuocatur. cumq; internam dulcedinem degustat, amore æstuat, ire super se ipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non possit, quod ardentè diligit, nec tam ardentè diligeret, nisi aliquatenus videret. non ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostra nobis contemplatio, & inbiantibus aperit, & mox infirmantibus abscondit.

Tertia regula.
Serm. 74. in
Cantic.

Tertia regula. Licet diuina spiritus visitatio breuis sit, frequens tamen esse potest. Sic enim S. Bernardus: Præteriens teneri vult, abiens reuocari. neq; enim hoc irreuocabile verbum. it & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subito probans, & ire quidem illi quodammodo dispensatorium,

rium, redire verò semper voluntarium est, vtrumq; autem plenum iudicij. & penes ipsum horum ratio, nunc verò constat in anima fieri huiusmodi vicissitudines euntis & redeuntis verbi, sicut ait: vado, & venio ad vos. reuocatur autem, vt idem Ioan. 14. ante docuerat, desiderio animæ, sed eius animæ, cui semel indulserit suauitatem Psalms. 10. sui, numquid non desiderium vox? & quidem valida: Deniq; desiderium pauperum exaudiuit Dominus. verbo igitur abeunte vna interim & continua animæ vox, continuum desiderium eius, tanquam vnum continuumq; reuertere, donec veniat.

Quarta regula est. Diuinum spiritum non eodem modo omnes Quarta regul. homines afficere, sed prout quisque animo est minus, magisue præparato, atque capaci: Spiritus enim sanctus, ait Richardus de S. Victore, part 2. in Canon. cap. 33. vnicus dicitur & multiplex, quia cum vnus sit, diuersis tamen modis mentes visitat, & afficit. audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus. Duplex igitur est diuini spiritus visitatio, vniuersè loquendo, quia duplex est animorum præparatio, & dispositio, prout quisque similior illi, aut minus similis est. Similibus enim, hoc est, verè spiritualibus illabitur diuinus spiritus, suauiter admodum, & placidè. dissimilibus autem, id est, minus spiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno simul consolationis sensu. Aliquando, inquit S. Gregorius, nos amore, Lib. 5. moral. cap. 20. aliquando terrore compungit, aliquando præsentia, quàm nulla sint ostendit, & ad æterna deligenda desiderium erigit. aliquando prius æterna indicat, vt post temporalia vilescant, aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos vsque, vt alienis etiam malis condoleamus, extendit. Et S. Bernardus: Vides, ait, intuitum Domini, cum in se semper maneat idem, non tamen eiusdem semper efficacie esse, sed conformari meritis singulorum, quos respicit, & aliis quidem incutere metum, aliis verò magis consolationem, & securitatem asferre. deniq; respicit terram, Psalms. 103. & facit eam tremere, cum è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam. Luce. 1. respexit ait, humilitatem ancillæ suæ, quæ verba non plorantis, aut trepidantis sunt, sed gaudentis.

Quinta regula. Peccatores, tepidos, & minus spirituales viros Quinta regul. Diuinus spiritus cum visitat, conturbat primum, post etiam consolatur. hæc sequitur ex ante dictis. quia videlicet cum sibi dissimilibus occurrat, concutit, & frangit, vt similes effectos postea confoletur. Primum quidem, ait sanctus Bernardus, sonans in auribus anime vox diuina conturbat, terret, diiudicatq;. sed continuo si bene aduerteris viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Quid est illud, ait sanctus Augustinus, quod interlucet mihi, & percutit cor meum sine lesione: inhorresco, & inardesco, inhorresco in quantum dissimilis ei sum, inardesco in quantum similis ei sum. Sapientia ipsa est, quæ interlucet mihi discindens nu- Sermo de multiplici & raris. Verbi Dei. Lib. 11. Confess. cap. 9. bilum.

bilum meum, quo me rursus coöperit deficientem ab ea caligine, & aggere panarum mearum.

Sexta regula.

Sexta regula est. Proprium est diuini spiritus consolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim non facit nisi per accidens, prout quisq; ab eo alienior est. quare terror, qui consolationem antecedit, preparatio est, & signum spiritus aduentantis. consolatio autem aduentus ipse & presentia. Sic enim S. Bernardus: *Si non solum compungeris in sermone illo, sed & conuerteris totus ad Dominum iurans, & statuens custodire iudicia iustitiae eius, etiam adesse ipsum iam noueris, praesertim si te in ardescere sentias amore eius, etenim vtrumq; de illo legis, & igne videlicet ante ipsum procedere, & ipsum nihilominus ignem esse. Moyses siquidem de illo dicit: quia Deus ignis consumens est. Differunt autem, quod is qui praemittitur ignis ardorem habet, sed non amorem, coquens, sed non excoquens, mouens, nec promouens, tantum ad excitandum praemittitur, & preparandum, simulq; ad commouendum, quid ex te sis, quod dulcius sapiat postmodum, quod ex Deo mox eris. At verò ignis, qui Deus est, & consumit quidem, sed non affligit, ardet suauiter, desolatur feliciter, est enim verò carbo desolatorius, sed qui sic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicem exhibeat vnctionis, ergo in virtute, qua immutaris, & in amore, quo inflammarius, Dominum presentem intellige: nam dextra Domini facit virtutem, non autem sit haec mutatio dexterae excelsi, nisi in seruire spiritus, & in charitate non ficta, ita vt dicat qui huiusmodi est. concaluit cor meum in tra me, & in meditatione mea exardescet ignis.*

Psal. 33.

Deut. 4.

Psal. 117.

Psal. 38.

Septima regula.

Serm. 57. in

Cantic.

Primò.

Psal. 84.

Psal. 88.

Secundò.

Psal. 92.

Psal. 75.

Matth. 5.

Tertiò.

Psal. 140.

Quartò.

Septima regula. Signa antecedentia diuinam hanc inspirationem multa sunt, pleraq; autem, ab eodem S. Bernardo recensentur. Primò: Si admonitus, inquit, fuero vel foris ab homine, vel intus à spirita, de tuenda iustitia, & seruanda equitate, istiusmodi salutaris suasio erit mihi profectò prænuncia imminentis aduentus sponsi, & preparatio quaedam ad dignè suscipiendum supernum visitatorem: iustitia enim ante eum ambulauit. Iustitia, & iudicium Preparatio sedis, sedis tuæ. Secundò: Nihilominus spes eadem arridebit, si sermo insonuerit de humilitate, vel patientia, seu etiam de fraterna charitate, & obedientia deserenda Prælati: maximè autem de sectanda sanctimonia, & pace, & cordis puritate querenda. Quoniam quidem scriptura ait: Domum Domini decet sanctitudo, & factus est in pace locus eius, & mundi corde Deum videbunt, Idem de aliis virtutibus dicendum est. Tertiò: Sed & si corripuerit me iustus in misericordia, & increpauerit, id ipsum sentiam, sciens, quia emulatio iusti, & beneuolentia iter faciunt ei, qui ascendit super occasum. bonus occasus cum ad correctionem iusti stat homo, & corrui vitium, & Dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus, & conterens, ne resurgat. Quartò: Quod si sermo gratus venit, & placidus, quatenus pulso fastidio cum desiderio audiatur, iam non modò venire sponsus, sed accelerare, id est, cum desiderio venire credendus est: illius namq; deside-

desiderium tuum creat. Quintò: iam etsi ignitum eloquium sentis, atq; ex eo conscientiam vri in recordatione peccati, recordare tunc, de quo scriptura dicit, quia ignis ante ipsum procedet, & ipsum prope esse non dubites. deniq; iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.

Quintò.

Psal. 96.

Psal. 33.

Octava regula. Signa præsentia diuini spiritus, ex eodem S. Bernardo locis antè adductis sunt excitatio animæ, motio, & emollitio, vulneratio cordis, euulsio, destructio vitiorum, adificatio, & plantatio virtutum, roris deuotionis infusio ad ariditatem mentis tollendam, illuminatio tenebrarum, reseratio occultorum cordis, frigoris exterminium, inflammatio charitatis, & perfecta animæ, & facultatum eius omnium in Deum reductio, atq; conuersio. Quod aliis verbis idem Pater sic explicat: Fuga vitiorum, compressio carnalium affectuum, Discussio, siue redargutio occultorum nostrorum, emendatio morum, Denique renouatio, & reformatio spiritus mentis, id est, interioris hominis, præsertim verò amor Dei. Ad hæc addit idem hæc verba: Porrò hoc igne consumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, si iam emundata ac serenata conscientia, sequatur subita quedam atq; insolita latitudo mentis, & infusio luminis illuminantis intellectum, vel ad scientiam scripturarum, vel ad mysteriorum notitiam: quorum alterum propter nos oblectandos, alterum propter adificandos proximos, reor dari, oculus respicientis proculdubio est iste, educens quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.

Octava regula.

Ser. 57 in Cant.

Nona regula. Diuina visitatio non intelligitur perfecta, & plena, nisi, ad instinctum, & lucem mentis accedat voluntatis motio, & conuersio in Deum. quod idem S. Bernardus egregiè colligit ex proprietatibus sponsi cœlestis duabus: Comparatur enim caprea & ceruorum hinnulo: Quia, inquit, caprea oculos habet veritas, & gratia hinnuli hilaritatem, vtraq; res necessaria mihi. & veritas quidem, cui abscondi non possim; gratia autem, cui nolim, alioquin sine alterutra visitatio plena non erit, cum & illius seueritas absq; hac onerosa, & huius hilaritas absq; illa dissoluta videri possit. amara est veritas sine condimento gratia, sicut absq; veritatis freno leuis & nesciens modum, plerumq; & insolens ipsa deuotio.

Nona regula.

Ser. 74 in Cant.

Quæ hæctenus diximus de spiritu diuino suo modo conueniunt ex parte spiritui, siue inspirationi Angelicæ: sic enim scribit idem S. Bernardus: Horum duorum spirituum quis loquatur, nec discernere facile est, nec ignorare periculosum. præsertim cum certum sit Angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed Deum esse, qui loquitur in ipso.

Ser. de septem

spirit.

Decima regula. Quanquam diuina inspiratio gratis fit, est tamen ingentibus desideriis, & votis expetenda. rogandusque sponsus est, vt descendat in hortum suum. Et in primis diligentissimè est excolenda anima virtutum optimarum exercitatione: Arguit nos pro certo, ait S. Bernardus, negligentia & incuria ipsa inopia nostra, nam si quis nostrum integrè

Decima regu-

la.

Ser. 57 in Cant.

Eccles. 39.

Isaia 40.

Psalms. 24.

Psalms. 15.

Psalms 23.

& perfecte iuxta verbum sapientis, cor suum tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecetur, simulq; votis omnibus studeat secundum Isaiam Prophetam. parare vias Domini, rectas facere semitas Dei sui, cui cum Propheta sit dicere: oculi mei semper ad Dominum, & quia prouidebam Dominum in conspectu meo semper, nonne hic accipiet benedictionem a Domino, & misericordiam a Deo salutari suo? visitabitur profecto frequenter, nec unquam ignorabit tempus visitationis sue, quantumlibet is, qui in spiritu visitat, clandestinus veniat, & furtiuus, vt potè verecundus amator.

Part. 2. cap. 33.
in Cant.

Sed non solum antequam veniat, rogandus est Dominus, vt veniat, sed postquam adest summo studio retinendus iisdem virtutibus, & precibus, vt qui instituere, & dirigere incepit, ipse perficiat, edoceatq; quibus exercitationibus pergendum sit proficienti, vt ei indies magis placeat, & obsequatur: Et cum loquitur spiritus, ait Richardus de S. Victore, inter audiendum, rogandus est, vt audientem ducat, & qualiter meditationes dirigenda sint, doceat: offerunt enim se tunc meditationes spirituales, ita vt mens sedeat, quasi rex, circumstante se harum exercitu. Regere itaq; has debet, & discernere, quam potissimum admittat, in qua se magis exerceat, & quandiu vnicuiq; inhareat, quando de ista ad istam transeat. Ferculum enim est quelibet meditatio, quia pascit mentem, sed vt deuotio ipsa accendatur, cum sapor cessare iam coeperit, vt aliter aliud assumitur, ad aliam ergo meditationem conuertere, qua vicinior se obtulerit, & quam precedenti similem, & non diuersam nouerit. Et paulò post: Cordis consolatio, & spiritualis resectio Dei quidem donum est, sed cooperari te oportet huic dono, & prudenter in eo exerceri.

De spiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

C A P V T X V.

Ser. de septem
spirit.

DE tribus spiritibus Diabolico nimirum Carnali, & Mundano, sic scriptum apud S. Bernardum: Hi duo spiritus carnis scilicet, & mundi sunt satellites magni illius Principis tenebrarum, vt dominetur spiritus nequitiae, hoc est, Diabolicus spiritus Carnis, & spiritus huius Mundi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur, ne credamus ei, quoniam sanguinem sitiunt, non quidem corporum, sed quod grauius est, animarum. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, à sermonibus eorum cognoscemus eos, & quis spiritus sit, qui loquatur, ipsa suggestio declarabit. semper enim spiritus carnis mollia, spiritus Mundi vana, spiritus malitiae semper amara loquitur. Quoties ergo importune, vt assolet carnalis cogitatio mentem pulsat, verbi gratia, cum de potu, de cibo, de somno, ceterisq;

ruzq; similibus ad carnū curam pertinentibus cogitantes humano quodam inarde-
 scimus desiderio, certum sit nobis, spiritum carnis esse, qui loquitur, & tanquam ad- *Matth. 2.*
 uersarium repellamus eum, dicentes, vade retrò Satana, quoniam non sapiš, quæ
 sunt Dei, sed magū sapientia tua inimica est Deo. Cū autē non de illecebris carnis,
 sed de ambitione seculi, de iactantia, & arrogantia, ceteriq; similibus cogitatio
 vana versatur in cordibus nostris, spiritus mūdi est, qui loquitur, longē perniciosior
 hostis, & maiori sollicitudine repellendus. Interdum verò satellitibus istis terga ver-
 tentibus, Princeps ipse habens iram magnam tanquam leo rugiens insurgit aduer-
 sus nos, cū videlicet non ad voluptatem carnis, aut seculi vanitatem, sed ad iram,
 ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur, importunē
 ingerendo, si quid minus amicabiliter, minusue discretē factum videtur, aut di-
 ctum, si qua denique aut in signo, aut in opere quolibet data videtur indignationis
 occasio, materia suspitionis. huic ergo cogitationi nō aliter, quā ipsi Diabolo resi-
 stendum est, nec aliter ab ea, quā ab ipsa perditione cauendum. scriptum est enim; *Luce 21.*
 in patientia vestra possidebitis animas vestras.

Quot modis verò, aut quibus malignus spiritus hominem aggre-
 diatur, satis iam diximus duobus superioribus libris. Addi tamen
 adhuc possunt ad ante dicta ea, quæ affert Richardus de S. Victore de *Prima parte in*
 variis tentationibus: De quibus sic scribit: *Psal. 90.* Septem sunt genera tentatio-
 num. Prima est importuna, Secunda dubia, Tertia subita, Quarta occulta,
 Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna est quæ pro-
 caciter insistit; dubia, quæ animum ambiguitatis nubilo inuoluit, subita, quæ iu-
 dicio rationi, præuenit, occulta, quæ deliberationis considerationem præterfugit,
 Violenta, quæ vires mentis transcendit, fraudulenta, quæ animum seducit, perple-
 xa, quæ variis impetit vitiis. Et hi septem tentationum modi possunt esse simpli-
 ces, & impermixti, & compositi, atque permixti, ita autem se habent, vt secunda
 sit grauior tentatio, quā prima, tertia quā secunda, & ita deinceps, quæ sequi-
 tur, quā ea, quæ anteit. Importunæ tentationis est animum semper inquietare,
 & nunquam quietum permittere. dubia autem tentatio animum exagitare con-
 suevit, & vagum semper, & profugum facit: quid enim aliud timorem nocturnum
 putamus efficere, quā animum timidum, & trepidum reddere, & vbi nihil time-
 ri oporteret, summo horrore concutere? fugit enim eiusmodi anima nemine perse-
 quente, & cū pax sit, semper suspicatur bellum. subita tentationis est animum
 sauciare, delectationisq; iaculo affectum transfigere. & quid aliud expectari opor-
 tet à sagitta volante? Occulta tentatio ex ea parte qua præualet, animum semper
 excacare solet, in tenebris semper perambulans & omne negocium suum in te-
 nebris explicans. Violentæ tentationis est animum semper violenter opprimere, &
 funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare solet. Quid namque
 aliud Demonium meridianum faceret, quā animum infatuare, vel in furorem
 vertere? Perplexæ tentationis est animum semper dilaniare, dissipare, distrabere.

Prima itaque tentatio inquietat, secunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excecatur, quinta eneruat, sexta infatuat, septima dilaniat.

Spiritus porrò diabolici est his omnibus tentationum rationibus uti aduersus proficientem, maximè verò fraudulenta, qua ut solet, transfiguratur se in Angelum lucis, & virtutis speciem obiciens, clam vitij alicuius iaculo, cor transfigit. & quia secundo libro astutias decem diabolici spiritus aperuimus, nunc vnã tantum recensendam putauimus, quam S. Chrysostomus explicat eleganter. ea autem est, qua utitur aduersus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim si in calamitate sint, non statim initio adoritur, sed cum eos fractos iam vexationibus, & tormentis finem tantarum miserationum auidè expectare cognoscit. accidit enim tunc, ut suo impulsu homines penè cadentes, omninò præcipitet. sic itaque scribit: *Diabolus aduersus Iob non perditis bobus, neque asinis, neque camelis, neque domo diruta, neque filij ruina obrutis, hac usus est fallacia: sed tacet adhuc, & cessat, considerata athletæ fortitudine: sed cum vermium fons scaturiebat, & putrida cutis decidebat, & consumptæ carnes saniem grauiter fetentem efflabant, & sartagine & fornacibus, & omni flamma miserius eum Diaboli manus consumebat, fera omni crudelius vndique eius corpus deuorans; Cum diutius is esset hac calamitate confectus, tunc uxorem subornat. nam si in calamitatis principio accessisset, non sanè eum inuenisset ita eneruatam, neque ita posset exprobrare calamitatem, & tanta loqui audacia. nunc autem cum videret, ob temporis longitudinem, & sanitatis, quàm cupidissimum, & malorum finem maiorem in modum desiderantem, tunc accedit, & ait; quousque consumeris? Grauis rhetor ad decipiendum eos, qui inconsultiores sunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.*

De spiritu humano, siue naturali.

CAPVT XVI.

Prima parte in
Cant. cap. 33.

DE humano siue nostro spiritu, sic scriptum est apud prædicatum Richardum: *Habet etiam cibum homo ab ipsa natura, quia hæc iucundior pascit cibo dulcedinis, habet & à causis accidentibus, reficiunt enim prospera, dum succedunt. non est cibis iste spiritualis, quo reficit Christus, attamen plerumque cibis est imperfectorum, & olus infirmorum. & sæpe vtiliter pascit hoc olus infirmos: sicut dicit Paulus: qui infirmus est olus manducet, leuigat enim, & curat ex parte morbum accidia, quam paritur mens ex inopia gratiæ. O quàm frequenter imperfecti, & ignari gratiæ mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moueri se putant spirituali*

Rem. 14.

rituali consolatione? quam sepe ab inimico, vel à proprio corde aliquid sentit homo, & à Spiritu sancto hoc esse credit? Et quid mirum si in deuotione semisceat inimicus, & falsa loquatur, qui in ipsis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à suo spiritu aliquando dixerunt, quod à Spiritu sancto se dicere crediderunt? non ergo debet homo sequi cordis sui cogitationem, vel experimentum, cum in huiusmodi quosdam Prophetas nouerit interdum fuisse deceptos. nec solùm hæc pericula cauere oportet in statu peccati, sed etiam in ipsa gratia prudenter quid gerendum fuerit, est attendendum. Cum Sapientia bibe vinum ait Salomon, vino gratiam *Eccles. 31.* significans. & item legitur, quod Spiritus sanctus aufert se à cogitationibus, quæ *Sap. 1.* sunt sine intellectu.

De eodem Spiritu loquens S. Bernardus: Fit aliquando, ait, vt Spiritus *Ibidem.* noster, à quolibet horum trium crebro superatus & addictus illi in suam ipsius perniciem (heu) vices illius agat, vt iam sine omni alterius Spiritus suggestione, ipsa ex se anima, aut voluptuosas, aut vānas, aut amaras pariat cogitationes. iam vero non faciliè arbitror posse discerni, quando noster ipse loquitur Spiritus, quando loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, quicumque loquatur, dum vnum, & idem sit, quod loquuntur? quid refert loquentis nosse personam, dum constat perniciosum esse, quod loquitur? si inimicus est, resiste viriliter inimico, si tuus ipse Spiritus est, argue eum, & miserabiliter plange, quod in tantam miseriam, & tam miserabilem deuenerit seruitutem. Obseruetur igitur finis inspirationis, quo nimirum modo terminetur, & quem quasi sonum referat cadendo. inde enim intelligitur, qualis sit. si enim sonat mollia, caro, si vana, mundus, si amara, diabolus est. qui quantumlibet caput suæ suggestionis abscondat, exitu ipso quasi cauda serpens agnoscitur.

De eorundem spirituum, diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris scriptoris, & sanctorum Patrum.

CAPVT XVII.

N CID I ego ante viginti annos in librū quendam manu scriptum Bibliothecæ Genuensis Collegij nostri, quem nunquā postea etiam diu quæsitum videre licuit. huius erat inscriptio liber de instinctibus Magistrī VVilhelmi de Vvmaria. Eius summas rerū atq; sentētiās iam tunc collectas, vt ad rē præsen-

præsentem pertinentes visum est hîc adscribere verbis eius expressas, & alicubi etiam & Scripturarum, & sanctorum Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas. sic igitur habent:

Quadruplex est instinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, naturalis.

Diuinus.

1.

Diuinus instinctus quadruplici signo cognoscitur, si inuitet Primò, ad exemplum Christi, & Sanctorum. Secundò si ad humilitatem.

2.

Tertiò si ab exterioribus vocet ad interiora, & colligat cor, vt sic magis sit dispositum ad vnionem cum Deo. Quartò si id, ad quod inuitat, sit eius virtutis & roboris, vt animam maiore virtutum opulencia reficiat, & compleat.

3.

Angelicus.

1.

Angelicus instinctus quadruplici quoque signo dignoscitur. Primò quidem initio terrefacit, post in fine consolatione adfert. Quod perspicue cernitur in congressu, Angeli cum beatissima Virgine Dei genitrice Maria, quæ primò *conturbata est in sermone Angeli*, sed tandè ait: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Secundò initio abscondit se, in fine verò se ostendit, & prodit. id quod ex historia Tobiaè aperte intelligitur. Tertiò inuitat semper ad bonum, quod si aliquando Abraham inuitauit ad mortem Isaac innocentis, & ea tunc non fuisset mala, quia à Deo fuisset, qui auctor est, & Dominus vitæ; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eam patrari, vt postea patrata non est, sed vt illustrior esset Abrahæ obedientia, quæ magnum bonum est. Quartò excitat bonam voluntatem in incipientibus quidem ad dolorem peccatorum, efficitque vt illis cadant peccatorum catena, vt B. Petro, cum tenebatur in vinculis: in proficientibus autem ad feruorem. perfectos verò reficit interne dulcedinis prægustatione, quorum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ, quem Angelus prius excitat, postea pascit.

Luca 1.

2.

3.

Genes. 22.

4.

Ahor. 12.

3. Reg. 19.

Diabolicus.

Primò.

Diabolicus instinctus discernitur à diuino quadruplici signo. Primò quia id ad quod Diabolus instigat, semper est contrarium exemplis Christi, & Sanctorum. ratio est, quia Diabolus est Christi hostis, & ex directo aduersarius. est enim Christus speculum diuinæ veritatis, candor paternæ claritatis, & fons æternæ felicitatis. Diabolus pater mendacij, princeps tenebrarum, & auctor mortis æternæ. qua de re S. Gregorius in moralibus.

Lib. 34. moral. cap. 18.

Secundò.

Ibidem.

Secundò id, ad quod diabolus instigat, eleuat hominem ad animi magnitudinem, siue tumorem mentis: *Ille*, inquit S. Gregorius, *nihil aliud mentes sibi subdit as docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese, & contra potentiam conditoris erigere. siquidem iniquitatem*

ratem in excelsis loquuti sunt, ex quo, inquit VVilhelmus, tres defectus *Pfal. 72.* existunt: Primò enim, qui huiusmodi sunt facillè rixantur. Secundò agrè ferunt reprehensiones. Tertio defectus ita firmiter horum animis defiguntur, vix vt euelli possint.

Ad hæc tertio id, ad quod Diabolus instigat hominem, à corde *Tertio.* proprio, magis abstrahit, & elongat. Quod idcirco ab eo fit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, deniq; minus sentiat diuinam præsentiam. nam *cùm Deus, vt ait S. Augustinus, sit magis vicinus animæ, quàm anima sibi, qui magis elongatur, à corde, minus sentit Deum.* Ideo dicit Scriptura: *Redite præuaricatores ad cor, & hoc ipsum est, quod dixit* *Isaia 46.* Dominus Petro: *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum.* Ob hanc causam docet S. Chrysostomus, vt Deum semper præ oculis habeamus: *Si Deum, inquit, assidue in oculis feremus, Diabolus nos non adorietur: sicut enim se frustra laboraturum, sed si aberrantes, ac sine freno palantes viderit, sumpto à nobis exordio, poterit nos, tanquam oues scabiosas, à grege summotos depellere.* *Luca 22. Homil 4. in 1. cap. ad Rom.*

Quartò. id ad quod Diabolus instigat hominè in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quasi exuit, abiicitque ad creaturas, & terram. Si quidem diuinus instinctus, vt dictum est, mentem humiliorrem reddit, accendit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione. Contrà verò instinctus Diabolicus mentem reddit superbiorrem, eamque ab amore Dei deprimit, & priuatam gustu diuinæ dulcedinis abire facit post amorem, & consolationem creaturarum. quamobrem idem S. Chrysostomus alludens ad id, quod legitur in Scripturis de serpente: *Terram comedes, & super pectus tuum gradieris, sic scribit de Diabolo: Ab inferiori loco nobiscum depugnat Diabolus. & tamen, vel sic victor euadit. cuius rei causa est, quod nullum studium adhibemus, quo ipsi illius plagis nos altiores collocemus: neque enim ille potis est admodum se sursum attollere, sed deorsum trahitur serpentis formam gerens. Quid est autem ab inferiori loco depugnare? nempe à rebus, que intra nos sunt digladiari, à voluptate, à diuitiis, denique à secularibus quibusuis rebus.* *Gene 3. Hom 2. in ca. 4. Rom.*

Diabolicus instinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici *Primò.* item signo, Primò enim consolatur, & delectatione animum complet: post verò affligit, & cruciat, hoc est primo aspectu, & ingressu letificat animam, vt oculos rosa, sed in progressu cum iam tangitur, pungit. quod sanè intelligendum est de instinctu Diabolico, cum incidit in hominem segnem, & sibi similem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim *Reg. 7 posteriorum de discernendis spiritibus.* ingreditur Dæmon in talem animum, tanquam in propriam, & apertam domum cum quiete. postea verò ita exagitat hominè quem possidet, vt etiam laqueum desperationis illi iniiciat. quod accidit Iudæ

Proditori, quem sine dubio primo blandè accepit Diabolus, & intrauit, Deinde verò mirè vexauit, & ad vltimam vsq; perniciem deduxit.

Secundò.

Secundò initio securitatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum visum est in eodem Iuda. ex qua re duo illi insignes defectus existunt, præsumptio malum non cauendi, & torpor, & diffidètia in melius proficiendi. legatur epistola S. Chrysofomi, qua conatur reuocare Theodorum lapsum, docet enim multis verbis, Diabolum nihil magis appetere, quàm post indulgentiam hominem in desperationis præcipitium trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentia coniuncta esse pusillanimitas, tristitia, & mæror, mentis obscuritas, & tenebræ, quod idè S. Chrysofomus elicit, ex illis Psalmi verbis: *Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi.* illa omnia dicès à Diabolo in animo creari. Et alibi scribit idem: *Omni actione diabolica, potentiorum esse ad nocendum mæroris magnitudinem: nam & demonem, quoscumque superat per mærorem superare, quare si mærorem auferamus, nihil à demone quenquam ladi posse.*

Epist. priore.

Psalm. 135.

Li 3. de pronid. paulò ante finem.

Tertià.

Tertiò instinctus in specie, & fortassis re ipsa bonus nunquam securus est, an bonū exitum fortiri debeat propter Diaboli dolos, quare dispiciendum est diligenter initio, in progressu & in fine ipsius instinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. *Potest enim fieri, vt S. Bernardus aiebat, vt in fide humilitatis instinctus diabolicus efficiatur Angelicus.* quare sicut apis dulcedinem à flore fugit, vbi verò terrestre itatem eius sentit, discedit, sic Dei seruus quicquid boni reperitur in Diaboli instinctu discernit, terrestre itatem Diabolo relinquit.

Quartò.

2. p. hist. tit. 24. cap. 2. § 2.

I. Reg. II.

Quartò instinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatē. quare refert S. Antoninus, S. Franciscum, Ruffino, qui consenserat Diabolicæ illusioni, dixisse: *Ad hoc debes recognoscere hostem, seu aduersarium humani generis fuisse eum, qui tibi apparuit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat. quod est proprium eius officium.* Extinguit autem Diabolus in primis charitatem, qui est oculus dexter, quē Naas volebat eruere iis, qui erant in Iabes. sicut enim venenum statim ad cor dirigitur, sic Diabolicus instinctus statim ad necandam charitatem, & voluntatem: & sicut carens oculo dextro est inutilis ad bellum, quia sinistrum Clypeo tegit, sic qui bona voluntate & charitate spoliatus est, bello spirituali nullo modo idoneus est. oculum autem hunc Diabolus eruit incautis patenter, & sine fraudis integumento, cautiorebus verò latenter, vt, verbi gratia, amorem carnalem vestiens amore spirituali. nam vt ait S. Augustinus: *Amor spiritualis generat affectuosum, affectuosus obsequiosum, obsequiosus familiarem, & familiaris sepe generat carnalem.* quo casu accidit illud Apostoli, vt cum spiritu cæperit quis, carne deinde, consumatur.

Galat. 3.

De comparatione eorundem spirituum cum in-
stinctu naturali secundum doctrinam
eiusdem Recentioris.

C A P U T X V I I I.

ERGIT idem VVilhelmus, confertque naturalem instinctum cum reliquis in hæc verba: Homo inquit proficiens, vel proficit in augmento scientiæ, & cognitione veritatis, vel in augmento sanctitatis, & gratiæ. vtrobiq; bene considerandus est instinctus. nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur ob lumen naturale, putans esse gratiæ, quod est nature: vtrumque enim lumen dicitur Deum super omnia diligendum. quare cum elicitur actus dilectionis, non potest esse certus homo, hoc ne sit instinctu gratiæ, an instinctu naturæ. Vnde est, vt nemo sciat amore ne, an odio dignus sit. Discernendus est igitur motus naturæ à motu gratiæ triplici signo.

Eccles. 9.

Primum signum est, cum natura mouet ad cognitionem veritatis ea cognitio est talis, vt spargatur per multa phantasmata, nec recolligatur ad mentis vnitatem, at conatus gratiæ tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo. ex quo sequitur, vt homo naturali ductus instinctu, studeat loqui verba rara, grandia, subtilia, & que stuporem inducant, instinctus autem gratiæ spiritu illud solum vult, & loquitur, quod illum iuuat ad hoc, vt mens magis cum Deo coniungatur. ex quo etiam efficitur, vt verba, que dicuntur ex instinctu naturali, licet magna sint in se ipsis, fructu tamen exigua sint, contrà verò illa, quæ à diuino spiritu proficiuntur. & hoc illud est, quod ait Apostolus: *Scientia inflat,* *charitas autem edificat,* qua de re S. Chrysostomus sic habet: *Omnia verba diuina, quamuis rustica sint, & incomposita, viua sunt, quia intus in sensibus suis habent positam veritatem Dei, quasi sanguinem in venis inclusum, & idè viuificant audientem. sicut testatur B. Petrus, dicens: Quò ibimus? verba viua habes. omnia autem verba secularia. quoniam non habent in se virtutem Dei, quamuis composita sint, & ingeniosa, mortua sunt.*

Primum signum.

1 Cor. 8.

Homil. 46. in

Matth.

Ioan. 6.

Secundum signum est proximè positi ratio. Instinctus naturæ destrahit & spargit mentem ad multa phantasmata, quia querit gloriam hominum, qua inflatur: amat enim sciri, qui talis est, nec eius scire aliquid est, nisi eum scire hoc sciat alter. at scientia, quæ est ab instinctu diuino quærit gloriam solius Dei, & placere illi. idè est quasi lux splendens, & crescens vsq; ad perfectam diem. quæ prorsus est differentia scientiæ Sanctorum & Philosophorum.

Secundum signum.

Gen. 17.

Prouerb. 4.

Tertium signū.

Tertium signum. instinctus naturalis facit hominem tepescere in voluntate proficiendi, & minuit diuinum ardorem. Instinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiæ. Quare qui naturali ducuntur instinctu, si aliquem sensum, siue conceptum à Deo recipiunt, ita illum per diuisiones extenuant, vix vt eius saporem percipiant: Contrà verò qui instinctu diuino sensum bonū aliquem concipiunt, eo inflammantur toti ad vnionem cum Deo. ex his intelligitur diuersitas motuum, à quibus impulsī Philosophi & Sancti libros suos scripsere. hi nempe ex pleno feruore deuotionis, illi ex proprio sensu. vnde verba Sanctorum sunt sapida, non item Philosophorum; ex quo etiam efficitur, vt si quis ponderaret verba Sanctorum secundum plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, si esset tentatus, refrigeraretur, si indeuotus accenderetur, si feruens, efferuesceret adhuc magis, quæ omnia longè absunt à lectione scriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augmento gratiæ & sanctitatis, impugnat à natura. primum quātum ad dona gratuita interiora, in quibus sanctitas consistit: secundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutum effectu exercetur.

Primum donum.

Circa primum tria sunt dona gratuita interiora. Primum, vt homo meditetur beneficia diuina sibi iugiter concessa. Secundum, vt in virtuosis exercitiis dulciter delectetur. Tertium vt in mentalibus delitiis diuinæ contemplationis, & vnionis voluptetur.

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum consistit in tribus. Primò quidem in meditatione acerbitatis passionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiae, & pietatis, qua toties à malis liberamur: Tertiò in meditatione vbertatis diuinorum charismatum, tam in præsentī, quàm in futura vita.

Naturalis igitur instinctus impugnat in meditatione hoc ferè modo, contingit enim aliquando, vt diuinus instinctus illabatur homini, simulq; subrepat ac subintret naturalis, vt hominem auertat ab ipsa meditatione suggerens aliquam rem bonam cum propria complacentia. diuini enim instinctus proprium est suggerere mortificationem omnium affectuum, & abstractionem ab amore terrenarum rerum, & sui ipsius, & ad id magnoperè vrgere. Quare si homo sequitur hunc instinctum, defatigantur, & debilitantur valde naturalia impura, imò & ipsa natura, quod egregiè docet S. Gregorius in illa verba Iob: *Requieuerunt fessi robore. Qui enim, ait, in auctoris sui amore roboratur, quò magis in concupita Dei fortitudine conualescunt, eò à propria virtute deficiunt, & quo robustius aeterna appetunt, eò à temporalibus salubri deflectione lassantur.*

*Lib. 4. moral.
cap. 30.*

Hinc

Hinc Psalmista amore sui robore fessus dicebat: Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum supersperavi. Et paulò pòst: Qui ad appetenda eternitatis atria accenditur, dignum profectò est, vt ab hoc temporali amore lassetur, vt tanto frigescat ab studio seculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei: quem scilicet, si perfectè arripit mundum etiam planè derelinquit, & eò funditus temporalibus moritur quò ad supernam vitam altius afflatus eternitatis animatur. & vt intelligamus defectum hunc diuino instinctui adscribendum esse, addit idem: An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat, anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est? Quia nimirum mens dum occulta locutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata ipso, quo absorbetur desiderio liquatur, inde se apud semet ipsam fessam inuenit.

Cùm hæc ergo ita se habeant, naturalis instinctus sua propensione, & motu repugnat effectui diuini instinctus tãquam sibi laborioso, & noxio, & abducit mentem à cogitationibus illis mortificatiuis naturæ, ad alia meditando, in quibus natura refrigeretur, ex quo existunt duo defectus: prior est diminutio feruoris, & desiderij proficiendi: posterior est extinctio dulcedinis veræ deuotionis. quæ causa est, vt perfecti viri pauci sint, quia pauci sunt qui nõ laborent hoc fluxu volubiliu cogitationum. Oporteret igitur, vt vbi est instinctus diuinus, aut quo inclinatur, illuc concurrerent cogitationes mentis, iuxta Ezechielis dictum: *Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur animalia,* hoc est vires inferiores, & rotæ pariter sequentes ea, id est, cogitationes volubiles, & vires animæ omnes, præsertim omnium volubilissima voluntas. attendendus est ergo maximè diuinus instinctus, & sequendus quàm diligentissimè. & eo abeunte humilissimè Deo agenda gratiæ, vt vnde exeunt flumina, reuertantur.

Secundum verò donum quod diximus positum esse in iugi delectatione actuum virtuosorum, perficitur ex tribus: Primò, ex vigore deuotæ orationis, per quam mens in Deum eleuatur: est enim oratio mentis in Deum eleuatio. nec solum eleuatur, sed quasi suspenditur per eleuationis continuationem, propter quod à Dionysio oratio aureæ catenæ comparatur. Secundò ex feruore internæ deuotionis, in qua se mens exercet, quam homo assequitur feruido conatu, quia secundum S. Augustinum *magnitudini doni respondere debet magnitudo desiderij.* Tertio ex vigore gratificæ refusionis, qua mens Deum laudat de acceptis. Instinctus naturalis impugnat tria prædicta. immittendo curiosa, circa quæ mens vagetur, & priuetur vigore orationis, & feruore deuotionis, & consequenter Dei laudatione.

Tertium verò, quod est in diuinis deliciis delectari, assequitur homo ex tribus, Primò abstractione à sensibilibus, & exterioribus rebus,

Psalm. 118.

Cantic. 5.

Ezech. 1.

Ecclesiast. 1.

Secundum donum.

1.

2.

3.

Tertium donum.

1.

rebus, & erectione mentis in Deum, qua eum quasi complectitur, & in eo quiescit. sicque impletur illud, quod scriptum est: *Intrans in domum meam conquiescam.*

2.

Secundò assequitur homo idem donum per sui ipsius intimam recollectionem, & perfectam mentis simplificationem. nam secundum S. Augustinum, *solo purissimo, & simplicissimo mentis oculo attingitur gustus diuinæ pietatis.* ratio est quia simplicitas animæ est quædam imago exëplata, & educta ex simplicitate diuina, vnde habet conuenientiam cum suo exemplari. similitudo autem est causa vnionis. Vnde

Lib. 12. Confess. cap. 16.

idem S. Augustinus: *Dimittam foris sufflantes in puluerem, & excitantes terram in oculos suos, & intrem in cubile meum, & cantem tibi amatoria, & non auertar donec in eius pacem colligas totum, quod sum, à dispersione, & deformitate hac, & conformes in æternum.*

3.

Postremò assequitur idem homo per ignitæ charitatis transformationem. amor enim Dei mentem eò ducit, vt Deo omnimodo velit se conformari, nec ab eo vllò modo deficere. Vnde S. Bernardus: *Oculus amorosus sine intermissione intuetur speculum diuinæ claritatis, & summo perè cauet, ne vel leuiter vnquam aliquid faciat, vel concipiat, quod oculos diuinæ Maiestatis offendat.* Quare mirum non est, si diuina præsentia talem mentem pascat interno gustu.

Naturalis autem instinctus impedit delectationem diuinæ præsentia, ingerendo aliquid cogitandum vel appetendum, quod quidè spirituale sit, sed non ita Deiforme. Quare licet non abstrahat animam, à Deo, separat tamen ab immediata coniunctione cum diuina præsentia, & ideò est eius motus diligenter obseruandus: nam non caret sagacitate sua, & quidem multa, siquidem *prauum est cor hominis, & quis cognoscit illud? ego Dominus.* quia videlicet solus Deus scrutatur istas cordis humani prauitates, & solus eius instinctus discernit eas, cum residet in mente sancta, & pura à delectationibus. ob id etiam dicitur in Apocalypsi: *Qui vicerit, dabo ei calculum nouum,* hoc est, influxum diuini luminis, *& in calculo nomen nouum,* hoc est, nouam cognitionem: *quod nemo nouit, nisi qui accipit.* atq; hæc est vera causa cur tam pauci sint perfecti: quia videlicet pauci sunt, qui cum peruenerint ad aliquam coniunctionem immediatam animæ cum Deo, nõ auertant cor ad alia, & si spiritualia, impulsu sagacitatis, & prauitatis cordis, siue naturalis instinctus. quod ideò est, quia pauci sunt, qui permittant se abstrahi, & annihilari in suis desiderijs, & totum suum affectum transformari in Deum, ab amore etenim naturali recuruatur homo ad seipsum, & naturalis instinctus quærit vias, quibus hanc annihilationem refugiat.

Hierem 17.

Apocal. 2.

Quod verò attinet ad exercitia exteriora. Notandum est, exercitationem virtutum positam esse in tribus, in feruente desiderio omne virtutis bonum, quod Deus dederit, pro eius gloria liberè exercendi. In sui deiectione, qua putat, se nihil adhuc esse adeptum, respectu eorum, quæ sibi adipiscenda supersunt, & quæ sperat se adepturum. In feruente deniq; desiderio ferendi omne malum, quod Deus in miserit.

1.

2.

3.

Instinctus naturalis aduersus hæc omnia pugnat suo modo. aduersus primum quidem per bonorum operum modicam appretiationem. si quidem hæc appretiatione nascitur ex lumine supernaturali, quod facillè repellit, aut negligit saltem facto, natura.

Contra primum.

Aduersus secundum pugnat faciendo hominem desidiosum, & negligentem in bono, ex quo existunt tria magna mala. Primum obtenebratio luminis rationis, quo fit, vt qui huiusmodi sunt, semper querant quæ sua sunt. Secundum est reluctatio diuinis inspirationibus: Tertium deniq; impugnatione aduersus animæ bonum præcipuum, quod est virtus. Eos qui huiusmodi in statu sunt, superfluum est diabolicis suggestionibus fatigari: ipsi enim se ipsos impugnant, & contra se ipsos vice Diaboli funguntur. est igitur perpetuò fouendus feruor desiderij exercendæ virtutis, & in via spiritus semper proficiendi, quod etiam Dominus optare se ostendit, cum dixit: *Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, id est, vt cum tanto feruore possitis elicere opera vestra, vt de vobis gaudeam.*

*Contra secundum.**Ioan. 17.*

Postremum autem illud, quod est de malorum perpersione, naturalis instinctus impugnat per allegationem innocentie propriæ, aut iam peractæ sufficientis satisfactionis de præteritis peccatis. est enim naturæ proprium nil velle pati, aut certè, quam minimè potest. Verus autem proficiens contrarium fouet desiderium, quod est, à diuino instinctu, nimirum pati velle, etiam si esset innocens, & planè iam satisfecisset pro antiquis culpis (quamuis quis est hic?) hoc saltem nomine, vt se Christo cõformet, qui pro nobis passus, *nobis reliquit exemplum, vt sequamur vestigia eius.* In hoc enim summa dignitas est hominis, & more Mardochei sic honoratur, *quem celestis rex voluerit honorari,* induitur nimirum vestibus regiis, hoc est, Christi assimilatione, deinde imponitur equo de sella regis, hoc est, Christi mansuetudini, humilitati, & abiectioni, cui assimilatur per imitationem passionis, etiam iniuriarum, & probrorum, si sit opus ea, pro eius amore tolerare, deniq; coronatur diademate æterni gaudij.

*Contra tertium.**1. Pet. 2.**Esther 6.*

Ex quo intelligimus rem dignissimam consideratione naturalem instinctum semper deprauare meditationes nostras tum suadendo,

vt

vt eligamus materiam à vitæ, & mortis Christi Domini mysteriis remotam, vt ita nos abducat ab iis, quæ ad patiendum alliciunt, tunc efficiendo, vt si Christi mysteria meditamur, in illis quæramus quilibet aliud, quàm hunc spiritum conformandi nos ipsos Christo in passionibus & ignominiiis. Caueat ergo proficiens, ne se permittat seduci ab hoc terreno, & animali instinctu, sed erigat se potius, quantum diuina gratia iuuatur ad intelligendum, & sequendum instinctum diuinum in Christi Domini cruce cum Christo, & post Christum semper ferenda.

*De iisdem spiritibus discernendis, quæ nam Italicè
scripserit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.*

C A P V T X I X.

SUPERIORIBVS temporibus floruit in scribendis rebus spiritualibus Seraphinus Firmanus egregius sui temporis Concionator ex Canonicorum Regularium familia. is multa præclara scripta reliquit de discernendis spiritibus, Italicè tamen, quæ latinè versa, quamuis non ad verbum expressa hinc adscribere ad vberiolem totius rei huius explicationem vilius est pertinere.

Primum hoc quasi fundamentum totius disputationis iacit. Spiritus sanctus non solet eligere homines, vt in iis magnas res edat, in quibus est exigua intelligendi, aut iudicandi vis, sed plerunq; solertes, & acutos, etiam si interdum non ita videantur. deinde ad regulas venit, quas ita hic digessimus:

Regula prima.

Primò Deus paulatim, ab imo ad summum, & ab imperfecto, ad perfectum perducit. solet etiam ætatis, & personarum habere rationem. aliam enim sapientiam seni, aliam adolescenti, aliam tyroni, aliam in rebus spiritualibus exercitato, aliam ei, qui aliis præest, aliam ei, qui paret, & ab alterius imperio pendet impertit. Dæmonis est contra nullum eiusmodi ordinem seruare, sed suos feruores intempestiuos immittere, & vnus ferè mensis spatio, ad mentis excessus prophetias, miracula, aliaq; eiusmodi admiranda perducere. in quibus tamen virus consuetæ falsitatis abscondit. huius discriminis ratio illa est, quia quod Deus non tribuit suis, nisi post diuturnum rerum spirua-

ritualium vsum, & postquam multis, ac variis exerciti fuerint tribulationibus, ac tentationibus, neque id temerè, sed ad Ecclesiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & statim in ipso quidem initio sine vlla causa dat, vel potius dare se simulat suis, partim vt illos rerū nouarum studio capiat, partim vt alijs admirationi sint, ad eum finem, vt illos ita inescatos ad superbiam barathrum pertrahat.

Secundò spiritus diuini indicium est, nullam à Deo certam rem beneficij loco nisi ad id peculiarem à Deo motū homo experiatur, petere, sed se totum eius voluntati permittere, id solum, ab eo petendo, vt nos doceat ea petere, quæ sint maximè nobis profutura. Quod si aliquid nominatim petimus, eam adificere conditionē, modo nobis expediat hoc tempore, argumentum est diuini spiritus. nam in petendis à Deo beneficiis, sæpe erramus, nec in hisce rebus Deo quasi vis precum est adferenda, sed liberum illi permittendum, vt nos quo libuerit maximè impellat. fieri enim sæpe solet, vt Deus iis, qui hac animi dispositione carent, quod petunt, impertiatur, quod tamen ipsis ruinæ postea sit occasio. quare Diaboli videtur esse ad certarum eiusmodi rerum intempestiuas efflagitationes incitare.

Signum à Deo permotæ animæ est ea maximè sensa, & intelligentias sequi, quæ sacris Scripturis maximè consentaneæ sint: contra ab iis abhorrentia, vel iis non valde consentanea amplecti euidentis est indicium mali spiritus. nam sacra Scriptura regula est diuinorum instinctuum, non contrā.

Mentis, quæ Deum habet sui motus auctorem, est deprimere se semper, & miro quodam modo, quo maiores efficit in virtute progressus, clarius se peccatis oneratam agnoscere, semperque magis ad proprium bonum peruidendū cæcutire. Dæmonis contrā est nõ vbi est opus, sed in externis quibusdam, & quæ hominibus patent, humilitatem quærere.

Spiritus diuini effectus est, cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere. illa quidem de Deo concipitur, hic verò ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contrā, semper hominem, ad magna de se sentiendum, & multum in suis meritis fidentium, inducit.

Ad multa toleranda promptum, & cupidum esse indicium est boni spiritus. immo hic est quasi lapis lydius, ad quem probari potest, quis bonus sit, quis malus, quis incipiens, quis proficiens, quis perfectus. malus enim cum aduersa incurrunt, deterior efficitur, Deumque incusat. Incipiens primò quidem angitur animo, quod illa patitur: Post tamen & huius quoque in animum admissi angoris pœ-

nitentia ducitur. Proficiens ægrè quidem tolerat, cum primùm se res aduersa offert, sed quot aduersa secum adferant emolumenta considerans, acquiescit animo, Deum collaudat. Perfectus ad res aduersas, & calamitates tanquam ad copulandas nuptias adspirat, immo se tanto bono indignum putat.

7. Qui Spiritu Dei aguntur experimentum quoddam habent diuina erga se prouidentia. nam tantum sibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum est virium ad perferendum. Itaque eum in modum se hodie tentari vident ac superiores euadere, quo si alio tempore tentati fuissent, victi sine dubio dedissent manus, ac rursus ea se hodie ratione ad aliquod rectè factum permotos, quam rationem si alio tempore tenuisset Deus, nihil vtique fuisset effecturus, non ipsius, sed nostro vitio. Contrà qui in suis viribus positam spem habent, quod sine dubio mali est spiritus, maiorem, quàm pro viribus experiuntur pugnam, & acriorem conflictum. huius rei ratio est, quòd sanctorum vita etiam per singula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur, & regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Contrà ferè vsu venit in prauis hominibus, qui hoc peculiari Dei auxilio destituuntur.

8. Spiritus diuini indicium est misericordia, & pietas erga proximum, etiam eo tempore, quo in eum iustitiæ vis est exercenda. Contrà malus spiritus ferociam semper in animo quandam ingenerat, quam etiam cum se homo quietum & tranquillum ostendit, præ se fert.

9. Spiritus qui à Deo est, proprium videtur propensum quoddam studium, & animi deuotionem erga sanctos habere, eorum rebus libenter adhærere, eorum quæ fecerunt vestigiis insistere, res gestas non parui æstimare, sed tanquam magnas sibi complectendas obii-cere, interno quodam sensu erga eorum reliquias, & ossa commoueri, nec solum hunc animi sensum experiri erga sanctos vita functos, sed etiam superstites omnes Dei seruos magno pietatis, & reuerentiæ affectu colere. Cōtrà is, qui ab Aquilone flat spiritus, proteruum efficit hominem, sanctorumque virorum contemptum parit, vel neglectum.

10. Spiritus diuini indicium est iis, qui se ad Deum conuertunt, non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quàm Dei facilitatè, atque expeditum virtutis iter ostendere: Benignus est enim Deus, & omnibus, qui se ad eum adducunt, non terrores iniicit, vt resiliant, sed vires addit, vt confirmentur. itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœlestibus etiã consolationibus reficit, ac nutricis quodammodo

modo morem imitatur, quæ infantem suum lacte primum infuso, deinde pane sicco, ad extremum & solidiori cibo alit. quem ordinem si perturbet illa, tantum abest, ut nutriat infantem, ut etiam, ad manifestum interitum vocet. Contrà Diabolus difficillima quæque virtutis initio proponit, Dei Iustitiam, ac vindicandi voluntatem, quantum potest exaggerat, magis quæ admisit homo peccatorum memoriam, quam Dei facilitatis inculcat: non enim alios potest sensus suggerere, quam quos sibi ipse suggessit desperationis. Itaque sicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effusam Dei misericordiam ostentat, ita postea exactam, & absolutam iustitiam proponit. hic est timor ille nocturnus, quem si contemnamus, re ipsa experiemur, nihil æquè in proclui, ac Dei familiaritatem, virtutisque derelictum iter arripere.

Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota sunt, prævidere non semper indicium est diuini spiritus, sed tunc solum cum de hominis charitate & humilitate non dubitatur. fieri enim potest, ut à malo spiritu sæpe illa pandantur, sed tunc ex fine cognoscitur, cum nimirum ea re curiositatem & inanem gloriam foueri cognoscimus. Secretas verò hominum cogitationes antequam fiant intelligere omnino certum est, à Dei Spiritu nasci, si tamen ea libera in animum ascenderint: non aliquid prius initium, vnde fluxerint, habuerint.

Vera miracula, quibus, non tam doctrina, quam vitæ sanctitas consecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio sunt, eum à quo eduntur Deo charum, & amicum esse. huc pertinet eorum miraculorum editio, quæ non oculis subiiciuntur, sed in animis, & occultis hominum mentibus patrantur. inter quæ principem locum obtinet vera, & constans ad Deum conuersio. non enim solet Deus aliquem ad tantum opus, quale est conuersio peccatoris, tanquam instrumentum arripere, qui sibi non sit charus. Quare vsu comperitum est, eos, qui hypocritæ hominis suafu se ad Deum adiunxerunt, nunquam ad virtutis maturitatem peruenisse. ac tametsi illustria quædam, & magna dent signa virtutum, ipsa tamen die marcescunt, & veluti fumus in auras dilabuntur.

Arcana Dei aut auocato à sensibus animo, aut alia aliqua ratione cognoscere, signum est Dei charæ mentis. hæc est enim perfectæ amicitie lex eorundem esse arcanorum, secretorumque participes. verum hæc maximè lubrica res est, & iudicatu difficillima. diabolo Dei similitudinem imitante, ut dictum est. Itaque iudiciis hic vel in primis est opus; quæ omnia perspecta habere nemo potest; nisi qui sin-

11.

12.

13.

gulari ad id fuerit à Deo donatus munere. Pauca tamen hic vsu ipso comperta adferemus.

Primum indicium.

Primum est à Deo huiusmodi reuelationes & mentis excessus esse, si is cui accidunt non insolitis motibus quatiatur, & quasi exæstiuans iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis est artifex. quod si aliquando ardenti animo omnino imperari non possit, ita se temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum iniiciat astantium oculis, magnum est argumentum diuini spiritus. contra malus spiritus, magnos quosdam, & insolitos motus, eosque vel maximè oculis hominum patentes, & expositos efficit, vt in Flaminie quodam sanctimonialium Cœnobio compertum est, quæ cum stridoribus, ac vocum strepitu magnam hominum turbam conciuissent, tametsi de diuinis rebus, magno quodam vt videbatur, amoris sensu loquerentur, ad extremum tamen patuit, à deceptore spiritu fuisse agitatas, cui semper nouæ res, & insolitæ cordi fuerunt.

Secundum.

Alterum indicium si de se omnino parcè loquatur, neque idètidem verba illa vsurpet: *Hæc mihi Deus significauit. hæc per me Deus loquitur: Dei iussu hoc, aut illud facias, ab hoc vel ab illo abstineas: Spiritus sancti nutu, aut impulsu id feci, & alia eiusmodi.* huc etiam pertinet suas omnibusingere reuelationes, neque in illis enarrandis necessitatis aut animorum utilitatis rationem habere, sed palam venditare, atque iactare.

Tertium.

Tertium est si in omni verborum vsu, homo moderatus sit, seu de diuinis seu de aliis quas indifferentes vocamus, rebus, sermo suboriatur.

Quartum.

Quartum est, si cum de aliorum, aut in corpore accepto detrimento, aut, quod maius est in animo sermo incidit, non id quasi plenis buccis, sed modestè omnino, & cum miseratione quadam enarret.

Quintum.

Quintum, si cum de Deo miscentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentiora non conquirat, immo ab iis abstineat, qualia sunt, *Bone IESV, mi Domine, mi amor.* Huc spectat ex imo corde idètidem ductis suspiriis non delectari, & in rebus externis nimio plus quæsitâ humilitate. ab omni denique re, quæ hominem notabilem faciat, & insignem abhorrere.

Sextum.

Sextum est si sibi parum, aut nihil tribuat, immo vt multis abundet reuelationibus, nihil tamen, vt rectum probet, aut sequatur, nisi quod aliis ita visum fuerit, quibus se regendum permisit. Dei enim Spiritus, obedientiam in primis, & ad alterius nutum conformationem amat, quippe ordinis, & pacis auctor. contra deceptor spiritus ante omnia contumaciam, & perturbationem quærit. huc omnia dirigit consilia, & cona-

& conatus princeps super omnes filios superbiæ. denique obedientia & spiritualis prudentia regula est intelligendæ diuinæ voluntatis extra scripturas reuelatæ. non contrà reuelatio, nisi sit manifesta.

Spiritus diuini indicium est, cum eas maximè ex rebus spiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, sunt maximè accommodatæ. nullum verò ætatum, ac rerum delectum habere magnum est indicium, & argumentum mali spiritus. scire autem oportet à Deo aliam in aliis ætatibus, obseruatam esse rationem perducendi homines ad salutem: nam ipsis mundi primordiis in ipso rationis instinctu, quod lumen appellant naturale plurimum momenti erat. Itaque vt illius maximè ductum, & normam sequerentur homines, Deus volebat. Secuta est circumcisionis & ceremoniarum ætas, quibus religiosè insistere, & non ad alienos ritus deflectere, plurimum erat Deo charum. nouissimè à Christo Domino Euangelij lux affulsit, quo tempore charitatem, & eximias quasque virtutes amplecti, non modò Deus optauit, sed etiam iussit. In ipsa porro tota Euangelij ætate minorum aliarum quasi ætatum discrimina fuere: nam cum primum Ecclesia fundari cæpta est, palàm Spiritum sanctum Deus in suos immittebat è cælo. Postea hoc subtracto munere, martyrum successit, pro Christo patiendi ardor, & ad extremum vsque constantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio doctorum eluxit ingenium in exponendis sacris scripturis, & pugnis aduersus hæreticos suscipiendis. quo etiam tempore Anachoretarum, & monachorum examina omni se vitæ asperitate afflictarunt. aliæ deinceps ætates quasi nexæ, & colligatæ inter se hanc demum nostram induxerunt. in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad salutem perducendi tenet. ea autem videtur esse eiusmodi.

Primum, quoniam minus quàm antea absumus ab Antichristo, qui mira multa & insolita efficiet, quibus fidem nostram oppugnet, à miris omnibus, & insolitis rebus quàm maximè abhorrere: ita enim minorem in nobis ansam habebit decipiendi nos, versutus ille. Deinde in tota victus, & vitæ asperitate modum tenere, non extremam illam veterum formam ad vnguem æmulari: non enim id est huius ætatis, quò fractis hominum corporibus tantum pondus intolerabile esset. permittitur tamen res hæc, & si de modo dubitetur, ad seueritatem magis, quàm ad remissionem inclinandum est. Denique sacramentis sincerè & frequenter vti. sincerè dixi vt id solum in eis quærat, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad hanc extremam ætatem pertinet sanctorum inuocatio, & magna de ipsorum meritis apud Deum concepta fiducia. cuius rei hæc ratio est, quoniam

14.

Primò.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

niam eo nunc maximè suos conatus per Hæreticorum hominum uerfaniam destinat Dæmon, ut hæc duo nobis præsidia labefactet, ac demoliat, frequentem Sacramentorum usum, & piam Sanctorum inuocationem. quod certum est argumentum, utraq; nobis à Deo tanquam certa nostræ salutis instrumenta comparata esse.

His itaque expositis patet diuini spiritus proprium esse, ad ea, quæ in singulis ætatibus constituta sunt instrumenta salutis hominum destinare, contra maligni spiritus esse inuentum hunc ordinem peruertere. atque non exigua pars prudentiæ spiritualis est hoc intelligere.

35.

Argumentum est magnum diuini spiritus tranquillitas quædam, & quasi feruitus voluntatis ex eo orta, quod se homo prorsus ad Dei arbitrium fingit, & accommodat, & quia ex corde tanquam ex vase quodam totum suum uelle penitus extraxit, eiusque loco diuinum nutum voluntatemque reposuit. itaque cum in rerum faciem mentis oculos figit, etiam si videat multa turbari, nihil tamen inde ipse turbatur, sed in Dei nutu, ac uoluntate tanquam in altissimo otio conquiescit. Contra Diabolus tempestates inducit in animum, & quasi nubes cogitationum offundit, quibus, qui agitur, modo unam rem, modo aliam tanquam uitiosas accusat: omnia suo pte arbitrio disponere uellet, & in meliorem formam redigere. multa habet in quæ impingat, & offendat, facile in animum inducit de aliis obloqui. magnum indicium uigentis adhuc in animo propriæ uoluntatis, nondum in Christo obsequio mactatæ. quæ cum seminarium sit, & fons omnium perturbationum, quid mirum si eiusmodi fructus ferat?

36.

Diuini spiritus est non solum in eo, quod semel arreptum est & probatum uirtutis consilio constantem esse, & firmum, sed etiam in singulis atque ad eum minimis quibusque pietatis studiis. exempli gratia, si cui Sanctorum nominatim adhæseris, expertusque ipsius fueris opem, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te conferas. nam tametsi inter Sanctos zelotypiæ morsum certum est nullum esse, nihilominus tamen hæc subita unius desertio ostendit, quam exiguas in te radices eius egerit amor, & quam pari temeritate alterum etiam, ad quem accessisti, sis postea derelicturus. idem dico de animi proposito certæ alicuius uirtutis acquirendæ, aut uitij expugnandi. Spiritus enim diuinus constantiam in eiusmodi rebus omnibus, & tenorem suggerit. Contra inimici Dæmonis astutia est hominem temerè per omnia circumferre, ut omnibus delibatis nullo prorsus degustato, inanis & ieiunus recedat.

37.

Dei spiritus indicium est nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præsertim fiât, quibus subesse posset aliqua dubitatio, pro certa & explo-

explorata habere. alias enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponimus. Contrà verò procliuem esse, & facilem ad eiusmodi rebus fidem adhibendam, magnum est indicium maligni spiritus, qui semper deceptionis laqueos intendit, quibus, vt quisque incautior est, hoc facilius capitur. Id præsertim intelligitur in spiritualibus rebus & iis, quæ naturæ ordinem superare videntur, de quibus S. Petrus Chrysologus dixisse videtur; *Quò quis altius credit, hoc etiam altius dubitat.* huius rei causa est, quoniam dubitationem hæc vera humilitas in animum inducit, qua se homo indignum putat, eiusmodi rerum, quæ communem ordinem superant, participem fieri. ita contrarium à superbia ortum habere certius videtur.

Diuinus spiritus ita in vnus comparatione virtutis hominem excitat, vt non segnem efficiat in aliis, & incurium, contrà diabolus. 18.

Item boni spiritus argumentum est, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire, contrà anxietates & molestias iniicere, diabolicum est. 19.

Illud etiam non obscurum indicium est diuini spiritus, cum intentio recta semper & nitida est, cui vt mentis oculo semper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur. 20.

Deniq; effectus est boni & sancti Spiritus sibi videri interna quadam aure excipere cœlestes susurros. Contrà vero strepitum quendam & quasi deforis venientem vocem videri sibi audire, signum est mali spiritus. nam Dei proprium est intimè in animum illabi, diaboli extrinsecus aduentare. 21.

Has omnes ille regulas præterquam quod rationibus & argumentis confirmat, vsu etiam ipso rerum magistro se comperisse, dicit.

*Deratione discernendi visa, & reuelationes veras
à falsis doctrina sanctorum Patrum,
& recentiorum.*

C A P V T XX.

AD extremum, vt nihil huic tractationi desit addenda existimaui ea, quæ de discernendis visis, & reuelationibus veris à falsis scripta sunt apud sanctos Patres & recentiores Theologos.

Et

Homil. 28.

I. Corinth. 12.

I. Corinth. 12.

Ioan. 1.

Exod. 3.

Ion. 1.

Tob. 12.

Daniel. 10.

Apoc. 11.

Et primum quidem S. Chrysoſtomus tradit regulam cognoscendi ſpiritus diuini in iis, quibus ſupernaturale aliquod & extraordinarium lumen ineſſe videtur. *Dæmoni, inquit, eſt proprium, perturbati- nem, ſurorem & multam caliginem inſundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quæ opus ſunt. cui addit & alteram huic conſentaneam: eos, qui dæmone ſuggerente vaticinantur, non intelligere, quæ loquuntur, qui autem diuino ſpiritu afflati prædicunt futura, omnia, vt decet, nouerunt. illi ſerui diaboli ſunt, os tantum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt accommodantibus: hi autem domini ſunt dicendorum, & tacendorum: illi mente commouentur, & neceſſariò compelluntur, & trahuntur tanquam furii perciti. quod confirmat in primis Apoſtoli teſtimonio, qui obſcurè quidem, verè tamen hoc exprimit, cum ait: De ſpiritualibus autem nolo vos ignorare fratres, ſcitis enim cum gentes eſſetis ad ſimulachra muta prout ducebamini euntes. arreptiij enim homines traherentur ad Idola, quæ iam obmutuerant ob Chriſti Domini aduentum, & illi colligabantur, vt opera & dicta eorum Idolis aſcriberentur. ſicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem veri videlicet Prophetæ non eiufmodi ſunt, ſed ſobria mente, modeſta, & firma, non neceſſitate detenti, ſed poteſtate in honore habiti. propterea Ionas fugit, propterea Ezechiel reiectus eſt, propterea Hieremias relictus. Deus autem non neceſſariò eos impellit, ſed conſilio, admonitione, minis, neque mentem obſcurat. quibus omnibus tanquam certis indi- cibus diſcernitur ſpiritus diabolicus prophetarum falſorum à ſpiritu diuino, qui reſidet in Prophetis ſanctis, ipſo initio Prophetiæ, & ante omnem euentum. ad hoc enim datur donum diſcretionis ſpirituum. non enim eſt neceſſarium huiusmodi donum ad diiudicandum ſpirituum, poſtquam res, quæ futura prænunciabatur, euenit, vel non euenit.*

Hæc ſancti Chryſoſtomi doctrina videbitur fortaiſis alicui in ſuſpicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quosdam, & exanimati- ones aliquorum, qui quo tempore vel viſum aliquod ſupernatura- le patiuntur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori ſalutare diuinitus accipiunt, quaſi numine correpti in terram corruunt ſemi- mortui, præſertim cum id multis arreptitiis accidere ſolere conſtet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita eſt, & ſanctus Chryſoſtomus loquitur de diſcrimine vatum, & Prophetarum. in Scri- pturis autem ſacris paſſim legimus ad aſpectum Angelorum turbari ſanctos viros, & trementes cadere ſuper terram, vt accidit Tobia: *Non remanere in homine fortitudinem, marceſcere, nec habere quicquam virium, vt de ſe teſtatur Daniel, ſanctus etiam Ioannes ſcribit: Cum vidiffem Ange- lum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.*

Obſeruauit etiam in historiis Eccleſiaſticis ante vera miracula ſa- nitatis diuinitus tributa tremores, & exanimationes aliquando con- tingere.

tingere. affero vnum duntaxat exemplum ex scriptis sancti Augustini de promptum, scribit enim sibi à quodam oblatum libellum recuperatæ sanitatis per miraculum, in quo ille sic loquebatur: *Orabam ego quotidie cum magnis lachrymis in loco, vbi est memoria gloriosissimi martyris Stephani. Die autem Dominico Pascha, sicut alij, qui presentes erant, viderunt, dum orans cum magno fletu cancellos teneo, subito cecidi, alienatus autem à sensu, vbi fuerim, nescio, post paululum assurrexi. Si igitur accidit aliquando dubitatio, an ex Deo sit aliquid, quod eiusmodi sit, non ex vno sed ex multis indiciis, quod phisyonomi faciunt, de re vniuersa, cognoscendum est. eandem historiam refert S. Augustinus alibi, & meminit prolapsionis in terram, & exanimationis tam huius ipsius, quam fororis eius ante acceptum sanitatis beneficium.*

*Sermone de
discursus 31.*

*Lib. 22. de ciuitate
Dei, cap. 8.*

Idem etiam sanctus Chrysostomus auctor est Deum nonnūquam magno strepitu excitato homines esse alloquutum. *Nam ideo, inquit, in caligine cum terroribus Deus Hebrais legem tulit, quia illis utpotè ferocioribus, & effrenioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contra verò Apostolis, ut virtute sublimioribus, & doceri facilibus se se placidissime infudit in die Pentecostes, in quo sonum quidem exaudiri Deus voluit, sed propter Iudeos, qui si post illa prodigia dicebant ad huc Apostolos musto plenos, quid dicturi fuissent si nihil huiusmodi accidisset?*

Sanctus Gregorius præclarum, & ipse in huiusmodi rebus pronuntiatum scriptum reliquit. Sunt eius hæc verba: *Mens quæ diuino spiritu impletur, habet euidentissima signa sua, virtutes scilicet, & humilitatem. quæ si vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quod de presentia sancti Spiritus testimonium ferat.*

*Lib. 1. dialog.
cap. 10.*

Addatur humilitati charitas, de qua sic scribit sanctus Chrysostomus: *Omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introducit ad seditionem: ut inter bonum verum, & bonum simulatum confusio fiat. solam autem charitatem sancti Spiritus non potest Diabolus imitari.*

*Incertus in
Matth.
Homil. 4. in 4.
Matth.*

Sanctus Bernardus præceptum vtilissimum tradit eadem hac de re: *Sapientia, quæ à Deo est, (ait S. Iacobus) primum quidem pudica est, deinde pacifica. omnem ergo cogitationem, in qua hæc duo non concurrunt, à Dei sapientia alienam esse, ne dubites. eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit aperte, sed virtutis præterdit imaginem, tum demum à Deo esse noueris, si pacifica sit, si Prælati tui atq; spiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non faciet Dominus verbum, quod non reuelauerit seruis suis.*

*Sermone de
multiplici
utilitate
Serbi Dei,
Iacob. 3.*

Amos 3.

Duo etiam scriptores inter Theologos nobiles hac de re scribunt, Ioannes Gerson libro de probatione spirituum, & in altero de distinguendis veris à falsis visionibus, & Ioannes de Turrecremata in pro-

logo defensionis reuelationum S. Birgittæ. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probandum spiritus, si ex Deo sint.

Primæ ratio.

Primæ ratio est Scriptura sacra, cui quæ consona sunt, ea demum vera sunt, & à Deo.

2.

Lib. 6. Confess.
cap. 13.

Secunda ratio est interna inspiratio, qua certior fit anima, vtum ex Deo sit aliquid, an ex Diabolo. de qua S. Augustinus scribit, sanctam matrem Monicam dixisse solitam: *Se nescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, discernere, quid interesset inter Deum reuelantem & animam suam somniantem.*

3.

Tertiæ ratio pertinet ad officium hierarchicum, est enim in Ecclesia donum discernendorum spirituum. & qui Ecclesiam eiusque pastores legitimos adeunt, præsertim verò pastorum Principem Romanum Pontificem Christi Vicarium, sine dubio, qui nam spiritus ex Deo sint, certissimè cognoscunt.

4.

Quarta ratio est eruditio Theologica, & exercitatio assidua in spiritali pugna, & virtutum actionibus. qui enim vsu proprio cum doctrina coniuncto didicit ex his, quæ passus est, faciliè & in semetipso, & in aliis, qui nam spiritus excitetur intelligit.

5.

Matth. 7.

Quinta ratio est ipsa vitæ eius, qui spiritu aliquo impellitur. à fructibus enim, ait Dominus, *cognoscetis eos.* ad quam vtilia præcepta præscribit. quæ hoc carmine indicantur.

Quis, quid, cui, quare, tum qualiter, vnde, require.

Quis. considerandum est, an qui visum aliquod patitur sit sani, & integri sensus, atque iudicij. ob id minimè audiendi sunt phrenetici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his similes, qui aut mente quasi capti, aut animo sunt perturbato. peruidendum simul, an qui loquitur, sit nouitius in fidei zelo. nouitius enim feruor faciliè errori obnoxius est, si rectore caret. quod maximè accidit adolescentibus, & fœminis, quarum est ardor nimius, varius, præceptis obseruanda personæ conditio, eruditio, mores. quibus rebus assueta sit, quorum vtatur familiaritate: diues ne sit, an pauper, nam diues latentis superbix, & voluptatis suspecta est. simulationis, & fallaciæ pauper. In primis autem prouidendum, ne lateat interna superbia, quæ etiam ex humilitate, ciliciis rebusque omnino contrariis existit. dominatur porro hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quando mordicus hæret quis suæ sententiæ, voluntati verò, quando difficulter obtemperat. & hæc posterior facilius curatur.

Quid. verane sint omnia, quæ dicuntur spiritus impulsu, nihil enim falsi subesse potest rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris. & spiritus Diabolicus ita tectus est, & fallax, vt aliquando falsitatem

tem vnam, qua hominem in fraudem impellat, sexcentis & amplius veris rebus contegat. Ideo CHRIS TVS Dominus Dæmonibus etiam cum testimonium veritati dabant, & pythonissis Apostolus silentium indixit. num in viso illo, quod ostenditur, insit sapientia, *Que defursum est*, quæ vt docet S. Iacobus, *est pudica, pacifica modesta suadibilis, bonis consentiens, plena misericordie & fructibus bonis, iudicans sine simulatione.* An item visum illud atque doctrina superet communem intelligendi modum sacra Scriptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehensum. si enim non superat, superuacaneum videtur. adfit denique rei, quæ reuelatione explicatur testis *Moyfes & Helias*, hoc est, *Lex & Prophetæ.*

Cui obseruandum etiam est, cui nant aperiat visa, & reuelationes suas is, qui illas accipit. & magnoperè cauendum est illi, qui consultitur, ne laudet, multo magis ne exaltet consultorem. arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur communem viam, moneat, *ne al- Rom. 12.*
tum sapiat. producat sanctorum exempla, qui huiusmodi visa contem-
pserunt, qualis fuit sanctus Augustinus, sanctus Bonauentura, & alij
multi. quod si dicas cum Apostolo: *Spiritum nolite extinguere*, aio, hac
ratione non extingui spiritum, sed probari, & Spiritum sanctum, qui
se se humilibus hominibus libenter adiungit exercitatione humili-
tatis non fugari.

Quare. obseruandus est etiam visionis finis proximus, remotus, a-
pertus, occultus, nam initia aliquando bona infelicissimos exitus
habent. cognoscenda est mens aperiens visum, quid nimirum spe-
ctet, num gloriolam aucupari, an accipere consilium in re dubia, al-
terius saluti consulere, an quarere *quæ sua sunt.* & si quidem consilij
capiendi causa moueatur, an adeat virum peritum huiusmodi rerû,
an sit facilis ad obtemperandum, & in ore, & conscientia patris spiri-
tualis acquiescendum. non enim est diuisionis auctor Deus, vt con-
sultenti ostendat, & consultori contraria. Adhibeatur igitur duplex
cautela. prior est vt moneatur consultor, non solum suspensum tene-
re iudicium exemplo Ambrosij & Luciani presbyteri, sed etiam cum
Petro dicere: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum.* posterior est, *Luc. 4.*
quemadmodum de somniis facimus, vt visa nec reiiciantur omni-
no, nec admittantur, sed recognoscantur, & examinentur.

Qualiter. hoc est, quæ sit vitæ ratio eiusmodi hominis, priuata an
publica, secreta an aperta, actiuosa, an contemplationi dedita, sit ne a-
mans externæ cuiusdam pietatis potius, quàm solidæ religionis. si
fœmina est, quomodo agat cum spiritali patre, an nesciat ab eius
latere vnquam discedere, delectetur ne sermocinationibus & nugis,

denique sit ne ex illis, quæ semper discunt, nec vnquam ad scientiam veritatis perueniunt.

Vnde. obserua vnde nam veniat spiritus, aut quo vadat. nam Bernardus adeò in rebus spiritualibus expertus se id nescire testatur, cù tamen ex motu cordis sancti Spiritus præsentiam sæpe cognouerit. planè in diuersis spiritibus multa inspirationum similitudo reperitur. spiritus est Deus, Angelus, Diabolus, spiritus humanus etiam spiritus est, tam rationis, quàm sensus. Quare difficillimū est, tam multos discernere, præsertim cum tam difficile sensum à consensu distinguamus.

Idem Gerson in altero libro adfert similitudinem monetæ aureæ quam quinque indiciis diiudicandam censet: *Pondere*, inquit, *flexibilitate*, *durabilitate*, *configuratione*, *colore*. reuelationi aut visioni humilitas dat pondus, discretio flexibilitatem, patientia durabilitatem, veritas configurationem, charitas colorem. multa in hanc sententiam habet Casianus collatione prima, vbi etiam adfert dictum Domini, quod nos iubet esse *probos trapezitas*.

Cap. 20.

Ioannes autem Turrecremata sic breuiter scripsit de diuinis reuelationibus, eas firmas censeret, & veras: Primò quãdo iudicio magnorum virorum approbantur. Secundò ex parte effectus, quando nimirum in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertiò ex parte materiæ, cum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quartò ex parte formæ, cum adest conformitas cum sacra scriptura. Quintò ex parte personæ, cum cernitur approbata sanctitas.

Hæc de vniuersa prudentiæ, & discretionis spirituum materia dixisse satis fit.

His adiungendum restat vnum, quod inter spiritualis prudentiæ præcepta non postremum locum habet: viro proficienti nimium occupato pernecessarium esse aliquem aliquando secessum, & à negotiis vacationem aliquo temporis spatio, quo ab omnibus curis vacuus, & absolutus sibi vni rebusque suis in otio recognoscendis, corrigendis, & ad diuinæ voluntatis normam ordinandis diligenter incumbat: *Fieri enim non potest, vt scribit S. Leo, vt de*

*mundano puluere non etiam religiosa
corda sordescant.*

Serm. 4. de
Quadages.

De spirituali secessu proficiente ad certum
tempus aliquando necessario.

CAPVT XXI.

IN Euangelio S. Marci scriptum est, Dominum dixisse Marc. 6. discipulis: *Venite scorsum in desertum locum, & requiescite paucillum, quo loco Euthymius sic habet: Docemur hinc, oportere Ecclesie magistros non semper exponere se ipsos multitudini, sed cum datur occasio, retrahi, ac solitarios esse, mentemq; ab exteriori distractione reuocare.*

In Euangelio S. Lucae Dominus inter cetera hæc parabolicè dixit: Luca 17. *Quis vestrum habens seruum arantem, aut boues pascentem, qui regresso de agro dicat illi; Statim transi hinc, & recumbe: & non dicat, Para quod cœnem, & præcingete, & ministramihi, donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes? Venerabilis Beda in hæc verba sic scribit: Seruus arans, Luca 9. aut pasceus est doctor Ecclesie, de quo dicitur; Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò aptus est regno Dei. Et Dominus Petro dicit: Ioan. 21. *Pasce oues meas.* Qui seruus de agro regreditur, cum intermisso opere prædicandi, quasi ad curiam conscientie rediens sua dicta, vel facta pertractat. cui Dominus non statim iubet ab hac vita transire, & aeterna quiete refoueri, sed domi parare quod cœnet; id est, post laborem aperta locutionis humilitatem propria conuersationis exhibere. Apocal. 3. *in tali enim conscientia Deus cœnat, vnde & cœnabo cum illo, & ipse mecum. & Præcinge te, id est, fluctuantium cogitationum sinus, quibus gressus operum impediri solet, constringe.* Huius Curie meminerunt etiam alij Patres, sed in primis S. Basilius. *Secessionis etiam profani scriptores, vt Seneca qui Basilus confit. 1. monast. cap. 5. Epist. 32. Lib. 3. Lucilio scribens ait: Opto tibi facultatem tui. Et Tacitus narrat, Agrippinam insumpsisse componendo animo dies plures Brundusij. Et sanè non solùm, qui mundanis, sed etiam qui spiritualibus rebus, & vitæ, quæ posita est in actionibus hierarchicis, quales sunt prædicationes, & aliæ Ecclesie functiones, operam nauant, huiusmodi secessione eò magis indigent, quò illa munera grauiora sunt, & cum maiore animarum periculo si non rectè fiant, coniuncta: A rectoribus ergo, ait sanctus Gregorius, 2. part. Pastoral. cap. 7. summè cogitandum, vt scilicet oculum, qui præuidendæ gressibus præminet cura pulueris non obscuret. Idem etiam huc refert id, quod à Mose factitatum legimus, cum tam sæpe intrabat in tabernaculum: id quoque quod fiebat à Christo Domino, Luca 6. cum in monte solus orabat: denique quod de se ipso scribit Apostolus; 2. Corinth. 5. Si uementem excedimus Deo. Animus .n. viri boni in huiusmodi solitudine, vt pluri-**

Lib. 10. Confess. cap. 40.

mum ex diuinæ præsentia contemplatione ea solet consolatione compleri, qua superior rebus caducis omnibus factus extra se quodammodo ponitur: *Hoc me delectat*, ait sanctus Augustinus. & ab omnibus actionibus necessitatibus quantum relaxari possum, ad istam voluptatem refugio, neque in his omnibus, que præcurro consulens te, inuenio totum locum anime mee nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me.

Lib. 29. moral. cap. 12.

Quod si ad has spirituales delicias non omnibus pateat aditus, patet certè ad explorandam, & cognoscendam diuinam voluntatem. Id, quod in primis propositum semper esse debet proficienti in omnibus vitæ suæ actionibus. Sic enim S. Gregorius scribit: *Sancti viri, qui exterioribus ministeriis deseruire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt, ibiq; cogitationis intima cacumen ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt, dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suæ vertice supernæ voluntatis sententiam perscrutantur.*

Lib. 1. de cons. lid.

Ephes. 5.

Sed rem hanc vniuersam latè S. Bernardus persecutus est in libris de consideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda sunt, sed ex tam multis, quæ in illis legi possunt, pauca, quæ magis ad institutum nostrum pertinent. in primis illud: *Quoniam*, inquit, *dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis, & temporis sequestrare.* Et infra: *Tam pio otio, tamque utili nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere est?* Hanc considerationem tanti facit S. Bernardus, vt appellet pietatem vacare considerationi, quia scriptum est: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Vtilitates etiam numerat ad hunc modum: *Et primum quidem ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur purificat consideratio, Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postremò diuinarum pariter, & humanarum verum scientiam confert.* Hæc est, quæ confusa determinat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis, quasi non sentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

Psalm. 45.

Lib. 7.

Porrò potissima omnium consideratio est consideratio sui met. quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: *Si consideres*, ait, *quid, quis, & qualis sis. quid in natura, quoniam in persona, qualis in moribus.* Secezioni autem, & otio de quo loquimur nulla oportuna magis, quàm qualis quisque sit in moribus. qua de re sic idem Pater: *Sanè inter considerationem, qualis sis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum. conferenda posteriora prioribus, profecerisne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum; an ab*

*his fortè, quod abſt defeceris, patientior ſis, an impatientior ſolito. iracundior, leniorne, inſolentior, an humilior, affabilior, an auſterior, exorabilior, an difficilior, puſillior animo, an magnanimior, ſerius magis, an pluſculum diſſolutus timorator, an fortè ſidentior, quàm oportet. Et paulò poſt: Oportet innotefcat tibi zelus tuus, clementia tua; diſcretio quoque moderatrix earundem virtutum. qualiſ videlicet in donandis iniuriis, qualiſ ſis in vlciscendis, quàm in viroque prouidus modi, loci, temporis obſeruator. Ibidem adfert diſcretionis oculi caliginis cauſas duas. iram & molliorem affectum: Is, ait, iudicij cenſuram eneruat, illa precipitat. quomodo enim ab altero non periclitetur aut pietas clementia, aut zeli rectitudo? turbatus præ ira oculus clementer nihil intuetur, ſuffuſus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus rectum non videt. In tribulationibus quoque qualem te inueneris nolo diſſimules. ſi conſtantiem in tuis, condolentem in alienis, gaude recti cordis. hoc eſt, e regione peruerſiſſimi, ſi cum in propriis deprehendaris fortèſſe impatiens, minimè in alienis tamen compatiens ſentiaris. Quid in proſperis? præferendus ille, & magnus eſt, cui inter proſpera ſaltem riſus indecentior, aut ſermo inſolentior, aut immoderatio cura veſtù, vel corporis non irrepſit. Et ſi rectè ſapiens teſtatur: Sapientiam ſcribe in otio, ca- Eccleſiaſt. 38
uendum & in otio otium eſt. fugienda proinde otioſitas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter ſeculares nugæ nugæ ſunt, in ore ſacerdotis blaſphemia. Interdum tamen ſi incidant ſerenda, referenda nunquam.*

Huc ſpectant reliqua, quæ conſiderationi huic tanquam materi-
am ſubiectam deinceps tractat ſanctus Bernardus, quæ videlicet ſub-
tus nos ſint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad dome-
ſticam rem faciunt: maximè verò quæ ſupra nos ſunt, quæ conſide-
rare ad orationem pertinet, quam in huiusmodi ſeceſſu in primis
exercere debet proficiens ad ſe ipſum, & Dei voluntatem perfectè
intelligendam. Sicut & conſcientiæ examen, & regulas diſcretionis
ſpirituum ad ſeipſum recognoſcendum, & quatenus opus eſt, reno-
uandum. Sed de oratione poſtulat inſtitutum, vt ſeparatim aga-
mus. quod faciendum eſt libro ſequenti. in quo etiam tra-
ctationem reliquarum virtutum proſequemur. hoc
quæ ſuperſunt de prudentia ſpirituuali
breuiter abſoluenda
ſunt.

*Quomodo Consilium capiendum sit à Præside
Euangelico, & qui in consilium
adhibendi.*

C A P V T XXII.

*Lib. 6. Ephis.
cap. 11.*

VONIAM vt Aristoteles scripsit: *Prudentia eorum, qui præ-
sunt, propria magis est, quàm eorum, qui parent; operæ preti-
um me facturum puto, si antequam huic de prudentia
spiritus tractationi finem imponam, de perfectione
prudentiæ, quam exigit à Christianis Præsilibus, quicunque illi sint,
Christi doctrina, Patrum sententiam paucis explicem, atque vt ordi-
ne proprio res pertextatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quæ
consilium est, deinde ad alias duas iudicium nempe, atque præce-
ptum progrediamur.*

Et quidem necessarium esse consilium homini, cui administra-
tio aliqua commissa est, perspicuum est ex eo, quod nullus, quam-
uis doctissimus, & maximè expertus inuentus aliquando est, qui ad
omnia præstanda, quæ prudentia præcipit, se parem adferre posse
vim ingenij, atque industriam adfirmarit. immo quò quisque sapi-
entior fortunatorue, eorum magis indiguit. Augustum Cæsarem,
cùm quidpiam fecisset, cuius deinde pœniteret cum sensit damna,
scribit Seneca sæpe exclamasse: *Horum mihi nihil accidisset, si aut Agrippa,
aut Mæcenæ vixisset.* Horum quippe consiliis utebatur, dum viuerent.
Et sapienter illud à S. Thoma dictum est: *Nullus in his, quæ subsunt pru-
dentiæ, sibi quantum ad omnia sufficit.* Sanè Scriptura diuina vtrumque
vult, & ne nobis nimium tribuamus, & vt aliorum consiliis in rebus
agendis locum demus: *Ne innitaris, inquit, prudentiæ tuæ. Ne sis sapiens
apud temetipsum.* Et alibi: *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Apostolus etiã:
Nolite, ait, esse prudentes apud vosmetipsos.

*Lib. 6. de bene-
fic. cap. 32.*

*2. 2. q. 49. artic.
3. ad 3.*

*Proverb. 3.
Ecclesiast. 6.
Rom. 12.*

Sapientissimus fuit Moyses, Deoque coniunctissimus, vtpotè
qui ab eo, vt à magistro discipulus ad omnem disciplinam institue-
retur, hic tamen audire & sequi consilia Iethro soceri sui ab eodem
ipso Deo iussus est. Sapientissimus Salomon diuinitus & ipse om-
nem sapientiam edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum
suarum consilium semper adhibuit. Audeo dicere Christum Domi-
num magni consilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrũ con-
siliorum, vt in hac etiam re virtutis prudentiæ exemplum relinque-
ret,

ret, consilium quasi cœpisse à suis: *Vnde, inquit, ememus panes vt manducet hi?* Et iterum: *Quid tibi videtur Simon? Reges terra, à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis an ab alienis?* Et ille dixit: *Ab alienis.* Matth. 17.

Sithoc ad virtutis specimen. illud certè ad necessitatē alios consulendi nobis adferendum, quòd Apostoli *sal terra* à Christo destinati, *& lux mundi*, quamuis omnia à Spiritu sancto docti, inter sese consilia sæpius ineunt. S. Paulus consilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hierosolyman vsque: quòd in Ecclesia concilia indici certis temporibus, & causis voluerit Deus, idque sanctis Patribus, vt sancirent, inspirauerit: quòd Christi Vicarium summum Romanum Pontificem, de rebus quibusque grauibus consuluerint semper tam Græci, quàm latini Episcopi, Doctores, Populi, orbis totus. Denique: *Ego sapientia,* Prouerb. 8. inquit, *habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus.* Nec id solum prudentia postulat à nobis, sed humilitas. planè superbus est, qui se submittere aut nequit, aut negligit sapientiori, à quo consilio iuuari se posse, nō dubitat: nec suorū saluti bene consultum vult ille, qui eius procurandę socios quoscunque habere potest, sibi nō adiungit.

Quales autem consiliarij eligi debeant, docent omnes, in primis, fideles, & beneuolos. addunt sancti Patres, etiā bonos viros, Deumque timentes. egregiè S. Ambrosius: *Talis debet esse, qui consilium alteri det, vt se ipsum formam aliis præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate. vt sit eius sermo salubris, atque irreprehensibilis, consilium vtile, vita honesta, sententia decora.* Et paulò post: *Qui nihil nebulosum habeat, nihil fallax, nihil fabulosum, nihil simulatum quod vitam eius ac mores refellat, nihil improbum ac maleuolum, quod auertat consulentes. Alia enim sunt, quæ fugiuntur, alia, quæ contemnuntur. fugimus ea, quæ possunt nocere, quæ malitiosè possunt in noxam serpere: vt si is, qui consulitur dubia sit fide, & pecuniæ auidus, vt possit pretio mutari, si iniuriosus, hic fugitur, & declinatur. Qui verò voluptarius, intemperans, & si alienus à fraude, tamen auarus, & cupidior lucrī turpī, hic contemnitur.* Rationem reddiderat alibi S. Ambrosius: *Quis vilem, (dixerat) causæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ suæ? Quis è turbida aqua potum petat?* Lib. 2. Offr. cap. 17.

Illud verò maximè à consiliario exigitur, vt non solùm bonus vir ipse sit, sed consultorem suum bonum similiter reddere studeat. non blandiatur, non aduletur, sed arguat, & corrigat amicè, cùm res exigit, vrgeat, pungat etiam, si opus est: *Nam meliora sunt vulnera diligentis.* Prouerb. 27. Potius, vt cum S. Ambrosio loquar, *periclitetur sicut Daniel pro lege Domini, quàm pro gratia hominis inflectatur.* Talem consiliarium se obtulit & præstitit Venantio Italia Cancellario sanctus Gregorius, ad quem Cap. 11. Daniel. 14.

Lib. 1. epist.
epist. 33.

cum scribit ne vtatur consiliis eorum, qui non ipsum, sed res suas diligerent, nec loquerentur, nisi quæ ad tempus placerent, attulisset que de seculari auctore: *Cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis; Ad iungit: Consiliarium rogo me suscipe, si in causa tua consiliarium quæris. nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quem qui non tua, sed te diligit. omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quanto te amore, quantaq; charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia non offendatur. Nam sic culpam tuam inse- quor, vt te diligam. sic personam diligo, vt culpæ vitium non amplectar.*

Ecclesiast. 6.

Nec omittendum est, consultorem si bonus ipse vir fuerit, facile inuenturum consiliarium bonum; nam hanc mercedem probitati tribuit in hac vita Deus: vt non obscure indicat Salomon: *Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis; & qui metuit Dominum, inuenient illum. Qui timet Deum, aquæ habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.*

Ecclesiast. 6.

Porro consiliarios non solum bonos, & integros viros esse oportet; sed etiam prudentes, maximeque peritos eius rei, quæ in deliberationem vocatur. Ad huiusmodi enim consiliarios mittit nos Scriptura diuina. *In multitudine presbyterorum prudentium sta, & prudentia illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus offensionum illius exterat pes tuus. horum autem dictis standum esse, ac si demonstrationes adferrent, iubet Aristoteles his verbis: Peritorum hominum, & seniorum seu prudentium pronuntiationibus & opinionibus absq; demonstratione non minus quam demonstrationibus attendendum est. Quia namque ex ipsa experientia visum habent, principia intuentur.*

Lib. 6. Ethicor.
cap. 11

Collatione 2.
Cap. 10.
Lib. 2. Offic.
cap. 20.

A iuuenibus autem potissimum seniores adeundos, & audiendos maximè esse, docet Celsianus, & latè explicat S. Ambrosius allatis exemplis Iosue erga Moysen, Loth erga Abraham, Helifæi erga Heliã, Marci erga Barnabam, Silæ, Timothei, Titi erga Paulum.

Lib. 4. de con-
sid. cap. 6.

Sed egregiè S. Bernardus colligit bonorum consiliariorum, eorum videlicet, qui principibus præsertim Ecclesiasticis assistunt proprietates, ex quibus, quæ reliquis eiusdem generis hominibus conueniant, facile intelligitur: *In talibus (scribit Eugenio Papæ) vt opinor requiescet spiritus tuus, qui non sint attrita frontis, sed verecundi, sed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in aequitate pro mansuetis terræ, qui sint compositi ad mores, probati ad sanctorum moniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam: subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram. Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem: concor-*

des ad pacem, conformes ad vnitatē. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, aliena non cupidi, sua non prodigi, ubiq; & in omnibus circumspēcti. Hæc Bernardus.

Quod si desint homines (vt accidit nonnunquam) qui nobis consilium dent, non deest historia *testis temporum*, vt inquit ille, *nuncia vetustatis, magistra vitæ*. non desunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum vtilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis propter eorum aut penuriam, aut absentiam audire. nec contemnenda virtus est Docilitas, assidua prudentiæ comes, non ea quidem, quæ homini à natura inest, sed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano studio: quando nimirum, vt ait sanctus Thomas: *Homo sollicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum suum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter superbiam*. Inter omnes autem libros ad sana consilia capiēda in rebus omnibus tenent principem locum libri sacri. Secundum hos legendæ sacræ historiæ, auctoresque sacri, ij præsertim, qui de Christianis officiis scripsere. quibus adiungendū libri Ethnicorum, à quibus, vt docent S. Basilii & S. Hieronymus, *magna ad omnes humane vitæ partes emanare potest vtilitas*.

Partes autem consultoris, quicumque ille est, sunt vicissim beneuolentia, & fide prosequi consiliarium suum: maximè verò se se illi docilem præbere, dum consulit, nec quantumcunque sibi ipse sapiens doctusque videatur, ita sententiæ suæ addictus esse debet, vt si perspicuè vera non est, ex ea se deduci nunquam sinat. nam vt ait sanctus Iacobus: *Qua desursum est sapientia, suadibilis est*. & sæpe monet Apostolus, vt quiescamus in aliorum consilio, & voluntate; *Non alta sapientes*, ait, *sed humilibus consentientes*. *Vnanimis id ipsum sentientes*. *Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula*. immò S. Chrysostomus suos reprehensores etiam ipse laudat, benigneque illis gratias agendas existimat.

Quod verò initio dictum est, prudentiam virtutem esse eorum, qui imperant, non ideo dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia. sed quia præcipua prudentiæ actio, quæ est præceptio, dum erga alios exercetur, non fit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterum hi etiam prudentes sint, oportet, consilio saltem atque iudicio. Consilio quidem, quia quomodo se ge-

2.2 q. 19 art. 3. ad 2.

Serm. de legendis lib. gentil. Epist. ad Magnū oratorum.

Rom. 12. Philipp. 2. & 3.

Tom. 3. homil. de ferendis reprehensionibus, & conuersione Pauli.

Collat. 2. cap.
19.

rere debeant, in humana vitæ officiis siue publicis, siue priuatis, siue externis & corporis, siue ad internam curam animi spectantibus à maioribus discunt. Copiosè id Cassianus explicat. *Humilitati, inquit, hæc erit prima probatio, si vniuersa, non solùm, quæ agenda, sed etiam quæ cogitantur, seniorum referuentur examini, vt nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquiescat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum tradirione cognoscat. Quæ institutio non solum per veram discretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verùm etiam à cunctis fraudibus, & insidiis inimici seruabit illatum.*

Huc pertinent quod Patres omnes docent, & ratio demonstrat, si præceptum, quod à præfide imponitur cum peccato coniunctum sit, nullo modo implendum esse. nec enim imprudens est obedientiæ virtus, quamuis si peccatum in præcepto non manifestè deprehenditur, resque dubia sit, dicto potius audiendum est quàm repugnandum. sed de obedientia sequenti libro.

Qua iudicij prudentia præditum esse oporteat Præsidem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

MAGNA vis prudentiæ est posita in iudicio, aut quod perinde est, in ea virtute, quæ à rectè iudicando synesis dicitur, vel in ea, quæ ex diuinis principiis iudicans statuit, quid agendum sit in iis rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. igitur secundum consilium iudicio excellat præses necesse est, vt sciat *reprobare malum, & eligere bonum*, distinguere ambiguum, vt dicebat Dominus Moyse: *Inter sanguinem, & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram.* Hoc postulauit à Domino Dauid, cum dixit: *Deus iudicium tuum Regi da.* Et Salomon, cum iussus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud in primis petiit: *Da mihi sapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar, coram populo tuo. quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, iudicare?*

Isaia 7.
Deut. 17.

2. Paral. cap. 1.

In iudicando autem potest homo grauissimè labi. quare maxime indiget illo Spiritus sancti dono; quod quanquam à consilio nomen habet, tribus tamen prudentiæ partibus commune est, easque Deo

Deo informandas regendasque subiicit. ne igitur iudicando erret, sed dirigatur potius, ad diuini consilij normam præses, orationi deditus sit oportet: qua crebrò à Deo petat, *vt illuminet faciem suam super seruum suum, itaque dirigat gressus eius in semitis suis, vt non moueantur vestigia eius.* quare quamuis debeat doctrinæ studio additus esse, & tanquam sacerdos custodire scientiam, quando ab eo lex requirenda est: magis tamen incumbendum illi est in animæ suæ curam, eaque excolenda diligentissimè ab illo est exquisito examine ad conscientiæ puritatem, & assiduis ad Deum precibus ad cognoscendam in rebus omnibus diuinam voluntatem. qua de re sic S. Bernardus: *Quid enim periculi sit, vbi non inuenit pastor pascua, ignorat dux itineris viam, Vicarius nescit Domini voluntatem, Ecclesia quotidie multipliciter, & miserabiliter experitur. Est enim vt sanctissima sic & secretissima res voluntas Dei, & occultum omnino consilium, de quo & Apostolus gloriatur, puto autem quod & ego consilium Dei habeam. Vnde & ipsa veritas; nemo scit, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis, qui est in ipso. Vtilis proinde lectio, utilis eruditio est, sed multò magis vnctio necessaria, quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulsare, nec querere, nec petere consuevit, qui donec alienarum curam susciperet animarum, nunquam sua gessisse curam, sed in vano visus est eam accepisse? Atque vtinam vel tunc curaret suam, vt meam quog, postea curaturum sperare liceret: & de suo prius oculo festucam eiiceret, vt de meo videret eiicere trabem.*

Et quidem de cordis puritate, sine qua non obtinetur sapientiæ lux, scribit S. Gregorius in Pastoralis. qui ob aliam quoque causam animarum Rectori necessarium putat orationis studium: *Vt, inquit, eius vsu didicerit obtinere à Domino, quæ poposcerit posse, cui prophetica voce quasi specialiter dicatur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adsum.*

Sed S. Bernardus alibi auctor est, orationem vim & robur adferre exemplo, quod de se præses aliis præbere, & verbo prædicationis, quo sibi subiectas animas pascere debet. Ergo, ait, *in his duobus mandatis verbi scilicet, atq, exempli, summam tui officij ad conscientiæ securitatem pendere intellege. Tu tamen si sapiis, iunges & tertium: studium videlicet orationis. ad complementum utiq, trine illius repetitionis in Euangelio de pascendis ouibus. in hoc noueris illius Trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te, si pascas verbo, pascas exemplo, pascas, & sanctarum fructu orationum. Manent itaq, tria hæc: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his est oratio. Nam & si vt dictum est, vocis virtus sit opus, & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamq, promeretur oratio.*

Est autè proficienti, & præsertim illi, qui præest aliis, maximè necessarius iudicij vsus si quando accidat materia aliqua in qua requi-

E. Reg. 21.

ratur exercitatio gnomes. tunc enim quia præter communes regulas sententia fertur, facile est, turpissimè labi. quare tunc maximè adhibenda humilis oratio ad Deum. quod dubitandum non est fecisse Dauid, cum se instinctu gnomes furentem finxit coram Achimelech, si quidem exstat Psalmus trigesimus tertius sub hoc titulo, quem tunc ipse conscripsit, & in quo inter alia, & illud habetur: *Exquisiui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.* Est enim gnome acumen & perspicacia iudicij singularis, ideoque indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent, præsertim si ad finem supernaturalem referendæ sint, vt referuntur pleræque omnes proficientis actiones.

Nec solum ad antedicta oratione vtatur præses, sed ad alia omnia etiam in quibus eius iudicij vis eluceat, necesse est. sunt autem præcipua hæc quæ sequuntur.

Lib. 4. de consid. cap. 5.

Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præstanda quisque idoneus maximè fuerit. nam vt ait S. Bernardus in monasterio *admittuntur homines spe proficiendi, at officia bonos facilius recipiunt quam faciunt. quare ad ea viros probatos oportet deligi, non probandos.* pernoctat propterea in oratione Dei Dominus antequam designet Apostolos. & S. Paulus seuerè præcipit Timotheo: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccati alieni.*

Luc. 6.

1 Timoth. 5.

Const. monast. cap. 32.

His consentaneum est illud, vt quemadmodum qui paret ad præfidis arbitrium, nutumque totum se fingere & accommodare debet, iudicium suum iudicio eius subiiciendo cum præcipit, vbi perspicuè peccatum non præcipit; sic qui iubet, ait S. Basilius, *obseruet ne imponendis grauioribus, quam quibus pares fratrum corporis vires sint, imperatis, eos qui ea ferre non possunt ad abiiciendam obedientiam per contradictionem instiget. ideo perinde, vt verus ac legitimus Pater, aequè in cunctos beneuolus vires corporis cuiusque considerare atque ita munera singulis imponere, ac distribuere sortitò debet.*

Fide prologum 3. part. Past. S. Greg. Papa.

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præest in iuandis in spiritu sibi subiectis hominibus, diiudicans primum prudenter, quid ad consequendum propositum finem vocationis suæ, cuique conueniat; deinde discretè & electè aptans singulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant. nam vt sapienter scriptum est ab utroque Gregorio: *Non vna eademque cunctis exhortatio, aut remedium congruit. quia non cunctos par motum qualitas astringit, vt enim varia sunt corporum temperamenta; sic a-*

nima-

animarum diuersæ sunt & discrepantes propensiones, & vires. pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt & sua singulis congruant, & tamen à communi edificationis arte nunquam recedat. Ad quam rem non parum proderit triuissè manibus tertiam partem Pastoralis sancti Gregorij Papæ. in ea enim ille egregiè docet, quibus rationibus omnes omnino homines cuiuscunque status sint, conditionis, ætatis, & sexus exerceri ad virtutem possint accommodatè ad cuiusque captum, & naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam suscepit.

Sed de tota hac re plura scripsimus capite secundo libri primæ, cum patrem spiritualem informaremus. nunc de præside agimus, quem prudenti iudicio instructissimum adhuc oportet esse in consuetudine agendi cum proximis. neq; enim vulgaris prudentia censenda est illa, qua præses cum sancto Paulo scit omnia omnibus fieri, vt 8. 1. Corinth. 9. *mnes CHRISTO lucrifaciat.* captando occasiones oblatas de hominibus bene merendi, etiam si non satis idoneæ videantur, aut expectari meliores posse ad rem adoriendam. quod fecit idem Athenis, qui ne prateriret occasionem veritatem Dei Euangelizandi eam, quam vt cumque dedit inscriptio Aræ: I G N O T O D E O. libentissimè, & felicif- *Actor. 17.* simè arripuit. sciebat idem etiam aliquibus *1. Corinth. 3.* lac potum dare, aliquibus *Hebr. 5.* escam, denique & sapientiam loquebatur inter perfectos. *1. Corinth. 2.*

*De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus uti
debet, dum præcipit Præses Euan-
gelicus.*

C A P V T XXIV.

MAxima omnium prudentiæ vis præceptio est. quandoquidem inanes sunt reliquæ actiones eius, si præcepto efficaci non compleantur. & accidit aliquando, vt excellat quis consilio, aut iudicio, aut utroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel sibi vel aliis, destituitur, prudens non fit, nec habeatur. quare ad bene præcipiendum, vt sese comparet, & multis virtutibus instruat, præses Euangelicus necesse est. Sunt autem hæc.

Primò

Prima humili-
tatis.

Matth. 23.

1. Pet. 5.

Tit. 1.

Lib. 2. cap. 3.

2. Thessal. 2.

Hierem. 6.

Lib. 10. Confess.
cap. 4.

2. Corinthe. 4.

2. Corinthe. 11.

Et 12.

1. Corinthe. 15.

1. Timothe. 1.

Primo loco ponatur humilitas reliquarum virtutum fundamen-
tum necessarium, maximeque à Christo commendata Apostolis,
cùm dixit: *Qui maior est vestrum, erit minister vester. qui autem se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur.* Et S. Petrus: *Neque, ait, vt dominantes in cleris.* Et S. Paulus primum crimen, quo Episcopum carere vult, *superbia* est. fit igitur humilis præses dum præcipit, ita, vt neglectis propriis inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque institutionibus fundatas velit sanctiones, potius quàm nouis, & ad speciem pulchris legibus suis. Nullus, ait Cassianus, *congregationi fratrum præfuturus eligitur, priusquam idem, qui præficiendus est, quid obtemperaturus oporteat imperari, obediendo didicerit, & quid iunioribus tradere debeat institutis seniorum fuerit affectus.* Et paulò post: *Ideo diuersitates regularum per ceteras prouincias cernimus vsurpatas, quòd plerumq; seniorum institutionis expertes monasteriis præesse audemus & abbates nos ante quàm discipulos professi quod libitum fuerit, statuimus: promptiores nostrorum inuentorū custodiam exigere, quàm examinatam Maiorum seruare doctrinam.* Tenete traditiones, ait Apostolus. Et Hieremias: *Interrogate de semitis antiquis.*

Est autem hæc humilitas præcipuè cordis. similis illi, quæ fuit in Christo Domino. qua qui præest non solùm re se gerit, ac si esset desibi subiectorum numero vnus, sed animo etiam ac sensu se ipsum deprimat, aliisque se non tam imperare, quàm seruire reputat. qui sensus fuit antiquissimus sanctorum Patrum omnium, præsertim sancti Augustini: *Hi, inquebat, sunt serui tui fratres mei, quos filios tuos esse, voluisti, Dominos meos, quibus iussisti, vt seruiam. si volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, si loquendo præciperet, nisi & faciendo præiret. Et ego id ago factis, & dictis, id ago sub alis tuis nimis cum ingenti periculo: nisi quia sub alis tuis tibi subdita est anima mea, & infirmitas mea tibi nota est. Paruulus sum, sed viuit semper pater meus, & idoneus est mihi tutor meus. Idē ipse est enim, qui genuit me, & tuetur me: & tu ipse es omnia bona mea: tu omnipotens, qui mecum es, & priusquam tecum sim.* quo loco etiam illud intelligitur, hac animi submissione subiici eos, qui præsumunt, etiam Deo, à quo vt onus alios regendi sibi imponi non ignorāt, sic etiam certò sperant sibi adfuturam opem, & auxilium ad illud vtiliter laudabiliterque ferendum. quandoquidem non tam ipsi regunt alios, quàm Deus per ipsos. Sed illustre est etiam huius humilitatis exemplum in Apostolo: *Nos autem, ait, seruos vestros per Iesum.*

Hæc autem humilitatis affectio, qua se animo submittit omnibus præses, non animi occultis finibus coërcetur, sed si efficax est, foras etiam prodit & ostendit se dictis, & factis: *Sed & supportate me,* ait Apostolus,

stolus, in insipientia dico: sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus. Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, tamen si nihil sum. 2. Corinth. 12.

S. Augustinus etiam modestissimè, & humillimè à populo sibi commisso veniam è superiore loco petens, sic ait: De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigì cupio. neq; enim sic tumore vanæ mentis extollor, vè audeam dicere, ex quo huius muneris sarcinam porto, nullum à me hominem perperam læsum: hoc cuilibet homini tam multis, & molestis actibus occupato, atque distento ne dicam impossibile, certè difficile est, quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me vestris orationibus diebus ac noctibus offero sanandam Domino Deo meo. Diuersarum ergo curarum assibus, ac difficultatibus conturbatus, si quem sortè non vt poscebat, audiui, si què tristius, quam opus erat aspexi, si in quem verbum durius, quam oportebat emisi, si quem corde contribulatum, & opis indigum responsione incongrua conturbauì, si quem pauperem mihi in aliud intento importunius insistentem, vel prætermisi, vel distuli, vel etiam nutu aspero contristauì, si cui de me falsi aliquid, tanquam homini de homine suspicanti iustè acerbius indignatus sum, si quis in sua conscientia non agnouit, quod de illo humanitus suspicatus sum, vos quibus pro his atque huiusmodi offensis esse me fateor debitorem, simul me vestrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet sepe in angustiis, sed non toto pedis pondere calcat, & mater, nec idè desinit esse mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amanti vos debita difficultatis, qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Ad summam omnes vos obsecro, commendare Domino curam pro vobis meam. Homil. 24.
Lib. 50. homil.

Sed quid versamus exempla Sanctorum? Illustrissimum, & notissimum habemus factum Christi Domini, qui pedes abluit discipulorum admiranda modestia, & humilitate. post quod idem ipse sic tantum facinus clausit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Quo loco obseruat S. Basilius maioribus huiusmodi humilitatis officia obeuntibus ab inferioribus esse parèdum, cum discipuli Domini nequaquam contra hoc eius factum ausi sint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum suum hoc recusauerat Petrus, confestim vbi certior factus est de periculo, quod iis immineret, qui obedientiam abieciissent, mutata sententia obedientiam auidissimè est amplexus. 10. au. 13.
Reg. fusius
disp. Ins. 31.

Accedat ad Humilitatem patientia, qua præses forti animo toleret vitia sibi subiectorum, siue illa grauia sint, siue leuia: Debemus autem nos firmiores, ait Apostolus, imbecillitates infirmorum sustinere. Qua in rerationes officij sui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes agrè ferunt se in homines imperfectos, & peccatores incurrisse: Secunda Patientia.
Rom. 15.

Epiſt. 73.

riſſe: Hoc onus, ait S. Bernardus, animarum eſt & infirmarum, nam qua ſana ſunt portari non indigent, ac per hoc nec onus ſunt. Quoſcunque igitur de tuis inueneris triſtes, puſillanimes, murmurioſos, ipſorum te Patrem, ipſorum te noueris eſſe abbatem. conſolando exhortando increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando, ſanas, quos ſanando portas. Si quis uero ita ſanus eſt, ut magis iuuat te, quàm iuuetur à te, huius te non Patrem, ſed parem, comitem, non Abbatem agnoſcas. Quid igitur caſſaris, te aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſortio, quàm frui ſolatio, cum ſolus omnium omnibus datus ſis ſolatio, tanquam omnibus ſanior, omnibus fortior, qui omnibus ſufficias per Dei gratiam ſolatiari, & à nemine omnium indigeas conſortari? Denique in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua premia minuis. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum exiſtunt. Nam qui ſocij labores proculdubio, & mercedis participes erunt. Sciens ergo te miſſum iuuarere, & non iuuari, illius te agnoſce vicarium, qui uenit miniſtrare, & non miniſtrari. Hæc ſanctus Bernardus. Certè ſanctus Chryſoſtomus, cum explicat quæ ſint illæ opitulationes, quas in numerandis gratiis gratiis datis adiungit S. Paulus gubernationibus, adfirmat eas eſſe, imbecillos amplecti.

Homil. 32. in
1. ad Cor.Tertia chari-
tatis.

Patientiæ copulanda charitas, quæ propriè Patrem efficit Præſidem, atque hæc coniunctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum ſubiectorum, qui omnes ſoboles ſunt charitatis. Ille primùm, ut qui ſuperiores ſunt dignitate & ordine, ad infimis etiam opem ferendam ſe libentiſſimè demittant. explicat id elegantiffima ſimilitudine, ut ſolet S. Chryſoſtomus: Calcaneo ſpina infixæ eſt, ſentit totum corpus cruciaturq̃, incuruatur dorſum, & uenter, ſæmora corripuntur: manus ceu ſatellites miniſtrig̃, properantes, retrahunt infixam: inſlebitur caput, ſolliciti oculi tuentur. Ita ſit, ut pes quantum relinquitur aſcendere non ualens, tantò ſuperet, ad ſe caput, quod ſummum eſt, deducens: idque non amicitia, ſed debiti & officij iure. Ergo ſic quæ maiora ſunt, nihil amplius cæteris habent, quàm quod minoribus magis ſunt obſtricta, & ſollicitudinem debent.

Lantic. 1.
Ser. 23. in Cæſ.

Ex eodem fonte manat & aliud bonum, nempe lenitas correptionis, quando præſes reprehendit, ut debet, eos, qui peccant, non iudiciali, aut accuſatorio more, ſed paterno, aut ſi mauis etiam materno. non ad timorem, ſed ad uilitatem. Certè S. Bernardus ad illa uerba: Memores uerum tuorum, ualde probat affectum parentis in imperante: *Discite, ait, ſubditorum matres uos eſſe debere, non dominos, ſtudete magis amari, quàm metui. Et ſi interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica. Matres ſouendo, patres uos corripiendo exhibeat. Manſueſcite.*
ponite

ponite feritatem, suspendite verbera, producite vbera, pectora lacte pinguescant, non typho turgeant. Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? cur morsus à serpente paruulus, fugit conscientiam sacerdotis, ad quem eum magis oportuerat, tanquam ad sinum recurrere matris? Si spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans vnusquisq; se ipsum, ne & ipse tentetur.

Est autem probi filij Patrem obiurgantem, ne dum benignè accufantem libenter audire, & grauissima pœna censenda est, cum erras, non castigari: Misereamur impio, ait Dominus, & non discet facere iustitiam. Super omnem iram, scribit S. Bernardus, miseratio ista. quo loco docet, si se qui reprehenditur, non corrigit, aut etiam fit deterior, iuhere prudentem charitatem, vt præses taceat, immò & doleat, quod nolens occasionem grauioris sceleris obtulerit peccanti: Mallem, ait idem, pro huiusmodi aliquando tacuisse atq; dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendisse perniciem. Dicat forsàn, nisi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui, & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed & si innumera talia addas, me tamen ista minimè consolabuntur mortem filij intuentem. Quasi verè meam illa reprehensione liberationem quaesuerim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam, si omnem quam potuit curam, & diligentiam agrotanti filio adhibuisse, se sciat, si demùm frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquam à stetibus temperauit? Et illa quidem pro morte temporali, quantò magis me pro morte aeterna mei filij manet vtique ploratus, & vlulatus multus, etiam si nihil mihi conscius sum, quo minus annunciauerim illi?

Esaiæ 26.
Ser. 42. in Cât.

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, eiusdem S. Bernardi doctrina de coniungenda charitate cum discretione in rebus omnibus, præsertim autem dum aliquid nominatim mandamus. ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad quem sui contemptum se se abiicit Euangelicus præses, aliis vt profit. ac non nisi Spiritu sancto magistro edoceri eum artem regendi animas: Pauci sunt, qui vtiliter, pauciores, qui & humiliter præsent, facile tamen vtrumq; adimplet, qui matrem virtutum discretionem perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis vsque ad contemptum propriae gloriæ, vsque ad sui ipsius obliuionem, & non ad querenda, quæ sua sunt, inebriatur. quod solo, ac miro Spiritus sancti magisterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absq; charitatis feruore iacet, & feruor vehemens absq; temperamento discretionis præcipitat. Ideoq; laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat.

Quarta discretio.
Ser. 23 in Cât.

*Ecclef. 7.**Ecclef. 14.*

His virtutum præfidiis armatus præses animosè præceptioni incumbat. & quanquam suauitati studendum est, intelligat tamen simul perfringendam fortiter difficultatem, si incidat. hoc est enim quod ait Salomon: *Irrumpere iniquitatem.* Idque multò magis faciendum est, cum sibi metipsum arbitra prudentia præcipit: *Qui enim sibi nequam, cui bonus?* Et qui sibi vel negligit, vel nequit imperare, qua ratione alios sibi, vel legibus obtemperantes reddet?

Porro ad imperandum sibi maximè iuuat se ipsum iis stimulis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, spe, Christi imitatione, Dei amore, & voluntate, qua vult nos non semper in desideriiis, ac veluti prægnantes aut tepidos, sed actiuos, feruentis, perfectos, sibi que quoad fieri potest, omninò simillimos.

*
*

FINIS LIBRI TERTII.

DE

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVÆ VIR-
TVTRES MORALES DECLARANTVR,
PRINCIPIO AB ORATIONE FACTO:
ABSOLVITVRQVE SECVNDA PARS
STATVS PROFICIENTIVM.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELLIGIOSE VIRI
STATVS MORALES DECLARANTVR
PRINCIPIO AB ORATIONE FACTO:
ABSOLVTIVQVE SECVNDA PARS
STATVS PROPRIETIVM.

PONUNTUR VIRTUTES, DE QUIBUS DEINCEPS AGENDUM EST.

DE IUSTITIAE, fortitudinis, & temperantia partibus subiectisue virtutibus iam differendum nobis est, eo ordine, quem in sua Theologia sequitur S. Thomas; non quidem scholasticas subtilitates inquirendo; sed describendo potius, ut hæcenus fecimus eas virtutum actiones, & gradus, que ad usum

proximè iuuant. proindeque non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more suo Theologus inuestigat, explicanda à nobis sunt, sed illa duntaxat, quas proficientem nouisse oportet, ut in earum exercitatione accuratè versetur: quas q̄, Scriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & SS. Apostoli in suis epistolis memorant, & inculcant Christianorum auribus. Sunt autem hæ: Oratio, pietas, obseruantia, obedientia, gratitudo, veritas & sinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, qua iustitiæ sunt soboles. fortitudo deinde sequitur, magnanimitas, patientia, perseuerantia. Postremum locum subit temperantia, & species eius continentia nimirum, abstinentia, sobrietas, castitas, virginitas, mansuetudo, modestia, humilitas.

De preparatione ad orationem.

CAPVT I.

DE oratione dicturus incipio à præparatione, siquidem scriptum est: Ante orationem prepara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum. Præparatio hæc duplex est, remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima fit carere peccatis, nam: Iniquitatem si aspexi in corde meo, ait David, non

*Eccles. 18.
Preparatio
remota.*

*I.
Psal. 65.*

non

2. 2. q. 83. art. 16.

non arcetur ab orandi studio, modo vt ait S. Thomas: Oret peccator adhibitis quatuor conditionibus, vt scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, & perseueranter.

2.

Coll. 9. cap. 3.

Remota præparatio etiam est compressio propriarum passionum, & mortificatio vitiorum: Si volumus, inquit Cassianus, orationes nostras non solum cælos; sed etiam quæ super cælos sunt, penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitiis expurgatam, cunctisque mundatam facibus passionum ad subtilitatem perducere naturalem, vt ita ad Deum oratio nullo vitiorum pondere prægrauata, conscendat.

3.

Lib. 5. mor. c. 12.

Tertia præparatio est mentem euagationibus vacuam ad orationem adferre: Mens, ait S. Gregorius, nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiosè prius à terrenorum desideriorum tumultu sopiatur.

Coll. 9. cap. 3.

Quicquid, ait Cassianus, ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est, vt orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.

Lib. 30. moral.
cap. 12.

Ex his præparationibus quasi conflatur illa solitudo cordis tan-
toperè necessaria ad orationem accedenti, & multò magis quàm corporis solitudo. Sic enim habet S. Gregorius: Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humane terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum secularium tumultus in corde patiat, non est in vrbe. Itaque bene conuersantibus primùm solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant, vt ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringant amoris, omnesq; motus importunè se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circumuolantes muscas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum Domino intra se secretum querant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu per interna desideria silenter loquantur. Ex quibus intelligimus eos huiusmodi mētis distractionibus obnoxios esse, qui leues moribus sunt, & nugis puerilibus dediti. ait enim muscas cogitationum inanium manu grauitatis abigi. Vnà cum his adnumerandi sunt illi, quorum corda, vt ait Dominus, grauantur curis secularibus, & quos Apostolus reprehendit, cum dicit: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Horum enim mentes vt plurimum in varias partes distrahuntur, vix vt ab euagationibus retineri possint. & propterea etiam inquietæ sunt, & perturbationibus plenæ.

Enca 11.
2. Tim. 2.Præparatio
proxima.

I.

Serm. 50. ad
seruorem.

Sequitur proxima præparatio, quæ bipartita est. prior est, lectio sacra, eius præsertim rei, quam inter orandum nobis cogitandam, & ponderandam proponimus. Cum oramus, ait S. Bernardus, cum Deo loquimur, cum legimus Deus nobiscum loquitur, valde nobis est necessaria lectio diuina,

diuina, nam per lectionem discimus quid facere, quid cauere, quò tendere debeamus. lectio nos ad orationem instruit & operationem. lectio nos informat ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Interest autem maximè ante orationis tempus rem quam meditari vis, præuidisse, legissèue diligenter. *Prepara foris opus tuum, ait Salomon, & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.* fieri enim non potest, vt qui colit agrum, simul fabricetur aratrum, & vomerem cudat. similiter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quærit, quam discutiat. Ante orationem igitur memoria, animo que concipienda, & præmeditanda est.

Prouerb. 24.

Posterior proxima præparatio est vt se sistat homo ante Deum, quem deprecaturus est, & in cuius conspectu meditaturus. quæ res maximum momentum habet ad vniuersam orandi rationem inchoandam ritè, & attentè ac religiosè ad finem vsque prosequendam.

2.

De Modo, quo initio orationis qui orat se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.

C A P V T II.

NITIO igitur orationis excitet se proficiens aliquo Dauidicorum Psalmorum versu, affectiue, quo vel lumen ad se parandum, à Deo petat: Quales illi sunt: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua, & introibo ad altare Dei, ad Deum qui letificat iuuentutem meam. Confitebor tibi in Cythara Deus Deus meus: Psal. 42.* vel commoueat desiderium astandi Deo, eiusque dulcissima luce fruendi in tabernaculis illis æternis, ac cœlestibus, quibus seipsum Angelis, ac sanctis animabus videndū exhibet, Quales illi sunt: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit, & desicit anima mea in atria Domini. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim pascifer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos. Altaria tua Domine virtutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde tuo disposuit in valle lachrymarum, in loco, quem posuit. similes his illi sunt: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachryma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Hæc recordatus sum, & effudi in me ani-*

Psal. 42.

Psal. 83.

Psal. 41.

nam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsq; ad domum Dei. In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis.

Lib. 2. de serm. Domini, cap. 3.
 Huius autem desiderij orandi quanta sit vtilitas docet S. Augustinus his verbis: *Ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusq; efficit ad excipienda diuina munera, quae spiritualiter nobis infunduntur. non ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem nobis non visibilem, sed spiritualem, & intelligibilem; sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamus in alia, & rerum temporalium cupiditate tenebimur.*

Serm. de 4 modis orandi.
 Deinde erigenda mens est & contemplatio ad caelum ipsum, quae Dei sedes est, & tabernaculum, animoque contuendus apparatus ille ornatusque pulcherrimus, ac splendidissimus Empyrei caeli, in quo regnat Deus, videturque à Sanctis, & beatis mentibus, cogitandumque me in illud ob Dei singularem misericordiam opè custodis Angeli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipsius beatissimae Dei Matris induci, vt me ipsum sistam diuinæ maiestati, atq; praesentiae quam ad finem propositum mihi repraesentabo ad eum modum, qui, vt opinor, familiaris fuit S. Bernardo. sic enim scribit: *Quid aliud cogitare debet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei? Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare caelestem, illam, inquam, curiam, in qua Rex Regum stellato sedet folio, circumdante innumerabili, & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, millia ait millium ministrabant ei, & decies centena, millia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repens ranuncula vilis? quam tremebundus, quam supplex, quam denique humilis, & sollicitus, & toto intentus animo maiestati gloriae in praesentia Angelorum, in consilio iustorum, & congregatione assistere poterit miser homuncio? Et paulò post: Porro quamuis vbique sit Deus, in caelo tamen orandus est, ibique orationis tempore cogitandus: vt mens nostra non oratorij tecto, non aëris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam, quae nobis à Christo tradita est, vbi ait, sic orabitur: Pater noster qui es in caelis, sic igitur oret, qui orat tanquam assumptus, & praesentatus ei, qui sedet super excelsum thronum in Angelis, qui minime ceciderunt, & eleuatum in hominibus, quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes; sic, inquam, semetipsum consideret, & sic attendat, tanquam praesentatum Domino maiestatis, vt dicat cum Abraham, loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis, & quia tuo precepto commonitus tua institutione formatus id praesumo Domine fons pietatis.*

Prima ratio.

Duas igitur rationes praesentiae Dei praescribit S. Bernardus. Prima est illa, qua in caeli curiam introductus homo oculos mentis figit in Dei supremam maiestatem folio in stellato sedentem, circumdatam innume-

innumerabili, & inexplicabili Angelorum, & beatarum animarum exercitu. Secunda verò sublimior est, & difficilior, qua in cœlis quidem cogitamus, adimusque animo Deum, sed non tam sedentem in stellato, aut etiam illustriore folio, quàm in sanctis Angelis hominibusque, quos suo gloriosissimo conspectu beat. Siquidem in Scripturis sacris dicitur sedere *super Cherubim*, &, *super Angelos*, & ex superioribus hierarchiis vna *thronorum* nomine appellatur *ratione propria* quidem, vt S. Gregorius scribit, & nihilominus omnibus beatis Throni nomen commune est, quia in omnibus Deus præsidet.

Quocunque autem modo Thronus Dei animo fingatur, cauendus in primis est phantasię error, qui olim multos monachos tenuit, ac vtinam non etiam nunc simpliciores aliquos alioquin pios viros detineat: *Qui, vt ait Cassianus, incomprehensibilem, & ineffabilem veritatis maiestatem sub circumscriptione alicuius æstimant imaginis adorandam, nihil se tenere credentes, si propositam non habuerint imaginem quandam, quam in supplicatione positi iugiter interpellent, eamque circumferant mente, ac præ oculis teneant semper affixam, cum tamen, vt ait Dominus, Deus spiritus sit, & adoratores, qui in spiritu adorent, querat. Soli autem illi, ait Cassianus, purissimis oculis diuinitatem speculantur, qui de humilibus, ac terrenis operibus, ac cogitationibus ascendentes cum Iesu secedunt in excelso solitudinis monte, quo liber ob omnium terrenarum cogitationum, ac perturbationum tumultu, & à cunctorum vitiorum permixtione secretus, fide purissima ac virtutum eminentia sublimatus, gloriam vultus eius, ac charitatis reuelat imaginem, his qui mundis eam merentur animæ obtutibus intueri. Quare, inquit, puro & intimo cordis affectu ab omni inquietudine, & confusione turbarum similiter secedamus, nam secundum mensuram puritatis suæ vnaquæque mens in oratione vel erigitur, vel formatur.* Ex duabus illis rationibus posterior est longè remotior à periculo antedictò, quod cognatum est hæresi Anthropomorphitarum.

Quinque autem sunt affectus, quos in nobis ante Dei maiestatis conspectum constitutis excitari S. Bernardus desiderat. Primus est reuerentia & adoratio Dei, tanquam primi rerum omnium Principis, mundi creatoris, hominumque maximi parentis, qui est ille qui est, summum bonum, summa perfectio, fons vberimus omnis bonitatis, & perfectionis. Secundus est timor omnipotentis virtutis eius ferocissimæ in vindicandis hominum sceleribus, quæ in nobis tam multa, & magna extiterunt. Tertius est humilitas ad supremam illam maiestatem Dei, auctoritatem, excellentiam infinitò præstantem paruitati nostræ, adeoque ipsi nihilo, quod nos ipsi sumus cum Deo comparati. Quartus est confidentia, & spes de Deo, eiusque summa benignitate, qui tantus cum sit, tamque potens, dominus dignatur nos

2.

Psal 79.

Homil. 34. in Euangel.

Coll. 20. cap. 4.

Ioan. 5.

Cap 5.

Primus affectus.

2.

3.

4.

5. homunciones vilissimos diuino suo conspectu. Quintus est amor erga tam bonum Deum, qui pater noster & esse, & nominari vult, nosq; vt eum fidenter conueniamus, vt filij præcipit, & instituit. Addatur sextus ex D. Basilio, estq;ue gratiarum actio. *Te ipsum, ait, relinquito, à terra procul excedito, cælum superato, ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit, cumq; in eo satis fueris commoratus, dic: gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua sustines, & ad respiciendum omnibus modis potestatem facis.*

6.
Const. mon. a/7.
cap 20.

Serm 31. in
Cantic.

Sed quoniam supra mentionem fecimus custodis Angeli tanquam idonei ad introducendum nos orationis initio in cælum, & ante Dei maiestatem constituendum; libet hîc adscribere, quæ scripta reliquit S. Bernardus, ad hanc ipsam rem aliquo modo pertinentia, & quibus iuuetur proficiens ad agendum cum Angelo eiusque præsentis ope in tanta re fruendum. sic enim habet: *Sed & Angelus eius qui vnus est de sodalibus sponsi in hoc ipsum deputatus minister profectò & arbiter secretæ, mutuæq; salutationis, is inquam Angelus, quomodo tripudiat, quomodo colletatur & condelectatur, & conuersus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi Domine maiestatis, quia desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eam, scilicet sponsam. ipse est, qui in omni loco sedulus quidam pedisequus animæ non cessat sollicitare eam, & assiduis suggestionibus monere dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. & rursum: Expecta Dominum, & custodi viam eius. Item: Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ad Dominum autem; Sicut ceruus, inquit, desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat ad te Deus: desiderauit te in nocte, sed & spiritus tuus in precordiis eius; de mane vigilauit ad te. & iterum tota die expandit ad te manus suas. dimitte illam, quia clamat post te. Conuertere aliquantulum, & deprecabilis esto super eam. Respice de cælo, & vide, & visita desolatam. fidelis paranympus, qui mutui amoris conscius, sed non inuidus non suam quarit, sed Domini gratiam: discurret medius inter dilectum, & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat istam, placat illum. Interdum quoque (licet rard) representat eos pariter sibi; siue hanc rapiens, siue illum adducens. Siquidem domesticus est, & notus in Palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.*

Psal. 36.
Abac. 2.
Psal. 41.
Psal. 87.
Matth. 15.

Psal 89.

Obiectio.

Quod si quis obiiciat, non posse nos quamdiu sumus in corpore, non corporea cogitare, & phantasiam nostram sensibus ita colligatam esse, vt non nisi morte dissoluenda sit, eademque tum demum liberandos nos à phantastica ac corporea cognoscendi ratione, quam vitandam supra diximus.

Responsio.

Respondendum huic est, è contra iudicandi vim inesse nobis in corpore adhuc constitutis, qua spirituales res, vt sunt, intelligimus, hoc

hoc est, spirituales, non vt corporeas, sed vt spirituales iudicamus. immò eiusdem ope corrigimus etiam phantasia ipsam, sensusq; omnes, quandocunq; easdem res vti corporeas nobis obiiciunt. quomodo oculorum sensum castigamus, cum proponit solem vt orbiculum aliquem à nobis cogitandum, conficimusq; ex aliis rebus, nō ea exiguitate, qua videtur, sed infinitis partibus longè maiorem esse. sic igitur cum phantasia Deū aut Angelum, qui spiritus sunt, vti corpora repræsentat animo, corrigatur virtute animæ superiore, quæ iudicatiua dicitur à philosophis, concipiaturq; tam Deus, quàm Angelus nō vti corporei, quales sese obiiciunt phantasiæ, sed vti verè sunt, ab omni corporis, & materiæ concretione remoti.

Id verò consequi possumus altera ex duabus rationibus. prior est posita in reiectione phantasmatum corporeorum, quæ occurrunt inter meditandum res spirituales. hanc suadet S. Augustinus his verbis: *Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis istis sine spatiofis capacitibus, & sine corporeis molibus cogitare? non parum tamen proficitur, si saltem quicquid tale oculo cordis occurrit, negatur, respuitur, improbat; & lux quadam in qua ista neganda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur, & quàm sit certa cognoscitur, & amatur, vt inde surgatur, atq; ad interiora tendatur. Quæ cū penetrare mens inualida, & minus quàm illa sunt pura, nequiverit, non sine amoris gemitu, & desiderij lachrymis inde pellatur, & patienter ferat, quamdiu fide mundatur, atq; vt illic habitare valeat, sanctis moribus præparetur.* Ad hanc S. Augustini rationem magnum momentum habet nostra industria, & intellectus exercitatio.

*Prior ratio.
Tract. III. in
Ioan.*

Posterior ratio adiuuat priorem, & posita est potius in voluntatis affectu, ac compunctione quadam vehementi, quam vulgato nomine deuotionem appellamus. qua præsentis vitæ, ac tantarum miserationum tædio confectus animus amore Dei, cælestiumq; locorum inflammatus aspirat ad Patriam. hac enim mentem hominis subleuatam res spirituales, quantum mortali homini fas est, vti sunt percipere absq; corporearum imaginum impedimento scribit S. Gregorius: *Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiaris solet, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe corporalium figurarum species ad se intus ex infirmitate corporis traxit. sed perfectè compuncta hic summo perè inuigilat, ne cum veritatem querit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat: cunctasq; sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur, & postquam per multa indecenter sparsa est in vnum se colligere nititur, vt si magna vi amoris præualeat, esse vnum atque incorporeum contempletur.*

Posterior ratio.

*Lib 33. moral.
cap. 13.*

De peculiari quadam ratione presentie Dei orationis tempore, ex S. Augustini sententia.

C A P V T I I I.

NON est hoc loco præmittendum, quod ad præsentiam Dei animo concipiendam momentum aliquod, & peculiarem rationem habere potest ex doctrina S. Augustini depromptum in illa verba: *Pater noster, qui es in cælis. In sanctis, inquit, & iustis. non enim spatium locorum continetur Deus, sunt enim cæli excelsa mundi corpora, sed tamen corpora, quæ non possunt esse nisi in loco. sed si in cælis, tanquam in superioribus mundi partibus locus Dei esse creditur, melioris meriti sunt aues, quarum vita est Deo vicinior. non autem scriptum est, prope est dominus excelsis hominibus, aut eis, qui in montibus habitant, sed scriptum est, prope est Dominus obrutis corde, quod magis pertinet ad humilitatem, sed quemadmodum terra appellatus est peccator, cum ei dictum est, terra es, & in terram ibis. sic cælum iustus est contrario dici potest, iustus enim dicitur, templum Dei sanctum est, quod estis vos. Quia propter si in templo suo habitat Deus, & sancti templum eius sunt, rectè dicitur, qui es in cælis, qui es in sanctis, & accommodatissima ista similitudo est, ut spiritualiter tantum interesse videatur inter iustos & peccatores, quantum corporaliter inter cælum & terram, cuius rei significanda gratia, cum ad orationes stamus, ad Orientem conuertimur, unde cælum surgit, non tanquam ibi sit Deus, & quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui ubique, præsens est, non locorum spatium, sed maiestate potentie, sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se conuertere, id est, ad Dominum, cum ipsum corpus eius, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus cæleste conuertitur. Conuenit etiam gradibus religionis, & plurimum expedit, ut omnium sensibus, & paruulorum, & magrorum benè sentiatur de Deo, & ided, qui visibilibus adhuc pulchritudinibus dediti sunt, nec possunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam necesse est, ut cælum præferant terræ, tolerabilior est opinio eorum, si Deum, quem adhuc corporaliter cogitant, in cælo potius credant esse, quàm in terra, ut cum aliquando cognouerint dignitatem animæ cæleste etiam corpus excedere, magis eum quærant in anima, quàm in corpore etiam cælesti. & cum cognouerint quantum distant inter peccatorum animas, & iustorum, sicut non audebant cum adhuc carnaliter saperent, eum in terra collocare, sed in cælo, sic postea meliori fide vel intelligentia magis eum in animis iustorum quàm in peccatorum requirant; rectè ergo intelligitur, quod dictum est: *Pater noster, qui es in cælis, in cordibus iustorum esse dictum, tanquam in templo sancto suo. simul etiam, ut qui orat in se quoque, ipso velit**

Lib. 2. de serm.
Domini in mō-
se, cap. 5.

Psal. 33.

Genes. 3.

2 Corinth. 3.

Matth. 6.

habi-

habitare, quem inuocat, & cum hoc affectu teneat iustitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.

Videat igitur proficiens num illi aliquando futurum facilius sit, in se ipso præsentiam Dei sibi ante oculos mentis constituere, quam in alio remotiori loco, quale est cælum, eumq; sanctis desiderijs cõpellare, nam vt scribit S. Augustinus, *ad eum qui vbiq; præsens est, non locis mouemur, sed studio & bonis moribus.* Certè quando vitæ Christi Domini mysteria tanquam hominis in terris positi, meditanda sunt, commodius multò videtur non alibi, quam in terris Dei maiestatem præsentem contemplari, & alloqui, & multò etiam magis, si eam in nobis ipsis (si quidem probabiliter nobis persuasum est, ab eo nos amari) intueamur, & veneremur. sic enim minimum à nobis discedimus, & aberramus. Quod si cui id minus probetur, nec tantùm audeat, sunt apud nos alij viri iusti non pauci, in quibus sine dubio Deus inhabitat. & est in Ecclesijs in Eucharistiæ sacrosancto mysterio ipse Sanctus Sanctorum, Saluator mundi, Christus Dominus, *in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Cæterùm Deus vbiq; est, & præcepit olim Abrahæ, *vt coram ipso ambularet.* Igitur qui orat, cogitet saltem adesse sibi præsentem Deum, eumq; maxima reuerentia, & humilitate prosequatur, & colat, diuinòsq; oculos, omnia, se inprimis, suiq; cordis arcana intuentes, semper obseruet, dum orat.

Lib. 1. de doctrina Christiana, cap. 10.

Colos. 2.

Genes. 17.

De ordine in meditatione seruando.

C A P U T I V.

His, quæ de præparatione dicta sunt, nemo non intelligit, nos hic non de quacunq; oratione differere, sed de ea, quam optabat, & suadebat Apostolus, cum scripsit: *Psallam spiritu, psallam & mente.* quam idcirco nominant *1. Corinth. 14.* nunc orationem mentalem. Huius duæ sunt partes, meditatio, & oratio propriè dicta. De quibus S. Bernard. sic habet: *Meditatio docet, quid desit, oratione quid desit, obtinet; illa viâ ostendit, ista deducit. Meditatione deniq; agnoscimus imminentiâ nobis pericula, oratione euadimus.* De vtraq; sic S. August. *Non verbis agere debemus apud Deum, vt impetremus, quod volumus, sed rebus, quas animo gerimus, & intèrione cogitationis, cum dilectione pura, & simplici affectu. sed res ipsas verbis nos docuit Dominus noster, quibus memoria mandatis, eas ad tempus orandi, recordaremur.* Ex quorum Patrum sententijs perspicuum est, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & volun-

Serm. 1 in die S. Andrea.

Lib. 2. de serm. Domini, cap. 3.

voluntatem, & quidem circa res, quas animo gerimus, & docuit dominus noster.

Homil. 19, in 6.
Matth.

Interest autem ordinis, quem ad huiusmodi orationis genus perutilem esse, & res ipsa docet, & scribit S. Chrysostomus, qui sic ait: *Et tu igitur regalem ingressus aulam, non eam, quæ in terra est, sed illam, quæ multò est terribilior, videlicet in cælo, plurimum reuerentia atq; ordinationis ostende. vnus enim es ex Angelorum Choro atq; Archangelorum socius effectus, cum Cherubin quoq; atq; Seraphin canis. omnes namq; isti cælorum populi maximum ordinem percuncta conseruant, cum timore, ac tremore multo regi omnium Deo cæleste illud carmen, & sacros semper hymnos canendo. istos igitur tempore orationis admisce, & mysteriorum eorum imitator efficere.*

Ordo prior.

Ordo duplex est. vnus rerum, quæ meditationi subiiciuntur: alter earum actionum quas meditando exercemus. priorem Deo placere manifestum est ex ordine petitionû orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas, quæ spectant diuinam gloriam, postremum eas, quæ nostram vtilitatem. & plerique omnes, qui de meditando ratione scribunt, meditationis materiam ad certa capita, & quasi puncta reduci debere sentiunt, quæ primum memoria comprehendantur, deinde attentè considerata ad animæ vtilitatem referantur. Et quidem in historiarum sacrarum contemplatione non alia series quærenda est, quàm ea, quam adfert ipsa met historia, quæ consideranda suscipitur, modò ea, in suas partes aptè distribuatur. Quod fecit B.P. Ignatius & alij. In aliis verò materiis, quæ vel doctrinam continent, quales sunt Domini, & Apostolorum conciones, vel fermocinationes cum Deo, quales Psalmi sunt, cum eas meditatur, non magnoperè laborandum nobis est in illis ordinandis, aut distribuendis in puncta. singulæ enim periodi, verficulius punctorum loco nobis esse possunt.

Posterior.

Posterioris ordinis ratio à meditante pendet. is enim inter meditando ordine procedere debet, & certa ratione, & via actiones quæ meditationi inferuiunt, partiri: Ante omnia autem curandum est, cum historias meditatur, vt loci imaginem, vbi gesta res est, accuratè ac prudenter animo concipiamus, imprimamusq; eam menti phantasiæ opera, cuius est huiusmodi simulacrum repræsentare, itaq; nos ad illas res gestas contemplandas comparare, ac si eas coram de nuò geri oculis cerneremus, illisq; dum geruntur præsentem essemus. sic præcepit S. Bonauentura: *Tu, inquit, si ex his, quæ per Dominum Iesum dicta, & facta narratur, fructum sumere cupis, ita te præsentem exhibeas, ac si tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter, & morosè, omnibus aliis curis, & sollicitudinibus tunc omisis.* Et alio loco: *Rem*

Prologo meditationis. Vita Christi.

Cap. 18.

per

per Dominum Iesum gestam, vel dictam ante oculos mentis ponas, & quod cum eo conuerseris. & familiaris fias. nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficacior, & quasi totus fructus meditationis consistere. & vbiq; & semper intueri eum deuote in aliquo suo actū, vt quando stas cum discipulis suis, quando cum peccatoribus, quando etiam loquitur eis, quando predicat turbæ, quando vadit, & quando sedet, quando dormit, & quando vigilat, quando comedit, quando alii ministrat, quando sanat agrotos, & quando alia facit miracula. In his autem, & similibus considera omnes gestus suos, maximè contemplanſ faciem eius, si potes imaginari, quod supra omnia prædicta tibi videtur difficilius. Illud enim attentè obserua, si forte ipse te cum benignitate respiciat. Ante S. Bonauenturam id ipsum scripserat Beda initio meditationum suarum de Domini passione. Apostolus etiam monet: *Vt aspiciamus in anchoram fidei,* Heb 12. *& consumatorem Iesum.* Et eo loco S. Chrysostomus: *Aspicientes,* inquit, Homil. 28. *hoc est, vt discamus currere, sicut enim filij parentes, discipuli in certaminibus magistros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per visum regulas quasdam sumentes, sic etiam hic si volumus currere, & discere, vt bene curramus, ad Christum attendamus.*

Ob hanc causam imaginaria applicatio sensuum ad eā, quæ iam meditatione sæpius recogitata sunt maximè commendatur ab iis, qui de ratione meditandi præcepta tradūt, cum nimirum postquam iterum tertioque repetiuimus eandem meditationem, ita personæ, resq; gestæ meditationis illius animo occurrunt spontè, ac si viderentur, audirentur, aliisq; corporis sensibus perciperentur. quæ res maximam vtilitatem habet ad meditandi habitum comparandum, maximosq; ex meditatione fructus capiendos. Hoc institutum in primis placuit B. P. Ignatio, nec ab eo dissentit S. Bonauentura, cum rationem præscribit meditandi Christi Domini vitam. Cap. 101.

Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohæreat hæc loci terrestris imaginaria compositio cum iis, quæ antè dicta sunt de Dei præsentia in cælis contuenda; necesse enim esse videtur, vt postquam cælum ad modum præscriptum penetrauimus, fingamus animo nos de cælis iterum ad terram delabi, immò & à Dei conspectu distrahi, vt historiarum, quæ meditamus, locum visamus, eiq; meditationis tempore præsentem simus. Dubium.

Hanc dubitationem tollendi non vna est ratio, sed multiplex. prima est fingere animo spectaculum, quod nos ipsi conformatione illa terrestris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cælis. certum quippe est id eum facitare cum sanctis. quibus mysteria vitæ, & mortis Christi inter ipsa cælestia arcana demonstrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis, ad admira-

Bb

ratio

rationem tamen excitandam, & ad recolendam memoriam tanti beneficij, quo cœlum ipsum adepti sunt. nisi enim ita esset, non scripsisset S. Ioannes: *Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum.* Et paulò post: *Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius. quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo.* Et sanè Seraphin ille, qui S. Francisco passionis dominicæ stigmata impressit, & fixit, crucifixi effigiem inter alas continens de cœlo descendere visus est. & vulnerū cicatrices Christus Dominus in cœlo retinuit, sine dubio ad representandam beatis mentibus passionem suam in omnem æternitatem.

2. *Actor. 7.* Secunda ratio est orationis tempore concipere animo cœlum apertum, ad eum modum, quo semel patuit S. Stephano, qui dixit: *Ecco video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.* Et iterum S. Petro, de quo in mentis excessu posito scriptum est: *Vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum submitti de cœlo.* Hac siquidem ratione facile ascendit animus ante Dei conspectum Angelo duce, & facile eodem comite descendit in terras ad Caluarie locum, aut ad alium aliquem, in quo res gesta sit, quam meditamur: interimque semper patet ante mentis oculos cœlum inspectante nos Deo, coram quo meditatio cursum suum tenet ad finem vsque.

3. *Apoc. 21.* Tertia ratio est id, quod semel datum diuinitus est, & quidem in oratione S. Ioanni, existimare se videre *sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de Cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo, & audire vocem magnam de Throno dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Sed hic totus phantasiæ ludus est, quæ etsi disunctissima iungat, in huiusmodi rebus feliciter errat.

Et hæc dicta sunt tyronibus. nam proficientes paruo negotio sese constituunt ante Dei conspectum, ad eam rationem, quam supra tradidimus.

Sequitur post sensuum, & phantasiæ actiones prædictas exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum intellectus, & voluntatis.

* * *

*De Intellectus exercitatione orationis tempore
præsertim circa diuinas personas.*

C A P U T V.

MEDITATIO intellectus exercitationem requirit, idcirco enim oratio dicitur à S. Augustino : *Inquisitio supernorum.* Et communis multorum sanctorum Patrum definitio eidem conuenit. illa nempe, quæ est apud S. Damascenum : *Ascensio mentis in Deum.* Et à Richardo de S. Victore describitur meditatio : *Occulta veritatis studiosa inuestigatio.* Addit autè idem : *Quæ occulta sunt solere prodire in manifestationem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina reuelatione. Et ubi reuelationis gratiam presentem habemus, meditationis officio non egemus. ubi autem diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis studium ex necessitate recurrit.*

Serm. de tempore, 230.

Lib 3 cap. 24.

Tract. 2. de Exterm. mali, c. 15.

Docet verò S. Augustinus in Scripturis sacris, quæ sunt proficienti materia meditandi, duo considerari : *Res & signa, siue res, & verba.* Rerum nomine accipit idem personas, & actiones, siue personas, & res, quæ geruntur, & vt aut gestæ iam, aut adhuc gerendæ, considerantur. Personæ illæ præsertim, quæ in historiam Euangelicam incidunt, atque vt plurimum in meditationem veniunt, sunt Deus, Christus Dominus, beatissima Virgo, Angeli, Ioannes Baptista, Ioseph, Apostoli, & discipuli vtriusq; sexus : Iudæi, Turbæ populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniacy, peccatores, principes præterea seculi, postremò dæmones.

Lib. 3 de doctr. Christ. cap. 1.

Deus in Testamento nouo concipi vult, à nobis, vt est *Pater, Filius, & Spiritus sanctus.* Pater nominatur *Dominus cæli, & terræ, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, & Pater Domini nostri Iesu Christi.* Filius *verbum, quod erat in principio, & Deus erat verbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Spiritus sanctus, qui à Patre procedit, quem *mittit Pater in nomine Filij, virtus ex alto, qui docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quacungq; dixero vobis,* ait ipsemet Dei Filius, vnigenitus, qui est in sinu Patris.

Matth. 11.

2 Cor. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 15.

Ioan. 14.

Luce. 24.

Cùm igitur Dei nomen ita nominatur in punctis meditandis, vt immorandum videatur aliquantulum in personæ tantæ contemplatione. Primò exerceatur actio fidei, & adorationis sanctissimæ Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde concipiatur Deus ipse sub ratione alicuius attributi diuini, vnus ex quatuor nobis

I.

2.

notioribus, & ex quorum consideratione vberiores fructus spiritus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum attributum.
Matth. 11

Primum est diuina potestas, propter quam Deus appellatur omnipotens, & creator. qua ratione à Christo Domino dicitur *Dominus cæli, & terre.* tunc enim primum cœpit esse Dominus, quia tunc primum cœpit habere seruos. Attinguntur igitur hîc duo beneficia, creationis, & conseruationis. obiter etiam hîc recolenda est animæ nostræ creatio, de qua Dominus ait: *Pater meus vsq; modò operatur, & ego operor, vt ita recogitetur, vt creator, & Dominus meus peculiaris & proprius.*

Ioan. 5.

Secundum.
Hebr. 4.
Matth. 6.
Ibidem.

Alterum attributum est diuina sapientia, omnia enim nuda sunt, & aperta oculis eius. ob id Dominus in Euangelio ait, Patrem Deum scire *quid nobis opus sit,* nec scire solùm, sed videre; & *pater tuus, qui videt in abscondito.*

Tertium.
Iob 16.

Tertium attributum est diuina bonitas, est enim Deus infinitè Bonus, & misericors, denique: *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis.*

Quartum.

Matth. 10.
Matth. 5. 6. 15.
Et 16.
Ioan. 17.

Quartum est diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè, nam vestri & capilli capitis omnes numerati sunt. Propter quæ frequentissimè præfertim apud S. Matthæum Christus Deum appellandum docet *Patrem* cum quinq; adiunctis. Patrem nimirum *cælestem, sanctum, iustum, nostrum, meum, & tuum.* *Cælestem,* inquam, vt omninò egrediamur ex cognatione nostra, nec Patrem velimus nominare nobis super terram. *Sanctum,* vt sancti filij simus, quoniam sanctissimus est Pater. *Iustum,* vt intelligamus penes ipsum esse mercedem laboris & operis nostri, & coronâ, quam donaturus est legitimè certantibus. *nostrum,* vt tanquam eiusdem parentis filij, nos mutuò diligamus, *meum* denique, & *tuum,* ita enim est affectus erga vnum quemq; nostrum, ac si nō alius illi, quàm is vnicus filius esset.

Hebr. 4.

Sub his rationibus sine dubio obuersari debet Deus animo meditantis. Inprimis autem sub illa, qua describitur ab Apostolo, tanquam omnia videns, penetrans cordis intima, nostrarumque cogitationum, & affectionum etiam secretissimarum momenta ponderans: *Viuis est enim sermo Dei* (aut verbum Dei) *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda sunt, & aperta oculis eius, ad quem nobis sermo, hoc est, ad quem nostra oratio dirigitur.*

Dominus autem Iesus Christus Dei filius, & verus homo filius Virginis Mariæ occurrat meditati, qualis depingitur à S. Bernardo in illa Canticorum verba: *Ecce tu pulcher es, & decorus. Quàm pulcher es, & decorus Angelis tuis Domine Iesu in forma Dei, in die aternitatis tue, in splendorebus Sanctorum ante luciferum genitus, splendor, & figura substantiæ Patris, & quidè perpetuus, & minime fucatus candor lucis aeternæ. Quàm mihi decorus es Domine mi in ipsa tui huius positione decorus? etenim vbi te exinanisti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsit, ibi amplius gratia radiavit. Quàm clara mihi oris stella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Iesse egrederis, quàm iucundum lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto: quàm spectabilis & stupendus etiam virtutibus supernis in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentia, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus Sacramentorum: quàm denique rutilans post occasum sol iustitiæ de corde terre surgis, quàm formosus in stola tua demum Rex gloriæ in alta caelorum te recipis? quomodo non pro omnibus his omnia ossa mea dicent. Domine quis similis tui? Hæc ergo similia que puto de dilecto intuentem sponsam aduertisse, cum diceret, Ecce tu pulcher es, & decorus. neque hæc sola, sed in super aliquid procul dubio de natura decoris superioris, quod nostrum omnino præterulat intuitum, & effugit experimentum. ergo iteratio vtriusque decorem substantiæ designauit.*

Sed si hæc alicui fortassis subtilia, sublimiaque videantur, concipiatur Christus Dominus ad alium illum modum, quem idem sanctus Bernardus ad historias vitæ eius contemplandas accommodatiorum alio loco se adhibuisse commemorat. quem etiam paulò altius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus sum de nomine Iesus: Iesus, inquit, *mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, sed est & medicina tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesus. & inde saliat in os, & ecce ad exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando? non ne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? cui aliquando sterit ante faciem salutaris nominis duritia (vt affolet) cordis, ignauia & torpor, rancor animi, languor accediæ. cui fons fortè siccatus lacrymarum, inuocato Iesu non continuò erapit vberior, fluxit suauior? cui in periculù palpiti, & trepidanti inuocatum virtutis nomen, non statim fiduciam præstitit, depulit metum? cui quæso in dubiù æstuanti, & fluctuanti non subito ad inuocationem clari nominis, emicuit certitudo? cui in aduersis dissidenti, iam iamq; descienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi, & languores animæ isti sunt. illud medicina. denique & probare*

Christus Dominus.

I.

Serm. 45 in

Cant.

Cant. 1.

2.

Serm. 15 in

Cant.

Psal. 49.

indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomine Iesum, hominem mihi proponit, & humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem & omni denique honestate, ac sanctitate conspicuum, eundemq; ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet & roborat adiutorio. Hæc omnia mihi sonant cum insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias species, hoc tanquam vnde acuam eas, & facio confessionem, cui similem medicorum facere potest nemo. hoc tibi electuarium habes o anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius, quod est Iesus, salutiferum certe, & quod nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesum, & sensus dirigantur, & actus: pone me, inquit, signaculum in corde tuo, signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias, nunc verò habes, vnde brachio medearis, & cordi habes, inquam, in nomine Iesu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas, Itemq; vnde tuos sensus, aut serues, ne corrumpantur, aut, si corrumpantur, sanes.

Cant. 5.

Lib. 2. de doctr.
Christ. cap. 41.

Matth. 23.

Quoniam verò Christi Domini passio, & mors maximè omnium à proficiente meditanda sunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam simile contemplationi S. Augustini, quam scripsit illis verbis: Nihil magis imolatio Christi nos docet, quam illud, quod ipse clamat, tanquam ad eos quos in Ægypto videt laborare sub Pharaone: Venite ad me, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. ponatque sibi ob oculos mentis Christum in tormentis, quasi clamantem, & inuitantem nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia visa antè nunquam fuerant: nec exprimi potuere maiora. Quanquam enim Christus Dominus virtutum omnium exempla perfectissima semper ediderit; in passione tamen, & morte sua actionum omnium maximè heroicarum imaginem expressit.

Prima consideratio.
I. Ioan. 1.I.
Apocal. 22.

Ioan. 8.

Ioan. 1.

Porro de Christi persona quinque considerationes inter meditandum vt plurimum occurrere possunt. Prima consideratio comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: Verbum caro factum est, quod idem est ac filius Dei, Secunda persona sanctissimæ Trinitatis, homo factus in vnitatem personæ diuinæ sine humana subsistentia: hæc autem persona sic conflata ex duabus naturis concipi potest à meditante dupliciter. Primùm coniunctim, & tunc adhuc dupliciter. vna quidem ratione, vt principium, altera vt finis: nam idem Alpha est & Omega. Est enim Deus homo, aut verbum caro persona tantæ dignitatis, vt nulla sit, quæ possit iure cum ea conferri, vt principium quidem (& ipse hoc se nomine appellat apud S. Ioannem, & à Scripturis eodem titulo inscribitur) quia omnia per ipsum facta sunt, quare dicitur principium creature Dei, in quo

in quo condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. vt propterea habeat in vestimento, & in femore suo scriptum Rex Regum, & Dominus Dominantium. Sic igitur apprehensus filius Dei factus homo, debet à meditante adorari adoratione latrig, quæ maximus est Dei cultus. Vt finis autem concipiendus est tanquam ille propter quem facta sunt omnia, vt ait Apostolus, & quem Deus constituit heredem vniuersorum. Quo nomine ad eius gloriam nostra intentio dirigenda est, vt quicquid facimus aut volumus, aut intelligimus, aut loquimur, totum ad eius laudem referatur.

Apocal. 3.

Coloss. 1.

Apocal. 19.

Hebr. 1.

Cap. 1.

Deinde Deus homo comprehendendus animo est, ratione disquirente, cur Deus factus sit homo: estque reuocanda in memoriam doctrina Apostoli hac de re loquentis, & insinuantis duas huius rei causas, quæ Deum mouerunt ad carnem induendam. prior est charitas in homines: posterior est humilitatis exemplum: nam cum de vtraque virtute differeret, & diceret: *In humilitate superiores sibi inuicem arbitantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, qua aliorum.* Addit: *Hoc enim sentite in vobis, quod & in CHRISTO IESU, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se equalem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.*

2.

Philip. 2.

Secunda consideratio erit de nomine, *Christus*, quod eidem personæ conuenit, & idem est, quod latinè *Vnctus*. fuit autem vnctus Dominus, vt dicitur in Actis Apostolorum, *Spiritu sancto & virtute*, hoc est, scientia, & gratia. quo loco meditans intelligere curabit, Christum repletum his cœlestibus donis, non solum sui sed etiam nostri causa: & gratiam eius esse veluti fontem à quo omnes Angelorum, & hominum gratiæ, reliquaque Dei dona deriuantur. *Vidimus eum*, ait S. Ioannes, *plenum gratia, & veritate, & de plenitudine eius nos omnes accepimus*, ob hanc causam dicitur, & est *caput hominum & Angelorum*, vt sæpe tradit Apostolus, quia vt à capite accipiunt membra sensum, & motum, sic à Christo emanat in nos tanquam à capite in membra sensus fidei, & gratiæ, virtutumque motus. ob eandem quoque causam ipse met se *Ostij* nomine vocat apud S. Ioannem. Ostium enim nobis aut ianua est, vt docet Scriptura, præsertim sanctus Paulus, ad præclara quæque Dei beneficia accipienda: ad electionem; *elegit nos in ipso*. ad fidem; *per ipsum fideles estis in Deo*. ad remissionem peccatorum; *in quo habemus*

Secunda consideratio.

Act. 10.

Ioan. 1.

Ephes. 1.

Coloss. 1. & 2.

Ephes. 4.

Ioan. 10.

Ephes. 1.

1 Petr. 1.

Coloss. 1.

Rom. 3.
Ephes. 2.
Coloff. 3.
Ephes. 3.
2. Cor. 1.
1. Petr. 4.
Coloff. 3.
1. Petr. 2.
Rom. 5.
1. Theff. 5.
1. Theff. 4.

Epist. ad Phil.

1.
2.
3.

1. Cor. 6.

Tertia conside-
ratio.

Matth. 1.
1 Tim. 2.
Hebr. 2.
Hebr. 7.

Ephes. 5.

1. Tim. 2.
Apocal. 5.
Sup. cap. 26.

1. Cor. 6.

Quarta confi-
deratio.

Io. 11. 3.
Matth. 9.
Ephes. 5.

habemus redemptionem, remissionem peccatorum. & gratiam & iustitiam: Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo IESU. ad bona opera: Creati in Christo IESU in operibus bonis. ad spem; Christus in vobis spes gloria. ad fiduciam: in quo habemus fiduciam, & accessum. ad consolationem; Per Christum abundat consolatio nostra. ad cultum Dei; Honorificetur Deus per IESUM Christum. ad actionem gratiarum: Gratias agentes Deo, & Patri per ipsam. ad meritum; Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per IESUM Christum. ad perseverantiam; Per quem habemus accessum in gratiam istam, in qua stamus. ad salutem æternam; Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum IESUM Christum. ad resurrectionem carnis: Eos, qui dormierunt per IESUM, adducet cum eo. Denique in agnitione omnis boni, quod est nobis in Christo IESU.

Hoc loco tres affectus commouere in se ipso poterit, qui meditatur. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Christum Dominum parentem nostrum, & auctorem nobis tantorum bonorum; Secundum reuerentiæ erga seipsum, tanquam erga Christi membrum, quæ est cogitatio, & affectus Apostoli, cum ait: *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?* Tertium verò amoris erga Dominum tanquam caput nostrum, zeli, inquam, ardentis, qualem experimur in membris, quæ se spontè omni periculo obiciunt pro suo capite.

Tertia consideratio est de nomine, IESVS, hoc est, Saluator: Ipse enim, dixit Angelus, *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*: qua ratione dictus est: *Mediator Dei & hominum Christus IESVS*: Sacerdos item, Pontifex, Episcopus, & Pastor noster. *Pontifex*, inquam, *fidelis*, ut ait Apostolus, *qui sempiternum habet sacerdotium*. Vnde & *saluare in perpetuum potest*: nec id solum, sed est etiam sacrificium, & hostia: si quidem: *Dilexit nos* (scribit idem) *& tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis*. qua ratione idem Redemptor noster, & Dominus est: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis, & redemit nos in sanguine suo*. Huc pertinent quæ de nomine IESU ex S. Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione inter cæteras utilitas capitur, cuius nos monet Apostolus: *Empti estis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro*.

Quarta consideratio est nominis *Sponsi*, quo nomine à S. Ioanne Baptista vocatus est, cum dixit: *Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi qui stat, & audit eum, gaudet gaudio propter vocem sponsi*. Immodò Christus ipse idem sibi nomen imponit: *Nunquid, ait, possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* ob id Apostolus: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*. Pulchritudo sponsi huius explicatur à S. Bernardo, ut retulimus superius. hic autem affectus meditantis sit ille,

ille, de quo Apostolus; *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christi.* 2. Corinth. 11.
 sfo. à sponfa enim in primis exigitur fides. cui accedat reuerentia conciliata maximè ex splendore illo, & maiestate, quam in Christi Domini facie refulsisse postea adducimus ex sancto Hieronymo.

Quinta consideratio est nominis, *Iudex*, nam *constitutus est Christus à Deo iudex viuorum, & mortuorum*, quem vt reformidant impij, sic viri boni expectent auidè. vnde ait Apostolus; *Et Saluatorem expectamus.* Et S. Ioannes; *Etiã veni citò Domine I E S V.* Comparemus igitur nos ita, vt in eorum numero simus, quibus optatus & gratus futurus sit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus.

Prima & secunda contemplatio personæ Christi sub nomine *Verbi Caro*, & *Christus* aptissima est meditationi historiarum totius vitæ eius. Tertia de nomine *I E S V*, & *redemptore* conuenit meditationi sacræ passionis, & mortis eiusdem. Quarta sub nomine *sponsi* accommodata est resurrectioni, ascensioni & gloriæ Domini. Postrema quæ est de *Iudicis* vocabulo iudicio extremo præcogitando quadrat.

Dereliquis Euangelicis personis.

C A P U T V I.

DE beatissima verò Dei Matre MARIA quid cogitare debeamus orando: docet in primis S. Ambrosius: *Sit vobis* Lib. 2. de Virginitibus.
tanquam in imagine descripta virginitas, vitaque beatæ Mariæ, ex qua velut in speculo resulget species castitatis, & forma virtutis.
 hinc sumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt. Et paulò post: *Virgo erat non solum corpore, sed etiam mente, quæ nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior, non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens, intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis, solita non hominem, sed Deum querere, nullum ledere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem.* Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissensit propinquus? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando vitauit inopem? eos solos solita cætus virorum inuisere, quos misericordia non erubesceret, non præreriret verecundia. nihil rorum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, vt ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis, figura probitatis.

Beatissima igitur Virgo inter orandum occurrat meditati, ita corpore conformata, vt species corporis, sit simulachrum mentis, & figura probitatis. eius certè sanctitas ita in facie relucebat, vt Origenes scripserit sanctum Iosephum, sponsum eius voluisse eam occultè dimittere: *Quia iuste se humilians in omnibus caueret, & sibi met timeret tantæ sanctitatis coniunctionem adhibere. ad eum modum, quo S. Petrus dixit: Recede à me Domine, quia ego peccator sum. Et Centurio: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Et sancta Elisabeth: Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me? Maximè verò ad id facit, quod à quibusdam scriptum est, Virginis sanctissimæ aspectum eam maiestate, & sanctitate compositum ad omnem pietatem, & deuotionem, vt in animis eam intuentium virtutis amorem, & præsertim castitatis & virginitatis in generaret.*

Altera etiam ratio concipiendi & adeundi inter orandum Virginitatem sanctissimam est sub nomine matris Dei primùm, est enim vera Dei mater, deinde sub nomine matris meæ aut nostræ, omnibus enim nobis in persona Ioannis dictum sine dubio est: *Ecce mater tua.*

Gabriel Archangelus, inquit S. Gregorius, *ex his est, qui summa nunciant. hinc est enim, quod ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur. ad hoc quippe mysterium summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nunciabat. Gabriel autem fortitudo Dei dicitur.*

Angeli erga nos optimè affecti sunt, de quibus Dominus ait: *Semper vident faciem Patris mei.* Et Apostolus: *Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.* quibus & custodi nostro præsertim, vt ait S. Bernardus: *Debemus reuerentiam pro presentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia.* Cautè, inquit, ambulat, vbi adsunt Angeli sicut eis mandatum est in omnibus viis tuis. quanto igitur magis in oratione.

Sanctus Ioannes Baptista magnus coram Domino Spiritu sancto repletus adhuc ex vtero matris suæ, Propheta Altissimi, qui præcessit ante Dominum in spiritu, & virtute Eliæ, quo inter natos mulierum non surrexit maior. plusquam Propheta, amicus sponsi, Christi Domini Baptista, habitans in desertis, prædicans baptismum pœnitentiæ, non manducans, neq; bibens, in carcere decollatus, propter testimonium veritatis. Et inter meditandum occurrat, tantis sanctitatis nominibus illustris sine dubio commouebit animum ad magna.

Sanctus Ioseph, à sancto Bernardo ita laudatur: *Coniice ex hac appellatione, qua, (licet dispensatoria) meruit honorari, adeo vt pater Dei, & dictus & creditus sit: coniice, & ex proprio vocabulo, quod augmentum non dubitas interpretari, quoniam & qualis fuerit iste homo Ioseph. Simul & memento magni illius*

Homil. in
druerf.

Luc. 5.
Matth. 8.
Luc. 1.

Vide Diony-
sium Carthus.
serm. 5. de An-
nuntiatione.

Canis. lib. 1. de
B. Maria, c. 13.
In primis Sua-
rez, tom. 2.

3. part. disp. 2.
sect. 2. qui citat
S. Thom. Bon.

Ambros.
Ioan. 9.
Homil. 34. in
Euangel.

Matth. 18.
Hebr. 1.

Serm. 12. in
Psal. Qui
habitat.

Luc. 1. & 2.

Matth. 11.
Ioan. 3.
Matth. 14.

Homil. 2. su-
per missus est.

quondam Patriarchæ venditi in Ægypto, & scito ipſius iſtum non ſolum vocabulum fuiſſe ſortitum, ſed & caſtimoniam adeptum, innocentiam aſſecutum, & gratiam. Et paulò poſt: Non eſt dubium, quin bonus & fidelis fuerit iſte Ioseph, cui Mater deſponſata eſt Saluatoris. fidelis, inquam, ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuæ Matrì ſolatium, ſuæ carnis nutritium, ſolum denique in terris magni conſilij coadiutorem ſidiſſimum. huc accedit, quod dicitur fuiſſe de domo David. nobilis genere, mente nobilior. proſus inquam filius David nõ tantum carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquam alterum David Dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui denique datum eſt, quod multi Reges & Propheta cum vellent videre, non viderunt, & audire, & non audierunt, non ſolum videre, & audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, & nutrire & cuſtodire. Hunc virginem corpore, & mente fuiſſe S. Hieronymus exiſtimat.

Lib. 1 aduerſus
Iouinianum.
1. Cor. 1. 1.

Apoſtoli, cum adhuc eſſent *inſirma mundi*, vt ait S. Paulus, hoc eſt incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, vt mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, vt Matthæus & poſtea Paulus, electi ſunt à Domino de hoc mundo, & vocati vt ipſum ſequerentur; *Relictis omnibus, ſecuti ſunt Dominum*, facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & forma Prælatorum, & religioſorum omnium, vocati inquam, ſunt ad Chriſti diſciplinam, contubernium, conuictum, amicitiam, familiaritatem, eiufq; diuina ſecreta, ac intimam voluntatem cognoscendam, vt euaderent poſtea *ſal terræ, lux mundi*, Chriſti Apoſtoli & teſtes vitæ & paſſionum eius *in omni Iudæa & Samaria vſque ad extremum terræ.*

Matth. 9.
Act. 1.

Alij Chriſti diſcipuli diſcipulæue electi & ipſi à Domino fuerant, cum *deſignauit alios ſeptuaginta duos, quos miſit binos ante faciem ſuam*: quos etiam ſingulari benignitate inſtituit, & fouit tanquam nutrix chariſſimos filios. In horum numero ſunt duæ illæ ſorores adèd in Euangelio celebres, *Martha* Chriſti Domini hospita, eiufque menſæ adminiſtra, & *Magdalena* primùm peccatrix, conuerſa deinde tanto Chriſti amore ſuccenſa, vt, poſthabitis omnibus rebus, ipſo inprimis mundanæ nobilitatis ſplendore, illi audiendo, pedibus eius affixa, ſe totam dedicarit, eius vitæ, mortisq; teſtis, & æmula ſingularis.

Luc. 10.

Iudæi porrò, in Euangelica hiſtoria cogitanda, vix occurrere poſſunt animo alia ratione, quàm vt Chriſti hoſtes, veritatis inimici, *dura ceruicis, incircumciſi cordibus & auribus*, auaritiæ dediti, hypocrifiſ, & inuidiæ: ob quæ vitia & Chriſto prædicanti aduerſati ſunt toto conatu, & eum de medio tollere eiufque nomen extinguere inter ſe primò deliberauerunt, & apud prouinciæ prætorem Romanum obtinere contenderunt.

Act. 7.

Turbæ autem & populi Christum vi miraculorum & prædicationis allecti sequebantur; plerique quidem ad tempus credentes: omnes autem utilitatis propriæ emolumento capti. Postea in contraria studia conuersi per summam inconstantiam & scelus Christum ad necem acerbissimam crucis postularunt.

In turba numerantur infirmi variis afflicti morbis, qui symbolum sunt peccatorum, diuersis criminū quasi febribus iactatorum. mortui etiam, qui in peccato obfirmatos, & vita gratiæ functos significant. Denique Dæmoniacy, qui eos qui tentationibus vexantur, referunt.

Peccatores verò qui in Euangelio commemorantur, repræsentant nobis eos, qui adhuc viuunt similiter peccatores, aut obstinatos & proteruos; vt fuere plerique Iudæi, & ciues earum Ciuitatum, quibus Dominus exprobrauit scelera immania, quibus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam conuersi sunt, vt Apostoli, Publicani quidam, & Meretrices, de quibus dictum est, debere *præcedere Iudæos in regno Dei*, & alij.

Principes, qui Christi Domini temporibus imperarunt in Iudæa fuere Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, homines sine Deo, & vitiosissimi, superbi, imperij magis amantes quàm iustitiæ: Ideo (vt sunt huiusmodi) timidi, suspiciosi, nihil curantes religionem cultumque Dei, sed solum quomodo sibi suum imperium, auctoritatemque stabilirent.

Dæmones concipiendi, vt Dei castrorum desertores per summam impietatem & superbiam, mendaciorum opifices, immundi, vasa iniquitatis, & nequitia spiritus, aduersarij nostri, & tentatores audacissimi, tyranni, *principes mundi huius, & tenebrarum harum*, veteratores, hominum deceptores, indignissimi, qui aut admittantur, aut vlla ratione audiantur. Quare & Dominus non sinebat eos loqui.

Hæc breuiter de personis,
nunc ad actiones
veniendum.

De eadem intellectus exercitatione circa
actiones CHRISTI Domini

CAPVT VII.

MNIS actio, charissime, scribit S. Basilius, omni item sermo Const. monast. cap. 2.
Saluatoris nostri IESV Christi excolende pietatis, virtutisq; ob-
eunda regula est. Propter hoc enim etiam humanam naturam su-
scipit, vt se velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac vir-
tutem depingeret, eamq; omnibus nobis maribus simul ac sceminis ante oculos sta-
tutam vnicique pro viribus imitandam, ceu archetypon proponeret. Quapropter
quodcumq; factum tu audieris memorari vel dictum, ea nolito negligenter, & tan-
quam aliud agens audire. quin stude potius, vt mente tecum ipse cogitando, ri-
mandoq; ad eorum profundum peruenias, eorumque, quæ ibi aperte traduntur,
particeps fieri contende. Idem habet S. Gregorius & alij. Quoniam verò Lib. 1. Dial. cap. 9.
potissima meditationis Christiana materia, historia Christi est, in-
terest maximè, vt in eius actionibus cogitandis ordinatè accurate-
que se, qui meditatur, exerceat.

Et primùm quidem vniuersè proponat sibi ob oculos finem a-
ctionum, & passionum vitæ, inquam, & mortis Domini. qui duplex
exitit. Gloria nimirù Patris, & humani generis vtilitas. propterea Ioan. 7.
enim dixit de se ipso: Qui querit gloriã eius, qui misit eum, hic verax est, & in-
iustitia in illo non est. Et Scriptura loquitur: Eum nobis natum, & datũ esse, Isaia 50. Ephes. 5.
& tradidisse semetipsum pro nobis oblationem, & hostiã Deo in odorẽ suauitatis.

Et quidem idem propositum diuinæ gloriæ habere nos conue-
nit, & in hac re, seu scopo Christum imitari, vt docuimus libro secũ-
do, obseruareque nos in nostris actionibus, qua nam ratione in vna
Dei gloria quærenda, nos habeamus. maximè verò iuuat orantem
ad ea consequenda, quæ optat, immorari potissimùm in ea cogita-
tione; Quod Christus tantoperè, tantoque vt ita dicam suo damno,
nostris commodis, & vtilitatibus semper seruiert. Qua de re duplex I.
consideratio haberi debet à proficiente: prior versabitur circa præ-
cipuas partes vitæ Christi, quas omnes retulit Christus amore incre-
dibili ad nostram vtilitatem. posterior verò circa ipsasmet actiones
Christi singulares quæ eodem etiam spectarunt omnes.

Sanctus Bernardus priorem contemplationem describit ad hunc 2.
modum: Placebit ne tibi, Domine IESV, vt dones mihi vitam tuam, sicut de-
disti conceptionem? quia non solum conceptio mea immunda, sed mors peruersa,
vita periculosa, & post mortem restat mors grauior, mors secunda. Non solum ait, Serm. 2. in die Pentecostes. Prior conside- ratio.

conceptionem meam, sed & vitam meam, & hoc per singulos et atum gradus infantie, pueritiae, adolescentiae, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, resurrectionem, & ascensionem, & missionem Spiritus sancti. Hoc autem, ideo ut conceptio mea emundet tuam: vita mea instruat tuam: mors mea destruat tuam: resurrectio mea precedat tuam: ascensio mea praeparat tuam: porro spiritus adiuuet infirmitatem tuam. hic enim plane videbis, & viam, per quam ambules, & caute- lam, qua ambules, & ad quam ambules mansionem. In vita mea cognosces vitam tuam: vt sicut ego paupertatis, & obedientiae, humilitatis, & patientiae, charita- ris, & misericordiae indeclinabiles semitas tenui. sic & tu eisdem vestigiis incedas, non declinans ad dexteram, neq; ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iu- stitiam meam, dirumpens iugum captiuitatis tuae, expugnans hostes, qui sunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi. hu autem com- pletis reuertar in Domum meam, vnde exiui, & ouibus illis, quae in montibus re- manserant, & quas propter te reliqueram, vt non, te ducerem, sed reportarem, reddam faciem meam. & ne de absentia mea vel murmures, vel contristeris, mit- tam tibi Spiritum paraclitum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitae, scientiae lumen. Et paulò post: Quàm dulciter Domine IESU, cum hominibus conuer- satus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, quàm aspera pro hominibus passus es? ita vt liceat sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo. duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo, ad crucis horrenda, quia in omnibus his, sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.

Posterior consi-
deratio.

Luca 5.
Ioan. 3.

Ioan. 7.

Marci 7.

Matth. 8.
Luca 6.

Matth. 8.
Matth. 14.
Luca 6.
Matth. 26.
Luca 8.
Actor. 4.

Posterioris considerationis exemplis plena sunt sancta quatuor Euangelia: in quibus, passim occurrit Christus legentibus in rebus omnibus hominibus utilis, & beneficentissimus, siue loquatur: Quo- rum fidem vt vidit, dixit: homo, remittuntur tibi peccata tua. siue taceat, vt cum digito in terra scribens, silentio abigit ab infelice illa adultera muliere lapides, quibus iam penè obruenda erat à Iudæis. Siue cla- met, vt cum voce magna clamans, Lazarum quatrduanū reuocat ab inferis. siue submissa voce loquatur, vt cum ait: Epheta, quod est adape- rire, & statim aperta sunt aures hominis surdi, & solutum est vinculum linguae eius. Siue tangat, vt cum tangit mulieris manum, & dimittit eam febris. Siue atrectatus, vt cum omnis turba quarebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Siue dormiens: Dormiuit enim in nauticula rempestatis tempore, vt ait S. Chrysostomus, vt daret tempus formidini disci- pulorum, & vt eum rogarent. Siue vigilans, vt cum quarta vigilia noctis ve- nit ad eosdem, ambulans supra mare, & cum pernoctat in oratione Dei. Siue sedens, quotidie, inquit Christus, apud vos sedebam, docens in templo. Siue stans, vt cum stans visum restituit caeco Hiericuntino. Siue peregrin- ans, pertransit enim benefaciendo. Siue inter homines versans; quare &

turbæ

turbæ detinebant eum, ne discederet ab eis. Denique, omne bonum, vt scribit *Luca 4.*
 Apostolus Philemoni, est nobis in Christo IESV, qui factus est nobis sapien- *1. Corinth. 1.*
 tia à Deo; iustitia, sanctificatio, & redemptio.

Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Christi Domini *Const. monast. cap. 50*
 ni loquendo, duo earum capita recenset S. Basilius: quamuis enim,
 vt antè dixerat, omnis Christi actio sit virtutis regula: vno tamen a-
 ctionis genere dedit Christus documenta virtutum; altero verò eti-
 am laboris, & tolerantia. Illæ appellantur actiones virtuosæ, hæ la-
 boriosæ: priores vocat Basilius virtutes animi, posteriores corporis:
Peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sed contra lenita-
ti, patientiæ, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, animi demissio-
nis, prudentiæ, virtutum deniq; cuiusq; modi documenta præbuit complura. Quæ
quidem omnia in Euangelii explicata cernuntur. Et paulò post: Corporis ve-
rò cuiusmodi, & quanta? Adfert ibidem S. Basilius vtriusque generis ex
 Euangelii exempla. nobis res est latius explicanda.

Exempla virtutum, quæ obseruanda sunt inter me-
ditandum in actionibus primi generis siue
virtuosis IESV Christi Domini.

CAPVT VIII.

NON est consilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutum
 genera, quæ in Christi Domini actionibus elucet, com-
 memorare, sed ea solùm attingere, quæ ad id faciendum
 viam monstrant proficienti. Prioris ergo generis actio-
 nes eius numeramus has: *Videre, audire, loqui, predicare, orare, edere mira-*
tula, discumbere, sedere, iter facere, Ecclesiam fundare, sacramentaq; instituere:
 Denique actiones multas internas nostris similes, obire.

Videre. Vidit duos fratres, Simonem & Andream. Vidit alios duos fratres. Vi-
dit hominem sedentem in telonio. Hos homines videns, vocat vt sequan-
tur ipsum, & relictis omnibus secuti sunt eum. *Matth. 4.*
Matth. 9.
 Vidit igitur non curiosè,
 non frustra, & sine certo consilio, vt nos facimus. sed quæ hîc diuina
 oculorum Saluatoris vis admirabiliter captans, & concilians animos
 sibi? at quanta hîc humanitas, benignitas, charitas, animarum zelus?
 Et conuersus Dominus, respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini, & *Luca 22.*
 egressus foras, fleuit amarè. Vno oculorum coniectu quasi acutissimo a-
 moris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. *Vt vidit Ma-* *Ioan. 11.*

viam

riam plorantem lachrymatuſ eſt, & videns ciuitatem, fleuit ſuper eam. Ecce Patris viſcera. Ecce compaſſionis, & miſericordiæ lachrymas. Ecce ſingularis amoris indicium, vt meritò in ea verba proruperint circumſtantes Iudæi: *Ecce quomodo amabat eum.* Vidit etiam ſæpe homines opis ſuæ indigentes, vt cùm prateriens vidit hominem cæcum à natiuitate: cùm vidit turbas fame laborantes, quibus promptiſſima liberalitate ſubuenit ſemper, ideo enim narrant Euangeliftæ eum vidiffe huiusmodi homines, vt, ſcilicet, eorum tam animi, quàm corporis infirmitates recognoſceret, eoſque ſtatim vt faciebat opera ſua mirificè reſtitueret, & recrearet. Vidit ſimiliter cogitationes hominum, quia ſpirituum ponderator Dominus, eas examinare ſe ſignificare volebat. Et pro ſua immenſa in nos charitate nobis etiam diiudicandas obiicere.

- Audire. Audit in templo, & interrogat, & mirantur ſuper prudentia.* Prudentiſſimus ſanè, qui prius audit, quàm interroget, & modeſtiſſimus, qui quamuis docendo potuit prudentiam ſuam oſtendere, maluit tamen id facere ſolùm reſpondendo: *Cùm audit, quod Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galileam.* Ecce iterum prudentiam Domini, & modeſtiam: *Secedit enim, vt ait S. Chryſoſtomus, vt Iudaicam mitiget inuidiam, vt det locum ira. Audiens IESVS verba Centurionis miratuſ eſt: non miratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Auguſtinus, ipſe, qui miratur eam fidem, quam mirabatur, in eo ſecerat, ſed miratur, vt mirandum nobis eſſe ſignificet. mira enim opera Domini exigunt à nobis noſtram cognitionem, admirationem, gratitudinem, & auctoris commendationem. Cùm audit accuſationes aliorum, ſe ſemper propenſum maximè ad lenitatem, & ad ignoſcendum demonſtrat. Quare de Iudæorum manibus mulierem adulteram eripit; & ab iisdem delatos diſcipulos tanquam alicuius ſcleris reos amantiſſimè defendit: vt cùm accuſantur, quod ſpicas vellerent die ſabbathi, ad famem vtcunq; depellendam: *An non legiſti,* inquit, *quid fecerit Dauid, quando eſuriit? Cùm item deferuntur, quod traditiones transgrediantur, quod non ieiunent ſimiliter ac Ioannis diſcipuli. Immo cùm ipſemet diſcipuli prohibuiſſe ſe dicerent, quendam eicientem dæmonia in eius nomine, quia non ſequeretur cum eis, dicit: *Nolite prohibere eum: qui enim non eſt aduerſum vos pro vobis eſt.* Denique cùm nunciaretur ei miſcuſſe Herodem ſanguinem quorundam cum ſacrificiis eorum, ait: *Putatis, quod hi præ omnibus peccatores fuerant, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis, ſed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Sed illud mirum, quod ait: *Ego ſicut audio iudico.* Quamuis enim verum ſit, quod ait S. Auguſtinus, *In illa incommutabili natura idem eſſe audire, videre, & eſſe.* indicat tamen etiam Dominus, ſe, in exercendo iudicio diligenter examina-**
- turum

Luca 19.

Ioan. 4.

Matth. 9. &
15.

Matth. 9. & 15.

Luca 7.

Prouerb. 16.

Matth. 9.

Luca 2.

Matth. 4.

Homil. 8. in:

Matth.

Matth. 8.

In Gen. contra

M: nich. lib. 1.
cap. 8.

Ioan. 8.

Matth. 12. &

15.

Luca 5.

Luca 9.

Luca 13.

Ioan. 5.

Serm. contra

Arianos.

curum omnia: ita tamen ut reis ipsis, etiam pro se dicentibus, aures daturus sit attentissimas, ut qui de aliis statuunt, idem ipsi præstare conentur.

Loqui. verbum Christi & sermo semper maximè verax extitit, ut de mendacio nunquam iuste reprehendi potuerit. Ideo enim ait: *Si veritatem dico vobis*. Particula enim (*si*) indicat etiam aduersariis confitisse, veridicas esse habitas Christi voces. Mansuetudinem maximam præ se tulit semper Dominus, in verbis autem singularem: *Quis ex vobis*, ait, *arguet me de peccato?* Vide, inquit S. Gregorius, *mansuetudinem Dei: non dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores iustificare*. In verbis etiam quàm sæpe humilitatem? Certè cum beneficium curationis Dæmoniaco illi fecisset, dixit illi: *Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis, quanta tibi fecerit Dominus*. Vide, ait Theophylactus, *humilitatem, non enim dicit, quanta tibi feci*. Similiter Patientiã, ut obseruat S. Augustinus in illa Christi Domini simplici responsione, qua negat criminationem illam grauissimam: *Ego demonium non habeo*. Et ibidem cum dixissent Iudæi Domino: *Testimonium tuum non est verum*. Simpliciter item respondit: *Verum est testimonium meum*. Clementiam etiam: ut cum ait: *Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem*. *Et si enim* (ut exponit Euthymius) *id possum facere, non tamen faciam, quia clemens sum*. Quantæ verò charitatis sunt verba Christi in Euangelio vniuerso? at quem Charitatis ardorem indicant illa apud S. Ioannem: *Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint vnum, sicut & nos. Sanctifica eos in veritate. non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt, per verbum eorum in me*. Quàm verò prudenter loqui solitus esset Dominus, quis satis explicet? proferantur, si opus sit, ex Euangelio eius peracutè dicta, & prudentissimæ responsiones datæ aduersus Iudæorù fraudulentas cauillationes: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, quæ sunt Dei, Deo. Qui sine peccato est vestrum primus in eam lapidem mittat*.

Sed admirabilis fuit eius domestica prudentia verbis ab ipso subinde insinuata, illa nempe, qua sapientissimè regebat, & gubernabat Apostolorum, discipulorumque vitam. humanissimis pollicitationibus allexit: *Faciam vos fieri piscatores hominum*. Verbis item humanissimis retinuit: *Nunquid & vos vultis abire?* Quo loco Glossa S. Chrysostomi sic habet: *Si eos laudasset, passi essent aliquid humanum, existimantes se gratiam Christo facere, eum non relinquendo. Nec dixit: abite, ne videretur expellere, sed rogat, an velint abire, vim eis auferens & necessitatem*. Ad ingenia verba accommodauit in hominum vitiis curandis. aliquos, nouitios præsertim, blandè monet: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: Alios du-*

riusculè, præfertim eos, qui sibi sapere videbantur, ad eorum videlicet superbiam frangendam. Ita cum Nicodemo se gerit, cum ait: *Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Insultat*, ait S. Augustinus, *tanquam indocto: exagitat superbiam hominis: tollitur homini ceruix, sed aspera, & dura, ut sit lenis ceruix ad portandum iugum Christi* D. N. Denique labuntur errore ambitionis filij Zebedei, & audiunt: *Nescitis, quid petatis, &c.* Zelo salutis Christi percitus Petrus auocare conatur eum à mortis cogitatione. Et audit: *Vade post me Satana, ut ita feruor eius intempestiuus retudatur*, ut ait S. Chrysoft. Quantæ verò discretionis illa sunt verba, quibus ad corporis etiam quietem discipulos vocat Dominus? *Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum*. Erant enim qui veniebant, & redibant multi, nec spatium manducandi habebant. Similia sunt illa, quibus etiam inuitat eosdem ad somnum: *Dormite iam, & requiescite*. Paternæ autem sollicitudinis, & curæ plena vox illa est: *Sufficit: nã, ut ait S. Augustinus, sicut aliquantulum, postquã dixit, dormite, & post, quasi exiitans eos, ut se ad imminentem tentationem pararent, dixit, sufficit: Sat quieti datũ.*

Sed planè admirabile est prudentiæ, & charitatis exemplum, quod dedit Dominus in Iudæ perfidia corrigenda, & ut facilius respiceret, obtegenda. Primũ enim ipso audiente in mensa dicit omnibus: *Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est. quibus verbis*, ait S. Leo, *notam sibi esse proditoris conscientiam demonstrat*. Non asperè & apertè confundens; sed leniter, & tacitè conueniens ut facilius corrigeret penitendo. Deinde ut vehementius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit, *qui intingit mecum manũ in paropside, hic me tradet. Qui latenter notatus*, ait Glosa, *non respiscit, manifestus arguitur, non tamen ex nomine*. Postremò cum ille quæreret: *Nunquid ego sum Rabbi?* ait ille, *tu dixisti. Quo loco S. Remigius: Tu dixisti, ait, & non ego. hoc est, tu te prodidisti, & non ego. Datur* pœnitentiæ locus, dum non apertius manifestatur.

Sed qualis fuerit amor Christi Domini in discipulos, ostendunt multa, quæ hoc loco prætermittenda non sunt: quanquam non omnia ad ipsa Domini verba pertinent. suos peculiari appellatione nominari voluit: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. suos, nimirum, quos de mundo elegerat, quos dederat illi Pater, quos non seruos, sed amicos nuncupabat: *Quia omnia, quæcumq; audiui, inquit, à Patre meo nota feci vobis*. Immò etiam fratres: *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum*. Immò filios charissimos: idcirco enim *siliolos* vocat: *& non relinquam*, inquit, *vos orphanos*, paternum affectũ demonstrans, ut propterea *sponsi filios* etiã appellet, ut aduertit S. Augustinus. Aufim dicere quasi dominos eos habuisse, ut cum illis pedes abluit, tanta cum humilitate, & cum dicit: *Ego autem in medio vestrum sum sicut*

Ioan. 3.
Tract. 12. in
Ioan.

Matth. 20.
Matth. 16.
Homil. 87. in
Ioan.

Marci 6.

Marci 14.
Lib. 3. de con-
sens. Euangel.

Serm. de Pass.
Domini.

Ioan. 13.

Ioan. 15.
Ioan. 20.
Ioan. 13.
Ioan. 14.

Matth. 9.
Tract. in Ioan.
75.

qui ministrat. Denique quid addi potest ad illud singulare amoris signum, & ad illum loquendi modum, quo vsus est Dominus, cum extendens manum in discipulos suos, dixit: *Ecce mater mea, & fratres mei: quicumq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.*

Luca 11.

Matth. 12.

Iam verò de institutione, ac disciplina, qua tantus Magister discipulos suos formauit, quis pro dignitate loquatur? Instituit primùm in fide, & propterea ipsis præsentibus, edidit miracula, & crediderunt, in eum discipuli eius, exegitque sigillatim ab ipsis fidem diuinitatis suæ, cum dixit: *Vos autem quem me esse dicitis? & quæ sequuntur.* Deinde & animauit, & vocauit ad perfectam mundi, affectionisque omnis carnis, & sanguinis & sui ipsius renunciationem. *Si quis, inquit, venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et paulò post: *Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* explicauit autem magis renunciationem per abnegationem, cui addidit imitationem sui: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, & quæ ibidè adiungit.* sicut etiam illa, quæ sunt apud S. Ioannem de *perditione anime suæ*, quæ perfecta mortificatio est ad exemplum Christi crucifixi, qui seipsum eo loco nominat *frumentum iactum in terram & mortuum.* Et ita cœlestem hanc disciplinã fundauit in paupertate, contemptu sui, & mortificatione. Adiecit castitatem: *quia sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum:* Obedientiam: *quia descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me:* Virtutes omnes quidem, easq; perfectas, cum Decalogi præcepta accuratè tradit, & explicat, & cum in monte aperiens os suum, ait: *Beati pauperes spiritu.* imprimis tamen discipulis suis inculcat, vultque esse quàm commendatissimas, & charissimas duas illas virtutes, quarum vna fundamentum reliquarum est, altera princeps, humilitatem, scilicet & charitatem. De humilitate quidem: *No- lite gaudere, quia spiritus subiiciuntur vobis.* Et: *Quicumq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.* Et: *Reges gentium dominantur eorum: vos autè non sic.* Et: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Charitatis autem exaltandæ nullum finem facit Dominus apud Ioannem: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem; manete in me, & ego in vobis, manete in dilectione mea.* & hoc à Patre obnixè postulat; *Vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit.* Cumulauit præcepta exemplis quamplurimis: sed illo præsertim, quo humi prostratus, Dominus pedes abluit Apostolorum.

Ioan. 2.

Matth. 16.

Luca 14.

Matth. 16.

Ioan. 12.

Matth. 19.

Ioan. 6.

Matth. 5.

Matth. 20.

Luca 22.

Matth. 11.

Ioan. 13.

Ioan. 15.

Ioan. 17.

Ioan. 13.

Hæc sunt maximè præcepta à Christo Apostolis data, interna magna ex parte, quibus addidit externa non pauca, ad eorundem tyro-

Matth. 10.
Marc. 6.
Luc. 10.

cinium informandum instituta. Hæc autem ferè numerantur ab Evangelistis communia Apostolis, & 72. discipulis: *Misit illos binos ante faciem suã. melius est enim* (vt ait Theophylactus) *simul esse duos, quàm vnum. In viam gentium ne abieritis; & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Vt videlicet prius prædicarent Israëlitis: Euntes, prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum.* Hæc erat prædicationis summa, qua continebatur *pænitentia*, vt habet S. Marcus, & reliqua, quæ erant necessaria ad regnum cælorum recipiendum. *Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, Demones eicite, Quæ actiones pietatis, & misericordiæ sunt, vt testimonia etiam veritatis, quam prædicabant. Gratis accepistis, gratis date. superbiam comprimit,* ait S. Chrysostomus, *cùm dicit, gratis accepistis. reuocat ab auaritia; cùm addit (gratis date.) Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: es* habet S. Marcus: vt omnem omnino pecuniæ speciem sibi interdictam intelligerent Apostoli. *Nolite portare sacculum, neque peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est operarius mercede sua.* Quo loco S. Hieronymus; *Qui diuitias detruncarat, propemodùm & necessaria vitæ amputat, vt Apostoli doctores veræ religionis, qui instruebant omnia prouidentia Dei gubernari, seipso ostenderent, nihil cogitare de castro; non sacculum, ne pecuniam ad aliquid emendum reponderent; non peram, ne in ea coëmpta reponerët. Neque duas tunicas, hoc est, vt ait S. Hieron. ne alio vestiri, aliud nobis futurorum timore seruemus. Neque calciamenta, ne assuescerent, vt loquitur idem Sanctus pedum mollietati. neque virgam;* *Qui, ait idem, domini habemus auxilium, baculi præsidium cur queramus? neminem per viam salutaueritis. recta,* scribit S. Cyrillus, *ad opus procedite, nec salutationibus impediamini. In quacumque ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate, qui in ea dignus sit. in quacumque domum intraueritis, ibi manete donec exeat inde. hoc pertinet ad hospitium, ritè eligendum, & retinendum. Intrantes domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui. vt ipsi humilitate, & beneficentia priores essent, & prius spiritualia impenderent, quàm reciperët, quæ ad corpus pertinerent. Et quicumque non receperit vos, etiam puluerem pedum vestrorum excutite, in testimonium supra illos; dicite tamen; Hoc scitote, quia appropinquauit in vos regnum Dei.*

Luc. 11.

Huc referri potest illud præceptum, quod dat Dominus discipulis apud S. Lucam, cùm ait: *Nolite in sublime tolli.* quod Græcè est *μη μεθεσθε εις ορα.* hoc est, nolite anxie oculos in cælum tollere, vt scrutemini cælorum cursus, quasi de diuina prouidentia dubitantes. quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem.

Hæc fuerunt sine dubio initia disciplinæ religiosæ, & præsertim tyrocinij. Quid est enim aliud: *in viam gentium, ne abieritis:* quàm fugite homi-

hominum mundanorum consuetudinem? *Neminem per viam salutaueritis; quam date operam silentio? Nolite possidere aurum, neq; as,* quàm renunciare etiam possessioni cuiuslibet rei vel minimæ? *Nolite portare sacculum,* quàm mendicare, & ex diuina prouidentia pendere? *neq; calceamenta, neq; virgam,* quàm nuncium remittere omnibus illecebris, & quibusdam etiam rebus, quas alioquin nobis necessarias iudicassetimus. *Curate infirmos;* quàm date operam actionibus pietatis? quare & additur, discipulos in hunc finem oleo etiam vsos esse: *Prædicate, appropinquabit regnum cælorum: & pœnitentiam agere;* quàm rudes homines instituire in iis, quæ pertinent ad rudimenta Christianæ doctrinæ & Confessionis Sacramentum?

Hæc initio tradidit Dominus discipulis, adhuc tyronibus, vt eos omnino à mundo, carnisq; cura distraheret. Iisdem verò prouectioribus virtute remisit aliquid de summa seueritate ante dictarum legum. Quare vt exponit Euthymius, & sandalia postea concessit, & *In cap. 10. Matth.* virgam ad imbecillitatem eorum subleuadam propter laborem, qui ex itinere prouenit. Postmodum verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt *doherent gentes,* & alia facerent, quæ factitata esse ab Apostolis præter prædictas Christi sanctiones nõ ignoramus. Quare in re elucet etiam, vt in aliis omnibus diuina lux prudentiæ Domini, eiusque erga discipulos amor singularis, & prouidentia.

Ad extremum supersunt duo monita, Apostolis à Christo data, quæ superioribus internis, inquam, & externis possunt censerì communia. Vnum est ædificationis cura: *Vos, inquit, estis sal terra. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis.* quo etiam pertinet studium profitendæ fidei vsque ad sanguinem, si res, & proximi salus Dei que gloria ita postulet: nam, *qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.*

Alterum est oratio ad Deum, & aduersus tentationes, quod docebat Apostolos Dominus in horto Gethsemani, & ad alia omnia officia ritè obeunda, obtinendaque à Deo cuncta, quæ corpori, animoque necessaria, vtiliaue sunt. Quare & assiduè orandum præcipit, & verò etiam orandi formam, rationemque verbatim præscribit.

Quàm verò comis Dominus fuerit, & quàm dulcis eius oratio, indicant illa: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis. Sinite paruulos ad me venire. Si quis sitit veniat ad me, & bibat, filioli, adhuc modicum vobiscum sum; manete in dilectione mea,* & alia huiusmodi innumera.

Fuit etiam sermo eius vulgaris quo se omnibus piissimus Pater fieri omnia demonstraret: itaq; figuris communibus, & vsitatis abun-

dans: metaphoris quidem, & parabolis perspicuè, sicut & interrogatione & exclamatione, & similibus, verùm etiam aliis, vt præoccupatione. *Vtq; dicetis mihi, medice cura te ipsum.* Conuersione, & apostrophe: *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas,* similitudine: *Quoties volui congregare filios tuos, quem admodum gallina congregat pullos suos sub alas.* Prouerbio, & quasi hyperbole: *Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutinentes.* Metonymia; *Comeditis domos viduarum.*

Denique vt etiam antè tetigimus cum libro secundo ageretur de moderanda lingua, in communi consuetudine ita loquebatur Dominus, vt ex rebus quibuscunq; etiam secularibus occasionem arriperet tractandi spiritualia. Vt cum agit cum muliere Samaritana de aqua cœlesti, ex occasione aquæ putei Iacob. & cum locutus esset de panibus, addit: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitâ æternam.* Et illud dictum piscatori: *Noli timere, ex hoc enim homines eris capiens.*

Prædicare. Magna humilitate, & charitate sibi populi audientiam faciebat Dominus, conuocans sibi auditores suos. *Aduocans,* inquit *Marcus, iterum turbam, dicebat illis. Et conuocat a turba cū discipulis dicit. Prædicabat magna virtute, erat enim docens eos, sicut potestatem habens.* hoc est, ait Euthymius, *cum increpandi fiducia, & non cum metu, & qui tanquam futuri Iudex sæculi, bonis promittebat salutem, malis verò comminabatur supplicium.* vel vt ait Beda: *Faciebat quæ docebat. tunc enim sermo Doctõris est in potestate, cum facit, quæ docet.*

Gratiosus erat, & mirabilis in munere prædicationis suæ Dominus, & omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius. quæ sine dubio diuina erat gratia, vt ait Euthymius. propterea alibi, qui missi fuerant, vt eum ligarent, capti ipsi eius sermonis suauitate, & vi referunt: *nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur.*

Vehemens autem & feruens erat Dominus in prædicando, quippe animarum salutis sitientissimus. *Clamabat ergo IESVS in templo docens.* Et iterum: *In nouissimo die magno festiuitatis stabat IESVS, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Assiduus etiam. nam iter faciebat per ciuitates, & castella, prædicans, & Euangelizans regnum Dei. Ira tamen assiduus, vt dies concioni dicaret, noctes orationi & solitudini. *Erat,* inquit sanctus Lucas, *diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. Ostendens (scribit Theophylactus) oportere nos noctu, & quiete alloqui Deum, & die prodesse hominibus, nocteque collecta distribuere.* quare mirum non est, si libenter audiebatur, & si populus manesabat. id est, mane accelerabat ad eum in templo audire eum. Deniq; si suspensus erat, audiens illum, vt loquuntur Euangelistæ.

Orare. Orabat dominus ante concionem. cùm enim dixisset san- Marc. 1.
 ctus Marcus eum abiisse in desertum locum ibique orasse, facit illum
 loquentem: *Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.* quo lo-
 co etiam obseruandum est, Christum vicos præponere ciuitatibus, &
 in humilioribus pagis humillimum Dominum initium fecisse con-
 cionandi. Vt oraret autem, secedebat à turbis, intermisso prædicationis
 officio. *Et cùm dimisisset eos, abiit in montem orare.* Surgebat verò tem- Marc. 6.
 pestiuè, vt oraret; *Et diluculo valde surgens egressus, abiit in desertum locum, i-
 big, orabat.* Longo temporis spatio orabat: & solus, & in desertis locis.
Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, secedebat in desertum, Marc. 1.
& orabat, & cùm solus esset, orans. Ascendit in montem, vt oraret. Orabat, ante- Luca 6.
 quam constitueret aliquid magni momenti: cùm enim pernoctasset in Luca 5.
 oratione Dei, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim. Orabat pro discipu- Luca 9.
 lis, & Ecclesia vniuersa. *Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri* Luca 5.
sunt per verbum eorum in me. Orabat ad Patris voluntatem, nihil aliud om- Ioan. 17.
 ninò ex iis, quæ postulasset fieri cupiens quàm quod illi perplace-
 ret. *Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Orabat cum lachrymis, & Luca 22.
 clamore: *Qui, ait Apostolus, in diebus carnis suæ preces, supplicationesquæ ad* Hebr. 5.
*eum, qui posuit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offe-
 rens, exauditus est pro sua reuerentia.* Orabat subleuatis in cælum oculis;
Et subleuatis in cælum oculis, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum. Ioan. 16.
 Orabat denique prostratus in terram: *Et cùm processisset paululum, procidit su-
 per terram, & orabat.* Marc. 14.

*Alia in aliis eiusdem generis actionibus exempla
 virtutum Christi Domini nostri.*

CAPVT IX.

EDERE miracula. Docent Patres, & S. Augustinus in primis;
 Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam spiritualiter volebat in- Serm. 44 de
 telligi: & ideo eum miracula fecisse, vt excepto eo quod Verbis Domini.
 mira, magna, & diuina essent; aliquid inde etiam discere-
 mus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum, in-
 telligendum est Christi Saluatoris consilium in miraculis patrandis.
 Id autem fuit miraculis diuinitatem suam hominibus probare. ideo
 tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthæus: *Eum sanasse omnem lan-
 guorem, & infirmitatem in populo.* Et alio loco: *Eticiebat, inquit, spiritus ver-
 bo, & omnes malè habentes curauit.* Quo loco S. Chrysostronus: *Intende, in-
 quit,*

Homil. 28.
in Matth.
Matth. 9. 10.
14. & 21.
Luc. 7. & 9.
Ioan. 2. & 20.
Luc. 9.
Ioan. 15.
Matth. 8.
Luc. 4. & 5.

quit, quantam multitudinem hominum curatam transcurrunt Euangelista, non vnumquemque curatum enarrantes; sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes, quod & alibi faciunt saepe. Eodem pertinet magnitudo miraculorum. *Stupebant*, inquit Lucas, *in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quae faciebat.* Et ipse Dominus ait: *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit.* Modus etiam, & ratio miracula faciendi planè mirabilis, idem confirmat. *Eiiciebat spiritus verbo. Et agebat ex imperio, & potestate,* vt S. Lucas, & alij commemorant.

Cùm incidunt igitur miracula inter meditando, exercenda est actio fidei in Christum, qua recognoscatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda est adoratio, vehemensque voluntas, & libens qua omnino velimus, lætemurque Christum Deum esse, Regemque & Salvatorem nostrum. Tertio adiungenda maxima humilitas erga tantum Dominum illi similis, qua ob eandem causam compulsius Petrus, accidit ad eius pedes clamans: *Exi à me, quia homo peccator sum.*

Luca 5.

Sed nec sistendum hic est, sed ulterius progrediendum. Duoque in primis in Domini persona miracula patrantis contemplanda sunt. Primum (quod maximè ad meditando intelligentiam, & affectum iuuat) est id, quod S. Hieronymus scribit: *Fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu.* Et alibi: *igneum quiddam, atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius.* Hæc maiestas animo, ritè concepta, magnam in nobis erga Christum venerationem, & amorem conciliat. Quare dum de eo meditatur, obuerfetur ante mentis oculos amabilis, & mirabilis splendor vultus eius, & decor, precemurque illum verbis sponsæ: *trahere me post te, & curremus in odorem.*

Primum.

In cap. Matt. 9.

In c. Matth. 23.

2.

Secundum verò sunt spirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum causa fiebant miracula, efficiebat. nam exempli causa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, *simul etiam tot millium hominum,* vt ait Origenes, *ingenia perdomuit.* Et quando eius hostes, eum mox capturi abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, ait Augustinus: *Vna voce tantam turbam, odiis ferocem, armis, & terribilem sine telo villo percussit, repulsi, strauit.* asserunt etiam Patres, Dominum, cùm curaret corpora hominum ægrorum, simul etiam animabus eorum salutem attulisse. quare cum incidunt inter meditando huiusmodi miraculorum narrationes, operæpretium est obnixè cum Domino agere, vt rebelles voluntates nostras prosterнат, vt obfirmata corda molliat, animæ sanitatem impertiat, quæ eadem liberetur à mentis cæcitate, & surditate, si ea laborat, à teporis quasi

Ioan. 18.
Tract. in Ioan.
112.

quasi paralyſi, à tarditate progreſſionis in via perfectionis, ab innumeris aliis morbis, quibus ſubinde vexatur animus magis, quàm vulgaribus infirmitatibus corpus.

Sed imitanda à nobis eſt in contemplatione miraculorum, & aliarum rerum à Chriſto mirabiliter geſtarum, Chriſti modeltia, & humilitas; ob quam grauiſſimè aliquando interdicebat hominibus, ne miraculi auctorem proderent; *Et præcepit eis, ait S. Matthæus, ne manifeſtum eum facerent.* Imitanda beneficentia, & charitas, qua impuſus eandem miracula faciendi poteſtatem fecit diſcipulis. Imitanda liberalitas, integritas, continentia, à qua in huiuſmodi officiis, nec deduci poterat ipſe, & ſeuerè ſtatuit, ne ſe vnquam deduci ſinerent Apoſtoli: *Gratis, ait, accepiftis, gratis date.*

Discumbere. In nuptiis diſcubuit: Sed in nuptiis ſeruorum cœli Dominus. Quare ait S. Auguſtinus, *erubefcat homo eſſe ſuperbus, quoniam factus eſt humilis Deus.* Ecce venit ad nuptias, qui cùm apud Patrem eſſet, inſtituit nuptias; & quidem ad pauperum nuptias, in quibus ipſe deſuturum vinum non ignorabat. hoc ſuaſit humilitas. amplius charitas, quæ eum impuſit ad Pharifæorum conuiuia, & peccatorum: *Conueſcens enim, vt ait S. Chryſoſtomus, emendabat male diſpoſitos.* Quam ob cauſam ſe aliquando vltro hoſpitem obtulit Zachæo, ac ſi diceret, vt idem ait: *iudex non veni, ſed Medicus, ob hoc conuiuia ſeo languentium, patior quæ factorem, vt præſtem remedia.* Quo loco illud obſeruandum videtur, quam Chriſtus Dominus peccatricem mulierem ſuper menſam ad pedum oſcula admiferit, & poſtea ad capillorum vnctionem: & Martha etiam ſolicita fuerit in miniſtrando, nunquam tamen permiſiſſe eum legimus, vt præter matrem ſimul cum eo ſanctæ etiam mulieres cibum ſumerent: niſi fortè in nuptiis Canæ Galilææ. Exemplum nimirum decori retinendi vt præbeat perfectionis ſectatoribus. Inter cœnandum igitur peccatores conuertebat Dominus, vt Magdalenam, & Zachæum: loquebatur quæ iis de rebus, quæ animos ad virtutem amplectendam accenderent: quare etiam ad inuitatos parabolam direxit, & ſuis hoſpitibus rectè viuendi præcepta tradidit. Sed quæ illa humilitas, paternaue ſolicitudo, & cura, quam oſtendit, cùm iam à mortuis rediuiuus ipſe diſcipulis in piſcatione occupatis prædium parat? Si quidem ſcriptum eſt: *Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem, & dicit eis Ieſus: Venite, & prandete.*

Sedere. Sedet Chriſtus Dominus, ſuadente charitate, vt ſedens facilius inueniretur à turbis, illiſque præſtò eſſet; Exiens enim de domo,

E e dicit

Matth. 13. dicit Euangelista, *sedebat secus mare, & congregata sunt ad eum turba multa.*
Matth. 26. Sedet igitur, vt doceat, vel publicè: *Quotidie apud vos sedebam, docens in templo.* Vel priuatim, vt cum discipulis familiariter agat, & ex humili loco humilitatem doceat: *Et residens,* ait S. Marcus, *vocauit duodecim, & ait illis, si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister.* Sic etiam cum sedisset in monte, docebat discipulos suos, dicens: *Beati pauperes spiritu.* Sedit etiam aliquando bonas mortalium actiones contemplan, & ex eis quasi ædificationem, & lætitiã capiens: *Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactabat as, & multi diuites iactabant multa.* Denique sedit humiliter semper, qui venerat debellaturus hostem, qui ausus erat sedere in Aquilone. Ideo de eo dicitur: *Ascendens in montem, sedebat ibi:* hoc est, super nudam humum. Et quid plura? *Sedit super asinum.*

*Matth. 15.**Marc. 11.**Matth. 10. & 21.*

Iter facere. Religionis exemplum vt det, iter facit ad templum Dei in Hierusalem. Nec vnquam legitur ascendisse Hierosolymam, quin simul ad templum ascenderit, vt qui eum sequuntur, non inuisant, aut ingrediantur ciuitates, nisi sola Dei gloriæ causa. elegerat autem Dominus Hierusalem tanquam suæ passionis & mortis theatrum, quare de illa sæpe cogitabat, & eam spectabat, vt sui postremi, magnique certaminis curriculum. Constans tamen, & fortis, vt ex eo disceremus, non solum patienter Crucem sustinere, sed fortiter etiam appetere. *Factum est,* ait S. Lucas, *cum completerentur dies assumptionis eius, ipse faciem suam firmavit, vt iret in Hierusalem.* Quare aliquando ita in ea cogitatione defixus iter habebat Hierusalem versus, vt scripserit S. Marcus: *Præcedebat illos Iesus, & stupebant, nempe, discipuli, & sequentes timebant.* Inter eundem etiam de rebus cœlestibus cum discipulis sermonem habebat, vt de passione sua, & aliis: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur.*

*Luca 9.**Marc. 10.**Matth. 20.*

Tenebatur Dominus eo desiderio diuinæ gloriæ, euangelij publicandi, & omni hominum generi benefaciendi, vt omnes regiones illas pedes peragraret, ciuitates omnes, vicos, castella, omnem denique angulum perlustraret, vt æterni patris nomen peruulgaret, & omni hominum generi utilitatem corporis, & animæ adferret. Quare legitimus illum sæpe conscendisse montes, descendisse in campestria, per fata & loca deserta, iter direxisse, flumina, lacus, maria transmisisse, percurrisse maris littora, prouincias, gentium oppida; domos priuatas penetrasse, ipsas porticus Nosocomiorum, & templi: *Nec erat prorsus, qui se absconderet à calore eius, qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.*

*Psalm. 18.**Act. 10.*

Huius autem peregrinationis circumstantiæ considerentur diligenter inter meditandum. Iter enim habebat Dominus pedibus. Ecce paupertatem, & humilitatem. Sedit semel mysterij causa super asellum, mundi contemptum humilitati iungens: *Ex itinere fessus sedit supra fontem Samaria: Quia nec alibi habebat ubi caput reclinaret.* In itinere esurit: *Mane enim reuertens in ciuitatem esuriit,* ait S. Matthæus. *Sit tim etiam patitur ita, vt cum non habeat, quo expleat, eleemosynam petat, dicens: Da mihi bibere.* Et ad solatium feruorum suorum mendicantium aliquando ab ipso publico hospicio exclusus est: quod tamen ipse æquissimo tolerauit animo pro sua inexplicabili patientia, & mansuetudine: *Et non receperunt eum,* ait S. Lucas, *quia facies eius erat euentis Hierusalem. cum vidissent autem Iacobus, & Ioannes, dixerunt; Domine, vis, dicimus, vt ignis descendat de cælo, & consumat illos? & conuersus Iesus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis: filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. & abierunt in aliud castellum.* Comitabantur autem Christum in itinere discipuli, & turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles visebantur: *Nullus enim sexus,* vt ait Theophylactus, *à Christo excluditur, qui propter salutem omnium hominum carnem induerat, nec ab eo discedere sibi tutum putabat turba, vt innuit Euthymius, à quo tanta multa, tamq; magna beneficia ad se quotidie deriuare cernebat.*

Exempla item virtutum & fructus spirituales ex nobilioribus quibusdam Christi D.N. actionibus colligendi.

C A P V T X.

SUPEREST Christi Domini actio nobilissima huius omnium, quas cum S. Basilio non laboriosas appellauimus: quæ vno nomine *Ecclesiam fundare* dicatur. hanc operæ pretium arbitror, hic breuiter attingere. Christus igitur Rex & Dominus *visitauit Ecclesiam suam, oriens ex alto,* & visitans congregauit, & quasi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibusdam præclarissimis.

Prima actio est Ecclesiæ ipsius vocatio. vocauit autem ad fidem, & penitentiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerunt duo hæc: *Credite, & Pœnitementi.* Nec solum se natum esse, & venisse in mun-

Act. 18.

dum ad hoc aiebat Dominus, *vt testimonium præberet veritati: sed id semper constantissimè præstitit. immo ad fidem gignendam in animis hominum miracula fecit innumera. quibus patratis illico ad asfentiendum iis, quæ ab ipso proponerentur Auditores se se promptissimos exhibebant. tantoque feruore animi ad fidem prædicandam ferebatur, vt aliquando clamaret modestissimus Dominus: *Quis credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viua.* De pœnitentia etiam ad quam profitebatur palàm se venisse peccatores vocare, sententiam pronunciauit seuerissimam: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.**

Ioan. 7.

Luc. 9.

Mat. 13.

Et quidem ad fidem vocauit Ecclesiam per *baptismum*, quo etiam pœnitentibus peccata remitteret; eoque sacramento, ianuam aperiret orbi vniuerso ad Ecclesiæ suæ ingressum. Porrò hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primum sic inter maxima est. Ea enim vocamur non ad fidem tantùm, aut pœnitentiam, sed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remissionem. quo vno beneficio cumulus multorum, magnorumque Dei donorum continetur: Non enim, ait sanctus Chrysostomus, *recens baptizati sunt tantum liberi, sed & sancti, nec tantum sancti, sed & iusti, nec solum iusti, sed & filij: nec solum filij, sed & hæredes; nec solum hæredes; sed & fratres Christi: nec tantum fratres Christi, sed & cohæredes, nec solum cohæredes; sed & membra: nec membra tantum, sed & templum, nec tantum templum, sed organa spiritus. Vides quot sint baptismati largitates? Multis quidem videtur cœlestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere: nos autem honores computauimus decem. Addidit Baptismo Dominus Confirmationis sacramentum: nam quia in hoc mundo, vt scribit sanctus Papa Melchiades, *rota a tate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluiamur, post baptismum roboramur. & si continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia.**

Homil. ad
Neophytos.Epistola ad
Episcopos
Hispania.

Quanta hîc charitas Christi; quanta benignitas, liberalitas, largitas se obiicit meditati recolenda? quæ animi gratitudo par esse poterit tantis beneficiis? quàm necessarium, quàm æquum est, vt filius Dei factus homo gerat se pro filio; vt tyro cœlestis militiæ adscriptus; quæ numero Christi militum Ducis vestigiis inhærens aduersus hostes eius strenuè, constanterq; dimicet? Quo loco proficiens occasionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo repetet se tanto Patri degenerem filium, tanto Duci desertorem, & tráfugam extitisse peccando. Inter meditandum autem cum incidit in

locum

locum aliquem Euangelij, in quo fidei, vel Baptismi, vel huius diuinæ adoptionis mentio fit, immoretur meditans in recognitione diuini beneficij, seque excitet ad respondendum in amore ei, qui tan-
toperè dilexit nos, vt filiorum nomine dignatus sit eos etiam, quos ipse tamen præuidit & ingratos, & rebelles aliquando futuros.

Secunda Christi actio est, Ecclesiam, quam adoptauit, & despon- *Secunda actio.*
dit sibi, pauisse verbo, & perditam restituisse, atque fouisse aliis sacra-
mentis, & donis. atque huc spectant prædicationes omnes Christi
tam multiplices, tam variæ: in templis habitæ, in synagogis, in pla-
teis, in compitis, in priuatis ædibus, in montibus, & desertis locis, in
mari etiam, & in nauibus: si quidem *docebat de nauicula turbas.* Ad hunc *Marth. 13.*
locum pertinent, quæ de verbo Dei, & Euangelio habemus in sacris
litteris, quod à S. Petro *lumen admirabile* nominatur. & sanè diuina re- *I. Petri 2.*
uelatio per verbum Dei facta Ecclesiæ tanta est habita ab ipsomet
Christo, vt eam aliquando animo voluens, exultarit, & præ gaudio
proruperit in eam gratiarum actionem, quæ est apud S. Matthæum, *Matth. 11.*
& S. Lucam: *Confiteor tibi, Pater, Domine celi, & terre, quia abscondisti hæc* *Luca 10.*
à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quibus enim in tene-
bris iaceremus, si mundo non affulisset lux Euangelij?

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacramenta: *Euchari-*
stia, qua se cibum nobis præbet, & potum, Saluator mundi: *Pœnitentia*,
qua commissa post Baptismum peccata remittit: *Extrema etiam vn-*
ctio, quæ in mortis periculo constitutis reliquas, si quæ sunt, peccato-
rum maculas abstergit. quæ omnia, quam gratitudinem, quem amo-
rem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio est eandem Ecclesiam sanguine redemisse. ante dicta *Tertia actio.*
enim beneficia, vt in eam conferret Dominus, sicut & alia omnia de
tyranni, & inuasoris eius imperio, ac potestate vt eriperet, oportuit.
Eripuit autem sui sanguinis pretio. vt propterea sicut alter Moyses, *Exodi 48*
non alieno sanguine, sed proprio abundantissimè profuso sponfus
sanguinum Ecclesiæ suæ fuerit. sed hæc actio posterioris generis est.
hoc est, laboriosa: hinc tamen commemoranda breuiter fuit.

Quarta actio est eandem Ecclesiam sibi amore perpetuo copulaf- *Quarta actio.*
se: *Illo*, inquam, *igne, quem misit in terras, & voluit vehementer accendi.* *Di-* *Luca 12.*
lexit enim nos Dominus. Eandem aluit spe futurorum bonorum, & qui- *Apocal. 3*
dem certissima. Si quidem *complacuit Patri vestro dare vobis regnum,* & *Luca 12.*
corroborauit prædictionibus quamplurimis euentuum secuturo-
rum. inter quos principem locum obtinet, futura carnis resurrectio,
& iudicium. Hæc fuit fabrica, qua Christus Ecclesiam ædificauit, &
in qua seipsum posuit fundamentum, præter quod non poni potest aliud, *I. Corinth. 33*

quàm quod positum est, quod est Christus I E S V S. Quare fundauit Ecclesiam merito sanguinis sui Religione, hoc est, cultu Dei, & Christi, fide, spe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mandatorum. Et discessurus ad Patrem, nõ reliquit orphanos Apostolos, & Ecclesiam, sed Spiritu sancto misso de cælo eam consolatus, substituit sibi Vicarium in terris Petrum Apostolorum principem, & Petri successorem Romanum Pontificem, cum dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et iterum: *Pasce oues meas,* præsertim cum priuilegio fidei nunquam amittendæ: *Rogauit enim pro te, Petre, vt non deficiat fides tua,* dixit Christus. qua dignitate, potestate, & gratia quid excogitari potest excellentius? si igitur inter meditandum occurrat hoc beneficium, magna seges erit maximarum cogitationum, & optimarum animi affectionum. quis enim erga eum non afficiatur animo, qui & seipsum nobis tradidit, & suam etiam auctoritatem, & maiestatem ad hominum vtilitatem translulit in hominem? quis ei se planè non dedicet, quem tantorum munerum largitorem tam liberalem intelligit? Sacerdotium summum summo roborauit, & ornauit sacrificio missæ, eodem ipso, quanquam incruento, quo se in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Ad sacerdotium, & sacrificium Hierarchiam Ecclesiasticam instituit cœlesti persimilem, quæ beneficio Sacramenti *Ordinis* Christo supremo Hierarchæ consecrata, in varios gradus & ordines distributa, Ecclesiæ faciem pulcherrimam reddit: suum etiam bonum populis laicis impartiens Sacramenti *Matrimonij* institutione & dono, quo nuptias Christianas quasi sacrari mandauit, vt ita exhiberet sibi vndique gloriosam Ecclesiam non habentem maculã, neque rugam. Eandem sanctissimis legibus, & institutis communiuit, quippe quibus cautum voluit hominibus non solùm à flagitiis, & peccatis, quæ sub aspectum hominum, cum cadant, ab hominibus vindicantur, sed ab iis etiam criminibus, quæ voto, animoue commissa intra conscientie latebras occultantur, & soli Deo nota cum sint, eius solius iudicio, & seueritati referuantur. quæ sanctitas propria est euangelicarum legum, quæ vt ait Propheta, *animas conuertunt.*

Adornauit præterea Ecclesiam suam Christus perfectioribus illis sanctionibus, atque cõsiliis, ad quæ paucos illos, qui capere possunt, inuitat quidem, non tamen cogit. Paupertate, scilicet, Castitate, & Obedientia. quibus cœlestibus ornamentis adeò speciosam, illustremque reddidit Ecclesiã, vt cum Angelica Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantissimus sponsus à terris discedens in cœlos, pollicitus est se cum Ecclesia futurum semper *vsque*

ad se-

Matth. 16.

Ioan. 21.

Lucæ 22.

Psal. 18.

Matth. 28.

ad sæculi consumationem. Quid hac prouidentia præclarius? quid sanctius? quid diuinius? nempe omnipotens est, qui hæc potuit; summè sapiens, qui disposuit: infinitè bonus, qui voluit, & fecit abundantius, quam vel dicere vel intelligere possunt Angeli, ne dum nos abiectissimi homunciones.

*Actionum internarum Christi Domini
nonnulla virtutum exempla.*

CAPVT XI.

N hoc numero actionum, quas non laboriosas nominat S. Basilius, censentur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicenda sunt, non de omnibus quidem, sed de gaudio, ira, zelo, pauore, & tristitia. Sunt quippe hæ præcipuæ & ad propositam exemplorum considerationem maximè pertinent.

Gaudium, & exultatio. Fructum Spiritus sancti fuisse gaudiū, quod fuit in Christo, scribunt Patres in Euangeliū S. Lucæ. Obseruandum autem est, quibus locis describitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem significari eum hunc affectum suscepisse non tam sui, quam Apostolorum, & nostri causa: *Lazarus, inquit, mortuus est, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.* Et cum reuerfi essent septuaginta cum gaudio, quòd dæmonia subiicerentur illis, postquam paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertisset, in illa hora ait S. Lucas: *Exultauit in Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater. Amator hominum,* scripsit S. Cyrillus, *gaudet de horum conuersione, videns plurimos per Apostolos conuertendos.* Et Theophylactus: *Exultat, inquit, quia tantis bonis Apostoli facti sunt digni.* Auctor igitur, & parens Christi lætitiæ est amor, & charitas. absit igitur inuidentia, quæ propter aliorum bona nostris paria, aut similia tam facillè suscipitur ab hominibus. sed nec exultemus gaudio, nisi in Spiritu sancto, & eo solo, què gignit amor Dei, & proximi, qui cum moderatissimus sit, est etiam ab omni leuitate remotissimus. quare quem exultasse aliquando Dominum IESUS VM legimus, risisse nusquam reperimus.

Ira, & zelus. appetitus vindictæ, ait S. Thomas, aliquando est cum peccato. 3. part. q. 15. quando scilicet aliquis vindictam querit absque rationis ordine: & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque tamen appetitus est sine peccato: immò est laudabilis, puta cum aliquis appetit vindictam secundum

Lucæ 10.

Ioan. 11.

Lucæ 10.

S. Thomas in

Catena.

artic. 2.

cundum ordinem iustitia, & hac vocatur ira per zelum. hoc sanctissimo exarsit zelo Dominus, cum eiecit de templo euentes, & vendentes. quod S. Hieronymo visum est mirabilis signum, quam transfiguratio cum voce Patri, quam curatio cæci nati, quam denique ipsamet Lazari suscitatio. vt intelligeremus, quam oderit dominus iniquitates, & peccata, ea præsertim quæ in locis Deo dicatis, & à personis sacris aduersus Deum, & homines committuntur, quando ad huiusmodi scelera profliganda, quasi vires diuinitatis exeruit, quæ, vt idem ait, *In hoc ipso facinore, in eius facie relucebat.*

Matth. 21.
Ioh. 8.

Marc. 3.

Legitur iterum iratus Dominus apud S. Marcum, iræ autem causam dederunt homines Iudæi in peccato obdurati: ita vt diuinum lumen quod à Christo per prædicationem, & miracula in eorum animis copiosissimè affulgebat, non admitterent. *Et circumspiciens eos, cum ira, ait, contristatus est super cæcitate cordis eorum.* Ex quo perspicuum est, quam detestabilis Deo sit in peccandi consuetudine obstinata perseuerantia: præsertim coniuncta cum rebellionem à lumine diuino, cum id peccator iniuriosè repellit, hæc enim est cæcitas cordis, quam solet, vt plurimum sequi certa ruina. quod rarò peccatores huiusmodi respicere soleant. Hæc primum fletum ciet Domino, qui propterea *videns ciuitatem fleuit super illam.* postea verò etiam iram & vindictam.

Luce 19.

Marc. 10.

Homil. in
Matth. 32.
Incerti.

Indignè etiam tulit Saluator discipulos amouere eos, qui paruulos Christo offerebant, vt eos tangeret. dixitque propterea illis: *Sinite paruulos venire ad me.* S. Chrysostomus est auctor, id Apostolos fecisse, quod existimarent tanto viro, quantus erat Dominus, ex huiusmodi paruulorum oblationibus iniuriam fieri. quare arcebat dignitatis Christi causa. irascitur igitur Dominus, quod illi adimant Apostoli occasionem humilitatis exercendæ. quare vt mundanum calcaret honorem, non solum admisit infantes in conspectum, sed accepit, & in vlnis tenuit. Obseruent etiam illi, qui facile auertunt adolescentes ab obsequio congressuque Christi, ne indignationem Domini aduersum se concitent: etiam si bono id zelo faciant, eodemque ipso, quo Apostoli.

Matth. 26.
Marc. 14.
Luce 22.

In Apologia
pauperum par.
2. artic. 2.

Pauor, metusue, & tristitia. His affectionibus maximè tentari voluit Dominus in horto Gethsemani: quando (vt Euangelistæ tradunt) *cepit pauere, tædere, & mæstus esse, & fieri in agonia ad vsque sudorem sanguinis.* Cuius causa *condescensio* nominata est à S. Bonauentura præsertim. de qua sic scribit idem Doctor: *Condescensio Christi, qua membris suis condescendebat infirmis & imperfectis, ex sublimitate procedebat perfectissima charitatis. sicut enim humanam assumendo naturam, in nostris quidem factus est humilis, sed in propriis permansit excelsus, sic & summae charitatis dignatione ad*

actus quosdam nostræ imbecillitati, & imperfectioni conformes deprimitur, & à summa perfectionis rectitudine non curuatur, hanc ostendit in multis rebus Dominus; sic enim scribit S. Chrysostomus: *Vides, inquit, quanta est Christi in condescensione diligentia? sicut cum comedit & bibat, cum videatur ex aduerso Ioanni faciens, & hæc Iudeorum salutis gratia facit, magis autem orbis terrarum vniuersi.* Insigniter verò condescensionis exemplum in prædicta animi angustia dedit, vt ibidem fusè docet S. Bonauentura, Patrum proferens testimonia. Sanctus enim Augustinus sic habet: *Cum videret Christus multos promptos, & gaudentes ituros esse ad passionis martyrium, exultaturos in ipsa passione fortes, centenarios, maturos ad horreum, tamen infirmorum quorundam, quos videbat posse conturbari ventura passione, ne deficerent, sed potius voluntatem humanam voluntati creatoris coniungerent, ipsorum personam voluit suscipere in passione, dicens: Tristis est anima mea vsque ad mortem.* condescensionem autem hanc maximum fuisse argumentum eius infinitæ pietatis summæque charitatis, explicant in primis sanctus Ambrosius, & sanctus Bernardus, ille quidem sic: *Errant in hoc loco, qui tristitiam Saluatoris ad argumentum inlicitæ potius à principio, quam susceptæ ad tempus infirmitatis inclinant: & naturalis sensus cupiunt detorquere sententiæ. nusquam magis pietatem eius, maiestatemque demiror, minus enim mihi contulerat, nisi meum suscepisset affectum.* Hic verò sic: *Si fieri potest transeat à me calix iste: Agnosco, inquit, in belli duce pusillanimatorum trepidationem; agnosco agroti vocem in medico; agnosco infirmantem gallinam cum pullis. Considero charitatem: stupeo dignationem, & expauesco humilitatem. misericors Dominus non B. Andrea robustum sibi sumpsit affectum: quia non est sanis opus medicus, sed male habentibus, & si quem dignatio tanta scandalizet, plane meretur audire; An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum. huic enim odor vitæ in mortem est. Quid enim magnum fuit, Domine IESU, si accedente iam mortis hora, propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui potestatem habebas, ponendi animam tuam, & nemo tollebat eam à te? aut non longè gloriosius fuit, quando quidem totum propter nos agebatur: vt non solum corporis passio, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret, & quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepidatio robustos, & mæsturia letos, & tædium alacres & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos.*

Hier. 27 super
Matth.

Super Psal 103.

Commentar. in
Lucam lib. 10.
cap. 22.

In sermone de
B. Andrea A-
postolo.

Matth. 20.

*Generalia quadam præcepta ad eadem virtu-
tum exempla ex actionibus Domini
facilius eruenda.*

C A P V T X I I.

*Primum præ-
ceptum.*

PRIMUM præceptum, quod iuuat meditantem ad inueni-
enda faciliore negotio virtutum exempla in antè iam
dictis actionibus, & aliis, est consideratio circumstantia-
rum, quæ in quibusque obseruari solent actionibus, ab
iis, qui de Christianis moribus, officiisque scribunt, & continentur
vulgato illo versiculo.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Vt exempli causa. *Quis? Si ergo ego laui pedes vestros Dominus, & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Ecce humilitatis magnæ infigne, & maximum exemplum à persona. Quid? Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato. Ecce Christi charitatem, & benignitatem. qui nullum nõ mouit lapidem, nullum non aggressus est opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munerum, & auget peccatum, & diuinam iram iustissimè concitat. Vbi? Non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Bethleem, ait S. Leo, natiuitati præelegit, Hierosolymam passioni, ad maximam simul ignominiam patientis, & simul maximam charitatem redemptorum. Quibus auxiliis? Pater in me manens ipse facit opera. Vide veritatis amantißimum filium, & gratitudinis. Cur? Vt non scandalizemus eos, vade ad mare. Ecce studium ingens ædificationis in Christo. Quomodo? Erat docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisei. Ecce qua grauitate, & verborum, sententiarumque pondere tractandum est verbum Dei. Quando? Mane reuertens in ciuitatem, esuriit. more studiosi operatoris, qui vt ait Glossa, mane surgit.*

Ioan. 13.

Ioan. 15.

Luce 13.

*Serm. 1. de Epi-
phania.*

Ioan. 14.

Matth. 17.

Matth. 7.

Matth. 21.

*Secundum præ-
ceptum.*

Luce 1.

Secundum præceptum, in vna et actione circumstantiæ prædictæ
obseruari similiter debent, ac in multis. adferantur aliquot exempla.
Incarnatio. *Quis? Filius altissimi. Sanctum. Filius Dei. Vocabis nomen eius Ie-
sus v m. Quid? Concipies. Vbi? In vtero. in ciuitate Nazaret. Quibus auxiliis?
Missus est Angelus Gabriel à Deo. diuino scilicet, & Angelico. Cur? Regnabis
in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Et alibi: Vt saluetur mun-
dus per ipsum. Quomodo fiet istud? Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus*

Altissimi

Altissimi obumbrabit tibi. Quando? & hic mensis est sextus illi. hoc est, ut ait Apostolus, quando venit plenitudo temporis. In his autem omnibus, quàm eximia sunt virtutum exempla & quàm multa? In persona filij Dei admirabilis, & stupendâ dignatio. In conceptione eiusdem exinanitio. In loco, hoc est, virginis utero, sanctitas, & innocentia singularis. In civitate Nazareth flos, odorque eiusdem innocentiae per vitæ exempla latè flagrâtis. In diuino auxilio summa Dei potestas, sapientia, bonitas, misericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio benivolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanû inexplificabilis. In modo, virginittatis votum in virgine Deo ita gratum, ut ne violaretur, aut vel minimum detrimētum pateretur, magna multaq; in virgine miracula ediderit Deus: Ut quod virgo cōcipiat, virgo pariat, virgo simul & mater. In tempore, Dei ipsius condescensio ad probandum virgini articulum fidei, quem per Angelum edixerat, ex ipsa sterilis Elisabeth conceptione, semestris temporis spatio confirmata.

Annunciatio etiam, quæ pars est huius mysterij ad eundem modum discuti potest inter meditandū. Quis nunciat? Angelus ex summis principibus vnus, quia ut ait S. Gregorius, *summum omnium nunciaturus aduenerat.* Sūma enim hîc sunt omnia, quia maxima etiam erāt hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum designabantur caro & sanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quæ illa virgo est, ad quam tantus nunciûs destinatur? *Ad virginem,* ait, *desponsatam viro de domo Dauid, & nomen virginis Maria, gratia plena,* & cui dicit Gabriel: *Dominus tecum,* hoc est, ait S. Augustini Glossa, *tecum magis, quàm mecum.* ut videlicet, ex tanta gratiæ plenitudine, non solùm ipsa sanctissima, & Deo charissima redderetur; sed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, *paries filium:* Et: *Quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.* ancilla denique Domini, nam ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Vide, ait S. Ambrosius, *humilitatem: ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est.* Quid? *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Vbi? in virginis cubiculo: *Sola,* inquit idem, *in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret.* Quibus auxiliis? salutatione Angelî: cuius congressus cum virgine modestissimus Angelicoque pudore, & reuerentia plenissimus fuit. Quare post salutationem, siluit Angelus, tacenteque virgine, & pro prudentia summa, qua prædita erat, cogitante, *qualis esset ista saluatio:* tum demùm sermonem repetiit, timorem excussit, conceptionem filij Dei integra virginittate Matris futuram dixit, & confirmauit. Cur? ut obtineret à virgine consensum, quem virgo, audita Dei voluntate præstitit liberaliter, dicens: *Ecce*

Lib. 2. in Luce.
antio.

ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nec aliud à virgine adeò ad obsequendum parata, expectandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, sed diuino primùm ore pronuntiatis: *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Quando? *ad virginem iam desponsatam.* vt ea ratione omnis iustæ calumniæ occasio præuenteretur.

Natiuitatis mysterium eodem modo distingui potest cogitatione inter meditandum. Quis? primogenitus virginis. Quid? nascitur de virgine; *Et peperit filium suum primogenitum.* Vbi? *in Betlehem Iudæ.* In stabulo: *& reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.* Quibus auxiliis? diuino auxilio. quo præsentem, non alio opus fuit. Cur? ob Patris gloriam. ob id Angeli: *Gloria in altissimis Deo.* Et ob hominis summum bonum. nam *paruulus datus est nobis.* Quomodo? salua matris virginitate, ac sine eiusdem vel minimo doloris sensu. Quando? Intempestæ noctis silentio, media hyeme, & *cùm exiit edictum, à Cesare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.* Atque hæc est ratio satis facilis, & accommodata ad contemplanda mysteria omnia vitæ, passionis, resurrectionis, & Ascensionis Domini nostri Iesu Christi, quod nisi breuitati studendum esset, exemplis aliis adhuc ostendi facile posset.

Tertium præceptum est. Actiones contrarias Christi, quamuis pugnant inter se videantur, esse nihilominus virtutis regulas, sicut & alias. nullam enim actionem excepit S. Basilii; & vniuersè S. Augustinus affirmat, *totam Christi vitam disciplinam morum fuisse.* Ex omnibus igitur exempla virtutum à nobis colligenda sunt. & quidem, vt ego arbitror, ex singulis omnia, si ij essemus, qui ea sciremus eruere. Certè ex singulis aliqua. Et hæc cura minimè negligenda est meditati. *Ad sanandum Reguli filium Dominus venire noluit,* scribit S. Anselmus, *ne diuitias honorasse videretur, at ne conditionem spreuisse seruilem, ad Centurionis famulū mox ire consensit.* Clamat in templo ex charitatis feruore, & salutis animarum zelo: & tamen prædictum de eo fuerat, & refertur in Euangelio; *non contendet, neque clamabit:* ad ostendendam, videlicet, eius insignem patientiam, & mansuetudinem. Arguit Petrum acriter cum magistrum reuocat à mortis cogitatione, vt reprehensionem acrem adhibendam sciant Patres, cum filij grauius labuntur, & impediunt diuinam gloriam, aut bonum publicum. præsertim si eam ij ferre possint, vt Petrus. Nec tamen quicquam loquitur aduersus Thomam id similiter optantem, verbisque significantem non obscure, vt doceat Rectores hominum dissimulare in tempore errata sibi subiectorum, vt alio tempore commodius corrigant. *Quasitum dignum est,* ait sanctus Chrysostomus, *qua gratia adeò Christus indignus est, aduersus vendentes, & ementes in templo, & maxime cum alias iniuriis,*

contu-

Luca 2.

Isaia 9.

Tertium præceptum

Lib. de Seruile
ligione, cap. 16.

In Matth. c. 8.

Ioan. 7.

Matth. 12.

Matth. 16.

Ioan. 11.

Homil. 22. in
Ioan.

contumeliosque affectus, Samaritanus, & demonium habens appellatus, nihil tale fecerit. Edificationi Dominus semper studuit, aequissime tulit irrogatas sibi iniurias, & cum inferrentur, vel tacuit, vel simpliciter negavit, templi violationem, ut qua diuina ceremonia polluebantur, tanquam iniuriam Patri factam, seuerè vindicauit: simulq; ostendit, se non ut eas sperneret, quod illi calumniabantur, curasse Sabbatho infirmos. Aliquando, ait Beda, fugit, ne facerent eum regem, Passurus autem patitur se regem vocari, docens se non temporalis, sed aeterni regni regem, eoq; per contemptum mortis venire. Origenes quoq; in ea verba: Ne scandalizemus eos, scribit: prohibet Dominus scandalum fieri hominibus, ne amplius peccent, siue ut saluentur, aliquando verò contemnit Pharisaeorū scandalum: est enim cum contemnendum est, in quam sententiam S. Gregorius sic ait: Quantum sine peccato possumus, scandalum proximorum vitare debemus; si autem de veritate scandalum sumitur, vtilius nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.

Marc. II.

Matth. 17.

Homil. 7. in Ezechielem.

Quartum præceptum est S. Bonauenturae, qui ait: Actionum Christi sex esse genera, nec omnia à nobis imitanda. Primum actionis genus spectat in Christo magnitudinem, & excellentiam potestatis eius, ut super aquas siccis pedibus ambulare, Elementa conuertere, panes multiplicare, seipsum transfigurare, & cetera miracula facere. Secundum actionis genus refertur ad eius sapientia lucem, ut arcana caelestia explicare, secreta cordium scrutari, futura prædicere. Tertium genus arguit in Christo seueritatem iudicij, ut vendentes eicere de templo, cathedras vendentium columbas euertere, & dura increpatione ferire Pontifices. Quartum est dignitatis officij Christi, ut Sacramentū conficere sacratissimi corporis sui, manus imponere, & relaxare peccatum. Quintum verò pertinet ad condescensionem miseriae nostrae, ut latere in persecutione, trepidare, & contristari in morte, Patremq; rogare, ut transfret ab eo calix. Sextum deniq; refertur ad institutionem vitae perfectae, ut paupertatem, virginitatem sequi: Deo & hominibus seipsum subiicere, noctes in oratione peruigiles ducere, pro crucifigentibus exorare, & morti se summa charitate etiam pro inimicis offerre. Vera imitatio, qua Christo similes euadimus, non est posita in representando in nobis Christum in actionibus potestatis, & excellentiae singulari: nam hoc esset planè diabolicum, nisi contingat id ex singulari aliquo Dei dono. Seuerum esse, & actiones seueritatis ac dignitatis obire est Prælatorum, & Principum Ecclesiae. Condescendere, quoad actiones exterminas infirmorum est. Actiones igitur, quae vitam ad virtutem, & perfectionem informant sola sunt, quas propositas habere debemus ad imitandum. Hæc ex S. Bonauentura.

Quartum præceptum.

Apol. pauperū prima respons. part. 2. art. 2.

Primum genus.

2.

3.

4.

5.

6.

Eiusdem generis exempla virtutum ex actionibus quibusdam personarum nonnullarum Evangelicarum erga Christum Dominum.

CAPVT XIII.

X actionibus etiam eorum, qui Christum viderunt, & cum eo egerunt, debent peti exempla virtutum inter orandum. In primis verò ex amore, què erga eum habuerunt homines, discimus, quàm tunc amabilis fuerit Dominus, & multò magis nunc à nobis amandus sit.

De Apostolis scriptum est, eos aliquando tentatos à Domino, num & ipsi vellent abire, hoc est, eius disciplinam deferere: nòmineque omnium respondisse Simonem Petrum: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quanti amoris verbum? ait S. Chrysostomus, quo & patribus, & matribus, & omnibus rebus Christus pretiosior ostenditur: quodq; qui ab eo discedunt non habent amplius, quò confugiant. Sed ne propterea, ad quem ibimus, dixisse viderentur, quod non haberent, qui se acciperent: subdit, Verba vitæ æternæ habes. quæ illi carnaliter, & secundum humanam rationem, & ij secundum spiritum, & fidem intellexerunt. Nec immeritò respondet, & quasi fide iubet pro omnibus discipulis vnus Petrus, cum de Christi amore agitur: nam Christum amabat Petrus vehementissimè: In omnibus locis, vt scribit S. Hieronymus, ardentissime fidei inuenitur Petrus. Interrogatis discipulis quem hominem dicerent Iesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet, & licet erret in sensu, in affectu tamen non errat, nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulò antè confessus. In montem cum Saluatore inter primos primus ascendit; & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino descenderat timore, amoris statim abluit lachrymis. Post passionem verò, càm esset in lacu Genesareth, & piscaretur, & Dominus in littore staret, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo statim precipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo semper, tunc quoq; cæteris tacentibus, credit se posse per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam: Iube me venire ad te super aquas. Idem postea, explicans illa verba Petri: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Non est temeritas, inquit S. Hieronymus, neque mendacium, sed fides est Apostoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Saluatorem, de quo suprà diximus. S. Chrysostomus quoq; commemorans Petri factum in recusando primùm, deinde in admittendo, vt ei à Domino pedes ablu-

Ioan. 6.
Homil. 46. in
eund. loc. Ioan.

In cap. Matth.
24.

Matth. 26.
Homil. 69. in
Ioan.

abluerentur: *In recusando*, inquit, *vehemens Petrus*, & *in permittendo vehementior: vtrunq; ex amore.*

Quanto verò amore Christi Domini arserit Maria Magdalena, notius est, quàm vt opus sit, id longa oratione prosequi. Incepit enim ab amore: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* quos deinde progressus in eodem amore fecerit, testes sunt historiae Evangelicæ omnes, illa autem in primis, qua describitur, *stans ad monumentum foris plorans.* vbi describitur non solum, vt aiunt Patres, *sanciata, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo, atq; castissimo.*

Verùm non modò adamarunt homines Christum, sed eum singulari etiã obseruantia reuerentur, & colebant. De turbis scriptum est apud sanctum Marcum: *Confestim omnis populus videns Iesum stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum, siue quod reliquie splendoris in transfiguratione suscepti adhuc in fronte eius apparent, vt innuunt Theophylactus, & Euthymius, siue quod venerationem haberet Christi aspectus, quam decebat habere Dei filium carne indutum.*

Sed quantæ auctoritatis apud omnes effet Christus, testantur, quæ fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipsismet Synagogæ principibus, qui, vt ait S. Ioannes, *crediderunt in eum multi, quanquam eum confiteri, vtpote gloriæ hominum amatores magis, quàm Dei, non ausi sint.* Id certè in eius discipulis clarissimum est. & vt alia omittam quàm plurima, cum dixisset Dominus Apostolis: *Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me; aspiciebant,* inquit idem S. Ioannes, *discipuli ad inuicem, hesitantes, de quo diceret.* Vbi scribit S. Chrysostomus: *Nullius sibi criminis conscij Apostoli quam conscientia sua, Christi sententiam veriorum duxerunt: idè aspiciebant inuicem discipuli.* Idem etiam cum apparuisset Dominus in littore post resurrectionem, & accurrissent ad eum discipuli, *nec auderent eum interrogare,* animaduertit, eos solitam habuisse fiduciam: nec tamen ad eum loqui ausos; *sed, inquit, silentio, metuq;, & reuerentia in eum intenti discubuerunt.* Par amori, & reuerentiæ obsequium fuit Apostolorum in Christum. quod sæpe ostendunt: sed tunc maximè, cum tam diligenter curant ei cibum, & tam amanter rogant, vt manducet. Et cum ingredienti cum humili illo triumpho Hierosolymam propria sternunt vestimenta.

Magna etiam utilitas capi potest ex consideratione actionum ciuium, & consanguineorum Christi erga ipsum. illa, videlicet, vt ex iis intelligamus, verissimè à Christo dictum: *Inimici hominũ domesticus eius.* Nam primò quidè illi admirati sunt eius res gestas, & dicta, vt docet S. Mattheus, postea admirationem verterunt in probra, & contumelias,

Marc. 6.

Matth. 13.

Marc. 3.

Luc. 4.

Ioan. 7.

Tract. 28. 177.

Ioan.

Luc. 2.

Ser. 2 de mensura aqua 177.
Quintum.

Marc. 3.

melias, aliaque facinora, quæ ne inimici quidem eius excogitarunt. Vocant fabrum: Nonne hic est faber, filius Maria? Scandalum capiunt ex eius vitæ ratione: Scandalizabantur in eo, est apud Matthæum. Sed grauiora multò scribunt S. Marcus, & S. Lucas; Ille quidem: *Et cum audissent sui exierunt tenere eum: dicebant enim, quia in furorem versus est.* Hic autem: *Duxerunt eum super supercilium montis, super quem ciuitas eorum erat edificata. ut precipitarent eum.* Denique, ut qui non nisi terrena saperent, illi non nisi terrenorum consiliorum auctores erant. Id quod solet caro, & sanguis cum viris religiosis: *Si hæc facis, aiunt, manifesta te ipsum mundo: hoc est, ut explicat S. Augustinus, appare hominibus, ut laudari possit ab hominibus.* qui etiam asserit idcirco consanguineos eius in eum non credidisse, quia humanam requirebant gloriam.

Quo loco prætermitti non debet vsus, & consuetudinis, quæ inter Christum, & eius sanctissimam Matrem intercessit, cõmemoratio. Nam, ut certum est, Christum, cum esset infans, & puer, adolescens etiam, & iuuenis, matris imperio omninò subiectum fuisse, immò & ipsi Iosepho, quamdiu vixit, quia scriptum est: *Et erat subditus illi,* & tantum filium, ut erat Christus, talem matrem, & matrem vicissim filium ardentissimè semper, constantissimeque dilexisse; aliquam tamen mouet admirationem aliquibus, quod Matrem nonnunquam minus hilarè accepisse videatur, & fortasse etiam durius. Hanc tollit admirationem S. Bernardus explicans illa verbà: *Quid mihi & tibi est mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nonne quod filio, & matri quid ad illam pertinet. quæris, cum sis benedictus fructus ventris eius immaculati? nonne ipsa est, quæ saluo pudore concepit, & sine corruptione te peperit? nonne ipsa est, in cuius utero nouem mensibus moratus es. cuius virginis & veribus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hierusalem descendisti, & eras subditus illi? nunc ergo Domine, quid molestus es illi, dicens: quid mihi, & tibi? multum per omnem modum. Sed manifestè iam video, quod non velut indignans, aut confundere volens Virginis & Matræ teneram verecundiam, dixeris: quid mihi & tibi? cum vententibus ad te (iuxta Matræ præceptam) ministrum, nihil cunctatus facias. quod illa suggerit. Ut quid ergo, fratres, ut quid sic respondeat prius? vtiq; propter nos; ut conuersos ad Dominum iam non sollicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illæ non impediunt spirituale exercitium. Quamdiu enim de mundo sumus. debitores nos cõstat esse parentibus. at postquam reliquimus nosmetipsos. multò magis ab eorum liberi sumus sollicitudine. Et paulò post: Optime ergo nos docuit Dominus, ne solliciti simus super propinquis carnis nostræ, plusquam religio postulet, quando ipse Matræ, & tali Matræ respondit: *Quid mihi, & tibi est mulier? ad & in alio loco, cum suggereret ei quidam, quoniam foris staret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, respondit: quæ est mater**

mea, & qui sunt fratres mei? Vbi modo sunt, qui tam carnaliter, & inaniter super carnalibus propinquis suis solent esse solliciti, ac si adhuc viuerent et ipsi cum eis? Porro hic consideranda simul est sollicitudo, qua Christus moriturus afficiebatur ex solitudine Matris. id circo eam discipulo committit. quo loco sic S. Chrysostomus: *Cur non aliis cuiuspiam mulieris meminit, cum adesset? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Ut enim cum spiritualia impediunt parentes, ne cognoscendi quidem sunt, ita cum nihil impediunt, meritò omnia his sunt tribuenda, & omnibus præferendi: quia genuerunt, quòd educarunt, quòd innumeras pro ipsis molestias subierunt.*

Ioan. 19.
Homil. 84. in
Ioan.

*De reliquis actionibus diuersarum personarum,
qua in Euangelio continentur.*

CAPVT XIV.

LIÆ adhuc supersunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundè finem, quò superiores. Videntur illæ sic numerari posse. Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Ecclesiasticæ, Politicæ, Ciuiles, OEconomicae, Personales.

Diuinæ Dei actiones propriæ sunt: & sunt aliæ internæ, externæ aliæ (ad intra, & ad extra dicuntur à Theologis) Internæ sunt generatio, qua Filius à Patre generatur, & spiratio, qua Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euangelio continentur simul cum mysterio sanctissimæ Trinitatis personarum Patris, & Filij, & Spiritus sancti in vnus diuinæ naturæ vnitæ. quod propterea à S. Hilario *Sacramentum Euangelicum* appellatur: sæpeque mysterij huius, aut totius, aut partis in eo fit mentio. Ut, *in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnigenitus, qui est in sinu Patris. Tu es Filius meus dilectus. Ut Filius tuus clarificet te. Tu es Christus, Filius Dei viui. Spiritus, qui à Patre procedit, quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater vnus sumus. Ad eum veniemus. Denique baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Lib. 2. de Trin.

Ioan. 1.

Luc. 9.

Matth. 16.

Ioan. 10. & 15.

Matth. 28.

Cùm hæc in meditationem incidunt, exercere debemus fidei actum, quo credamus tantum Sacramentum fide prompta & explicata, qualem Dominus exigebat, cùm diceret: *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Deinde intelligendum est hanc fidem esse fundamentum æternæ vitæ. Propterea enim ait Dominus: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* In

Ioan. 14.

Ioan. 17.

Gg qua

Tract. 105. in
Ioan.

qua idcirco, quanto magis proficimus, ut ait S. Augustinus, tanto magis vivere tendimus.

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Ioan. 17.

Lib. 3. de Trin.

Hilar. ibid.

Ad hæc considerandum diligenter, tantum bonum in nos derivatum esse per Christum: Ipse enim erat lux vera. Et ipse de se ait: Ego sum lux mundi. Perspicue autem ad hoc propositum scriptum est: *Vnigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.* Et clarius adhuc: *Manifestavi nomen tuum hominibus. non, inquit S. Hilarius, quod Deus est, sed quod Deus Pater est.* Et ut sciamus, quantum etiam hoc nomine Christo debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula, quæ tam multa, & inaudita patrauit: *Factorum suorum, ait S. Hilarius, nobis exemplum posuit, ut per inenarrabilem gestorum suorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur: cum aqua sit vinum: cum quinque panibus saturatis quinque millibus virorum, excepto sexu, & atate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim, cum res cernitur, & nescitur, fit, & non intelligitur, ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.* Sed in hac re quàm debita Christo gratia referenda, ut etiam in omnibus aliis, docet Beda in ea verba: *Vnigenitus ipse enarrauit. Homo factus, inquit, enarrauit quid de veritate Trinitatis sentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus perueniendum sit.* Enarrauit etiam, cum electos ad claritatem suæ visionis inducet: *Est enim, ut tradit S. Hilarius, hoc Sacramentum cæleste, quia in cælis aperiendum nobis est, & demonstrandum facie ad faciem, non tantum in enigmate, & per fidem, ut in hac mortali vita.*

Ioan. 1.

Lib. 5. de Trin.

Occasio porrò obeundi prædicta mentis munera non rarò se se offert Evangelia meditati, quando nimirum mentio fit Patris, nec additur noster, aut vester, aut quid simile, vel adiungitur meus: *Pater diligit filium. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei. Quam ob causam mysterium Trinitatis à sancto Hilario Sacramentum paternum dicitur: cum filius nominatur eodem modo vel, natus, vel, vnigenitus, & ob id ab eodem dicitur, Sacramentum Natiuitatis, idem mysterium; sicut &, Sacramentum exitionis, quia scriptum est: Exiui à Patre, & veni in mundum.* huc referendum est, quod dicitur de filio, quando describitur *in sinu Patris, videre Patrem, vivere propter Patrem, mitti à Patre, cognitum esse à Patre, & vicissim se Patrem cognoscere, se vnum esse cum Patre, & Patrem in ipso esse, & ipsum in Patre, Patrem ante quàm mundus fieret, claritatem dedisse filio, & similia complura: Cùm Verbum appellatur, aut Dei sapientia.* Similiter, cum exprimitur Spiritus sancti nomen, de eo quippe sic scribit sanctus Augustinus: *Spiritus sanctus ineffabilis est quadam Patris, Filiique communitio: & ideo fortasse sic appellatur; quia Patri & Filio potest eadem appellatio conuenire. nam hoc ipse proprie dicitur, quod illi communiter.* Et hæc Trinitas vnus Deus, solus bonus,

Ioan. 3.

Lib. 9. de Trin.

Lib. 8. & 9. de
Trinit.

Ioan. 16.

Ioan. 1.

Ioan. 6.

Ioan. 10.

Ioan. 17.

Ioan. 1.

Luc. 7. & 11.

Lib. 5. de Trin.

cap. 11.

magnus.

magnus, aternus, omnipotens, ipse sibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & similia vtiliter meditanda obseruare rationem, quam Christus Dominus secutus est in mysterio sanctissimæ Trinitatis commemorando. ab illo enim initium orationis facit: *Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum. Pater saluisca me ex hac hora. Confiteor tibi Pater.* Idq; summa cum reuerentia, & pietate: *Pater sancte, Pater iuste, Pater Domine cæli, & terræ.* Summa item cum fiducia, & amore: *Pater mi. Pater ego sciebam, quia semper me audis.* Pietati & amori adiungit humilitatem, cuius impulsu orat aliquãdo, non solum genibus flexis, sed etiam prostratus humi. nec solum preces offerens, sed etiam *supplicationes*; hoc est, humillimas orationes, vt notat Apostolus. In ipso orationis cursu, exituq; vniuersam voluntatem suam paternæ committit, in ea prorsus conquiescens: *Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Vt autem se quàm gratissimum erga Patrem ostendat, omnia illi accepta fert: opera: *Pater, ait, in me manens, ipse facit opera.* Doctrinam: *Doctrina mea non est mea.* Vitam: *Et ego vivo propter Patrem.* Iudicij auctoritatem, & potestatem: *Dedit ei iudicium facere.* Et quod magis mirandum est, ob eandem causam in Patrem refert diuinitatem suam: *Pater, quod dedit mihi, maius omnibus est.* Processionem quoque, & missionem Spiritus sancti: de quo propterea ait, *qui à Patre procedit, quem mittet Pater in nomine meo.* Deniq; S. Chrysostomus, cum exponeret illa verba: *Dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei, det ei vitam aternam: Si hoc loco, ait, ad humani sermonis morem paulum descendit, non admireris: facit enim, & dictarum causarum gratia, & vt semper de se magnificè dicere caueat. Et paulò antè: Dixi, & semper dico, excessus humilitatis seruis multum persuasit.* Quibus verbis hæc subest sententia. Christum Dominum non solum humiliter de se locutum, vt patrem exaltaret, sed longè etiam communes humilitatis limites egressum. ob quam animi moderationem *Spiritui sancto tribuit quoq; sanctificationem, & confirmationem discipulorum, & ideo eum appellat virtutem ex alto, potestatem dimittendi peccata, quam dedit Apostolis, Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* Eruditionem Apostolorum; *ille vos docebit omnia.*

Vicissim Pater Christum maximè honorat, habetq; eum vt filium, vt delicias, ac velle se, vt à nobis audiat, tanquam vnicus orbis terrarum magister, significat saepe, sed tunc inprimis, cum ait: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite.* Et quanquam amoris diuini, hoc est, immensi & infiniti vi, nostrique causa mandatum filio dat Pater, vt crucis mortem obeat, cum tamen turbata ani-

Ioan. 12.

Ioan. 1.

Ioan. 5.

ma, rogat eum Christus, vt se clarificet, venit vox de cælo: Et clarificauit, & iterum clarificabo. Per gloriam videlicet resurrectionis. propter quam S. Ioannes ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre. Denique: Neq; enim, ait, Pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem.*

Sequuntur externæ Dei actiones, hæ autem sic ad propositam meditandi institutionem numerari possunt, Creatio, Conseruatio, Prouidentia, siue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Resuscitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium vltimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua sunt sigillatim attingenda.

De actionibus Dei externis qua in Euangelis continentur.

C A P V T X V.

Ioan. 1.

Tract. 1. in

Ioan.

Lib. 5. super

Genes. cap. 15.

CREATIO. Creationis rerum omnium meminit sanctus Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: Deinde vt exponit S. Augustinus, *indicat rationem, qua Deus fabricatus est mundum. Quod factum est, in ipso vita erat. Nempe quia Dei sapientia, per quam facta sunt omnia, secundum artem continet omnia: quidquid factum est, vita in illo est.* Et alibi: *Omnia, inquit, priusquam fierent, erant in notitia facientis, & vtiq; ibi meliora, vbi veriora, vbi æterna & incommutabilia.* Addit autem tertio loco Euangelista; *Et vita erat lux hominum: non omnium rerum, sed hominum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est; & mundus eum non cognouit.* quod sanè maximum fuit ingratitude scelus. In hac meditatione intelligendum est, in primis vnumquemque hominem, creaturam esse à Deo factam ad imaginem sui conditoris in templum sanctum ipsius. Ideoq; debere nos adornare templum suum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorum numero simus, quos reprehendit Euangelista, cum addit: *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Ioan. 5.

Lib. 4. de Gen.

ad litorã, ca. 12.

Conseruatio. *Pater meus, inquit Dominus, vsq; modo operatur, & ego operor.* Continuationem quandam, ait S. Augustinus, operis eius, qua vniuersam creaturam continet, atque administrat, ostendit. Creatoris namq; potentia & omnipotentis, atque omnitenentis virtus causa subsistendi est omni creatura, qua virtus ab eiu, qua creata sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & illorum cessaret

cessaret species, omniūq; natura consideret. Quanta igitur humilitate viuendum est sub potenti hac, nobisque adeo necessaria perque benigna manu Dei?

Prouidentia. hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S. Matthæum, & S. Lucam, cum prohibet sollicitudinem superuacaneam cibi, potus, indumentorum, & similibus: quæ si attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quæquæ in rebus aliis omnibus, vt in plantulis, floribus, volucris ita curæ sunt, vt nihil omnino illis accidat absque peculiari Dei nutu. *Quanto vos magis pluris estis illis?* dicit Dominus de hominibus, & iis præsertim, qui discipuli eius sunt, aut discipulorum imitatores. Hos enim in primis spectat oratio illa vniuersa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè disinctos esse, volebat.

Reuelatio. *Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hec est lux illa, quæ venit in mundum, cuius filij nominantur Christiani ab Apostolo.* ante quam in tetræ ignorantie tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, qua tam multa eaque recondita præclaraq; mysteria nobis sunt diuinitus reuelata, & qua iactum est fundamentum, & primus quasi factus gradus, hominibus ad cœlestem beatitudinem. Quam ob causam Dominus Petrum appellauit beatum. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* quo nomine non solum Patri debitores sumus eximie gratitudinis, & amoris, sed etiam filio; nam ipse enarrauit, & Spiritui sancto, qui Apostolis suggessit omnia, eosque docuit omnem veritatem. Denique, *hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille.*

Missio. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. *Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum.* Ecce tibi tres missiones, quarum secunda præstat primæ, sed omnibus tertia, qua declarauit erga nos Deus immensi amoris vim. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

Electio. Propter electos, quos elegit, breuiavit dies. *Tui erant, & mihi eos dedisti. Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Ego scio, quos elegerim.*

Vocatio. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Ego elegi vos de mundo.* quo loco & similibus, in mentem reuocandæ sunt parabolæ illæ grauissimæ, quibus Dominus ad persuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, constantiam, & virtutis omnis exercitationem perpetuam, clausulam illam adiicit: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.*

Math. 18.

Hebr. 1.

Ioan. 10.

Ioan. 7.

Luc. 12.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

Tract. 26. in

Ioan.

Proverb. 21.

Ioan. 5.

Ioan. 5.

Math. 24.

Sanctificatio. hæc multa insignia, maximaque Dei beneficia complectitur: remissionem peccatorum. *Venit enim filius hominis querere, & saluum facere quod perierat.* quare & ab Apostolo describitur: *Purgationem peccatorum faciens. gratiæ diuinæ donum. De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia.* virtutes omnes, & dona spiritus. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua. hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* præsertim verò ignem diuini amoris, de quo Dominus ait. *Ignem veni mittere in terram.*

Adoptio. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri. hi, qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* ad quod instituit Dominus Sacramentum Baptismi, quod est regenerationis Sacramentum, vt ipsemet explicauit Nicodemo. hac Dei charitatè, liberalitate, beneficentia, hac hominis dignitate, quid excellentius excogitari poterat?

Tractio. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;* quæ verba sic exponit S. Augustinus: *Si quæ inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quoniam verum est, trahit sua quemque voluptas. non trahit reuelatus Christus à Patre? quid enim fortius desiderat anima, quàm veritatem? quo auidas fauces habere debet, vnde optare, vt sanum sit intus palatum vera iudicandi, nisi vt manducet, & bibat sapientiam, iustitiam, veritatem, aternitatem? Et paulò post: Videte, quomodo trahit Pater, docendo delibat, non necessitatem imponendo.* Quàm multa ab hominibus fiunt, Deo trahente & (vt ait Salomon:) *Cor quocunque vult, vertente,* quæ absque felici hac necessitate nunquam fierent. Quales sunt grauium temptationum insignes victoriæ, frugi, castæque vitæ institutio, religiosa ac feuerioris electio disciplinæ, perseuerantia vsque in finem, fidei confessio cum mortis periculo.

Reuocatio hominum mortuorum à morte: *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Et: *Sicut Pater suscitât mortuos, & viuificat, sic filius, quos vult, viuificat.*

Renouatio mundi. *Et predicabitur hæc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consumatio.*

Et: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

De reliquis actionibus, quæ similiter in Evangelio describuntur.

CAPVT XVI.

CTIONES Angelorum hierarchicæ: purgat Zachariam S. Gabriel, cum incredulitatis eius pœnam exigit dicens: *Eris tacens, & non poteris loqui vsq; in diem, quo hæc fiant; eò quodd* Luca 1.
non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. quo
 loco Glossa S. Chrysoſtomi sic habet, quasi dicat: *Cum ostendero, quod dico, & noueris te iure pœnituræ, tum de pœna eripiam.*

Illuminat Angelus Iosephum & Magos in somnis, cum eos edocet Dei voluntatem, & cum beatissimam Virginem Mariam filij Dei Incarnationem, vt S. Thomas opinatur. quanquam alij existimant, Angelum Dei consilium proposuisse virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per seipsum illustrasse. 3 p. 7. 30. art. 2.

Perfecisse porrò videtur Angelus, id est, perficiendi munere functus, cum perterritis custodibus sepulchri Domini, consolans sanctas fœminas dixit: *Nolite timere vos.* Sequitur enim; *Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno. vt nimirum intelligamus, initio quidem timuisse illas, post verò, Charitate foras mittente timorem, gaudio* Matth. 28.
maximo fuisse perfusas. quod etiam fecit Dominus, cum iisdem occurrentibus in via dicit, nolite timere, quo loco S. Hieronymus: In veteri 1. Ioan. 4.
& nouo Testamēto cum augustior apparuerit visio, primùm timor pellitur, vt mente placida possint quæ dicuntur audiri. Deniq; S. Cyrillus verba illa Domini Matth. 28.
apud S. Ioannem: Videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra filium hominis, sic exponit, vt existimet, non tam ad Christi personam, quàm ad vniuersam eius dispensationem pertinere. Si quidem in Ecclesia administranda vitur Deus Angelorum opera, adhibet eos custodes hominibus, ipsi Deo preces hominum offerunt, eosdem superiore lumine complent, & alia multa exercent Dei iussu officia pietatis, & charitatis, quibus se ostendunt esse administratores spiritus, in ministerium missos propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Lib. 2. in Ioan. cap. 21. Ioan. 12.

Actiones hierarchicæ Ecclesiasticæ sunt prædicatio, sacramentorum administratio, & alia huiusmodi, quæ ad ordinum sacrorum & potestatis Ecclesiasticæ vniuersæ functiones spectant, de quibus superioribus capitibus nonnulla dicta sunt.

Actiones Politicæ. Exiit edictum à Cesare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. *Aduertamus, inquit S. Ambrosius, hoc diuinum esse mysterium: quia* Lucæ 2. Lib. 2. in Lucæ.

Matth. 2.

quia dum professio secularis ostenditur, spiritualis impletur. Ortus ergo Christi Domini Augusti Imperatoris inseruit edictum. Actio huius generis alia est, cum Herodes congregans omnes Principes sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. at illi dixerunt ei, In Bethleem Iudæ. quo loco apparet Augustum Christi Domini incunabula præparasse, Herodem, & Synagogam vniuersam Magos ad ea destinando, exornasse.

Ioan. 7.

Politica etiam actio est, quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim, ait S. Chrysoftomus, Ioannem habere magistrum, quam Christum, cum ille de genere sacerdotali, & sanctitate illustris haberetur. hic autem genere humilis, victu, & vestimentis communibus vteretur. Quare statim intelligitur verum esse illud: In propria venit, & sui eum non receperunt. Cum venissent ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret, & mansit ibi duos dies; & multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius. Ex ante dictis actionibus animaduertimus gentiles, & Samaritanos fauisse magis Christo, quam Iudæos. hosque iam inde ab initio odio capitali Christum persecutos esse.

Ioan. 10.

Ioan. 4.

Ioan. 11.

Sed insignis est politica illa actio, qua cogitur consilium principum Synagogæ in domo Caiphæ, diciturque ibi: Quid facimus, quia homo hic multa signa facit? & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. ab actione igitur politica deprauata, ortum habuit Christi mors. Est autem obseruandum, hanc fuisse deprauatam; quia posthabita omni religione, & pietate Principes propriam secuti sunt vtilitatem; Venient, inquit, Romani, & tollent locum nostrum, & gentem. Hanc nunc appellant status rationem. nec tamen talis est omnis status ratio.

Matth. 11.

Luc. 1.

Actiones œconomicæ. Desponsatio virginis actio œconomica fuit. hæc ad bonam virginis, & filij eius famam conseruandam diuinitus instituta est. & ideo virgini nulla cura fuit filij sui conceptionem indicare sponso. vt intelligamus, in iis, quæ vocationis nostræ sunt, soluto nos, & quieto animo debere in Dei patris amantissimi prouidentia penitus conquiescere: Nec, si id fecerimus, falli nos vnquam.

Matth. 13.

Multæ aliæ œconomicæ actiones in Euangeliiis tanguntur, ex quibus imitationis possunt exempla peti plurima. Pleraque certè Domini parabola œconomica sunt. In parabola seminantis: Terra bonæ nomine fidelem, & deuotam conscientiam intelligi voluit, quæ fundamentum est virtutis œconomicae. per fructum autem centesimum aternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, significat. sic habet Glossa. In parabola zizaniorum docet Christus prudentiam & tolerantiam domesticorum

ficorum erratorum, dissimulationem, inquam, ad tempus; ne si in-
tempestivè corrigantur domesticorum vitia, deteriora fiant. pater-
nam in filios etiam rebelles, & perditos charitatè admirabilem con-
tinet parabola filij prodigi. Similia possunt ex aliis multa colligi. In-
stituto nostro satis est rem indicasse.

Sunt etiam actiones eiusdem generis pleræq; Marthæ, & Magda-
leng, Zachæi, Simonis leprosi, Matthæi, & aliorum, qui Christum Do-
minum, & discipulos hospitio inuitarunt, vel receperunt. in quibus
hospitalitatis laude excelluit Martha, quæ domum suam Christo Do-
mino patere semper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Centurionis ad eò solliciti, & di-
ligentis in salute serui procuranda. Gratitude socrus Petri, quæ febris Luca 4.
liberata Christi verbo: *Surgens continuò ministrabat illi.* Patientia
mulieris Chananaeæ pro filia dæmoniaca deprecantis. Fraternalis S. An-
drææ charitas, qui fratrem Petrum ad Christum ab se cognitum, vt
ab eodem agnoscat, adducit. quale etiam fuit S. Ioannis studium
discipulos ad Christum mittendi, & in eius tutelam, & disciplinam
transferendi.

Sed inaudita prorsus, & singularis extitit obedientia economica
filij Dei Christi Domini erga Matrem suam sanctissimam, per totos
triginta annos, quibus *subditus erat illi*, hoc quæ in primis tunc tempo- Luca 2.
ris professus est. & nihilominus cum duodecim esset annorum reman-
surus ipse in templo, ad quod cum matre & Ioseph, ascenderat, nihil-
omnino curavit exquirere consilium eius: sed matre in cõsulta, & ne-
sciente, remansit, rogatus quæ causam, tandem dixit: *An nesciebatis, quia* Luca 2.
in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? vt hoc præ clarissimo exemplo
discant liberi, alioquin parentibus in reliquis rebus omnibus obse-
quentes, se in iis, quæ Dei sunt, minimè in eorum esse potestate: iis quæ;
nec appellatis, posse se diuina consilia, viam quæ perfectionis sequi li-
berimè.

Historia autem Epulonis, & Lazari maximè facit, ad emendandos
diuitum hominum corruptos mores, & permouendos animos ad
commiserationem pauperum & calamitosorum, qui ad emendican-
dam stipem, terunt limina potentiorum.

Personales actiones, vel naturales sunt, vel artificiosæ, bonæ item,
vel malæ. Naturales sunt illæ: *Occurrerunt ei duo habentes demonia*; quo lo- Matth. 8.
co meditans rem ad animæ vtilitatem conuertat, oportet. vt hic; ô fe-
licem occursum. Esuriunt discipuli: quid mirum, si esuriunt Dei ser- Matth. 12.
ui? hoc est proprium Christi discipulorum. flebant & plangebant
puellam mortuam domesticæ, qui Christum deridebant: fleant, qui Luca 8.

Christo non adherent, aut ab eo vitiosè viuendo, dissentiunt. Et idem in aliis.

Matth. 4.

Artificiose sunt actiones. Retia reficere, & retia in mare mittere piscandi gratia. Ecce tibi duo hominū genera, qui vocantur à Christo. aliqui, qui retia parant, hoc est, instrumenta, quibus sibi comparent opes, honores, delicias, quales sunt adolescentes, qui in scholis versantur, ut adiuuentis doctrinæ sibi ad mundana lucra aditum aperiant. alij, qui iam occupantur mundanis negotiis, & in hoc mari magno seculi piscationem exercent laboriosam, vel negotiando, vel consultoribus, ex legibus respondendo, causas agendo.

Matth. 8. 11.

Et 17.

Bonæ actiones sunt, Christum sequi, adorare, ad genua eius procumbere, mittere homines ad Christum, ut eum sequantur, vocare per internuncium, quod fecerunt duæ sorores, cum miserunt, qui diceret: *Ecce, quem amas, infirmatur.* Clamare post Iesum, rogare Iesum, loqui cum Iesu, & similes; ex quibus haud est difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur, quæ de sanctis viris, aut mulieribus, ad eorum sanctitatem collaudandam in Euangelis commemorantur. Ut de beatissima Dei matre Maria, de S. Zacharia, & Elisabeth, de S. Ioanne Baptista, de S. Iosepho, S. Simone, Anna vidua, Martha & Maria, Moyse & Elia, Apostolis omnibus, Nicodemo, altero Iosepho, & aliis. in vsum enim nostrum, quæ de virtutibus eorum dicuntur, conuertuntur facilè. Denique hi homines erant similes nobis passibiles, virtutem tamen coluerunt, perfectionem que secuti sunt, & illustribus Dei donis sunt cumulati. non erit igitur erga nos abreuiata manus Domini, si nos erga Deum præstiterimus, quales ipsi.

In Psal. 50.

De nat. Et

grat. cap. 35.

Actiones malæ, quæ in Euangelio narrantur, peccata vel hominum reproborum sunt, vel Sanctorum. Reproborum, ut Iudæ, Caiaphæ, Pilati, Herodis vtriusque & similium. quæ idcirco referuntur, ut sciamus ea vituperanda, & fugienda esse, quæ Scriptura sancta vituperat. Sanctorum, ut Matthæi, Petri, Magdalenæ, Thomæ, de quibus sanctus Augustinus: *Cum attendunt, magnum cecidisse, parui timeant.* Et alibi: *Quorundam sanè exempla, quos peccasse legimus, non ideo scripta dicit, qui sanum sapit, ut ad desperationem non peccandi valeant, & securitatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur. sed ut disceremus, vel penitendi humilitatem, vel etiam in talibus lapsibus non desperandam salutem.* Matthæus sanè & Magdalena exemplo sunt peccatoribus ad magna etiam aspirandi cum Dei gratia. Petrus verò, & Thomas iam conuersis, ut nec feruori suo nimium credant, & de sententiæ obstinatione se deduci facilè sinant. Hæc de primi generis actionibus Christi, aliisque aliorum. nunc ad alterum genus accedamus.

*De laboriosis actionibus, aut passionibus
Christi Domini.*

CAPUT XVII.

AE laboriosa Christi actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis. Infantiles necessitates, labores in prædicando, fatigationes in discurrendo, tentationes in ieiunando, vigiliæ in orando, lachrymæ in cõpatiendõ, infidiæ in colloquendo, pericula in falsis fratribus, conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobrationes, clauis, & his similes.

*Serm. de quadruplici deb.
Serm. 43 in
Cant.*

Infantiles necessitates, de his S. Anselmus sic scribit: *Et tu Domine uniuersorum, qui nullam habens indigentiam, inter ipsa natiuitatis tuæ initia non horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait Scriptura, tibi, cum nãsereris, non erat locus in diuersorio, neque cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed tu in vili præsepio sordentis stabuli, tu qui terram palmo concludis, inuolutus panniculû reclinatus es: & hoc ipsum à brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini, consolamini, qui in sordibus paupertatis nutrimini. Non solùm autem illam infantie tuæ vexationem, in teipso pertulisti, sed & mortem in pusillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas.*

In speculo, c. 4.

His doloribus mixtæ erant lachrymæ, & vagitus. Si quidem canit Ecclesia: *Vagit infans inter arcta conditus præsepia.* De quibus S. Bernardus: *Age, inquit, pœnitentiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat. hoc lachrymæ & vagitus euangelizant. plorat quippe Christus, sed non sicut cateri solent: in aliis sensus, in Christo præualebat affectus, patiuntur illi, non agunt; nec ipsius adhuc vsus voluntatis habentes. Illi ex passione lugent. Christus ex compassione. illi iugum graue, quod est super omnes filios Adæ, Christus filiorum Adæ peccata deplorat. & certè pro quibus nunc lachrymas fundit; postea fundet & sanguinem. Fratres, lachrymæ Christi mihi & pudorem pariunt, & dolorem. Et post illa quæ retulimus lib. 1. de lusu nostro & serua morte Filij Dei: Pro nobis, ait, compatitur Filius Dei, & plorat, homo patitur, & ridebit?*

*Serm. 3. in nat.
Domini.*

Ad hoc caput reducenda est circumcisio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & sanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte, ab infantulo tenerrimo, & delicato necesse fuit sentiri: iisque se simul legis Mosaycæ vinculis inseruit, quibus hominem propria peccata deuinxerant. Qua de re eleganter idem S. Bernardus: *Totus mihi datus, totus in meos vsus expensus est. ego enim audiens, quia transit ante carcerem filius magni Regis, cœpi altius gemere, & miserabilius exclamare:*

*Serm. 3. in circ.
cumcis. Domini.*

dicens: Fili Dei, miserere mei. at ille sicut benignissimus: Quis nam est, inquit, iste fletus, & ululatus, quem audio? & dicunt ei; ipse est Adam, proditor ille, quem pater vester trudi fecit in carcerem, donec cogitet, quibus eum supplicii faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere? descendit in carcerem, venit, vt educat vinctum de domo carceris. Et post: Ante paucos dies celebrauimus Aduentum eius in carcerem huius mundi, id est, diem Natalis, hodie verò celebramus, quod catenas, & vincula nostra suscepit. hodie enim, qui peccatum non fecit, vt reos absolueret, innoxias manus eorum catenis inseruit: hodie sub lege factus est, qui legem dedit.

Ad hunc eundem locum spectant quæ laboriosè gessit, passusque Dominus est, non solum cum infans esset adhuc, sed adultus iam, & ætatis prouectæ, quando subiectus Matri, & Iosepho vixit priuatus, & incognitus hominibus, vt putabatur fabri filius, inmo, & faber appellatus est. qua de re sic S. Basilius: Corporis verò cuiusmodi, ac quanta? qui prima sua a tate parentum suorum imperio esset subiectus, & labores corporis omnes æquo vna cum ipsis animo illis obediens toleraret. Verisimile est enim, cum homines illi essent & iustitia; & pietatis cultores, tenuous tamen, neque necessariis ad viuendum copiis satis instructi, quod ex præsepi potest intelligi, in quo venerabilis ille fatus est factus, solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victum querere. Porro Iesus, cum iis, vt diuina litera prædicant, esset subiectus, sine dubio in perferendis etiam vna cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam.

De aliis autem Christi laboribus, sic idem addit: Caterùm, vbi post ætate progressus dominica iam, diuinâque beneficia aperiret: discipulos denique eligeret, & de cœlesti regno promulgando cogitaret, non in angulo aliquo abiectus, & corporis viribus destituto aliorum indigebat ministerio; sed assidue nunc quidem itineribus faciendis, iisdem continenter pedibus conficiendis, simulque discipulis ministrando, vt ipse ait: Ego enim, in medio vestrum sum, sicut qui ministrat: Et item sicut filius hominis non venit, vt sibi ministraretur, sed vt ministraret, nunc discipulorum suorum pedes lauando; post doctrina eos & longioribus sermonibus instruendo, impigreque ex locis aliis in alia se transferendo, salutem nostram consulere non intermittebat. Semelque tantummodo iumento, eoque ipso ad exiguum tempus vsus reperitur: neque id vt lassitudinem corporis leuaret, sed vt opere ipso propheticum oraculum confirmaret. Et S. Bernardus: Sed dicit aliquis: Non valuit opus suum reparare creator absque ista difficultate? valuit, sed maluit cum iniuria sua, ne pessimum atque odiosissimum vitium ingratitude occasionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis assumpsit, quo multa dilectionis hominibus debitorem teneret, commoueretque gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. Et paulò post: Luce clarius patet, quantum modo pro te o homo dispendium fecit, de Domino seruus, de diuite pauper,

Matth. 13.

Marci 6.

Const. monast.

cap 5.

Euccl.

Euccl. 22.

Matth. 20.

Serm. 12. in

Cant.

Caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non despexit. memento iam te, & si de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ. O quantum laboravit sustinens? Carnis necessitates, hostiù tentationes, nonne sibi Crucis aggrauavit ignominia, mortis cumulauit horrore? Hæc meditati, in his versamini, talibus odoramentis resouete viscera vestra, quæ diu torisit odor molestior peccatorum. Et alia quæ sequuntur.

Infidia in colloquendo, aliæque Christi Domini nostri actiones vsque ad passionem. De consuetudine sermonis Iudæorum cum Christo, sic scriptum est apud S. Lucam: *Cùm autem hæc ad illos diceret, ceperunt Pharisei, & legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiâtes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.* Interrogabant enim eum, vt colligit Theophylactus ex Euangelio, nunc de lege, vt arguerent eum, quasi blasphemum, nunc de Cæsare, vt accusarent eum, quasi hostem Cæsareæ maiestatis. Idque tanta importunitate, & barbarie, vt os eius opprimerent. Quare, compulsus aliquando est modestissimus Dominus, eos acriter corripere, dicens: *Vsquequo apud vos ero, & patiar vos?* quod, videlicet (vt notat S. Chrysostomus) *grauior illi esset eorum conuersatio ipso crucis patibulo.* Quid igitur doloris, & tormenti Christo attulisse putamus prauæ illius consuetudinis matrem nequissimam, vitam nimirum, Phariseorum, qua nec ipsi introibant, vt dixit Dominus, *& intrare volentes, prohibebant.* Certè admirandæ patientiæ fuisse Dominum, luce ipsa meridiana clarius est, qui eos nihilominus tam humaniter accipiebat, patienter audiebat, edocebat; nonnunquam etiam reprehensionibus quasi dormientes, & stupidos excutiebat: Deniq; fiebat etiam præ nimio cordis mœrore super illos, *quod non cognouissent tempus visitationis, & pacis.*

Eiusdem generis est tentatio, qua vsus est Satanus aduersus Dominum, cùm non solùm permittus est ab eo secum congregari, & omnes superbiæ, & fraudis suæ aculeos exerere, sed etiam tulit manibus eius se sublime ferri. vt intelligeremus habere nos Pontificem, qui posset compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia. quæ maxima Domini Caritas, & condescensio fuit. quanquam ad vtilitatem eorum, qui tentandi aliquando erant, seriem illam tentationum vniuersam Dominus direxit. Inde enim voluit, vt edisceremus naturalem ordinem tentationum diabolicarum. Primò enim Satanus allicit concupiscentiam gulæ: deinde in monte (si quidem sequamur S. Anselmi expositionem, qui ex Euangelio S. Lucæ colligit, hanc tentationem fuisse secundam) concupiscentiam rerum externarum. Postremò bonæ vitæ superbiam in pinnaculo templi. Intelligeremus etiam ex pri-

ma quidem diaboli fraudes. Christo enim non obtulit miraculum conuersionis lapidum in panes, eius vt famem reprimeret, sed irritaret. nam vt ait S. Anselmus, *viso cibo crescit, non sedatur fames.* quare inuenta diaboli, etiam si boni speciem habeant, irritamenta sunt maiorum malorum. Ex secunda verò, & tertia diabolum in ipsamet tentatione, dummodo processus eius diligenter attendatur, seipsum prode-
re: *Mitte, inquit, te deorsum.* nec enim diabolus aliud suadere potest quàm precipitium. *Si cadens, adoraueris me.* Et quis casus grauior, quàm diabolo adhærere? deniq; ille verè cadit, qui auctorem consiliorum suorum diabolum sequitur.

Matth. 3.

Luc. 9.

Marc. 11.

Huc etiam refertur penuria rerum terrenarum, & subsidiorum omnium humanorum, quibus plerunque desitui voluit Dominus ad extremæ voluntariæ paupertatis exemplum; caruit tecto lecto que proprio: *Vulpes enim, ait, foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput suum.* ab alieno autem exclusus est hospitio aliquando, non solum in Samaria, in qua peregrinus haberi voluit: sed etiam in Iudæa, atque in ipsa Hierosolymorum vrbe, eo videlicet tempore, quo in templo quotidianis concionibus in erudiendo populo desudabat egregiè: *Et introiuit in Hierosolymam in templum* (scriptum est apud S. Marcum) *& circumspexit omnibus, cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam.* quo loco Beda (circumspexit) *an quis, inquit, eum hospitio susciperet: tanta enim fuit paupertatis, & ita nulli adulatus, vt in tanta vrbe nullum inueniret hospitium.* Neque mirum, nam is est, cui dum nasceretur, nõ fuit locus in diuersorio, & dum moreretur, proprii exutus vestibis in alieno solo, & cruce sanctissimum spiritum cœlesti Patri commendans, corpus alieno sepulchro inferendum reliquit exanime: Et quanquam illi à piis mulieribus ministratum aliquando fuit de facultatibus suis, id rogatu eius factum non est, & saepenumero ita vixit, vt in diem sequentem referuaret nihil. Certè cum ab eo tributum exigitur tantæ fuit paupertatis, vt vnde tributa pro se &

In Matth. c. 17. *Apostolo redderet, non haberet,* ait S. Hieronymus. Quod si obicias, Iudas in loculis portabat pecuniam? nos respondebimus (subdit idem Hieronymus) *rem pauperum in vsus suos conuertere nefas putauit, nobisq; idem tribuit exemplum.*

Dereliquis Christi actionibus laboriosis, iis præsertim, in quibus Passionis tempore verusatus est.

CAPVT XVIII.

EX præscripta enumeratione Domini actionum, seu passionum potius, quæ cum acerbitate, & vexatione coniunctæ fuerunt, supersunt conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobrationes, clavi & crux ipsa: his quippe nominibus à sancto Bernardo eas recenseri perspicuum est. In his tria maximè consideranda videntur. Corporis, scilicet, detrimenta, animæ angores, honoris damna: quanquam enim in horum plerisque honoris damna statim ac nominantur, apparent, quippe quæ ut Christum afficerent ignominia, sunt ab eius hostibus adinuenta, qualia sunt conuitia, sputa, irrisiones, subsannationes, exprobrationes: corporis item detrimenta illico cernuntur in aliis, colaphis, nimirum, flagellis, spinis, clavis, cruce; sunt tamen in singulis omnia, eaque acerbissima, grauissima, maxima. ideoque sunt hæc in singulis diligenter recognoscenda, meditationisq; tempore attentè cogitanda. Iuuabunt autem meditantem ad illa tria in verbis historię Passionis Domini inuestiganda sequentes notæ plerisque verbis eiusdem historię præfixæ. Ex quibus C. Corporis detrimenta, A. animæ angores, H. Honoris damna significant. Et quia eodem verbo omnia simul tria aliquando continentur, aut certè duo, Nota 3. alicui verbo præfixa ibi haberi omnia indicat. duo verò quæ sint, bina eadem elementa variè coniuncta demonstrant. Exempli igitur causa, libet hic ex eadem historia, quæ ad hanc rem faciunt, Euangelij verba describere, notis ad prædictum modum adhibitis.

Cæpit A contristari, & A mœstus esse. Cæpit A pauere, & A tædere. Tunc ait *Matth. 26.*
 illi. A Tristis est anima mea *Marc. 14.* A vsq; ad mortem, & sustinete hic, & vigilate A mecum. Et progressus pusillum A procidit in A faciem suam, orans, & dicens: Pater A mi, si A possibile est, transeat à me calix A iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Apparuit autem illi Angelus de cælo A confortans eum, & factus in *Luc. 22.*
 CA agoniam A prolixius orabat, & factus est C A sudor eius sicut gutta sanguinis *Marc. 14.*
 decurrentis in terram. Venit hora, Ecce filius hominis tradetur in manus H peccatorum. Surgite eamus: Ecce, qui me H tradet, A prope est. Adhuc, eo loquente. *Matth. 26.*
Marc. 14.

Ecce

- Ioan. 18.* Ecce Iudas *A* H vnus de duodecim, & cum eo *H* turba *H* multa, cum *H* gladiis, & *H* fustibus, *H* lignis, *H* laternis, *H* facibus & *H* armis. 3 Manus 3 iniecerunt in Iesum, & 3 tenuerunt eum. Et in illa hora dixit Iesus turbis: tanquam ad *H* latronem existis cum *H* gladiis, & fustibus 3 comprehendere me. Tunc discipuli *A* *H* omnes, *A* *H* relicto eo, *A* *H* fugerunt. *H* Cohors, *H* Tribunus, & *H* ministri *H* Iudeorum 3 comprehenderunt Iesum, & 3 ligauerunt, & 3 adduxerunt eum ad *H* Annam *H* primum. Pontifex *H* interrogauit Iesum de *H* discipulis suis, & de *H* doctrina eius. Respondit ei Iesus; ego palam locutus sum mundo, & c. Vnus *H* assistens *H* ministrorum dedit 3 alapam Iesu dicens: *H* sic respondes Pontifici? Et *H* misit eum Annas 3 ligatum ad *H* Caipham *H* Pontificem. Erat Simon Petrus stans, & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: nunquid tu ex discipulis *H* eius es? *A* *H* negauit ille, & dixit *A* non *H* sum. Et statim gallus cantauit: & conuersus Dominus, *A* respexit Petrum. & recordatus est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amare. *H* Principes autem sacerdotum, & *H* omne concilium querebant *H* falsum testimonium contra Iesum, vt eum *H* morti traderent. Princeps sacerdotum dicebat; *H* adiuro te per Deum viuum, vt dicas *H* mihi, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens, *A* *H* blasphemauit: quid adhuc egemus *A* testibus? Ecce nunc audisti *H* *A* blasphemiam, quid vobis videtur? at illi *H* *A* reus est mortis. Tunc *H* *A* expuerunt in faciem eius, & *C* *H* *A* colaphis eum ceciderunt: Et ceperunt quidam *H* *A* conspuere eum, & *H* *A* velare faciem eius, & *C* *H* *A* colaphis eum cedere; & dicere ei: *H* Prophetiza *H* nobis, *H* Christe, quis est, qui te percussit? Et ministri *C* *H* *A* lapis eum cedebant, *H* *A* illudebant ei, 3 cedentes, & alia *H* multa *A* *H* blasphemantes dicebant in eum. Et vt factus est dies, conuenerunt *H* seniores plebis, & *H* principes sacerdotum, & *H* scribae, & *H* duxerunt illum in concilium suum dicentes, si tu es Christus, dic nobis. & ait illi, si vobis dixero, non crederis mihi. Et *H* *C* *V*inctum *H* adduxerunt eum, & *H* tradiderunt *H* Pontio Pilato praesidi. Exiit Pilatus ad eos foras, & dixit, quam *H* accusationem affertis aduersus *H* hominem hunc? & dixerunt, si non esset hic *H* malefactor, non tibi tradidissimus eum. Ceperunt illum *H* accusare, dicentes, hunc inuenimus *H* subuertentem gentem nostram, & *H* prohibentem tributa dari Caesari, & *H* dicentem se Christum Regem esse. Introiit iterum in praetorium Pilatus, & *H* vocauit Iesum, & c. Et illi *H* inualecebant, dicentes; *H* commouit Populum, docens per vniuersam Iudaam, incipiens a Galilea vsq; huc. Pilatus *H* remisit eum ad Herodem. *H* Spreuit autem illum Herodes cum *H* exercitu suo, & *H* illiuit illum *H* indutum veste *H* alba, & *H* remisit ad Pilatum. Pilatus ergo: *H* emendatum illi dimittam. *H* Exclamauit autem *H* simul *H* vniuersa turba: *H* Tolle *H* hunc, & mitte nobis *H* Barrabam, qui erat propter seditionem quandam factam in Ciuitate, & homicidium missus in carcerem. Erat aut Barrabas *H* latro. Tunc 3 apprehendit Pilatus Iesum, & 3 flagellauit. Tunc milites praesidis 3 suscipientes Iesum in praetorium congregauerunt ad *H* eum *H* vniuersam cohortem, & 3 exuentes eum, *H* chlamydem
- Matth. 26.*
- Matth. 16.*
- Marc. 14.*
- Luc. 22.*
- Matth. 27.*
- Luc. 23.*
- Ioan. 18.*
- Ioan. 19.*

midem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de spinis, 3. posuerunt
 super 3 caput eius, & **A** **H** arundinem in dextera eius, & **H** **A** genu flexo **H** illude-
 bant ei, dicentes; **Aue** rex Iudaeorum. & **A** **H** expuentes in eum, acceperunt a-
 rundinem, & 3 percutiebant caput eius. & dabant illi 3 alapas. Exiuit iterum
 Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco **H** vobis **A** eum foras. Exiuit ergo **I** **E** **S** **V** **S** **I**oan. 19.
 portans 3 spineam coronam, & **H** purpureum vestimentum, & dicit eis: Ecce 3
 homo. Cum ergo vidissent eum Pontifices, & ministri, **H** clamabant; **H** **A** **C**rucifi-
 ge, **H** **A** crucifige eum. Dicit eis Pilatus: **H** Accipite eum vos, & **H** crucifigite. ego
 enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudei: Nos legem habemus, &
 secundum **H** legem debet **H** mori: quia filium Dei se fecit, &c. Dicit ei Pilatus,
 mihi non **H** loqueris? nescis quia potestatem habeo **H** crucifigere te, & potestatem
 habeo dimittere te? Respondit **I** **E** **S** **V** **S**, non haberes potestatem aduersum me vl-
 lam, nisi tibi datum esset de super: propterea qui me **H** tradidit tibi, maius pecca-
 tum habet. Exinde querebat Pilatus dimittere eum. Iudai autem **H** clamabant,
 dicentes: Si **H** hunc dimittis, non es amicus Caesaris; omnes enim qui se Regem fa-
 cit, contradicitur Casari. Pilatus autem cum audisset hos sermones, **H** adduxit **H** fo-
 ras **I** **E** **S** **V** **M**, & sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè au-
 tem Gabbata. Erat autem parasceue Paschæ hora quasi sexta, & dicit Iudai: Ec-
 ce **H** **A** **R**ex vester, illi autem **H** clamabant: **H** tolle, **H** tolle, **H** **A** **C**rucifige eum. Dicit
 eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices, non habemus re-
 gem nisi **H** **C**esarem. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus
 fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens: Innocens ego sum à **H**
 sanguine iusti huius, **H** vos **H** videritis. Et respondens vniuersus populus, dixit, **H**
 sanguis eius super nos sit, & super filios nostros. Tunc **H** dimisit illu **H** Barrabam, **L**uca 23.
I **E** **S** **V** **M** autem tradidit **H** **A** voluntati eorum, **H** **A** **V**t crucifigeretur, & postquam
Ioan. 19.
H illuserunt ei, **C** **H** exuerunt eum clamydem, & induerunt eum vestimentis eius, **L**uca 23.
 & **H** duxerunt eum, vt **H** crucifigerent. Ducebantur autem cum **H** eo, & alij **H** duo
Luca 23.
H nequam, vt interficerentur. & 3 baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dici-
 tur Caluaria locus, Hebraicè autem Golgotha. Sequebatur autem illum multa **H**
Ioan. 19.
 turba populi & mulieru, quæ **A** **H** plangebant, & **A** **H** lamentabatur eum. & vene-
Luca 23-
 runt in locum, qui dicitur Golgotha, & dederunt ei vinum bibere cum **C** **H** felle mi-
 Matth. 27.
 stum. & dabant ei 3 mirrhatum vinum. Ibi 3 crucifixerunt eum, & **A** **H** latrones,
 Marc. 15.
 vnum à **H** dextris & alterum à **H** sinistris. Scripsit & titulum Pilatus, & posuit **H**
Luca 23-
 super crucem, erat autem scriptum: **I** **E** **S** **V** **S**, Nazarenus, Rex Iudaeorum. **H** **M** **I**-
Ioan. 19.
 lites ergo cum **H** crucifixissent eum, **H** acceperunt vestimenta eius (& fecerunt **H**
 quatuor partes, **H** vnicuique militi partem) & tunicam. **I** **E** **S** **V** **S** autem **A** dice-
Luca 23-
 bat: Pater dimitte eis, non enim sciunt, quid faciunt. praterentes **H** blasphema-
 bant eum, **H** mouentes capita sua, & dicentes: **H** **A** **V**ah qui destruis templu Dei,
 & in triduo reedificas illud, salua te metipsum, si filius Dei es, descende de cruce.
H **H** stabat populus **H** spectans, Similiter Principes sacerdotum **H** illudentes eum. **M** **A** **T** **H**. 27.

Marci 15.

Luca 23.

Ioan. 19.

Matth. 27.

Luca 23.

Matth. 27.

Ioan. 19.

Matth. 27.

Luca 23.

cum **H** scribis, & **H** senioribus **A** **H** dicebant, alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Si Rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Idipsum & latrones **H** **H** improperabant ei, **A** **H** conuitiabantur ei. Vnus de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac te metipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, & nos quidem iuste: nam digna factis recipimus, hic verò **H** nihil mali gesit: & dicebat ad **I** **E** **S** **V** **M**: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi **I** **E** **S** **V** **S**: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. **A** **S** **t** **a** **b** **a** **t** **a** **u** **t** **e** **m** **A** **i** **u** **x** **t** **a** **A** **c** **r** **u** **c** **e** **m** **I** **E** **S** **V** **A** **m** **a** **t** **e** **r** **i** **u** **s**, & **A** **s** **o** **r** **o** **r** **m** **a** **t** **r** **i** **s** **e** **i** **u** **s** **M** **a** **r** **i** **a** **C** **l** **e** **o** **p** **h** **e**, & **M** **a** **r** **i** **a** **M** **a** **g** **d** **a** **l** **e** **n** **a**: cum vidisset ergo **I** **E** **S** **V** **S** **A** **M** **a** **t** **r** **e** **m**, & **d** **i** **s** **c** **i** **p** **u** **l** **u** **m** **a** **s** **t** **a** **n** **t** **e** **m**, **q** **u** **e** **m** **a** **d** **i** **l** **i** **g** **e** **b** **a** **t**, **d** **i** **c** **i** **t** **a** **m** **a** **t** **r** **i** **s** **u** **a**: **A** **M** **u** **l** **i** **e** **r**, **E** **c** **c** **e** **a** **f** **i** **l** **i** **u** **s** **A** **t** **u** **u** **s**; deinde dicit discipulo: Ecce **A** **m** **a** **t** **e** **r** **t** **u** **a**. **A** **s** **e** **x** **t** **a** **a** **u** **t** **e** **m**, **h** **o** **r** **a**, **a** **t** **e** **n** **e** **b** **r** **a** **f** **a** **c** **t** **a** **s** **u** **n** **t**, **s** **u** **p** **e** **r** **v** **n** **i** **u** **e** **r** **s** **a** **m** **t** **e** **r** **r** **a** **m**, **v** **s** **q** **u** **e** **a** **d** **h** **o** **r** **a** **m** **n** **o** **n** **a** **m**. **E** **t** **A** **o** **b** **s** **c** **u** **r** **a** **t** **u** **s** **e** **s** **t** **s** **o** **l**, & **c** **i** **r** **c** **u** **m** **h** **o** **r** **a** **m** **n** **o** **n** **a** **m** **3** **c** **l** **a** **m** **a** **u** **i** **t** **I** **E** **S** **V** **S** **v** **o** **c** **e** **a** **m** **a** **g** **n** **a** **d** **i** **c** **e** **n** **s**: **E** **l** **i**, **e** **l** **i**, **l** **a** **m** **a** **s** **a** **b** **a** **t** **a** **n** **i**, **A** **D** **e** **u** **s**, **A** **D** **e** **u** **s** **A** **m** **e** **u** **s**, **A** **v** **t** **q** **u** **i** **d** **a** **d** **e** **r** **e** **l** **i** **q** **u** **i** **s** **t** **A** **m** **e**? **P** **o** **s** **t** **e** **a** **s** **c** **i** **e** **n** **s** **I** **E** **S** **V** **S**, **q** **u** **i** **a** **i** **a** **m** **o** **m** **n** **i** **a** **c** **o** **n** **s** **u** **m** **a** **t** **a** **s** **u** **n** **t**, **v** **t** **c** **o** **n** **s** **u** **m** **a** **r** **e** **t** **u** **r** **S** **c** **r** **i** **p** **t** **u** **r** **a** **d** **i** **c** **i** **t** **3** **s** **i** **t** **o**. **V** **a** **s** **e** **r** **g** **o**, **p** **o** **s** **i** **t** **u** **m** **e** **r** **a** **t**, **a** **c** **e** **t** **o** **p** **l** **e** **n** **u** **m**, **i** **l** **i** **i** **a** **u** **t** **e** **m** **s** **p** **o** **n** **g** **i** **a** **m** **a** **c** **e** **t** **o** **p** **l** **e** **n** **a** **m** **h** **y** **s** **s** **o** **p** **o** **c** **i** **r** **c** **u** **m** **p** **o** **n** **e** **n** **t** **e** **s**, **h** **o** **b** **t** **u** **l** **e** **r** **u** **n** **t** **o** **r** **i** **e** **i** **u** **s**. **c** **u** **m** **e** **r** **g** **o** **c** **a** **c** **c** **e** **p** **i** **s** **s** **e** **t** **I** **E** **S** **V** **S** **3** **a** **c** **e** **t** **u** **m**, **d** **i** **x** **i** **t**: **C** **o** **n** **s** **u** **m** **a** **t** **u** **m** **e** **s** **t**. **I** **E** **S** **V** **S** **a** **u** **t** **e** **m** **i** **t** **e** **r** **u** **m** **3** **c** **l** **a** **m** **a** **n** **s** **v** **o** **c** **e** **m** **a** **g** **n** **a**, **a** **i** **t**: **P** **a** **t** **e** **r** **i** **n** **m** **a** **n** **u** **s** **t** **u** **a** **s** **c** **o** **m** **m** **e** **n** **d** **o** **s** **p** **i** **r** **i** **t** **u** **m** **e** **u** **m**, & **h** **a** **c** **d** **i** **c** **e** **n** **s**, **3** **e** **x** **p** **i** **r** **a** **u** **i** **t**, **i** **n** **c** **l** **i** **n** **a** **t** **o** **c** **a** **p** **i** **t** **3** **t** **r** **a** **d** **i** **d** **i** **t** **s** **p** **i** **r** **i** **t** **u** **m**. **S** **t** **a** **b** **a** **n** **t** **e** **m** **3** **h** **n** **o** **t** **i** **e** **i** **u** **s** **a** **l** **o** **n** **g** **e**. **A** **d** **I** **E** **S** **V** **M** **a** **u** **t** **e** **m** **c** **u** **m** **v** **e** **n** **i** **s** **s** **e** **n** **t**, **n** **o** **n** **f** **r** **e** **g** **e** **r** **u** **n** **t** **e** **i** **u** **s** **c** **r** **u** **r** **a**, **s** **e** **d** **v** **n** **u** **s** **m** **i** **l** **i** **t** **u** **m** **h** **l** **a** **n** **c** **e** **a** **h** **l** **a** **t** **u** **s** **e** **i** **u** **s** **h** **a** **p** **e** **r** **u** **i** **t**. **E** **x** **C** **h** **r** **i** **s** **t** **i** **a** **u** **t** **e** **m** **p** **a** **s** **s** **i** **o** **n** **e** **v** **i** **r** **t** **u** **t** **e** **s** **e** **r** **u** **n** **t** **u** **r** **o** **m** **n** **e**s, **m** **a** **x** **i** **m** **e** **v** **e** **r** **o** **H** **e** **r** **o** **i** **c** **a**, **v** **t** **a** **n** **t** **e** **e** **x** **S**. **A** **u** **g** **u** **s** **t** **i** **n** **o** **h** **a** **d** **d** **u** **x** **i** **m** **u** **s**, **c** **a** **p**. **5**. **h** **u** **i** **u** **s** **l** **i** **b** **r** **i**: **h** **o** **c** **e** **s** **t**, **i** **n** **s** **i** **g** **n** **i** **s** **3** **p** **l** **a** **n** **e** **m** **i** **r** **a** **n** **d** **a** **p** **a** **t** **i** **e** **n** **t** **i** **a**, **h** **u** **m** **i** **l** **i** **t** **a** **s**, **c** **h** **a** **r** **i** **t** **a** **s**, & c.

*De intellectu exercitatione circa Scripturæ sacra
verba, quæ meditationi subiiciuntur,*

C A P V T X I X.

Psalms. 118.

Epistola ad
Paulinum.

VERBORVM diuinorum meditationem nobis familiarē esse debere, docet exemplo suo Dauid, cum scribit: *Lex tua, mandata tua meditatio mea est.* Et: *Preuenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.* ad quam rem imprimis esse necessarium Dei supernaturale lumen, & auxilium, sacrae literæ Patresque testantur. Adfero S. Hieronymi verba: *Totum, ait, quod legimus in diuinis libris niret quidem, & fulget etiam in corice, sed dulcius est in*

est in medulla, qui edere vult nucleum, frangat nucem, reuela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. sunt igitur hic aliqua ex Patribus depromenda, quæ ad fructum spiritualem ex verborum diuinorum contemplatione colligendum, & vtilia sunt, & necessaria.

Ante omnia autem illud intelligendum est, quod à sacris Scripturis passim traditur, perspicuè magis à S. Eucherio, sic ferè explicatur. Quatuor sunt diuinarum expositionum genera, Historicum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. Historica expositio est, quæ veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica siue moralis expositio est, quæ ad vitæ emendationem mysticos intellectus refert. Allegorica expositio est, quæ gestorum narrationem futurorum vmbra prætulisse demonstrat. Anagogica expositio est, quæ ad sacratiora cœlestium figurarum secreta perducit. Hæc ipsa subiectis explicantur exemplis. Aqua secundum historiam elementarem aquam significat, quæ terram alluit, & interluit, sicut in principio Geneseos: congregentur aqua in locum vnum, & appareat arida. Tropologicè aqua tribulationes significat; Psalmus: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Et in Isaia: Cum transieris per aquam, tecum ero. Item sapientiam significat, dicente Salomone. Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiæ. Item hæreses eodem Salomone scribente: Aqua furtiue dulciores sunt. Item prosperitates apud Ioannem dicentem: Omnis, qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Allegoricè aqua Baptismum significat, de quo in Ezechielis volumine legitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Anagogicè aqua exponitur de æterna beatitudine, sicut in Hieremia: Mœdereliquerunt fontem aqua viue. Et in Apocalypsi: Deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Item de Angelis in Psalmo canitur: Aqua, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini. Hæc ex S. Eucherij doctrina.

Quod verò docet sanctus hic Doctor singulis in verbis contineri, potest etiam in coniunctis animaduerti, atque adeò in membris periodi alicuius, & in vniuersa aliqua verborum comprehensione. Sufficiat ad id ostendendum, quod scribitur à S. Augustino dum exponit illa verba Domini: Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Historicè enim indicat intelligi de Dei præceptorum obseruantia, vt nempe hæc ita vigeat in hominibus in terra, sicut in angelis in cælo. Tropologicè verò, vt quemadmodum spiritus non resistit Deo, ita & corpus non resistat spiritui vel animæ, quæ nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem consuetudinem pronata est. Allegoricè autem fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra, sicut in ipso Domino nostro IESU Christo, ita & in Ecclesia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in femina, quæ illi desponsata est. Anagogicè denique orandum, inquit, est, vt quemadmodum corde cõdelectamur legi secundum interiorem hominem, ita etiam corporis immutatione facta per resurrectionem,

Eucher. libro de spiritualibus formulis in præfatione.

Genes. 1.

Psalm. 65.

Isaia 43.

Prouerb. 18.

Prouerb. 9.

Ioan. 4.

Ezechiel. 36.

Hierem. 2.

Apocal. 7.

Psalm. 148.

Lib. 2. de Serm.

Domini in mō-

10, cap. 6.

huic nostrae delectationi nulla pars nostra terreni doloribus, seu voluptatibus aduerferur.

In his quatuor Scripturæ diuinæ interpretationibus versatur utiliter intellectus dum meditamur, quia ex vnaquaque erui potest, quod profit animæ ad ædificationem. Allegoria quidem, & anagogia proficientium sunt potius & perfectorum hominum, quàm incipientium, & eorum magis qui contemplatrici viuendi rationi addicti sunt: *Quando videlicet, vt scribit S. Hieronymus, in spiritali theoria ad sublimiora transimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine, & celestibus disputamus: vt presentis vite meditatio vmbra futura beatitudinis sit.* Historia verò, & tropologia, vt quæ maximè spiritus utilitati seruiunt magis propriæ sunt meditantis. nam historia dum res gestas narrat, docet. Tropologia autem mores etiam ipsos informat, & vt idem S. Hieronymus est auctor, *ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit.* De his duabus pauca hîc dicenda sunt, non quidem exquisitè, quod faciunt Theologi, sed adumbratè potius, & quantum ad meditando cuiuslibet vel leuiter sacris literis imbuto sufficiat; & primum de historia.

Quæst. 12. ad
Hebræam.

Ibidem.

Lib. 2. de doctr.
Christiana,
cap. 10.

2. Corin. 10.

Ad historiam pertinent verba. hæc apud S. Augustinum in Scripturis sacris duplicia esse perhibentur: *propria & translata.* Propria dicuntur cùm his rebus significantis adhibentur, propter quas sunt instituta, vt bos ad significandum pecus. Translata sunt, cùm & ipsæ res, quas propriis verbis significamus, ad aliud aliquid significandum vsurpantur. vt cùm per bouem intelligimus Euangelistam, quem significauit Scriptura, interpretante Apostolo, dicens: *Bouem triturantem non infranabis.*

Circa verba propria multa dicit idem S. Augustinus obseruanda in interpretatione Scripturæ, quæ suo tempore multiplex & varia circumferebatur. quibus nunc soluti sumus, modò vulgatam editionem à S. Romana Ecclesia approbatam sequamur. quamquam maximè intelligentiam iuuat cognitio Græcæ linguæ, qua scripta Euangelia primùm sunt (excepto Euangelio S. Matthæi, quod tamen licet Hebraicè scriptum sit ab ipso, Græcè prius versum est, quàm latinè, & à Latinis ex Græcis acceptum. sicut etiam Euangelium S. Marci, quod primùm scriptum latinè putant nobiles Scriptores: nos tamen illud à Græcis accipimus.) huc quoque pertinent multi loquendi modi Hebræorum proprii, qui Euangelistis, vtpote Hebræis, aut Hebraicè doctis, familiares etiam sunt.

Exemplum sit ex Græcis verbis, quod Dominus apud S. Matthæum docet: *Attendite ne iustitiam vestram faciatu coram hominibus, vt videamini ab eis:*

Matth. 6.

ab eis: cum ergo facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt. Alludit enim ad tragœdiarum, & comœdiarum morem, quarum initio tubis canitur, ut populus admoneatur histrionem exire, oculosque & aures attendat, hoc enim loco quasi tragœdiam, aut comœdiam Phariseorum Christus inducit. primum enim nomen ipsum ὑποκριτῆς hypocrita quo utitur, histrionem propriè significat, qui alia persona cum sit, aliam agit, ut etiam S. Augustinus adnotauit. deinde verbum θεαδῆνας, ut spectemini, theatrale est, nam theatrum ipsum ab eodem ductum est verbo, & tuba canere proprium est etiam theatri. hæc omnia ut significet, nihil in hypocritis esse veræ solidæque virtutis, quicquid agunt, simulationem, laruam, tragœdiam, & comœdiam esse, ideoque spectari velle; nos solidam debere sequi virtutem, nec alios spectatores quàm Deum desiderare. hæc noster Ioannes Maldonatus in eum locum.

Quamquam coniuncta sunt hæc cum aliqua metaphora, illud simplex est, *Esse consentiens aduersario tuo.* Græcè ἐννοῶν, id est, beneuolus. *Matth. 5.* quod Tertullianus vertit *beneuolentiam habeto.* Item illud: *Alij autem palmas in faciem eius dederunt.* Græcè οἱ δὲ ἐπέσπασαν, fustibus aut bacillis ceciderunt, vel fortè crepidis, quibus Iudæi plurimum utebantur. *ἴαπῆς enim unde verbum ἴαπιζεν ductum est, & virgam, aut fustem, & crepidam significat, & est verisimile, Iudæos contumeliæ causa crepidis faciem Christi cecidisse.* Et apud S. Lucam ubi nos legimus: *Corripiam ergo illum:* Græcè legitur *παιδεύσας ἐν αὐτὸν*, hoc est, puerorum more flagris subiiciam, tanquam hominem dignum scutica aut pædagogi ferula, quod magis auget ludibrium, & despectum, quo Christus Pilato & Iudæis fuit. Sed & quantam vim sanguinis Christus profuderit in horto illo Gethsemani, cum in agonia positus sanguinis guttas fudauit, ex Græco verbo intelligimus, quod est *ἐρῆμωι*, hoc est, crasiores guttæ. *Luc. 22.*

Articulus etiam Græcus quibusdam nominibus præpositus magnam habet emphasim, ut cum beatissima Virgo de Deo loquens ait: *Quia fecit mihi magna, qui potens est,* Græcè ὁ δυνατὸς, ille potens. Et: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis,* Propheta ille magnus. & in parabola filij prodigi *τὴν σολῆν τὴν πρώτην*, illam stolam illam primam, & ibidem vitulum illum saginatum, & apud S. Ioannem: *Non erat ille lux,* τὸ φῶς, lux illa. Inuenimus *τὸν μεσσίαν*, illum Mefsiam. & illud Pilati: *Tu es Rex.* ὁ βασιλεύς, ille rex Iudæorum? & idem aliis in locis. Sed quia hæc non nisi Græcæ linguæ præsidio ex Euangelis erui possunt, sat est hæc pauca attigisse. *Luc. 23.*

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebræorum propriis, qui

tamen in Euangelis passim occurrunt. Primum enim Caro in scripturis Hebræorum more pro homine ponitur. Vt, *verbum caro factum est. Non sunt duo sed vna caro.* Et: *Non fieret salua omnis caro: similiter anima pro vita: Ne solliciti sitis animæ vestra, quid māducetis.* Et: *Qui inuenit animam suam perdet eam.* veritas pro iustitia; *Qui facit veritatem venit ad lucem.*

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus Hebraismi sunt in Euangelis quàm plurimi, vt *filius gehenna*, pro eo qui est gehenna dignus. quomodo dicimus etiam *filius mortis. filius hominis*, id est, homo, quo nomine se Christus Dominus appellat sæpe, nec eo vnquam appellatur ab aliis, vt intelligamus, seu non honoris, sed abiectionis causa ita vocare. *Commendans nobis*, ait S. Augustinus, *quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis. filius pacis*, hoc est, pacis amicus, & dignus pace, *filius sapientia*. pro sapiente. *filius sponsi*, pro sponsi amico. In oratione ipsa & partibus siue membris periodi alicuius. *Si te audierit. Qui vos audit; hoc est, obedientem se præbuerit, aut præbet. Inuenisti gratiam apud Dominum*, pro obtinuisti. *Aue gratia plena*, pro valde gratiosa. *Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit spiritus meus*, hoc est, anima quanta quanta est.

Græcismus autem & Hebraismus simul est in illis verbis, quibus quærit Dominus ex discipulis: *Quem dicunt homines esse illum filium hominis?* hoc est, quem vulgarem, & plebeium, parumque nobilem reputant homines. *deceptio diuitiarum* apud S. Marcum, hoc est, diuitiarum deceptrices. *Omnis igne salietur, & omnis victima sale salietur*, ac si diceret, sicut sine sale nulla hostia Deo accepta erat, sic sine tribulatione nemo Deo gratus. *Desiderio desiderauit* (ait Dominus) *hoc pascha manducare vobiscum*, hoc est, ex animo, & summo cum desiderio desiderauit. & sextentæ aliæ sententiæ quibus accommodatè ad formam loquendi Hebræorum propriam plena sunt quatuor Euangelia. quæ vsu legendi, & studio adhibito præsertim ad eos commentarios, qui historicum sensum cum linguarum obseruatione tractant, facile cognoscuntur. Inter hos excellunt scholia Vatabli correctæ tamen, commentaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadem Euangelia & aliorum recentiorum scriptorum.

Illud hoc loco prætermittendum non est, meditationi subinde magnam lucem adferre interpretationem nominum Hebraicorum, quæ in nostra editione Euangelica retinentur. *I E S V* Saluatoris; *Maria* Domina, aut illuminatricis, & patronæ; *Simonis*, obedientis; *Bethleem* domus panis, *Hierusalem* visionis, pacis, & aliorum innumerabilium, quorum explicationem tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione scripserit secutus Philonem, & Origenem. Et verò sancti

Ioan. 1.
Matth. 19.
Matth. 6.
Matth. 10.
Ioan. 3.

Lib. 2. de con-
sensu Euangel.
cap. 1.

Luc. 16.
Luc. 21.

Matth. 16.

Marc. 4.
Marc. 9.

Luc. 22.

sancti Patres ad morū informationem huiusmodi interpretationem sæpe adhibentes, docent nos, qua vtilitate eadem in meditando vtamur. Legatur expositio S. Anselmi ad initium Euangelij secundum Matthæum, in qua omnia illa nomina, quibus textitur Saluatoris genealogia accommodatissimè ad morum institutionem persequitur, latinè primùm vertens singula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quasi sterili solo vberem etiam frugem meditationis existere. quod etiam facit auctor commentariorum in S. Marcum, qui S. Hierony- Marc. 3. mo tribuuntur, cùm ad eum locum peruenit, in quo ab Euangelista commemorantur omnium Apostolorum nomina.

Vtile etiam est non ignorare alia quædam Hebræorum Grammaticorum præcepta, quorum vsus frequens est in Euangelij: vt quod careant superlatiuo, ideoque eius loco vel positiuo vtantur, vt *mandatum magnum* pro maximum, vel repetitione aliqua eiusdem positiuo, vt *Amen, amen dico vobis*, hoc est, verissimè assero: quod vnum tempus alius loco adhibent, vt; *Deposuit potentes de sede*, pro deponet. *Soluite* Luc. 1. *templum hoc*, pro soluetis: quod cùm careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt *Bar Iona* filius Ionæ: & quia carent comparatiuo, vtuntur aliquo verbo, quod eam vim sortitum sit. vt: *Expedi ei, vt suspendatur mola asinaria collo eius*, pro melius illi est. vel certè Matth. 18. positiuo ipso: *Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem*, id est, melius est. Sed Matth. 18. hæc ex multorum scriptorum obseruationibus notiora sunt, quàm vt à me debeant pluribus verbis explicari, & non admodum meditationi necessaria sunt, quippe quæ non his hæreat, sed emolumenta animæ sectetur ex his, quæ meditati vtcunque manifesta sunt.

Vtilissima etiam est consideratio aduerbiorum quorundam, & similibus particularum, quæ orationem Euangelicam ex variis occasionibus ingrediuntur. quale est (*ecce*) quod rem nouam & inauditam sæpe significat: *Ecce Magi ab oriente venerunt*: vel consentientis & optantis animum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. animi item promptitudinem: *Ecce nos reliquimus omnia*. Continud & statim, Matth. 2. aliquando & ipsa vim habent oranti oportunam, vt: *Illi continud relictis re-* Matth. 19. Matth. 4. *tibus secuti sunt eum. Et continud surgens ministrabat eis*. Idem dicendum de aliis aduerbiis temporis, vt: *Tollat crucem suam quotidie: Da nobis hodie; O-* Luc. 4. Luc. 18. *portet semper orare: Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt: Accipiet centies tan-* Matth. 26. *tum nunc in tempore hoc*. Eadem vis est in particula (*sic*) *Sic*, inquit Do- Marc. 10. Matth. 4. Ioan. 3. *minus, decet nos implere omnem iustitiam: sic Deus dilexit mundum, vt filium* Matth. 15. *suum vnigenitum daret*. In pronomine etiam: *Et ego dico tibi. Ego autem* Matth. 5. *dico vobis. Quemadmodum ego feci vobis. Ego autem in medio vestrum sum, sicut* Ioan. 13. *qui ministrat*. In Epithetis: *Ignem æternum, panis viuus, pastor bonus, iugum* Luc. 22. *suauis,*

suave, onus leue. Longum esset, singula persequi, ex his reliqua intelliguntur quæ in propriis verbis, & nominibus posita sunt.

De translatis autem tam verbis, quàm aliis loquendi modis, sic scriptum est à S. Augustino: *Sicut in verbis propriis, ubi res, ut dicuntur intelligendæ sunt, sic in translatis, quæ faciunt tropicas locutiones, ubi aliud ex alio intelligendum est, non solum admonendi sunt studiosi venerabilium litterarum, ut in scripturis sanctis genera locutionum sciant, & quo modo apud eas aliquid dici soleat, vigilanter aduertant, memoriterq; retineant; verum etiam quod est præcipuum, & maximè necessarium, orent, ut intelligant. In eis quippe litteris quarum studiosi sunt, legunt, quoniam Dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia, & intellectus, à quo & ipsum studium si pietate præditum est, acceperunt. quod quantum magis præstandum sit ab orante & meditante, nemo est, qui non intelligat.*

Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 37.

Iacob. 1. Proverb. 2.

Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 4. Primum præceptum.

Deinde seruanda sunt alia præcepta, quæ in eandem rem idem sanctissimus Pater tradidit. Quorum primum est: *Rarissime, inquit, & difficillime inueniri potest ambiguitas in propriis verbis, quantum ad libros diuinarum scripturarum spectat, quam non aut circumstantia ipsa sermonis quo cognoscitur scriptorum intentio, aut interpretum collatio, aut præcedentis lingua soluat in spectio. Sed verborum translatorum ambiguitates, non mediocrem curam industriamq; desiderant. nam principio cauendum est, ne figuratam locutionem ad litteram accipias. Ad hoc enim pertinet, quod ait Apostolus: Littera occidit, spiritus autem viuificat.*

1. Corinth. 3.

Secundum præceptum. Cap. 10.

Secundum præceptum est: *Huic, inquit, obseruationi adiungenda etiam illa est, ne propriam quasi figuratam, velimus accipere. Demonstrandus est igitur prius modus inueniendæ locutionis, propria ne an figurata sit. Et iste omnino modus est, ut quicquid in sermone diuino, neq; ad morum honestatem, neq; ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas. Morum honestas ad diligendum Deum & proximum, fidei veritas ad cognoscendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem sua cuique est in conscientia propria, quem admodum se sentit ad dilectionem Dei, & proximi cognitionemq; proficere. Et infra: Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regula huiusmodi, ut tam diu versetur diligenti consideratione, quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iam proprie sonat, nulla putetur figurata locutio. si præceptiua locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut vtilitatem, & beneficentiam iubens, non est figurata. si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem, & beneficentiam vetare, figurata est, ait scriptura. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi. hic nullo dubitante beneficentiam præcipit. sed quod sequitur. hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius: malevolentia facinus patet iuberi, ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cum possit dupliciter interpretari, uno modo ad necandum, altero ad præstandum, ad benevolentiam te potius*

Cap. 15.

Rom. 12.

charitas

charitas reuocet, vt intelligas carbones ignis esse vrentes pœnitentia gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo eius miseria subuenitur. Item cum ait Dominus, qui amat animam suam perdet eam, non vtilitatem vetare putandus est, qua debet quisq; conseruare animam suam, sed figuratè dictum, perdat animam, id est, perimat, atq; amittat vsum eius, quem nunc habet peruersum scilicet atque praposterum, quo inclinatur temporalibus, vt aeterna non querat.

Ex quibus regulis non solum facile dignoscimus figuratas locutiones, aut verba esse manifesta illa: *Agnus Dei, sponsus, via, ostium, pastor bonus, lapis angularis, & alia, quæ Christo tribuuntur, sal terra, lux mundi, filij sponsi, filij tonitruui, quæ Apostolis, sed etiam abstrusiores illas; Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Fidelis, inquit S. Ambrosius, ab infideli communicatione secernitur. Qui non odit patrem suum, & matrem, non potest meus esse discipulus. quatenus nimirum Christo contrarius est pater, & mater, si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* quo loco inquit S. Hieronymus, oculo & manu affectus propinquorum intelligitur. exponendæ sunt aliæ eodem modo.

Metaphora censenda est parabola, quanquam longior, & continuata, cuius frequens est in Euangelio vsus. erat enim loquendi modus familiaris Syris & Palestinis, vt auctor est S. Hieronymus. Has S. Augustinus diuidit in duo genera: *Parabolas, inquit, Dominus aut secundum similitudinem aliquam ponit, sicut de seruo illo, cui Dominus dimisit, quod ratione reddit a debere inuentus est, & ipse conseruo suo dilationem saltem dare noluit: & de fenerator, qui cum duobus debitoribus donasset, quod debebat, ab eo plus dilectus, cui plus donauit, & de homine, qui habebat duos filios, maiorem in agro sibi propinquantem, minorem autem in longinquo luxuriantem. De his in quantum similia sunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad mysterium insinuanda, aut requirendæ veritatis. Aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat, veluti est illud, quod si scœnum agri quod hodie est, & eras in clibanum mittitur, Deus sic vestis, quantum magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de seruo ait, cui Dominus denunciauerat, vt à villicatu remoueretur: fraudem quippe ille fecit Domino suo, vt falsatis chirographis debitoribus eius, quantum commodum visum est, relaxaret: neq; vlllo modo nos Dominus, vt sibi fraudem faciamus, hortatur, sed si qui fraudando sibi prouidit in posterum, laudatum eum dicit à Domino, quanto maiore alacritate sibi prouidere debent in aeternam vitam?*

Quamuis autem in parabolis non omnia sint necessaria, vt aiunt patres, sed pleraque ad ornatum historicum pertineant, nihil tamen mysterio vacat, & nonnunquã ex clausula ipsa parabola, quæ sit mens Christi Domini in vniuersa illa metaphora facile cognoscitur. vt cû legimus: *Multi vocati, pauci electi, & qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.*

Tertium præ-
ceptum.
Lib. 2. de conf.
Euang. cap. 28.

Denique vt quæ de verbis dicenda sunt, breuiter concludantur, idem S. Augustinus sic præcipit: *Nihil in scriptura verbis debemus inspicere, nisi loquentis voluntatem, cui debent verba seruire, nec mentitur quisquam, si aliis verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba non dicit.* hæc si quidem vnica ratio est sensus historici in Euangeliis indagandi.

*Quomodo inter meditandum exercetur intellectus
in coniungendo sensu morali cum historico.*

C A P V T X X.

Lib. 12. in E-
zech. cap. 41.
Prior 7. titio.

IN historia, inquit S. Hieronymus, *spiritualem habeas intelligentiam, & in tropologia historia veritatem, horum vtrung, altero indiget.* Intelligentiæ autem morali inuestigandæ duplex est ratio, vna simplex & aperta, qualis est in illis historiis, quæ per se ad mores spectant. De quibus loquens S. Gregorius: *Virtutum opera ex magna parte iuxta solius historiae textum tenemus, ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur.* Quare quando historia apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per se emicat virtus, & allicit, vt per mysticam expositionem non sint vî meditationis quasi ex silice excutiendæ nouæ virtutû latentium scintillæ. Quis enim in concione illa Domini, in qua tam multis verbis persuadet Christianam iustitiam Pharisæica lōgè superiorem esse debere, adhibeat mysticam interpretationem? Quis item ad reconditiorem intelligentiam trahat apertas eius reprehensiones, præcepta virtutum, ieiuniorum obseruationes, eleemosynas, & alia multa misericordiæ opera, quæ in Euangelio continentur?

Lib. 20. moral.
cap. 31.

Matth. 5.

Cap. 3.

Matth. 26.

Inter. 115.

Matth. 10.

Inter meditandum igitur ea, quæ virtutum, aut vitiorum historias exemplauè explicant, non sunt mysticè exponenda, sed diligenter animo infigenda, vt in vsus proprios virtutes, vitia in exempla conuertantur. hanc rationem perpetuò sequitur S. Basilius in suis moralibus: *Pœnitentiam, inquit, agentes debent amare flere, & reliqua quæ sunt pœnitentiæ signa edere.* Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: *priusquam gallus cantet, ter me negabis; & egressus foras fleuit amare.* In regulis item breuioribus, vt exempli causa: *Quomodo, inquit, alij alij inter nos obediētiam præstabimus? tanquam serui, ait, aduersum Dominos, conuenienter illi præcepto Domini, Qui vult in vobis esse magnus, sit omnium vltimus & seruus omnium. Quibus verbu adiungit, quod nos efficacius etiam possit mouere: sicut filius hominis non venit*

venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret: & consentaneum in modum etiam dicto illi Apostoli: per charitatem spiritus seruite inuicem.

Galat. 9.

Illud porrò in hoc expositionis genere meditati propositum esse debet, virtutum exempla ad ea, quæ cõditionis ipsius propria sunt accommodare. exemplum ex S. Anselmo petamus, sic enim scribit in ea Domini verba: *Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. seculares homines dicuntur esse dediti rotæ huius mundi iuxta illud: in circuitu impij ambulat. per molam ergo asinariam seculari vitæ circuitus, & labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio designatur. dicit ergo, melius esset alicui contemplatiuo, vt volueret molam asinorum, id est, seculari esset, voluens sollicitudinem mundanorum, & per hoc demergeretur in profundum inferni, quam esset contemplatiuus scãdalizans fratres suos. lenior enim pœna esset sibi in inferno.* Idem in explicatione petitionis filiorum Zebedæi, sic scribit: *Patitur frequenter Dominus discipulos suos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa inueniat occasiones docendi, & exponendi regulã pietatis.* Et paulò pòst: *Isti ambitiosi, illi inuidiosi, vtriq; tamen nobis profuerunt.* Sic meditetur vir religiosus, & ad hanc normam suam meditationem instituat etiam secularis, ea inuestigans, & cogitans, quæ generi vitæ ab se instituto conueniant. Idemque de aliis humanæ vitæ conditionibus intelligendum: aliter enim meditetur matrimonio copulatus, solutus aliter, aliter paterfamilias, aliter filius, aliter princeps, aliter priuatus ciuis.

In Matth. 6. 18.

Psal. 11.

Matth. 20.

Altera ratio moralis expositionis est, cùm ex historia planè perspecta, rebusq; gestis pietatem eruimus, documentaq; virtutis, personas personis accommodantes, res rebus, verbis verba, qua ratione in Euangelio Herodes diabolus est. infans Christus virtus enascens suis nondum firmata radicibus: satellites Herodis occasiones oblata hominibus necdum in virtute corroboratis, vt ab ea deficient. qui prorsus est interitus paruulorum. à quo tamen angelorum monitu, & custodia eripitur Christus, hoc est, Virginis filius, is nimirum, qui virginem vt parentem habet, colit, imitatur.

Alteratio.

Hanc sequuntur pleriq; omnes Patres, in primis autem apud Græcos Origenes, & S. Cyrillus. apud Latinos verò S. Gregorius Papa. De ea sic S. Hieronymus: *Historia stricta est, & euagandi non habet facultatem.*

In Nabum c. 3.

Tropologia libera, & his tantum legibus circumscripta, vt pietatem sequatur intelligentia, sermonisq; contextum, nec in rebus multum inter se contrariis violenta sit copulandis. Atque hæc dicta sint de intellectu exercitatione, nunc de affectu, quæ restant, expediemus.

De exercitatione voluntatis, & affectus
orationis tempore.

C A P V T X X I.

ON meditatur, vt intelligamus, aut discamus solum, sed multò magis vt animo ac voluntate moueamur & afficiamur: *Et in meditatione mea, inquit Dauid, exardescet ignis.* Affici igitur erga bonum proprius est orationis meditationisue scopus. ex quo oratio vim, naturam, definitionemq; adepta est. idcirco enim dicitur à S. Augustino: *Ascensio animæ de terrestribus ad cœlestia,* à S. Damasceno: *Ascensio mentis in Deum,* à S. Chrysostomo: *Colloquium cum Deo,* à S. Gregorio Nysseno: *Conuersatio sermocinatio- ue cum Deo.* Quod quomodo fiat vniuersè à S. Augustino explicatur sic: *Quid opus est ipsa oratione, si Deus iam nouit, quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciussq; efficit, ad excipienda diuina munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur.* Et post pauca: *Fit ergo in oratione conuersio cordis ad eum, qui semper dare paratus est, si nos capiamus, quod dederit: & in ipsa conuersione purgatio interioris oculi cum excluduntur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis simpliciter ferre possit simplicem lucem, diuinitus sine vllò occasu, aut immutatione fulgentem, nec solum ferre, sed etiam manere in illa, non tantum sine molestia, sed etiam cum ineffabili gaudio, quo verè, ac sinceriter beata vita perficitur.*

Oratione igitur purgatur cor, illustratur, perficitur. hoc est, instituitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias, quæ trito iam nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua siue vnitua commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi vnicuique viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba scripturæ diuinæ & præsertim Euangelicæ per se apta sunt ad mouendum hominis cor, sunt enim vt verba sponsæ, de quibus S. Bernardus scribens ait: *Sunt deliciosa ad saporem, solida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam.* Ex eo enim, quod suaviter sonant, affectum mulcent, & de sensuum vbertate mentem impingunt, & nutriunt, & de altitudine mysteriorum dum intellectum, quo plus exercent, plus terrent, miro modo tumorem sanant instantis scientiæ. Est tamen præterea necessaria hominis industria, & exercitatio, qua vna se quasi verrere spiritum suum testatur Propheta. Vt enim Elisei spiritus non nisi ad psalterij concentum suscitatus est; sic humanum cor non nisi industria meditationis afficitur, & concalescit.

Psalm. 38.

Serm. de temp.

porc, cap. 230.

Lib. 3. cap. 24.

Homil. 30. in

Gen.

Lib. 2. de Serm.

Dom. in mon.

cap. 3.

Serm. 67.

in Cant.

Alij autem sunt affectus incipientium, & in via purgatiua constitutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfectorum, & viæ vnitiuæ. Affectus incipientium statui accommodati, & quos orando in seipsis excitare vt plurimum debent, qui purgantur, hi ferè sunt, dolor de peccatis, siue detestatio peccatorum, timor iudicij Dei & iustitiæ eius, horror inferni, odium & contemptus sui, vilitatis suæ cognitio, & erubescencia. Proficientium verò hi, virtutum amor, & desiderium eas acquirèdi humilitatis nimirum, patientiæ, castitatis, obedientiæ, mansuetudinis, & similibus. Perfectorum postremò hi, amor Dei, spiritualis voluptas, & exultatio in contemplatione ac memoria immensarum diuitiarum ac perfectionum Dei, eiusque summæ, & inexplicabilis beatitudinis, desiderium vehemèns sanctificationis nominis eius, aduētus regni eius, expletionis diuinæ voluntatis, sicut in cælo & in terra, gratiarum actio pro tantis, & tam multis beneficiis à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus omnibus grati animi specimen illi exhibendi, admiratio maiestatis eius, adoratio, & cultus summe ac præpotentis diuinitatis, spes & fiducia propensæ liberalitatis Dei, & infinitæ eius misericordiæ, laudatio & prædicatio ipsius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos experientia potius, quàm doctrina cognosci, optandum est.

Incipientium sunt affectus illi, quos copiosè descripsimus libro primo. quod etiam allato exemplo Dauidis in Psalmis pœnitentiæ, & præsertim quinquagesimo confirmauimus. non repeto hîc, quia inde peti possunt. nec illustrius exemplar pœnitenti ad imitandum, in oratione proponi posse video, quàm Dauidem sese in pœnitentiæ Psalmis meditando tanta cum animi submissione, & contritione cordis exercentem.

Huc pertinent multa, quæ S. Ambrosius inculcat virgini lapsæ, & S. Chrysostronus Theodoro similiter lapsæ, & S. Anselmus in deploratione amissæ virginitatis. & exemplum in promptu est in Psalmo 129. *De profundis*. Ecce cognitionem miseriarum quibus premitur. Ecce item submissionem animi magnâ. *Clamauit*. Ecce magnitudinem doloris, & contritionis. est enim clamor hic hominis grauitate peccatorum oppressi, & supra modum afflicti. *Ad te Domine*. Ecce timorem serui erga Dominum. *Domine exaudi vocem meam*. Et: *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ*. Ecce conuersionem cordis ad Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem postulationem. *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine, quis sustinebit?* Ecce peccati & grauitatis eius cognitionem, & simul detestationem eiusdem. *Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino*. *Quia apud te propitiatio*

Affectus primi.

2.

3.

Lib. I. cap. 15.

est. Ecce spem veniæ, non ex operibus, quæ fecimus nos, sed ex vi gratiæ, & misericordiæ, quæ in Deo est maxima. Ecce etiã spem in Christi redemptoris meritis, si quidem *copiosa ad eum redemptio*, & alij multi affectus pœnitentiæ, quos habebat Dauid, cum in eiusmodi Psalmis versabatur.

Cap. 1.

Proficientium verò, & perfectorum insignes affectus exprimit S. Augustinus in suis confessionibus multis in locis. quales illi sunt in quinto libro: *Accipe sacrificium confessionum mearum de manu lingua mea, quam formasti, & excitasti, vt confiteatur nomini tuo, & sana omnia ossa mea, & dicent: Domine, quis similis tibi? sed te laudet anima mea, vt amet te, & confiteatur tibi miserationes tuas, vt laudet te.* Et libro primo: *Quis mihi dabit, acquiescere in te? quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, vt vnum bonum meum amplectar te? Quid mihi es? Misereere vt loquar. Quid tibi sum ipse vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miseras. parua ne ipsa est miseria, si non amem te? & alij similes, quos nobis attigisse satis est exempli causa.*

Cap. 34.

In Euangelio multa est materia affectuum omnium, sicut in aliis plerisque Scripturis diuinis, & præsertim in Prophetis, maximè verò omnium in Psalmis. Et in Euangelio quidem ad commouendos animos incipientium accommodatissima est parabola de filio prodigo; historia publicani, & Pharisei in templum ascendentium, & tam dissimili euentu vota sua promentium: conciones omnes Domini, in quibus aut minas intentat, aut supplicia peccatoribus interminatur.

Matth. 20. & 23.

Lucæ 14. & 18.

Proficientes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quantum est illa clausula: *Multi sunt vocati pauci verò electi.* Et illa: *Qui se humiliat exaltabitur.* & in concionibus tam multis, quibus turbas aut discipulos docet mundi contemptum, & diuitiarum, sui ipsius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem spiritus, castitatem, cordis puritatem, Dei solius timorem, & amorem, zelum salutis animarum; Denique quibus instruit ad omnem vitæ Christianæ, atque Euangelicæ perfectionem, præcipuè verò ad ipsiusmet vitæ, passionis, & mortis imitationem.

Epist. 121.

Vniuersè autè præcipiunt magistri doctrinæ spiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicumque sit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perseueret, minimè interim sollicitus quidnam meditandum superfit. Qua ex re obiter illud etiam intelligitur, quàm diuturna esse debeat meditatio cum affectu copulata, siue ille lenis sit, siue vehemens. & an laudabilis sit magis breuis, an longa oratio. Sic enim scribit S. Augustinus ad Probam:

Probam: Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur fratres in Egypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, qua oranti plurimum necessarium est, per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Ac per hoc etiam ipsi satis ostendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non esse rumpendam.

Ex vno, & ex multis etiam simul cōglobatis affectibus existit precatio ad Deum. de qua S. Augustinus, sic scribit: *Abfit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio. nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. multum autem precari, est ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. nam plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur, plus stetu, quàm affatu.* *Ibidem.*

Precatio autem, quanquam toto meditationis tempore permisceri solet orationi, prout ab affectu suggeritur, propriè tamen clausula est meditationis, & totius huius exercitationis extrema periodus. & à quibusdam colloquium nominatur. in quo omnes neruos intendit mens, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obsecrationibus, & postulationibus, vt vincāt. Deum, ad se trahant, eumque ita teneant, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum statuunt, donec benedixerit illis.

Verùm tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus posita est, quàm in magna erga Deum submissiōne, & reuerentia. Si quidem Dei donum est, potius quàm hominis industria. *Ipsè enim spiritus, vt ait Apostolus, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quia nimirum eos ipsos gemitus nobis ingenerans postulationes nostras, quasi dicat, & informat. Denique David auxilio Dei tribuit ascensiones cordis, sed in valle lachrymarum, quia vt ait S. Gregorius, quos exterius in stetu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis.* *Psalms. 83.
Lib. 30. moral.
cap. 28.*

QUONIAM tamen in recta prudenti què exercitatione affectus tota meditationis nostræ vis posita est, quomodo in ea gerere se debeat proficiens, breuiter est explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices esse affectus animi, vehementes, & mites.

Affectus vehementes, si à Deo immittuntur, vt accidit, cum ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ij humiliter admittendi sunt, & quamdiu Deus dederit, diligenter conseruandi, & continuandi.

Affectus vehementes.

Sed hi siue diuinitus, siue nostra etiam industria concurrente excitentur.

citentur, diuturni esse non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, nec vim tantam, tantumque pondus, quantum secum adferunt vehementes affectus, fragilis natura diu sine nouo Dei munere sustinet. Quam ob causam, ne videlicet capitis aut pectoris constitutio lædatur, cum spontè commonentur à nobis, sunt quantocyus prudenti remissione eleuandi, & post etiam omnino deponendi.

Isaia 38.

Sunt nihilominus huiusmodi affectus vtilis & necessarij in plerisque vitæ spiritualis grauibz casibus, cum videlicet agitur ad abolenda peccata præterita de vehementissimo animi dolore concipiendo, qui contritio fit, præsertim cum instituitur in eum finè totius antea vitæ generalis confessio. Tunc enim sunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus volûtatis ardor asciscendus est, cum pulsamur graui aliqua, periculosaq; tentatione, qualis insurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem, cum item deferuescete paulatim spiritu in animi teporem miserè delapsos nos deprehendimus, ac de vita renouanda, feruoreque spiritus resuscitando seriò cogitamus. cum denique ad diuinam gloriam illustrandam aliqua ineunda via est, quam iis difficultatibus obstructam cernimus, quæ non sine magna animi contètionem superari possunt. Ad hæc omnia præstanda necessarius est magnus animi conatus ac vigor, cui coniunctus sit par, aut etiam maior animi affectus. affectum hunc vehementem si Deus tunc non comouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum est, adhibita præsertim attenta consideratione, contentaque precatione. ex his nempe duobus tanquam ex conflictu durorum corporum exardescit hic ignis. Sed hunc longiusculæ meditationi, qualis est vnus horæ, aut etiã duarum, conuenire haud permittit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Affectus lenis.

Quare meditationis de qua hîc agimus maximè proprius est lenis affectus. quippe qui protrahi diutius potest, nec dum protrahitur capiti pectoriue noxius est. hunc si non gignit in animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipsi suprà explicata comentatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè verò personarû, Dei, aut sanctissimæ Trinitatis, Christi Domini, beatissimæ Virginis, & aliorû, quos suo loco numerauimus. id autem ferè fit expleta ratiocinationis cuiusque periodo, non amplius ratiocinando, sed simpliciter apprehendendo personam, cuius illa sunt verba, actionesue: in conspectu eius nos ipsos sistendo, eam humiliter intuendo mentis & phantasiæ lumine, dulciterque alloquendo, non ore aut verbis, sed cordis affectibus.

Id por-

Id porro fieri duplici ratione potest. prior est commotio affectus erga præsentem, verbi gratia, Dominum Christum reuerentiæ, timoris, admirationis, amoris, sed statim transcurrendo ab vna ratiocinatione ad aliam, aut ad eandem etiam recurrendo. ex quo non magna capitur utilitas. quod ea commotio ponticulus tantum sit, quo iungitur vtraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat. Prior ratio.

Posterior est commotio alicuius affectus, aut eiusdem etiam, sed continuata, aut certè cum magna animi submissione multò maximè repetita, idque non modico tempore, sed quo longiore fieri potest. Hoc si bene fiat, vtilissimum est, & in eo positum est totum huius exercitationis momentum. Posterior.

Hæc ipsa cœlestium est cinium apud Isaïam oratio, qua diuina Maieftatis admiratione suspensi illi perpetuò canunt: *Sanctus, sanctus, sanctus.* proptereaque apud S. Ioannem dicuntur requiem non habere, dum id dicunt, hoc est, nunquam intermittere orationem huiusmodi. Isaia 8. Apocal. 4.

Verùm quoniam hîc de nostra, hoc est, mortalium hominum oratione agitur, fuit hæc Dauidi familiarissima meditatio. Excitabat autem Dauid affectum in Deum, quem præsentem, dum psalleret, intuebatur, dupliciter: vel simplici conceptione alicuius attributi, actionisue; cuius repetitione eandem continuabat animi motionem: vel si varias ac distinctas diuinas actiones meditaretur, tunc tamen nonnisi in vno eodemque animi affectu commouendo, augendoue persistebat.

Exempla primi generis sunt illa: *O Domine ego seruus tuus, ego seruus tuus.* affectus est dedicationis, & deuotionis. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* dedicationis & prompti simul animi ad omnè Dei voluntatem obeundam. *Desiderij diuinæ gratiæ fauorisque, illa: Miserere mei Deus, miserere mei. Benedicat nos Deus, Deus noster, Benedicat nos Deus.* desiderij diuinæ gratiæ fauorisque. *præclara illa diuinæ spei & amoris: Misericordia mea, & refugium meum, susceptor meus, & liberator meus, protector meus, & in ipso speraui.* præclara illa diuinæ spei & amoris. *Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.* Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. *Denique diuinæ laudis; Psallite, Deo nostro, psallite, psallite, psallite Regi nostro, psallite.* Denique diuinæ laudis; Exempla primi generis. Psalm. 115. Psalm. 56. & 117. Psalm. 56. Psalm. 66. Psalm. 143. Psalm. 17. Psalm. 46.

Alterius generis exempla sunt multa in Psalmis. omnia nimirum illa, in quibus variatis sententiis, quas Propheta contemplabatur, per quosdam intercalares versus, ad eundem redit affectum. Illustriora huius generis exempla sunt Psalmus 135. in quo ad illud: *Quoniam in æternum misericordia eius,* vigesies septies repetitum se mirabiliter excitat Exempla secundi generis. Psalm. 135.

excitat ad diuinæ misericordiæ miraculum prædicandum, & Psalmus ultimus, in cuius quinque solis versiculis vndecies ad Dei laudes decantandas, prouocat.

Nec desunt in Ecclesiastico officio documenta, quibus ad tam vtiliter repetitiones affectuum nos instituit per verborum repetitiones sancta mater Ecclesia. in sacrificij quidem missæ initio, cum excitat ad insignem contritionem per illa; *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* cum deinde ad expetendam Dei misericordiam nouem Kyrie-eleison accumulatur, & deinceps alia plura. adeò vt aliquo anni tempore solemnè conuentione diuini officij vndecies Alleluia ad Dei laudes amplificandas pronunciet vnus Antiphonæ spiritu.

Eandem rationem secuti sunt Patres in suis meditationibus. *Serò te amauit*, ait sanctus Augustinus, *pulchritudo tam antiqua, & noua, serò te amauit. Et cognoscam te cognitor meus, cognoscam te.* nimirum quod vt arbitrator, hæc recta certa que via est ad eam cum Deo coniunctionem, & consuetudinem, quam scopum esse orationis & meditationis, Patres tradunt. *Cum auida mente*, ait sanctus Bernardus, *versamus testimonia eius, & iudicia oris eius, sciamus pro certo adesse sponsum, & alloqui nos.* quare Casiodorus etiam obseruauit, tunc Dominum adfuisse præsentem templo Salomonis, illudque sua gloria compleuisse, quando repetitum illud carmen: *Quoniam in æternum misericordia eius*, toties vt diximus, decantatum tunc etiam est iussu Regis. Quod si vicissim loquimur nos cum Deo in secreto cordis per interna desideria, vt sanctus Gregorius scribit, quid hinc ad diuinam familiaritatem amplius optari potest?

Nec via solùm, sed compendium simul est ad veræ solidæque deuotionis habitum comparandum. hic enim nonnisi frequentatis actibus efficitur. Sic habet S. Bonaventura: *Si quis per viam purgatiuam benè preparatus sapissimè hoc dictum corde frequentaret; O Domine, quando te diligam? quando te constringam? citius se sciret experimetaliter inflammari, quam si de secretissimis cælestibus, & æterna generatione, vel processione millies cogitaret.*

Hæc demum est stabilis animæ quies, & exultatio, de qua David; *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Siquidem, vt scriptum est apud B. P. Ignatium: *Non abundantia scientiæ, sed sensus & gustus rerum interior desiderium animæ explere solet.*

I.

Veruntamen sunt in hac exercitatione hæc diligentissimè procuranda. Primum quidem ne eam ingrediamur sine magna animi puritate, conscientiæque candore. nam vt ait Casianus: *Vnaqueque mens in oratione sua erigitur, aut formatur, secundum puritatis sue meritum ac mensuram.*

Psalm. 150.

Lib. 10. Confess. cap. 17. Cap. 1.

Serm. in Cant. 32. In Psalm. 155.

Lib. 10. moral. cap. 12.

Lib. de mystica Theol. q. 56.

Psalm. 62.

Annotat. 2. ex prioribus.

Collat. 10. cap. 6.

furam. Et Vgo Victorinus auctor est, Deum affectum suæ dulcedinis non exhibere nisi hominibus Ioanni Euangelistæ similibus, hoc est, mundis corde. Accedat deinde ad puritatem humilitas, & reuerentia maxima. *Loquar ad Dominũ meũ, cum sim puluis, & cinis,* dicebat Abraham. Et sanctus Bernardus iubet, prius ad oscula pedum abiicere nos, quàm audeamus ad manus osq; aspirare. Postremò non sistatur in gustu, sed gustus dirigatur ad opus: & pro occasione deuotionis habitus opportunè ac promptè virtutum vsui seruiat. denique vt eiusdem S. Patris verbis loquar: *Persistentibus nobis in oratione pinguescat pectus, repleat viscera inundatio pietatis, & si sit, qui premat lac concepta dulcedini vbertim fundere illa non tardabunt.*

Vgo de claustro anima, cap. 10

2.

Genes. 18.

Serm. 3. & 4. in Cantic.

3.

Serm. 9. in Cantic.

De impedimentis contemplationis.

CAPVT XXII.

DE contemplationis gradibus nihil hîc dico. locus est in postremo libro. quod reliquum est ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, absoluantur, est explicatio impedimentorum, quibus orantis animus detineri solet, ne oret sicut oportet. Quæ de re sanctus Bernardus: *In hoc arcanum, & in hoc sanctuarium Dei, si quem sortè vestrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficiliter amouentur, irruentia imaginum corporearum phantasmata, poterit quidem hic, cum ad nos redierit, gloriari, & dicere. Introduxit me Rex in cubiculum suum.* Quo loco S. Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonauentura quodam quasi commentario explanauit. refero breuiter, quæ ille copiosius, adiecit quibusdam.

Serm. 23. in Cantic. in fine.

Cantic. 7. In meditationibus vite Christi, cap. 56.

Primum impedimentum est *sensus egens.* est quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & sensibus corporis vtitur ministris, vt cum laborant hî, minimè apta sit ad contemplandum. Quare cum ægro corpore sumus, contemplationi non sumus idonei, nisi Deus, peculiari ope iuuet, nec cum fame, siti, aut alio aliquo corporis incommodo cruciamur, & premimur. *In excelsis,* inquit S. Ambrosius, *infirmi esse non possunt.*

Primum impedimentum.

Lib. 5. in Lucam, cap. 6.

Secundum.

Secundum impedimentum est S. Bernardo: *Cura pungens,* hoc est, sollicitudo rerû terrenarum. Cor enim, quod iis tenetur, distrahitur ab illis, vt se minimè colligat ad orandum.

Tertium impedimentum, nominat idem *culpam mordentem.* Et qui-

Tertium.

Serm. 5. de Af-
sumpt. Virg.

dem tam de cūtis, quā de culpis vberius scribens alibi, sic ait: *Sunt tria, quae oculum impediunt, tenebrae, humor concretus, puluis iniectus.* Hae ipsae sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur. tenebrae scilicet peccatorum, recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum se plangebatur Propheta, cum diceret: *Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* cum enim luce iustitiae destituimur, nil aliud quā peccatorum tenebras inuenimus. Item secundo se grauari sentiebat, cum dicebat: *Conuersus sum in erumna mea, dum configitur spina.* Tertio occupari se conqueritur, cum dicit: *Quia cinerem tanquam panem manducabam.* Cinerem scilicet actionis pro pane contemplationis. Quicumque ergo mentis oculum diuinae contemplationi vult intendere, profecto necesse est, vt cum prius ab hoc triplici impedimento studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium, nam primus quidem per confessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. His non valde dissimilia leguntur apud S. Gregorium in moralibus, praesertim non refricandam esse memoriam peccatorum tempore orationis illius, qua imprimis queritur animae cum Deo per suauissimum ipsius amorem coniunctio. Et primo libro huius operis quaedam huc pertinentia explicata sunt.

Primus mor-
bus.

Psal. 37.

Secundus.

Psal. 31.

Tertius.

Lib. 10. cap. 17.
& 18.

Cap. 14.

Quartum im-
pedimentum.

Collat. 10. cap.
13.

Lib. 10. moral.
cap. 17.

Collat. 10. cap.
9.

In Psalm. 25.

2. Reg. 7.

In Psalm. 39.

Quartum impedimentum est multitudo phantasmatum irruentium. aduersus hoc multa scribunt Patres. Et primum quidem Cassianus crebro inculcat: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos esse oportet ante tempus orandi, necesse est enim mentem in tempore supplicationis suae de statu praecedenti formari.* Et S. Gregorius: *Cum se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius otiosa premebatur.* Deinde monet idem Cassianus oratione ad Deum agendum pro oratione contra eadem importuna phantasmata: *Euagationibus anima innumeris, ac diuersis, & instabilitate cordis exestuo, nec cogitationum dispersiones valeo coercere, ipsamque orationem meam fundere absque interpellatione, atque phantasmate inanum figurarum, necessario proclamabo: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Sanctus Augustinus, cogitationem suscipere iubet praesentiae Dei, coram quo stamus, praesertim autem benignitatis, & patientiae, qua nos tolerat, dum in conspectum eius venimus, aut stamus, animo pleno occupatoque cogitationibus alienis, & ludicris: *Quoniam inueni Domine cor meum, vt orarem te. inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum; quoniam Domine cor meum dereliquit me.* Itaque, fratres mei attendens quod hic ait: *letifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuavi, quoniam suauis, & mitis es; videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, quia patitur ista nostra, & expectat tamen*

ramen à nobis orationem, vt perficiat nos, & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quantas inconditè fundimus, & accipit vnam, quam vix inuenimus. Et paulò post: Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuersas res cogitatum, omitto dicere, & noxias, & peruersas, & inimicas Deo. Quoniam tu suauis, ac mitis es. toleras me, quia tu suauis es Domine, ac mitis.

Nec parui pendendum est peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad scholasticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in suo Theologico *Disp. 6. q. 2. p. 9.* tomo tertio. in quo similiter multa de virtutibus sapienter tractata inueniet proficiens: Nam quæ, vt ait S. Cyprianus, *segnitia est, alienari, & De orat. Do-* rari ineptis cogitationibus, & profanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud, *mini.* quod magis debeas cogitare, quam quòd cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui cum rogas, quando tu ipse, memor tui non sis? Hoc est ab hoste in totam non cauere. hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei negligentia orationis offendere. hoc est, vigilare oculis, & corde dormire. S. Basilius eundem hunc locum tractat. quanquam lo- *Const. monast.* cus S. Bernardi accipi etiam potest de summo contemplationis ge- *cap. 2.* nere. in quo asserunt viri sancti, mentem ita liberam esse à corpore, vt quasi extra corpus posita spiritualiter, & sine corporis phantasmate intelligat. sed de re hac in quinto libro.

De pietate, & obseruantia.

CAPVT XXIII.

EXPLICATIS iis, quæ pertinere visa sunt ad orationem, quæ magna pars est virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionem Pietas, quæ sic describitur à Cicerone: Pietas est, per quam sanguine iuncti patriæq; beneuolus officium, & dili- *Lib. 2. de inuic.* gens tribuitur cultus. Explicat S. Thomas: Ad religionem pertinet cultum Deo *2. 2. q. 101. art. 1.* exhibere, ad pietatem autem parentibus, & patria quibus iunguntur consanguinei, & amici, ac sicut cultus nomine intelligitur honor, sic officium obsequium significat, vtrunq; iubet pietas præstari iis, quibus debetur à nobis.

Pietati affinis est obseruantia. per eam enim quasi per alteram pietatem, vt ait Tullius, reueremur, & colimus atate, aut sapientia, aut honore, *Ibidem.* aut dignitate aliqua antecedentes.

Primus gradus est pietatis & obseruantia propositum, mouentia *Primus gra-* autem voluntatem ad hoc propositum hæc sunt. Primum est pietas *das.* innata *Primum inci-* *tamentum.*

Tom. 1. Serm.
de Absalon
patrem perse-
quente.
Lib. 5. Hexa-
meron, cap. 16.

innata nobis, nec nobis solum, sed penè belluis ipsis: *Bestiae*, ait sanctus Chrysofomus, & mutæ pecudes pietatis iura conseruant, & quibus natura denegat rationem, non tamen denegat pietatem. Egregium exemplum pietatis huiuscemodi exaggerat S. Ambrosius in ciconiis, quæ artus patris plumis nudatos præ senectute fouent alarum suarum tegmine, & collatio cibo pascunt famescentem, immo & fulcro alarum suarum subleuant debilem, & quasi reparando ad volandum exercent. hanc ob causam impij in parentes Iudæi dicti sunt *genimina viperarum*, quoniam solæ viperæ nascendo matres occidunt.

Matth. 23.

Secundum in-
citamentum.
Exod. 22.
Deut. 5.
Leuit. 20.
Deut. 21.
Prouerb. 20.
28. & 30.
Rom. 13.

Secundum mouens est utilitas. nam magnum præmium proponitur piis filiis in lege Moyfis, nempe longitudo vitæ, & terrena felicitas. contra, diræ, & maledicta in impios passim coniciuntur, & apud Moysem, & apud Salomonem. Hoc ipsum de virtute obseruantia præceptum intelligitur ex sacris libris, & præsertim ex Apostolo, cuius ad Romanos hæc sunt verba: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. non enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali.*

1. Timoth. 5.

Leuit. 19.

Secundus gra-
dus.
Prior modus.

Maximè verò exhibenda est obseruantia Principibus, & Dominis Ecclesiasticis. nam qui bene præsunt presbyteri, ait Apostolus, *duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* Nec ab hoc numero senes, & maiores natu eximendi sunt, siquidem scriptum est: *Coram cano capite cõsurge, & honora personã senis; & time Dominũ Deum tuum.*

Lib. 5. Hexa-
meron, cap. 16.

Eccles. 3.

Genes. 9.

Secundus gradus pietatis, & obseruantia est fortitudo. Dupliciter autem in hoc gradu se proficiens exercet, vno modo, cum tolerat æquo animo parentum, & maiorum siue incommoda, siue vitia, siue iniurias. Hoc enim quam difficile sit, indicant illa S. Ambrosij verba: *Quis nostrum leuare agrum non fastidiat patrem? quis fessum senem humeris imponat? Quis vt pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium? Ob eandem causam Salomon hac de re præscriptum singulare dat: *Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione.* Clarissimum exemplum, & piis filiis ad imitandum proponitur in libro Genesis, cum duo filij Noë auersa facie ne patrem nudum videant, deiecto de humeris pallio modestissimè contegunt.*

Alter modus.

Alter modus est priore superior, tanto scilicet, quanto in Deum pietas, superat pietatem in parentes. Cum nimirum fortiter resistimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores sunt facinoris alicuius aduersus sanctam Dei legem, & volutatem. quam actionem, vt egregiè fortitudini adscribit scriptura diuina, sic magno præmio dignam

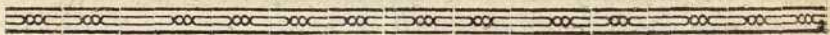
dignam cēset apud Moysem illis verbis: *Qui dixit Patri suo & Matri suæ.* Deut 33
 (sermo est de Leui contra carnem & sanguinem pro lege Dei dimi-
 cante) *Nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos: Hi custo-*
dierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. Benedic Domine fortitu-
dini eius. Maior quippe fortitudo fuit seipos affectionemque naturæ
 vicisse, quàm ensem aduersus consanguineos & affines distrinxisse.
 quæ res si laude digna habita est in veteri testamento, cùm spiritus
 perfectionis angustissimus erat, quid dicendum de tempore noui te-
 stamenti, in quo idem spiritus tam latè patet? certè à Domino in hęc *Luca 14.*
 sententiam multa dicta sunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens
 illa verba: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem & Matrem, ait, parentes quos* Homil. 37. in
aduersarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nescire debemus. Et S. Am- *Euangel.*
 brosius: *Necessitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur.* Denique & *In Luc. 9 & 12.*
 S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Christianæ perfectionis
 sectatores multi sunt in prædicando, dictis, & exemplis confirman-
 do hoc parentum contemptu, quando ita necesse est ad ingredien-
 dam, aut prosequendam viam salutis ac perfectionis. & quod quoq; *Tom 3.*
 allatum est, scitum est illud S. Chrysofomi: *Vt cùm spiritualia impediunt* Homil. 84.
parentes, ne cognoscendi quidem sunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his in 19 Ioan.
sunt tribuenda, & omnibus ipsi anteferendi.

Ad hoc facit obseruantia & obedientia, quæ præstanda à nobis est
 Dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis. vt S. Petrus præcipit, *1. Petr. 2.*
 & cùm Deus vtitur *Assur furoris sui virga* aduersus scelera nostra. *Isaia 10.*

Tertius gradus est voluptas, quæ percipitur ex pietatis & obseruã- *Tertius gra-*
 tiæ actionibus repetitis. hanc certè optasse in filiorum obedientia *dus.*
 S. Paulum, ostenditur ex præcepto, quod imponit parentibus, cùm
 ait: *Patres nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo* *Coloss. 3.*
fiant. Et cùm affirmat, liberis non expedire, si patres imperent cum ge- *Hebr. 13.*
 mitu, apertè significat, cupere se, vt filij cum gaudio pareãt, vt prompto,
 & alacri obsequio lætitiã adferant imperantibus.

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires
 habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligant homines, & velint,
 non solùm mortalis vitæ parentibus obsequi, sed multò etiam magis
 auctoribus secundum Deum vitæ nostræ spiritualis: quos propterea
 patres spirituales nominamus. & vsque eò progreditur hęc affectio,
 dum ad vitam ipsam profundendam pro spiritibus parentibus spiri-
 tuales filios paratissimos reddit. hanc enim vicem hi debent illis: *Pa-* *Tom. 5.*
ter sum, inquit S. Chrysofomus, & pater nimis super filios tremēs, ita vt san- *Homil. 15.*
guinem meum pro vobis fundere paratus sim. Sed & vos eadem facite pro nobis: si- *De recipiendâ*
mili namque erga nos deninãdi estis affectu, Nam & Paulum audite, qui dicit: salu- *Seueriano.*
mili namque erga nos deninãdi estis affectu, Nam & Paulum audite, qui dicit: salu- *Rom. 16.*
tate

tate Priscillam, & Aquilam adiutores meos in Christo, qui pro anima mea suas ceruices posuerunt sicut enim pulchrum est, pastorem pro ouibus immolari; ita rursum pulchrum est, & oues à pastore nec morte seiungi. Probat idem alibi (quæ *Libro Vno contra gent. tom. 5.* causa est cur nos tanto perè eos diligere debeamus) Patres spirituales *2. Corinth. 11.* maiore nos amore prosequi, quàm naturales: Paulo ita attestante: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scàdalizatur, & ego non vrer? sed demus patres hucusq; affectu accedere posse, nos spirituales patres maiore appetere, ostendemus. at hoc ipsum vnde? ab iisdem visceribus, & Moysis verbis. ille verò quid dicit? si remittis eis peccatum, remitte. Sin minus, & me ipsum ex libro quem scripsisti, dele. nullus sanè est pater, cui, alioqui bonis infinitis perfrui liberum sit, qui tamen malit vna cum liberis suis pœnis affligi. At Apostolus, vt qui in gratia statu versatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit propter Christum. non enim Moysis exemplo cum illis pœnas dare malebat, sed vt aliis bene esset, sibi ipse excidium imprecabatur, optarem ipse anathema esse à Christo pro cognatis meis patribus secundum carnem. tanta certè misericordia, & affectu olim sanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur si pro tanto patrum spiritualium amore par rependatur amor à filiis? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter? Quod est maximum veræ pietatis indicium.

De obedientia.

CAPVT XXIV.

*2. 2. quest. 104.
art. 2. ad 3.*

ANCTVS Thomas sic obedientiam describit, vt sit Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptam reddit ad implendam voluntatem alterius, scilicet præcipientis. quæ descriptio latissimè patet. Complectitur enim obedientiam, quam Deo, & quam hominibus præstamus. & hominibus quidem, siue parentibus, siue principibus, immo & legibus debeamus, & quam propter Deum, & tanquam Deo spiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. nobis hîc tractandum est de ea præsertim obedientia, quam propter Deum hominibus præstat proficiens, & quam inter consilia Christi, tanquam perfectionis cumulum semper adnumerauit Ecclesia.

Primus gradus.

Primum incrementum.

Lib. 6. in I. Reg. cap. 2.

Huius primus gradus sit propositum obediendi. Ad quod mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc magni sit apud Deum meriti. docent id Patres. in primis S. Gregorius illis verbis: Longè altioris est apud Deum meriti, propriam voluntatem alienæ semper voluntati subiicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare: quia qui perfectè præceptoris sui voluntatem implere didicit,

didicit, in caelesti regno, & abstinentibus, & flentibus excellit. Et S. Basilij illa sunt verba: *Premium obedientiae magis debetur, quam recte facto cum continentia.* Et tradunt Theologi, praesertim S. Thomas, actiones etiam parvi momenti, si ex voto obedientiae fiant, magni esse apud Deum meriti, & superare etiam aliquas alias per se ipsas excellentiores, sed sine obedientiae voto editas, quia, ait: *Nihil maius potest homo Deo dare, quam quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subiiciat.* Quare in collationibus Patrum dicitur deterrimum genus monachorum esse: *Sarabaitas, qui suas necessitates curantes absoluti à seniorum iugo, habent libertatem agendi, quid libitum fuerit, & tamē magis quam hi, qui in caenobiis degunt, in operibus diebus ac noctibus consumuntur.*

2. 2. q. 186. art. 5. ad 5.

Cass. coll. 18. cap. 17.

Secundum mouens est, obedientiam praestantissimam esse virtutem. ea enim maximum bonum, quod nobis est nostra voluntas, non solum possidemus, sed etiam propter Deum contemnimus, Deoq; litamus. quare melior in scripturis censetur, quam victima. quia, ut exponit S. Gregorius, *Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.*

Secundum incitamentum.

I. Reg. 15.

Lib. 8. moral. cap. 12.

Tertium mouens. obedientia tuta est, & recta ad virtutem via. vel quia preceptorum materia est virtus, & virtutis actio, vel quia ea, quae per se ipsa actiones virtutis non essent, quales sunt, quas appellant indifferentes, ut ambulare, dormire, si imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam suscipiantur à nobis, obedientiae vi rationem virtutis induunt. partas virtutes tuetur eadem obedientia, ut propterea à S. Gregorio scriptum sit: *Obedientia sola virtus est, qua virtutes ceteras menti inserit, insertasq; custodit.* Et à S. Augustino appellatur virtus, quae in creatura rationali mater quodammodo est omnium, custodq; virtutum.

Tertium incitamentum.

Lib. 35. moral. cap. 12.

Lib. 14. de ciuitat. Des, ca. 12.

Quartum mouens est. obedientia victoriam parat aduersus demones & vitia. siquidem legimus: *Vir obediens loquetur victorias.* Et S. Gregorius: *Victimae sunt obsequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo subiicimur, superbos spiritus superamus. ceteris quidem virtutibus demones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt: quia dum voluntatem suam alius perfecte subiiciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur.* Sanctus Augustinus etiam, & S. Bernardus auctores sunt libidinis vitium facile superari ab eo, qui suis Maioribus bene didicit obtemperare.

Quartum incitamentum.

Proverb. 21.

Lib. 4. Reg. c. 4.

S. Aug. in Psal. 143.

S. Bern. Ser. 1. in festo omnium Sanctorum.

Quintum mouens sit Christi Domini exemplum, qui ut ait Apostolus: *Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.* Et qui non solum homo, sed Deus erat, ait sanctus Bernardus: *Pro obedientia non dubitauit mori.* Et alibi: *Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.*

Quintum incitamentum.

Philip. 3.

De gradibus humil. cap. 2.

C. 13. lib. ad milites templi.

Secundus gra-
dus.
Const. monast.
cap. 20.

Secundus obedientiæ gradus est fortitudo, de qua sic S. Basilius: *Sit tanta animi firmitate, ut ad mortem usque, martyrum constantiam, præ se ferat, cum diuinis præceptis retinendis, tum obedientia aduersus magistros suos conseruanda.* in usu quippe obedientiæ maximè oportet ut se animosè ac fortiter gerat proficiens aduersus multas & magnas difficultates, quæ se plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potissimùm hæc.

Prima diffi-
cultas.

Prima difficultas est penes rem, quæ imperatur. accidit enim aliquando, ut illa per se difficillima sit, & ira superet hominis vires, ut sit etiam impossibilis. & tamen adniti debet proficiens, ut si quando huiusmodi res illi committatur, eo sit animo, ut eam aggredia- tur implere, quatenus potest; sic sanè scribit Casianus de monachis Aegyptiis: *Ut, inquit, nonnunquam etiam impossibilia sibi imperata ea fide ac deuotione suscipiant, ut virtute ac sine ulla cordis hesitatione perficere ea, aut consummare nitantur, & nec impossibilitatem præcepti quidem pro senioris sui reuerentia metiantur.* adfert deinde plura exempla, præsertim Ioannis, dono prophetiæ postea insignis Abbatis, cui adolescenti adhuc cum Præpositus imposuisset, ut immane saxum aduolueret, confestim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto nisu, atque conatu prouoluere contendebat, ut sudore omnium membrorum non solum totum infunderet vestimentum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impossibilitatem præcepti.

Leb. 4. cap. 10.

Cap. 26.

Consimilis difficultas incidit, cum iubet Præpositus aduersus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera sit, aut ita certè videatur. parendum enim etiam tunc est, & prorsus abiicienda sanitatis superflua cura. *Secure, inquit Climachus, maioribus credamus in domino, qui curam nostri susceperunt, etiam si quedam imperent, quæ contraria, ac salutis nostre videntur aduersantia. tunc enim, tunc fides ad illos nostra veluti in fornace humilitatis comprobatur.*

Grad. 4.

In const. mo-
nast. cap. 25.
Tract. de præ-
cepto & dispõ-
satione.

Quid, inquires, si aliquid iubeat, quod legi Dei conscientiaque repugnet? consentiunt Patres, præsertim S. Basilius, & S. Bernardus tunc minimè obtemperandum esse, cum in mandato contineri peccatum perspicuè cernitur. *Quidquid, ait sanctus Bernardus, vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum, displicere Deo, haud secus omninò accipiendum est, quàm si præcipiat Deus.* Quod si res dubia sit, nec vlla culpa manifesta sit in præcepto, tunc standum esse iudicio præcipientis, humilitas ratioque suadent. Et si quandoque aliquid imperet Rector, quod præcipuè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, sed nec

tamen

men repente Reſtoris mentem apud nos redarguere. Optimus, inquit *Grad. 4.*
 Climachus, atq; præclarus ad promptè obtemperandum modus eſt, ſi ſemper ita
 tecum reputes: Tentat tepater. qua ex re illud etiam intelligitur, exem-
 pla quæ occurrunt nonnunquam in hiftoriis ſanctorum Patrum,
 eorum, qui in huiusmodi rebus promptè paruerunt, quale illud
 eſt apud Caſſianum de Mutio monacho puerum de Abbatis manda- *Lib. 4. cap. 27.*
 to proiiciente in fluuium, ſuſpicienda eſſe, nullo modo imitan-
 da, niſi quatenus referunt obediendi maximè prompta atq; parata
 ſtudia.

Secunda difficultas poſita eſt in victoria affectuum, qui quaſi ar- *Secunda diffi-*
 ma capiunt contra mandatum, ſi vt ferè fit, id ipsis aliquo modo re- *cultas.*
 pugnet. hæc autem pugna, quia acerrima eſt, & in nobis ipsis, maxi-
 mam etiam requirit animi vim, ac fortitudinem, qua omninò ſede-
 tur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appoſitum eſt e-
 xemplum Abrahamæ, de quo S. Chryſoſtomus ſic ſcribit: *Homil. 3. in*
2. ad Corinth.
Qui cum iubere-
tur interficere filium, cogita, quàm multæ cogitationes tunc inſurrexerunt in illũ,
& tamen ſubegit omnes, omnes illum metuebant, magis quàm reges metuunt ſa-
tellites, omneſq; ſolo oculorum intuitu compeſcuit, nec vlla illarũ auſa eſt erumpe-
re, ſed ſubmittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuerſæ, quamvis e-
rant acerrimæ omnes, vehementerq; perfractæ. neq; enim haſtarum cuſpides æquè
metuendæ ſunt à multis ſubrectæ, atq; naturæ cognati affectus. Vnde & magis po-
terant illius animum penetrare, quàm vlla cuſpis acuta. Et paulò pòſt: Nihil
natura violentius: Etiam ſi decem millia tyrannicidarum produxeris, contem-
plator rem ipſam. Natura proſtrata erat humi cum armis ſuis, cum vniuerſo ex-
ercitu, atq; ille ſtabat porrecta manu non coronam tenente, ſed enſem quavis coro-
na ſplendidiorẽ, & Angelorum populus applaudebat, & è cælis Deus victorem
pronunciabat. Idem dicendum de aliis animi affectionibus, cum obe-
dientiæ vi rationi fortiter ſubiiciuntur. Siquidem idem S. Chryſoſto-
mus de eodem ſcribit: Etiamſi maximum doloris ſenſum haberet in expellen-
do Iſmaële & matre eius, & in occidendo Iſaac, tamen propter obedientiam omnia
tolerabat, ſicut & ipſe Iſaac.

Tertia difficultas eſt, quæ oritur ex hominis obedientis volunta- *Tertia diffi-*
 te, cuius vim ſuperare & frangere, cupiditates coërcere, libertatem *cultas.*
 alteri obligare, obedientiæ proprium eſt. quod quàm difficile ſit in-
 choare, quàm difficilius abſoluere, nemo non videt. Violentiæ certè
 adſcribitur à S. Baſilio, cum ſic ait: *In ſerm. de ab-*
dicacione verbi,
& c. Matth. 23.
Violentorum eſt regnum cælorum, &
violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangeliſunt. Violentiam appellauit aſi-
duam, & acrem corporis in laboribus ſatigationem, quod nullius impulſu ſuapte
ſponte Chriſti diſcipuli faciunt, cum & voluntatem propriam, & corporis laxa-
mentum abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi

In lib. 4. Reg.
cap. 2.
In lib. 35. mo-
ral. cap. 12.

tibi in animo est rapere regnum Dei, violentia te dato, ceruices tuas Christi seru-
tutis iugo submitto, & eius lorii collum tuum arctè circumquaq; cohibeto. Et S.
Gregorius, vt diximus, asserit: *Ieiunium & abstinentia prestare voluntatem
propriam aliena semper subiicere.* Et alibi ait: *Propriam voluntatem mactari
per obedientiam.* & natura ita comparatum est, vt nihil feramus ægrius,
quàm quod fit, aut est contra voluntatem. ita nobis benè volumus,
nobisq; blandimur.

22. quæst. 186.
artic. 8.

Denique S. Thomas latè probat *votum obedientiæ esse præcipuum inter
tria religionis vota.* quia propria voluntas, quæ Deo obedientiæ voto
offertur, Maius bonum est, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia
religionis vota exhibeamus. fit autem aliquando, vt quantūcunque
initio nos Deo voluntariè sacrificauerimus per obedientiæ votum,
in eoq; persoluendo postea toti simus, nimirum vt omninò obedi-
re velimus; minus tamen arrideat, immò etiam displiceat, quod mā-
datur. quod etiam S. Thomas notauit. & ideò quanquam verum est,
vt idem ait: *Vt quia necessitati aliqua faciendi, quæ secundum se non placent
per votum obedientiæ homo se subiicit propter Deum, ex hoc ipso ea, quæ facit, sint
magis Deo accepta, etiam si sint minora, quia nihil maius potest homo Deo dare,
quàm quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subiicit; non
ideò tamen eo ipso tempore, quo, quæ non placent, imperantur, non
debet homo sibi magnam vim afferre, seq; peruincere viriliter, & o-
bedientiæ virtute suam voluntatem adigere ad id sequendum, quod
auctoritate iubentis non interposita libenter aspernaretur, quæ ex-
cellens est animi fortitudo. nam melior est, ait Salomon, qui dominatur
animo suo expugnatore urbium.* & Climachus hanc etiam ob causam ap-
pellat obedientiam *perfectam animæ abnegationem, mortem spontaneam, se-
pulchrum voluntatis.*

Proverb. 16.
Grad. 4.

Quarta difficultas est penes rationem, & mentem. fieri enim po-
test, vt quamuis voluntate propensior quis sit ad obtemperandum,
argumentis & rationibus inde retrahatur. quæ longè maxima est dif-
ficultas. nam flectere voluntatem cum Dei gratia in nostra est pote-
state, mentem etiam cum mouetur rationibus, quæ ex coniectura pē-
dent. at cum mens ita certa est, ac si oculis cerneret rem aliter se ha-
bere, quàm existimat ille, qui iubet, vel putat rem processuram me-
lius, si diuersa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimū
est, eam in iubentis sententiam traducere, & voluntatem ita fingere,
& accommodare ad arbitrium nutumq; alterius, vt in eo penitus
acquiescat. quare fortem oportet esse admodumq; virilem volun-
tatem, vt si hoc accadat, mentem tunc ad se pertrahat, cogatq; secum
vel inuitam sentire. similiter ac in rebus fidei facere consueuimus;

In eius obsequium, ut ait Apostolus, intellectum captiuantes. qui sensus est omnium sanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderunt.

S. Basilius: *Monachi, ait, libentissimè obtemperent suo præposito, nec ab eo eorum, quæ sibi imponuntur rationem reposcant.* Et alibi: *Nihil omnino ipsorum iussa curiosius perscrutando, quando libera sunt à peccato.* S. Hieronymus: *Credas salutare quidquid Præpositus præceperit, nec de maiorum sententia iudices.* Celsianus sic: *Ægyptij monachi vniuersa complere, quæcunque fuerint à Præposito suo præcepta, tanquam si à Deo sint cælitus edita sine vlla discussione festinant, ut nonnunquam etiam impossibilia.* Et postea: *Nihil discernens, nihil diiudicans ex iis, quæ tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate ac fide obedientiam semper exhibeas.* S. Gregorius: *Vera obedientia nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit. nescit iudicare quisquis perfectè didicit obedire.* S. Bernardus: *Imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius discutere, herere ad singula, quæ iniunguntur, exigere de quibusq; rationem, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit, nec vnquam libenter obedire, nisi cum audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere, seu expedire monstrauerit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.* Idem scripserunt alij viri docti, & sancti, qui postea secuti sunt, ut S. Bonauentura & Umberto magister Generalis Quintus ordinis Prædicatorum. hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in vsum deduxerunt sanctissimi quique Patriarchæ religionum fundatores, ut S. Benedictus, S. Franciscus, nec de S. Dominico, & aliis dubitandum est. Hanc appellant multi obedientiam cæcam. Et Climachus imprimis: *Dominus, inquit, illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas magistri virtutes, idemq; eos excæcat ne defectus videant.* S. Bernardus deplorat eos, qui nolunt quasi cæci ad manum trahi cum Saulo, quod se existiment illuminatos, cum non sit illis credita dispensatio, ut videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat fœlicem cæcitatem eorum, quorum oculi in conuersione salubriter excæcantur, qui malè fuerant in præuaricatione illuminati. imò idè S. Bernardus nominat hanc obedientiam *indiscretam*, quia nescit discernere quid, vel quare præcipiatur. hæc est illa *simplicitas*, quam S. Paulus laudat in obedientiæ exercitatione, scribens Ephesiis, & Colossensibus. Hac sine dubio caruit Eua, cum audiuit Satanam dicentem: *Cur præcepit vobis Dominus?* ut notant S. Bernardus, & S. Chrysostomus. Denique hac excelluit Abraham, cum iussus est exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quam mundi partem migraturus esset. *Nihil, ait sanctus Chrysostomus, in mentem suscipien-*

2. Corinth. 10.
Const. monast.
cap. 20. & c. 23.

Epist. ad Rust.
lib. 4. cap. 10.

Cap. 41.

Lib. 2. in 1. Reg.
cap. 2.

De præcepto &
dispens. cap. 13.

In speculo di-
sciplina, par. 2.
cap. 3.

In epist. de obe-
dient.
Grad. 4.

In sermone de
conuersione
S. Pauli.

Ad fratres de
monte Dei.

Ephes. 6.
Coloss. 3.
Genes. 3.
Serm. de S. Ab-
draa.
Hom. 16. in Ge.
Hom. 13. in

dum censuit, sed sicut voluntarius seruus ad solum imperium obediuit, nihil curiosè quarens.

Tres igitur sunt, quasi partes obedientiæ, executio externæ actionis, voluntas parata ad obediendum, vsuque interno libens præcepto consentiens, & animi, mentisque iudicium idem prorsus cum eo, quod facit de re, quæ materia præcepti est, ille qui præcipit. qui hanc non tenet, vix, aut ne vix quidem consistet in prioribus duabus, siquidem voluntati facem præfert mens, vtraque executionem imperat. sed quod maximè roborat obedientiam, eamque quasi trabali clauo figit in animo proficientis, est votum de ea Deo factum, si cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Siquidem vt doctus Theologus scribit: *Vouere nihil aliud, est, quàm immobilitare animum, ne possit retrogredi.*

Cæteran q. 186.

artic 6. Sec. secunda.

Tertius gradus.

In serm de obedientia virtute.

Const. monast.

cap. 23.

Tertius obedientiæ gradus est delectatio. S. Bernardus septem gradus statuit obedientiæ hisce nominibus distinctos: *Libenter, simpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indefinenter.* Quorum quatuor: *Simpliciter, viriliter, humiliter, & indefinenter,* ad fortitudinem obedientiæ pertinent. *libenter, hilariter, velociter,* ad delectationem. S. Basilii; *Apostoli submissa mentis ceruice obedientia iugum subierunt, alacrisq; animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces processere. hanc obedientiam is, qui secundum Deum verè est monachus Aristitii suo præstet, oportet. hunc gradum cum tenet proficiens, suauissimè non in sua, sed in præpositi sui voluntate conquiescit. estq; vt ait Climachus adeptus securum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter.* hæc delectatio propria est obedientiæ perfectissimæ, eius, inquã, de qua S. Bernardus: *Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, neq; contenta angustiis professionis largiori fertur voluntate in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo vigore liberalis alacrisq; animi modum non considerans in infinitatem extenditur.*

Lib. de disp. & præcept.

Primum indicium.

Serm de Virgine obed.

2.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.

3.

Epist. ad Rust.

Deut. 6.

4.

Indicia obedientiæ perfectæ quamuis ex his, quæ scripsimus intelligi possunt, nihil tamè oberit, si hæc breuiter attingantur. Primum fit exterior promptitudo. *Verus obediens,* ait S. Bernardus, *mandatum non procrastinat, sed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri, & sic se totum intra se colligit, vt mandatum peragat imperantis.* Secundum indicium est ex sancto Gregorio, magna videlicet simplicitas animi. *Nescit enim,* ait, *iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire.* Tertium indicium est præceptum Moysis adlatum à S. Hieronymo ad hoc ipsum propositum, cum nimirum interiorem obedientiam externo silentio declaramus. *Audi Israël, & tace.* Quartum indicium est in rebus omnibus eadem imago, & similitudo sui ad exemplum corporis exanimis;

mis: vt aiebat S. Franciscus. Tolle, scribit S. Bonauentura, corpus exanime, *In Vita eius*
 & vbi placuerit, pone. videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non *cap. 6.*
 reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet, si
 collocetur in purpura, palleſcet. Hic, ait, verus obediens est, qui cur moueatur, non
 diiudicat, vbi loceatur, non curat, vbi transmutetur, non instat, Euectus ad officium,
 solitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat se indignum. S. Basilius *Const. monast.*
 vitur exemplo singulorum artis instrumentorum, quibus faber, & *cap. 23.*
 ædificator pro arbitrio vitur suo. aliis alij, quibus significant perfe-
 ctę obedientię signum esse, nihil omnino quod suum sit, ad obediendum adferre: sed prorsus vt *inuentum fieri* cum Propheta apud Deum, vt
 sit semper secum.

Accedat tanquam cumulus affectus ille, qui in sanctis viris obedi-
 entię cultoribus excellens fuit, vt non solum omni animi submis-
 sione, & alacritate mandata maiorum acciperent, & exequerentur;
 Sed etiam si ita ferret, vel natura seniorum, vel monasterij consuetu-
 do, & regulę institutum, quotidianas contumelias, & conuitia, qui-
 bus eos inter imperandum conſectabantur, æquo animo sustinerent,
 & quasi haberent in deliciis. quod S. Damasceno, vt in eius vita testat-
 ur Ioannes Patriarcha, & Achatio monacho apud Climachum, & ali- *Grad. 4.*
 iis familiarissimum fuit,

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

PELLANT latini gratitudinem gratiam. de qua sic Tul-
 lius. Gratia est in qua amicitiarum, & officiorum alterius memo-
 ria, & alterius remunerandi voluntas continetur. Gratitudo alia
 est erga Deum, erga homines alia. Prior sic describitur ab
 Alberto Magno: Extollentia donorum Dei in anima cum anihilatione sui, &
 debita cordis reuerentia. sic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei,
 dicēs: Dilexi mandata tua super aurum & topazion. posterior illa est, quam
 definitione sua nobis explicat Cicero.

Primus gratitudinis gradus sit propositum præbendi se gratum
 tam Deo, quam hominibus. Inducunt autem ad gratitudinem ista.
 primum quod semen virtutis huius nobis est à natura inditum. qua-
 re inquit Seneca: Officia etiam fera sentiunt: nec vllum tam immansuetum a-
 nimal est, quod non cura mitiget, & in amorem sui vertat. Leonum ora à magistris
 impunè irachantur. Elephantorum feritatem vsq; in seruire obsequium demeretur

Li. 2. de Inuent.

I.

*Paradiso ani-
 ma, cap. 25.*

Psal. 118.

2.

*Primus gra-
 dus.*

*Primum inci-
 tamentum.*

*Lib. 1. de bene-
 ficis, cap. 3.*

abus.

Homil. 27. in
Genes.

cibus. Et S. Chrysoſtomus gratitudinem erga Deum colligit innatam hominibus eſſe ex ſacrificiis Abel & Noë, qui ea Deo ſponte ſua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti, ſed ſolùm à ſe ipsis commōniti. Conqueritur idem alibi de hominibus in hæc verba: *Cùm cœli ipſi Dei gloriam prædicent: ipſe verò cuius ob gratiam ſunt illi effecti, ita te geris, vt tui & ſictor, & creator Deus propter te male plerunque audiat?*

Serm. de gratis
reddendis, 10-
mo 5.

Secundum in-
citamentum.
Ibidem.

Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, *conſideratio dantis beneficiũ, qui eſt Deus omnipotentiffimus, nobiliſſimus, amantiſſimus, fideliffimus, optimus, beatiſſimus, perfectiffimus.* Item donorum magnitudo. non enim eſt tam paruum donum ſpirituale cum corporali à Deo fluens, in quo non ſit incluſus immenſus Deus cum omni diuina virtute. numerat Seneca beneficia corporis, luculenterque diſtinguit: *Vnde iſta, que poſides? que a das? que negas? que ſeruas? que rapis? vnde hæc innumerabilia oculos, aures, & animum mulcentia? vnde illa luxuriam quoque inſtruens copia? neque enim neceſſitatibus noſtris tantummodo prouiſum eſt, vſque in deliciis amamur, tot arbuſta, non vno modo frugifera, tot herbe ſalutares, tot varietates ciborum per totum annum digeſta, vt inerti quoque ſortuita terra alimenta præberent. Iam animalia omnis generis, alia in ſiccò ſolidoque, alia in humido innaſcentia, alia per ſublime dimiſſa, vt omnis rerum nature pars tributum aliquod nobis conferret. flumina hæc amœniſſimis flexibus campos cingentia, illa præbitura commertis viam vaſto & nauigabili curſu vadentia: ex quibus quædam ſtatu diebus mirabile incrementum trahunt, vt anhelæ & ſeruenti loca ſubiecta cœlo ſubita vi æſtium torrentium irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipſis littoribus aquarum calentium exundatio? Te maxime Lari, teq; fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donaſſet iugera, accepiffe te diceres beneficium, immenſa terrarum latè patentium ſpacia negas eſſe beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis; tot metalla deſodit, tot flumina emiſit in aëra, ſuper que decurrunt ſola aurum vehentia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inueſtigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum in ſumma terra ſigna diſpoſuit, negas te accepiffe beneficium? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid reſplendeat, & tectum nitidius auro aut coloribus ſparſum, nũ mediocri munus vocabis? ingens tibi domicilium ſine vllò incendiũ, aut ruina periculo ſtruxit, in quo vides non tenues cruſtas, & ipſa qua ſecantur lamina graciliores, ſed integras lapidis pretioſiſſimi moles, ſed totas varie diſtinctasq; materia, cuius paruula fruſta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdus fulgens, negas te vllum munus accepiffe? Et cùm iſta qua habes, magno æſtimes, quod eſt ingrati animi nulli debere te iudicas? Vnde tibi iſtum, quem trahis ſpiritum? Vnde iſtam per actus vitæ tuæ diſponis, atque ordinas lucem? Vnde ſanguinem.*

quius cursu vitæ alis continetur calor? Vnde ista palatum tuum saporibus exquisitis ultra satietatem lacescentia? Vnde hæc irritamenta, iam lassæ voluptatis? Vnde ista quies, in qua putrescitur, ac marcescit? Nonne si gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò post: Ille tot artes, tot vocum varietates, tot sonos, alios spiritu nostro, alios externo cantus edituros commentus est. neque enim nostra ista, quæ inuenimus, dixeris non magis, quàm quod crescimus, quàm quod ad constitutum tempus sua corpori officia respondent. nunc puerilium dentium lapsus, nunc ad surgentem iam ætatem, & in robustiorem gradum transeuntem pubertatem, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. In sita sunt nobis omnium ætatum, omniumquæ artium semina, magisterquæ ex occulto Deus producit ingenia. Hæc ille.

Corporis humani fabricam suspicit Galenus, & meritò, est enim admirabilis. Quod si ipsum receptaculum tale est, qualis erit animus corpori diuinitus infusus, vt in illo vigeat, sentiat, meminerit, intelligat, præuideat, velit, illud denique tanquam præpositus moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum censendum est?

Sunt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad vsum tributa. Quid dicemus de spiritualibus beneficiis? de Dei gratia, qua diuinæ confortes naturæ efficimur, de virtutibus, de donis, & fructibus Spiritus sancti, de beatitudinibus, de diuinis instinctibus, de motionibus internis virtutum animæ, de auxilio Dei ad omnes actiones, præsertim supernaturales præsentaneo semper, semper recenti ac nouo, de diuina prædestinatione, vocatione, iustificatione, de Sacramentis, de administratione Ecclesiæ, de principibus Ecclesiasticis, de administratoriis spiritibus Angelorum, de filij Dei incarnatione, vita, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuitiis, de gloria cæli, de spe, & pignore æternæ vitæ, de sacrificio Missæ, de sacrosancta Eucharistia, qua Christus ipse continetur, an non hæc est infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vnquam si fieri posset intermittendæ gratiarum actionis?

Tertio loco, inquit idem Albertus, *considerandus est affectus dantis* Tertium incrementum. *Dei, nec enim hæc se dimidio dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel vt absoluat* tamentum. *ur à nobis, sed ex omni desiderio diuino, ex tota delectatione & bonitate sua.*

Quarto loco consideranda est vtilitas donorum Dei: *Dat enim singula,* Quartum incrementum. *ait idem, ad ipsum cognoscendum, amandum, fruendum, & ad nos beatificandum.*

Quinto consideretur, quidnam præcipuè Deum moueat ad beneficia homini conferenda, non timor mali, non spes boni, non virtus hominis aliqua, sed sola immensa ipsius & infinita bonitas. Quintum incrementum.

Sextum inci-
tamentum.

Sexto cogitemus, quàm indigni simus, & immerentes, non solum tantorum bonorum, sed etiam tantillæ lucis, cuius vsura fruimur.

Septimum inci-
tamentum.

Accedat postremò, & illa cogitatio, gratitudinem nobis esse utilissimam, vt idem auctor scribit: *Quanto maior est in anima erga Deum grati animi affectio, tanto redditur idonea magis, & capax ad vberiores Dei gratiam recipiendam, & tantò amplius liberalissimus Deus, quasi cogitur ad largiendum.*

Homil. 72. ad
pop. Ant.

Est igitur vt ait S. Chrysoströmus, gratitudo maxima utilitas homini, qua cognoscimus benefactorem, à quo propter hoc ipsum cumulatiùs bona recipiamus. Præterquam quòd est maxima custos beneficiorum, quorum recordatione vehementer inardescimus in amorem Dei, & obseruantiam diuinæ legis.

1.

2.

Ad ostendendum autem gratum animum homini de nobis bene merenti, inducunt multa. inprimis iustitiæ lex, qua redditur vnicuique suum. deinde amicitia vis, qua beneficium beneficio compensandum est, vel certè grata voluntate, & memoria, siquidem, vt

Lib 3 de benef.
cap. 1.

scribit Seneca: *Ingratus est, qui beneficium accepisse se negat, quod accepit. Ingratus est qui dissimulat; Ingratus qui non reddit. Ingratissimus omnium qui oblitus est. illi enim si non soluunt, tamen debent, & extat apud illos vestigium certè meritorum intra malam conscientiam conclusorum. Hic nunquam fieri gratus potest, cui totum beneficium elapsum est. quare peccatum ingratiitudinis magnum peccatum est. Vnde Iudæos, ait S. Chrysoströmus, nihil æque perdidit, atque ingratiitudo.*

Homil. 27. in
8. Matth.

Secundus gra-
dus.

Secundus gradus est fortitudo. neq; enim deest gratitudini suum robur, quo vti debeat aduersus pericula, & tentationes. Siquidem laboriosum non est homini agere Deo gratias, cum illi cuncta prospere, & ex sententia eueniunt. hoc faciunt libenter omnes. ethnici ipsi. at verò si contrà accidat, à rebus aduersis, & à calamitatibus ipsis occasionem accipere gratiarum actionis, hoc paucorum est; nec sine gratiæ supernaturalis ope fieri potest. at hoc ipsum efficit Christianæ gratitudinis virtus: *Gratias agere conuenit non diuites modò, sed & paupertate oppressos, sic scribit S. Chrysoströmus, non sanos, sed & agrotantes, non eos, quibus prospera omnia, sed & eos, quibus aduersa contingunt. Deo enim tum gratias agere, cum secundo cursu res feruntur, nihil mirum fuerit. at verò cum ingenti suborta tempestate, iactatæque vndique naui periculum incurrerit, tum demum magna existit patientia æquanimitatique probatio. Et alibi: Pro omnibus, que accidunt, oportet gratias agere, etiam si sit morbus, etiam si sit paupertas, etiam si rationem nescias, age gratias, hoc enim est reuera gratiarum actio. Sin autem, cum sis beneficii affectus, opulentusque, & locuples, resque tuas bene geras, & omnia tibi prospere succedant, agas gratias, non est magnum, nec admirandum. quod queritur autem est, vt gratias agat, qui est in afflictionibus. pro ipsa gehenna oportet*

In epist. ad Ro-
man. hom. 2.

Homil. 19. in ep.
ad Ephes.

Deo

Deo gratias agere, pro pœnis, & suppliciis, quæ sunt illic. ea enim res valde iuuat eos, qui animaduertunt. pro freno metus gehennæ imponatur cordibus nostris. Addit paulò post: Cum paupertate, morbis premimur, cum nobis insultabitur maledictis, & calumniis, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neque linguis, sed rebus & factis, & cogitatione, & corde.

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines absentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vnquam. immo & in vita functos, cum pro illis oramus, eleemosynas largimur, legata soluimus, missas celebramus, & alia pietatis officia exercemus, quibus quasi beneficiis, vt S. Damascenus loquitur, multum iuuantur animæ *Serm. de defunctis.* fidelium defunctorum. & in quibus elucescit gratitudo eorum, qui mortuis superstitites sunt.

Tertius gradus gratitudinis est delectatio, qualem fuisse in Domino nostro Iesu Christo auctor est S. Lucas: In ipsa hora exultauit spiritu, & dixit, confiteor tibi Pater cœli & terræ. Talis etiam fuit in S. Paulo: Gratias, inquit, Deo super inenarrabili dono eius, & gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens. Illustris est Dauid in huiusmodi affectionibus gaudij mixti actione gratiarum, præsertim in Psalmis illis: Confitebor tibi Domine in toto corde meo, letabor & exultabo in te. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Bonum est confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Domino. Benedictus Dominus Deus meus. Exultabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum. Et reliquis vsque ad vltimum.

Quod verò attinet ad gratitudinem, quam iis debemus, qui in nos beneficii sunt, prima lex Senecæ est: Hilares accipiamus, profitentes gaudium. nam qui gratè beneficium accepit, primam eius pensionem soluit. Secunda lex est: Qui gratus futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat. Denique potest, vt idem ait, gratus etiam esse homo voluntate.

Indicium gratitudinis erga Deum est, quod Albertus Magnus adfert: Cum quis, inquit, pensatis singulis supra dictis, quæ valent ad gratitudinem, pro singulis donis paruis, & magnis ex toto corde gratias agit, cum eas reuerenter suscepit, & toto nisu gratias ab amantissimo Domino reuerenter susceptas, impollutas conseruare contendit. Sicut ingratitude magnæ argumentum est, vel non cognoscere beneficia, ne dum conseruare, vel si cognoscas, non iis viâ ad eius gloriam, qui ea aded amanter liberaliterq; largitus est.

Sed maximè arguit gratum animum annihilatio, quam idem Albertus in descriptione gratitudinis allata commemorat. Qua se cognoscit, & profitetur homo indignum non solum magnis beneficiis Dei: Sed etiam, vt ait Iacob, serio reputat minorem se cunctis eius miserationibus.

3. Indiciū etiam est gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in rebus paruis, & in beneficiis, quæ exigui momenti æstimantur, magnum & admirabilem. nec vnquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura, sed iis contentos, quibus à Deo donati sumus, ea augere consideratione, & verbis: nec finem vllum facere diuinam bonitatem cōmendandi. Legatur Seneca in c. 28. lib. 2. de beneficiis, vbi offendit, quanto in errore versentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephantos æquemus, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros. cū potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum est, dari non potuit. & quod nos charissimos habuerit Deus, & nos illi in deliciis fuisse (quæ verba sunt diuinæ sapientiæ apud Salomonem: *Et delicia meæ esse cum filiis hominum*) & qui maximus tribui honos potuit, ab ipso proximos nos collocauisse. qui sensus est Dauid in Psalmis: *Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum.*

Proverb. 3.

Psal. 8.

De Veritate seu Veracitate, ac Sim- plicitate.

CAPVT XXVI.

2. 2. q. 109. art.

3. ad 3.

Lib. 4. Ethic.

cap. 7.

2. 2. quest. 109.

artic. 2. ad 4. &

III. art. 3. ad 3.

VERITAS seu veritas, sic à S. Thoma describitur Aristotelis verbis, vt sit *virtus qua aliquis, & vita & sermone talem se demonstrat, qualis est, & non alia, quam circa ipsum sint, nec maiora, nec minora.* Docet sanctus Doctor simplicitatem, & veritatem idem esse, quia eiusdem virtutis ope ostendimus, & quales simus vita & sermone, quod est veritatis, & abiecta omni simulatione id nos animo reque intendere, quod ipsa specie ostentamus, quod est simplicitatis.

Virtuti veritatis contraria sunt vitia mendacium, simulatio, hypocrisis, & ironia; simplicitati stultitia, dolus, fraus. veritati affinis est humana fides, quæ est dictorum conuentorumque constantia.

Lib. 8. mor. c. 38.

Porro veritatem hanc siue simplicitatem S. Gregorius appellat *puritatem cordis*, alij, vt Apostolus *sinceritatem*. Latini veracem hominem *simplicem & candidum* etiam nominarunt. Sed præclare vt omnia, Dominus candidum, & simplicem circumscribens ait: *Ecce verè Israëlita in quo dolus non est.* quo loco S. Augustinus: *Dolus fraus est, simulatio est, quando aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo sorda habet: vnum quasi sinum cordis habet, vbi videt veritatē: & alterum sinum*

Ioan. 1.

Tract. 7. in

Ioan.

ubi concipit mendacium. & vt noueritis hunc esse dolum, dictum est in psalmis labia dolosa. quid est labia dolosa? sequitur: in corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde, & corde, nisi duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in scripturis scilicet duplici corde, & duplex animo. nec vacat mysterio, quod vir minimè dolus dicatur verè Israëlita ab Israël, qui & Iacob. nam de Iacob scriptum est, Iacob autem vir simplex.

Genes. 25.

Primus gradus veritatis est propositum huius virtutis habendæ, & retinendæ. Ad quod mouent ista. Primum, Deo ita placet veritas, vt Deus veritatis appelletur. & Christus Dominus seipsum veritatem appellat. & Spiritus sanctus Spiritus est veritatis. & vt intelligamus, Christum amare veritatem non solum verborum, sed factorum etiam, dicitur apud S. Ioannem: Veritatem per Christum factam esse. & propter vltimum incommodum, aut periculum etiam vitæ, veritatem nunquam non annunciauit, hypocrisin detestans & exterminans omnem, semper palam præferens quod occultè gerebat in animo. denique nec inuentus est dolus in ore eius: & eos discipulos instituit, qui vbique veritatem prædicarent, & exhiberent præcones illius vocis: Est veritas Christi in me, & est veritas in Iesu: ac demùm ad magistri exemplum vitam ipsam pro veritate profunderent. Contrà Diabolus in veritate non stetit, & mendax est, & pater mendacij, & cum loquitur mendacium ex propriis loquitur.

Primus gradus.

Primum incitamentum.

Psalm 30.

Ioan. 14.

Ioan. 1.

1 Pet. 2.

1 Corinth. 12.

Ephes. 4.

Ioan. 8.

Secundum. sicut mendacium oris abominatio est Domino, vt ait Salomon, sic mendacium vitæ aut actionum, qualia sunt peccata omnia, quæ prædiximus, aduersari veritati, & simplicitati. indicium etiam ea sunt, & argumentum æternæ reprobationis: Non intrabit in eam, ait S. Ioannes, aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ. Et postea: Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium. Quo loco apertè describit illud genus hominum, qui toti positi sunt in fallaciis fraudibusq; struendis, & in quidlibet aliud agèdo potius, quàm vt veritatem dicant, aut candidè, & simpliciter se cum hominibus gerant, nihil aliena curantes incommoda, modò suis commodis consulant, votisq; potiàtur suis, quos aliqui politicoſ vocant. quis enim neget hos esse, qui amant, & faciunt mendacium?

Secundum incitamentum.

Prouerb. 12.

Apoc. 21.

Apoc. 22.

Tertium. simulatio hominibus est execranda, & detestabilis, nec ante Deum culpa caret. exemplum scriptum legimus in historia Machabæorum, Elezari optimi Israëlita, hominisque nonagenarij: qui cum duceretur ad mortem, quod nollet contra legem Dei comedere carnes suillas, quas illa vetabat, secretò rogatus ab amicis, vt comedens carnes, quas vesci licebat, simularet tantisper se suillas esitare:

Tertium incitamentum.

Lib. 2. cap. 6.

Cœpit, inquit scriptura, cogitare et a tati ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atq; à puero optima conuersationis actus, & secundum sancta, & à Deo condita legi constituta, respondit citò dicens: præmitti se velle in infernum. non enim a tati nostra, inquit, dignum est fingere, vt multi adolescentes arbitrantur Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, & propter hoc maculam, atq; execrationem senectuti meæ conquiram. nam etsi in presenti tempore supplicii hominum eripiar, sed manum omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.

Galat. 2.

Apostolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod simularet Legem Moysis, & alios exemplo induceret in eandem simulationem, ita vt affirmet, se ei in faciem restitisse, quod reprehensibilis esset. quod peccatum tamen non maius erat, quàm veniale. vt intelligas simulationem etiam venialem, sicut & omne aliud mendacij genus Christiano viro indignum esse, maximè verò proficiente.

Psalm 5.
Psalm 54.
Lib 3. offic.
cap. 9.

Omitto sexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in scripturis, seuereque vindicatorum, ne longum faciam. certum illud est. *Virum dolosum abominabitur dominus, & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Et illud S. Ambrosij: *Turpis est omnis fraus, etiam in rebus vilibus: turpis est statera fallacia, & fraudulenta mensura. & si in foro execrabilis est, & in vsu commerciorum, potest ne irreprehensibilis videri inter officia virtutum?*

Secundus gradus.
Luc. 9.

Secundus gradus est fortitudo. siquidem pro veritate ferenda multa sunt. & pro eius defensione certandum etiam vsque ad mortem, ait enim Dominus: *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris & sanctorum Angelorum.* Et Apostolus: *Non erubescio Euangelium.* Denique idem scribit: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* quod nimirum tunc necesse est fieri, cum, vt ait S. Thomas, *subtrahitur Deo debitus honor, & utilitas proximis impendenda. videlicet si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide.*

Rom. 1.
Rom. 8.

2. 2. quaest. 3. artic. 2.

Deinde nobis inferamus vim, oportet, cum datur occasio opitulandi aliis nostro mendacio officioso, aut etiam iocoso. non enim fas est nostro malo cuiquam benefacere. nec audiendi illi sunt, qui aliquando mentiri ad aliorum vtilitatem licere nobis, affirmarunt. cum non sint facienda mala, vt eueniant bona. quare communis est Theologorum summusque consensus, etiamsi cœlum rueret, etiamsi præceps humanum genus vniuersum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri posset, illo ipso mendaciunculo,

tanquam fulcimento tantam molem sustinere, ruïnãquẽ fulcire, minimè licere. aliqua hac de re diximus capite octauo libri secundi.

Sed imminet proficenti difficultas maior cum mundo hominumquẽ mundanorum viuendi ratione. *Mundus enim totus*, ait S. Ioannes, *in maligno positus est, & non est, qui faciat bonum*, ait Dauid, *sed omnis homo mendax*. mirum enim est, quàm sit mundus addictus ad querenda, *quæ sua sunt*, & quàm nihil aut parùm curet *quæ sunt Iesu Christi, & aliorum hominum*, modò sibi suisquẽ rebus benè consultum videat. quare totus aptus, & coagmentatus est ex fallaciis, & fraudibus. & manu ferè tangitur tutum neminem esse, nec etiam inter domesticos, & purum nihil iam esse, syncerum nihil. immò quod sine lachrymis vix cogitari potest, hæc est hoc tempore in clariore etiam, & honoratiore hominum parte mundi sapientia, professio, disciplina. vt si non possis aliter voti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munitus artificio omnis simulationis, ad omnem astutiam, fallaciam, malitiam, calliditatem. ac quidlibet aliud, quàm quod es, præ te feras. nam si ingenuus ac simplex sis, hebes stultusquẽ nominaberis. *Apud hypocrytarum*, ait S. Gregorius, *sensum simplicitas omni in crimine est. apertas quippe mentes diiudicant, & puritatem cordis hebetudinem appellant*. Sed rem vniuersam planius idem persequitur alibi in illa verba Iob: *Deridetur iusti simplicitas, huius mundi sapientia*, inquit, *est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare. hæc nimium prudentia vsu à iuuenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur, hanc qui sciunt ceteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subiecti, & timidi in aliis mirantur, quia ab eis hæc eadem dupliciter equitatis nomine palliata deligitur, dum mentis peruersitas urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina querere, adepta temporale gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciter reddere, cum vires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid exple-re per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia iustorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera vti sunt, diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam iniuriæ vltionem querere, pro veritate contumeliam lucrum putare. sed hæc iustorum simplicitas deridetur, quia ab huius mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur.*

Armet igitur se proficiens contra hanc mundi perniciem, & quantus quantus est, totus sit simplex, ac candidus: illudquẽ & secum reputet assiduè, & multò magis ingenua viuendi ratione profiteatur ipse, & aliis inculcet: *Regulam iustitiæ* (vt scribit S. Ambrosius) esse

Lib. 3. offic.
mani- cap. 11.

1. Ioan. 5.
Psalm. 13.
Psalm. 115.
Philip. 2.

Lib. 8. moral.
c. 17. 38.

Lib. 10. mor.
cap. 27.
Iob. 12.

Cap. 12. manifestam, quod à vero declinare virum non deceat bonum, nec damno iniusto afficere quenquam, nec doli aliquid adnectere, fraudisvè componere. purum propterea ac syncerum oportere esse affectum, vt vnusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat.

Tertius gradus.

1. Corinth. 5.

Tertius gradus est delectatio, quæ spontè nascitur ex veritatis, & synceritatis exercitatione. sanè voluptatem spiritualem consentaneã esse veritati, synceritatissq; sociam, indicat Apostolus, cum scribit: Itaque epulemur non in fermento malitiæ, & nequitie, sed in azymis synceritatis, & veritatis. ac sicut tormentum nullum maius est, quàm stimulis conscientie mendacis agitari; sic nulla maior voluptas, quàm quæ percipitur ex amica veritatis conscientia, & ex ingenuo ac candido vitæ instituto.

Indicium primum.

Lib. 3. offic. cap. 10.

Indicium virtutis huius est illud maximum, quod adfertur à S. Ambrosio, cum loquitur de Iosue, qui facillè fidem præstitit Gabao-nitis: Ad eò, inquit, sancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos possè non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui ceteros de suo affectu estimant? & quia ipsis amica est veritas, mentiri neminem putant, fallere quid sit, ignorant, libenter credunt, quod ipsi sunt, nec possunt suspectum habere, quod non sunt. hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo. non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. hoc est, innocentem esse, ignorare quod noceat, & si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur.

Proverb. 14.

Secundum indicium.

Matth. 5.

Lib. 4. Erb. c. 7.

Aliud indicium veræ simplicitatis est, rem vti est, simpliciter enunciare, nec amplificando aut exaggerando, aut figuratè loquendo aliter, aut amplius quàm res sit, explicare. Et sit sermo vester est & non, vt ait Dominus. immò nec rem iureiurando vnquam affirmare, nisi vrgeat necessitas. dixi amplius. quia minus, quàm res est, de nobis ipsis nostrisque laudibus dicere, etiam Aristoteles intellexit, virtuti veritatis consentaneum esse. nam de se amplè loqui aliis molestum est, minus autem quàm res est, dicere, consentaneum est decoro, & ab omni inuidia remotum.

* * *

De amicitia & affabilitate siue comitate.

CAPVT XXVII.

MOR cum beneuolentia erga alium aliquem coniunctus amicitia est, quam sequitur eius, quem amamus mutuus amor in nos. Affabilitas autem amicitia quædam est in verbis, corporis actione, & gestu posita, qua homo decenter se habet cum illis, quibus cum uiuit, & consuescit. illa interior est, & in affectu sedem habens, hæc exterior est, & in cõspectu, propriaq; consuetudinis, quæ nobis cum aliis intercedit. prior non est uirtus, sed uel uirtutem consequitur, uel propter uirtutem inicitur. posterior uirtus est, hominem dirigens, ut in communi consuetudine tam uerbis quàm factis hominum nature conuenienter se gerat. maximè uerò interest proficientis utramque cognoscere, & quomodo se in utraque gerat, intelligere.

Et quidem de amicitia S. Chrysoströmus, & postea discipulus eius Celsianus differentias easdem, & species tradiderunt. *Aliæ enim*, ait S. Chrysoströmus, *(ut omittamus turpes) sunt amicitia temporales, aliæ naturales, aliæ spirituales. temporales oriuntur ex beneficio, ex communionemense, aut peregrinationis, aut artificij eiusdem, aut ex uicinia eadem, aut ex huiusmodi rebus aliis. Naturales sunt patris erga filium, filij erga patrem, fratris erga fratrem, nepotis erga auum, matris erga liberos, uxoris erga maritum. hæc illis uehementiores esse uidentur. uidentur, inquam, quia sepe numero illis inferiores sunt. etenim aliubi uisi sunt amici germanius affecti quàm fratres. Spirituales uerò amicitia omnes reliquas excellit, tanquam regina dominium suorum habens, splendido habitu conspicua. nihil enim hæc terrenum est, unde ista nascatur, quemadmodum in aliis. non enim ex consuetudine nascitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, sed è supernis descendit, ex ipso cælo. De eadem Celsianus: Hæc est amicitie fida indissolubilique coniunctio, quæ sola uirtutum paritate fundatur. Dominus enim inhabitare facit unius moris in domo. & iccirco in his tantum indurpta potest dilectio permanere, in quibus unum propositum ac uoluntas, unum uelle ac nolle consistit.*

Homil. 1. epist. ad Coloss. Coll. 16.

Cap. 3.

Psal. 67.

Affabilitas uerò, ut ait S. Thomas, non est amicitia proprie loquendo, sed quedam eius similitudo, in quantum, inquit, aliquis decenter se habet ad illos, cum quibus conuersatur. tam in amicitia igitur quàm in affabilitate considerari possunt proprii gradus.

2. 2. quaest. 113. art. 1. ad 1.

Primus gradus.

Primum incrementum.

Ioan. 15.

Rom. 16.

Secundum incrementum.

Psal. 118.

Homil. 1. in Epist. ad Coloss.

Oratione in laudem S. Basilij.

Tertium incrementum. Ibidem.

Iob. 42.

Luc. 16.

I. Ecclesiast. 5.

Ecclesiast. 13.

Exod. 13.

2o

Primus gradus amicitiae & affabilitatis sit propositum. Ad amicitiam porro spiritus inducunt ista. Primum charitatis lex, qua nos inuicem diligere debemus. hæc enim amicitia charitas est, aut comes eius, & ministra. diligere autem iubemur maxime *domesticos fidei*, & eos qui nobis arctiore spiritus vinculo coniuncti sunt, quæ est amicitia spiritualis. sic Christus Dominus dilexit Apostolos, & *amicos* nominauit. sic Apostoli discipulos, & auditores suos. *Salutate Epenetum dilectum mihi*, scribit Romanis Apostolus, & postea: *Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino*. quoties verò appellat eosdem charissimos? illæ deinde voces, *viscera mea, desideratissimi, gaudium meum, corona mea*, nonne singularem amicitiam Pauli erga alumnos suos ostendunt? idem de aliis Apostolis dicimus.

Secundum est vtilitas. omnem enim vtilitatem, quæ percipitur ex amicitiiis temporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis amicitia spiritus. communicat quippe nobiscum, amici terrenas facultates, opes, operam, consilium, voluntatem, animum, at quod longè amplius est, bona etiam spiritualia, orationes, pœnitentias, bonarum actionum merita. nam *particeps*, ait Dauid, *sum omnium timentium te*. & quod ad huc excellentius est, adfert secum spiritualis amicitia in amore perseuerantiam. *Nihil enim*, ait S. Chrysostomus, *nihil est inquam adeò firmum ac validum, atq; spiritus vinculum*. quod ab aliis amicitiiis optare potius possumus, quàm sperare. cuius rei causa est, quia aliæ amicitiae nituntur rebus caducis, & fluxis, & vt ait S. Gregorius Nazianzenus: *Rebus, quæ euanescent, vt veris flores*. amicitiae verò Deo gratæ, quia rei certæ innituntur, firmæ sunt, & diuturnæ, quantoque maior pulchritudo ipsis obuerfatur (nempe spiritus) tantò arctius & secum, & inter se coniungunt eandem rerum amatores.

Tertium est dignitas amicitiae spiritualis. est enim *ex ipso cælo*, teste S. Chrysostomo, *non terrena*: vt amicitia mercenaria, & quæstiuosa, & ea ipsa quoque, quæ à natura inter consanguineos affinesq; conciliatur. ideoq; tanti fit à Deo, vt amore amicorū sit etiam beneficis inimicis. *Dominus*, ait, *conuersus est ad pœnitentiam Iob cum oraret ille pro amicis*. Et Christus: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*.

Affabilitatem verò multa commendant. Scriptura sacra in primis: *Congregationi pauperum affabilem te facito*. Et alibi precatur Salomon, non committi aliquando se *animo irreuerenti, & infunito*. Moyses quoque si mysticam intelligentiam sequamur, hoc indicauit, cum dixit: *Primogenitum asini mutabis que*. Deinde quia affabilitas magna pars

pars

pars est mansuetudinis, cuius proprium est *possidere terram*, amicitia quoque: vt propterea dixerit Aristoteles: *Vitio contrario saepe dissolui amicitias, quas vinxerat affabilitas*. immò est non exigui momenti ad salutem animarum procurandam. docet enim hæc, *omnia omnibus fieri, vt omnes Christo lucrifiant*. quod fecit Dominus, & Apostoli. Denique vt scribit S. Hieronymus: *sancta rusticitas solum sibi prodest*. +

Lib. 8. Eth. ca. 3.

3.

4.

Epist. 103. ad Paulinum.

Secundus gradus.

Secundus gradus est fortitudo, qua maximè indiget amicitia spiritualis. Quia vt dicit S. Chrysostomus: *Quisnam est labor absolutè diligere? nullus labor. germanè autem, & syncerè diligere multus est labor*. oportet enim primò nuncium remittere amoribus omnibus, qui spirituales non sunt, si vis spiritualiter, & syncerè diligere. quod quàm sit difficile, experimento quotidie discimus. certè dominus, vt indicaret quàm vim adferre nobis ipsi deberemus non solum in abiiciendis terrenis rebus, sed etiam in posthabendis parentibus, & consanguineis, quorum nobis amorem inseruit natura, odij mentionem iniicit, & ait: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem suam, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, ad huc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus*. Et postea: *Qui non renunciat omnibus, que possidet, non potest meus esse discipulus*.

Luc. 14.

Deinde in ipsa cum spiritualibus hominibus consuetudine, maximè oportet proficientem præcauere, vt syncerè diligit; ne dum se putat spiritualiter amicum amare, impingat in amorem carnis, qui se aliquando nobis non animaduertentibus, velat nomine spiritualis amoris. Certè S. Basilius seuerè monet iuuenes monachos, vt in hac re sint vigilantissimi. *Iuuenis siue ætate, siue animo fueris, equalium tuorum consuetudinem defugito, ab illisq; non secus, atque ab ardentissima flamma procul abducito: quando illorum opera vsus aduersarius, plerisque olim incendio dedit, & sempiterno igni cremandos addixit: ac spiritualis primo charitatis vana quadam specie illectos in teterrimam postea voraginem precipites deturbauit; & qui ex medio pelago seuientibus vndiq; procellis tempestareq; incolumes euaserant, eos iam intra portum securos vnà cum ipsa nauis vectoribusq; submersit*. que causa S. Basilio fuit, vt postea in constitutionibus monasticis sanciuerit; *Ne in conuentu monachorum priuata coitiones, & sodalitates permittantur, nec singularis amor, sed equalis in omnes ab omnibus ostendatur*. Et multò magis *ne cum mulieribus monachus temerè congregiatur, aut colloquia texat*. quod latissimè & elegantissimè probat. in quo etiam argumento feliciter versatus postea est sanctus Bonaventura, qui inter alia sic scripsit: *Nouerint spirituales, quod licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, & damnosa, ipsis tamen magis est perniciosa, maximè quando conuersantur cum persona, que spiritualis videtur. nam quamuis horum principium videatur esse pu-*

Serm. de abdicatione rerum.

Lib. de instit. monachorum.

In const. monast. cap. 4.

Opusculo de puritate conscientia. ca. 14.

Epist. 2.

rum, frequens tamen familiaritas domesticum est periculum, delectabile detri-
mentum, & malum occultū bono colore depictum. Ad hoc idē pertinet, quod
S. Hieronymus Nepotiano scribit: Crebra munuscula, & sudariola, & fa-
sciolas, & vestes ori applicitas, & oblatos, ac degustatos cibos, blandasq; & dulces
litterulas sanctus amor non habet. principio igitur ne in hæc retia incurra-
mus, præuideamus diligenter. deinde in ipsis congressionibus citò
sagaciterque odoremur, si quid subest periculi, nosque ab huiusmo-
di amicis, si periculum deprehenditur, quantocyus viriliterque ab-
strahamus, quantumcunq; in ea re vtiliter collocari opera, nobis a-
liquin videri posset.

Lib. 3 offic. c. 16.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis spiritualis amicitia in
aliis rebus: Si necesse est (ait S. Ambrosius) toleremus propter amicum etiam
aspera, & vt in amici aduersis patientia & tolerantia necessaria, sic in prosperis
authoritas congrua est, vt insolentiam extollentis se amici reprimat, & redarguat.
Sunt enim vt idem paulò antè scripserat: Bonæ correptiones, & meliores,
quàm tacita amicitia. & si ledi se putat amicus, tu tamen corripe. & si amaritudo
correptionis animum eius vulnerat, tu tamen corripere ne verearis. tolerabiliora
enim sunt amici vulnera, quàm adulantium oscula. errantem igitur amicum cor-
ripe, innocentem ne deseras. Constans enim debet esse amicitia.

Rom. 9
Hornet. 1. ad
Coloss.
Philipp. 1.
1. Thessal. 2.

Sed altius adhuc spectat fortitudo spiritus in amicitia Christia-
na. Optabam, ait sanctus Paulus, anathema esse à Christo pro fratribus meis.
Quis nam (dicit sanctus Chrysostomus) pater optauerit filij gratia in malis
esse? Et iterum: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo multò magis
melius. permanere autem in carne necessarium propter vos. quæ mater mallet ista
dicere, vt quæ sua ipsius sunt negligeret? & rursus audi ipsum dicentem: nos
autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ aspectu non corde. Et hic qui-
dem pater si contumelia fuerit affectus, amicitiam dirimit, illic verò non item,
sed vsque ad lapidantes illos pertingit beneficiis illos afficiens. Et paulò post:
Neque tempus, neque illata iniuria, neque infamia, neque rumor, neque aliud
quidpiam audebit amicitiam spirituales, neque etiam poterit dissoluere. & vt
rem istam cognoscas, lapidabatur Moyses, & tamen pro eu orabat. Quisnam

Exod. 17.

pater hoc pro lapidante se filio fecisset? persequamur igitur istam amicitiam,
quæ est ex spiritu, est enim valida & insolubilis. Certè in his amicis, in
quibus est tantum animi spiritusque robur, non defuturam forti-
tudinem ingentem dubitabit nemo, si quando opus sit, se Apo-
stolum gerere pro amicis: hoc est, vitam ipsam profundere in amici
vtilitatē, quod fecisset Apostolus, si res postulasset: Impendam, inquit,
& super impendar ipse pro animabus vestris, & significauit Dominus cum
dixit: Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro
amicis suis. Vel etiam se ipsum hostibus tradere ad perpetuam seruitu-
tem,

2. Corinth. 12.

Ioan. 15.

rem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret. quod fecit S. Paulinus Nolanus Episcopus.

Hæc eadem quæ de amicitie fortitudine dicta sunt, iuuabunt proficientem, vt affabilitatem etiam cum hominibus agrestibus, barbaris, contumeliosis, si quando in hos incurrat, tueatur, & seruet. neque enim benignè comiterque se gerere erga faciles ac suaues homines, magna virtus est. Virtus nec naufragio obruitur, nec incendio absumitur; tantum abest, vt verborum inclementium aura de suo statu dimoueri possit.

Tertius gradus est delectatio. sunt quippe amicitie spirituales fructus suauissimi: Ego, inquit Apostolus, *te fruor in Domino*. Et alibi: *Abundantius festinauimus faciem vestram videre cum multo desiderio, quoniam volumus venire ad vos, Ego quidem Paulus semel & iterum, sed impediuit vos Satanas. quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in aduentu eius? vos enim estis gloria nostra, & gaudium.* Amicitia, inquit S. Ambrosius, est solatium vitæ huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas secretum pectoris, vt colloques tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur. Quod S. Patris dictum existimo intelligi oportere secundum sententiam Cassiani, qui distinguit charitatem siue ἀγάπη, & affectionē siue δῶδεον, vt illa omnibus exhibeatur etiam inimicis, hæc autem paucis admodum, & his, qui vel paritate morum, vel virtutum societate connexi sunt. Licet etiam ipsa diathesis multā in se differentiam habere videatur. de his, inquam, loquitur S. Ambrosius, nam addit postea: *Quid est enim amicus nisi consors amoris, ad quem animum tuum adiungas, atque applies, vt vnum velis fieri ex duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas.*

Tertius gra-

dus.

Philom.

1. Theff. 2.

Lib. 3. offic. 16.

Coll. 16. cap. 14.

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate sermonis. quod Domino fatentur discipuli, cum dicunt: *Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Et Salomon ait: *Lingua placabilis lignum vitæ.*

Ioan. 6.

Prouerb. 15.

Primum indicium amicitie spiritualis est amare amicum in Domino, hoc est, propter Christum, nihilque propter amicum velle, nisi quod Domino probatum esse intelligimus: *Obsecrans*, ait Apostolus, *si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.* Vides, ait S. Chrysostomus, & summo affectu desiderantem eos videre, nec sustinentem tamen id facere præter Dei placitum, sed habentē desiderium suum cum Dei timore coniunctum? *amabat quidem illos, ad quos & sollicitè festinabat, sed tamen etiam si amaret, præter Dei voluntatem videre eos volebat, quæ ipsa deum germana est charitas.*

Primum indi-

cium.

Rom. 1.

Hom. 2. in epist.

Rom.

Secundum indicium est, illam veram esse amicitiam, quæ cum vir-

Secundum in-

dicium.

Ibidem.

tute & obsequio in Deum est, nam vt ait S. Ambrosius: *Virtus est amicitia, ea autem est cum virtute, quæ coniuncta est cum obseruatione diuinorum mandatorum.* Nam ait idem: *Qui facit mandatum Dei, amicus est, ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus est à peccato, nec in amicitia solum, sed in vniuersa viuendi ratione.* Est itaque, ait S. Chryostomus, *mendax omnis amicitia, quæ diuino non ligatur timore.*

*Hemil. 25. in Math.**Tertium indicium.*

Tertium indicium est: imperfecta, & aliqua reprehensione digna illa amicitia est, quæ commodo studet suo, nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono. idcirco enim ait S. Chryostomus: *Acriter Dominus reprehendit Petrum, quod curiosè inquireret de statu Ioannis, cum quo vt amicus diu viuere desiderabat, intempestiuum eius corrigens affectum. cum enim essent orbis terrarum curam suscepturi, sortiri etiam eos oportebat diuersas mundi partes ac regiones, in quibus disseminarent verbum Dei ad salutem animarum, non autem tanto bono mundum priuare propter diuturnum indiuiduumq; conuictum.*

*Leu. 19.**Quartum indicium. De inst. monacho.*

Quartum indicium traditur à S. Basilio: *Æqualis, inquit, similisq; ab omnibus tenenda aduersus cunctos charitas est: vnique autem separatim pro cuiusq; decore honos habendus, in his autem, quos hoc modo charitas coniunxerit, ac copularit ad maioris amoris cumulum conciliandum, nihilo plus momenti adfert naturalis sanguinis necessitudo, neq; si aliquis quidem frater alicuius germanus sit, filius sit, aut filia, huic maiorem charitatem, quàm cæteris consanguinitati vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiusmodi naturam sequitur, is planè declarat se ipsum nondum ex toto à naturali defecisse affectu, sed adhuc regi carnis imperio.*

Signa autem deprauati spiritualis amoris explicantur copiosè à S. Bonauentura in opere de processu religionis tract. 6. cap. 15.

De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemosyna.

CAPVT XXVIII.

MISERICORDIA beneficentia liberalitas & eleemosyna virtutes & actiones, sunt inter se maximè coniugate, ideoq; non sunt tractatione separandæ. Misericordia est & passio sensus humani, & actio voluntatis. hæc virtus est illam regens: *Seruit enim rationi, vt S. Augustinus ait, quando ita præbetur misericordia, vt conseruetur iustitia, siue cum indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur penitenti.* Definitur à S. Gregorio Nysseno: *Voluntaria tristitia, quæ conflatur ob incommoda aliena.*

*Lib. 9. de ciuit.**Dei, cap. 5.**Lib. de beati-**audinibus.*

Bene-

Beneficentia verò est actio quædam externa charitatis & benevolentia internæ, qua secundum Apostolum: *Operari debemus bonum ad Galat. 5. r. omnes, maxime autem ad domesticos fidei, & ad alios quoscunque nobis aliquo vinculo colligatos. non est igitur virtus à charitate diuisa.*

Liberalitas verò vt scribit S. Thomas: *Speçtat bonum dupliciter. vno modo primò & per se, alio modo ex consequenti: primò quidem & per se tendit ad ordinandam propriam affectionem circa passionem pecuniarum, & vsum. quare (vt idem antea) propinqua materia liberalitatis sunt interiores passionem, secundum quas homo afficitur circa pecunias, & idè ad liberalitatem pertinet precipue, vt homo propter inordinatam affectionem ad pecuniam, non prohibeatur à quocunque debito vsu eius. Alio modo ex consequenti ordinatur liberalitas ad aliquod bonum, & secundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non est amarius pecunia, sequitur, quod de facili vtatur ea, & ad seipsum, & ad utilitatem aliorum, & ad honorem Dei.*

Ad has virtutes pertinet eleemosyna, vt actio earum celeberrima: *Est enim, vt ait S. Chrysostomus, eleemosyna, non dare opes, sed cum misericordia illas dare. Quid est, ait S. Augustinus, facite eleemosynam? facite misericordiam.*

Primus gradus eius est propositum miserendi, benefaciendi, & liberalitatem exercendi, ad quod innumera sunt, quæ mouent hominis animum. Primum misericordia (ait sanctus Ambrosius) perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem. nihil tam commendat Christianam animam, quàm misericordia. & Dominus: *Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Et Ecclesia prædicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonstrare, quàm misericordiam, qua hominibus benefacit, præsertim peccata condonando.*

Secundum est Christi Domini exemplum, qui plenus miseratione pertransiit benefaciendo. qui & aliquando dixit: *Si autem sciretis, quid est misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.* Quare meritò S. Gregorius Nazianzenus: *Nihil tam diuinum homo habet, quàm de aliis bene mereri.* Et S. Chrysostomus auctor est: *Melius est artem dandi eleemosynam scire, quàm esse Regem, & diademate coronari.*

Tertium est misericordiam coniunctam cum beneficentia plurimum valere ad peccatorum relaxationem. *Peccata tua eleemosynis redime,* dicit Daniel, & Angelus apud Tobiam: *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, que purgat peccata.* Quam rem patres vno ore, consensuque mirifice exaggerat. S. Augustinus appellat illam secundum baptismum: quia scriptum est: *sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum, & idem ait,*

ait, eam esse sacrificium Christiani. quod sanè ex Apostolo acceptum est, cum scribit: *Beneficentia, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.* quæ omnia sic intelligi oportere, docet S. Thomas: *Actus, inquit, misericordiae operatur circa peccatum per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationem. vel operatur per modum preparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiam potest præcedere iustificationem, vel etiam concurrere ad iustificationem simul cum virtutibus quibusdam, vt, verbi gratia, charitatis, secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi.* Et quoniam S. Ambrosius laudans misericordiam dicit: *Omni nem summam disciplinæ Christianæ in misericordia, & pietate esse, quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur sine dubio vapulabit, sed non peribit.* Idem sanctus Doctor, alibi exponit, vt qui huiusmodi est, liberetur à perditione æterna, in quantum disponitur per huiusmodi opera ad hoc, quod gratiam consequatur, per quam poeniteat, & in quantum per huiusmodi opera satisfacit de lubrico carnis commisso. non autem ita, quod si in eo perseveret vsque ad mortem per pietatis opera liberetur.

1. Tim. 4.

2. 2. q. 154. art. 5.

2. ad 5.

Eib. 21. de ciu.

Dei, cap. 27.

Luc. 16.

Solent etiam elemosynæ piis & sanctis viris distributæ conciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorandum Deum, vt propitius sit peccatis nostris, itaque impetrare aliquando peccatoribus donum poenitentiae, per quam etiam culpa remittatur. quem vnicum modum quibusdam esse ad salutem reliquum, colligit sanctus Augustinus ex illis Domini verbis: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Est itaque, inquit, quidam vitæ modus, nec tam mala vt his, qui eam viuunt nihil prodest ad capeffendum regnum cælorum largitas elemosynarum, quibus etiam iustorum sustentatur inopia, & fiant amici, qui in tabernacula æterna suscipiant; nec tam bonæ, vt ad tantam beatitudinem adipiscendam eis ipsa sufficiat, nisi eorum meritis, quos amicos fecerint, misericordiam consequantur.

Quartum incimentum.

Hom. 33. ad pop.

Psal. III.

Hom. 36. ad pop.

Quartum est, vtilem esse misericordiam multis aliis nominibus. certè à Chrysofomo vocatur *ars omnium artium queffuosissima.* prodest ad æternam vitam, nam: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitiæ eius manet in seculum seculi.* prodest in hac vita ad virtutem comparandam. Idem sanctus Chrysofomus: *Magnum est & pulchrum, & pretiosum elemosyna, donum est magnum, immo verò magnum bonum. si pecunias contemnere discamus, alia quoq; discemus.* Dans elemosynas sicut oportet dare, discit aspernari diuitias, qui pecunias didicit aspernari malorum radicem excidit. itaque non minus accipit, quam prestat beneficium, non eo solùm quod retributio sit elemosynæ reposita, verùm & quod anima fiat sapiens, alta & diues. discit enim non admirari pecunias neque auram. hoc autem instructa mente maximum in cælum ascendendi principium accepit, & innumeras contentionis, litis, inuidia, ac tristitiæ sustulit occasiones.

Quid.

Quid verò comodi adferat eleemosyna aut misericordia iis, in quorum beneficium exercetur, clarius est, quàm vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Mouet quintò ad misericordiam & beneficentiam natura: *Habemus*, ait S. Chrysoſtomus, *aliquid ad misericordiam inclinatum, à natura. & propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes fleclimur, & lugentes aliquos cum videmus, lachrymas impendimus. & super omnia discat homo, quoniam & hoc est homo. magnum enim homo & pretiosum vir misericors. itaq; nisi hoc habeat, desit esse homo. Discamus itaque misericordes esse, maxime quod nos multæ indigemus misericordiæ.*

Quintum incitamentum.
Homil. 33. ad populum.

Accedit sextò. diuites dispensatores esse bonorum à Deo constitutos potius quàm Dominos, quod idem S. Pater latè probat, & alij.

Sextum incitamentum.

Denique præceptum diuinum est, & vt ait S. Cyprianus: *Ita frequens inter Christi præcepta, vt nihil crebrius mandet, quàm vt instamus eleemosynis dandis, nec terrenis possessionibus incubemus, sed cœlestes thesauros potius recondamus. Vendite, inquit, quæ possidetis, & date eleemosynam. Et iterum: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. si vis perfectus esse, vade, & vende vniuersa, quæ habes, & da pauperibus. & vendidit vniuersa quæ habuit, & emit eam. deniq; Abrahæ filios dicit, quos iuuandis alendisq; pauperibus operarios cernit. Dandum autem est de eo, quod superest. quod quomodo intelligendum sit, ad theologum spectat exponere.*

Homil. 34. ad populum.

Septimum incitamentum.

Serm. de eleemosyna.

Luc. 12.

Matth. 6.

Matth. 19.

Matth. 13.

Luc. 19.

Secundus gradus est fortitudo. quam inesse animæ liberalitati dedita testatur S. Chrysoſtomus: *Anima quæ sic pascitur omni superior est morbo, omni fame, omni intemperie, & aegritudine. nullus illam poterit rapere, sed sicut adamantinum corpus nec ferrum cadere valet, nec aliud quidpiam, ita & animam ob eleemosynam confirmatam nihil tollere potest. hoc autem duabus ex causis accidit. Prior est Dei optimi maximi cura & protectio, qua eam à paupertate, à prædatoribus, & direptoribus, ab odio, ab inuidia, & ab alia quauis iniuria tutam illæfamque seruat. Posterior est ipsa liberalitatis vis atque natura, quæ corrigit affectionem erga diuitias immoderatam, redditq; animum hominis longè superiorem rebus facultatibusq; terrenis. qua in re seipsum egregiè vincat homo necesse est: nec id consequitur liberalis nisi abnegatione laboriosa atq; diuturna: In hac eleemosyna consuetudine nos ipsos constituamus, ait S. Chrysoſtomus, quot opus erat nobis laboribus, vt hoc remedium inueniretur? ac si diceret magnis, quibus tamen perfungi deberemus, vt rem tantam assequeremur.*

Secundæ gradus.

Homil. 25. in Aſſa.

Prima causa.

Secunda causa.

Homil. 36. ad populum.

Quid? quod beneficium dare, vt ait Seneca, virtutis est, & turpissimum est, id causa vilius alterius rei dare. Ad hoc autem quis neget requiri abnegationem spei, & retributionis? loquimur autem de humana retri-

Lib. 4. de benef. cap. 3.

Lib. 1. de be-
nef. cap. 1.

butione. præterea permanere in dandis beneficiis etiam ingratis, & id etiam quando malè cessit, & esse aduersus experimenta pertinaces, vt idem ait, liberalitatis est, & magna fortitudinis.

Rom. 15.

Coloss. 3.

1. Thessal. 5.

At verò quàm magni animi & de seipso triumphantis est, versari assiduè inter pauperes, pannosos, ægrotos, in carceribus, in xenodochiis, morientibus adsistere, sepulturæ mandare corpora mortuorù? Quantæ patientiæ, & charitatis à tyrannide infidelium Turcarum, & hæreticorum redimere captiuos, peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro incolumitate & salute aliorum Deum orare, afflictos consolari, iniurias illatas fortiter tolerare, ac condonare? Certè Apostolus sic loquitur: *Debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere.* Et: *Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam supportantes inuicem, & donantes vobismetipsi, si quis aduersus aliquem habet querelam.* Et: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.*

Tertius gradus

Eccles. 35.

Psal. III.

2. Corinth. 9.

Rom. 12.

Primum inci-
tamentum.

Serm. 81.

2.

In oratione de
pauperum
amore.

Lib. 1. de be-
nef. cap. 6.

Lib. 2. cap. 1.

Homil. 34. ad
populum.

Luc. 12.

2. Corinth. 8.

3.

Serm. 1. de cõ-
lectis.

Matth. 25.

Tertius gradus est delectatio: *In omni dato,* ait Salomon, *hilarem fac vultum tuum.* Et David: *Iucundus homo, qui miseretur, & commodat.* Apostolus denique: *Hilarem datorem diligit Deus.* Et: *Qui miseretur in hilaritate.*

Hoc gaudium pariunt hæc. primum dicitur à S. Ambrosio: *Nonne te oportebat gratias agere Deo, exultare & letari, quod non ipse mendicans alienas circuis fores, sed alij ante tuas ianuas sedent à te misericordiam postulantes?* Deinde illud S. Gregorij Nazianzeni: *Beneficij gratia promptitudine, & celeritate congemnatur.* Sanè Seneca sic definit beneficium: *Beneuola actio tribuens gaudium, capiensq; tribuendo, in id quod facit prona & spontè parata.* Et postea docens quemadmodum dandum sit beneficium: *Ante omnia, inquit, libenter, citò, & sine vlla hesitatione.* Et S. Chrysostomus: *Eleemosynæ magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dantium promptitudine, & propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus est acceptabilis, & quæ duo minuta erogauit, vt discamus, quod Deus vbique mentem requirit.* Et Apostolus: *si voluntas prompta est, accepta est secundum id quod habet.* Postremò illud S. Leonis Papæ: *Prompta ergo & facilis dilectissimi apud nos largitas esse debet, si credimus, sibi vnumquemq; id præstare quod indigentibus tribuit.* *Thesaurum enim suum condidit in cælo, qui Christum pascit in paupere.* Et verò quem non inflammet ad promptè alacriterque benefaciendum illud: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis?*

Primum in-
dicium.

Lib. 2. de be-
nef. cap. 11.

Indicia liberalitatis perfectæ sunt multa. duo adfero: Vnum est dati beneficij obliuisci, si fieri potest, aut saltem illud non commemorare: *Qui dedit beneficium,* ait Seneca, *taceat: narret, qui accepit.*

Alterum.

Alterum. Est magnæ christianæque liberalitatis, non solum seipsum spoliare facultatum suarum fructibus, sed etiam facultatibus ipsis propter Christum. nam in animi præparatione & promptitudine aiunt Theologi virtus hæc sana saluaque est tota, si desit tribuendi facultas, & nihil sibi ad Christi imitationem retinuisse maxima liberalitas est. denique Hedibia scribit S. Hieronymus: *Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis? fac quod fecerunt Apostoli. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere Salvatorem, & nudam solamque crucem nuda sequaris, & sola.*

Secundum iudicium.

Epist. 150 q. 1.

De Fortitudine.

CAPUT XXIX.

ANCTVS Augustinus sic definit fortitudinem, *qua omnia incommoda, & damna rerum nõ in nostra potestate constitutarum contemnimus.* Accuratius Theologi, *est virtus animi, qua labores mortisque, pericula constanter suscipiuntur, & perferuntur.* Fortitudinis proprium est timorẽ ex animo pellere, fiduciam animo largiri, hominem constãtem in consiliis ritẽ susceptis ad pericula etiam mortis promptum, ad mala quæque etiam grauissima toleranda paratum efficere. eius duo sunt potissima officia. Primum & potius sustinere aut pati, secundum adire, aut aggredi.

Lib. 1. de lib. arb. cap. 3.

Primus gradus est propositum. Ad hoc inducunt multa. primum quia virtus est ex cardinalibus vna, & cui meritò tertius debetur locus. si quidem cum rationem prudentia moderetur, iustitia verò rationis ordinem ac regulam in res humanas inducat, & distribuat, ad fortitudinem & temperatiam pertinet tantum bonum vbi semel introductum est, seruare & custodire. id præstat temperantia, reprimens sensuum voluptates, fortitudo verò compescens timorem mortis, & roborans animũ aduersus corporis dolores, quod sanè superat temperantiæ munus. nam timor mortis acrius multò pugnat contra rationem, quàm voluptas: & vt scribit S. Augustinus: *Nemo est qui non magis fugiat dolorem, quàm affectet voluptatem.* namque videmus, & immensissimas bestias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu.

Primum gradus.

Primum incitamentum.

Lib. 83 q. 9. quaest. 36.

Secundum, quia sacræ literæ ad fortitudinem nos inuitant. S. Petrus: *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini.* S. Paulus: *Fratres mei dilecti stabiles estote, & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper.* David: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.* Immo est Domini præceptũ; *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.*

Secundum incitamentum.

*1. Pet. 3.
1. Corinth. 4.
Psalm 30.
Matth. 10.*

*Tertium inci-
tamentum.
1. Pet. 2.*

Tertium quia fortitudinis vsus est magni apud Deum meriti. Sanctus Petrus: *Hac est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet qui tristitias patiens iniuste; Quae est enim gloria si peccantes, & colaphizati suffertis? sed si benefacientes patienter sustinetis, haec est gratia apud Deum.*

*Quartum in-
camentum.*

Quartum est exemplum Christi, propterea enim addit princeps Apostolorum. *In hoc vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius, exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem passionis suae tempore, ut cum procedit obuiam inimicis eum ad necem quarentibus, cum taceret dum vinculis constringitur, dum illuditur, dum caeditur, dum crucifigitur, immo & dum clamans voce magna emittit spiritum.*

*Secundus gra-
dus.
Lib. 2. Eth. c. 4.*

Secundus gradus est ipsa actionis fortitudinis vis, & firmitas. si quidem, ut ait Aristoteles: *Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari.* quare fortitudo virtus est communis virtutibus omnibus. ut propterea à singulis supra exegerimus secundo loco in vnaquaque fortitudinis propriae gradum. is etiam & multò magis in ipsa fortitudine reperitur. efficitque ut actio cui alioquin per se id conuenit, accedente hac communi proprietate virtutum omnium fortissima, robustissimaque reddatur, & penè dixerim insuperabilis. S. Ambrosius:

Lib. 1. offe. c. 35.

Praeclara, inquit, fortitudo illorum, qui per fidem magnitudine animi obstruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conuulnerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu, & legionibus succincti communem cum multis victoriam, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Quam insuperabilis Daniel, qui circa latera sua rugientes non expauit leones? fremebant bestiae, & ille epulabatur.

*Lib. 1. offe. c. 39.
Lib. 3. de Vita
contempl. c. 20.*

Huius autem praeclearissimae actionis partes exponunt patres, praesertim verò S. Ambrosius, & S. Prosper. illius haec sunt verba: *Non est mediocris, nec discretà à ceteris animi fortitudo, quae bellum cum virtutibus gerat, sed quae sola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodiat, & quae inexpiabili praelio aduersus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurem deferre nesciat, nec ut dicitur, Aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quae virtutem effeminat.*

Isaia 12.

Quia verò actio haec vires humanas maximè superat, S. Prosper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Christianae vis. nempe vni Deo: *Sed haec, inquit, animi fortitudo, ab illo est nobis, cui cum Prophetà cantamus: Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. fortitudo nostra est, quia ita nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, ut animi nostrum, nec blanda dissoluant, nec aduersa deiciant, & tunc laus nostra Dominus fit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera predicare. Is*

ergo cui Dominus est animi fortitudo, nullis carnalibus desideriis cedat, nullis voluptatibus acquiescat, ambitionem ac popularem gloriam vincat, non cum pecunie amor addicat, non acerbis passionum, damnorumque subiiciat. sit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, spes certa, securitas firma, possibilitas sana, sanitas incorrupta, ut ei quicquid carnalibus placet, in hoc mundo displiceat, quicquid pretiosum videtur esse, vilescat: quicquid nitidum, futurorum contemplationis sordescat, nec ab his, quæ iam per gratiam elisit, se patiatur elidi: quia & turpius videtur animum ab his vitiis vinci, quæ vicerat, & nihil eis profit aliqua superasse, si alicui quod neglexerit superare, subiaceat: quando non ille fortis haberi solet, qui in adeundis laboribus periculisque claruerit, aut frenandis voluptatibus ac domandis insisterit; sed ille magnus, ille sublimis, ille potens atque dignus fortitudinis appellatione censendus est, qui nihil sibi vitii rebellare, aut dominari permiserit. modò absit ignavia, ne nos id desperemus posse, quod possumus: absit præsumptio vitiosa, ne nobis hoc quod per Dei gratiam possumus, adscribamus. animi fortitudo tam desperandi ignaviam debet excutere, quam iactantiæ contraire.

Porrò ex duabus partibus fortitudinis *sustinere*, inquam & *aggredi*, præcipuum est *sustinere*, ut ait Aristoteles, cuius rei tres causas reddit S. Thomas; Prima est, quia toleramus valentiorem nobis, inuadimus, quem saltem putamus fore debiliorem. Secunda est, quia ferendo incumbentia iam mala sentimus, inuadendo adhuc futura prævidemus. Tertia est, quia in puncto temporis inuadimus, non nisi aliquo temporis interuallo sustinemus. Certè non sine causa vna ex beatitudinibus Christi Domini doctrina celebratis, est *pati persecutionem propter iustitiam*. & certum est, voluntatis & amoris proprii in patiendi minimam aut nullam suspensionem subesse, maximam in inuadendo. & quanquam contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamen aduersus mortis pericula, timoresque. quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præstanti, qualis est fortitudo.

Tertius gradus est delectatio. S. Augustinus accommodans quatuor fluuiis paradisi quatuor cardinales virtutes; *Flumen quod alluit Æthiopiam calidam ac feruentem regionem. dicit significare fortitudinem, calore actionis alacrem atque impigram*. Certè si de fortitudine viri Christiani loquamur, ut loquimur, alacritatem illi etiam suam inesse negandum non est. quandoquidem ea ab eodem patre sic alibi describitur, ut sit *amor omnia propter Deum facile perferens*. Quod si Aristoteles id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers fit vir fortis in mediis doloribus tormentorum, aut mortis positus, non autè de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipsamet actio-

Lib. 3. Ethicor. cap. 9.

22. quæst. 113. artic. 6.

Prima causa.

2.

3.

Tertius gradus.

Lib. 2. de Gen. contra Manichæos, cap. 10.

Lib. 2. de moribus Eccles. Cathol. cap. 15.

Lib. 3. Ethicor. cap. 9.

2. Machab. 6.

22. quæst. 124.
ars. 8.

ne fortitudinis, cuius vi cognoscit vir fortis se dolores vitamque cō-
temnere propter virtutē. quod multò maximè propriū est Christianæ
fortitudinis, qualis fuit illius viri fortissimi Eleazari, qui cum Deo a-
gens: *Duros, aiebat, corporis sustineo dolores, secundum animam verò propter
timorem tuum libenter hæc patior.* Immò auctor est S. Thomas, & testata
res est apud historicos sacros, eo ipso tempore Dei gratiam aliquan-
do adeò copiosam mentes martyrum perfundere, vt ne percipiatur
quidem ab illis sensus doloris, quia dum corpore torquetur, animo
sic abstrahuntur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & affli-
ctionem penè absorbeat diuina illa voluptas.

Astor. 5.

Coloss. 3.

Magnam sanè lætitiā adfert proficientis animo iniuriæ propter
Christum tolerantia. Siquidem *ibant gaudentes Apostoli à conspectu concilij,
quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati.* nec non la-
bores omnes ac cruciatus eiusdem nomine suscepti: *Gaudeo, ait Apo-
stolus, in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in
carne mea.*

Oritur primo.
Rom. 5.

2.

Sermon 61. in
Cantic.

3.

Oritur autem hoc spirituale gaudium in martyribus præsertim,
vel ex magna spe maximi præmij, quod expectant. Siquidem *opera-
tur probatio spem, spes autem non confundit:* vel ex cōtemplatione eorum,
quæ Christus Dominus pro nobis acerbissima tulit, vt propterea S.
Bernardus dixerit: *Martyrem tripudiare, & triumphare toto licet lacero
torpore & rimante latera ferro, nec modò fortiter, sed & alacriter sacrum è carne
sua circumspicere ebullire cruorē, quod tunc sit in tuto anima martyris, nempe in
visceribus, & vulneribus IESV:* vel denique quòd vt dicebamus paulò
antè, Deus supernaturali voluptate animum martyris ita replet, aut
Angelum aliquem ad martyris solatium submittendo, aut etiam in-
terdum seipsum coram martyre benignissimè sistendo, vt ne dum
dolorem sentiat martyr, sed præ Christi amore, & virtutis lætitiā vix
apud se sit.

Indicium pri-
mum.

Indicia fortitudinis sunt hæc. primum ita se habere ad passiones
quæ illi sunt veluti ministræ, vt eas prorsus habeat in potestate, nec
tam ab illis incitetur, aut moueatur, quàm illas ipsa regat, & modere-
tur ad nutum. vtitur enim ira fortis in adeundis periculis, sed vt in-
strumento, & quasi mancipio, non autem domino, nec ea turbatur
eius ratio, sed inflammatur affectus. atque hic est ille *sapiens*, celebra-
tus à Salomone, tanquam *melior viro forti, & qui animo suo dominetur.* ad-
hibet etiam timorem vir fortis in sustinendo, & quasi præstolando,
non sibi ab alio iniectum, sed quem sibi ipse prudenter incutit, vt eo
ad cunctationem qua seipsum ad patientiam instruit, vtiliter vtatur.

Lib. 1. cap. 16.
de ira,

Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vt potè Stoicus, omnes
animi

animi affectiones etiam moderatas morbos esse, scripsit rationem hominis per se ipsam ad res gerendas satū esse, & stultum esse, hanc ab iracundia petere praesidium. ut quid enim naturae passiones inferuisset optimus artifex naturae Deus, si nunquam non abuti illis oporteret? aut quae demum vis rationis humanae foret, si earum motibus praesse posset nunquam? aut non eas infecto quasi freno ad arbitrium suum moderari, vtilitatemque convertere? sapientius David; *Iraescimini & nolite peccare*. Et: *Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, & in matutino tamen interficiebam omnes peccatores terra.* Et S. Iacobus, cum praecipit, ut vir Christianus sit *tardus ad iram*. hoc est, non praiceps & ardens, ac sine ratione, sed tarditate considerationis iram sensim rationi subiiciens, sicque eam ad actiones virtutis adhibens.

Secundum indicium Christianae fortitudinis est martyrii pro Christo obeundi desiderium, si sese offerret occasio, aut verò eius ipsius occasionis incensa cupiditas, qualis fuit in beatis illis viris Francisco & Antonio eius alumno, & multò antè in S. Andrea Apostolo, qui cum venisset in conspectum crucis, quae sibi ad ultimum supplicium parata erat: *O crux, inquit, diu desiderata, & iam concupiscenti animo preparata.* Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorandum datus erat intuens; *Scio, inquit, quid mihi proficit, iam incipio Christi discipulus esse.* Et in S. Laurentio, qui magistrum ad mortem rapi videns; *Quò, ait, sacerdos sine ministro properas?* est enim martyrium princeps actionum omnium, quae à fortitudine promanant. quare ardens eius desiderium non potest in hominis animo procreari, nisi virtute incensa fortitudinis ac feruidae charitatis. sanè *hoc ipsum votum martyrium est.* S. Chrysostomo.

Tertium indicium est propensa voluntas ad imminetia pericula praemeditanda, & ea praecipue, ad quae propulsanda magna animi fortitudine opus est. nam ut periculosum est cogitatione versare alia quae pia vitia, quae cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia coniuncta sunt, propterea quòd illa ipsa cogitatio vix culpa caret, certè periculo proxima est: sic laudandi sunt illi, qui assidua vehementiq; praemeditatione futurorum malorum, sese comparant ad ea ferenda, cum adueniunt. siquidem fortitudo virtus est, quae spontè si tempus ferat, hanc ipsam curam suscipit. nempe ut scribit S. Gregorius, *iacula quae praudentur, minus feriunt.*

Quartum fortitudinis indicium est viriliter ferre, quae repentè, & ex improviso accidunt mala. nam ut ait Aristoteles; *In repentinis periculis maxime apparet fortitudinis habitus.* perspicuum enim est maxime roboratam in animo fortitudinem esse, cum subitis calamitatibus minimè

Psal. 4.

Psal. 100.

Iacobi 1.

Secundum indicium.

Homil. in Psal. 96.

Tertium indicium.

Homil. 35. in Euangel.

Quartum indicium.

Lib. 3. Ethic. cap. 8.

Cicero Tuscul.
quæst. lib. 3.

minimè mouetur. præsertim cùm vt ait ille: *Omnia subita videantur maiora, quia quanta sunt, quæ accidunt, considerandi spatium non datur.*

De Magnanimitate Christiana.

CAPVT XXX.

Lib. 4. Eschie.
cap. 3.

MAGNANIMITAS est Aristoteli virtus, quæ versatur circa res magnas, quas comitatur honor magnus. quare de sententiâ Aristotelis magnanimus vir vtrûq; spectat, & virtutis actionem insignè, & honorem, qui huiusmodi actioni debetur. S. Bonauentura sic scribit quodam loco: *Notandum, quod Philosophus dicit, quod magnanimus est in appetitu honoris. sed quicquid dicat ipse, hoc non docet veritas, nisi cùm honor est æternorum.* rem hanc acutissimè vt omnia definiuit S. Thomas, qui sic habet: *Qui contemnunt honores, vt pro eis adipiscendis nihil inconueniens faciant, nec eos nimis appetientur, laudabiles sunt. si quis autem hoc modo contemneret honores, quod non curaret facere ea, quæ sunt digna honore, hoc vituperabile esset. & hoc modo magnanimitas est circa honores, vt videlicet studeat facere ea, quæ sunt honore digna, non tamen sic, vt pro magno æstimet humanum honorem.* Ex quibus verbis illud efficitur aperte, magnanimum occupari in iis rebus, quæ honore dignæ sunt, honorem autem per seipsum non quærere, immò nec humanum honorem magnificere. quæ in re propriè magno animo est, hoc est, longè superiore humani honoris aura.

Lib. super Gen.
de luminar.
Eccles. Serm. 5.
2.2. quæst. 129.
art. 1. ad 3.

Artic. 2. ad 3.

Alia etiam ratione à calumniâ liberare sententiam Aristotelis nititur S. Thomas: *Magnanimus, inquit, intendit magnos honores, sicut quibus est dignus, vel etiam minores his, quibus est dignus. quia scilicet virtus non potest sufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo, & ideo non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos supra se, sed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et similiter debonationibus non frangitur, sed eas contemnit, vt potè quas reputat sibi indignè adferri.* quo loco videtur eandem doctrinam tradere, quam S. Bonauentura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiamsi vulgaris, & vilis sit, qualis est humanus, quem magnanimus ad Christi normâ institutus non vult haberi sibi, nisi referatur ad eum, quem virtuti decernit Deus. hunc ille appellabat *honorem æternorum*, hoc est, ad futuram æternitatem suo iam modo pertinentem. Quare aliqui Theologi rectè dicunt, magnanimitatem per se non spectare nisi magna virtutum omnium officia, actionesue, quamuis harum comes sit etiam magnus honor.

Et sanè

Et sanè sancti Patres hanc magnanimitatem agnoscunt non aliam.

S. Gregorius: *Magnus est, qui aeterna concupiscit.* S. Hieronymus: *Is verè & non ex parte perfectus est, qui & in eremo squalorem solitudinis, & in cœno-*
bio infirmitates fratrum equali magnanimitate sustentat. S. Chrysofomus
 magnanimitatem liberalitatem vocat. postea hoc idem nomen alia-
 rum virtutum officiis tribuens ait; *qui ab innumeris capitur affectionibus,*
quomodo magnæ esset anima? qui insumit vbi opus est, pecuniam, hic magnani-
mus est. magna enim reuera anima est, si affectioni non seruit, quæque nihil putet
esse pecunias. dispensans igitur, vt oportet, magni animi frater est. ne magnani-
imum vocemus eum, qui simpliciter erogat, sed qui erogat, vt oportet. quanta diues
ille insumpsit, qui induebatur bissum & purpuram, sed non erat magnanimus, a-
nima enim eius crudelitate vexabatur, & à variis voluptatibus. magnanimus e-
rat Abraham in pauperibus suscipiendis multa insumens, & vbi oportebat, non so-
lùm non opibus, sed ne animæ quidem suæ parcebat, & alia similia, quæ in ean-
 dem sententiam ibidem addit. S. Basilii: *Nos, inquit, neque diuitias,*
neq; honores, neq; regnum ipsum, neq; quicquid mundanorum magnum quispiam
dixerit, magni aestimamus, sed vires omnes animi ad futuræ vitæ præparationem
 intendimus.

Sit igitur primus gradus Christianæ magnanimitatis honore hu-
 mano contempto velle, & audere magna ad Dei gloriam, & propter
 æternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione. & quidem
 de posthabendo honore terreno sic habet S. Augustinus: *Quod si per-*
ueritas seculi admitteret, vt honoratiores essent quig; meliores, nec sic pro magno
haberi debuit honor humanus, quia nullius est ponderis sumus. Sed vt amur etiam
in his rebus beneficio Domini Dei nostri, consideremus quanta contempserint, quæ
pertulerint, quas cupiditates subegerint pro humana gloria, qui eam tanquã mer-
cedem talium virtutum accipere meruerunt, & valeat nobis etiam hoc ad oppri-
mandam superbiam. vt cum illa ciuitas, in qua nobis regnare permissum est, tan-
tum ab hac distet, quantum distat cœlum à terra, à temporali letitia vita aeterna,
ab inanibus laudibus solida gloria, à societate mortalium societas Angelorum, à
lumine solis & lunæ lumen eius, qui fecit solem, & lunam; nihil sibi magnum fe-
cisse videantur tanta patriæ ciues, si pro illa adipiscenda fecerint boni operis ali-
quid, vel mala aliqua sustinuerint, cum illi pro hac terrena iam adeptæ tanta sece-
 rint, tanta perpepsi sint.

Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audendum
 aggrediendumque magna ad finem ante dictum, est maximum præ-
 paratum magnis actionibus. hoc autem non solum est æterna
 felicitas, qua nihil secundum Deum maius excogitari potest, immo
 præ magnitudine, nec cogitari potest, quia *nec in cor hominis ascendit, sed*
 etiam ipsa ratio consequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expedite

*Lib. 5. moral.
cap. 34.
Lib. 1. in la-
ment. Hierem.
cap. 3.
Homil. 48. in
Acta Apost.*

Genes. 18.

*Orationes ad
Iunenes.*

*Primus gra-
dus.*

*Lib. 5. de ciuis.
Dei, cap. 27.*

*Primum inci-
tamentum.*

dité absque graui dæmonum pugna in ipso mortis articulo. viris enim magnis appropinquante morte vix negotium facefsit diabolus, quod eos longè superiores viribus esse animaduertit. sed nec eos diu ignis purgatorius detinet, quia magnis & assiduis magnarum virtutum officiis, magnisque pro Christo passionibus, quasi per ignem illis omnes peccatorum suorum fordes ac vitia excocta iam sunt. quod tradit S. Gregorius: *Magna promisit qui magna precipiendo docuit: vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe est soli Domino seruire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reprobamiscere: sed ô quàm maximum in huius vitæ transitu potestatem cruentorum spirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectio- num nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momentaneam sæculi lucem perdere, sed repente ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. audiant ergo, audiant, qui de manu Philistinum liberari desiderant, preparate corda vestra Domino, seruite illi soli.*

Lib. 3. in 1. Reg.
cap. 7.

Secundum in-
citamentum.

Hierem. 10.

Psal. 47.

Psal. 76.

Psal. 146.

Psal. 102.

Luca 12.

Psal. 85.

Psal. 30.

Tertium inci-
tamentum.

Psal. 50.

Sapient. 11.

Secundum autem quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeundas, est ipsemet Deus cui famulamur. siquidem *magnus es tu*, vt ait Propheta Hieremias, & Dauid: *Magnus Dominus & laudabilis nimis. Quis Deus magnus, sicut Deus noster?* Magnos igitur virtute, & sanctitate eos oportet esse, qui ad eò magno Domino seruiunt. Nec solùm magnus Dominus; sed magna virtus eius. Nec est, qui iure dicere non possit; *Fecit mihi magna qui potens est.* Et vt omittamus alia, magna in remissione peccatorum, qua redimit de interitu vitam nostram. magna in promissione præmij. nam *complacuit patri vestro dare vobis regnum.* magna in assiduis magnisque gratiæ suæ subsidiis, quæ nobis submittit in rebus aduersis; *Magna enim est*, ait Dauid, *misericordia tua super me*, magna in solatiis, quibus nos mulcet in rebus prosperis, scribit enim idem; *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timētibz te, perfecisti eis, qui sperant in te?*

Tertium est admirabilis benignitas Dei erga nos, non solùm parcendo, miserando, & subueniendo demonstrata, sed etiam dum tolerat nos, cum in illum peccando arrogantes sumus, dum ita se gerit dissimulando, & patienter ferendo quæ in illum quotidie scelera committimus, ac si nihil ad ipsum illa pertineret iniuria, quæ tamen aduersus ipsum inprimis infertur. quippe *illi soli peccamus, & malum coram illo facimus.* dum denique expectans ad pœnitentiam ita nos humanè & liberaliter tractat, ac si filij illi charissimi permansissemus semper. adde etiam si vis honorificè sic agit nobiscum Deus, vt scripserit Salomon: *Tu autem dominator virtutum cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos.*

Quartum est, quia homo creatus est propter Deum, tanquam pro-
 pter finem, & hoc quid præclarius? quid excellentius? factusq; pro-
 pterea est *ad imaginem & similitudinem Dei*, hoc est, ut ait S. Augustinus,
Dei capax, non ascendit autem tam altè animus hominis, nisi Dei gra-
 tia, & virtutum magnarum auxilio subleuatus. his igitur informe-
 tur, has sibi comparet necesse est; quod consequitur nunquam, nisi
 in vsu virtutum spectet vnuscuiusq; summum. Et sanè si in aliis re-
 bus non contenti secundis optamus, & quærimus prima, cur non id
 faciamus etiam in iis, quæ sola veraque bona sunt, quales sunt animi
 virtutes?

Quintum est consideratio diuinæ liberalitatis in homines, maxi-
 mè autem Christi Domini. nam & pater *pro nobis omnibus tradidit illum*,
 & ipse *ex inaniuit semetipsum pro nobis factus obediens vsq; ad mortem crucis*. Ec-
 clesiam locupletauit thesauris inexhaustis meritorum suorum: & abi-
 turus in cælum seipsum reliquit in hominis cibum & potum in sa-
 cro sancto diuinoque illo inuento, Eucharistiæ inquã mysterio. hanc
 liberalitatem imitari quomodo possumus, nisi nosmetipsos totos il-
 liconsecrando, & conferendo quantum in nobis est roboris animi
 neruorumque ad eum quàm proximè possumus imitandum? certe
 inuitat ille nos, cum ait; *Estote perfecti, & discite à me*.

Huc pertinet comemoratio dignitatis, quæ ex incarnatione Do-
 mini in homines deriuauit: *Agnosce*, ait S. Leo, *ô Christiane dignitatem*
tuam, & diuinæ consors factus naturæ, noli in veterem militatem degeneri con-
uersatione redire.

Sit secundus gradus huiusce magnanimitatis Christianæ quoddã
 quasi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis in dies maiora ad
 Dei gloriam, & hominum salutem, cuius rei illustrissimum exem-
 plum est Apostoli Pauli historia, vitaque vniuersa. notior est, quàm vt
 à me debeat explicari. legantur quæ ipse scribit ad Corinthios præ-
 fertim. his cum dixisset: *In carceribus abundantius, in plagis supra modum*,
in mortibus frequenter, ac si nihil vel fecisset, vel dixisset, addit: *Ego autem*
impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris. Verè ait S. Chryso-
 stomus: *Magnæ animæ est suam despiciere quietem, & curare alienam, qui non sibi*
ipsis sufficiunt solis; sed etiam aliorum meritò maiores sunt.

Verùm hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum
 cum quo conscientia puritate, & gratia eius nixus aliquando ita fa-
 miliariter agit, au detque, vt plus satis videri possit his, qui in hac vir-
 tute adhuc sunt inexercitati. tractat hunc locum S. Bernardus: *Iam*
verò magni patris familias, seu regie maiestatis schema apparere existimo his, qui
accedentes ad cor altum, de maiori spiritus libertate, & puritate conscientie ma-

gnanimiores facti consueuerunt audere maiora, inquieti prorsus & curiosi secretiora penetrare, & apprehendere sublimiora, & tentare perfectiora non modò sensuum, sed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui inducantur in omnem plenitudinem: nec est omnino in omnibus apothecis sapientia, à quo Deus scientiarum Dominus arcendos censeat cupidos veritatis, vanitatis nò conscios. Talis erat Moyses, qui audebat dicere Deo: si inueni gratiã in oculis tuis, ostende mihi teipsum. Talis Philippus, qui sibi & suis condiscipulis patrem postulabat ostendi. Talis & Thomas, qui nisi sua manu tangeret vulnus, & fossum latus, credere recusabat. pusilla fides, sed de magnitudine animi, miro modo descendens. Talis quoque Dauid, qui & ipse dicebat Deo: Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Tales itaq; magna audent, quoniam magni sunt, & quæ audent, obtinent iuxta verbum promissionis ad ipsos, quod est istiusmodi: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit. Magna siquidem fides magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiducia pedem porrexeris, eatenus possidebis. Et paulò post: Istiusmodi magnis spiritibus magnus occurrit sponsus, & magnificabit facere cum eis.

Sed non solùm erga Deum magnanimitas exercenda, nec solùm erga homines eos liberaliter tractando, sed etiam inuictum se præbendo aduersus eas iniurias calamitatesque, quæ nobis ab hominibus impendent. ad quam rem plurimum iuuat proficientem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accidat, & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipso tempore, quo iam adfunt. explicat id Seneca eleganter: Omnia, ait, leuiores accidunt expectantibus. quò quisq; honestior genere, fama, patrimonio est, hoc se fortius gerat: memor in prima acie altos ordines stare, contumelias, & verba probrosa, & ignominias, & cetera dehonestamenta velut clamorem hostium ferat, & longinqua tela, & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia. iniurias verò vt vulnera alia armis, alia pectori infixæ, non deiectus, ne motus quidem gradu sustineat. Etiam si premeris, & infesta vi vrgeris, cedere turpe est. assignatum, à natura locum tuere. Quærit, quis hic sit locus? Viri.

Tertius gradus est gaudium magnanimi, etiam in iis magnanimitatis officiis, quæ alioquin per se mœrorem parere solent. quale fuit in Apostolo Paulo, cùm scriberet: Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos ó Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Multa (infra) fiducia apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

Indicia magnanimitatis Christianæ multa sunt. Primum fuga omnium arrogatiæ, præsumptionis, ambitionis, inanis gloriæ. hæc enim vitia sunt, quæ nullo modo possunt cum virtute congruere.

Secun-

Exodi 37.

Ioan. 14.

Ioan. 20.

Psal. 26.

Deut. 11.

Psal. 125.

Lib. non cadere iniuriam in sapientem, cap. 19.

Tertius gradus.

2. Corinth. 6.

Cap. 7.

Indicium primum.

Secundum est fuga honoris humani cuiuscunq; quantum in no- Indicium se-
bis est, quod antiquissimum fuit viris sanctis, & perfectis in Euange- cundum.
lica perfectione. exempla suppetunt innumera S. Syluestri, S. Grego-
rij, & aliorum omnis generis, & status bonorum virorum. Immo do-
cet S. Augustinus disertè: *Locus superior et si ita teneatur & administretur, vt* Lib. 29. de civ.
debet, tamen indecenter appetitur. quid hic dicet magnanimus Aristoteli- Dei, cap. 19.
cus?

Tertium est sola necessitate cogente adduci ad admittendos ho- Indicium ter-
nores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus est. sic habet idem tium.
S. Augustinus: *Quamobrem otium sanctum quarit charitas veritatis, nego-*
tium iustum suscipit necessitas charitatis. quam sarcinam si nullus imponit, perci-
pienda atque intulenda vacandum est veritati. si autem imponitur, suscipienda est
propter necessitatem charitatis.

Quartum signum est sub honoris, quasi sub oneris pondere geme- Indicium
re, si ad eum aliquando homo vel inuitus ascendat. S. Gregorius: *Qua-* quartum.
re data est misero lux? lux enim miseris datur, quādo hi qui sublimia contemplan- Lib. 5. moral.
tes esse se in hac peregrinatione miseros, agnoscunt, claritatem transitoria prospere- cap. 1.
ritatis accipiunt: & cū valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare
insuper honoris onera compelluntur. Et paulò pōst: Qui expectant mortem, & Cap. 2.
non venit, desiderant se quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita gloriæ
temporalis extinguere, sed occultis sepe Dei iudiciis vel præesse in regimine, vel oc-
cupari iniunctis honoribus compelluntur, atq; inter hæc mortificationem plenissi-
mam indefinenter expectant. Sed expectata mors non venit, quia eorum vsus tem-
porali gloriæ etiam nolens viuit. Quam tamen pro diuino amore tolerant, & in-
tus quidem seruant desiderium pietatis, foris tamen explent ministerium ordinis,
quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per
superbiam contradicant. Idem sensus est S. Augustini & aliorum. Deniq; Homil. quod
S. Chrysostomus: Honor verus virtus animi est. hic neq; à Cesaribus præstatur, nemo leditur
nec adulatione conquiratur, neq; pecunia præparatur: nihil fucati in se habet, nihil nisi à se ipso,
simulati, nihil occulti: huius honoris successor nullus est, accusator nullus, Tom. 5.
nullus ingratus; hic honor temporibus non mutatur, nec tyran-
nos patitur, nec picturam tabulæ metuit ali-
quando delendam.

De Patientia.

CAPVT XXXI.

Libro de patientia, cap. 2.

Lib. 2. de Inuent.

2. 2. quaest. 136. art. 5. ad 2.

SANCtus Augustinus scribit: Patientia hominis est, qua mala aequo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus, per qua ad meliora perueniamus. Tullius autem: Patientia est honestatis, & utilitatis causa voluntaria ac diuturna perpesio rerum arduarum ac difficilium. S. Thomas sic exponit: Quod dicit (arduarum) pertinet ad constantiam in bono. quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali. quam proprie respicit patientia. quod verò additur (diuturna siue diutina) pertinet ad longanimitatem, secundum quod conuenit cum patientia.

Materia patientiæ, vt docent Theologi, sunt mœrores, & tristitiæ, sicuti fortitudinis timores, quibus ita repugnat patientia, vt efficiat, ne illis homo succumbat. tristitiæ autem materia virtutis huius censentur, quatenus à rebus aduersis quæ nobis accidunt, excitantur, quare etiam aduersus externa mala hominem patientia firmat.

Primus gradus

Primum incitamentum.

1. Corinth. 7. Eccles. 30.

Primus patientiæ gradus est propositum acquirendi patientiam. Primum autem quod ad patientiam appetendam inducit, est peccati periculum, quod tristitiæ plerumque inest: siquidem tristitia seculi mortem operatur, ait Apostolus. & Salomon, tristitiam longè expelle à te, multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. multa dicta sunt de mœroris malitia libro secundo.

Secundum incitamentum. Oratione de patientia. Libro de patientia.

Rom. 2.

Secundum est, patientia virtus diuina est, nam vt copiosè declarant S. Cyprianus & S. Augustinus: Est, inquit ille, nobis cum Deo virtus ista communis. Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput sumit. Deligenda res homini, que Deo chara est. bonum quod amat, maiestas diuina commendat. probat autem id, quod Deus sustinet hominum scelera in contumeliam sui commissa, pluens super iustos & iniustos, & solem suum oriri faciens super bonos & malos, quod cum habeat in potestate vindictam, mauult diu tenere patientiam, vt vel serò ad Dominum homines conuertantur. quod commemorans Apostolus ait; An diuicias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnitis ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

Tertium incitamentum.

Tertium est Christi Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritissimò. Mortalem se fieri patitur. Dominus baptizatur à seruo, diebus quadraginta ieiunat, esurit, cum diabolo tentante congregitur, discipulis non vt seruus presuit, Iudam potuit longa patientia sustinere. Numerat deinde tolerantiã Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, sputamina, flagella, spinas, palmas, nuditatem, fel, inter facinorosos deputatio-

putationem, falsa testimonia, impium iudicium, silentium iudicati, qui nec loqueretur, nec moueretur, nec maiestatem suam sub ipsa saltem passione profiteretur, vt consumaretur in Christo plena, & perfecta patientia. & post ista interfectores etiam suos suscipit: *Quid potest*, ait, *patientius, quid benignius dici? viuificatur Christi sanguine etiam qui fudit sanguinem Christi. talis est Christi ac tanta patientia, quæ nisi talis ac tanta existeret, Paulum quoque Apostolum Ecclesia non haberet.*

Quartum est, quia patientia via est ad perfectionem, & magna præmia. S. Chrysoström adfert exemplum Abrahamæ: *Considera*, inquit, *quomodo paulatim multam præseferens patientiam (vt potè viginti quatuor annis probatus) in fastigium virtutis progressus, ita illustris & spectabilis factus est, vt ex eo nati astru cæli adæquentur fortasse si quis bene velit intueri, non solum centuplum accepit hic iustus, sed decies milles millecupla. quando enim audis, quod omnes iusti ab illo tempore vsq; nunc, & vsq; ad consumationem mundi opus orationis faciunt, vt in sinu patriarchæ occurrant, quem alium hoc maiorem honorem commendare quis poterit? Alibi idem ostendit exemplo Ioseph ex carcere ad regnum euecti, patientiam hominem ab imo ad summum locum deducere.*

Quintum est, quia patientia opus perfectum habet, vt ait S. Iacobus. *facitque hominem sui ipsius dominum, ac regem: Ipsa est*, scribit S. Cyprianus, *quæ iram temperat, quæ linguam refrenat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simul atis extinguit, facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citè ignoscere, si ipse delinquas, diu & multum rogare, tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passionibus & martyria consumat.*

Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorum. Dei & Domini nostri in scripturis præcepta patientiæ: *Patientes estote ad omnes; Patientia vobis necessaria est. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.*

Secundus patientiæ gradus est fortitudo maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chrysoström: *Est patientia scutum inexpugnabile, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodum in abyssum maris scintilla delata huic quidem nihil obest, ipsa extinguitur, sic in animum tolerantem quicquid incidere maximarum etiam rerum potest, facile quidem absumitur ipsum, ille conturbabitur prorsus nihil. quando rebus omnibus solidior patientia est. exercitus, thesauros, equos, muros, arma & quodcumque tandem memores licet, æquè firmum patientia nihil adduces. iniice mulctam, nihil hanc petram mouebis. contumelia pete, nondum turrim concussisti, plagas incute, nihil dum adamantem illum perterruisti. longanimus idcirco etiam patiens vocatur, quia longum & ingentem animum habet.*

Quartum incitamentum. Homil. 40. in cap. 17. Gen.

Homil. 64. in Gen.

Quintum incitamentum.

Sextum incitamentum.

1. Thessal. 5.

Hebr. 12.

Matth. 5.

Secundus gradus.

Homil. 35. in

1. ad Corinth.

2.2. quest. 136.
art. 5. ad 2.

Hæc porro patientiæ firmitas & immutabilitas in eo posita est, vt S. Thomas tradit, vt propter tristitias quæ extrinsecus ab aliis inferuntur, quantæcumq; sint, homo non recedat à bono virtutis. quare hominem munit patientia aduersus paupertatis incommoda, aduersus morbos, & valetudinis damna, aduersus vulnera, tormenta, doloresque corporis, aduersus contumelias, conuitia, probra, & cuiuscunque generis iniurias, aduersus infamiam, aduersus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, consanguineis, affinibus, amicis accidere possunt. idque illa vna ratione potissimum, instituendo hominem, efficiendoq; vt animosè repugnet tristitiæ cuiuscunque, ex quacunque causa exorta sit in animo, eum ita roborando, vt illam expellat omnino, quod est Salomonis præceptum: *Tristitiam longè expelle à te*, vel certè ita temperet primò, vt post paulatim eadem adiutrice, & procedente patientia, eam tollat, ac perimat. Denique ait S. Gregorius; *Patientia martyrium est in occulta cogitatione.*

Eccles. 30.

Homil. 35. in
Euangel.

Tertius gradus

Tertius gradus est delectatio, similis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus. est enim patientia æmula fortitudinis. quanquã maior adhuc patientiæ voluptas inesse potest, quod sedem habeat, nõ vt illa in irascibili appetitu, sed in concupiscibili, qui parens est delectationis. adferunt hanc lætitiã multa. Primum est, pati præsertim pro Christo, aut virtutis cuiuscunque causa, donum Dei est. *Vobis donatum est pro Christo nõ solum vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini*, ait Apostolus.

Oritur primo.

Philip. 1.

2.

2. Timoth. 2.

Matth. 5.

Secundum est spes futuræ retributionis, nam *si sustinemus, & congruabimus*. quã ob causam Christus Dominus inter beatitudines collocat patientiam. est autem beatitudinis huius & alacriter pati, & optare etiam pro Christo, & veritate grauiora pati.

3.

Psal. 90.

Psal. 24.

Psal. 119.

Tertium est, cui iucundum non sit habere Dominum si non laboris & doloris, certaminis certè socium? si quidem scriptum est; *Cum ipso sum in tribulatione*. Dominum, inquam, propter ipsas afflictiones homini peccata condonantem, neque enim sine causa precatur Dauid: *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea*. Dominum vota precesque hominis afflicti gratiosè suscipientem. *Ad Dominum, inquit, cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.*

4.

Epist. 86.

Quartum est ipsamet consideratio utilitatis, quæ magna & multiplex ex calamitatibus deriuatur in homines. *Demetrius*, inquit Seneca, *vitam securam, & sine vllis fortune incursionibus mare mortuum vocat. nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione atq; incurso sortem animi tui rentes. sed in otio inconcusso iacere, non est tranquillitas, sed malitia. At-talasiem stoicus; malo, inquit, fortuna me in castris suis, quam in deliciis habeat.*

Torquetor,

Torqueor, sed fortiter, bene est. occidor, sed fortiter, bene est. Idem alio loco: Mi- *Libro de Pro-*
 serum te iudico, quod non fuisti miser. transisti sine aduersario vitam. Certè Da- *nidentia.*
 uid huc spectat, cùm pfallit: Bonum mihi quia humiliasti me. Et Apосто- *Psal. 118.*
 lus: Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur, *Rom. 5.*
 patientia autem probationem.

Indicia patientiæ multa sunt. Primum à S. Gregorio ponitur. Ille *Primum iud-*
 verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. nam qui a- *dicium.*
 lienam imperfectionem ferre non valens patientiam deserit, ipse sibi testis est, quod *Lib. 5. moral.*
 perfectè nec dum proficit. *cap. 15.*

Secundum indicium est apud eundem S. Gregorium: Per patien- *Secundum iud-*
 tiam perfectè aduersarius vincitur, quando mens nostra & inter tentamenta eius *dicium.*
 ad delectationem, atq; consensum non trahitur, & inter contumelias proximi cu- *Homil. 35. in*
 stoditur ab odio, & inter flagella Dei compestitur à murmuratione. *Euangel.*

Tertium habetur apud eundem: Patientia vera est, quæ & ipsum amat, *Tertium indi-*
 quem portat. nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum *cium.*
 furoris. *Super Ezech.*
Homil. 7.

Quartum adfertur ab aliis. patientia perfecta est, cùm quis susti- *Quartum iud-*
 net patienter iniurias, etiam cùm innocens est: Si benefacientes, ait S. Pe- *dicium.*
 trus, patienter suffertis, hæc est gratia apud Deum. *I. Petr. 2.*

Quintum signum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam se *Quintum iud-*
 excusat, rem totam Deo committens, qui suo tempore reuelabit ab- *dicium.*
 scondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. exemplo Domini, qui *I. Corinth. 4.*
 etiam prouocatus, vt se excusaret, tacere maluit.

De Perseuerantia.

CAPVT XXXII.

DVPLEX est perseuerantia. Vna est, vt ait S. Thomas; Ipse a- *2: 2. quaest. 137.*
 ctus perseuerantiæ durans vsque ad mortem, & secundum hoc homo *art. 4.*
 non solum indiget gratia habituali, sed etiam gratuito Dei auxilio
 conseruantis hominem in bono vsque ad finem vitæ. quia cùm libe-
 rum arbitrium de se sit vertibile, & hoc non tollatur ei per habituales gratias
 presentis vitæ, non subest potestati liberi arbitrii etiam per gratiam reparati, vt se
 immobiliter in bono statuatur, licet sit in potestate eius, quod hoc eligat. plerumq; e-
 nim cadit in nostra potestate electio, sed non executio. & de hac perseuerantia
 nobis hîc agendum non est, non enim propriè virtus est.

Altera perseuerantia est habitus virtutis cuiusdam, quæ describi- *Lib. 2. de Innec.*
 tur à Tullio & à S. Augustino: In ratione bene considerata stabilis & perpe- *lib. 83. 99. q. 30*

Rr tua

tuapermanfio. hæc est pars fortitudinis in appetitu irascibili sedem habens, propterea quod fortitudinem imitatur in superanda difficultate diuturnitatis, quæ reperiri potest in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia potest esse actio virtutis longinquitate producta.

Primus gradus

Primum incitamentum.

Isaia 35.

Secundum incitamentum.

Isaia 41.

Psalms 22.

Hebr. 12.

Tertium incitamentum.

Matth. 11.

Galat. 3.

Eccles. 27.

Quartum incitamentum.

Epist. 129.

Secundus gradus.

Primus aduersarius.

1. Pet. 5.

Eccles. 10.

2.

Primus perseverantiæ gradus est voluntas perseverandi in actione virtutis inchoata, donec absoluatür tota. Primum ad id mouens est Scriptura diuina. *Confortate*, inquit *Isaias*, *manus dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis, confortamini & nolite timere.*

Secundum est Dei auxilium, quod nobis præsto est in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur, sic enim ait idem: *Ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicensq; tibi, Ne timeas. Ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob; qui mortui es; ex Israel, Ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus sanctus Israel.* hoc idem spectat sæpe *Dauid*, cum Deum vocat *auxiliatorem, fortitudinem, refugium & susceptorem suum.* cum ait *disertè; Quoniam tu mecum es.* & *Apostolus* cum Christi exemplum, & præsens auxilium præfatus esset, adiungit: *Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: vt non claudicans, qui erret, magis autem sanetur.*

Tertium, quia inconstantia in bene cœptis est magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenentur, appellat *arundines vento agitatae.* *Apostolus* stultos: *Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?* Idem *Sapiens*: *Stultus sicut luna mutatur.*

Quartum est laudatio perseverantiæ habita à *S. Bernardo*, quæ quanquam pertineat ad perseverantiam totius vitæ, attingit tamen etiam hanc virtutem quam tractamus: *Et nunc quid restat charissimi, nisi vt admoncamini de perseverantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? prorsus absq; perseverantia, neq; qui pugnat victoriam, neque palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consumatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad premium. soror est patientiæ, constantiæ filia, amica paci, amicitiarum nodus, vnanimiatis vinculum, propugnaculum sanitatis. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.*

Secundus gradus est firmitas voluntatis in persistendo in actione virtutis, resistendoq; iis quæ aduersantur. sunt autem hæc. Primum *Diabolus*, qui circuit quærens quem deuoret. Cui, ait *S. Petrus*, *resistite fortes in fide.* Et *Salomon*: *si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* cum enim *Diabolus* impedire non potuit, ne inchoaremus bonum, adnititur pro viribus, ne in eo perseveremus.

Secundum est ipsamet temporis diuturnitas, quæ inanem timorem iniicit menti, de virium corporis & animi firmitate, deque ipsa perfe-

perseuerantia propter virtutis asperitatem quandam, quam ipse sibi aliquando obiicit, qui in ea exercetur. quæ tentatio est Incipientium vt à nobis primo libro est explicatum, ita tamen, vt etiam proficientes percellat interdum. hæc fugatur curatione cogitationis, & falsæ opinionis, quam tunc proficiens concipit aliter, quàm res sit. *Homines enim*, dicebat Epictetus, *perturbantur non rebus, sed iis, quas de rebus habent opinionibus.* excogitentur igitur rationes, quibus deponatur, aut minuatur mali futuri opinio, ea enim sublata, ruit timor. sunt autem hæ rationes.

In Enchirid. cap. 10.

In Deo possumus omnia, vt ait Apostolus, etiam transgredi muros difficultatum alioquin insuperabilium, quod adfirmat Dauid, cum ait: *In Deo meo transgrediar murum.*

Prima ratio. Philip. 4.

Psal. 17.

Secunda ratio.

Veniant in mentem exempla tam multa, multorumq; hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perseuerantia. dicamusq; nobis ipsis, quod sibi S. Augustinus olim; *Tu non poteris, quod isti, & ista? sufficiat diei malitia sua.* vt quid enim est opus formidare ante tempus? Tibi præcipio (ait Seneca) *ne sis miser ante tempus, cum illa, quæ velut imminentia expauiisti, fortasse nunquam ventura sint; certè nõdum venerunt. quædam enim nos magis torquent, quàm debeant: quædam antè torquent, quàm debeant. Infirmi, & imbecillis animi est timere id, quod nondum accidit, vel longinquũ est.* Seneca alibi sic: *Quemadmodum in corporibus futuri languoris signa præcurrunt, sic infirmus animus multum antè quàm opprimatur malis, quatitur.*

Lib. 8. confess. cap. 11.

Matth. 6.

Epist. 13.

Epist. 75.

Denique donum Dei est constantia in bonis actionibus vsque ad finem earum. ad hanc me inuitat, qui eam mihi largiturus est. *In disciplina*, inquit, *perseuerate. rãquam filius vobis se offert Deus.* miles Christi sum, in acie sto pro Christo, pergam igitur, vt ei placeam, cui me probaui.

Tertia ratio. Hebr. 12.

2. Timoth. 1.

Tertius aduersus quem nobis viriliter certandum est propter actionis bonæ perfectionem, est mundus. qui nos plerunque territat suis laruis, exemplis auertit. recipiamus tunc nos intra nos ipsos, & exuamus mundum sua pompa qua homines allicit, suo satellitio, quod cum videmus, expauescimus. iubeamus, vt personam deponat, intuebimur puerilia esse, quæ obiicit, ludicra, incerta, falsa quæ pollicetur, cum eum sequimur aberrare nos post alios, quærere aliena; cum virtuti operam damus, cum duramus, nec cedimus difficultati, tunc nos ipsos excolere, curare quæ nostra sunt; mercaturam magnam copiosamque facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni cœlorum. denique quisq; ita sibi à Deo commissus est, vt ipse dese Deo rationem redditurus sit: quicquid fecerint, dixerintue alij.

Tertius aduersarius.

Tertius gradus est perseuerantia cum gaudio. laborem quidem sequitur merces, defatigationem quies. laborantibus igitur, & defatigatis

Tertius gradus

Rom. 5. tigatis vnicum solatium spes est. & hoc ait Apostolus: *Probatio verò operatur spem.* certè de virtutis consuetudine dicere meritò possumus, quod Salomon de sapientia: *Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tedium conuictus illius, sed letitiam, & gaudium.* Et quod Apostolus de disciplina: *In præsentem quidem videtur non esse gaudij, sed mœreris, postea autem fructum pacatissimum exercitatus per eam reddet iustitiæ.*

Luce. 12. Indicium animi perfeueraturi in actione virtutis est vehemens desiderium perficiendi, simile illi quod erat in Christo Domino. Ignè, dicebat, *veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsquedum perficiatur?*

De Temperantia.

CAPVT XXXIII.

Lib. de moribus Eccles. 6. 19.

*V*NVS temperantiæ, ait S. Augustinus, est in coërcendis sedandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius. hæc autem cupiditates sunt passiones appetitus concupiscibilis, quæ versantur circa ea quæ corpus delectant secundum sensum tactus in vsu cibi, potus, & rerum venerearum. quapropter alibi idem S. Augustinus sic scribit: *Temperantia est affectio coërcens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.* hæc vna est ex virtutibus cardinalibus, propterea quòd valde optabile & laudabile sit, magnique ab omnibus fiat, moderari eas delectationes, à quibus quòd nobis sint naturales, difficilius nos abstrahimus.

Primus gradus

Primum incitamentum.

Luca 8.

Hierem. 31.

Primus temperantiæ gradus est volútas regendi appetitum, rationeque moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa sunt, quæ meritò hominem moueant. Primum est quod voluptas, quæ mala est, vtpotè quæ sequitur actionem malam (de hac enim loquimur) est impedimētum, ne se Deus per verbum suum tam internum quàm externum immittat in animum hominis, eumque vt par esset, ad se trahat, atque conuertat. *Semen, inquit Dominus, est verbum Dei, quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.* propterea apud Prophetam anima voluptatibus diffuens filia vaga nominatur. *Vsq̄e quòd delicias dissolueris filia vaga? longè enim aberrat, vagaturque à Deo animus, qui delectationes sensuum immoderatè sequitur.*

Immo

Immò gentiles ipsi, vt refert Cicero de Archita, auctores sunt; *Nihil Deum homini dedisse mente præstabilius. huic autem diuino muneri ac dono, nihil esse tam inimicum quàm voluptatem. neq; enim libidine dominante temperantia locum esse omnino, nec in voluptatis regno virtutem posse consistere. quod quò magis intelligi possit, fingere animo aliquem iubeat incitatum voluptate, corporis quanta possit percipi maxima, nemini censebat fore dubium, quin tamdiu dum ita gauderet, nihil agitare mēte, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. quocirca nihil esse tam detestabile, tamq; pestiferum, quàm voluptatē. Si quidem ea, cum maior est, atq; longior omne animi lumen extingueret. atque hoc ipsum est recipere non posse lumen diuinum; neque satus eius. hoc enim animi aures ab affectionibus inanibus liberat, ac præparatas requirit.*

Secundum est natura voluptatis, quæ inanis, fluxa, momentanea est. S. Gregorius Nyssenus ostendit Salomonem de voluptate, quam impensè ex variis rebus captauerat, pronunciaffe illud: *Vanitas vanitatum.* Certè ipse idem alibi, *voluptatem vanam* appellat. & Apostolus huc spectat, cum ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. & laudatur propterea dictum Aristotelis illud: *Voluptates abeuntes consideremus. fessas,* inquit ille, *pœnitentiæq; plenas animis nostris natura subiecit, quo minus cupidè reperantur.* adde, sed nec vnquam, vel leuiter appetantur.

Tertium est, quod ipso momento temporis quo suis illecebris hominem voluptas irretiuerit, tanto cum veneno dicam ne an vi suauitatis suæ animū capit, vt illi planè dominetur. quare blandissima Domina appellatur à quodam, & à S. Iacobo dicitur *concupiscentia hominem illicere & abstrahere,* & prohibet Apostolus; *Ne concupiscentia dominetur in nobis,* aut quod perinde est, *ne regnet peccatū in nostro mortali corpore.*

Quartum. Valde indigna res est Christiano homine vita intemperans. & quandoquidem de cœlo ea lux descendit, quæ tenebras ignorantia præterita iam pridem dispulit, sicut in die, præcipit Apostolus, vt *honestè ambulemus, non in commestationibus & impudicitis, sed induamus Dominum IESUM Christum, & carnis curam ne fecerimus in desideriis.* Delicia nobis in cœlis paratæ sunt, hîc tanquam aduenæ & peregrini iubemur à S. Petro *abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* hic igitur militamus, vt in cœlo coronemur. vt propterea moneat idem S. Paulus: *Omnis, qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.*

Quintum admirabiles sunt temperantiæ fructus, quos in eius laudibus numerant Philosophi, & S. Patres. satis erit hoc loco vnus S. Prosper. *Temperantia, inquit, temperantem facit, abstinentem, parcum, sobriū, moderat-*

moderatum, pudicum, tacitum, serium, verecundum. hæc virtus si in animo habitat, virtutes frænat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inserit sanctas, ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi teporem, desiderio futuræ remunerationis accendit, mentem tacita tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit.

Sextum incitamentum.

Sextum sit exemplum Christi Domini, & Sanctorum tam veteris quàm noui Testamenti, in quorum vitâ ad Christi imitationem conformata tanquam in præclarissimo speculo cernitur omnis temperantia, & honestas.

Secundus gradus.

Secundus gradus est pugna aduersus tyrannidem voluptatum, quæ sanè velut immanes quædam belluæ animum hominis rationeque suffocant, si in tempore non occurratur illis, hoc est initio. scribit Seneca: *Facilius est initia affectuum prohibere, quàm impetum regere.* Ideoque cupiditates appellantur, vt sunt plerunq; effrænatae, indomitæ, furiosæ, præcipites. S. Hieronymus comparat temperantiam circûcisioni. vt intelligamus ea quasi gladio debere nos iugulum voluptatis petere.

Epiſt. 86.

S. Paulus postquam Theſſalonicenses hortatus esset, vt temperantiæ operam darent, addidit: *Nos autem, qui diei sumus, sobrii sumus, induci lorica m fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.* Vt videlicet nos instrueret armis illis, quibus sustinendi sunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, spe cæterisq; virtutibus, in primis autè cardinalibus quatuor, quæ trium theologiarum comites sunt, & donis septem Spiritus sancti, quæ sunt earum soboles. sic S. Gregorius cùm dixisset: *Ventus vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit;* addit, *Donum spiritus, quod in subiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format, eandem mentem, vt contra singula quæque tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat.*

In Ezechiel.

cap. 44.

2. Theſſal. 5.

S. Paulus postquam Theſſalonicenses hortatus esset, vt temperantiæ operam darent, addidit: *Nos autem, qui diei sumus, sobrii sumus, induci lorica m fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.* Vt videlicet nos instrueret armis illis, quibus sustinendi sunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, spe cæterisq; virtutibus, in primis autè cardinalibus quatuor, quæ trium theologiarum comites sunt, & donis septem Spiritus sancti, quæ sunt earum soboles. sic S. Gregorius cùm dixisset: *Ventus vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit;* addit, *Donum spiritus, quod in subiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format, eandem mentem, vt contra singula quæque tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat.*

Lib. 2. moral.

cap. 36.

S. Paulus postquam Theſſalonicenses hortatus esset, vt temperantiæ operam darent, addidit: *Nos autem, qui diei sumus, sobrii sumus, induci lorica m fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.* Vt videlicet nos instrueret armis illis, quibus sustinendi sunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, spe cæterisq; virtutibus, in primis autè cardinalibus quatuor, quæ trium theologiarum comites sunt, & donis septem Spiritus sancti, quæ sunt earum soboles. sic S. Gregorius cùm dixisset: *Ventus vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit;* addit, *Donum spiritus, quod in subiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format, eandem mentem, vt contra singula quæque tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat.*

Est autem temperantiæ Christianæ charitati innixæ propria altitudo quædam animi, qua similiter S. Paulo, voluptates terrenasq; delicias arbitratur vt stercora. *Temperantia,* inquit S. Ambrosius, *sacrat e vinculo charitatis, myſteriorumq; contemplatione cœlestiū negligit corporis voluptates.* Exempla huius magnanimitatis non defunt in sacris historiis, præsertim sanctorum martyrum & virginum, hæc autem ex viuâ fide pendet. siquidè fidei donum electum promittitur temperantibus.

Philipp. 3.
Lib. 3. de Virginitate.

Tertius gradus est voluptas spiritualis, quæ carnalem contemnitibus etiam in hac vitâ à Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna absconditum & Dei amor,* qui amor carnis in animo temperantis succedit, & vt voluptatem malam trudit, sic pro ea subiicit spiritus suauitatem

Sapient. 3.
Tertius gradus.
Apocal. 2.

Tertius gradus est voluptas spiritualis, quæ carnalem contemnitibus etiam in hac vitâ à Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna absconditum & Dei amor,* qui amor carnis in animo temperantis succedit, & vt voluptatem malam trudit, sic pro ea subiicit spiritus suauitatem

ratem quandam, quæ sui victoriam quasi quædam palma subsequitur. sed non exiguam lætitiã adfert temperanti ipsa temperantiæ pulchritudo, quã in primis pulcher efficitur virtutis amator. temperantiæ enim est proportione quadam partes animi affectusque inter se temperare, & hominem voluptate reiecta turpitudinis nota liberare, quæ propriè pulchritudo animi est, admirabilem sui amorem excitans, cum animo cernitur, ut re vera cernitur ab his, qui temperatè viuunt. ut propterea dixerit Sapiens: *Quam pulchra est casta generatio, cum claritate?* Et Cicero temperantiã *ornatum vitæ* censuerit esse, & in qua positum est maximè illud *decorum, & honestum*, quod tanto perè hominem decet. Sapiens. 4.

Indicia temperantiæ, externa quidem sunt modestia, morum gravitas, consideratus sermo, silentium, vigilie, opera denique pœnitentiæ. Internum verò signum in primis est dominium cogitationum & tentationum carnis. quod deprehenditur, cum illæ insurgunt quidem fortasse, sed non afficiunt mentem. *Non liberè contra dicentes, ut dicit S. Augustinus, eundo in obviam, sed veluti à dorso musitantes, & discedentem quasi furtim vellicantes.* Lib. 8. Confess. cap. 11.

De Abstinentia, Sobrietate, & Ieiunio.

CAPVT XXXIV.

SANCTVS Ambrosius de Temperantia scribens ait; *Eam passionum restringere ardorem, & primùm sobrietate, & moderatione animum temperare, mentem informare, Deinde etiam deliciarum abstinentia restringere habenas corporalis felicitatis: quare abstinentia & sobrietas partes sunt temperantiæ.* Lib. 1. de Iacob. Sc. cap. 2.

Est autem abstinentia à S. Thoma descripta: *Virtus qua homo à cibis abstinet, prout oportet, pro congruentia hominũ, cum quibus vivit, & personæ suæ, & pro valetudinis suæ necessitate: & hæc est illa abstinentia, quam quia ratio moderatur, S. Petrus iubet, ut in scientia ministretur. Sobrietas autè apud eundem S. Thomam: Virtus est, quæ moderatur potum, non quemcunque, sed eius rei, quæ sua sumositate nata est caput conturbare, sicut vinum, & omnine quod inebriare potest. Ieiunium verò est insignis abstinentiæ actus, ut idem est auctor, ordinatus ad bonum honestum, nimirum ad concupiscentias carnis reprimendas, mentem ad contemplandas res cœlestes subleuandam, & satisfaciendum pro peccatis. Et hoc est duplex, naturale, & Ecclesiasticum. Naturale est, quod quisque naturæ legis instinctu spontè suscipit, quatenus sibi opus esse, intelligit ad ante dictum finem consequendum* 2. 2. quæst. 146. artic. 1.
2. Petr. 1.
2. 2. quæst. 149. art. 1.
2. 2. quæst. 147. art. 1. & 2.

dum. Ecclesiasticum est cum abstinemus à cibis certis temporibus, & certa ratione iuxta Ecclesiæ morem atque præscriptum. Quare Ecclesiasticum Ieiunium est simul abstinentiæ, & obedientiæ officium. Sunt autem temeria hæc ita inter se coniuncta, ut à nobis non debeant tractatione separari.

Primus gradus.

Primus igitur gradus est propositum abstinentiæ sobrietatis & ieiunij. non hic loquimur de iis pro ut imperantur ab Ecclesia, aut instituti proprij disciplina, qua ratione ad obedientiam pertinent: sed prout actiones sunt virtutis laudabiles.

Primum incitamentum.

Ecclesiast. 31.

Ecclesiast. 10.

Ecclesiast. 31.

Ephes. 5.

1. Petr. 5.

1oël. 2.

2. Corinth. 6.

Secundum incitamentum.

Luca 21.

Luca 16.

Ecclesiast. 31.

Ecclesiast. 19.

Luca 21.

Tertium incitamentum.

Lib. de Helia

& ieiunio, cap.

3.

Quartum incitamentum.

Matth. 4.

Ad id inducunt primum Scripturæ antiquæ, & nouæ, in quibus abstinentia, sobrietas, ieiunium magnoperè commendantur. Salomon: *Vtere quasi frugi his, quæ tibi apponuntur, ut non cum manducas multum, odio habearis.* Et alibi: *Beata terra, cuius principes comedunt in tempore suo, ad reficiendum & non ad luxuriam. Qui autem abstinens est, adiciet vitam.* Item: *Exultatio animæ, & cordis vinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.* Et Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* S. Petrus: *Sobrii estote, & vigilate.* Denique: *Sanctificate ieiunium.* Et apud Apostolum: *Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in ieiuniis, in vigiliis, in castitate.*

Secundum sunt mala, quæ ex vitiis his virtutibus contrariis oriuntur. Dominus ait: *Negrauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.* Et ille qui epulabatur quotidie splendide, dicitur ab eodè mortuus in inferno sepultus: Et Salomon, *vinum multum potatum, ait, facere irrationem, iram, vulnera, apostat arg sapientes, & ruinas multas: & propter crapulam, ex qua morbi existunt multi, obisse multos.* Sanè cum Christus Dominus asserit *grauari corda crapula, & ebrietate*, simul indicat his vitiis mentem & animum obrui, itaque ventri obedientem reddi, ut de superis ac cælestibus rebus, de virtutum officiis cogitare parùm, aut nihil possit.

Tertium sunt effectus præstantes ieiunij. Breuiter de his S. Ambrosius: *Quid est ieiunium nisi substantia, & imago cælestis? ieiunium refectio animæ, cibus mentis est. Ieiunium vitæ est Angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis. hoc ad Deum gradu citius peruenitur.*

Quartum sit exemplum Christi Domini, qui abstinentiam, & sobrietatem perpetuò coluit: sed & *ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus non manducans, neque bibens.* Exemplum item S. Ioannis Baptistæ, Apostolorum & omnium omnino sanctorum virorum, quicumque ante Christum, & multò maximè post Christi aduentum in Christiana philosophia excelluerunt.

Secundus gradus est fortitudo, quæ non exigua ad harum virtutum actiones necessaria est. Primum enim nobis certamen est cum nobis ipsis, corpore, inquam, & appetitu nostro, quem vincere, ut difficile, sic gloriosum est. Deinde cum diabolo, qui carnis nostræ causam interna tentatione quasi iustum patrociniū arripit. *Quid facis, quia ieiunas?* (ex S. Augustino) *defraudas animam tuam, non ei das, quod deest, tibi ipsi ingeris pœnam? tuus ipse tortor & cruciator existis.* Deo ergo placet, quod te crucias? *ergo crudelis est, qui delectatur pœnis tuis.*

Duplex est responsio. prior est ex eodem S. Augustino: *Responde, ait, huic tentationi, Excrutio me planè, ut ille parcat: de de me pœnas, ut ille subueniat, ut placeam oculis eius, ut delectem suauitatem eius. nam & victima excruciat, ut in aram imponatur. minus premet mentem meam caro mea. & tali diffusori malo seruo ventri, responde per hanc similitudinem, & dic: si iumento forte infideres, si equo vtereris, qui te gestando posset precipitare, nonne ut securus iter ageres, cibaria ferocenti subtraheres, & fame domares, quem frano non posses? caro mea iumentum meum est. iter ago in Hierusalem, plerunque me rapit, & de via conatur excludere. Via mea Christus est. ita exultantem non cohibeo ieiunio? Si quis hoc sapit, etiam ipso experimento probat, quàm vtiliter ieiunetur.* Posterior responsio est S. Chrysostomi: *si diligenter, ait, scrutari volueris; inuenies ieiunio corpora roborari validius. Et si meum respicis sermonem, medicorum te doceat disciplina: qui parcitatem salutis nominat matrem. nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, & cetera quibus febris atque languores corporis comparantur, ex luxuriis atque voluptatibus aiunt, generari, & tanquam de fonte noxios riuos ad corporum lesionem, & ad animarum perturbationem commutare testantur.*

Quare præclara est Aristotelis sententia: *Quod turpia appetit, incrementumq; magnum accipit, castigandum est, ac temperandum.* Huiusmodi maxime est cupiditas, & puer.

Hæc autem pugna ieiunij contra corpus propriè pertinet ad fomitem, qui nobis est natura infitus. corpus igitur ita coërcendum, ut negotium rationi vel nullum, vel paruum faceat. quod similitudine apta declarat S. Basilius: *Quemadmodum, inquit, vermes, qui in puerorum intestinis germinant, pharmacis quibusdam vehementer acerbis, & amaris excutuntur, ita peccatum in intimis secessibus habitans, extinguit enecatque, simulatque in animam superuenerit ieiunium, & hoc ipsum suo dignum nomine, quod media purget animæ viscera. enecat, inquit, cohibendo, & comprimendo. quia nimirum, ut ait S. Athanasius, efficit, ne insurgant in nos concupiscentiæ. Idem S. Basilius: Sicut, ait, atbleta oleo roboratur, sic ieiunio animus ieiunantis, præfertim si continetur. ideo enim S. Maximus Taurinensis*

ieiunia continuata comparat castris. & addit; *Murus igitur quidam est Christiano ieiunium inexpugnabilis diabolo, intransgressibilis inimico. Quis enim vnquam Christianorum ieiunauit, & captus est?*

Serm. 4. de ieiunio decimi mensis. Matth. 17. Tertius gradus.

Sed hæc ostendunt ieiunia arma esse, quibus tegimur ad resistendum diabolo, & repellendum à nobis hostem. at S. Leo auctor est, eadem prodesse nobis *ad eundem prosternendum, & elidendum.* & Dominus; *Hoc genus demoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio.*

Hom. 2. de ieiun.

Tertius gradus est delectatio, quæ percipitur ex ieiunio. vt enim oneratur animus obruiturque crapula, sic alleuatur abstinentia, & ieiunio. magnus etiã voluptatis fructus capitur ex sanitate, aut sanitatis diuturnitate. vtraque autem ex ieiunio nascitur. *Interroga medicos,* ait S. Basilius, *ac dicent tibi, nihil esse periculosus habitudine corporis extreme bona. Eoque, qui peritissimi sunt artis per ieiunium detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentia fracta succumbat.* augent hanc læticiam virtutes eximiæ, & multæ quas ieiunium corporis ingenerat animo. sic scribit S. Ambrosius: *Vt Esaias spiritu diuino locutus est; ossa tua pinguescent, & eris sicut hortus ebrius. pinguescit igitur anima tua, virtutesque eius spirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tue: vt sit in te sobria ebrietas, sicut est illud poculum de quo ait Propheta; & poculum tuum inebrians, quàm præclarum est.*

Epist. 82. Isaias 58.

Psal. 22.

Indicium primum.

Indicia virtutum harum sunt primum firma, stabilis, constans viuendi regula, quæ violetur nunquam, nisi charitas vrgeat. ad quod plurimum iuuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando. Secundum nunquam ad mensam sine fame accedere, nec fame planè depulsa ab ea recedere. vide Cassianum lib. 5. Tertium non alia condimenta curare magis quàm famem ipsam. Quartum est, nihil sollicitari cogitationibus cibi potusue, ac multò minus de iis miscere sermonem.

- 2.
- 3.
- 4.

De Continentia, Castitate & Virginitate.

CAPVT XXXV.

Lib. 7. Ethic.

VAMVIS Aristoteles opinetur continentiam, non tam esse virtutem, quàm viam ad virtutem, propterea quòd existimet, eius officium esse resistere concupiscentiis prauis, cum vehementes sunt, quas abesse à virtute prædico

dito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quòd hoc nomen tribuendum censent cuicumque principio actionis laudabilis: qualis est continentia. cuius est officium cohibere hominem nò solum ab impetu, sed quantum potest ab omni motu turpis delectationis. quare ab Apostolo iungitur castitati, & ab aliis existimatur æquè latè patere, ac temperantiam, eandemque materiam habere. nos hic de ea loquimur, vt est quædam castitatis, & virginitatis communis ratio.

Est autem castitas S. Thomæ virtus, qua homo secundum iudicium rationis, & electionem voluntatis moderatè vititur corporis membris. cui adiuncta est pudicitia, quæ re ipsa eadem est ac castitas, quamuis propriè externas actiones hominis ad honesti normam dirigat. Virginitas verò à S. Augustino describitur in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. per meditationem intelligitur propositum, in quo perpetuò Virgo perseverat. huic adiungitur proxima viduarum continentia.

Castitatis lege tenentur omnes, suo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti sunt, ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officiis modestiæ fines non transiliant.

Primus gradus sit propositum castitatis, ad quòd mouent multa. Primum non est impuris hominibus aditus in cælum. Hoc scitote, inquit Apostolus, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est Idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. quod intelligitur de iis etiam, qui animo solum impudici sunt, siue cupiditate, siue deliberato consensu ad carnis delectationes. Sanctissima enim Christi sententia est; Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

Secundum est, multò maximè Christianis hominibus fugienda est omnis impuritas. quia per baptismum corpora nostra membra Christi mystica effecta cum sint, redudat culpæ huius iniuria in Christum ipsum, quod Apostolus considerandum proponit, cum dicit; Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? quare alibi ad sanctitatem gratiæ habitantis in viris bonis prouocans idem Apostolus ait; Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudine.

Tertium, castitas non est obscurum indicium prædestinationis. Siquidem prædestinati in Scripturis vasa honoris appellantur. ait autem Apostolus: Hac est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Huc pertinent quæ diximus aduersus luxuriam in secundo libro.

Ad Virginitatem, Incitamentum primum.

Cap. 4.

Ad propositum porrò Virginitatis aut castitatis perpetuæ innu-
mera sunt, quæ mouent. Primum eius præstantia tanta, vt vitæ pro-
pria à multis anteposita sit. quot enim ne perderent castitatem, vi-
tam profuderunt, vel ablatam vi ab aliis, vel (nec sine diuino instin-
ctu) spontè abiectam? plenæ sunt historiæ nostræ. legatur S. Ambro-
sij liber tertius de Virginitate, & octauus liber historiæ Eusebij Cæsa-
riensis. quanti etiam fiat ab hominibus generis propagatio, nemo
est, qui ignoret. huic autem tanto bono prætulerunt non vulgares so-
lùm, & pauperes homines castitatem, sed diuites multi ac præpo-
tentes, Duces, Reges, Imperatores ipsi: gloriosiore reputantes
mortem post cœlibem vitam immortalitate, quam ex liberis regno-
rum hæredibus ex honesto matrimonio susceptis facilè consequi po-
tuissent.

Secundum inci-
tamentum.

Dialog. 2.

Sap. 4.

Lib. de Virgin.

Secundum est castitatis pulchritudo, est enim vt scripsit S. Sulpi-
tius: *Beata species eius, & Deo digna.* Et apud Salomonem legimus: *O quam
pulchra est casta generatio cum claritate.* Hac, ait S. Gregorius Nyssenus, *re-
stiturari, ac restitui deprauatam imaginem Dei in nobis.* ob hanc vnam maxi-
mè sancti Patres, Chrysoströmus, Nazianzenus, Basilus, Ambrosius,
& alij vitam castorum hominum prædicant *vitam esse Angelorum.* nec
obscure id à Domino significatur, cum ait: *Neque nubent neque nubentur,
sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.*

Matth. 22.

Tertium inci-
tamentum.

1.

1. Cor. 7.

Lib. de Virgin.

2.

Sap. 3.

3.

Iudith. 15.

4.

Tertium est vtilitas. Siquidem ab infinitis propemodum malis
nos liberat castitas. attingit aliqua S. Paulus, vt illa: *Volo, vos sine solici-
tudine esse. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. & diuisus est. cogi-
tat quæ sunt mundi.* Plura hæc explicans recenset S. Chrysoströmus. au-
get nos innumeris bonis. est enim castitas radix sapientiæ Salomoni.
quare sapientissimi quique castissimi, Hieremias, Daniel, quie-
tiam virgines perseuerarunt. Apostoli, Sancti quique noui Testa-
menti, quò doctrina præstantiores, eò & castitate. Confert robur cor-
poris, & animi. *Confirmatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris,* di-
ctum est Iudith: *sed cumulat animum cœlesti gratia præclarisque do-
nis Dei.*

Eccles. 29.

Quare pretiosa res est castitas. *Omnis ponderatio,* ait Salomon, *non est
digna continentis animæ.* eòq; pretiosior Virginitas, quòd si semel amit-
tatur, recuperari nunquam potest. certè à sanctis Patribus *sacrificium*
appellatur, *quo nihil Deo gratius, nihilq; magis ad eum nobis conciliandum a-
ptius.* sic ab Origene, sic à S. Ambrosio. propterea scriptum est: *Qui dili-
git cordis munditiam, habebit amicum regem.*

Homil. 23 in
Num.

Li. 2. de Virgin.

Proneb. 22.

Quartum

Quartum est exemplum Christi Domini, qui virgo ex virgine procreatus, primus virginibus, & castis hominibus virginitatis perpetuæ signum sustulit. quare qui castitatem sectantur, nomen Christo matrique eius sanctissimæ dant. hos duces ad amplissimam gloriam, hos antesignanos habent. commilitones autem Sanctos omnes, illos autem in primis, qui ne castitatem desererent, vitam deseruerunt.

Quintum est præmium, quod castis quidem omnibus paratum in cælo est maximum, Virginibus autem multò maximum. hi enim quod virgines sint, sequuntur agnum quocunque ierit. & canunt canticum agni. Denique dicebat Dominus; *Qui potest capere capiat.* proponens, ut ait S. Hieronymus, *Agonothetis præmium, inuitans ad cursum, tenensq; in manu virginitatis brauium ostendit purissimum fontem, & clamat; Qui sitit, veniat, & bibat.*

Secundus gradus castitatis & virginitatis est fortitudo, quæ huic statui magna à Deo conceditur, ut Iudith indicatum esse, supra diximus, & perspicuum est ex martyrum, & virginum passionibus. propter quam causam virginitas martyrio comparatur à S. Hieronymo, & à S. Ambrosio, S. Bernardo & aliis, non tam quod in martyribus reperitur, quàm ut opinatur S. Ambrosius, quod ipsa martyres faciat. facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens est, augendo maxime, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilior, quòd non breue, sed longum, diuturnumque martyrium cum sit, continuam quasi mortem carni adfert. quod quàm magnam grauemq; molestiam exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu, & propensione omnium hominum ad illas voluptates, quæ etiam nonnunquam malæ non sunt; sed necessariæ coniugibus ad filios procreandos. Sed de fortitudine castitatis præclare S. Hieronymus: *Grandis fidei est grandisq; virtutis Dei templum esse purissimum, totum se holocaustum offerre Domino, & iuxta eundem Apostolum sanctum esse corpore & spiritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam quod pro filiis, & filiabus locum habeant in cælis paratum. Horum typus est Abimelech Eunuchus in Hieremia, & Spado ille reginæ Candaces in Actibus Apostolorum, quod ob robur fidei viri nomen obtinuit.*

Tertius gradus est spiritualis delectatio, ob hanc ait S. Thomas, *castitatem, & continentiam numerari ab Apostolo in fructibus Spiritus sancti.* fructus enim diuinus adnascitur in virtute sibi cognata, & animi proficientis in virtutis usu mira suauitate complet. quod experimento quotidiano probant hominis puri ac casti. nã ut ait S. Cy-

Lib. de bono
pudic.

prianus: Voluptatem vicisse, voluptas est maxima, & nulla maior victoria, quam
quæ de cupiditatibus refertur.

Collat. 12. ca. 7.

1. Castitatis indicia peti possunt ex illis sex gradibus castitatis,
 2. quos numerat Cassianus, de quibus sententiam meam secundo li-
 3. bro explicavi. sunt autem hi. Primus non impugnari carnaliter in
 4. vigilia. Secundus non immorari cogitationibus voluptariis. Ter-
 5. tius non moueri etiam tenuiter aspectu fœmineo. Quartus non per-
 6. ferre in vigilia vel simplicem motum carnis. Quintus cum necessa-
- ria cogitatio suscipitur humanæ generationis, nihil magis moueri,
quàm si de lapidibus cogitares. Sextus non illudi etiam per som-
- num obscœnis phantasmatis.

De Mansuetudine.

C A P V T XXXVI.

Lib. 4. cap. 5.

ANCTVS THOMAS: Mansuetudo, inquit, est, quæ secundum
rationem rectam moderatur iras, vt dicitur in libro quarto E-
thicorum.

Primus gra-
duc.

Primum in-
citamentum.
Epist. 95.

Primus gradus mansuetudinis est voluntas eam ha-
bendi. ad quam inducunt; primùm ipsa hominum natura com-
munis. Magna (inquit Seneca) laus est, si homo mansuetus homini est.
omne quod vides, quo humana diuinaque conclusa sunt, vnum est. membra su-
mus corporis magni. Natura nos cognatos edidit cum ex iisdem, & in eadem gi-
gneret. hac nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit. illa æquum iu-
stumq; composuit. ex illius constitutione miserius est nocere, quàm ledi. ex illius
imperio paratæ sunt iuuantis manus. Iste versus & in pectore & in ore sit, Homo
sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus.
societas nostra lapidum fornicationi simillima est, quæ casura nisi inuicem obsta-
rent, hoc ipso sustinetur.

Secundum in-
citamentum.

Homil. 34.
Genes. 13.

Secundum mansuetudo pacem animo conciliat. Sanctus Chry-
sostomus: Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete esse facit, vt man-
suetudo & modestia. hac omni diademate & gloria conducibilior. Quid enim
beatius, quàm intestino liberari bello? nam quamuis plurima pace ex cura ex-
terna fruamur, si intra nos cogitationum nascatur tempestas, tumultus, seditio,
nihil externa pax nobis proderit: sicut & nihil miserabilius est aliud ciuitate,
quæ licet presidii & muris bene sit munita, intus tamen ciues foueat proditores.
Hoc igitur, obsecro, vt ante omnia nobis sit curæ, quomodo animam à turbulentia

vindicemus. & in tranquillo statu educamus, & ab omni liberemus amaritudine, quo & ipsi multa fruamur quiete, & iis, qui familiaritatem nobiscum habent, sumus blandi. hoc enim certissimum signum, quo interno scitur vir ratione praeditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus, & quietus, si non quasi seruus ducatur & trabatur aut ab ira, aut ab aliis affectionibus, sed ratione vincat internos illos incompósitos motus, nobilemque suam generositatem seruet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret.

Tertium est amor aliorum hominū erga mansuetum. Idem alibi: *Mitis orphanorum pater est, viduarum praeses, pauperum procurator, iniuria afflictorum adiutor, semper strenue agit, quod iustum est. Mitis reuerendus pater pueris, & obseruandus Dominus est seruis. nihil enim ita conciliat Domino familiares, vt quod illum vident tranquillum se offerre, & mansuetudine iucundum. nam & talem maioris faciunt, habentque pro patre non pro Domino. gratus, & amabilis est videntibus, gratus item & his, quibus tantum nomine notus est. neque facile vllum inuenies, qui audiens laudari hominem mansuetum, illum videre, & exosculari non desideret, & non habeat in aliquanta lucri parte eius amicitia posse diu frui.*

Tertium incitamentum. Homil. de mansuetudine.

Quartum, non solum ab hominibus mansuetus amatur, sed Deo etiam gratissimus est; *Suscipiens, ait Dauid, mansuetos Dominus. horum audit orationes. humilium, ait Iudith, & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. ad hos filium certa ratione destinavit. Ad annunciandum, ait, mansuetis misit me. his gratiam suam largitur. Mansuetis, ait Salomon, dabit gratiam. hos dirigit in actionibus, & negotiis quasi consiliariis. Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas: aded vt scripserit S. Chrysostomus; Deus non ita diligit homines propter virginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, hilarem elemosynarum largitionem, vt propter mites beneque compositos mores.*

Quartum incitamentum. Psalm. 146. Iudith 9. Isaia 61. Prouerb. 3. Psalm. 24.

Quintum. magna vis est mansuetudinis, nam non solum hominem amabilem facit, sed inimicum multo felicius superat quam iracundia, nempe ad poenitentiam fletumque conuertens. Sic Apostolus commemorans illud Salomonis dictum; *Si esurierit inimicus tuus cibum illi, si sitit, potum da illi. hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius. per carbones ignis, vt exponit S. Augustinus significat vrentes poenitentiae gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet, se inimicum fuisse hominis, a quo eius miseria subuenitur.*

Quintum incitamentum. Prouerb. 12. Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 16.

Sextum est exemplum, nam vt ait S. Chrysostomus: *Vt hi qui laborant oculis, colorem aliquem suauem frequenter intuendo, nonnullum morbi capiunt leuamen, sic is, qui hominum mansuetorum imaginem pra oculis habet, si in ea assidue defigat oculos, etiam si millies obtundat ira mentis oculum perturbans perfectam sanitatem, puramque philosophiam, ac tranquillitatem animi consequetur.*

Sextum incitamentum. Homil. 3. de Dauid & Saul.

Porro

Post medium,
cap. 12.
Exod. 15. & 19.

Porro exempla mansuetorum Ethnicorum multa scribit Plutarchus libro de ira cohibenda, & Seneca libro tertio de ira. Nostorum autem exemplis abundat scriptura diuina, Moysis erga populum illum duræ ceruicis, Iacob erga Esau, Ioseph ergo fratres, Dauidis in primis erga Saulem, & alios. Sed nullum est illustrius exemplo Domini nostri Iesu Christi in omni vita, maximè verò passionis tempore. *Cum enim malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste.* Et apud Isaiam: *Tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.* Denique virtutes omnes in Christo illustrissimæ fuerunt, & imitatione dignissimæ: aliquid tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius mansuetudo. nam propterea dixit Apostolus; *Obsecro vos per mansuetudinem, & modestiam Christi.* Et ipse Dominus: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.* Huc etiam pertinet descriptio Isaiæ, repetita apud S. Matthæum; *Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinem quassatam non confringet, liminum fumigans non extinguet.*

1. Pet. 2.

Isaiæ 53.

2. Corinth. 10.

Matth. 11.

Isaiæ 42.

Matth. 12.

Tusculan. 4.

Lib. de ira.

Homil. de ira.

Homil. 29. ad populum, & 30. & 31. Lib. 5. moral. cap. 30. 31. & 33. Lib. 8. epist. 51. Lib. 1. offic. cap. 21.

Secundus gradus.

Homil. 29. ad populum.

Secundus gradus mansuetudinis est fortitudo. nam ira ferox est bellua tam tua quàm alterius, qui in te debacchatur. Nihil iracundo homine, ait S. Chrysostomus, *insestius. Fera potius quàm iracundo homini cohabitandum est, nam illa cum semel mansuesacta fuerit, suam seruat legem: hunc autem quotiescunq; mitigaueris, rursus effertur, sicut enim dies clara & serena, & hyems multa plena tristitia, itidem & irascentis animus, & mansueti. Quis tortor ita laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex naturalibus sensibus ita excedere facit, sicut furor, & iræ consternatio? ebrietas quadam est ira, immò verò difficilior ebrietate, & demone miserabilior, quæ omnia his, quæ in sacris literis de ira scripta sunt, valde consentanea sunt. Melius est (inquit Salomon) habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa, & iracunda.* Et propterea alibi: *Noli, ait, esse amicus homini iracundo, neq; ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.*

Prouerb. 21.

Prouerb. 22.

Lib. 5. moral.

cap. 32.

Quomodo autem fortitudo mansuetudinis aduersus iram exerceri debeat, docet S. Gregorius. *Duobus modis fracta possidere animum ira desus-*

desuecit. Primus quippe est, vt mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati potest, contumelias proponat, quatenus redemptoris sui probra cogitans ad aduersa se preparat. Quæ nimirum venientiarantò fortius excipit, quantò se cautius ex præsentia armauit. Et post pauca : Secundus autem seruandæ mansuetudinis modus est, vt cum alienos excessus adspicimus, nostra, quibus in aliis excessimus, delicta cogitemus, considerata quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena. Sanctus Bernardus etiam auctor est; Ex consideratione iniquitatis propriæ, & ex dolore qui ob culpam in Deum commissam concipitur, oriri non solum mansuetudinem, cui draconis flatus non noseat, sed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non terreat.

Primus modus.

Secundus modus.

Serm. 13. in
Psalm. Qui
habitat.

Tertius mansuetudinis gradus est delectatio; hæc percipitur in vsu mansuetudinis inueteratæ, quæ habitus virtutis huius est. quem requirit in primis S. Ambrosius cum disputat contra iram. Primum, inquit, est, si fieri potest, vt morum tranquillitas vsu quodam affectionis proposito in naturam vertatur. habitus autem delectationem habet. præsertim verò mansuetudo. quæ inimica omnis perturbationis, pacis autem conciliatrix cum sit, mirabilem voluptatem animo adfert. magnæ etiam lætitiæ est amari ab hominibus amore gratuito, & liberali. hunc autem propria ratione captat mansuetudo. quare dicebat Dominus : Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. gaudium hoc ab Apostolo inter fructus spiritus adnumeratum mansuetudo nominatur. hoc est, delectatio, quam vsu mansuetudinis consequitur proficiens.

Tertius gradus.

Esb. 3. offic. c. 21.

Matth. 5.

Galat. 5.

Indicia mansuetudinis sunt actiones virtutis mansuetudini affinis, qualis est humilitas, quas propter affinitatem sæpe scriptura diuina simul iungit. sicut etiam patientiam. quare amans patientiæ, & humilitatis cultor ferè semper lenis, & mitis est. Indicium etiam mansuetudinis est interna quies. Siquidem Dominus ait; Inuenietis quietem animabus vestris.

Primum indicium.

2.

Matth. 11.

—) : (—

T t

De

De Modestia.

CAPVT XXXVII.

MODESTIA, quæ latè accepta moderatio est cupiditatum rationi obediens, propriè virtus est, vt S. Thomas docet, quæ in rebus mediocribus ac minimè modum ponit. iungitur autem temperantiæ, quæ per se passionum vehementium moderatrix est, sicut modestia aliarum motionum animi, actionumque corporis externarum.

Andronicus quidam tres partes modestiæ statuebat, vt refert S. Thomas, *ordinationem* ad quam pertinet ordinem constituere in agendis rebus: quid scilicet sit obeundum, quid omittendum, & qua ratione: *ornatum*, quo homo agit, quod agit, vt decet: & *austeritatem*, qua in alloquiis & congressibus requisita maturitas retinetur.

Primus modestiæ gradus est voluntas eam habendi, ad quam mouent. Primum, quòd in diuinis libris incompositæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. *Pro eo quod* (scribit Isaias) *eleuatae sunt filia Sion, & ambulauerunt collo extento, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit Deus verticem filiarum Sion.* Salomon etiam *Apostatam hominem*, hoc est, perduellem, & perditum dicit, *annuere oculis, terere pede, digito loqui.* quo etiam loco *oculos sublimes se detestare* confirmat. Idem saepe prudenter carpit, tanquam stultos homines nimio risui deditos, eosque quorum *oculos*, ait, *non precedere gressus, sed auolare in fines terra.* Idem quàm plurima præcepta tradit humanæ consuetudinis, & amicitia ad modestiam pertinentia in congressibus, in colloquiis, in conuiuuiis, in itinere, in commercio, domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magistratum gerentibus, cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia, luctuue, cum parentibus, cum liberis, cum vxore, cum seruis, quæ longum planè esset numerare.

Contra verò Scriptura sacra modestiam mirificè commendat, coniungit videlicet timori diuino. *Finis*, inquit, *modestia timor Domini.* Cum *modestia, & timore*, ait S. Petrus, *conscientiam habentes bonam.* Et S. Paulus æquè vult nos modestia ornatos, & vt ille ait *indutos, ac patientia & humilitate.* & vehementer quidem vult gaudere eos, sed addit *modestia nota vestra sit omnibus hominibus.* S. Ambrosius cum dixisset etiam

2. 2. quæst. 151.
artic. 1.

2. 2. quæst. 143.
artic. 1.

Primer gradus.

Primum in cō-
tamentum.
Isaia 3.

Prouerb. 6.

Ecclesiast. 7.
Ecclesiast. 19.
Et 21.
Prouerb. 4.
Et 17.

Prouerb. 22.

2. Pet. 3.

Coloss. 3.

Philip. 4.

Lib. 1 offic. c. 18.

etiam

etiã dum Deo preces fundimus, modestos nos esse debere, qualis erat ille publicanus, qui *non audebat oculos in cælum tollere*, addit, *ideoq; o-* 1. Pet. 3.
remus in incorruptione quieti, & modesti spiritus, qui est ante Deum locuples, ut
ait Petrus. Magna igitur modestia, quæ cum sit etiã sui iuris remissior, nihil sibi vsurpans, nihil vendicans, & quodammodo inter vires suas contractior, diues est apud Deum, apud quem nemo diues. Diues est modestia, quia portio Dei est.

Secundum est exemplum *modestiae Christi Domini*, quam prædicat Secundum incitamentum.
 Apostolus *per eam* Corinthios obtestans. & eadem testata est, ac manifesta in vniuerso Euangelio. Exemplum item modestiæ sanctissimæ Dei matris. de qua sic idem S. Ambrosius; *Bonus regendæ castitatis pudor est comes, qui si se prætendat ad ea, quæ prima pericula sunt, pudicitiam temerari non sinat.* Hic primus in ipso cognitionis ingressu Domini matrem commendat legentibus, & tanquã testis locuples dignam, quæ ad tale munus eligeretur astruit, quod in cubiculo, quod sola, quod salutata ab Angelo tacet, & mota est in introitu eius, quod ad virilis sexus speciem peregrinam turbatur affectus Virginis. Itaque quamuis esset humilis, præ verecundia tamen non resalutauit. 2. Cor. 10. Ibidem.
 Narrat S. Gregorius Virginem adolescentulam maturam, ut ita dicam cælo, non antè ad cœlestes nuptias admissam à diuino sponso, quàm leuitatem vanitatemq; morum per modestiam exuisset. Tantum Deo displicet vanitas, & immodestia.

Tertium est. quoniam sicut *corrumpunt bonos mores colloquia praua*; sic deprauata, ac incomposita actiones hominis externæ perniciæ sunt & pestis virtutum animi. seruit enim corpori nullo negotio animus, & sese ad illius mores facillimè conformat, ac fingit. Tertium incitamentum.
Studeamus modestiæ, ait S. Basilius, *nam studiis, & exercitiis assimilatur anima, & qualia facit,* 1. Cor. 15.
salis formatur, & figuratur. Ser. de Humil.

Secundus gradus est fortitudo modestiæ. nam ut ait S. Gregorius: Secundus gradus.
Intus est custodia, quæ cõposita seruat exterius membra. qui ergo statum mentis perdidit, foris in inconstantiâ motionis fluit, atq; exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice subsistat. Et S. Basilius: 3. p. ps. c. 24.
In immanes cachinnos prorumpere, & corpore contra animi voluntatem subsultare, nequaquam est eius, qui animo composito sit, aut planè probo, & compote sui ipsius. Quare tantam fortitudinem à nobis exigit modestiæ virtus, quanta necessaria est ad motus internos componendos, animumque in officio rationis continendum. tantoque maior vis initio afferenda est animo nondum domito, quãtò maiora mala ex passionibus in naturæ corruptæ gremio educatis tempore procedente deriuantur in vniuersam hominum vi-

Lib. 1. offic. c. 18.
Oratorum L.
cont. Iul.

tam. Sanè hanc vnam ob causam, vt arbitror, sanctissimi, & sapientissimi viri Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus diuinarunt exitiales & notabiles exitus, ille duorum clericorū, quorum vnus gestus plurimum dedeceret, alterius insolentis inaccessus quodam verberare oculos eius feriret: hic Iuliani impiissimi Imperatoris Apostatæ. ex ceruice nimirum eius non stata, ex humeris subsultantibus, & ad æquilibrium subinde agitatibus, ex oculo insolenti & vago, furiosèque intuente, ex pedibus instabilibus, & titubantibus, ex naso contumeliam, & contemptum spirante, ex risu petulanti, & effrænato, ex nutibus, & renutibus temerariis, ex sermone hærente, spirituq; conciso, ex interrogationibus stultis, & præcipitatis, ex responsonibus nihilo melioribus, aliis in alias insultantibus, nec grauibus, nec constantibus, nec disciplinæ ordine progredientibus. *Hæc, inquit, vt conspexi, statim sum prolocutus amicis: Quale malum Romanorum terra nutrit?*

Talem animum, qui natura aut educatione fortitus est, si eum domat, & ad rectæ rationis normam dirigit, vt se deinceps ad modestiam effingere facile posse sperare debet; sic dum in id incumbit fortissimus est.

Lib. 1. offic. c. 23.

Quamquam aliam etiam ob causam robore animi præditum esse oportet modestiæ studiosum. siquidem Christiana modestia seuerior est, quàm gentilis. quod quamquam ex antedictis cernitur; explicatè etiam dicitur à S. Ambrosio: *Multa, inquit, præterea de ratione dicendi dant præcepta seculares viri. quæ nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi disciplina. Nam licet interdum honesta ioca ac suauia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula: quoniam quæ in Scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum usurpare possumus? Cauendum est etiam in fabulis, ne inflent grauitatem seuerioris propositi. Vobis, qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus. & nos ridendi materiam hic requirimus, vt hic videntes, illic fleamus? Non solum profusos, sed omnes etiam iocos declinandos arbitror, plenum tamen suauitatis sermonem esse non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam simplicem, & puram esse satis arbitror? canoram autem esse naturæ est, non industria, sit sanè distincta pronuntiationis modo, & plena succi virilis, vt agrestem, & subrusticum fugiat sonum, non vt rithmum affectet scenicum, sed mysticum seruet. Quo loco non prohibet S. Ambrosius omnem vrbanitatem, aut etiam in verbis, & factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam, sed eam solum, quam cum S. Paulus appellasset Eutrapeliam (quandoq; enim & vitij, & virtutis idem est nomen) noster interpres in epistola*
cuis

Luc. 6.

Cap. 5.

eius ad Ephesios vertit *scurrilitatem*. alioquin certè *Eutrapielia* Aristoteli, & S. Thomæ *virtus est à bona conuersione dicta, quia scilicet, qui ea præditus est, bene conuertit aliqua dicta vel facta in solatium honestum eorum, qui adsunt.* vel vt idem S. Thomas exponit, S. Ambrosius, non ab hominum consuetudine iocos remouet, sed, à *sacra doctrina*, cuius proprium est, vt dicitur in prouerbiis *de magnis rebus loqui*. Vtut sit, Christiana modestia grauis est, matura, ac feueritatis potius amica, quàm leuitatis aut vanitatis cuiuscunque. Quare postulat animum non solum compotem sui, sed planè sibi dominantem.

*Lib. 4. cap. 8.
2. 2. quæst. 168.
art. 2.*

Prouerb. 8.

Tertius gradus modestiæ est delectatio in vsu eius. nec est difficile cogitare lætitiæ ac voluptatis plenam esse modestiam. alioquin magno illi & repetito gaudio non adiunxisset Apostolus, *modestia vestra nota sit omnibus hominibus*. S. Prosper cum multa dixisset de laude temperantiæ, & modestiæ, concludit: *Ac per hoc ipsius temperantiæ est, quod non solum temperantes in omnium membrorum officiis sumus; sed etiam quod omnia libenter, quos nos moderatos, ac sobrios faciunt, obseruamus.*

Tertius gradus.

*Philip. 4.
Lib 3. de Vita
Contempl. c. 19.*

Non haberi suspicionem de nobis etiam in ipsa occasione turpitudinis, indicium est modestiæ. Illustre est Nebridij exemplum apud S. Hieronymum.

*Epist. ad Sal-
tinam.*

De Humilitate.

CAPVT XXXVIII.

QUIBVSDAM Theologis sic describitur humilitas ex S. Augustini sententia: *Humilitas est ex intuitu propriæ conditionis, & sui conditoris voluntaria mentis inclinatio in suo imordinabili ad suum conditorem*. S. Thomas Humilitatis essentiam sic declarat: *Humilitas essentialiter in appetitu consistit, secundum quod aliquis refranat impetum animi sui, ne inordinate tendat in magna: sed regulam habet in cognitione, vt scilicet aliquis non se existimet supra id esse, quod est. & vtriusque principium, & radix est reuerentia, quam quis habet ad Deum. ex interiori autem dispositione humilitatis procedunt quedam exteriora signa in verbis & factis, & gestibus, quibus id quod interius latet manifestatur, sicut & in cæteris virtutibus accidit.*

*Paradus romæ
1. p. 4. cap. 1.*

2. 2. q. 161. art. 6.

Ex quibus illud est in primis intelligendum, propriam humilitatis actionem esse subiectionem, & reuerentiam erga Deum omnipotentem.

tentem. quod etiam in Scripturis sacris explicatur. *Humiliamini*, ait S. Petrus, *sub potenti manu Dei*. Et Dauid: *Veruntamen Deo subiecta erit anima mea, quoniam ab ipso patientia mea. Quia ipse Deus meus, & Saluator meus.* Quo loco aperitur simul ratio, ob quam Deo hominem humilitas subiicit. quia nimirum *Deus est*, hoc est, omnipotens, & Dominus, & Saluator. S. Iacobus etiam cum dixisset: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*, adiungit, *subditi ergo estote Deo*. ac si diceret. hoc nempe est humilem esse.

Quod si hominibus nos subiicimus per humilitatem, ideo fit, quia vt S. Thomas docet: *Cum in homine duo possint considerari; id quod est Dei, id est, dona Dei, & id quod hominis est, hoc est, defectus; quilibet homo secundum id, quod suum est, debet se cuilibet proximo subiicere, quantum ad id, quod est Dei in ipso*. qua in re Deum in homine agnoscit, & quasi reueretur se se illi submittendo. quod expressit S. Petrus, cum dixit: *Subiecti estote omni humane creature propter Deum*.

Primus gradus Humilitatis (si sequamur ordinem institutum in explicatione aliarum virtutum) est velle omnino humilem esse, hoc est, ex animo sese Deo prorsus submittere, tanquam Deo & Domino, & hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

Ad hoc propositum multa mouent hominem Christianum, & præsertim proficientem. Primum. Virtus Humilitatis Virtus est Christi, & Christianorum propria, à philosophis nec recepta, nec agnita, nam etsi Aristoteles eum, qui tendit in parua secundum modum suum, temperatum, non magnanimum esse nominandum, dicat, quem aliqui Theologi aiunt, à nobis posse vocari *humilem*. vim tamen, & amplitudinem

Humilitatis Christianæ, nec ipse intellexit, nec alius Gentilis ququam diuinavit. Deus Deus ipse de humilitate doctrinam tradidit in Scripturis antiquis, & antiquorum Patrum confirmauit exemplis Abrahamæ, Dauidis, Danielis, & aliorum. Magister autem & propagator eius Christus est, qui propterea dicitur à sanctis Patribus præsertim à S. Augustino: *Primus docuisse Humilitatem, & Doctor Humilitatis Christus*. docuit autem non magis verbo, quàm exemplo. & verbo quidem ita eam, & tam sæpe commendat, exemplis explicat, & parabolis, ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendam censet, vt dixerit idem S. Augustinus: *Humilitas penè tota disciplina Christiana est*. Et

alibi: *Sicut Demosthenes interrogatus, quid primum obseruari deberet in præceptis eloquentiæ, quid secundò, quid tertio, semper respondit pronunciationem; sic, inquit, si interrogares, & quoties interrogares de præceptis Christianæ religionis,*
nihil

1. Petr. 5.
Psal. 61.

Iacob. 4.

2. 2. quaest. 161.
art. 3.

1. Petr. 2.

Primus gradus.

Primum incrementum.

Lib. 4. Eth. c. 5.

S. Thomas 2. 2.
q. 161. art. 4.

Lib. de S. Virg.
cap. 31.

Ibid. cap. 3.
Epist. 56. ad
Dioscor.

nihil me aliud respondere, nisi Humilitatem liberer. Exempla autem Humilitatis Christi tam multa sunt, & tam illustria, vt superfluum sit, ea nunc commemorare. Certum est, Christum humiliasse se, vt ait idem, vt nos humilitatem doceret. Nec obscure id significat, cum ait: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Et iterum: *Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Monstro igitur simile est caput humile, & membrum superbū, & nolle humilem esse hominem, si dignatus est fieri humilis Deus. his similia scribunt Patres, præsertim idem S. Augustinus alibi.

Secundum. Res Deo gratissima Humilitas est. adeò, vt cum ipse in natura diuina humilis esse non posset, cui enim se Deus subiiceret? *Humiliauerit se*, vt ait Apostolus, *formam serui accipiens, & exinaniuerit se*, factus videlicet homo. quare charissimi Deo sunt humiles, quippe *super humiles requiescit*, vt ait Propheta, *& humilium orationes exaudit, & humilia respicit in cælo & in terra.* & nihil cum oderit magis quàm peccatum, & peccatores; non aliis hostiis placatur, quàm corde contrito, & humiliato. *Sacrificium Deo*, ait Dauid, *spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Immo ait S. Chrysostomus: *Sacrificium maximum Humilitas est; qui enim peccando se Deo subducit, eidem se per Humilitatem subiicit, cum conuertitur ad pœnitentiam.*

Tertium. Humilitas bona adfert secum multa, & magna. declarant id Patres multis locis copiosè, maximè S. Chrysostomus. is primò asserit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde sæpe docet Humilitatem fundamentum esse omnium bonorum. probat autem, quia superbia contrà causa est omnium malorum. & quia quicquid in spiritali ædificio superextruitur sine humilitate nec solidum est, & citò ruit. nam *sive orationem, inquit, sive ieiunium, sive misericordiam, sive pudicitiam, sive aliud quid bonorum absque humilitate congreges, statim cuncta diffluunt.* quod Phariseo legimus accidisse. & hanc ob causam scribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarum, primam à Domino positam paupertatem spiritus, quæ humilitas est. cuius rei hæc ratio est, quod cum à Deo sit omne datum optimum, & omne donum perfectum, quales sunt virtutes & dona sancti Spiritus, nec is gratiam suam libenter collocet, nisi in animo humili, ac demisso, nec nisi humiles homines ad progressus in virtute faciendos adiuuet, necesse est fateri, secundum Dei gratiam initia & incrementa virtutum

Matth. II.
Ioan. 13.

Ser. 49. de Cr.
bis Domini, &
tract. in Ioa. 25.
Secundum in-
citantium.

Philos. 3.

Isaia 57.
Psal. 101.
Psal. 112.

Psal. 50.

Tom. 1 hom. 2.
In Psal. 50.

Tertium inci-
tamentum.

Tom. 4 ho. 5. ad
Phil. & tom. 1.
Hom. de Verbis

Dauid. Quis
sum ego.
Hom. 15 in Mat.
Tom. 2.

Luca 18.

Humi-

Homil. 30 in
Acta.
Tom. 3.

Humilitatis esse sobolem. Quare idem S. Chrysoftomus alibi sic: *Nihil conferendum Humilitatis virtuti. ipsa enim mater est, ac radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.*

Ser. 10. de Ser-
bis Domini.
Const. monast.
cap. 17.

Huc pertinet quod S. Augustinus fusè explicat: *Si velimus pervenire ad fastigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis.* Et quod sanctus Basilius dixit: *Humilitas est tutissimus Virtutum omnium thesaurus.*

Quartum in-
sitamentum.
Lib. de Virgini-
cap. 33.

Quartum. pretiosa dona Dei multa Deo grata non sunt sine Humilitatis ornamento. exemplum vnum instar omnium fit Virginitas, de qua S. Augustinus sic scripsit: *Quia perpetua continentia, maximeque Virginitas magnum bonum est in sanctis Dei, vigilantissimè cauendum est, ne superbia corrumpatur.* quo loco præclare pergit in adhortandis continentibus, & Virginitibus, vt summo studio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: *Laudabilis Virginitas, sed magis necessaria Humilitas. illa consulitur, ista præcipitur. sine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Mariæ placuisset.* Et postea: *Etsi placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.*

Homil. super
missus est.

Secundus gra-
dus.

Secundus gradus Humilitatis est fortitudo, roborat enim animus Humilitas aduersus incommoda, & calamitates præsentis vitæ. quarum impatientissimi sunt superbi, & arrogantes, vtpotè sui amantes, & delicatè viuentes. exemplum imbecillitatis. huiusmodi fit vnus Antiochus, quem legimus animo profus perturbato, & abiectò, concidere solitum cum res bellicæ non succederent ex sententia. Contrà animo magno stabiliq̄e perstitisse Iob acceptis acerbissimis illis nunciis prædationis bonorum omnium, incendiorum, mortis etiam charissimorum liberorum. nempe superbissimus ille, hic humillimus. hanc ob causam scripsit S. Chrysoftomus: *Nihil Humilitate potentius. fortior est petra, solidior adamante, & in maiorem securitatem nos collocat, quàm queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibusq̄ diaboli machinamentis sublimior facta contingere volentibus insuperabiles facit. Nil magis odit demon quàm humilem, & Dei amantem, vt dicebat S. Antonius. quod adèò verum est, vt cum ad tentandum accedit, si in hominem verè humilem incidat, statim fractus procul abeat, non nisi longo temporis interuallo rediturus.* De Iob certè scribit S. Gregorius: *Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia stravit.*

Lib. 1. Machab.
cap. 6.

Tom. 4.
Hom. 20. in A-
cta Apost.

Lib. 2. mor. c. 19.

De Maria Vir-
gine, de verbis
Apost.

Hæc porro fortitudo Humilitatis nititur, vt opinor, magnæ cuidam fiducia, quam de diuina virtute sibi pollicetur humilis, cum se totum Deo submittit, ac tradit. *Agit hoc,* ait S. Bernardus, *in cordibus electorum:*

immi

electorum:

electorum gratia prerogativa diuina, vt eos nec Humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur sibi, vt non solum nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non inueniantur ingrati, ac vicissim ex occasione Humilitatis pusillanimitas nulla surrepat: Sed quo minus de sua quisque vel in minimis presumere consuevit, eò amplius etiam in magnis quibusq; de diuina virtute confidat.

Est autem fortitudo maximè necessaria in vsu humilitatis, quia quamuis humilis oculos mentis defixos habeat in culpas, & errata sua potissimum, non est tamen ignarus bonorum suorum, etsi ea dona Dei esse sciat. quare vt subtiliori superbiæ, quæ inde suboriri solet, repugnet, & se in humilitate contineat, quæ non parua sui ipsius est victoria, illi magnoperè laborandum est. rectè enim scriptum est apud S. Gregorium: *Qui magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse, quæ agit. nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est, vt custodiamus, ex ipsa eorum scientia elationis aditus panditur.*

Lib. 26 moral.
cap. 37.

Deinde requiritur ad humilitatem fortitudo animi. quia Christiana Humilitas non est contenta quacunque demissione sui, sed summam exigit ab homine, eamque voluntariam abiectionem, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. qua in re gradus multi numerantur à Patribus. & quia latius patent gradus duodecim Humilitatis à S. Benedicto sapientissimè traditi, nec omnes ad vnam hanc deiectionem, quæ se spontè contemnit Humilis, pertinent; fat est si recenseamus hoc loco gradus septem, quos ad hoc propositum excogitauit S. Anselmus. quorum *primus est contemptibilem se esse cognoscere. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc aliis persuadere tempore, & loco. Quintus, patienter sustinere dum id ab aliis dicitur. Sextus aequo animo ferre se contemptibiliter tractari. Septimus, hoc ipsum gratum habere, appetere & amare.* annon magna virtus magnumque robur animo insit, oportet, vt hos gradus ascendat? cum enim Humilitatis demissio sit voluntatis actio, qua spòte se submittit homo Deo, & voluntati eius; fit verò voluntas Dei sanctificatio & perfectio nostra, perspicuum est, subiectionem hanc nostrimet sub Dei voluntatem tam multa, tam grâuia à nobis exigentem, vt perfectionem Christianam assequamur, non tam facilem descensum esse, vt opinari posset inexercitatus humilis disciplinæ tyro, quam vim magnam potius quæ voluntati adferretur, vt contra naturalem propensionem sese iniuriis, opprobriis,

1^{is} Regula c. 7.

Libro de simil.
cap. 10 & deinceps.

contemptui, totam deuoeat propter Deum, si quando diuinæ gloriæ causa id postulet, & propriæ salutis occasio.

Considerandum verò hic est, supremum, aut supremo proximum humilitatis Euangelicæ gradum esse tolerantiam iniuriarum ad Christi Domini imitationem, quem certum est præclarum admodum & admirandum rei huius exemplum reliquisse nobis, vt eum sequeremur. quas enim contumelias Dominus nostri causa non pertulit? quod si *prædestinati sumus conformes fieri imagini filij Dei*, & ipse *passus est pro nobis, vt sequamur vestigia eius*, quis non intelligit, nos illi similes esse oportere sicut in reliquis virtutibus omnibus, sic etiam in humilitate illa, qua patienter sustinemus, sicut ipse, iniuste nos & iniuriose tractari? Certè hoc spectabat ipse, cum dicebat Apostolis: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*, cum Apostolos se mittere fatebatur *tanquam agnos inter lupos*, cum Beatos repetebat esse, *cum maledicerent illis homines*, cum animabat ad eiusmodi gloriosam infamiam exemplo suo: *Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* ergo si verum est, vt ait S. Augustinus: *Quia caput est humile, membrum superbum esse non debere*, quia caput opprobrii onustum, & saturatum est, vt Scriptura loquitur, nequaquam fas est, vt membra alio nutriantur cibo, aut indumento contegantur alio, quàm iniuriis, quibus operum caput intuentur.

Altissimus sanè Humilitatis gradus, quem exemplis suis olim Ioseph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt, illustrauit autem maximè Dominus, & post eum Apostoli, & omnes alij qui deinceps secuti sunt Christianæ philosophiæ Sectatores. *Si enim*, vt ait S. Chrysostomus, *nihil sic est amicum Deo, quàm si quis minimis se annumeret, est quæ id caput totius philosophiæ, atque fastigium*, quid dicendum est, de eo, qui non solum se in minimis ponit, sed nihil etiam facit & æstimat, & præterea animo forti & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficillimam, immeritè se malè verbis accipi, sibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam verissimum est, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus superest nunc explicandus.

Tertius igitur gradus Humilitatis omniumque maximus est ille, quem postremo loco posuit sanctus Anselmus, appetere iniurias, & reliquam seriem malorum detestabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter Christum, cum inferuntur. In hoc erat Dux noster Christus, cum stabulum nasciturus ele-

git,

Rom. 8.
1. Petr. 2.

Matth. 5.

Lucæ 10.
Matth. 5.
Matth. 10.
Ibidem.

Thren. 3.

Tom. 2.
Rom. 3. in Mat.

Tertius gra-
dus.

git, cum vitam humilem, & abiectam sponte traduxit, cum *saber* nominari maluit, quam creator & Dominus, cum *se filium hominis*, hoc est, terræ filium nuncupavit, cum aiebat *coarctari se*, hoc est, præ desiderio non posse se diutius ferre tam longam moram temporis passioni ac morti ignominiosissimæ dedicati: cum obuiam procedit hostibus manus sibi tanquam latroni mox iniecturis, cum adeo æquabiliter, ac sedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, sputa, blasphemias, conuitia, flagella, spinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præsidem, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipsam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & si quid esse potest ignominia ignominiosius, probro probrosius. talis erat crux ea tempestate, qua Christus eam pro hominibus subiit adeo libenter, vt dicat Apostolus: *Proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione* Hebr. 12.
contempta.

In hoc eodem gradu pro mensura gratiæ Dei fuerunt Apostoli, Actor 5.
cum *ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti erant pro nomine eius contumeliam pati.* Hunc attigerat Apostolus, cum *gloriabatur in cruce, cum se mundo crucifixum gaudebat.* Galat. 6.
Ad hunc eundem hortabatur idem, cum dixit: *Exhibeamus nos vt Dei ministros in multa patientia, & post, in suauitate, post, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.* quibus locis simul aperitur ratio, cur ignominia sit appetenda, nempe Christi amor, & studium imitationis eius. sed ponit etiam aliam causam sanctus Paulus, nempe æternæ felicitatis & gloriæ præmium. 2. Cor. 6.
Exeamus, inquit, ad eum extra castra improperium Christi portantes. non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. & mystico exemplo allato scribit: *Moyse grandis factus negavit, se esse filium filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium CHRISTI, aspiciebat enim in remunerationem.* Hebr. 13.
Improperium CHRISTI, ait sanctus Chrysostronus, petra enim erat Hebr. 11.
CHRISTVS; & quia sustinuit talia, quale CHRISTVS sustinuit improperium, nimirum à suis, & propter similem causam. pro CHRISTO enim improperium sustinere maius bonum putauit, quam in deliciis esse. magnum ergo bonum est afflictio, ad quam ex fastigio regali seipsum proiecit. Hac enim faciebat magna quædam prospiciens. Tom. 4.

Cæterum hæc nostrimet abiectio, & culpa nostra carere debet, & aliorum, quantum in nobis est. nec enim appetere nobis licet alieno

malo bonum nostrum: nulla autem nostra culpa accidit, cum nos istam occasionem prebemus nullam, cur in nos incurrant ignominie, & probra, quicquid ipsis ita volentibus in hac re peccent alij. hacten- ge si expetatur ignominia propter Christum, & æternam gloriam, virtus est humilitatis multo maxima.

Lib. 4. Institut.
cap. 39.
Indicium pri-
mum.

- 2.
- 3.
- 4.

Serm. de B. Ma-
ria. signu Ma-
gnum.

- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Humilitatis indicia recensentur à Patribus. Casianus sic habet: *Humilitas his indicis comprobatur. Primò, si homo mortificatus in se habeat omnes voluntates. Secundò, si non solum actuum suorum, verum etiam cogitationum nihil suum calauerit seniore. Tertio, si nihil suae discretionis, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet. Quarto, si in omnibus seruet obedientiam, mansuetudinem, & patientiae constantiam. S. Bernardus quoque auctor est, mansuetudinem, & humilitatem esse veluti forores collactaneas. Quintò, si non solum iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibi met irrogatam doleat, atque tristetur. Sextò, si nihil agat, nihil presumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, si omni vilitate contentus sit, & ad omnia se quae sibi praebentur, velut operarium malum iudicari indignum. Octauò, si semetipsum cunctis inferiorem, non superficie pronunciet labiorum, sed intimo cordis credat affectu. Nonò, si linguam cohibeat, vel non sit clamorosus in voce. Decimò, si non sit facilis ac promptus in risu.*

Aliud indicium
primum.

In Psal. 33.

Indicium se-
cundum.

Hom. 20. lib. 50.
hom.

Indicium ter-
tium.

Lib. 22. mor. c. 5.

Quod si haec cupiam fortasse recondita videantur, nec communia omnibus, obseruet is seipsum, examinetque ad alia indicia. Primum est S. Augustini. *Quid est esse humile? nolle laudari.*

Secundum est eiusdem. *Humilitas in Scripturis sancta probatur infantia. haec est sancta simplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim recta, aut obscura potest esse humilitas solida.*

Tertium S. Gregorij. *Si cor veraciter humile est, bona, quae de se audit, aut minime recognoscit, & quia falsa dicuntur, metuit, aut certe si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab aeterna Dei retributione sint perditæ, quod hac considerat hominibus diuulgata: pauetque vehementer, ne spes futuri muneris in mercedem permutetur transit orij fauoris.*

Indicium quar-
tum.

Lib. 34. moral.
cap. 17.

Psal. 130.

Proverb. 9.

Indicium quin-
tum.

Hom. 10. super
Ezech.

Quartum est eiusdem. *Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quod de se semper sentiunt infra quam sunt. hinc namque ab Dauid dicitur; si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam. hinc Salomon ad sapientiam paruulos vocat. & plura, quae adiungit S. Pater.*

Quintum apud eundem: *Neesse est, inquit, patres charissimi, vt in vobis hoc semper debeat aspicere, quod minus habetis: in proximis verò hoc quod vobis amplius acceperunt.*

Sextum

Sextum similiter ex S. Gregorio habetur, nimirum: *Humilitatis indicium est peccatum suum accusare, & accusantibus non negare.*

Septimum apud eundem. *Vera humilitas obedientia bonum in maioris imperia consequenda comitatur. & verè humilis sese ad emendationem culpa, pro qua arguitur offert. cui consentaneum est, quod alibi tradit; Humilem patienter se corrigentem audire, & humiliter correctionem admittere.*

Octauum ex S. Bernardo adfertur. *Magna, & rara perfectio virtus est, ut magna licet operantem magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.*

Nonum S. Chrysostomus (ne hoc etiam omittatur) *humili evadit, ait, qui humana contemnit, qui suæ constitutionis initia considerat, adde tu & progressiones & peccata. Item qui se cognoscit, cognitionis autem sui gradus duodecim numerat alibi idem pater. qui Deum agnoscit. Deniq; humilibus exercitationibus acquiritur, conseruatur, & cognoscitur humilitas.*

Et ut colophonem huic tractationi addamus, si me mea non fallit opinio, perfectissimæ Humilitatis signum est, non solum benefacere iis, qui oderunt nos, & orare pro persecutibus nos, sed etiam occasiones captare bene merendi de iis, quos certò scimus vitæ ac nomini nostro per summam iniuriam insidiari. Exemplum dedit nobis Christus in ea ratione, quam secutus est agendi cum discipulo proditore suæ salutis & famæ eo ipso tempore, quo ille dolos struebat, & tanto flagitio totus incumbere, ut hoc quoque, ait S. Augustinus; *Ad maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus est pedes lavare, cuius manus iam prævidebat in scelere, immò & osculari, & ex animo eum reuocandi à facinore, amicum vocare, humanissimeq; commonefacere.*

*Indicium se-
sum.*

*Lib. 22. mor. al.
cap. 14.*

*Indicium se-
ptimum.*

*Lib. 2. in 1. Reg.
cap. 3. & 4.*

*Indicium octa-
uism.*

*Serm. 13. 26
Cantic.*

*Indicium no-
num.*

*Tom. 4. Homil.
1. in 1. ad Cor.*

*Tom. 1. Homil.
12 in Gen.*

*Tom. 1. homil.
Scribis David.*

Qui sum ego.

*Tom. 1 homil.
in Psalm. 115.*

*Tom. 5. hom. 58.
de Vita me-
uach.*

*Tractat. 55. in
Ioan.*

*Vsus Exempla, ad ea que tertio & quarto libro
continentur accommodata.*

CAPVT XXXIX.

EDITATIONES de singulis virtutibus, tam in libro quarto, quam in tertio formentur è singulis capitibus, quæ de singulis virtutibus sunt, singulæ in quatuor puncta distinctæ.

Primum Punctum est virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiusque capitis explicantur.

Secundum Punctum, est propositum acquirendæ eius virtutis, attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

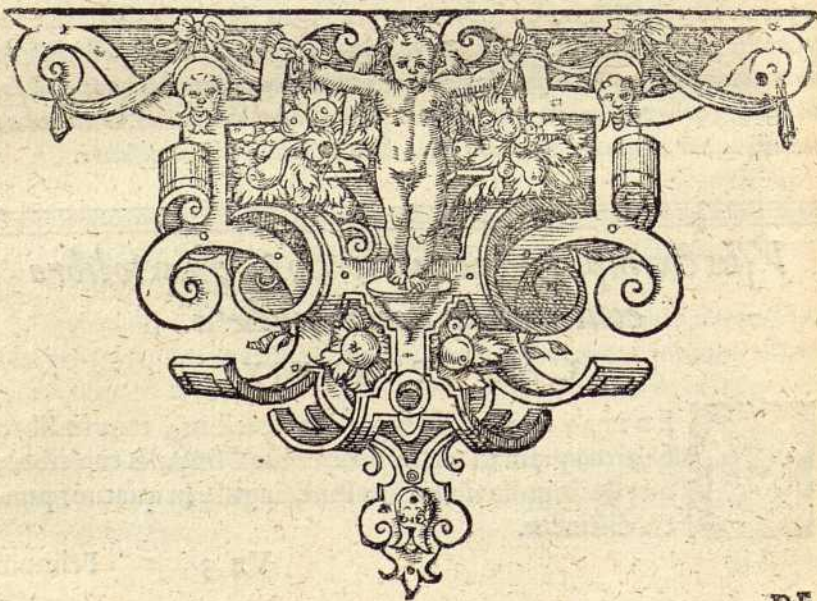
Tertium Punctum, est Fortitudo aduersus tentationes, quæ progressum & exercitationem illius virtutis impediunt.

Quartum Punctum, est Delectatio in vsu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen, quoad indicia illa quæ post vnamquæque virtutis cuiusque explicationem afferuntur, seipsum quisque diligenter exploret, quo scilicet modo se habeat in illa virtute, progrediaturne in ea an non, quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples est tractatio vniuersa de spirituum discretionem, à capite decimo, vsque ad vigesimum tertij libri, nec minus locuples est explicatio de oratione, quæ est initio quarti libri, præsertim quæ de ea traduntur capite secundo, tertio, quarto, quinto, & postea vigesimo, vigesimo primo, & vigesimo secundo; Quæ autem inter hæc capita sunt interiecta, materia sunt meditationis totius pœnæ Euangelicæ historiarum, cui nullus hic ordo præscribitur, quòd id ab aliis diligenter prælitum sit.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE
PERFECTIONIS

LIBER QUINTVS.

QVO EA TRADVN-
TVR, QVÆ STATVI PERFE-
CTORVM CONVENIYNT.

Quis

DE BIRKBEIN
CHRISTIAN
PERFECTIONS

WAS
O V A T R A D V I
T V R O V E S T A T V I P R I E
E I O M M E N T V

67

*Quis sit perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad
id pertinent, explicanda sint.*

C A P V T I.

PERFECTIO hominis est Deo coniungi. coniunctio
autem charitate cõciliatur. Quare perfectio in cha-
ritate posita est. *super omnia autem hæc charitatem habete,*
quod est vinculum perfectionis, ait Apostolus. Cùm enim
res quælibet tunc perfecta censeatur, cum suo copu-
latur fini, finis autem hominis Deus sit, perfici tum
demum hominem necesse est, cùm perfectè Deo adhæret. Deus verò,
vt scribit S. Ioannes, *charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, &*
Deus in eo.

Col. 3.

I. Ioan. 4.
Lib. 1. de doctr.
Christ. cap. 22.

His consentanea sunt, quæ Patres tradunt. S. Augustinus: Tunc quip-
pe, ait, *optimus est homo, cum tota vita sua pergit in incommutabilem vitam, &*
toto affectu inheret illi. Et libro primo Confessionum: *Bonus est qui fecit*
me, & ipse est bonum meum. Et alibi: *Viuit anima mea de te.* S. Gregorius e-
tiam cùm dixisset, *omne mandatum de sola dilectione esse,* concludit, *omnia*
precepta esse vnum in radice dilectionis. quod est idem vt sentit S. Chryso-
stomus, ac illud, quod S. Paulus asserit, *charitatem esse vinculum perfe-*
ctionis: non dixit, inquit, vertex, sed quod magis est, quæ vinculum est. necessa-
rium magis est hoc, quàm illud. nam vertex quidem perfectionis est auctio, & in-
tentio: Vinculum verò conseruatio eorum est, quæ perfectionem efficiunt tanquam
radix.

Cap. 20.

Lib. 10. Confess.

cap. 20.

Homil. 27. in

Euangel.

Homil. 7. ad

Coloss.

Charitatis autem perfectæ nomine intelligitur amor Dei, & amor
proximi tantum perfectus, quantum in hac vita, dum sumus, esse po-
test. Qua de re sic S. Thomas: *In hac vita haberi potest perfectio charitatis,*
dupliciter: vno modo, in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod
contrariatur charitati, sicut est peccatum mortale, & sine tali perfectione chari-
tas esse non potest. Vnde est de necessitate salutis. Alio modo, in quantum ab affe-
ctu hominis excluditur non solum illud, quod est charitati contrarium, sed etiam
omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum: sine qua
perfectione charitas esse potest, putà in Incipientibus & Proficientibus. Et
paulò post: Potest & circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, sicut,
& circa dilectionem Dei. Vna quidem sine qua charitas esse non potest, vt scilicet

2. 2. quæst. 184.

artic. 2.

Primo modo.

Secundo modo.

Ad tertium.

Prima perfe-

ctio.

Secunda perfectio. homo nihil habeat in affectu quod sit contrarium dilectioni proximi: Alia autem sine qua charitas inueniri potest, quæ quidem attenditur tripliciter, primo quidem secundum extensionem dilectionis, ut scilicet aliquis non solum diligat amicos, & notos, sed etiam extraneos, & ulterius inimicos. Hoc enim ut dicit S. Augustinus in Enchiridio, est perfectorum filiorum Dei. Secundo secundum intentionem, quæ ostenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit, ut scilicet homo contemnat non solum exteriora bona propter proximum, sed etiam afflictiones corporales, & ulterius mortem: secundum illud Ioannis 15. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quæ pro amicis suis. Tertio quantum ad effectum dilectionis, ut scilicet homo pro proximo impendat non solum temporalia beneficia, sed etiam spiritualia, & ulterius seipsum: secundum illud Apostoli secunda ad Corinthios secundo, Ego autem libentissime impendam, & superimpendam ipse pro animabus vestris.

Ex quibus intelligitur, perfectum Virum qualem hîc requirimus, non esse eum qui in charitate est solum, & qui extra peccati mortalis culpam est, sed eum qui simul in charitate cum sit, & ideo nullius peccati mortalis reus, procul etiam est ab omni impedimento, quo retardari potest eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum. in Deum autem dirigitur etiã tunc, cum diligitur proximus propter Deum, & si sit inimicus. Ille enim, ait S. Gregorius, veraciter, hoc est, perfecte, charitatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Ratio amoris huius ea videlicet, quæ hominem ad amandum Deum mouere debet, Deus est, inquit S. Bernardus. quod copiosius explicat Cassianus: Non aliter, ait, ad illam veram perfectionem ascendere poterimus, nisi quem admodum nullius alterius rei, nisi nostræ salutis gratia prior nos ille dilexit, ita eum nos quoque nullius alterius rei, nisi sui tantum amoris dilexerimus obtentu. Quamobrem studendum nobis est, ut de timore ad spem, de spe ad charitatem Dei, vel ipsarum virtutum amorem perfecto mentis conscendamus ardore.

Neque verò perfectio ita in vna charitate consistit, ut ad eam aliæ etiam virtutes non pertineant, quandoquidem scriptum est; Charitas patiens est, benigna est. Et S. Chrysostomus disertè affirmat, Virtutes in radice charitatis, perfectionem efficere. Sed aliud est aliquid maximè perfectionem efficere, siue quod aiunt essentialiter, aliud proximè, siue quod aiunt, accidentaliter. ipsa enim charitatis affectio qua Deo coniungimur, propriè perfectio est, hoc est, vis ipsa, & ratio perfectionis: aliæ autem virtutes charitatis, & perfectionis administræ. propterea idem S. Chrysostomus alibi; Virtutis principium & finis est dilectio. Hanc habet radicem, hanc materiã, hunc verticem, si itaq, illa principiu est ac plenitudo, quid illi poterit adæquari? Et S. etiã Gregorius Nyssenus, cum ad vitam perfe-

Secunda perfectio.

1.

Cap. 73.

2.

3.

Homil. 27. in Evangel.

Collat. 11. cap. 8.

1. Corin. 13.

Homil. 7. ad Coloss.

Homil. 23. ad Rom.
Lib. de Vita Moysi.

perfectam indagandam de cæteris Moysis virtutibus differuisset, tanquam ad eam propria ratione spectantibus, concludit tandem *perfectiorem humanæ vitæ positam esse in eo, ut à Deo cognoscatur, & amici Dei efficiamur*. Sunt autem aliæ virtutes perfectionis administræ, tum actionum internarum exercitatione, tum externarum, præsertim earum, quæ in edomandis passionibus, corporeque rationi subiciendo occupantur.

Igitur summa perfectionis euangelicæ consistit in duobus; initio quidem in optimo, maximoque omnium virtutum usu, remouendisque impedimentis omnibus non solum oppositis perfectioni, sed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipso diuini amoris, & charitatis affectu, cum Deoque summa quantum possibile est, coniunctione. Quare ordo tractationis de perfectione postquam de abnegatione & virtutibus supra differuimus, postulat, ut de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde quomodo aliæ virtutes sint instrumenta, & adminicula ad perfectionem adipiscendam: postea verò de ipso charitatis affectu.

1.

2.

Propositio & ordo tractandorum in hoc libro.

Quibus rationibus, & virtutibus ex Domini & Euangelij Doctrina tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

IMPEDEMENTA perfectionis non obscura sunt, & explicantur à sanctis Patribus, & à Theologis. & quidem ut nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ superanda instituitur totus secundus liber operis huius, impedimenta proxima perfectionis sunt affectiones hominis ad res temporales, ut S. Augustinus docet: *Venenum, inquit, charitatis est spes adipiscendarum aut retinendarum rerum temporalium: Augmentum eius est cupiditatis diminutio: perfectio verò nulla cupiditas.*

Lib. 83. 77. 9. 36.

Cupiditas hæc triplex est. Prima boni cuiuslibet externi, Secundæ boni corporis proprii, Tertiæ boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri possit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autem oportere domuisse eum, qui ad perfectionem aspirat, ex his, quæ dicta sunt, perspicuum est, & breuiter etiam nunc est ostendendum. multa

in pauca, & quasi in vnum colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum.

Matth. 19.

Primus gradus.

Lib. 2. moral. cap. 27.

Secundus gradus.

Epist. 34.

Collat. 1. cap. 6.

Tertius gradus.

Quartus gradus.

Lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 4.

Epist. ad Demetrum.

Serm. 27. de verb. Apost.

Lib. 1. epist. 33. S. Chrysost.

Astor 5.

Lib. de bono coning. cap. 22.

Quod ad primam attinet, certum est res temporales re ipsa abiiciendas esse ei, qui in statu legis Euangelicæ perfectus esse cupit. Et enim dicitur à Domino; *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me.* Quo loco dicunt Patres ad vnum omnes, *poni fundamentum primum, primumq; gradum, vt ait S. Thomas, ad acquirendam perfectionem charitatis, quæ est voluntaria paupertas, hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominem, vt loquitur S. Gregorius, ad culmen perfectionis.*

Proximus gradus perfectionis huius est, exuere secundum abiectiōnem facultatum terrenarum affectionem animi omnem ad eadem. contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur. quippe diuitia, vt idem testatur, *veluti spina animum hominis timoribus, sollicitudinibus, angoribus mirifice pungunt, vexant, cruentant*: cū enim totum amorem hominis diuitis in seipsas conuertant, dum possidentur, dum dimittentur ab eo, *quasi eius membra præciduntur*, ait S. Augustinus. quæ præcisio sine dubio *gladius ille est, quem venit Dominus mittere in terram.* quo non solum facultates nostræ diuellantur à nobis, sed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis artissimè colligabamur. hic autem est, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: *Non enim, vt ait Calsianus, perfectio statim nuditate aut priuatione omnium facultatum, seu dignitatum abiectiōne contingit, sed cordis puritate, hoc est, corde intacto à cunctis perturbationibus.*

Magna porrò fit accessio perfectionis ad duas superiores, si paupertati voluntariæ addatur perpetuitas. hæc enim non modò diuitiarum amorem compefcit, sed omnem spem earundem repetendarum prorsus extinguit.

Accedit tanquam cumulus quartus gradus, si voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum. quod fecisse Apostolos S. Augustinus colligit ex illis S. Petri verbis: *Ecce nos reliquimus omnia, & plerisque ex primis illis Christianis Apostolorum Discipulis factitasse, testantur Patres multi, in primis S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Gregorius, S. Chrysostomus.* ex quibus fontibus deinde religiosa paupertas emanauit vniuersa.

Quod si obiicias Patres testamenti veteris sanctos perfectosque fuisse multos, & nihilominus diuites; respondere expeditius possumus, nos hîc tractare perfectionem Euangelicam, non veterem. quia tamen perfectio eadem est re ipsa, dicamus patres illos, pauperes affectu, spirituque fuisse, sicut, & habitu continentes. & vt ait S. Augustinus,

stinus,

stinus, propter temporis differentiam non fecisse eos, quod nos Euangelij tempore facere profitemur. qui etiam & illud addit: Quod ego nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset. Quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, et si nunc agendum esset.

Et si Episcopi quorum status perfectionis est, opulenti plerique sunt, vel ideo est, quia perfectio consistit proprie in charitate, paupertas autem, ut S. Thomas loquitur, non tam perfectio censenda est, quam via ad perfectionem: Quare qui iam statum perfectionis conscenderunt, non est quod de via adeo sint solliciti, sicut qui adhuc in via sunt, quales sunt Religiosi: vel ideo est, quia Episcopi dispensatores ecclesiasticorum bonorum à Deo constituti sunt. Quisquē, inquit S. Prosper, omnibus quæ habuit dimissis aut venditis, sit rei suæ contemptor, cum præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesiæ, efficitur dispensator, adfertque exemplum S. Paulini & S. Hilarij Episcoporum.

Altera cupiditas est boni proprii corporis. hanc ad duo capita reuocat S. Thomas: primum continet affectiones erga sanguine iunctos, quicumque illi sint; Dominus enim dicit: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus. rem hanc fusè persequitur S. Gregorius, qui postquam dixisset, aliquos contemptis terrenis facultatibus adhuc tamen in suorum affectionibus, tanquam in visco inhærescere, addit: Extra cognatos quisquē, ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi: quatenus eosdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò solidius diligit, quanto in eis affectum solubilem copula carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus vicinij iungimur, plus ceteris prodesse, quia & flamma ad motis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius ubi nascitur, incendit. Debemus copulam terrena cognationis agnoscere, sed tamen hanc, cum cursum mentis præpedit ignorare, quatenus fidelis animus diuino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis coniuncta despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans summorum amore transcendat. Et paulò post: Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, ut per hanc in paucos saltem, ac minimo à recto itinere non declinent. Eadem est sententia aliorum sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Bernardi & reliquorum, quos operæpretium non est hîc recensere, ut breuitati necessariæ consulatur.

Huc spectat affectio terrena erga amicos. de hac enim idem dicendum est, quod de amore carnis erga consanguineos, affinesque. De quo vniuerso genere S. Bernardus egregiè scripsit: Est, inquit, affectio, quam caro gignit, est, quam ratio regit, & est quam condit sapientia. prima est, quam

I.

Opusc. 18. c. 7.

2.

Lib. 2. de Vita
contempl. c. 9.Secundum
genus.Primum caput
Opusc. 18. c. 8.
Luca 14.Lib. 7. moral.
cap. 17. & 18.Serm. 50.
in Cant.
Prima affectio.

Rom. 1.

2.

3.

quam Apostolus legi Dei dicit non esse subiectam, nec esse posse. Secunda quam perhibet e regione consentientem legi Dei, quoniam bona est. Nec dubium distare inter se contentiosam, & consentaneam. Longè verò tertia ab utroque distat, quæ & gustat, & sapit quoniam suavis est Dominus, primam eliminans, secundam remunerans, nam prima quidem dulcis, sed turpis: secunda sicca, sed fortis: vltima pinguis, & suavis est.

Secundum
caput.

1. Corinthe. 7.

Sol. cap. 10.

Matth. 19.

Lib. 1. contra
Iovin.

Isaia 56.

Aliæ autem cupiditates, quæ secundo capite continentur, sunt voluptatum corporis & sensus, etiam si hæ legitimæ nuptialésue sint: Innupta enim & Virgo cogitat, quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu. & de arce mentis nihil est, ait S. Augustinus, quod hominem magis deiciat. Quare Dominus laudat Eunuchos voluntarios, Qui seipso castrauerunt propter Regnum cælorum. Ad quem locum S. Hieronymus: Grandis fidei est, grandisq; virtutis Dei templum esse purissimum: totum se holocaustum offerre Domino, & iuxta Apostolum esse sanctum corpore, & spiritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam, quod pro filiis & filiabus locum habeant in cælis paratum. Ad hos Clemens successor Apostoli Petri scribit epistolas, & deinceps multi Apostolici & Martyres, & illustres tam sanctitate, quam eloquentia viri quos ex propriis scriptis nosse per facile est.

Primus gradus

Genes. 12.

2.

3.

4.

Lib. de Virg.

cap. 4.

Oratione de

Natus. Dom.

In cap. 1. Luc.

lib. de excel.

Virg.

Serm. 4 de

Annunc.

Haresi 58.

Tertium genus

Serm. 71.

in Cant.

Lib. 4 de in-

fit. cap. 6.

Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum est nuncium remittere consanguineis, Exire, inquam, de domo & de cognatione sua, nec non uxori saltem ducendæ. Secundus gradus est exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus, amicisq; colligamur, maximè verò iis, quæ voluptariæ sunt, & ad libidinem pronæ: colereq; perfectam corporis, & animi castitatem. Tertius gradus est perpetuitas vitæ integrè, & castè traductæ. Quartus est votum de hac ipsa re. quale votum primam emisisse beatissimam Virginem, testantur Patres, S. Augustinus, S. Gregorius Nyssenus, Beda, S. Anselmus, & S. Bernardus: Idem fecisse Apostolos auctor est S. Epiphanius, aliosq; qui postea vitam monasticam, & religiosam sectati sunt.

Tertium cupiditatis genus est, ut diximus, propriæ libertatis, & voluntatis. nam, ut inquit S. Bernardus, nihil omnino quod propria inquinatum sit voluntate, gustabit is, qui pascitur inter lilia. Et Cassianus scribit: Posse ascendere ad summa perfectionis culmina eum, qui primitus edoctus fuerit suas vincere voluntates. & seniores tradidisse, Monachum nec posse voluptatem concupiscentiæ suæ refrenare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis, sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatem perpetuam, nec firmam diuturnamq; posse retinere concordiam, sed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates suas non didicerit superare.

Propria voluntas coercetur obedientia Deo præstita, & Homini propter Deum, de qua Dominus ait; *Qui vos audit me audit,* & de se ipso dicit ipse; *Non ut faciam voluntatem meam.* Et Apostolus: *Factus obediens usque ad mortem.* Luc. 10.
Joan. 6.
Philip. 2.

Primus obediendi gradus est subiicere se homini propter Deum. Secundus est eidem voluntatem sententiamque animi omnem regendam committere. Tertius est id usque ad mortem præstare. Quartus ad obedientiam voto se obligare, quod faciunt Religiosi, & fecerunt olim religiosæ vitæ Institutores omnes, & propagatores, qui, ut S. Augustinus scribit, *vitam suam Deo deuouerunt.* Aut ut S. Basilius loquitur, *se ipsos Deo deuouerunt & consecrauerunt.* In Psalm. 75.
Reg. fusius dicitur.
Ibid. cap. 14.

*Honor quid impeditenti adferat
Perfectioni.*

CAPUT III.

IN bonis externis numerantur honores, præsertim mundani, qui tamen paupertate non abiiciuntur, sicut reliqua eiusdem generis bona. & aliqui honores sunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipsis accipiuntur ad Dei gloriam, & salutem animarum. Quare dubitari merito potest, num honor, & quis honor, si quis est, perfectioni sit impedimento.

S. Thomas sic habet: *Honori qui Deo, & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, ut dicitur in Psalmo; Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religiosis, qui ad perfectionem virtutis tendunt.* *Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipso, quòd secularem vitam derelinquunt.* 2. 2. quest. 186.
art. 7. ad 4.
Psalm. 138.

Duo igitur sunt honoris genera, primum est, quod virtuti debetur. secundum, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, sed alia quacunque ex causa, nobilitate nimirum gentis, aut Patriæ, opibus, potestate & huiusmodi rebus aliis. primus honor est virtutis, secundus honor est mundi, siue seculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicæ, perspicuum est. id siquidem & verbo, & exemplo suo nobis confirmat Dominus, cum facta contentione inter discipulos, quis eorum videretur esse maior, dixit: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos beneficii vocantur.* (Euergetes Græcè) qui erat titulus ea Primus honor.
Luc. 22.

tempe-

tempestate principes delectans, sicut nostra hac (celsitudo) vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. & protrita sunt in Euangelio monita, quibus Christus Dominus discipulos suos, eorumque sectatores, passim admodum grauitur instruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certè Christi imitator Paulus se pergere profitetur ad perfectissimam charitatem *per infamiam & bonam famam*. Se nihil vile existimare, quod cum salute animarum Christi quæ gloria coniunctum sit, etiam si propterea necesse sit, esse se spectaculo atque ludibrio hominibus, omniumque, ut ait, *peripsema*, hoc est, sordes, & fœcem populi. Quare prædicabat: *Mibi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Quam obrem qui postea mundo renunciarunt, ut Christum sequerentur, simul etiam honoribus se abdicarunt, vitamque instituerunt remotissimam ab omni mundana pompa, atque splendore, quod non obscure docet S. Basilius, cum de renunciatione scribit, & postea cum nouitio probando leges dat: Num, inquit, *paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere missa omni verecundia, ita videlicet, ut sordidissima quæque artificia suscipere non recuset*. Et paulò post: *Maximè autem ei, qui ab splendido aliquo vita genere ad imitandum modestissima humilitatis Domini nostri IESU Christi exemplum festinat, munera quadam præscribi debent, de numero eorum, quæ illi sordida existimant, qui in ciuili vita versantur, obseruandum quæ, num in eis cum omni animi alacritate non erubescens & inconfusibilem se Deo operarium exhibeat*.

Lib. 4. cap. 29.

Ad quam doctrinam illustrandam adfert Cassianus exemplum nobilissimi cuiusdam viri, & summa, ut ait, familia, res viles iussu Abbatis ut venderet, circumferentis. ad cuius narrationis calcem, hæc habet: *Nequaquam perterritus tam vilis, & tam insueti officij nouitate, nec considerans indignitatem rei, nat aliumque splendorem, ac venditionis iniuriam, dum illam Christi humilitatem, quæ est vera nobilitas per obedientiæ gratiam desiderat obtinere, hanc porrò humilitatem ipse tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciatione, qua deinde se subiiciat homo obedientiæ, ita ut nulla in eo uiuat voluntas præter Abbatis mandatum. Quod, inquit, non aliter obseruari potest, nisi quis non solum se mortuum huic mundo, verum etiam insipientem iudicabit, ac stultum, vniuersa quæ sibi fuerint imperata, sine vlla discussione persiciens, sacrosancta ea credens, ac dininitus promulgata.*

Lib. 12. cap. 32.

Homil. 20. in
Ezech.

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque S. Gregorius, attextens etiam tentationem, qua huiusmodi homines post renunciationem vexari aliquando solent, remedium.

mediumque curationis. *Alius, inquit, contempta mundi superbia, honores, atq; dignitates huius seculi decreuit vitare, vltimum appetit inter homines locum tenere, vt tantò excelsior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aspicitur in transeunte vita. is fortasse cùm subito se à proximo despici agnoscit, dedignatur, cur despicitur, vult quidem in loco humili, sed tamèn attendi contemptibit non vult. hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat. iam ergo pro deuotione holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaq; qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate sui culpa tanguntur, cùm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoscunt, seque ipsos penitentia lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant. Hæc S. Gregorius.*

Sed quid est quod rem aliundè certissimam: hisce rationibus vltra confirmemus? Quid enim certius quàm Christum Dominum in cuius imitatione & similitudine omnis Christiana perfectio consistit, processisse obuiam non inimicis modò, sed simul etiam iniuriis, ludibriis, blasphemis, execrationibus, diris, quibus eum aduersarij atrocissimè quantum in ipsis fuit, contaminarunt? An, vt diximus in capite de humilitate, non dedit percutienti se maxillam? an non saturatus est opprobriis? an non cùm pateretur, non comminabatur? tradebat autem iudicanti se iniuste? an non coarctabatur, donec baptizaretur sanguine, quem non minus ignominiosè exorbuerunt Iudæi, quàm ille copiosè pro nobis gloriosèque profudit? Mortem crucis oppetens simul acerbissimam, simul plenissimam contumeliis?

Eodem in loco reponimus beatissimam Dei matrem, quam quis dubitat, quin cùm cruci assisteret Christum amantissimum filium non induerit, hoc est, eius crucis, & mortis ignominiam non ita libenter admauerit, amplexataque sit, ac si Christo confixa esset cruci? Certè iam inde ab initio Christi spiritu imbuta, & educata pratulit virginitatem, vt S. Bernardus scribit, opprobrio sterilitatis, quia vnctio docebat eam de omnibus, ac sermo Dei viuus, & efficax antè illi factus est magister, quàm filius: prius instruxit mentem, quàm induit carnem, ob quam causam cùm suspicionem criminis facile dimouere posset, cùm occultè dimitteretur à Ioseph, ne suspirium quidem ad sui defensionem emisit.

Denique vox illa Apostolica perfectorum Christi militum vox est: Placeo mihi in cõtumeliis, in angustiis pro Christo. Ergo procul est à Christi ignominiosa gloriæ amatoribus mundani honoris appetentia, & luce clarius est, nihil Christianæ perfectioni repugnare magis quàm superbiam, sine qua honor huiusmodi nec desiderari, nec quæri potest.

*Homil. 3. super
Missus est.*

2. Corinth. 12.

Ad extremum qui renunciat vitæ mundanæ, ac dignitati quæ eam sequi solet vel propter magnitudinem opû, vel ob aliam quamcumque similem causam, abiicit sine dubio omnem spem mundani honoris ad eumque sibi omnem aditum, & intercludit, & interdicit.

Secundus honor.

Honor virtutis ab aliis sanctus appellatur. complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus. inter quos principem locum obtinet Ecclesiastica dignitas, siue sit secularis, siue regularis. In hoc autem quærendo ambitiosum esse, a pertum flagitium est, non solum perfectis viris, sed Christianis omnibus interdicitum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere, itaque se in rebus omnibus gerere, vt vitam, ex virtute traductam laus possit comitari, honorq; virtuti debitus tribui; sic qui perfectionem sectatur, ita in virtutum omnium exercitatione versari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, quamuis iustè virtuti debiti suscipiat. neque enim alium honorem amare, aut appetere potest perfectus, quàm æternum, vt ex his, quæ diximus libro quarto, capite trigésimo perspicuum est. Nec qui renūciat mundanis rebus, sancto huic honori etiam renunciat: tum quia non est in eius potestate, sed in honorante, tum quia simul nuncium remitteret virtutum actionibus, quæ per sese maximè laudabiles sunt, etiam si à nemine honorentur, aut celebrentur. modò se attentè circumspiciat proficiens, nec vlla vnquam specie honoris obiecta sibi non solum a ciem mentis præstringi sinat, sed nec ad rem vel minimam honoris causa inchoandam moueri.

Cæterùm spiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Christi humilitatem totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Christus se occultauit, & remouit ab oculis eorû, qui cum Regem creare deliberauerant, sic qui Christum ex animo sequuntur, non solum honores non appetunt nondum sibi constitutos, sed delatos recusant & respuunt, & ne ad eos contra voluntatem ascendere cogantur, fugam arripiunt, latebras quærunt, sibi etiam aliqui membrum aliquod corporis amputant. quod de S. Marco Euangelista dicitur, & certû est de Amonio Monacho, qui sibi cum præscidisset auriculam, interminatus est se etiam linguam incisurum, si vrgere pergerent illi, qui hominem ad Episcopatum importunè vocabant. admiranda sanè facinora, & solo diuino instinctu, vt S. Thomas asserit, excusanda. imitanda exempla priora, quæ multa, & illustria sunt. In historiis Sanctorum, Siluestri, Gregorij, Ambrosij, Augustini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senensis, & aliorum mul-

Pallad. Sect. II.

Niceph. lib. II.

cap. 37.

2.2. quæst. 185.

art. 2. ad 3.

multorum, quæ operæpretium non est enumerare, quia notissima sunt.

Eodem impulsu spiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exemplo abiecerunt perfectionis amore. vt Episcopatum Constantinopolitanum Nazianzenus, & summum Pontificatum S. Cælestinus.

Quare vt benè faciunt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores qui sibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam, & animarum vtilitatem, sic laudandi illi sunt maximè, qui humilitatis Christi amore succensi se totos demittunt, abiiciunt, honores non quærunt, & verò etiam contemnunt, idq; toto vitæ suæ tempore profitentur, & nisi ad honorarios titulos adigantur præcipientis auctoritate, ad idem se voti perpetui nexu obligatos volunt, qua in re præclaram habemus S. Thomæ doctrinam, qui sic scribit: *Accipere Episcopatum non est de necessitate salutis, sed fit necessarium ex superioris præcepto. Hic autem quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licitè apponere antequam fiat præceptum.* Et paulò post: *Qui votum emittit de non suscipiendo Episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati superioris accipiat, illicitè vouet. Si autem intendit, ad hoc se obligare, vt quantum est de se Episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum, quia vouet se facturum id, quod hominem facere decet.* Quod S. Doctör affirmat de Episcopatu, sine dubio dici potest de quocunque alio honoris gradu, etiam regulari.

Quod si quæratur, an præcipienti in re hac repugnandum sit, nemo dubitat, quin liceat anhelanti ad humilitatis Christi perfectionem se ipsum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis specie, quàm aperiens quid sit in homine. idque quantum, & quatenus necesse esse coram Domino iudicetur: denique quidlibet faciendum esse, vt procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ quod sine magna obedientiæ iniuria non incurritur, omninò vitetur. quæ regula à S. Gregorio

olim præscripta est in hæc verba. *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinaciæ non est.*

*Pastor. P. P.
cap. 6.*

Quæ externa virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

C A P V T I V.

ACTIONES virtutum ad charitatem tanquam finem referuntur. Et sunt in vnaquaque virtute duplices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inseruiunt. externæ quidem, quia quamuis perfectio in animo sit, externa tamé actio excitat plerumque animum ad agendum, & honestissima voluntate, quæ ex ipsa actione à proficiente percipitur, vegetat vim facultatis internæ actum virtutis producentis. *Ex subsequenti enim opere, ait S. Gregorius, etiam dona succrescunt. Quæ ratione roboratur & crescit charitas.*

*Liv. 1. dialog.
cap. 4.*

Quænam verò sint externæ actiones, quæ ad perfectionem potissimum iuvandam diuinitus sint institutæ, non est quod aliunde quam ex sacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Est autem scriptum apud Tobiam, Angelum de cælo demissum sic docuisse: *Bona est oratio cum ieiunio, & elemosyna.* quo loco non solum elemosynæ corporalis mentio fit, sed etiam spiritualis. Siquidem ibi commendatur ab Angelo illa misericordia, quam vtiliter erga suos tribules exercuerat Tobias, quem certum est monita salutis solitum dare illis; non solum corporibus consulere.

Tob. 12.

Tob. 1.

Perfectum virum fuisse Tobiam nemo dubitat, sed nec dubitandum est, eum non nisi ad minuculis harum actionum ad perfectionem ascendisse. Etenim de his loquens S. Leo sic scribit: *Hæc triplex observantia dilectissimi omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem, & similitudinem Dei peruenit, ut à Spiritu sancto inseparabiles faciat.* Et S. Chrysologus; *Hæc, inquit, vitia extinguunt, virtutes ista succendunt, hæc reddunt casta corpora, corda pura, hæc pacem membrum, mentibus dant quietem, humanos ista sensus scholam faciunt disciplina: per hæc in templum Dei pectora humana consurgunt, hæc hominem præstant Angelum, homini Deitatis deserunt hæc honorem. Hinc est quod sit horum suffragio Moyses Deus, per hæc Helias nescit mortem, relinquit terras, cælos intrat, commoratur Angelis, conuiuio Deo, & terrenus hospes supernas obtinet mansiones. per ista Ioannes fit Angelus in carne, cælestis in terra, & auditu, visu, tactu, totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem.* similia scribunt alij.

Serm. 1. de ieiunio. 7 mensis.

Serm. 43.

Ex his porrò intelligimus, quas ob causas hæ actiones tres ad perfectionem consequendam præstent aliis, tum quia omnium virtutum effectus

effectus comprehendant, nec sine virtutum omnium præsidio exercentur: tum verò quia animum hominis optimè præparent ad diuinam perfectionem accipiendam, mortificant enim passiones & vitiosos habitus reuellunt. Quod significat sanctus vir illis verbis; *Vitia extinguunt, adferunt corpori & animo puritatem. Reddunt, inquit, casta corpora, & corda pura.*

De ieiunio autem vniuersaque corporis castigatione multa ad rem præsentem pertinentia scripta sunt libro 2. cap. 12. & lib. 4. cap. 34. ad quæ lectorem remitto. quem etiam hortor, vt animum serio aduertat ad eam sententiam Seraphini Firmani, quam retulimus libro 3. cap. 19. & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conducat ad veram abnegationem animi morborumq; eius pietatis tam spiritualis quàm corporalis exercitatio explicatum etiam à nobis lib. 4. cap. 28.

Quare superest vt de externa orantis Deum actione ponamus S. Augustini verba, quibus quantum profit internis orantis motibus, *Lib. de cura pro mor. cap. 5.* sic ostendit: *Orantes de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si quid aliud visibiliter faciunt; quamuis eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat hiis indicis, vt ei humanus pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum, gemendumq; humilius atq; feruentius. Et nescio quomodo cum hi motus corporis fieri, nisi motu animi precedente non possint, eisdemq; rursus exterius visibiliter factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent, ista præcessit, quia facta sunt, crescit.*

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumera planè sunt, vtilissimæque motionibus animi, quas virtus excitat. imò ad hoc ipsum instituti simul sunt sacrarum cæremoniarum ritus, qui propterea diligentissimè seruandi, & obeundi sunt à proficiente: maximè verò ij qui ad sacrosanctum Missæ sacrificium spectant, & ad canonicas horas; aliasque religiosas cæremonias, quibus tenentur, qui ad instituta religionum vocati sunt. sed maius momentum ad perfectionem est in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter est.

Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad Charitatem.

C A P V T V.

N charitate in qua consistit Christiana perfectio considerandi sunt habitus ipse infusus, & actus vi eius ab animo productus. actus perfectior est, quàm habitus. siquidem vt ait S. Thomas, *Melius est bene agere, quàm posse bene agere*, & habitus finis est actus. quare æterna beatitudo, quæ maxima est hominis perfectio, actus est. eò igitur maior est perfectio hominis, quò vehementior in eo est charitatis actus.

Augetur autem charitatis actus, non solum habitu charitatis, sed etiam virtutibus acquisitis, tum quia hæ comprimunt hominis prauas inclinationes & passiones, eneruantque, ac tollunt vitiosos habitus, quibus animus in plura distractus studia retardatur, ne totus toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: *Vno*, vt ait S. Hieronymus, *adificante in nobis, & alio destruyente*. Tum quia virtutes eadem animum incitant ad ea consecranda bona, quæ consonant Charitati, & quibusdam quasi igniculis appositis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniungunt. ob id Apostolus: *Spiritu ambulate*, ait, hoc est, vt exponit S. Hieronymus, *spiritualibus actibus*, quos describit infra, cum eos numerat, & *fructus spiritus* vocat. vbi etiam addit; *Cum enim anima carnalia cogitat, caro dicitur, quando verò spiritualia, vnus cum Deo fit spiritus*, per charitatem nimirum hisce spiritualibus actibus auctam.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hunc modum charitatem augent, crescit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum, quæ acquisitæ cum sint, similes sunt Theologicis, vt potè procreatæ ex earum actibus, iisque omnino similes. quamuis non pares. cum sint hæ naturales, illæ supernaturales. fieri enim non potest, vt qui exercet fidem, spem, & charitatem erga Deum, iis ipsis actionibus, qua ratione sunt ab homine productæ, non acquirat habilitatem, & facilitatem animi maiorem ad easdem promptissimè repetendas. Hæc habilitas habitus est, & Virtus, vt ita dicam, Theologica, sed acquisita, non tamen sine auxilio supernaturali Dei. Vfus certè eius tanquam charitati propinquæ, ad charitatis incrementum maximè facit, propterea quòd Theologicæ virtutes. cum supernaturales sint, hoc est, diuini cuiusdam generis & ordinis, non frangunt directò

I. 2. quæst. 71.
art. 3.

In Galat. 5.

directio Vires habituum vitiosorum, qui etiam homini Dei amico inesse plerumque solent, sicut nec reliquarum naturalium propensionum deprauatos motus, sed subleuant hominis animum viresque naturæ ad actiones illas nobilissimas, longeque naturam hominis superantes edendas, relicta in homine difficultate naturali ad eas reuocandas cum velit.

Hæc difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur præsidio, & ope aliarum virtutum quæ exercitatione Theologicarum in homine progignuntur. Quare sapienter S. Thomas: *Habitibus, inquit, moralium virtutum infusarum* (quod idem de Theologicis infusis intelligitur) *patiuntur interdum difficultatem in operando, propter aliquas dispositiones contrarias ex precedentibus actibus relictas, quæ quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquisitis, (sicut nec in Theologicis acquisitis) quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contrarie dispositiones.*

1. 2. quæst. 65.
artic. 3. ad 2o

Ecce igitur tibi, quam necessaria sit ad perfectionem acquirendam nostrimet abnegatio continua, qua frangantur prauæ inclinationes naturæ, passiones sedentur, vitiosi habitus abradantur, pervincaturque difficultas, quam tantæ rei nos ipsi ex naturæ corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem positum sit, in frequenti diuturnoque vsu virtutum omnium, in obstinata, vt ita dicam voluntate perfectionis culmen Deo iuuante, conscendendi. Abnegatio enim vitia impugnat, eadem iterata, & continuata etiam expugnat. dumque id præstat simul interiorem hominem virtutum actibus excolit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi sui que ipsius, paupertate, castitate, humilitate, obedientia, à rebus creatis omnibus ita animum abalienans, vt eum in Dei amorem, & charitatem protinus rapiat. quod quanquam aliis verbis non obscure docuerat Cassianus: *Accipe paucis ordinem ad summam perfectionem. Principium nostræ salutis sapientiæque, secundum Scripturas timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris. De compunctio- ne cordis procedit abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate Humilitas procreatur. De Humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia vniuersa. Expulsione vitiorum virtutes fructificant, atque succrescunt. pullulatione virtutum Puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apostolica charitatis perfectio possidetur.* Frequens igitur, & assiduus abnegationis, virtutumque vsus certa via est ad augendam charitatem.

Lib 4. Institutio.
cap. 43.

Est autem hoc loco diligentissimè obseruandum, id quod etiam secundo libro monuimus: *Duplici, vt Cassianus scribit; nobis labore, sudan-*

Collat. 14 cap. 3.

sudan-

Hierem. 1.

judandum in expellendū vitii; quā in virtutibus acquirendis. Et hoc, inquit, non nostra capimus coniectura, sed illius sententia perdocemur, qui solus opificy sui vires, rationemq; cognouit. Ecce, inquit, constitui te hodie super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & adifices, & plantes. In expulsionē enim noxiarum rerum quatuor esse necessaria designauit: id est, euellere, destruere, disperdere, dissipare: in perficiendū verō virtutibus, & his quæ ad iustitiam pertinent, acquirendū, adificare tantummodo atque plantare. Vnde liquidò patet, difficilius euelli ac destrui corporis animæq; passiones, quā spirituales extrui adificariq; virtutes.

Uberior quadam & subtilior explicatio Abnegationis preparantis ad perfectionem.

CAPVT VI.

ED præter mortificationem passionum maximè ad perfectionem necessaria est occultior quædam difficultiorque propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaque continua: non solum initio exercitationis huius, sed etiam & multò maximè in progressu ipso, & complemento. quæ quidem abnegatio ex Dei omnipotentis Maiestatis, potestatis, charitatis, voluntatisque cognitione perfecta ita hominem Deo submittat, ac propriæ sui ipsius despicientiæ amantem faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quā assiduè frangi voluntates suas, itaque concuti amorem proprium, vt si fieri possit, conuellatur omnino. Id ego sic explico ex doctorum piorumque hominum, qui currunt virtutis & perfectionis stadium, disciplina & experimentis.

Certum est, nos nostri iuris nec esse, sed Dei, & voluntatem nostram quantumcunq; sit in hominis potestate, diuini & ipsam iuris esse, & à nobis in vnius Dei voluntatis deditionem omnino redigendam: vt Deus ea, totisq; nobis vtatur, nosq; verset, quomodo ei placuerit.

Quæstio.

Respondetur.

Quæri igitur potest, vtrum expediat, vt Deus regendæ voluntatis Dux, cōsolationibus an afflictionibus adhibitis eam dirigat ad perfectionem: Et respondetur de sententia Patrum, quos adduximus secundo libro, cum ageremus de Abnegatione, fatius esse, vt voluntatem Deus ad se trahat per ea, quæ contra voluntatem sunt, quā per ea, quæ voluntatem alliciunt, mulcentq; & si sanctissima illa sint, nec à nobis expetita propter nos, sed propter Deum solum; siue
externa

siue externa bona malaué sint, qualis est infamia, ignominia, paupertas, contemptus, & alia huiusmodi: siue interna multo que id magis si interna sint: quales sunt desolationes, derelictiones, tentationes grauiores, angustia cordis, tenebra mentis, anxietates, perturbationes animi, & id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt. in his versari nos, & his exagitari quietem voluntatis nostræ; melius multo est, quàm frui contrariis bonis. Quamobrem proficiens non se comparat ad quietem aut tranquillitatem, sed ad omnia potius genera afflictionum internarum: in vnaque Dei voluntate pacem, quietemque collocat suam; quantumuis magnis perturbationum fluctibus interius se iactandum præuideat.

Huius autem assertionis hæc est causa, quòd meriti apud Deum ratio posita est maximè in abnegatione tum existimationis, tùm amoris proprii: ad quorum vtrumque abnegandum faciunt magis res aduersæ, quam secundæ, siue extrinsecus accedant, siue exoriantur in animo.

Ad existimationem propriam comprimendam est necessaria propriæ vilitatis cognitio. quæ quamuis per mentis illustrationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus cõcedatur, Viatorum tamen naturæ accommodatius est, eam experimento nancisci. Deus itaque qui naturam non destruit, sed perficit, vult à nobis cognosci vilitatè nostram ipso vsu, & experientia: dum experimur scilicet in nobis voluntatem repugnacem, & minimè quietam, vt perspicuè cernamus, quid ex nobis sit in nobis, & quid in nos ex Deo promanet. ex nobis quippe est sentire motus illos turbidos contrarios rationi: ex Deo autem, iis non consentire. ex nobis est caligo mentis, siccitas cordis, afflictio: ex Deo contraria Dona, quibus illa tanquam à ventis nubes dispelluntur. Neque id iniuste vult Deus, ij enim sumus, qui ob commissa facinora digni sumus, in quos calicis, qui in manu Domini est, vniuersa amaritudo, & ira delapsa nos obruat, cuius tamen vix minimam guttam nobis aspergit Deus, cùm nos affligi permittit. vt qui eam refugit, iniuste admodum à Dei iustitia se subtrahat præ amore sui immoderato: ij sumus, quos quanquam sibi Deus reconciliauit per sanguinem filij sui, & condonato adulterio secum iterum copulauit vt sponsas; velit tamen patrati sceleris extare animis corporibusque nostris inustas perpetuò notas vexationum, & calamitatum: vt intelligamus, aliter nobiscum agi, quàm si incorrupti integrique vixissemus semper: iisque malis à Deo nos affici, vt super nos recognoscamus manū Domini, qua veluti de cælo percutimur, cruciamurque, (quamuis infinite minus quàm par est) indeque exur-

gamus ad maiorem reuerentiam, erga Dei maiestatem, timoremque maiorem, ac in bonam partem accipiamus eius etiam verbera atque flagella, quando ab eius infinita misericordia proficiscuntur omnia. Denique sicut temporanea, ac terrena prosperitas, sic spiritualis, hominis mentem occæcat, multoq; magis hæc, quàm illa, quia irrepit, nocetque occultius, & cum sit nobilioris generis animû magis turgescens reddit, & inmemorem sui nihili, veterumq; delictorû, ideoque lucifero propiorê. hæc ad configendâ existimationê propriam.

Ad suffringendos autem amoris proprii neruos, eundemq; ex animo conuellendum valent illæ eadem desolationes, & miseriæ. cum enim ipso experimento compertum nobis est, ex nobis existere adeo prauas propèssiones, & corruptelas, concitatur in nostrum odium, contemptum, nauseam, indignationem, persecutionê, in nosq; conuitia iactamus, & exprobramus nobis nostra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex spiritus dulcedine fluit, qua nobis ipsis maximè placere solemus, magis nutrit amorê nostri, quàm illecebræ rerum mundanarum. est quippe idem in diuersa materia vitium. idque accidit cum Dei dona magis quàm Deum ipsum quærimus, eiusq; propterea mercenarij serui sumus. Idcirco in cor hominis amarissima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet, assuefaciatque diligere Deum propter Deum, nõ semet propter seipsum. Id enim adeo præposterum est, adeoque Deo displicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes, ac turpiter labi: tum vt ex illa manifesta turpitudine cognoscamus occultam offensam, in qua sumus apud ipsum, tum vt vel sic ablaetemur à lacte nostræ cupiditatis, & voluntatis.

Quare quamuis debemus peccata in quæ incurrimus, quatenus Deo aduersantur, & quia peccata sunt, inmortali odio prosequi, quatenus tamen apta sunt nos demittere, nobis aliisque viles efficere, nostram denique erga nos ipsos affectionem retundere, patienter ferenda sunt, cum ex illis hoc tantum bonum tanquam è tenebris lucem Deus educat. Immò actum ipsum bonum, si quia nobis placet, blanditurq; naturæ & existimationi propriæ, à nobis expetitur, non dicam à Deo abalienare, dicam tamen, non copulare nos cum illo.

Accedit, quòd quamdiu vas humani cordis non planè purgatur face amoris huius, Dei donis plusquam par est inhærentis, & Deum ad æmulationem prouocantis, non expedit nobis, Dei dona quædã qualia sunt interna solatia, immunitas à tentatione, illustrationes mentis & similia augeri in nobis: eo enim illa veluti sordidata Deo malè olent, & homo iis locupletatus tanquam nobilioribus phaleris

conueſtitus equus aduerſus dominũ calcitrat. dometur ergo prius, & vexationibus ſubaſtus intelligat, non alia ratione vlla Dei dona à viro perfecto expetenda eſſe, niſi quia, & quatenus Deus vult: illaque ſic nos DEO coniungere, promptoque efficere ad DEO ſeruiendum.

Summa igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiusmodi dona, quæ cum honeſta etiam voluptate, quàm ea, quæ cum afflictione animi diuinitus immiſſa, ſunt coniuncta; optet potius, hæc, quàm illa. tum quod ſint à ſuſpicionem amoris priuati remotiora, tum quia opera quæ Deo per iſta præſtatur, gratuita omninò eſt, nulloque planè modo mercenaria, tum quia voluptaria & mollis via diaboli eſt; vt docuimus libro ſecundo, cap. 35. contrà via Dei grauis, & ſeuera, tum denique quia cum illa quaſi mercede ſeruire Deo facile quidem eſt, ſed inordinatum quid, obliquum, impurum; addo imperfectum, & quaſi monſtruofum: quoniam qui huiusmodi eſt, partem dat ſui Deo, reliquam ſibi retinet, nondumque holoçauſtum eſt, nec putum purum aurum: duobus ſeruit Dominis; in vtramque partem claudicat, Samaritanus potius quàm Iſraëlita, qui Deo litat, & idolo. ſimilis ex parte Racheli, quæ in terram promiſſionis commigrans ſecum ſimul idola paterna transportat. atque vt Rachelem propter idola ſecutæ ſunt vexationes, ſic proficiens, donec ſe penitus exuat his amoris proprii deliciis perpetua tempeſtate diuerſarũ perturbationum ſe quatiendum intelligat.

Matth. 6.

3. Reg. 18.

4. Reg. 17.

Genef. 31.

Quamuis autem illuſtrationibus, & conſolationibus internis promptior euadat homo, ad Deo ſeruiendum, qua ratione illæ, vt diximus in ſecundo libro, expeti poſſunt, & verò etiam magnificiendæ ſunt; perfecto tamen viro ſatius eſt poſſe, & velle ſeruire Deo ſine promptitudine, quæ inde proueniat, potius cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Deponendus propterea falſæ opinionis error duplex. vnus eſt meritum apud Deum conſiſtere in illa facilitate voluntatis. cum ſub ea plerumque lateat pernicies meriti, viſ amoris proprii multa, cuius expers eſt contraria difficultas. quæ idcirco magna ſeges eſt magnorum meritorum. Quare Deus amantiſſimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitque ad ſe ſe per mille ſalebras afflictionum, & difficultatum, nec patitur amicos ſuos diu eſſe ſedatos. & qui in cœlis apud ſe filios, & adminiſtros habet ſibi ſummam voluptate coniunctiſſimos, quos perpetuò beata illa, & inexhauſta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obſequia perfecta quidè, illi-

Prior error.

que perquam gratissima, plena tamen perturbationis, & doloris, perinde quasi fortunatissimus Rex quispiam, qui quanquam innumeros habet corporis stipatores ministrosque suorum studiorum ad nutum paratissimos, illique ad omnem voluntatem promptissimos, gratissimosque; oblectat tamen se se pusionis alicuius, aut distorti hominis lentis frigidisque obsequiis. ob hanc scilicet causam tantoperè laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duo minuta æris solum misit in Gazophylacium.

Alter error.

Alter error corrigendus est proficienti, quo plerumque fingimus animo, quærimusque nobis quietem quandam internam externamque qua abiectis curis, restinctisque perturbationum motibus Deo tranquillè placideque seruiamus contra quam res habeat, & vt ex antedictis intelligitur, contra quam velit Deus; qui vix dum hic viuunt, tranquillat plenè animos amicorum suorum. ita potestatis suæ vim nobis manifestam faciens, qua nauiculam nostram inter tot procelas calamitatum tutò in portum valet deducere: simul, quia magnus potensque est, nos itidem ad magna ardua que obeunda præparans, præsertim cum iteratis conflictationibus internis virtutis habitus confirmetur, *Virtus enim in infirmitate perficitur*: iisdemque merces æterna quæ non habitibus, sed actibus est debita, plurimum augeatur, & amplificetur. & hæc de subtiliore, occultioreque abnegatione dicta sunt breuiter.

2. Corinth. 12.

De duobus proximis, & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.

C A P V T VII.

VO supersunt adminicula Perfectionis, & quidem omnium maxima & proxima: vnum est oratio ad Deum; alterum est Contemplatio rerum earum, quibus Perfectio ipsa perficitur. Et vt à primo ordiamur, illud certum est, Charitatem donum Dei esse. *Charitas Dei*, ait Apostolus, *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Et S. Ioannes: *Charitas ex Deo est*. Et S. Augustinus: *In gratia est Spiritus viuificans. vnde est in hominibus charitas Dei, & Proximi, nisi ex ipso Deo? Quod de charitate asseritur dicendum similiter est de omnibus aliis donis ad perfectionem pertinentibus, deque ipso eorum incremento: quia vt ait S. Iacobus: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum.*

Rom. 5.

1. Ioan. 4.

De gratia & libero arbit.
cap. 18.

Iacob. 1.

Quod

Quod cum ita sit, facile intelligitur, quam sit proficienti necessaria oratio, ut perfectionem charitatis obtineat à DEO. Cui, inquit sanctus Augustinus, *donatur à DEO charitas DEI, & propter DEUM charitas proximi, profectò instanter orare debet, quò tantum sibi augeatur hoc donum, ut non solum pro illo contemnat delectationes carnis, sed etiam quasi liber perferat passiones.* quod quam studiosè ac frequenter faceret, idemmet testatur in suis Confessionibus crebrò. *Quis mihi, ait, det, acquiescere in te? Quis mihi dabit ut venias in cor meum, & inebries illud, & obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te?* Et alio loco: *Hei mihi quam excelsus es in profundis, nusquam recedis, & vix redimus ad te. Age Domine, & fac, excita, & reuoca nos: accende, & rape: flagra, & dulcesce: iam amemus & curramus.* Denique alibi: *Da mihi te DEVS meus, redde mihi te. En amo, & si parum est, amem validius. Non possum metiri, ut sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio, quod mihi male est præter te, non solum extra me, sed & in me ipso: & omnis mihi copia, quæ DEVS meus non est, egestas est.*

Nec solum ad incrementum charitatis nobis est oratio necessaria, sed etiam ad impetranda tam multa DEI auxilia, quæ ad exercendas virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mortificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via perfectionis, ad perseverandum in sancto proposito, nobis maximè opus sunt. Nam, ut ait S. Augustinus: *Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æternæ luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere.* Nisi Dominus, ait David, *custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Ad quam rem faciunt adeò varij & opportuni Psalmorum affectus, quibus ut in rebus, actionibus, occasionibusq; omnibus adsit nobis Dominus postulamus.

Ad miniculum alterum contemplatio est, ut dicebamus. Nomine autem contemplationis hoc loco intelligitur attendita consideratio rerum spiritualium, tam diuinarum, quam humanarum. huic enim qui vacat, ut debet, mirum est quam magnos in virtutibus, charitate præsertim, progressus faciat. Qua de re sic S. Basilius, cum enim de perfecta renuntiatione facienda differuisset: *Hæc, ait, vbi præstiterimus, omni custodia custodiendum fuerit cor nostrum: neq; patiendum, ut assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo facta sunt, memoria contaminetur per sutiles & euandas cogitationes: contraq; illud agendum assidue, ut ex purissima ac perpetua recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod signum circumferamus. Siquidem hæc est ratio, per quam erga Deum acquiri charitas consuevit: quæ simul cum ad*

conscienda Dei mandata nos excitet, tum vicissim quoque ab iisdem ipsa ad perpetuitatem stabilis conseruetur.

Psalm. 17.

2 Corinth. 4.

Contemplatio porrò quamquam industriam nostram requirit, donum tamen est gratuitum diuinæ misericordiæ. Deus enim est, qui illuminat tenebras nostras, ut ait Dauid, qui illucet in cordibus nostris, ut Apostolus scribit: quare & lux, & illuminatio nostra dicitur.

August. lib. 10. confess. cap. 1.

Contemplatio igitur, & oratio simul misceantur, & temperentur, oportet, ita, vix ut discerni possit vtra sit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres. *Coruscasti* (inquit S. Augustinus) *splenduidisti, & fugasti cecitatem meam: Flagrasti, & duxi spiritum, & anhelo tibi. Gustavi, & esurio, & sitio. Terigisti me, & exarsi in pacem tuam.* Et post pauca: *Hi mihi Domine miserere mei.* Colligatio igitur summa est inter hæc tria, Orationem, Contemplationem, Amorem, ut nisi simul de Contemplatione vix quicquam possit de Amore dici.

*Qua via diuinus Amor deinceps indagandus est
ex Cantico Canticorum Salomonis.*

C A P V T V I I I.

Cassian. coll. 3. cap. 6.

DIVINI Amoris naturam, vires, & gradus in Cantico Canticorum à Salomone SPIRITVS sancti instinctu describi, & celebrari, certum est apud omnes, cui consentaneum est illud, quod à Cassiano scribitur, cum de triplici Abrenunciationum genere loquitur. Tribus, ait, abrenunciationibus proprie tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenunciationi conueniunt, quibus concupiscentia carnalium rerum, ac terrena vitia refecantur. Secunda abrenunciationi Ecclesiastes, ubi vniuersa qua aguntur sub sole, VANITAS pronuntiantur. Tertia Canticum Canticorum, in quo mens visibilia cuncta transcendens, verbo iam DEI celestium rerum contemplatione coniungitur.

Ambros. lib. 2. de virginibus.

Cantic. 1.

Pro certo etiam habetur à plerisque omnibus, Sponsi, & Sponsæ nominibus intelligi à Salomone DEVM aut CHRISTVM, & animam hominis DEI amici. Hanc autem imperfectam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. Sic S. Ambrosius; *Deuimus*, inquit, *in nuptiis sponsa crines Calamistris quibusdam saltem orationis ornare, ne se prius Dominico iugo timefacta subduceret, quam vocata inclinaret.* Sic equorum vi plausa sonitum discit amare ceruicis, ne recuset iugum. Hoc nos magisterium non inuenimus, sed accepimus. Sic instituit mystici carminis doctrina celestis: *Osculetur me osculo oris sui.* Totus iste deliciarum locus ludum sonat, plausum excitat, amo-

rem prouocat. Ideo, inquit, adoleſcentula dilexerunt te, & attraxerunt te retro. In odorem vnguentorum tuorum curremus. Induxit me rex in tabernaculum ſuum. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum perueniret. Atq; illa tam patiens duri laboris exercitat eaq; virtutis, vt aperiat manu clauſtra, in agrũ exeat, in caſtellis maneat; in principio tamen retro odorem currit vnguenti: mox cùm in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura caſtellis. Origenes idem antè dixerat de ſponſæ curſu loquens: Currit modò, quia adhuc curſu indiget, & profectu. Et alio loco: Hæc ipſa quæ nunc nigra, in ſine Cantici huius dealbata memoratur aſcendere.

Orig. Homil. 1.
in Cantica.
Homil. 2.

Dubitationem denique non habet, hunc profectum Sponſæ conſiſtere in renunciatione rerum terreſtarum, contemptu ſui, abnegatione paſſionum, vitiorum expulſione, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum ſibi faciat anima ad contemplationem, & amorem DEI. Sed poteſt (ſcribit S. Ambroſius) hoc (nimirum: *Ambroſ. lib. de Oſculetur me ab oſculis oris ſui*) ad animam deputari, quæ paſſiones corporis ſubi- *Iſaac, cap. 4.* git, & ad virtutum officia conuertit, repugnantesq; motus ſibi obedientes efficit. Hæc igitur anima eleuans ſe à corpore, abdicatis luxuria atque delitiis, voluptatibusq; carnalibus, exuta quoq; ſollicitudine ſecularium vanitatum, iam dudum in-
fuſionem ſibi diuinæ præſentiæ, & gratiam verbi ſalutaris exoptat, cùm moras eius ferre non poſſit, quaſi vulnerata charitate conuerſa ad PATREM vrget vt mittat ſibi Deum VERBUM dicēs: Oſculetur me ab oſculis oris ſui. S. Bernardus idem *S. Bernardus Serm. 28. in Cant.* docet, initio Canticorum, deſcribi Sponſam, etſi perfectam & ardentem amore, etſi oſculis Sponſi inhiantem, ſollicitam tamen adhuc, & anxia cura diſtentam ſuper cuſtodia gregum ſuorum, hoc eſt, mortificatione ſuarum paſſionum, dum ſibi illas ſtudet ſubiicere.

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuo fiſſit ſponſa: vocatur enim à contemplando ſponſo ad quærendas animas, earumque procurandam ſalutem, amore videlicet impellente ac propè cogente: Surge amica mea, ſponſa mea, & veni. Commendat, inquit S. Bernardus, ſpon- *Cantica 2.* ſus multam dilectionem ſuam iterando amoris voces: nam iteratio affectionis ex- *S. Bernardus Serm. 61. in Cant.* preſſio eſt. & quod ruruſum ad laborem vinearum ſollicitat dilectam, oſcèdit, quàm ſit de animarum ſalute ſollicitus: nam vineas animas eſſe, iam audiſtū. Propterea idem de ſe alibi: Patienter auellor ab inſœcundæ Rachelis amplexibus, vt de Lia *Idem Serm. 52. in Cantica.* mihi exuberent fructus profectuum veſtrorum. Minimè pigebit me intermiſſæ quietis pro cura ſermonis, cùm videro in vobis germinari ſemen meum, atque ex eo au-
geri incrementa frugum iuſtitie veſtræ. Charitas enim quæ non querit quæ ſua ſunt, id mihi iam dudum facile perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtrū præferre
utilitatibus.

*Status quatuor Animæ DEVM diligentis, ex
Cantico Canticorum, & sanctis
Patribus.*

CAPVT IX.

Is quasi fundamentis positus, accedendum tandem est ad ipsius charitatis indagacionem, videndumque quo modo vis, & partes eius possint à nobis expedite percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Salomone traduntur, & à sanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino sunt perfectissimi amoris & excellentissimæ charitatis status animæ DEVM singulariter diligentis, qui in eo libro describuntur verbis ab humano amore artificiosissimè translatis. Hi autem tanquam dies quidam noctibus, quietibus, vigiliisq; distinguuntur. Quiete quippe contemplationem, actionem vigilia significare mos Scripturarum sanctarum est: vt scribunt Patres in illa Genesis verba: *Immisit ergo Dominus DEVS soporem in Adam*, S. Ambrosius nimirum, S. Gregorius, & S. Chrysostomus. Immò S. Hieronymus auctor est, versionem aliam habere: *Immisit DEVS exstasim super Adam*. Et hoc ipsum dormire, & somnum capere; quod aliquando ponitur in Canticis, contemplationem DEI esse, qua anima in amore DEI suauissimè conuiescit, testatur S. Gregorius Nyssenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: sicut & dormientem excitare sponfam, esse, eam ad animas lucrandas inuitare.

Primus status amoris est actiuosæ vitæ, in quo anima affectibus nondum edomitis Deum quidem odoratur, & quasi degustat, currens in odorem vnguëtorum eius, non eo tamen ad arbitrium & voluptatem suam fruitur. *Et mirabar*, inquit S. Augustinus, *quod iam te amabam, & insistebam frui Deo meo, sed rapiebar à te decore tuo, moxq; diripiebar abste pondere meo, & ruebam in ista cum gemitu, & pondus hoc consuetudo carnalis*. Et infra: *Aciem figere non valui, & repercussa infirmitate redditus solitis, nõ mecum ferebam nisi amantem memoriam, & quasi olfacta desiderantem, quæ comedere nondum possem*.

Secundus status est vitæ contemplatricis. In hoc collocatur anima, facto sibi ad eum gradu vitiosorum habituum demolitione, passionum propriarum compressione, & perfecta rerum omnium sui-que abnegatione: & in eo constituta, non solum sicut in priore statu

Deum

Genes 2.

*Ambrosi lib 2.
de Iacob.*

Lib 1. Reg. 3.

*Lib 4 moral.
cap 30.*

*Lib 23 moral.
cap 20.*

Chryf. in c 38.

Genesis.

*Apud Theod.
lib 3. in Cant.*

*S Bernard in
Serm 52 & 57.*

*Rupert. lib 5.
6. & 7.*

*S Bernardus
Serm 52 in*

Cantic.

*Primus status
August. lib 7.*

Conf. 11. cap 17.

Secundus status

Deum aliquando complectitur contemplationis & amoris actu, sed eodem continuato aliquandiu ipsum contemplanz amanſque pœnẽ poſidet magna mentis tranquillitate : fitq; ſuauiſſimus lectus paciſici Salomonis, & quaſi nuptiale ferculum, in quo ſponſus requieſcit, ac vehitur, animam in ſe quieſcentem fouens. Hunc quoq; ſtatum optaſſe S. Auguſtinum, intelligimus vel ex eo loco Confefſionum, quiſi habet : *Noli eſſe vana anima mea, & obſurdeſcere in aure cordis tumultu vanitatis tuæ : audi & tu, VERBUM ipſum clamat, vt redeas, & ibi eſt locus quietis imperturbabilis, vbi non deſeritur amor, ſi ipſe non deſerat. Ecce illa diſcedunt, vt alia ſuccedant & omnibus ſuis partibus conſtet inſima vniuerſitas. Nunquid ego aliquo diſcedo, ait VERBUM DEI? ibi fige manſionem tuam, ibi commenda quicquid inde habes anima mea, ſaltem fatigata fallacis veritati cõmenda quicquid tibi eſt à veritate, & non perdes aliquid, & reſtoreſcent putrida tua, & ſanabuntur omnes languores tui, & fluxa tua reformabuntur, & renouabuntur, & conſtringentur ad te, & non te deponent quò deſcendunt, ſed ſtabunt tecum, & permanebunt ad ſemper ſtantem ac permanentem DEVM, vt quid peruerſa ſequeris carnem tuam? ipſa te ſequatur conuerſa.*

Auguſt. lib. 4.
Confefſ. cap. 11.

Tertius ſtatus conſtat ex actione & contemplatione. In eo anima, ſic iubente ſponſo, à contemplatione diuulſa, ſe coniiicit in turbam & gregem Paſtoris illius, qui propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, è ſinu PATRIS in terras deſcendit quæſiturus magnis laboribus, & proprio ſanguine redempturus ouiculas, quæ perierant. procellam nullam acerbiffimorum temporum, periculum nullum, pœnamue ſubterfugiens, aut dedecus, dum illas recuperaret. Hunc affectum ſponſæ exprimit ex Canticis ſanctus Ambroſius in hunc modum : *Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſcimus in caſtellis. Supra ad hortum inuitabat; hic ad agrum habentem non ſolum ſorum gratiam, ſed etiam triticum & hordeum, hoc eſt, ſolidiorum firmamenta virtutum, vt fructus eius aſpiciat. Requieſcamus, inquit, in caſtellis. Ad qua Adam, cùm de Paradifo eiectus eſſet, fuerat relegatus, in hiſ requieſcebat, ſed terram operabatur. Qua autem ratione exire in agrum vellet, intellectus manifeſtus eſt, vt quaſi bonus Paſtor paſcat gregem ſuum, laſſos allenet, reuocet errantes. Nam etſi iſta anima noua & vetera ſeruauit, tamen ſunt adhuc velut agni, qui lactis ſucco nutriendi ſunt. Ergo quaſi perfectæ non pro ſe, ſed pro aliis interuenit, vt de ſinu PATRIS exeat, vt procedat foras tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo : egrediens currat viam, vt inſirmos lucretur. Hunc ſtatum tenebat ſanctus Auguſtinus, cùm in oratione cum DEO agebat ſic: *Domine DEVS meus intende orationi meæ, & miſericordia tua exaudiat deſiderium meum : quoniam non mihi ſoli aſtuat, ſed vſui vult eſſe fraternæ charitati. & vides in corde meo, quia ſic eſt, vt ſacrificem tibi famulatum cogitationis, &**

Tertius ſtatus.

Ambroſ. lib. de
Iſaac & Ani-
ma, cap. 8.
Cantic. 7.

Genef. 3.

Pſalm. 12.

Auguſt. lib. 11.
Confefſ. cap. 2.

lingua mea, & da quod offeram tibi. Et paulò post: Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dedisti.

Quartus sta-
tus.

Quartus status est, cùm anima vitam supra humanam ac pœne diuinam supradictis longè superiorem inexplibili desiderio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantaque veluti zelotypia æstuat, vt manere in carne, mors illi sit, & peregrinari à Domino alter quasi infernus illi videatur, soleturq; propterea exilium suū, ac perferat vno studio laboreq; animarum lucrandarum dilectissimo spō-

S. Gregor. lib. 2.
super Ez. ech.
Homil. 15.

so. De quare sic S. Gregorius: *Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda, in quibus anima per amorem sponso inuisibili iunguntur, vt eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, presentis vitæ longitudinem pœnam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cœlesti sponsi visione requiescere.* Mens itaq;, quæ iam talis est, nullam presentis seculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxietur. *Vili fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicitur: Vulnerata charitate ego sum, mala autem salus est cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. cùm verò anhelare iam cœlesti desiderio, & sentire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quæ prius egrotabat ex salute.* Mentis autem sponsum suum fortiter amanti de amore vitæ presentis vna solet esse cōsolatio, si per hoc, quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus in ardescant. Mæret, quia differrî se conspicit. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, vt dixi, non parua cōsolatio, si feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur, vt tardè eum cum multis videat, quem sola videre citius volebat. Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem sententiam præclarè scribit.

Cantic. 2.

1.

Hæc quanquam obscurè, significantur in Canticis. Primum statum obtinet sponsa, quando post somnum inter læuam, & dexteram sponsi in secundo capite suscitatur illis verbis: *Surge amica mea, speciosa mea, & veni.*

2.

In secundo statum intelligitur peruenisse, quando somno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum summa adolescentularū animarum admiratione audit sponsa: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula sumi ex aromatibus myrris & thuris, & vniuersi pulueris pygmentarij.*

3.

In tertio statu est eadem, quando tertio dormiens, denuò ex-perrecta, in quinto capite de seipsa dicit: *Surrexi, vt aperirem dilecto meo.*

4.

In quarto deniq; statu, collocatur sponsa, quando ei post quartam quietem, ad quartum perfectissimæ charitatis gradum suscitata, in octauo

octauo capite dicitur: *Qua est ista qua ascendit de deserto delicti affluens, in-*
nixa super dilectum suum?

Primus status, ni fallor, in toto primo & secundo: Secundus in ter-
 tio & quarto: Tertius, in quinto, sexto, & septimo: Quartus in octa-
 no capite Canticorum describuntur, & canuntur.

Sed iam res appetit, vt breuē paraphrasim proponamus vniuersi
 Cantici Canticorum, qua perspicuē appareat tota illa narrationis se-
 ries, & hi amoris diuini gradus quatuor distinctius explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, siue pri-
mus sponsæ status, qui in primo & secundo
Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

OSCVLETVR me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

cc Caput pri-
 mum Cantici-
 ccorum.

A N I M A sponsa Christi Domini fieri percupida à Christo
 flagitat osculum spirituale, perfectum nimirum sensum,
 & gustum dulcedinis, amorisq; illius, qui ex contempla-
 tione, arctissimaq; cum illo coniunctione percipitur. A-
 mores enim, dulcedinesq; eius quodlibet terreni amoris humaniq;
 solatij vinum longè superare, certissimum est.

Oleum effusum nomen tuum: Ideò adolescen-
tula dilexerunt te.

Odorem bonitatis sponsi, nomen, existimationemque eius fama
 celebratum instar alicuius suauissimi vnguenti, aut olei aromatici
 effusi fragrantia, se, ac ceteras animas dulcedinis eius adhuc exper-
 tes, inuitare, & ad sponsum maximè allicere.

Trabeme, post te curremus in odore vnguen-
torum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: ex-
ultabimus, & letabimur in te memores vberum tuo-
rum super vinum: recti diligunt te.

Proinde sponsum rogat, vt se simul cum cæteris hac odoris illece-

bra trahat, & capiat: vt sic post illum currendo, in cellaria eius ab-
dita penetrare, ibique cum cæteris exultare, lætari, dulcedines eius
super cuiuscunque humanæ consolationis vinum commemorare, &
celebrare possit, ad bonos omnes diuini amoris facibus inflam-
mandos.

- ” *¶ Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem,*
 ” *sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. No-*
 ” *lite me considerare quod fusca sim, quia decolora-*
 ” *uit me sol. Filij matris meæ pugnarunt contra me,*
 ” *posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non*
 ” *custodiui.*

Verum quoniam alicui fortasse anima adhuc mortali, & crasso
conclusa corpore videri posset minus idonea ac digna ad tantam cū
cœlesti sponso familiaritatem ineundam, ait eadem, se quidem, cor-
pore quod corrumpitur aggrauante nigram esse & deformatam: sed
nigrorem hunc sibi esse extrinsecus allapsam ab æstu passionum sen-
sus quasi à sole, vt sub eo defudantibus accidit: intus tamen se formo-
sam esse, vt potè insignitam Dei similitudine, capacemq; diuinæ con-
templationis & luminis. Non diffiteri se tamen, *filios matris*, hoc est,
sensus, quos secum eduxit ex vtero carnalis parentis, aduersum se
quasi arma sumpsisse, adeoq; inualuisse, vt eam addixerint custodiae
ac curæ rerum terrenarum, quasi vinearum extranearum, itaq; distra-
xisse, vt vineam animæ propriam pœnè videretur neglexisse.

- ” *¶ Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pa-*
 ” *scas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post*
 ” *greges sodalium tuorum.*

Idcirco obnixè rogat sponsa ab sponso edoceri, quo modo ip-
sum possit per contemplationem inuenire, eoq; inuento, sub
umbra eius requiescere, ac cubare tuta à meridiano calore passio-
num sensus, vicissimq; ab ipso pasci suauis contemplationis & amo-
ris pastu: ne fortè deficiente intimæ ac spiritualis dulcedinis gustu,
extra se per sensus externos posita vagari incipiens per imitatio-
nem, post exempla brutorum & sibi similibus animalium, Mun-
do, Diabolo, & Carni seruiat, extraneum que cibum seducta foris
quærat.

¶ *Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, e-
grederere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pa-
sce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equi-
tatu meo in curribus Pharaonis assimilauit ami-
ca mea. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum
tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus
tibi vermiculatas argento. Dum esset Rex in accubi-
tu suo, nardus meas dedit odorem suum.*

Annuit sponsus optatis sponsæ, ei que viam ostendit inueniendi
sponsum contemplatione: iubet enim vt mente quasi è corpore exce-
dat, ascendens que ex his quæ videntur, ad ea, quæ non videntur, cor-
porearum imaginum vestigia persequatur. Quam ob causam hunc
animæ ad contemplandum egressum collaudans, sponsam ait, esse
per similem populo Israëlitico ex Aegypto per rubrum mare in op-
positum continentem penetranti nullo suo aut damno, aut incom-
modo. extincto interim in eodem gurgite Pharaonis milite vniuerso
cum curribus & equitatu, reliquoq; apparatu bellico. triumphantibus
Hebræis, & locupletatis infinita supellectili, veste, argento, aliâq;
multa Aegyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas subsidia
sibi comparauerat. Sponsam quippe genas & faciem mentis,
quam inter contemplandum ad sponsum conuertit, quam plurimis
speciebus ab his, quæ sub sensum cadunt, acceptis, quasi quibusdam
spoliis, aut mundo muliebri Aegyptiis erepto ornata cultam que
habere. Ascensionem item ipsam mentis, qua veluti collum cum ca-
pite sponsa cum sponso coniungitur, ex rerum creaturarum formis,
quibus sibi ad creatorem sponsum gradum facit, quasi torquibus au-
reis vestiri ac cingi. Decumbens igitur ac quiescens sponsus rex in
lecto æternæ suæ beatitudinis sponsam ad se iam iam meditando &
contemplando ascendentem commendans, affirmat similem esse
Nardo, quippe quæ humilis quidem sit, vt adhuc in terra constituta,
suauitatem tamè odoris ex se ipsa afflet talem, vt ad odoratum sponsi
recreandum sufficiat.

¶ *Fasciculus myrrha dilectus meus mihi inter v-
bera mea cõmorabitur. Botrus cypri dilectus meus
Aaa 3 mihi*

„ *mibi in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica*
 „ *mea, ecce tu pulchra es, Oculi tui columbarum. Ec-*
 „ *ce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noster*
 „ *floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laque-*
 „ *aria nostra cypressina.*

Coniuncta sponsa sponso, contemplationisque & amoris actibus quasi quibusdam brachiis sponsum complexa, dulcissimis verbis ipsum alloquitur. Comparatque primo fragrantissimæ myrrhæ fasciculo inter vbera sua commoranti: qua similitudine constituit sibi ante mentis oculos humanitatem sponsi passionis suæ amaritudine multa confectam, in eiusque meditationem toto pectore incumbit. Deinde similem illum dicit botro Cypri, quæ arbor est suavissimi odoris in Engaddi prope mare mortuum, ut indicet teneri se simul contemplatione & amore beatissimæ Diuinitatis sponsi, tantaque se suauitate compleri consideratione suavissimi amoris diuini, quanto vulneratur dolore cogitatione Humanitatis doloribus mortique obnoxia. In qua contemplatione occupatam sponsam sponsum vicissim complectens laudat eius pulchritudinem repetita laudatione, eamque sibi ab eadem liberalissimè reddi intelligit, tandemque inuitari se ad sese demittendum, collocandumque in lectulo siue refertum floribus, siue umbrosum, positum in domo cedrina atque cypressina, hoc est, in interiore parte animæ solidis virtutibus firmatæ, quod non audeat ad eum in sua maiestate regnantem accedere.

Cap. 2. Cant. 2.

„ *Ego flos campi, & lilium conuallium. sicut li-*
 „ *lium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut*
 „ *malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter*
 „ *filios. sub umbra illius, quem desideraueram, sedis,*
 „ *& fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me*
 „ *rex in cellam vinariam, ordinauit in me charita-*
 „ *tem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amo-*
 „ *re langueo. Laua eius sub capite meo, & dextera il-*
 „ *lius amplexabitur me.*

Respon-

Respondet sponsæ votis humanissimus sponsus, seque tanquam
 liliū vallium, & florem campestrē in humili cordis sponsæ cubili
 collocat, vbi se mutuis iterum colloquiis oblectant. Sponsus enim
 sponsam similem sibi videri dicit rosæ inter spinas emicanti. Sponsa
 verò sponsum malo arbori inter steriles sylvas fructus multos affe-
 renti. Inter quæ verba sensim sponsus illapsus ad sponsæ animum, sen-
 sus eius planè occupat, & ecclasi quadam ligat, ac suspendit, eiusque
 terrenos affectus refrigerans cor eius & spiritum, sibi in amore copu-
 lat, atque quiescenti sub umbra sua veluti sub arbore obumbrante,
 amoris sui suauissima oscula tanquam dulcissima poma degustanda
 præbet. Vnde sponsa dulcedine & amore sponsi ebria facta, & in cel-
 lam eius vinariam ad diuini amoris vinum hauriendum, quodam-
 modo introducta, vehementissimo illius feruore omnem ordinem
 feriemque amandi superante capitur, eoque quasi charitatis vexillo
 super cordis arcem posito, occupatur tanto castissimæ voluptatis
 sensu, vt ne præ magnitudine eius deficiat, verita, postulet se diuina-
 rum consolationum osculis, quasi florum, pomorumue odore foue-
 ri, sustentarique: quibus recreata in vita quadam inter præsentem at-
 que futuram media, quasi inter læuam & dexteram sponsi, ex mentis
 excessu cõstituta inter eius charitatis amplexus suauissimo contem-
 plationis somno consopitur.

*¶ Adiuuro vos filia Hierusalem per capreas cer-
 uosque camporum, ne suscitatis, neque euigilare facia-
 tis dilectam quoadusque ipsa velit.*

Venatorum iuramento venator animarum sponsus adiurat res
 omnes creatas, maximè verò homines & Angelos, ciues videlicet
 vtriusque Hierusalem, ne excitent à tam suauis somno sponsam. Cu-
 stos quippe eius factus, contemplatione, amoreque illius oblectatus,
 quietem tantam incursu rerum alienarum perturbari nullo pacto
 vult, *quoadusque ipsa velit*: hoc est, ipsa sua voluntate se ipsam ab sponsi
 amplexu diuellat.

*¶ Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in monti-
 bus, transliens colles. Similis est dilectus meus ca-
 prea, hinnuloque ceruorum: En ipse stat post parie-
 tem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per
 cancellos.*

Hoc

Hoc diuino sopita somno sponsa mundo quidem dormit, sed per-
nigilat Dilecto, eius secreta, & intima voce commonita: ac mirabili
viso ostendi sibi indicat vniuersæ contemplationis progressus & gra-
dus. Cernit enim ad se accedentem sponsum instar capræ hinnuliq;
ceruorum mira velocitate & incitatissimo cursu cœlorum montes
collesque transilire: nec se summam eius excellentiam clara mentis
comprehensione posse percipere, quod, vt opinor, corporis ergastu-
lo impediatur: posse tantum eum quasi post corporis parietem deli-
tescentem per rimas, fenestras, cancellosque, vt per speculum in æni-
gmate, subauscultare & attendere potius, quàm videre perspicuè.

„ *¶ En dilectus meus loquitur mihi: surge propera*
 „ *amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.*
 „ *Jam enim hyems transit, imber abiit, & recessit.*
 „ *Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putatio-*
 „ *nis aduenit. vox turturis audita est in terra nostra:*
 „ *ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt o-*
 „ *dorem suum. Surge amica mea, speciosa mea, & ve-*
 „ *ni: Columba mea in foraminibus petrae, in cauerna*
 „ *maceria. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua*
 „ *in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua*
 „ *decora.*

Eodem arcano viso sponsa intuetur sponsum inuitantem, & alli-
cientem se ad primum contemplationis, & sanctæ charitatis gradum.
Allebat primum lenissimis, amantissimisque, mirabilem amorem
excitantibus verbis: Deinde ait sublatam esse temporis inclemen-
tiam omnem, hoc est, omnia contemplationis impedimenta remo-
ta. Verni temporis adesse suauitatem, hoc est, omnia præsidia con-
templationis. Quinque internis Animæ sensibus pastum paratum
esse proprium singulis: oculis flores, cantum auribus, gustui epu-
las, suaueolentes vineas olfactui: quæ sunt spirituales deliciae, ac do-
na, quibus præparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem,
quæ cum Deo fit, aditum ad eam aperiente Christi Domini Huma-
nitate, vulnerum eius intima meditatione, dolorisque & amoris ple-
na commiseratione. Quo loco anima, optata sua omnia, vniuersam-
que

que conscientia suae faciem summo cum gaudio ob oculos sponsi proponit.

Capite nobis vulpes paruulas, quae demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbrae.

Pergit per idem visum sponsa videre sponsum Angelis imperantem, vt suis custodiis defendant sponsam ab astutiis Dæmonum, qui instar vulpecularum virtutes veluti florecentes vineas demoliri conantur: vt tutò, diuque possit sponsi conuictu frui. Quandoquidem ille adèò libenter vnà cum ea moratur, ac si inter lilia ambularet: idque quamdiu eam obumbrat sponfus, illique dies contemplationis lucefcit.

Reuertere, similis esto dilecte mi, caprea, hinnuloque ceruorum super montes Bethel.

Quo tempore quandoquidem illa propter corporis imbecillitatem, praesentiam tanti solis diutius ferre non potest, rogat spòsum vt more capreae hinnuliq; ceruorum velocissimè reuertatur super montes diuisionis, hoc est, caelos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi diuini Amoris gradus, siue secundi sponsae status, qui in 3. & 4. capite Canticorum describitur, breuis explicatio.

CAPVT XI.

In lectulo meo per noctes quasiui, quem diligit anima mea: quasiui illum, & non inueni. surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas queram quem diligit anima mea: quasiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: num quem diligit anima mea, vidistis?

N PRIMO amoris statu sponsa contemplationis actu sponsum affecuta, ad seipsam æstu passionum suarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in actione vtiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, subinde ad sponsi præsentiam aspirat, quæritque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebræ eum non comprehenderunt. & multò minus, dum vitæ necessitatibus seruiens in eius commodis quærendis, quasi in lectulo conuiescit. Quærit in exercitatione vitæ actiuosæ, ciuilibus, œconomicæ, ethicæ, quæ passionibus ipsas in primis rationi subiicit: nec etiam inuenit. Quærit tertio rem Christianam gerendo, animarum nimirum curam, qua custodibus vigilantibus sociatur: nec tamen inuenit: quòd nulla prædictarum actionum contemplatio sit.

- ” *Paululum cum pertransissem eos, inueni quem*
 ” *diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec*
 ” *introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum*
 ” *genitricis meæ.*

Actionis & mortificationis præsidii adiutæ sponsæ minimum laborandum est, præsertim sponsi desiderio iam æstuanti, vt exurgat, erigatque se ad contemplandum sponsum, comparandumque; ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo non iam transitione sponsum cernat, sed diuturna crebraque contemplatione ac charitate sic possideat, vt quamuis mole corporis impedita, ab eo abesse aliquando cogatur, integrum tamè illi sit, ad eum redire, cum velit, eumque apud se retinere, donec introducat illum in lectum & *cubiculum matris*, hoc est, ad quiescendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita est.

- ” *Adiuuro vos filia Hierusalem per capreas cer-*
 ” *uosque camporum, ne suscitatis, neque euigilare facia-*
 ” *tis dilectam, donec ipsa velit.*

Ergo dormit secundo sponsa arctiore sanè somno consopita in hoc secundo amoris gradu, quam fuerat in primo. Quippe habitus contemplationis donata à sponso, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omnes quasi muscas abigit, & occasiones earum præcidit,

¶ Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij?

Indicant hæc verba, quàm recta via pergat ad sponsum anima, quæ secundum amoris gradum tenet, quantumque, cum hoc iter ingreditur, deseratur à rebus humanis, aliisque contemplationis impedimentis. sed & hunc ingressum anteuertisse mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum suauitates.

¶ In lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: & columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Egredimini, & videte filia Sion regem Salomonem in diademate. quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die letitiæ cordis eius.

Mutuus sponsi amor in sponsam. sicut enim dulci amoris somno confopitur in eo sponsa, sic vicissim ipse in ea quasi in lectulo conquiescit. Dicitur autem lectulus septus custodiis Heroum sexaginta promptissimorum ad pugnam, propterea quòd diuinum hunc somnum vt conciliat Deus per verbum diuinum, supernaturalesque illuminationes, sic nutrit, fouet, tuetur eiusdem diuini verbi vi, prædicatorumque eius præsidio aduersus Diaboli fraudes, mundi que tenebricosas acies. Sponso simul instar umbraculi, siue tentorij est somnus sponsæ, quo seipsum mirificè recreat. quòd id sit de lignis Libani, virtutibus nempe solidioribus compactum, quod habeat columnas argenteas diuinæ doctrinæ firmitatem & perspicuitatem: quòd operiatur purpura sanguine nimirum Christi Saluatoris: quòd

auro sternatur, siquidem partem mediam charitate confrauit amore animarum pacificarum. Hoc ipsum umbraculum ferculum pompæ sponso est, quo vehitur, quasi triumphans, conspicique in eo vult ab animabus sanctis: quas iccirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndum eum in suo ferculo deportatum, coronatum sponsæ amore corona humanitatis, qua circumdatus est in die desponsationis seu incarnationis: eodem enim in somno anima per Christi humanitatis ostium contemplatione ingreditur, & egreditur, & pascua amoris inuenit.

Cant. cap. 4

» *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra*
 » *es? Oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus*
 » *latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascende-*
 » *runt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges ton-*
 » *sarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis*
 » *foetibus, & sterilis non est inter eas. sicut vitta cocci-*
 » *nea labia tua, & eloquium tuum dulce. sicut fragmẽ*
 » *mali punici, ita gena tuæ, absque eo quod intrinsecus*
 » *latet. Sicut turris David collum tuum, quæ ædifica-*
 » *ta est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea,*
 » *omnis armatura fortium. Duo ubera tua sicut duo*
 » *capræ gemelli, qui pascuntur in liliis.*

SECUNDI sponsæ status proprietates ac vires numerans sponsus, animæ contemplantis pulchritudinem formamque describit, adhibitis variis elegantibusque comparationibus. Comparat vim animæ ac spiritus, quæ sponsa à Deo vocata in puncto temporis rapitur in ipsum, & nulla re interposita, scintillantes mentis oculos defigit in sponsum, amabilissimis columbarum oculis, miri, intusque latentis candoris indicibus. Cogitatus verò spirituales, & subtilissima consilia, quibus anima utitur, vt se ad eundem sponsum contemplandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite super frontem dependentibus: & pilo caprarum candidarum, quæ se quasi spectandas proponunt in monte Galaad, eum ornantes sua præsentia atque albore. Meditationem sponsæ, quæ res diuinas degustans eas deinde accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonsarum, &c

& è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamē gemellis fœtibus sint fœcundæ: Propterea quod meditatur res diuinas sponsa, non vt meditationi insistat solūm, sed vt ex ea vberes sanctarum actionum fructus capiat, exerceatq; fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem sponsæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus incitata prorumpit, labris ad fili coccinei similitudinem rubris, quibus locutio eius redditur gratiosa. Conuersionem faciei sponsæ ad sponsum magna erga eum reuerentia rubore quodam mista, qua indicatur amabilissimus, ac inprimis ingenuus animæ sanctæ pudor, malorum punicorum acinis fragmine quopiam diffracto apparentibus. Mentis sponsæ in Deum erectionē recto cuiquam collo, & turri David admirabili arte constructæ, ac munitissimæ. Spiritualem deniq; gustum, vbertatem diuini Spiritus, saturitatem animæ ex sponsi quantumcunq; ænigmatico conspectu, quæ inter contemplandum tum affectu, tum mente à sponsa percipitur, vberibus duobus, instar duorum hinnulorum capræ rotundorum, amoris, intelligentiæ quæ lacte plenissimis.

¶ Donec aspiet dies, & inclinentur umbra, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

Quamuis anima contemplationis habitum sit adepta, corpore tamen inclusa corpori vt feruiat, à contemplationis actu aliquando cesset, necesse est: tumq; ea ratione à sponso deseritur. Idcirco enim dicit: Dum flagrantissimus est æstus, & fugiūt vmbra, hoc est, eo ipso tempore quo adhuc vis diuinæ charitatis sponsam inflammat, & fugatis terrenis illustrat mentem eius, vel dum illa tantisper redit ad humanum diem, siue vmbra noctis, secedam, inquit sponsus, ad tempus in cælos omni odorum suauitate abundantes.

¶ Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis te capite Amana, de vertice Sannir & Hermon, de cubilibus leonū, de montibus pardorum. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm pulchra sunt māmæ tuæ, soror mea sponsa? pulchriora sunt vbera tua vino,

» *Et odor unguentorum tuorum super omnia aroma-*
 » *ta. Fauus distillans labia tua sponsa; mel Et lac sub*
 » *lingua tua; Et odor vestimentorum tuorum sicut o-*
 » *dor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa: hor-*
 » *tus conclusus, fons signatus. Emissiones tuae paradi-*
 » *sus malorum punicorum cum pomorum fructibus.*
 » *Cypri cum nardo, nardus, Et crocus, fistula Et cin-*
 » *namomum cum uniuersis lignis Libani, myrrha Et*
 » *aloë cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum:*
 » *puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de*
 » *Libano.*

Sponsus ac si sponsæ absentiam diu ferre non possit, paruo inter-
 uallo ad eam reuertitur: eiusq; puritate ac forma collaudata, postu-
 lat ut eodem mentis candore ac robore ad ipsum redeat, alliciens eã
 amantissima inuitatione, eaq; repetita, præsentis ac præstanti amo-
 ris præmio, adducto ante eius oculos horrore mundi, ad quem est
 regressa, utpote difficultatibus pleni, & qui receptaculum etiam sit
 leonum atq; pardorum, hominum nimirum vi, & arte à solitudinis
 quiete animam reuocantium: Inprimis autem quòd corde ab ea vul-
 neratus sit, quasi sagitta, vno contemplationis eius oculo, ligatusq;ue
 ab eadem vno recti amoris eius vinculo, quasi vno crine collis: quòd
 castissimi eius amores, suauitatesq;ue, quas expertus est, eam spiritua-
 liter amando, superent omnia terrena solatia, illa quoque, quæ vel o-
 dorum fragrantia homines mulcent ac tenent, vel suæ dulcedinis vi
 etiam inebriant. Osculum eius, siue coniunctionem ipsam charitatis
 fauam esse, ex quo distillat mel, & lac in ore sponsæ, hoc est, in ipso
 eius amoris spiritualis actu, exitum de corpore veluti de indumento
 ad contemplationem sponsi, odorem esse suauissimum. statum de-
 niq; sponsæ contemplantis solutum omninò, & vacuum rerum crea-
 tarum cura & cogitatione, ut soli sponso vacet, hortum esse con-
 clusum omni pretiosorum fructuum vbertate conspicuum, fontem
 obfignatum, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iuandos
 alios, eo maiore impetu ad internarum animæ facul-
 tatum hortos irrigandos, erumpit.

Tertius

*Tertius amoris gradus, siue tertius sponsæ status,
qui in quinto, sexto, & septimo Canti-
corum capite describitur.*

CAPVT XII.

*Surge Aquilo, & veni Auster, & perfla hor- cc Cant. cap. 5.
tum meum: & fluent aromata illius. cc*

RANSITIO est ad tertium amoris statum, ad quem spon-
sam præparat sponsus oratione conuersa ad Aquilonem
& Austrum. Aquiloni imperat, vt maturet fugam, volens
sponsam ab eo somno excitare, quo tota in vnus sponsi
contemplatione defixa, & in eius solius amore conuiescens, frige-
facta & penè mortua externis actionibus cernitur. contrà, Austrum
inuitat, vt calore suo virtutum sponsæ, charitatis præsertim, aro-
mata liquefaciat, vt dilapsus eorum odor late diffundatur in salutem
animarum.

*Veniat dilectus in hortum suum, & comedat cc
fructum pomorum suorum. cc*

Flare Austrum feruētioris charitatis ad salutem animarum qua-
rendam, idem esse ac fluere ad consolationem propriam augendam
opinata sponsa, rogat sponsum, vt hortum sui cordis inuisat, hoc est,
nouo amoris additamento cumulet. quo vicissim ipse suauitate eius
quasi recentibus pomis pascatur.

*Veni in hortum meum soror mea sponsa: mes- cc
sui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi cc
fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte cc
meo. Comedite amici, & bibite, & inebriamini cha- cc
rissimi. cc*

Se iam hoc functum munere respondet sponsus: ac hortum cor-
dis ingressum charitatis eius dulcedine saturatum sapius esse. nunc
velle se, vt fructus amoris sui proponat etiam aliis, & eos consue-
tudine

tudine ac prædicatione sua in amicos homines charissimosque deriuet.

- » *¶ Ego dormio, & cor meum vigilat. vox dilecti*
 » *mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, co-*
 » *lumba mea, immaculata mea : quia caput meum*
 » *plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium.*

Sponsa adhuc secundo contemplationis somno detenta corporis sensibus, Deo tamen animo vigilante, sponsus queritur, se quasi in viam eiectum extra domum, hoc est, extra multorum corda manere, & in cæcitatibus eorum tenebricosis noctibus rore quodam frigoreque nocturno madentem comam, & rorantes cincinnorum fimbrias gerere. quòd cœlestis sapientia, quæ à Deo tanquam à capite fluit, eiusque admirabilis pulchritudo quasi frigeat, & obscurata delitescat penuria eorum hominum, quorum est eam exemplo verboque illustrare. Obnixè igitur & amantissimè obsecrat sponsam, vt sibi aditum aperiat in hominum animos.

- » *¶ Expoliaui me tunica mea, quo modo induar il-*
 » *la? laui pedes meos, quo modo inquinabo illos? Dile-*
 » *ctus meus misit manum suam per foramen, & ven-*
 » *ter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi vt ape-*
 » *rire dilecto meo: manus meæ stillauerunt myrrham,*
 » *& digiti mei pleni myrrha probatissima.*

Recusat sponsa, quæ corpus mente ex eo excedendo quodammodo exuerat, illud iterum induere, dum restituitur corporis actionibus, & quæ liberando affectus omni admittione terrena, quasi pedes animi abluerat, illos iterum inquinare fordibus humanæ consuetudinis, cum hominibus agendo. Ab hac sententia deducitur à sponso instinctu quodam occultiore, quo is viscera misericordiae eius ad commiserandos humanos casus flectit. Quare vehementi miserationis affectu experrecta sponsa, tertium statum amoris ingreditur, surgitque à contemplatione, vt in hominum corda sponso aditum patefaciat actionibus, & prædicationibus pœnitentiæ, quæ myrrha est, eaque probatissima.

- » *¶ Pessulum ostij mei aperui dilecto meo; at ille*
 decli-

*declinauerat, atq; transierat. Anima mea liquefa-
 cta est, ut locutus est. Quasiui & non inueni illum:
 vocaui, & non respondit mihi. Inuenerunt me cu-
 stodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me,
 & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mi-
 hi custodes murorum.*

Statuit sponsa intermittere contemplationis actum, & impedi-
 mentum hoc salutis hominum, quasi pessulum tollere. vacat ergo a-
 periendo ostio salutis animarum. Sed interim abisse sponsum animadu-
 uertens eius absentiam deplorat. Commemorat vim suauitatis eius,
 eam videlicet, qua intus commota sunt viscera eius ad commiserati-
 onem aliorum, querit illum, & vocat, nec ille se restituit. Quin inuen-
 tam se dicit, in animabus scilicet, quas sponso acquisiuerat, a custodi-
 bus lustrantibus ciuitatem, hoc est, a Rectoribus mundi, & tenebra-
 rum, qui circumeunt *querentes quem deuorent*: qui percusserunt eam, I. Per. 5.
 colaphizantes eam stimulis carnis, & grauibus tentationibus: & vul-
 nerauerunt, allicientes ad peccati consensum: Denique expoliaue-
 runt eam pallio suo, hoc est, Christo, quo animas illas laboriosis suis
 actionibus induerat.

*Adiuuro vos filia Hierusalem, si inueneritis Di-
 lectum meum, ut indicetis ei, quia amore languedo.
 Qualis est Dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima
 mulierum; qualis est Dilectus tuus ex dilecto, quia
 sic adiurasti nos?*

Adiurat sponsa adolescentulas perfectionis studiosas, ut quando
 ab se discessit sponsum, significant illi, si forte occurrant, se præ nimio
 eius amore deficere. Supplicibus hisce verbis excitatæ Adolescentu-
 læ, pulchritudinem sponsæ quam antè non agnouerant, prædicantes
 rogant eam obnixè, ut quoniam tam grauiter ipsas adiurauit, ediffe-
 rat, qualis tandem sit ille sponsum, quem præ aliis & amat, & amabilem
 prædicat.

*Dilectus meus candidus & rubicundus, ele-
 ctus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Co-*

- 22 *mæ eius sicut elata palmarum, nigra quasi coruus.*
 22 *Oculi eius sicut columba super riuos aquarum, quæ*
 22 *lactæ sunt lotæ, & resident iuxta fluentia plenissima.*
 22 *Genæ illius sicut areola aromatum consistit à pigmē-*
 22 *tariis. Labia eius lilia distillantia myrrhā primam.*
 22 *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*
 22 *Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. Crura il-*
 22 *lius, columna marmoreæ, quæ fundatæ sunt super ba-*
 22 *ses aureas. Species eius, ut Libani, electus ut cedri.*
 22 *Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.*
 22 *Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus, fi-*
 22 *lia Hierusalem.*

Satisfacit Adolescentularum postulationi sponsa, pingitq; diuinis coloribus sponsum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæq; naturæ societas & complexus est, quo antesignanus est omnium Prædestinatorum Christus: Aureum caput gratia & charitas fons reliquarum virtutum eius. Capillus pulcher & benè pexus ad similitudinem multiplicis fili, quod ex palmæ theca primum erumpens nigricanti colore splendescit, cogitationes eius sunt atq; consilia euigilatissima, saluberrima, & quæ sua specie alliciant intuentes, nigroreq; dissipatas oculorum vires, & intentionem cogant in vnum sponsum. Mansuetudo sponsi est columbæ oculus, & quæ eum ambit quasi purpureus orbis, ignea amoris eius vis: siue dona ipsa Spiritus sancti, quæ Christo insunt tanquam fonti, & ex eo vt flumina in homines influunt. Genæ eius areolæ diuerforum florum conspiratione pulcherrimæ virtutes sunt in Christi externa specie, quasi in vno conspectu positæ ad conciliandum amorem, modestia, verecundia, ingenuitas, probitas. Labia distillantia myrrham diuina Christi est eloquentia, & dicendi vis maxima: lilia autem, nempe purpurea, propter amantissima, amabilissimaq; eius verba. Manus teretes, & ornatæ hyacinthis actiones perfectissima, & infinito pretio pretiosissima. Venter eburneus, siue ebur intelligens, sapphiris distinctus, cor affectionum Christi sedes, eas ita temperans, vt omninò rationi subiciat, efficiatq; omni prædicatione dignissimas. Fortitudo autem, qua nos quoque

quoque fortes Christus reddit eius maximo amore nixa, sine dubio crura & columnæ marmoreæ sunt, fundatæ super aureas bases. Vt autem explicet admirabilem Christi excellentiam, qua Angelos ipsos longè superat, cedro altissimæ super altissimum Libanum sitæ similem dicit. Denique guttur eius suauissimum vox Christi est, qua animam intus alloquens sensim in cor eius illabatur tanta suauitatis affluentia, vt ea eius amore incensa clamet: *Totus est desiderabilis. Vel, Totus desideria. Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus. Vel, Talis est Amor meus, filie Hierusalem.*

¶ Quo abiit Dilectus tuus ò pulcherrima mulierum? quo declinavit Dilectus, & quæremus eum tecum?

Verbis sponsæ de sponso adeò eleganter suauiterq; colloquentis, ita captæ atque incensæ sunt sponsi amore fideles animæ, vt sollicitè quærant ex ea, vt edisserat, quonam ille diuerterit: se enim sollicitudinis eum quærendi socias esse velle.

¶ DILECTVS meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in liliis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

QUIBUS illicò respondet sponsa, se adhuc inter homines ad eorum salutem commorante, ad cordis sui hortulum sponsum esse reuersum, ac se rationem adinuenisse, qua etiam inter hominum turbas ipsa sponso, & sibi vicissim sponso mutuo posset amore coniungi. In hoc enim amoris statu, quamuis initio, cum à contemplatione disceditur, internum illud diuinæ præsentie solatium, æstusq; amoris deferuescat: progressu tamen temporis ac laboris propter sponsum suscepti inuenit facilè anima etiam inter homines tempus vacandi Deo, eoq; summa cum animi suauitate perfruendi.

¶ Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.

In hoc statu sponso laudat fidelem animam, dicitq; ipsam adeò pulchram nobilemque esse ac Therfa, & Hierusalem Regum Israël, & Iuda Regias principesque ciuitates; eiusque oculorum coniectum adeò vehementem esse atque violentum, vt eorum acies ei ita

formidolosa sit ac acies militum ad dimicandum instructa. Proinde sequitur:

„ *¶ Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.*

Hoc est, deice paululum oculos tuos à me: eorum enim acerrimam vim ferre non valens, ab ea, in cuius, ait, vultu alioquin oculi mei habitant, oculos abstinere compellor, tantisper dum respicio.

„ *¶ Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro; omnes gemellis fetibus, & sterilis non est in eis. sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis.*

Laudat sponsam similiter ad laudationem primi status pulchritudine, ut oculorum, sic capillorum, dentium, genarum: quæ quid significant, capite secundo exposuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

„ *¶ Sexaginta sunt regina, & octoginta concubina, & adolescentularum non est numerus. Una est columna mea, perfecta mea: una est matri suæ, electa generatrici suæ.*

SERMONEM paucis concludens, affirmat, animas in secundo contemplationis statu esse veluti reginas, vxoresq; multas: in primo vero statu qui actuosus est, tanquam concubinas plures: Incipientes, quæ quasi adolescentulæ ad nullum adhuc perfectionis statum peruenerunt, ad perfectionem tamen aspirare cœperunt, innumerabiles esse. Animam autem, quæ tertium hunc statum actione & cōtemplatione conflatum tenet, vnâ esse veluti columbam, pulcherrimam, vniceq; à se dilectam.

„ *¶ Viderūt eam filia, & beatissimam prædicauerunt: regina, & concubina, & laudauerunt eam.*

Prærogatiuam & excellentiam sponsæ agnitam esse ait atq; laudatam ab aliis animabus, quæ multis rebus ea inferiores sunt.

¶ *Qua est ista quæ progreditur quasi aurora* “
consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis “
ut castrorum acies ordinata? Descendi in hortum, “
meum ut viderem poma conuallium, & inspicerem “
si floruisset vinea & germinassent mala punica. Ne- “
sciui, anima mea conturbauit me propter quadri- “
gas Aminadab. Reuertere Sunamitis, reuertere, “
reuertere, ut intueamur te. “

Propter dignitatem autem, qua sponsa eminet inter alias animas, affirmat sponsus, illam, sicut Auroræ stellam inter alias stellas emicare. Et quidem ob actionis perfectionem qua prædita est, extare inter eas sicut lunam: At propter contemplationis lucem instar solis maximo fulgore compleri. Propter vitam denique, quæ ex utroque gradu constat, similem esse dicit militiæ castrorum, nimirum cœlestis exercitus, quæ innumeris radiis, quasi tot amoris iaculis sponso trajecto terrorem iniecerit. Idq; ex eo confirmat, quod cum aliquando ad sponsam tanquam ad hortum nucum pomorumque animi gratia diuertisset sponsus, statim ac in eam oculos intendit, ita eius aspectu ardentem amorem spirante perculsus, & consternatus animo est, ac si in expeditissimas nobilissimi exercitus in ipsum ruentis quadrigas & acies ex inopinatò incidisset. Id porro intelligens sponsa declinat ad tempus sponsi præsentiam. quod ille minimè ferens, terque quaterque eam ad se suauissimè reuocat.

¶ *QVID videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?* “ Cap. 7. Cant.
Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis “
filia Principis? Iuncturæ fœmorum tuorum sicut mo- “
nilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus “
tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. “
Veter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis. Duo “
uber a tua sicut duo hinnuli gemelli capræ. Collum “
tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscina in “

„ Hesebon, quæ sunt in porta filie multitudinis. Nasus
 „ tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Dama-
 „ scum. Caput tuum ut Carmelus, & comæ capitis tui
 „ sicut purpura Regis iuncta canalibus. Quàm pul-
 „ chra es & quàm decora charissima in deliciis. Sta-
 „ turatua assimilata est palma, & vbera tua botris.
 „ Dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fru-
 „ ctus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ: &
 „ odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum sicut vi-
 „ num optimum dignum dilecto meo ad potandum,
 „ labiisq; & dentibus illius ad ruminandum.

SPONSA reuertente, mirificè illius aspectu delectatus sponsus, pulchritudinem perfectionis, quam in hoc gradu tertio obtinet à pedibus ad caput vsque non sine magno mystici cuiusdam ordinis Sacramento miris quibusdam laudibus præconiisq; extollit, suas in ea delicias omnes positas affirmans. seq; eius virtutibus admirabilibus, clarissimisq; inter se concinentibus captum. Pedes, gressusq; officia sunt virtutû externa, quibus virtutes internæ nituntur, præcipuè verò humilitas, lenitas, mansuetudo, quæ perfectam animam amabilem reddunt, & principis filie nomine, hoc est, animo excelso ac generoso dignam. Iuncturæ femorum sicut monilia, fortitudo Christiana est instar artificiatum monilis teres atq; perfecta. Umbilicus & venter temperantia: Vbera iustitia, liberalitas. Collum & oculi, oratio, & contemplatio amoris plenissima: Nasus grauitas, & prudentia: Caput gratia, & charitas. Capilli purpurei cogitationes sunt amoris à quo deriuantur, colore diffuse. Admiratus propterea sponsus tantam pulchritudinem, sp̄sam sibi in sancto amore ac in deliciis esse commemorat. simulq; structuram virtutum antedictarum ad eò excelsam esse, & altam, ut sibi etiam cum labore multo tanquam in proceram palmam ascendendum in eam omnino sit, ad colligendos gustandosque suauissimos earum fructus. Denique sermones sponsæ de rebus spiritualibus ac diuinis vberimos esse, dulcissimos, efficacissimos, nec dignos solum qui summa gratia à sponso excipiantur, sed etiam quos ille assiduè animo repetat, ac ruminetur.

Ego

*¶ Ego Dilecto meo, & ad me conuersio eius, veni^{cc}
Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in^{cc}
villis. Mane surgamus ad vineas. Videamus si flo-^{cc}
ruit vinea, si flores fructus parturiunt. si floruerunt^{cc}
mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Mandrago-^{cc}
ra dederunt odorem. In portis nostris omnia poma:^{cc}
nova, & vetera, Dilecte mi, seruaui tibi. ^{cc}*

Sponsa statim Dilecto in amore respondens, se totam, & qua sua sunt omnia cum summa animi demissione sponso committit, inuitans eum ad solitudinem cordis sui, vt in ea tempestiue, hoc est, opportunè, & magna cum vigilantia simul cum sponsa collustret vineam animæ, num flores bonorum desideriorum fructus edant actionum sanctarum: num magna sit spes, vt esse debet, maioris in dies progressio in via perfectionis: quo modo crescant amor Dei, & proximi, duo vbera sponsæ, quibus suauissimè pascitur sponus: an latè fundatur euangelicæ castitatis odor. Hæc omnia, ait sponsa, domi nostræ tibi condita seruo ô sponse; *Noua*, inquam, & *vetera*, hoc est, quicquid mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum est, & deinceps quotidie datur: & quicquid item antiquo tuo beneficio abs te mihi insitum fuerat à natura.

*Quarti amoris gradus, siue quarti sponsæ status,
qui in octauo Canticorum capite descri-
bitur, explicatio.*

CAPVT XIII.

*¶ QVIS mihi det te fratrem meum sugentem v-^{cc} Cap. 8. Cant.
bera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer^{cc}
te, & me iam nemo despiciat? Apprehendam te, &^{cc}
ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & da-^{cc}
bo tibi poculum ex vino condito, & mustum malo-^{cc}
rum*

rum granatorum meorum. Laua eius sub capite
 meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro
 vos filie Hierusalem, ne suscitatis, neque euigilare
 faciatis dilectam, donec ipsa velit.

SPONSA à tertio amoris & perfectionis statu ad quartum statum, summumq; charitatis gradum contendit; vt sicut ante in tertio à Dei contemplatione miseratione compulsa ad subleuandos homines descenderat: sic nunc ab hominum salute procurata ad Deum iterum contemplandum, amoreque possidendum reuertatur. Siquidem in Canticis vterque progressus continetur: ille nimirum, quo anima rectà ad Deum proficiscitur, Deoque se iungit, & is, quo cum eadem à Deo ad homines deflexisset, rursus ab hominibus redit ad Deum. Primus est veluti motus rectus, quo anima Deum diligens ad Deum ascendit vi contemplationis. Secundus est quasi circulus, cuius exordium Deus est: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad què eiusdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoribus, & perfectionis gradibus. Secundus, posterioribus duobus. Initium prioris progressus primus gradus est, finis secundus: posterioris initium tertius est, quartus finis.

Primus progressus.

Secundus progressus.

Sponsa igitur in tertio gradu posita, post multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, postque vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartum amoris gradum, eternam inquam remunerationem & requiem expetendam accenditur. Libertatem namq; filiorum Dei ardentissimè appetens, simulq; vinculis carnis exolui, & esse cum Christo, non amplius inuitat ad amplexus sub vmbis occultatum, aut quasi præ pudore velatum sponsum, sed omni suspicionis timore sublato, palàm, & coram Angelis Dei, castissimè vt fratrem amplecti, oscularique percipit, asserens tunc sibi beati complexus & amoris vinculis tenendum eum ac fruendum, introducendumque in sanctam domum cœlestis Hierusalem matris nostrè: ibiq; hausturam se ex eo rectam rationem illum perfectè amandì, amoribusque illius inseruendi, vicissimque illi amorem suum quasi præstantissimi vini, & iucundissimæ potionis poculum propinaturam. Ad hanc igitur libertatis spem exardescens sponsa caput mentis tollens super sinistram manum vitæ præsentis, & propinquam iam iam æternæ vitæ dexteram arripiens, quasi inter sponsi amplexus placidissimè conquiescit, vt propterea res creatas, aut alias animas adiuret.

adiuret sponſus, ne eam ab hoc ſpiritali ſomno vlla vitæ mortalis illecebra audeant excitare.

*¶ Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto deliciis af-
fluens, innixa ſuper dilectum ſuum?*

In hoc ſomno ſponſa quartum tenet perfectionis gradum: in co- que duce cupiditate ac deſiderio cœleſtis patriæ ab huius mundi de- ſerto in paradifum, deliciarum domicilium penetrans, non ſolùm rerum corporearum incurrentibus imaginibus, ſed ea etiam ſollici- tudine liberata, qua in lucrandis hominibus tertius ſtatus occupa- tur, ita quieſcit, vt cum ſumma cæterarum ſpiritalium animarum admiratione, præ nouo quodam amoris æſtu ſuper dilectum ſuum quiete dulciſſima ſeipſam declinans, in cœleſtis patriæ ac ſempiternæ lucis ſplendore peruigilet.

*¶ Sub arbore malo ſuſcitauit te: ibi corrupta eſt
mater tua, ibi violata eſt genitrix tua. Poneme vt
ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculũ ſuper bra-
chium tuum: quia fortis eſt vt mors dilectio; dura
ſicut infernus amulatio, lampades eius, lampades i-
gnis atq; flammarum. Aqua multa non potuerunt
extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: ſi
dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro di-
lectione, quaſi nihil deſpiciet eam.*

Ordinem commemorat ſui progreſſus ſponſa. Primò, ait, ſe con- ciliaſſe ſibi ſponſum, & quaſi excitafſe ad amorẽ ſuum in primo con- templationis ſtatu, occultè tamen, & ſub arboris vmbra; ſit hæc me- ditatio crucis & paſſionis Chriſti. Secundò excitauit illum ſibi ſub eadem vmbra, ſiue vt alij legunt, *deſtruxit* illum, contemplãs quomo- do ipſamet ſponſa cauſa fuit, cur per mortem excinderetur filius Dei ſpõſus eius Chriſtus factus homo, & in eius paſſionis, mortis, & mul- to maxime amoris contemplatione conquieſcens ad ſecundum per- fectionis gradum peruenit. In tertio autem ſtatu affirmat ſe genuiſſe illum magno cum dolore in viſceribus earum animarũ, ad quarum ſalutem magno ſtudio & labore, ob amorem ſponſi incubuerat. Nũc autem aſpirare ſe iam tandem ad quartum amoris & perfectionis ſta-

1.

2.

3.

4.

tum, in quo eam inter cor & brachium veluti signaculum firmum ac minimè mutabile constitutam arctissimè complectatur sponfus, atque deinceps semper in corde, & in oculis habeat. Ita siquidem Zelotypiæ in animo eius creuisse flammam, vt eius violentia, mortis, inferniq̃ue vires inexpugnabiles superet, eundemque ignem nec vexationum afflictionumq̃ue aquis extingui, nec vlla consolationum terrenarum, aut facultatum quanta vis copia obrui posse.

- ” *¶ Soror nostra parua & vbera non habet: quid
 ” faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?
 ” si murus est, adificemus super eam propugnacula ar-
 ” gentea: si ostium est, compingamus illud tabulis ce-
 ” drinis. Ego murus, & vbera mea sicut turris, ex quo
 ” facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Magna penuria in terris eorum hominum est, qui infirmam multitudinem regant, eique vberibus miserationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiam illi sint vice turris, & propugnaculi aduersus spirituales inimicos. ob quam causam desiderium cœlestis patriæ, quo sponsa exardescit, sæpenumerò propter hominum salutem à sponso differtur, dum animas, quæ intra secūdi contemplationis status murum, quasi intra amœnissimi pomœrij claustra concluduntur, promoueat ad tertij status vbera misericordiæ induenda, in salute hominum curanda, muniendaq̃ue contemplationis illius mœnia hisce ætuo sæ vitæ muneribus quasi propugnaculis iisque argenteis, quòd argenti sonitum reddât acutum diuina concionatorum verba, dum pertinent vsque ad intimas animorum cogitationes & voluntates: alias item animas, quæ primi status sunt, quarum idcirco ostium patet adhuc rebus creatis, quòd nondum sibi planè comparauerint contemplationis habitum, quo illud tanquam tabula cedrina occluditur, ad perfectiorem hunc statum prouehat. Hac igitur sponsione facta tantisper iuuandi animas, dum sponso sit factum satis, asserit sponsa se murum, vbera, & turrim aliis animabus euasisse, seque eam, penè in hac re pacem adeptam esse, quam ex ea quam optabat felicitate esset assecuta, atque ita in Dei voluntate prorsus acquiescit.

- ” *¶ Vineam fuit pacifico in ea quæ habet populos:
 ” tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius
 mille*

*mille argenteos. vinea mea coram me est. milletui-
pacifice, & ducenti his qui custodiunt fructus eius. «
Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me au-
dire vocem tuam. «*

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineam multitudinis populorum animabus perfectioribus, quæ sponsæ sunt, excolendam, custodiendamque committere. non solum vt hominum ad salutem redeuntium fructum millesimum Deo referant, sed vt etiam sibi ducentimum colligant: dumque suam aliorumque salutem curant, *duplici honore, vt qui benè præfunt, digni habeantur.* Nunc autem vineam sibi curæ esse fatetur Deus, seque illi custodes præficere, non minus tamè sibi cordi esse sponsam: quare ad sponsam Ecclesiarum in hortulis commorantem conuersus, hortatur eam, vt si quidem amici, hoc est, fideles populi eam auscultent, dum pascuntur ab ea verbo, & eius præcepto obtemperant, velle se tamen vocem quoque eius audire, in oratione nimirum, ac contemplationis feruore. 1. Timoth. 5.

*¶ Fuge dilecte mi, & assimilare caprea, hinnulo-
que ceruorum super montes aromatum. «*

Ad extremum sponsa vel amoris vim sponsique præsentiam ferre non valens, vel vt significet vniuersum hoc amoris canticum ita plenum esse altissimis Sacramentis, vt ea omnem humanam intelligentiam longè superent, ad fugam capessendam sponsum hortatur, idque tanta velocitate, quanta id facerent cœlestes mentes: fugam autem non in quemcunque locum, sed super montes aromatum, qui sunt cœlestes orbis, in quibus beati spiritus omnium virtutum odore fragrant, vt ratione præditi montes excellunt etiam ea capacitate, & perspicacia, quæ par est tantis mysteriis.

Hæc adumbrate, ex Cantico Canticorum. nunc ex Patribus distinctè, & copiosè quoad possumus eadem illustremus.

Comparatio Actionis & Contemplationis.

CAPVT XIV.

DOCTRINAM Christianæ perfectionis ex sacrorum librorum fontibus hauserunt Patres, vberius etiam explicarunt.

Primum.

Ac primò illud ponunt, actionem antecedere debere contemplationi perfectæ. Actionis autem nomine accipienda est hoc loco, prauorum affectuum, cogitationum non solum iniustarum & turpium, sed etiam inutilium, animæ & vitæ vniuersæ mortificatio, diuinorum præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic sæpè S. Basilius, ibi præsertim, vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem, quæ sanè vel contemplatio est, vel contemplationi vnicè inferuit.

*Basil. serm. ad
Baptismum.
Et constitut.
monast. cap. 5.
Secundum.*

*Homil. 3. in
Ezech.*

*S. Bernardus
serm. 3. in As-
sumpt. B. Ma-
riae Virginis.
Cassianus col-
lat. 1. c. 14.*

*Lib. de Incar-
nat. Verbi.
August. lib. 1.
de serm. Dom.
cap. 9.*

Tertium.

Ob hanc deinde rationem illud tanquam consequens subiiciunt iidem Patres, vitam quæ in actione est, priorem esse ea, quæ in contemplatione versatur. Sic S. Gregorius: *Due sunt, inquit, sanctorum prædicatorum vita, actiua scilicet, & cõtemplatiua. sed actiua prior est tempore quàm contemplatiua, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.* Et S. Bernardus: *Quid est quod intrantem IESVM Martha excipit, discurret, & ministrat; Maria verò secus pedes sedens ingressi, in eius verbum cor suspendit? nisi quia prius est actio, postea verò contemplatio?* Hoc idem aded inculcat Cassianus, vt sine hac affectuum actiuosa compressione, ingentiq; vitæ puritate obtineri posse sacrarum Scripturarum intelligentiam neget. quod vel intelligendum est ad eum modum, quem antè scripserat S. Athanasius, ad scripturarum nimirum sanctitatem capeffendam, non magis dignè præparari hominis animum, quàm conscientiæ puritate & vitæ sanctimonia; Tunc enim diuinè de Deo philosophamur, cum Deum glorificamus, & portamus in corpore nostro: vel dicendum (quod non obscure ipsemet indicat) loqui Cassianum de donis SPIRITVS, qui *Scientia, Intellectus, & Sapientia* nominantur. S. Augustinus certè de dono intellectus differens affirmat, non nisi *mundis corde* congruere, & constans est magnorum Theologorum sententia, SPIRITVS sancti dona non nisi hominibus sanctis Deique amicis dari.

Tertiò statuunt Patres, actionem longè diuturniorem contemplatione esse oportere, non solum antè, sed in ipso etiam contemplationis vsu, ita ac si septenario in sex & vnum dispertito sex partibus actioni tributis, septimam solam contemplationi relinqueremus.

Seruus Hebraeus, inquit S. Gregorius, emptus sex annis seruire precipitur, ita S. Gregor. hom. 3 in Ezech. ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum nisi actiua vita perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplatiua vita exprimitur? Sex ergo annis seruit, & septimo egreditur liber, qui per actiuam vitam, quam perfecte exhibuerit, ad contemplatiua vitam libertatem transit. Et adhuc explicatius alibi: Cum ab actiua vita ad contemplatiuam surgimus, quia diu mensurare in contemplatione non valet, sed omne quod de eternitate per speculum, & Homil. 5. in Ezech. in enigmate conspicitur, quasi furtim hoc, & per transitum videt, ipsa sua infirmitate, ab immensitate tanta celsitudinis animus repulsus, in semetipso relabatur, & necesse est, ut ad actiuam redeat, seq; ipsum continue in vsu bonae operationis exerceat, sicq; fit, ut ipsis suis bonis actibus ad superiora rursus in contemplationem surgat.

Asserunt quartò iidem, meritis contemplationem actioni praestare. Quia, ait S. Gregorius, contemplatiua vita minor quidem tempore, sed merito maior est quam actiua, sacri Euangelij verbis ostenditur, in quo duae mulieres diuersa egisse referuntur. Martha cura non reprehenditur, Maria verò etiam laudatur, quia magna sunt actiuae vitae merita, sed contemplatiua potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariae pars dicitur, quia actiuae vitae opera cum corpore transeunt, contemplatiua autem gaudia melius ex fine conualescunt. Quartum. Lib. 6. moral. cap. 28. Luca 10.

Quintò, contemplatio de Patrum sententia, praemium est actionis: nec tamen eam quaerentibus, aut procurantibus semper datur. idque duas ob causas. Prior est, quia ad eam aspirant aliqui nonnunquam non planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. En forte appetis & ipse (scribit S. Bernardus) contemplationis quietem, & benefacis, tantum ne obliuiscaris flores, quibus lectulum sponse legis aspersum. Ergo cura & tu tuum similiter circumdare bonorum floribus operum, virtutum exercitio, tanquam flore fructum, sanctum otium praenire: alioquin delicato satius otio dormire vales, si non exercitatus quiescere appetas, & Licet secunditate neglecta, solis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & praeposterus ordo est ante meritum exigere praemium, & ante laborem sumere cibum; cum dicat Apostolus. Qui non laborat, non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, ut scias nisi obedientiae mandatorum contemplationis gustum penitus non deberi. Quintum. Prima causa. Serm. 46. in Cantic.

Posterior causa est, quia inepti nonnulli natura sunt ad contemplationem, non item ad virtutum actiuosarum exercitationem: quare hi arcendi sunt, ut S. Gregorius monet, à contemplatione, in qua non sine erroris periculo versari possunt, & continendi intra fines actionis, in cuius muneribus fructuosè occupantur. Secunda causa. Lib. 6. moral. cap. 26.

Ex his est & aliud S. Gregorij dictum, actionem ad salutem nobis adultis esse necessariam: neque enim carere possumus vsu virtutum, Homil. 3. in Ezechiel.

contemplatione possumus. *Quamdiu, ait, inter proximos viuimus, quamuis vtraque, ex dono sit gratia, vna nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona quæ possunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non possunt, si negligunt bona operari, quæ possunt. Illa ergo in necessitate est, hac in voluntate, illa in seruitute, hac in libertate.*

Denique intelligat hic proficiens, sicut ineptum natura ad contemplationem accedere superuacaneū est; sic in ea velle versari eum, qui non antè diuque in excolenda virtute, & se ipso peruincendo laborauit, præposterū & omnino inutile ac noxium. Et quia de actione hoc nomine accepta à principio secūdi libri huius operis ad hūc vsque locum scriptum est satis, finem facio, si prius vt clausulam tractationis, verba hic S. Gregorij ad scripsero, quæ sic habent: *Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit, superest vt mentem per studia sanctæ operationis exerceat: & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest vt hanc vsq; ad secreta intima contemplationis extendat.*

*Lib. 6. moral.
cap. 25.*

De duplici genere actionis, & de ea vita, quæ ex actione & contemplatione conflatur.

CAPVT XV.

SED & alia adhuc ratione vsurpatur à Patribus nomen actionis, pro exercitatione nimirum sanctæ prædicationis, & functionibus eorum ministeriorum, quæ ad proximos iuandos in rebus præsertim spiritualibus necessaria sunt. Sit *Rector*, ait S. Gregorius, *actione præcipuus*. Et alibi: *Actiua vita est, panem esurienti tribuere, verbo Sapientia nescientem docere*. Hæc actio contemplationi iuncta efficit aliud genus vitæ, quod quia componitur ex vtraque, à plerisque mixta vita dicitur: qua simul vtilitati hominum incumbitur, & Deo suo tempore vacatur. Atque vt contemplatio præstat actioni, sic vita mixta dignitate vtramque superat.

*In Pastoralis
Par. 2. cap. I.
Et homil. 14. in
Ezechiel.*

In actione hac versari potest homo dupliciter: vel cum nulla, aut exigua deprauatarum affectionum mortificatione, expers item contemplationis, aut penè expers: vel contra planè domitis perturbationibus animi, & factis iam in virtute progressibus magnis.

Non desunt, qui rudes adhuc & tyrones in vtroque exercitationis genere, mortificationis nempe & contemplationis operam nauant anima-

animabus iuandis, & vt videtur, non inutilem. qui etiam audent se iis, qui seuocant se ab omni negotio contemplandi gratia, præferre, quòd ipsi orent aliquando, agantque cum Deo sicut illi, homines etiam à peccatis ad virtutem vocent, quod non faciunt illi. Ideoque nobilissimum illud vitæ genus ex actione, & contemplatione coniunctum teneant, quod ipsam per se contemplationem antecellit.

Verùm hi falluntur maximè, nec rem huius præstantissimæ viuendi rationis, sed nomen vsurpant. studium sanè tradendæ doctrinæ populo de Augustini sententia, à quo nec S. Thomas dissentit, ad contemplationis statum aliquo modo pertinet, sed nec hoc, nec quæcunque orationis studium satis sunt, vt obtineatur ille perfectissimus status contemplatione superior: nec enim qui in hoc est constitutus, ad animarum lucra descendit ex actione studioque prædicto, sed ex continua mortificatione, altissimaque contemplatione vi diuini maximi que amoris ex his quasi fontibus deriuati. quæ sententia sanctorum Patrum est constantissima.

S. Gregorius vbi dixisset, eum, qui carne domita, sanctæ operationis studia exercuit, antequam doceat alios, debere se ad secreta intimæ contemplationis extendere, addit: *Neque enim perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Hinc est enim quod Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit; quia nimirum perfectus quisque, prædicator extinctam à presentis vitæ desideriis animam suam sub bonæ operationis tegmine & contemplationis abscondit, vt à carnali concupiscentia sub actiua contemplatiuaque, vitæ quasi insensibilis lateat, quæ prius mûdi desideria sentiens mortaliter viuebat. Hinc est, quod humani generis Redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis studium in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnunt: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad proximi utilitatem reditur. Et paulò post: Quem implet charitas, incendit: vnde & in*

*Serm. 27. de
Verbis Domini
2. 2. 181. art. 3.*

*Lib. 6. moral.
cap. 25.*

Genes. 23:

Luca 6.

Luca 12.

*Lib. 4. de doct.
Christi. cap. 14.*

*Lib. 19 de ciui.
Det, cap. 19.*

iners

iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quisq; proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat.

Sed vtrumque genus vitæ, quod mistum aut est, aut videri potest, imperfectum, & perfectum aptissimè describens S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem & pericula, huius emolumenta perfectionemque commemorat. Sic enim habet: *Sed sanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus; aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, si verbi causa plenus virtutibus cum sis, forisq; nihilominus donis scientiæ & eloquentiæ adornatus, metu fortè aut segnitie, aut minus discreta humilitate verbum bonum, quod posset prodesse multis, inutili, immo & damnabili ligas silentio. Certè maledictus quod frumenta abscondis in populis. Rursum quod tuum est spargis, & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vitæ atque salutis, quam alteri das, te ipsum fraudas, dum sana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apostemate turgens interis. Quamobrem si sapiis, concham te exhibebis, & non canalem. Hic siquidem penè simul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat, & sic quod superabundat, sine suo damno communicat, sciens maledictum, qui partem suam facit deteriorem.* Adhibet ad hoc idem confirmandum diuersos Scripturæ locos: Salomonis; *Stultus profert totum spiritum suum simul: Miserere anima tuæ placens Deo: Noli nimium esse iustus: Matthæi; Ne fortè non sufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis: Apostoli: Non quod alius sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. Concludit denique: Implere prius, & sic curato effundere: benigna, prudensq; charitas affluere consuevit, non effluere. Fili mi ne pereffluas, ait Salomon; Et Apostolus: Propterea debemus intendere his, quæ dicuntur, ne fortè pereffluamus. Quid enim? Tū ne Paulus sanctior? Sapientior Salomone? Alioqui nec mihi sedet ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? Decumulo, si vales, adiuuame: sin autem, parcito tibi.* Alibi etiam acriter reprehendit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem perueniant, prædicant.

Hæc S. Bernardus, qui postquam his locis exagitauit eos, qui audaciores sunt ad Apostolica ministeria, quàm par est, & vires eorum spirituales suppetunt, alio deinde loco docet, qua ratione qui sese in contemplatione post mortificationem exercuerunt, adiungendis Christo hominibus alacriter inuigilare debeant: *Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermittat, & rursum potita vobis aliquatenus, in hac parte tantò ardentius redeat in idipsum,*
quandò

Serm. 18. in
Cantic.

Deut. 15.

Proverb. 29
Ecclesiast. 30.
Matth. 25.
2. Corinth. 8.

Proverb. 3.
Hebr. 2.
Ecclesiast. 14.
Serm. in Can-
tic. 62.

Serm. in Can-
tic. 57.

quantò se fructuosius intermisisse meminere; & item sumpto contemplationis gustu, valentius ad conquirenda lucra, solita alacritate recurrat.

S. Thomas etiam illud in primis opus doctrinæ, & prædicationis commendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur. 2. 2. quæst. 128. art. 6.

Quod si qui hunc statum obtinet, fortasse dubitat, quando, contemplatione intermissa, actioni, aut contemplationi operâ dare debeat; is intelligat, non solum contemplatorem, sed rudem etiam hominem & inexercitatum, cum proximi spiritualis necessitas postulat, posthabitis omnibus rebus occupationibusque in eo instituyendo, & excolendo, quacunque ratione possit, strenuè se laborare debere: *Vnicuique enim mandauit Deus de proximo suo.* Idque multò magis præstet oportet is, cui cura animarum commissa est, non solum cum necesse est, sed etiam suo tempore assiduè. *Clama, inquit Isaias, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam. Preconis quippe, ait S. Gregorius, officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, vt ante aduentum Iudicis, qui terribiliter sequitur, clamando gradiatur.* Et hæc quidem necessitas & ipsa quædam est officij, licet non à charitate seiuncta. quando apud S. Augustinum scriptum est: *Negotium iustum suscipit necessitas charitatis.* Extra verò hos casus necessitatis, S. Bernardus regulam huius deliberationis statuit esse orationem. Sic enim ait: *Vnicum in huiusmodi remedium, seu refugium oratio est, & frequens gemitus ad Deum, vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, assiduè nobis demonstrare dignetur.* Ecclesiast. 17. Isaiæ 40. 2. part. Pastoral. cap. 4. Lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 19. Serm. in Cant. tit. 57.

Habent præterea religiosi homines perfugium aliud non minus tutum, maiorum suorum consilium, iusionemue, quibus cum explorata planè est tam doctrina, quàm vita nostra, nihil est cur in huiusmodi rebus cum imperâtur, non promptissimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui sine mortificatione, & cõtèmplicatione se dant actuosæ vitæ ad salutem animarum (nihil dico de necessitate aut hominum, aut officiorum) non esse in eo perfectissimo statu, quem ipsi putant, sibique eos in re hac tam diu lenocinari, ac futurum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua sui victoria, & recta contemplandi ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine sese oblectant.

Sit etiam certum, actuosam vitam duplicem esse; vnâ imperfectam, quæ primo statui sponsæ à nobis ex Canticis explicato respondet, alteram perfectâ, & alioquin mista dicitur, quæ eadem est cum tertio statu eiusdem sponsæ. Superest nunc de ipsa contemplatione agere, quæ in priore actione prægustatur tantum, habetur autem in posteriore, cuius ipsa fons & caput est, & secundus amoris status est apud Salomonem, 1. 2.

De Contemplatione.

CAPVT XVI.

ANTIQUISSIMUM esse Contemplationis usum, intelligitur ex Scripturis sacris, in quibus præter soporem immisissum in Adam à Domino, quem *extasim* fuisse, dubitandum non est; Legimus Isaac inclinato iam die egressum in agrum *ad meditandum*. Et vt de alijs taceam, Dauid certè posuisse se totum in contemplandis, perspiciendisque diuinis rebus, legibus præfertim ac mandatis Dei perspicuum est in Psalmis. Qui etiam cum Deo agens canit: *Mane adstabo tibi, & videbo*. Vel vt legit S. Augustinus, *Contemplabor*. Immo, *Vnam*, ait, *petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt contempler* (sic idem legit) *delectationem Domini*.

Dominum IESUM contemplationi noctibus inprimis operã dedisse, supra retulimus ex S. Gregorio. Apostolos non minus contemplatores, quàm prædicatores fuisse, ex Actis Apostolorum apparet manifestè, & ex epistolis S. Pauli, qui etiam de se sui que similibus scribit: *Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur aeterna*.

Patres omnes communi consensu statuunt, in Ecclesia Christiana duas esse vitas, Lia & Rachele primùm, deinde Martha, & Maria diuino consilio adumbratas, actiuam & contemplatiuam nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Richardus de S. Victore: *Vt possimus, inquit, commodius capere, quæ de contemplatione dicenda sunt, debemus primò, quid ipsa sit, definiendo, quærere, & quomodo differat à cogitatione, vel meditatione*. Et postea: *Cogitatio per deuias quæque lento pede sine respectu peruentioni passim huc illucq; vagatur. Meditatio per ardua sæpe, & aspera ad directionis finem cum magna animi industria nititur. Contemplatio libero volatu quocumq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur*. Et paulò post: *Contemplatio, est perspicax & liber animi contuitus in res perspiciendas vsquequaque diffusus. Meditatio verò, est studiosa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens. Vel est, prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, est improuidus animi obtutus ad euagationem pronus*.

S. Thomas sic exponit: *Cogitatio, secundum Richardum; videtur pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit vnam simplicem veritatẽ. Vnde sub cogitatione comprehendi possunt & perceptiones sensuum ad cognoscendum aliquos effectus, & imaginationes, & discursus rationis circa diuersa*

signa

Genes. 2.

Genes. 24.

Psal. 5.
In Psal. 26.

2. Corin. 4.

Luca 10.

Lib. 1. de Con-
templat. cap. 3.
& 4.

2. 2. 180. artic.
3. ad 1.

signa, vel quaecunque perducentia in cognitionem veritatis latentis: quamvis secundum Augustinum decimo quarto de Trinitate, cogitatio dici possit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio verò pertinere videtur ad processum rationis ex principiis aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationem. & ad idem pertinet consideratio secundum Bernardum, quamvis secundum Philosophum, omnis operatio intellectus, consideratio dicatur. sed contemplatio pertinet ad ipsum simplicem intuitum veritatis. Hæc S. Thomas.

Lib. 14. cap. 7

Lib. 3. de Anima.

Ex his facillè constat, quàm longè absint à vera contemplatione illi, qui etiam sine mentis euagatione multa animo volunt, ex vno in aliud continuo dilabentes. Et quàm propriè de Richardi sententia, hi cogitantes potius, quàm meditantés vel contemplantés dici possint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hæc possunt omnia; illud hîc intelligendum est, in Euangelicam contemplationem iisdem gradibus nixam eadem omnia conuenire, & simul alia plura, longèq; præstantiora. Primò enim est hæc Dei donum: Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua; Et: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Dominus denique illuminatio mea; qui & propterea Pater luminum à Iacobo appellatur.

I.

Psalm. 113.

Ibidem.

Psalm. 26.

Iacobi 1.

Est denique donum Dei contemplatio, vel quoniam Deus menti imprimit species spirituales, per quas intelligantur res, quæ imaginibus illis adumbrantur, non sine phantasmatis tamen: vel quia absque phantasmatis vllis diuino ac supernaturali lumine illustrata mens infixæ hæret rei quam cõtèmplatur. Quamobrem, quod post explicandum est, Patres Dei gratiam contemplationi præsentem agnoscunt.

2.

Tertiò, vera contemplatio ita altè ascendit, vt infrà se relictis corporeis similitudinibus, in sinum conuolet æternæ veritatis. Adfero aliqua testimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neque enim necesse est omnia.

4.

Sanctus Bernardus: Moriatur anima mea morte etiam, si dici potest. Angelorum (mortificationem mortem hominum dixerat) vt presentium memoria excedens, rerum se inferiorum corporearumque non modò cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitq; ei pura cum illis conuersatio, cum quibus est puritatis similitudo. Tali vt opinor, excessus aut tantum, aut maximè contèplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humana virtutis est; corporum verò similitudinibus speculando non inuolui, Angelicæ puritatis est: vtrumque tamen diuini muneris est: vtrumque excedere, vtrumque te ipsum transcendere est. Sed longè vnum alterum. Beatus qui dicere potest: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, Non fuit contentus exire, nisi & longè se faceret, vt

Serm. 52. in Cantic.

Psalm. 34.

posset quiescere. Transilisti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias concupiscentiis eius, nec tenearis illecebris: profecisti, separasti te, sed non dū elongasti, nisi & irruentia vndique phantasmata corporearum similitudinum transuolare mentis puritate praualeas.

Lib. 6. moral.
cap. 27.

Sanctus Gregorius in eadem est sententia: Qui, inquit, culmen perfectionis apprehendere nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent. Et paulò post: Ac deinde perpendant, si cum ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium vmbas trahunt; vel fortasse tractas manu discretionis abigunt: si in circumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suae imagines deprimunt; & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt.

2. 2. quaest. 180.
artic. 5. ad 2.

Sanctus Thomas huiusmodi sanctorum Patrum dicta sic exponit: Contemplatio humana secundum statum praesentis vitae, non potest esse absque phantasmatibus: quia connaturale est homini vt species intelligibiles in phantasmatibus videat. Tamen intellectualis cognitio non sinit in phantasmatibus, sed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis. Et hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis quae per reuelationem cognoscimus. Dicit enim Dionysius, quod Angelorum hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam Symbolis figuratis, in cuius virtute restituimur in simplicem radium. id est, in simplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et sic intelligendum est, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes corporalium rerum vmbas non secum trahunt, quia videlicet in eis non sinit eorum contemplatio: sed potius in consideratione intelligibilis veritatis.

Lib. de caelesti
hierarchia,
cap. 2.

Lib. 7. Etymologiae,
cap. 8.

His consentanea sunt, quae scribit S. Isidorus: Tria esse genera visionum, per oculos corporis, per spiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem postremo genere supremum locum tenet Raptus & Ecstasis, quae vt somnia diuinitus immissa, diuinæq; allocutiones, per imagines fieri aliquando possunt; sic certum est supenunero accidere hominibus à sensibus simulachrisq; corporeis penitus abstractis. Ait enim Apostolus: siue mente excedimus, Deo: Deus autem proprie imagine creata caret, quare multò magis corporea, quamquam negandum non est, in imagine etiam creata atque corporea diuinum aliquid aliquando

2. Corinth. 5.

Deo reuelante, conspici, quod sine illa nequaquam cerneretur. Neque enim, ait S. Gregorius, omnipotens Deus iam in sua claritate cōspicitur, sed quiddā sub illa speculatur anima, vnde resota proficiat, & post ad visionis eius gloriam pertingat.

De primo genere contemplationis, quæ ver-
satur circa DEI maiestatem.

CAP V T X V I I.

DE rebus iis, circa quas versari contemplatio debet, disse- *Serm. 62. in*
rens S. Bernardus, tria statuit genera contemplationis: *Cant.*
Primum, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut
proficientium: Tertium, eorum, qui à duobus superiori-
bus gradibus adhuc absunt, sint incipientes.

Primum dicit esse de Regis ipsius, hoc est, Dei maiestate, æterni- *Primus genero*
tate, dignitate, atque de hoc simul docens quanta humilitate, puri-
tate, & reuerentia tanta contemplatio subeunda sit, sic pergit; Ne ve- *Prouerb. 13.*
rearis illud, quod Scriptura minatur scrutatoribus maiestatis: tantum affer purum
& simplicem oculum, nõ opprimèris à gloria, sed admittèris nisi non Dei, sed tuam
quæstus gloriam. Hac excussa, securi scrutemur in petra, qua thesauri absconditi
sapientie, & scientiæ sunt. Quis dabit mihi pennas sicut columbe, & volabo, & re- *Psal. 54.*
quiescam? Ecclesia columba non opprimitur, quia non scrutatrix maiestatis est, sed
voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intendere
audet; sed quasi admirans, non quasi scrutans. Sed etsi quando per excessum rapi in
illam contingat, digitus Dei est iste dignanter leuans hominem, non hominis teme- *2. Corinth. 12.*
ritas insolenter Dei alta peruadens. Cùm enim Apostolus raptum se commemoret,
vt ausum excuset, quisnam alter præsumat mort alium, huic se diuinæ Maiestatis
horrendo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pa-
nuenda irruere in arcana? ergo formidolosa scrutatio Maiestatis, at voluntatis, tam
tuta quam pia. Quid ni tota diligentia scrutando instem Sacramento gloriæ vo-
luntatis, cui mihi parendum per omnia scio?

Idem S. Bernardus materiam contemplationis huius latissimè *Lib 5 de Com-*
tractat ad Eugenium scribès. Ego de plurimis pauca delibo. Quid est, *sid ad Euge-*
ait, Deus? Non sanè occurrit melius, quàm, QVI EST, QVI EST, misit me ad *num.*
vos. Quid item Deus? sine quo nihil est. Quid est Deus? Principium. Quid est Deus? *Exod. 3.*
Cui secula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coæterna tamen. Quid est Deus? ex
quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipse vbi? Incomprehensibilis est Deus. *Rom. 11.*
Antequam mûdus fieret, præter ipsum nihil erat, ergo in seipso erat. Quid est Deus?
quo nihil melius cogitari potest. Deus Trinitas est, Deus trium singula personarum.
Quid est ergo Deus? quod ad vniuersum spectat, finis: Quod ad electionem, salus:
Quod ad se, ipse nouit. Quid est Deus? voluntas omnipotens, beneuolentissima vir-
tus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se
participandum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad ca-

piendum, iustificans ad promerendum, accendens ad zelum, fecundans ad fructum, dirigens ad equitatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem. Quid est Deus? Non minus pœna peruersorum, quàm humilium gloria. Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Longitudo aternitas, latitudo charitas, sublimitas potentia, profundum sapientia. Timore, & amore affecta anima, velut quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi profundo, amor lato, longoq; respondet.

Capit. 3.

Posiunt ad eandem rationem recenferi à contemplatore ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditando occupetur vel scholastico modo, vt exempli gratia, Deus est ens necessarium, & à se, & ideo præter ipsum nõ est aliud, quare est vnus. Item quia est ipsum ens aut esse, est substãtia infinitè perfectã, ac ideo maximè perfectus, immò infinitæ perfectionis; quare simplicissimus, immutabilis, æternus, immensus, incomprehensibilis, vbique præsens, ob eandem summam perfectionem, vita viuens intellectuãli, & felicissima, omnia sciens; libertate præditus voluntatis, quod spectat ad res, quæ extra ipsum sunt, potens quicquid vult facere, immò & omnipotens, prædestinans ad salutem æternam quos elegit per gratiam, reprobã ad sempiternam pœnam quos culpa condemnat, & similia: vel certè proponendo ante mentis oculos quæ de Deo vno, & trino, Patre, Filio, & Spiritu sancto ex sacris literis intelligimus, & Symbolis Apostolicis & œcumenicis continentur, præsertim verò S. Athanasij Symbolo: vel denique ipsamet sanctæ Scripturæ sententias, quibus de Deo, eiusque natura, proprietatibus, ac virtutibus agitur, eruere, in eisque recogitandis attentè, pieque versari.

Porro duplex est vsus contemplationis huius, duplexque ratio. Primùm quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiusque Maiestatem summa cum reuerentia intueantur, in eaq; conquiescant per se, nihil præterea quærentes. *Quis dabit mihi pennas,* aiebat Dauid, *sicut columba, & volabo, & requiescam?* Et: *Gustate, & videte. Ostende,* petebat Moyses, *faciem tuam mihi.* Et iterum Dauid: *Exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Vacate, & videte quoniam ego sum Deus.* Comparatur hic contemplationis actus auium volatui, quo se in aëre quasi immobiles sistunt ad optatæ alicuius rei aspectum. Quare S. Gregorius: *Quid per pennas animalium nisi contemplationes possumus sentire Sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes, sese in caelestibus librant?*

P. vinnus & scis.

Psal. 54.

Psal. 33.

Exod. 33.

Psal. 26.

Psal. 45.

Lib. 6. moral.

cap. 28.

Deinde

Deinde verò contemplatione hac vtuntur homines sancti, non solum vt contemplantur Deum, sed vt per contemplationem afficiantur à Deo, hauriantque ex immenso illo Diuinitatis Oceano aquas aeternae salutis. Ad quem modum conformandam esse suam contemplationem à monachis Cassianus opinari videtur: *Cum arena, inquit, maris, vndarumque numerum dimensum ei, cognitumque, pauidi cogitamus, & alia.* Sed perspicue S. Bernardus, cum de primo vsu dixisset: *Prima & maxima contemplatio est admiratio Maiestatis; Hac requirit cor purgatum, vt à vitiiis liberum, atque exoneratum peccatis facile ad superna leuet, interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasy suspensum teneat admirantem; Addit de secundo vsu: Secunda autem necessaria est huic. est enim intuens iudicia Dei. Quo sanè pauido aspectu dum vehementius concurrit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, inchoat ad sapientiam, humilitatem seruat. Tertia contemplatio occupatur, vel potius otiiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum: Memoriam abundantiae suauitatis tuae eructabunt. Eructatio, gratiarum actio est. Quarta quae retrò sunt obliuiscens in sola requiescit expectatione promissorum, quae cum sit meditatio aeternitatis (siquidem quae promittuntur, aeterna sunt) longanimitatem alit, & perseuerantia dat vigorem. Concludit, quatuor haec respondere longitudini, latitudini, sublimitati, & profundo, quae Apostolus de Deo cogitanda proponit.*

Quod si quæras, Quemnam terminum habeat contemplatio illa omnium maxima de Deo, quamue in hac vita de Diuina Maiestate cognitionem assequi possit contemplando mortalis homo; Aio sanctum Augustinum, & alios plerosque Patres existimasse, diuino munere S. Paulum adeò altè sublatum, vt Diuinam Essentiam attigerit mente. quod quia illi accidit in raptu, S. Thomas explicat sic: *In hac vita potest esse aliquis dupliciter, vno modo secundum actum, in quantum scilicet actualiter vtitur sensibus corporis, & sic nullo modo contemplatio praesentis vitae potest pertingere ad videndum Dei Essentiam. Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum: in quantum anima eius est mortali corpori coniuncta vt forma, ita tamen, vt non vtatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione, sicut accidit in raptu: & sic potest contemplatio huius vitae pertingere ad visionem Diuinæ Essentiae. Vnde supremus gradus contemplationis praesentis vitae est, qualem habuit Paulus in raptu secundum quem fuit medio modo se habens inter statum praesentis vitae, & futurae.*

Cæterum extra raptum, & in statu contemplantium communi sic habet S. Gregorius: *Quandiu in hac mortali carne viuatur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipso incircumscripto luminis radio metis oculos insigat. Neque enim omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur: sed quiddam*

sub

Collat. 1.

Cap. 15.

Eccles. 1.

Lib. 5. de Con-

siderat. in fine.

Prima con-

templatio.

2.

3.

Psalm. 144.

4.

Philip. 3.

1. Corinth. 4.

S. Aug. lib. 12.

super Gen.

cap. 27. & 28.

Epsl. 112. ad

Paulinam,

cap. 11.

2. 2. quaest. 180.

art. 5.

Primo modo.

Secundo modo.

Homil. 14. in

Ezech.

Genes. 33.

sub illa speculatur anima, vnde refota proficiat, & post ad eius visionis gloriam per-
tingat. Et post: Ea quæ sub ipso erant implebant templum. Quia quicquid de illa
modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob Angelum vidit, & vi-
disse Deum fatetur: quia cum ministeria eius conspiciamus, iam multum est quod
super nosmetipsos leuamur. Notandum verò est, quod dicitur: Implebant templum:
quoniam etsi Angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit, vt si ad-
huc maius non potest, iam tamen minus quod videt, admiretur. Hæc S. Grego-
rius, quibus hæc subest sententia. Quod si quâdo intelligimus Deum
tanquam rem aliquam, quæ sub sensum cadat, vt lucem, nubem, & si-
mile quid, non existimemus, Deum esse notionem illam, simula-
chromicæ mentis, quod phantasiæ obiicitur, sed potius quod res est:
ibi duas esse animi notions, vnâ rei illius corporeæ, quam phan-
tasia comprehendimus, & reuoluimus, aliam indistinctam, & quasi
respicentem Deum, quem apprehendimus animo, vt similem rei illi
corporeæ, quam præsentem mente versamus, ad eum modum, quo
cum cogitamus Deum esse solem, illico apprehendimus admirabi-
lem Dei sapientiam, potestatem, charitatē, vim effectricem omnium
rerum, non quidem notione solis, sed ipsiusmet Dei, confusè tamen
apprehensi, & cum respectu similitudinis, seu analogiæ ad lucem, ca-
lorem, & vim solis.

Sed hæc scholastica sunt, illud nostrum, quod quicquid sit dei-
magine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea elucet,
mentī, vt S. Gregorius, ait, *satisfacit*; & in eius contemplatione quietis
internæ gustus contingitur.

*De secundo, & tertio genere contemplationis cœ-
lestis gloria, & Christi crucifixi: quibus ad-
dita sunt & alia duo, mundi
& hominis.*

C A P V T X V I I I.

Secundus gra-
dius.

ALTERUM contemplationis genus, ait S. Bernardus, esse
de statu & felicitate, & gloria ciuitatis supernæ, quo vel
actu, vel otio ingens illa cœlestium ciuium occupata sit
multitudo, & perfectis quidem, qui rimari ac penetrare
arcana sapientiæ, & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acu-
mine possunt, habitare Deum in foraminibus petræ, in qua diffici-
lius

Itus cauatur, nempe in Dei Maieftate. De reliquo, inquit, in cauernis ma- *Cantic. 2.*
 cerie; vt qui in petra per femetipfos fodere, aut nonufficiunt, aut non præfumunt,
 in maceria fodiant, contenti vel gloriam Sanctorum mente intueri.

Primus huius contemplationis gradus est confiderare quæ ibi nõ *Primus gradus*
 sunt calamitates, & mala. S. Auguftinus: Vbi non est paupertatis metus, non *Serm. 37. de*
 ægri tudinis imbecillitas, nemo leditur, irafcitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas *Sanctis.*
 nulla exardescit, nullum cibi defiderium, nullius honoris, aut potestatis pulsat am-
 bitio, nullus ibi Diaboli metus, infidiæ Damonum nullæ, terror gehennæ procul, ibi
 mors neq; corporis erit, neq; animæ.

Secundus gradus est, contemplari quæ ibi fint bona. Partes beatitu- *Secundus gra-*
 dinis, scribit S. Anselmus, sunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, *duus.*
 voluptas, longæuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gau- *Libro de Simi-*
 dium, septem priores, ad corporis; septem posteriores, ad animæ pertinent beatitu- *litudinibus,*
 dinem. *cap. 48.*

Tertius gradus est Sanctorum, Angelorumque societas. Verum, ait *Tertius gradus*
 S. Auguftinus, super hæc omnia est confociari Angelorum, & Archangelorum *S. Auguftinus*
 cœtib; Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, omni- *loco citato.*
 umq; cœlestium supernarumque Virtutum contuberniis perfrui, & intueri agmina
 Sanctorum splendidius sideribus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophe-
 tarum spe latantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israël orbem iudicantia,
 Martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, Virginumq; choros candentia ferta
 gestantes inspicere.

Quartus supremusque huiusce contemplationis gradus est in ip- *Quartus gra-*
 sifmet Angelicis ordinibus, Sanctorumque choris diuina quæ in iis *duus.*
 illucent, attributa confiderare. Facit hoc latè S. Bernardus. Cernere, in- *Lib. 5. de Con-*
 quit, est in his, qui Seraphim appellantur, quomodo amet, qui vnde amet, non ha- *siderat.*
 bet. In Cherubin, qui plenitudo scientiæ dicitur, Deum scientiarum Dominum esse,
 qui solus nesciat ignorantiam, totus sit lux. In Thronis, quàm non suspectus omni *1. Reg. 2.*
 innocentie iudex sedeat in his. In Dominationibus, quanta sit Dominus maiefta-
 tis, cuius nutu imperium constat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In
 Potestatibus, quàm potestatiue idem Princeps, qui regit, protegat, contrarias pote-
 states arcens, & propulsans. In Virtutibus vnã vbiq; equaliter præsto esse virtu-
 tem, per quam omnia, viuificant, inuisibilem, immobilemque, omnia tamen mo-
 uentem vtiliter, tenentem fortiter: Quæ cum in minus vfitata effecta apud morta-
 les eruperit, miracula, siue prodigia vocant. Postremò in Angelis & Archangelis ve- *1. Pet. 5.*
 ritatem atq; experientiam vocis illius. Quoniam ipsi cura est de nobis: qui talium
 nos & tantorum non desinit iucundare vifitationibus, instruere reuelationibus,
 suggestionibus commouere, sedulitate fouere. Et post multa præclarissimè in
 eundem sensum explicata: Deus, inquit, amat vt charitas, nouit vt veritas,

sedet vt equitas, dominatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, assistit vt pietas.

Potest etiam (vt huic gradui accedat cumulus) si velit contemplator, diuina attributa, in beatissima Dei Matre, immò & in sacrosancta Christi Domini humanitate ad eandem rationem inuestigare eo excellentiore consideratione, quo tanto Angelorum omnium Ordinibus præstat sanctissima Virgo, & ipsam Virginem tam longè antecellit sacratissima Humanitas Christi, Filij Dei.

*Tertium genus
Serm. 62.
in Cant.*

Tertium denique genus contemplationis subiicit S. Bernardus in hæc verba: *Si cui ne hoc quidem possibile sit, huic sanè proponet IESVM, & hunc crucifixum, vt & ipse absq; suo labore habitet in foraminibus petrae, in quibus non laborauit. Nec verendum quod patiatur repulsam, qui & vocatur, vt intret. Ingredere, inquit, in petram, abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmæ adhuc & inertis animæ, quæ iuxta quod in Euangelio quidam de semetipso confitetur, fodere non valet, mendicare erubescit, fossa ostenditur humus, vbi lateat, donec conualescat, & proficiat, vt possit & ipsa per se sibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi animi vtique vigore & puritate.*

*Quartum genus.
Psalm. 142.*

Sed his addi possunt alia genera contemplationis. Quartum nimirum, & est rerum creaturarum consideratio; *Meditatus sum, ait Dauid, in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.* Et quia vt S. Augustinus docet, *ne in consideratione creaturarum vana, & peritura curiositas exerceatur, gradus ex iis ad immortalia & semper manentia faciendus est; ideo adiungit Propheta: Expandi manus meas ad te.* Hæc contemplatio est valde utilis; Siquidem inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. & res creatæ gloriam Dei prædicant: *Cæli enim enarrant gloriam Dei.*

*Libro de Vera
Religione,
cap. 29.*

Rom. 1.

Psalm. 18.

Multæ autem sunt rationes, quibus contemplator ascendit ad Deum à creaturis: sed illa præstantissima, qua vsus est S. Augustinus cum Deo agens: *Tu Domine fecisti ea, qui pulcher es: pulchra sunt enim; qui bonus es, bona sunt enim; qui es, sunt enim. Nec ita pulchra sunt, nec ita bona sunt, nec ita sunt, sicut tu conditor eorū, cui comparata, nec pulchra sunt, nec bona sunt, nec sunt: Scimus hæc, gratias tibi, & scientia nostra scientia tua comparata ignorantia est.* Legatur etiam Richardus de S. Victore.

*Lib. 11. confess.
cap. 4.*

*Lib. 3. de Con-
templat. cap. 7.
8. & 9.*

Quintum genus.

Quintum etiam accedat genus contemplationis, ex consideratione nostrimet. Nam rectè scriptum est apud eundem Richardum: *Frustra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum.* Et postea: *Præcipuum & principale speculum ad videndum Deum, est animus rationalis. Sic enim Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Vbi, quæso, quàm in eius imagine cognitionis ve-*

*Lib. de Prepa-
rat. c. 61. & 62.*

stigia

fligia expressius impressa reperiuntur? *Mirabilis*, ait David, *facta est scientia tua ex me*; Et: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Certè sanctus Augustinus ait: *Per ipsam animam meam ascendam ad illum*: nempe anima spiritus est, & spiritus est Deus. Anima intelligens est, & Deus summa Sapiencia. Anima memorans est rerum antiquissimarum; & Deus æternus est. Anima liberè vult, & amat: & Deus summa libertas, summus amor & charitas. Anima corpus administrat, Deus mūdum. Quid dixerim de donis supernaturalibus, quibus exornantur à Deo amicorum ejus animæ? speculum denique ad videndum Deum est anima. Sed ait Richardus: *Illud verus Ioseph, tenere, tergere, & indefinenter inspicere debet. Tendere, ne deorsum corruens terra per amorem inbareat: tergere, ne inanium cogitationum pulvere sordescat: inspicere, ne ad inania studia intentionis suæ oculum reflectat.*

Psalm. 138.

Psalm. 4.

Lib 10 Con-

fess. cap 7.

Ibidem.

Deiis quæ cum contemplatione coniuncta sunt:

Et quæ ratione ad eam perueniatur.

C A P U T X I X.

DOSTRYAM de ipsa contemplatione, vt potuimus, differuimus, ea explicare oportet, quæ contemplationem, vel antecedunt, vel comitantur, vel consequuntur. Ex quo etiam constabit, qua ratione ad eam præparandus sit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod spectat ad ea, quæ antecedunt, non repeto, quæ scripsi tertio libro, capite vigesimo primo de impedimentis orationis, præsertim de sensu egente, & culpa mordente.

Vniuersè igitur loquendo: *Duo sunt*, inquit S. Thomas, *quæ impediunt actum contemplationis: Vehementia passionum, per quam abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & tumultus exteriores occupationum*. Hinc conficit S. Doctor, virtutes morales necessarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exuperantiam passionum, & sedent exteriorum occupationum tumultus. Et propterea S. Gregorius: *Necesse est, vt perfectus quisq; prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hæc postmodum in horreum quietis condat.*

2. 2. quæst. 180.

art. 2.

Primum antecedens.

Lib 6. moral.

cap. 28.

Illæ autem virtutes præcipuè contemplatori sunt exercendæ strenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguunt: quia vt explicat Casianus: *Non poteris*, ait Dominus, *videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet, scilicet mundo huic affectibusq; terrenis*. Illæ item virtutes quæ animum seuocant à negotiis: quæ negotia numerata à S. Bonaventura sunt: *Res vel communes, vel propria; externa obsequia, etiam quæ hominibus*

Collat. 1. cap. 15.

Exod. 33.

præstita, cum satis sit eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea deniq; omnia, quæ ad nos ipsos pertinent, etiam si ad corpus ipsum, eiusq; necessitatem spectent.

Vt autem intelligamus, quàm exquisitam perfectamq; esse oporteat affectionum compressionem, legantur quæ tanquam normam, ad quam se discutere debeant contemplationis studiosi, scribit sanctus Gregorius; *Si nulla, inquit, iam mala proximis irrogat; si irrogata à proximis equanimiter portant: si obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitiæ soluitur: si subtractis non nimio mœrore sauciatur.* De rerum autem externarum turba, incurfioneq; abigenda, sic subiungit: *Si cum ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium umbras trahunt.* Et paulò pòst: *In abundantia sepulchrum ingreditur, qui post congesta vitæ presentis opera, mutabilitati suæ planè mortuus in secreto veri luminis occultatur.* Vnde & per Psalmistam dicitur: *Abcondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.*

Hæc omnia secundo loco sequitur magna spiritus contentio, & perfecta sui victoria in colligendo corde, & excitanda vehementi constantique omnium virium animi ac mentis attentione ad eam rem, quam considerandam suscipimus. Sic habet S. Gregorius: *Est in contemplatiua vita magna mentis contentio, cum sese ad cœlestia erigit; cum in rebus spiritualibus animum tendit; cum transgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cum sese angustat, vt dilatet.* Hæc autem comparatur potissimum duabus rationibus, examine conscientie diligentissimo, & diuini iudicij commemoratione.

I.

Examè autem proprium fit oportet cogitationum, animum auocando nõ solum à turpibus, sed etiam à ludicris & inutilibus imaginibus, vt sanctus Basilius docuit, vt sicut otiosa verba, sic etiam otiosa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & si fieri possit, continuum, quo dicere possit proficiens: *Super speculam Domini ego sum, stans iugiter per diem, & super custodiam meam stans totis noctibus.* Sit exquisitum: *Cum iis quæ feceris pridè, conferto, inquit idem S. Basilius, & cum iis etiam quæ cogitaueris.* Sit seuerum, ac si non contra te, sed aduersus inimicum exerceretur. Nihil enim mentem obscurat magis, efficitque ne se ipsam perspiciat, quàm amor proprius: hunc iugulamus, cum in nos ipsos tanquam in aduersarios inuehimur. Quod monuit S. Gregorius his verbis: *Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquã alium attendit.* Nam multa sunt peccata, quæ committimus; sed idcirco grauiam nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur: & scimus quia vehementer claudit oculus cordis amor priuatus. Et S. Bernardus: *In eo se quisque iudicet profecisse, non cum non inuenerit quod reprehendat; sed cum quod inuenierit,*

Lib. 6 moral.
cap. 27.

Cap. 29.

Psalms 30.

Secundum antecedens.

Homil. 14. in
Ezech.

Constit. mon.
nast. cap. 5.

Isaia 21.

Homil. de Ab-
dicat. rerum.

Homil. 4. in
Ezech.

Serm. 68.
in Cant.

inuenerit, reprehendet. Sit indefessum: nec enim industria hæc intermit-
ti à contemplatore debet, nec durare ad exiguum tempus, sed ad
mortem vsque. *Tunc te non frustra scrutatus es*, ait S. Bernardus, *si rursus* *Ibidem.*
opus esse scrutinio aduertisti: & toties non te fessellit inquisitio tua, quoties iteran-
dam putaueris. Et vniuersè de tota re differès alibi sic habet: *Discito ti-* *Epist. ad Fra-*
bi præesse, & vitam ordinare, mores componere, temetipsum iudicare, & temetip- *tres de monte*
sum apud temetipsum accusare, sæpe etiam condemnare, nec impunitum dimitte- *Dei.*
re. Sedeat iudicans iustitia, stet rea & temetipsum accusans conscientia. Nemo te
plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Manè præteritæ noctis fac à temetipso exa-
tionem, & ventura diei tu tibi indicito canonem, vespere præteritæ diei ratio-
nem exige, & superuenientis noctis fac indictionem. sic districto nunquam aliunde
lasciuire vacabit.

De diuini autem iudicij memoria hoc dictum modò sit, mundos
esse oculos Domini ne malum videant, quòd scilicet ea Deus dete-
stetur, & nihilominus eum ita accuratè illa peruestigare, vt dicat, si
quid nãui sit, aut latentis maculæ in actionibus bonis, illud etiam se-
uerè se vindicaturum.

Tertium, quod antecedit contemplationem, amor Dei est: siqui- *Tertium ante-*
dem contemplatiuæ vitæ S. Gregorius proprium esse dicit, vt nihil *cedens.*
iam agere debeat, *sed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris* *Homil. 14. in E-*
inardescere. Amor enim Dei vt sanctus Thomas explicat, mouet in- *zechiel.*
tellectum amanti ad contemplandum Deum quem amat, eiusq; pulchritudinem *2. 2. quaest. 180.*
inspiciendam. *artic. 1.*

Quæ verò comitantur contemplationem, multa sunt & magna, &
quæ nemo nouit, nisi qui accipit. Hic tamen adscribo, quæ à Patri- *Quæ comiten-*
bus accepimus, vtpotè rem expertis. Et quidem quòd attinet ad *tur.*
actum intellectus, qui per se contemplatio est, dubitandum non est, *Iacobi 1.*
hunc à Deo esse, qui sol noster est, & *parens luminum.* Quanquam e-
nim actus hic à mente sit, & mentis partus; eius tamen initium, pro-
gressus, & exitus in mente diuinitus est. *Spiritus*, ait S. Augustinus, *Lib. de spiritu*
meditatione, atque contemplatione ad Deum ascendit; Deus verò reuelatione at- *& anima, cap.*
que diuina inspiratione ad eum descendit. *Meditatio siquidem, est occultæ veri-* *32.*
tatis studiosa inuestigatio. Contemplatio, perspicuæ veritatis iucunda admiratio.
Illam namque diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoscat: istam verò di-
uina inspiratio inflammat, vt illam diligit.

Primus igitur actus qui coniunctus est diuinæ illustrationi men-
tis, quæ contemplationem efficit, est ipse contactus Dei, aut diuinæ
veritatis. *I.*

Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeò
atque amanter homini in amoris domicilium, thalamumque sponfi *2.*

benignè recepto se videndum præbet, eumque ad se amandum all-
 cit, amorisque suauitate pascit, ac detinet. *Cum duo sint*, ait S. Bernar-
 dus, *beatæ contemplationis excessus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in*
lumine, & alter in feruore: vnus in cognitione, & alter in deuotione: pius sanè af-
fectus, & pectus amore calens, & sanctæ deuotionis infusio, etiam & vehementis
spiritus repletus zelo, non planè aliunde, quàm è cella vinaria reportantur; & cui-
cunque cum horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate loqui,
quia introduxit me rex in cellam vinariã. Ob hanc causam Calsianus iun-
 git contemplationi, *inherere Deo.* Et idem S. Bernardus alibi docet,
 contemplationem fieri *ex condescensione verbi Dei ad humanam naturam,*
per gratiam, & exaltationem humane nature ad ipsum verbum per diuinum a-
morem.

Serm. in Can-
 66. 49.

Cantic 1.

Collat. 1. cap.

33.

Bernard. Ser-
 mone par. in

52.

3.

De Spiritu, etc.

cap. 32.

Lib. 5. de Con-
 sid.

4.

Homil. 14 in

Ezech.

Osea 2.

Psal. 84.

Serm. 44. in

Cantic.

Quæ sequan-
 tur.

1.

In Ezech. ho-
 mil. 5.

2.

Serm. 52. in
 Cantic.

Interiicitur contemplationi & amori quasi intermedia admiratio
 diuinæ benignitatis, reuerentia tantæ maiestatis, timorque filiorum
 Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem sanctorum Patrum,
 Augustini præfertim, & Bernardi.

Sed quod expetendam maximè, optabilemque reddit contem-
 plationem, est incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ, vt ne-
 cesse est, ex ea noticia, eoque amore percipitur à contemplatore. *Con-*
templatiua vita, ait S. Gregorius, *amabilis valde dulcedo est, quæ super semet-*
ipsam animam rapit, cœlestia aperit, terrena autem debere esse contemptui, osten-
dit; spiritu alia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Idcirco in Scri-
 pturis sacris ebrietati sobriissimæ, & placidissimo somno comparat-
 ur, in quo ascendit anima ad congressum colloquiumque cum Deo,
 immo & ad castissimos amplexus admittitur, præstatque ei Deus,
 quod pollicetur: *Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* Et vi-
 cissim respondetur illi: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.*

Est autem hoc colloquium, & quasi conuictus, vt planè spiritualis,
 sic omnino inexplicabilis. Certum est illud, quod de hac Dei & ani-
 mæ lingua scribit S. Bernardus: *Verbi quidem lingua, fauor dignationis e-*
ius; anima verò, deuotionis feruor. In hac etiam accidunt homini aliquân-
 do ecstases, & raptus. Huius sunt multi variique gradus, prout quis-
 que propria ratione in Deum à Deo subleuatur, ascenditue altius.

Inter ea quæ contemplationem sequuntur, primum potissimum-
 que locum amor obtinet. *Amoris enim passum*, ait S. Gregorius, *de pa-*
bullo contemplatæ veritatis accipit contemplatiuus.

Sed illustris est mortificatio passionum, ac totius veteris homi-
 nis, quam efficit contemplatio. *Excedente anima*, ait S. Bernardus, *et si*
non vita, certè vitæ sensu, necesse est etiam, vt nec vitæ tentatio sentiatur. Quis
dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vitam hac morte

ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non sentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta: vt non obstupescam ad sensum libidinis, ad æstum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ stimulos, ad angores sollicitudinum, & molestias curarum. Moriatur anima mea morte iustorum, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius.

Sed perutilis Ecclesiæ, & Deo gratissimus cõtemplationis fructus est animarũ zelus, quo in hac cella vinaria, vt auctor est S. Bernardus, incenditur animus contemplantis zelus, inquam, vt discretionẽ regendus, sic ad actiuosam vitam, animarumque lucra vehementer cõcitans. Quæ de re sic scribit S. Gregorius: Sicut bonus ordo viuendi est, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos actiua ad contemplatiuam transmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrsus mente conspeximus, ad actiuam melius contemplata reuocare. Et S. Bernardus: Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermitat. & cætera. Et hic tertius est sponsæ status, quem superius describebamus: sicut contemplatio sola per se sine relapsione ad actionem, secundus.

3.

Homil. 14. in Ezech.

Serm. 57. in Cantic.

De natura diuini amoris, & partibus.

C A P V T XX.

CHARITATEM sic descripsit S. Augustinus: Caritas est virtus coniungens nos Deo: quæ ipsum diligimus. De hac nunc breuiter agendum, quando de contemplatione satis est dictum.

Lib. de Moribus Eccles. cap. 11.

Duplex autem est dilectio, siue amor, vt Philosophis placuit, concupiscentiæ, vt vocant, & beneuolentiæ. Amor concupiscentiæ est, cum, vt ait Cicero: Amicitiam ad fructum nostrum referimus, non ad illius commodam, quem diligimus. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur isto modo, quod fructus ex eis capiuntur: hominũ charitas & amicitia gratuita est. Hæc ille. Est autem hic posterior amor beneuolentiæ, quo sic amamus aliquem, vt ei bene, aut bonum velimus propter ipsum.

Aristot. lib. 8. Ethic. cap. 23. Primus amor. Lib. 1. de Natura Deorum.

Secundus amor.

Deum amamus amore concupiscentiæ, cum dicimus cum Dauid: Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, Psalm. 17.

Primus amor Dei.

meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Item: Nonne Deo subiecta erit anima mea? Ab ipso enim salutare meum. Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, susceptor meus. Ex eodem amore sunt voces illæ: Firmamentum meum; refugium meum, patientia mea, spes mea, fortitudo mea, misericordia mea, expectatio, exultatio, gloria, salus, Deus auxilij mei, pars mea, & similia.

Psal. 70.

Psal. 61.

Secundus amor Dei.

Iob 13.

Rom. 9.

Supra 8.

1. Corinth. 8. et.

Caiet. 2. 2. q.

13. artic. 1.

Priora bona.

Posteriora.

I.

Psal. 45.

Psal. 82.

Cantic. 1.

Exodi 3.

3. Reg. 18.

Psal. 99.

Psal. 83.

Malach. 3.

2.

Apocal. 5.

Mat. b. 6.

Luca 2.

Psal. 94.

Psal. 28.

Psal. 65.

Sed hic amor longè est inferior altero amore, quo Deum benivolentia quasi complectimur, non propter nos, aut commodum nostrum, sed propter ipsummet, eiusque gloriam: *Etiamsi occiderit me, in ipsum sperabo*, ait Iob. Sed & hoc, ut potè perfectio, exarserunt primi Euangelicæ perfectionis propagatores; quorū sunt illa: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Quis nos separabit à charitate Christi? Si quis non amat Dominum nostrum IESUM Christum sit anathema, maranatha.*

Duo porrò sunt genera bonorum, quæ Deo propter seipsum optare, & velle possumus: quædam, ut aiunt Theologi, in ipso, quædam ad ipsum. Priora sunt, esse, viuere, potestas, sapientia, bonitas, iustitia, misericordia, & alia eiusmodi, quæ nihil sunt aliud, quàm ipsemet Deus. Posteriora sunt, honor, gloria, regnum, obedientia, ac denique optare ut omnia in eius gloriam fiant. Illa Deo volumus, contemplatione nos oblectando, quòd ea Deus habeat, illis ditissimus sit; talis, inquam sit, qualis est: *Vacate, inquit, & videte, quoniam ego sum Deus: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum*, ait Dauid. Et Salomon: *Exultabimus, & letabimur in te*. Huc nos inuitat diuina Scriptura, cum Deum per se considerandum proponit: *Ego sum qui sum. Qui est, misit me ad vos. Dominus ipse est Deus. Deus deorum Dominus. Ego Dominus, & non mutor*. Circumfertur, & à quibusdam etiam adfertur dictum quoddam sancti Augustini exultantis in Deum, quod sanè à quocunque sit, ex huiusmodi amoris fonte promanat. *Ego, inquit, Domine, Augustinus sum, tu Deus. Sed si, quod nec est, & esse nequit, ego Deus essem, & tu Augustinus, vellem omninò commutari personis, ego esse Augustinus, ut tu Deus esses.*

Hæc autem bona quæ dicuntur ad ipsum, Deo volumus per amorem non solum oblectatione, sed etiam desiderio, quo optamus Deo similia illis quæ in Apocalypsi Deo precantur beati: *Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in sæcula seculorum*. Huc pertinent tres priores petitiones Dominicæ orationis: *Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra*. Hymnus angelicus: *Gloria in excelsis Deo*. Hortatio Dauidis: *Venite adoremus Dominum: prociadamus ante Deum. Asserte Domino filij Dei, asserte Domino filios arietum. Asserte Domino gloriam & honorem.*

Omnis

Omni terra adoret te, & psallat tibi. Nec optamus solùm hæc bona Deo, sed gaudemus cùm adsunt; cùm absunt, dolemus & angimur, & quantum in nobis est, curamus vt adsint, pugnamus aduersus eos, qui hæc Deo vel negant, vel non tribuunt, vel ne ab aliis tribuantur, efficiunt. *Tabescere me fecit zelus meus*, ait Dauid, *quia obliti sunt verba tua inimici mei.* *Psal.* 118.
In quo (Euangelio Christi) *laboro vsque ad vincula*, ait Apostolus: qui etiam viros Apostolicos, *Adiuutores Dei* nominat. Et ipsemet Deus salutem hominum, salutem appellat suam. *Vt sis*, ait, *salus mea vsque ad extremum terræ.* *2. Tim.* 3.
1. Cor. 3.
Isaia 49.

De proprietatibus diuini amoris.

CAPVT XXI.

PROPRIETATES diuini amoris sunt planè diuine. à Theologis accipiemus de more, quæ hîc scribimus.

Prima proprietas à S. Dionysio Areopagita traditur: *Prima proprietas.*
Amor est virtus vnionem faciens. Sic exponitur à S. Thoma: Amor facit vnionem, vel effectiue, vt amor concupiscentiæ mouens ad desiderandum, & amandum præsentiam amati quasi sibi conuenientis, & ad se pertinentis: vel formaliter, vt amor amicitia, qui est talis vnio vel nexus. Vnde Augustinus dicit, quod *amor est quasi iunctura quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur.* *Lib. de diuinitatibus, c. 4.*
2. q. 27. art. 2.
 Quod enim dicit, (*copulans*) refert ad vnionem affectus, sine qua non est amor: quod verò dicit, (*copulare intendens*) pertinet ad vnionem realem. Vtramque amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem quidem illis verbis: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* *Lib. 8. de Trin. cap. 10.*
 posteriorem verò sequentibus: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Sic S. Augustinus: *Quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Noli abscondere faciem tuam. Moriar ne moriar, vt eam videam.* *cap. 5.*

Secunda amoris diuini proprietas est mutua inhæsiō, quo se mutuo amant & redamant Deus & homo, sibi que vicissim bona volunt, & procurant. *Deus enim*, inquit S. Ioannes, *charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* hoc tamen discrimine, quod ipse prior, vt idem ait, *dilexit nos: quod in hominum amicitia rarò accidit.* *Hæc est,* inquit quidam vir sanctus, *iustitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te: Rarus autem est, qui dicere possit: Amo te, vt ames me. Hoc tu fecisti Domine: quia* *Ibidem.*
Gulielmus Abbas S. Theodoricæ in libello de

sicut clamat, & predicat seruus amoris tui, Prior dilexisti nos. Et sic planè sic est: Prior amasti nos, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis; sed quia quod nos fecisti, esse non poteramus, nisi amando te. Hæc ille.

Tertia proprietas.

Lib. de diuinis nominibus. cap. 4.

Tertia amoris diuini proprietates est Ecstasis. est enim vt idem scribit S. Dionysius: *Ecstasim faciens diuinus amor*, non quidem amor concupiscentiæ, nam cum hic bonum proprium quærat semper, nunquam animum extra se ponit: Amor autem amicitia, cum hominem rapiat in rem amatam per se, eius vt bonum non sibi, sed illi velit, extra se, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat. Quare obliuionem sui parit verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, vt non quærat homo quæ sua sunt, sed quæ IESU Christi. Sed S. Dionysius diuinorem ecstasim diuino amori tribuit: cum enim dixisset, illum ecstasim facere, addit: *Amatores sui iuris esse non sinit, sed in ea quæ amant, penitus transfert.* Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, excessiue illius virtutis particeps factus: *Viuo, inquit, iam non ego, viuit verò in me Christus: tanquam verus amator mentis excessum patiens. Audebimus & id loqui, quod ipse quoque auctor omnium pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra se sit, ad omnia quæ sunt pertingendo multiplicis prouidentia ratione.* Hæc sanctus Pater. Verum Dei ecstasim ab amore eius in nos profectam esse ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ assumptione, planè manifestum est. *Exinanivit enim semetipsum pro nobis, formam seruis accipiens.*

Galat. 2.

Philipp. 2.

Quarta proprietas.

Quarta proprietates diuini amoris est cogitare assidue, & in oculis mentis habere Deum. & ita sanè fieri necesse est ex eo, quod diximus, amorem nexum esse animorum: non enim necit animos, si non iungit cogitationes. Et idcirco affectum Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquisitionem ita accendit, & acuit, vt non nisi de Deo homo cogitare possit: immò eius intima quæque penetrare contendat, similiter ad Spiritum sanctum, qui *amor Dei est, & scrutatur profunda Dei.* Huiusmodi amanti occurrit Deus non modò inter orandum, sed etiam in actionibus externis. Res ipsæ creatæ instar speculi illi sunt, in quibus Deum intueatur. *Integer quippe amator Dei.* ait Richardus de S. Victore, *quocunque se vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus his pro speculis vititur, & in omne quod cernit, sui amatoris sibi resultat memoria. Aspicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit sine, & in his non tam admirabilis, quàm amabilis sibi occurrit: atque ex arrha dilectionis quam præcontulit, sapienter æstimat, quanta reseruauit in dotem. Castus profectò columbinus: quæ oculus amor est, qui in rebus humano vsui concessis nulla libidine figitur, sed in transitoriois contemplatur æternum.*

1. Cor. 2.

De gradibus charitatis. cap. 3.

Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei est: neque enim, vt ita dicam, potest Deus non se cognoscendum præbere amico adeò ardenter id expetenti, & quantum in ipso est, curanti. *Amor ipse*, ait S. Gregorius, *notitia est*. Et S. Augustinus loquens de Dei luce inaccessibili: *Qui nouit, ait, veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit eternitatem. Charitas nouit eam*. Et alibi rationem huius rei reddit sic: *Amor vehemens non potest non videre quem amat: quia amor oculus est; & amare, videre est*. Quo modo id accidat, explicant hoc modo quidã. Amor gustatus quidam est spiritus, igitur cognitio est spiritualis: sicut sensus gustatus & ipse cognitio quædam sensus est. Hanc ob causam dicitur à Dauid: *Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus*. hæc est illa suauitas, & vnctio Spiritus, de qua scriptum est: *Vnctio eius docebit vos de omnibus*. hæc sapientia iustorum, quam idcirco S. Bernardus definit *saporem boni*. Quare hæc cognitio tantum præstat illi mentis intelligentiæ, quæ sine amore est, quantum sapientia scientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio est, vt scripserit illustis Doctor; *Inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum. & agnoscere facit illum, suamque bonitatem, quam ista delectatio, quæ cum placentia spirituali recipitur in anima, cum ipse Deus eam secretè visitat postquam se profunde humiliauerit ante eius Maiestatem*. Qua de re sanctus Ambrosius: *Anima iusta sponsa est verbi. Hæc si desideret, si cupiat, si oret, & oret assidue, & oret sine vlla disceptatione, & tota intendat in verbum, subito vocem sibi videtur eius audire quem non videt, & intimo sensu odorem diuinitatis eius agnoscit. quod patiuntur plerumque qui bene credunt. Replentur subito nares animæ spirituali gratia, & sentit sibi præsentia eius statum aspirare quem querit, & dicit: Ecce iste est, quem requiro, ipse quem desidero*. Ex quo fit, vt plerumque maximè antecellat cognitione Dei animus illiteratus, sed amore Dei flagrans homines alioquin doctissimos, sed Dei amore destitutos, aut solùm tinctos. Hæc est illa Theologia mystica, quæ ab Dei amantissimo Apostolo Paulo tradita, discipulo Dionysio explicata deinceps ab eo est doctissimo illo de Theologia mystica libro: quam alij plures postea & commentariis & præceptis amplificauerunt.

Sexta proprietas: Diuinus amor fortis est. Est enim, ait Salomon, *fortis vt mors dilectio*. superat quippe omnia, à re nulla ipse superatur. Et res creatas quidem ab Dei amore vinci, facile cernitur in hominibus mundum, & eius opes contemnentibus propter Deum; nec mundum solùm, sed se ipsos, & qua nihil carius, vitam. Sed permirum illud est, amorem diuinum vincere etiam Deum ipsum. *Quæsiui*, inquit Deus apud Ezechielem, *de eis virum, qui interponeret sepe, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni*. *Quærit Deus*, ait

Quinta proprietas.

Homil. 27. in Euangal. Lib. 7. Confess. cap. 10.

Citatur à Richardo, cap. 3. de gradib. charitatis.

Psal. 33.

1 Ioan. 2.

Serm. 85. in Cant.

Guilielmus Paris. citat. Gerson. de monte contempl. c. 8.

Ambr. serm. 6. in Psal. 118.

Sexta proprietas.

Cantic. 8.

Ezech. 22.

Cap. 2. de gradib. charitatis.

Richardus, qui sibi se opponat irato, cuius profectò proprium est misereri, peregrinum vlcisci. Charitas igitur sua fortitudine extentam Dei manum, ne feriat, continet.

Septima proprietatis.

Septima proprietatis est: Ita pascit animam diuinus amor, vt non satiet tamen. tanta quippe suauitate complet pij amatoris mentem cum adest, vt cum abest, quod accidit relabete ad corpus, & ad actiones animo, solatium ille inueniat nullum nisi in Deo, quem diligit. Quare, inquit Propheta, *reuiuit consolari anima mea: memor fui Dei, & deletatus sum.* Nihil aliud igitur cogitat, nil quærit aliud, nisi Deum, & hunc quo plus inuenit, plus optat. *Et qui edunt me, ait, adhuc esurient. Non possum metiri,* inquit S. Augustinus, *vt sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est, vt currat vita mea in amplexus tuos; nec auertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio, quia malè mihi est præter te, non solum extra me, sed & in me ipso: & omnis mihi copia, quæ Deus meus non est, egenitas est.*

Psal. 76.

Eccles. 24.

Lib. 13. Confess. cap. 8.

Non desunt aliæ & quidem præstantes proprietates amoris diuini; sed non est necesse singulas percurrere præcipuas explicanti: & ex his palàm est, Dei amorem mentem quam tenet, planè occupare, voluntatem quidem vnione, inhæsiōne, ecstasi, intelligentiam inquisitione, & cognitione; Appetitum verò fortitudine & desiderio. vicissimque animum amore Dei incensum posse quantum fas est mortali, quasi vicem referre auctori sancti amoris, eum super omnia diligendo toto corde, tota mente, tota anima, tota virtute, omnibusque viribus suis.

De gradibus ad diuinum amorem per diuina beneficia.

C A P V T X X I I.

Psal. 24.

Prouerb. 3.

RADVS diuini amoris inuestigaturi, precamur Deum, vt nobis *vias suas demonstrat, & semitas suas nos edoceat.* sunt enim *viæ eius pulchræ,* sed ipsi soli notæ, qui eas solus sibi parat, & sternit. Quis enim mortaliū Deo non reuelante intellexit vnquã, quomodo primum ingressus in animam Dominus, eam sibi iungat, & copulet per amorem, quãue deinde ratione sibi semel coniunctam deinceps in amore contineat, exerceat, promoueat? Nempe sponsus est, qui solus nuptialem thalamum subit, sibi que *secretum suum seruat.* Et si qui sic amatur homo id experientia percipit, sibi

Isaia 24.

fibi solus scit, non nobis, quia *nemo nouit, nisi qui accipit.* Conandum tamen ex amicis sponſi, ex sanctis inquam Patribus aliquid explorare, & accipere; quod si non explicet eam vim amoris, quã solus Deus intelligit, adumbret certè: & qui nondum ex diuino fonte haurientes qualis sit diuinus amor ignoramus, ad eius experientiam hac quasi prægustatione accendamus.

Apud Patres igitur scriptum est, primum gradum ad diuinum amorem nobis esse creatam naturam: *Omnia uestra sunt,* ait Apostolus, *superiora scilicet,* (vt scribit aut Augustinus, aut alius pius certè, & eruditus Auctor) *siue equalia, siue inferiora. Superiora quidem uestra sunt, ad persequendum, vt Deus Trinitas, Equalia uestra sunt, ad conuiuendum, scilicet Angeli, qui etsi modo sint superiores, in futuro erunt equalia. Et inferiora uestra sunt, quæ ad usum nobis sunt. Ipsiq; Angeli in quibusdam Scriptura locis nobis inferuire dicuntur, dum propter nos in ministerium mittuntur, vt ait Apostolus. sed & ipse Rex Angelorum uoluit ministrare, non ministrari.* S. Chryſostomus eandem rem multis explicat: *Vides, inquit, Deum propter te cælum extendisse, accendisse solem, fundasse terram, & maria sudisse, & aëra pandisse, & luna disposuisse cursus, & cætera.*

S. Bernardus ponderanda censet inter tam multa tria in primis diuina beneficia, quæ in corpus humanum per res creatas deriuat Deus: *Quis alius, ait, administrat cibum omni uescenti, cernenti lucem, spiranti flatum? stultum est uelle enumerare, quæ innumera sunt, satis ad exemplum præcipua protulisse, panem, solem, & aërem.*

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus vt Deï dona; sed diligamus magis Deum donatorem. *Si ista diligis,* ait S. Augustinus, *vt subiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham sponſi, vt munera amici, vt beneficia Domini; sic tamen, vt memineris, semper quod illi debeas, nec ista propter se, sed ista propter illum: nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista illum, & super ista diligas illum.*

Secundus gradus ad diuinum amorem nos ipsi sumus. & vt de corpore nihil dicam: *Querat,* ait sanctus Bernardus, *homo eminentiora bona sua in ea parte sui, qua præminet sibi, hoc est, in anima, quæ sunt dignitas, scientia, uirtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est, cateris non solum præminere, sed & præsidere animantibus: Scientiam uero, qua eandem in se dignitatem agnoscat, non à se tamen. Porro uirtutem, qua subinde ipsum, à quo est, & inquirat non segniter, & teneat fortiter, cum inuenerit. Crescet autem hic amor in nobis consideratione S. Augustini: *Cogita ó anima, quod aliquando non fueris, & ut esse inciperes, hoc Dei dono acceperis. Dedit autem non solum esse, sed pulchrum esse. Adhuc aliquid plus dedit, nos ad similitudinem suam traxit: ac-**

cepisti autem hoc per dilectionem : non melius quàm per dilectionem rependi potest.

Sed his quæ naturaliter percipi possunt etiam ad amorem Dei excitari potest infidelis : non ita iis quæ sequuntur, quæ ad fideles solum pertinere possunt.

Tertius gradus.

Isaia 5.
Lib. de diligendo Deo.

Luca 7.

Cantic. 2.

Ibidem.

Tertius gradus ad diuinum amorem est Christus Dominus. Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret. Superioribus beneficiis inducuntur homines ad diuinum amorem : at hoc vno nõ inducuntur solum, sed trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè factum nil potuit Deus, vt ipse ait, *facere vinea, quod ipse non fecerit.* Nõrunt fideles, ait S. Bernardus, quàm omninò necessarium habeant IESVM, & hunc crucifixum, dum admirantes, & amplexantes supereminentem charitatem Dei in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tanta dilectionis, & dignationis vicem non recipere confunduntur. Facile proinde plus diligunt, qui se amplius dilectos intellegunt. Cui autem minus donatum est, minus diligit. Iudæus sanè siue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Ecclesia experitur, quæ ait: *Vulnerata charitate ego sum.* Et rursus: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Cernit regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua. Cernit vnicum Patris crucem sibi baiulantem. Cernit casum, & consputum Dominum maiestatis, cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percussum lancea, opprobriis saturatum, tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis ipsius animam gladius amoris transfuerberat. Pergit deinde S. Bernardus in numerandis reliquis partibus extremæ Christi mortis, sepulturæ, resurrectionis, ascensionis, missionis Spiritus sancti, & reditus ad iudicium, quæ id simul omnia faciunt, vt iis facibus noster amor non solum accendatur, sed totus in Christum & Patrem qui misit illum, rapiatur.

Huic tanto amoris diuini incitamento subiiciuntur innumeri alij amoris eiusdem gradus & stimuli, & ab eo quasi ignes ab ardenti fornace in nos emicant. hos breuiter percurro.

I.
Cap. 7.

Rom. II.
Supra 5.

Vocatio ad fidem & gratiam Christi. O anima, inquit S. Augustinus, quot & quales in comparatione tui abiecti sunt, qui hanc quæ tibi data est gratiam consequi non potuerunt. *Elegit te, & praelegit te sponsus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus. hoc autem gratis : Alioquin gratia iam non est gratia, vt inquit Apostolus : immò cum inimici essemus.*

2.

Ornamenta virtutum omnium Theologicarum, & moralium. Hoc etiam ad dilectionem pertinere scias (subiicit idem) quod habes anima vnde te ornare possis, nempe virtutes, & virtutis actiones. *Accedit, quod hæc eadem quoties per peccatum abiicis, vel amittis, concedit, inquit, iterum atque iterum si volueris, reparare, videlicet per penitentiam.*

Cognitio Dei & nostri maior quam aliis multis hominibus data fit, & perseverantia in via mandatorum eius. *Quando cecidi, ait idem, erexisti me; quando steti, tenuisti me. Tu dedisti mihi verius agnoscere te, purius diligere te, sincerius credere in te, ardentius sequi te. O Domine Deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumen oculorum meorum; Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuisti mihi?*

3.
Cap. 8.

Singularis erga vnumquemque nostrum cura & providentia Dei. *Si fas est dicere (scribit idem) nihil aliud agit Deus, nisi ut meæ salutari provideat. & eum ita totum ad salutem meam occupatum video, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit.*

4.

Visitatio Dei interior. *Sed, o anima (pergit idem Sanctus) quid illud dulce est, quod in eius recordatione me tangere solet? subitò tota innouor, & immutor, & bene mihi esse incipit ultra quam dicere sufficiam, exhilaratur conscientia, in oblivionem venit præteritorum malorum miseria: exultat animus, clarescit intellectus, cor illuminatur, desiderio iucundatur: amore intus teneo, & quid illud sit nescio. Et cum illud retinere semper laboro, luctatur delectabiliter anima, ne recedat ab eo, quod semper amplecti desiderat. Numquid ille est dilectus? verè ille est Dominus meus, qui visitat me. sed venit invisibiliter, venit occultus, venit ut tangat me, non ut videatur à me, venit ut admoneat, non ut se totum infundat in me, sed ut gustandum præbeat se.*

5.

Præservatio à peccatis. *Gratiæ tuæ deputo, ait S. Augustinus, & quæcumque non feci mala. Et libro antè dicto: Sicut in multa peccata decidi, sic in multo plura, nisi me conservasses, cecidissem. Tribus autem modis à peccato me memini conservatum, occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate.*

6.
Lib. 2. Confess.
cap. 7.
Cap. 12.

Merita bonorum operum, & vitæ æternæ spes. *Posthæc, ait, dedit mihi Deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam in tribus maximè positam arbitror, In odio præteritorum malorum, In contemptu præsentium bonorum, In desiderio futurorum. Addit spem eadem obtinendi. Tria considero, in quibus ea posita est, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis.*

7.
Cap. 13.

Vocatio ad vitam spiritualem & perfectam per tribulationes, & consolationes. *Magna (addit idem) gratia fuit, quod me Deus à se fugientem persecutus est, timenti blanditus, quod erexit in spem toties desperatum, quod suis obruit beneficiis ingratum, quod gustu interioris dulcedinis immundis assuetum delectationibus attraxit & illexit, quod indissolubilia malæ delectationis vincula dirupit, & abstractum seculo benignè suscepit. Adhuc anima, illa, quibus tibi sola conscia es, diuinæ bonitatis inspicemurera, quam iucunda facie abrenuncianti seculo, tibi Christus occultus occurrit? quas esurienti delicias præparavit? quas miserationum suarum diuitias,*

8.
Cap. 15.

& absconditos inspirauit affectus? quo te charitatis poculo delectauit? Vide tu reliqua.

9.
Cap. 16.

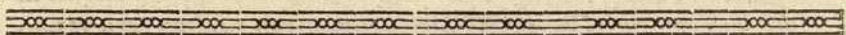
Mors Christi filij Dei. Ante diximus datum, sed nondum ad mortem. *Quod me plus omnibus accendit* (scribit S. Augustinus) *vrget, monet, & promouet ad te diligendum, super omnia, inquam, amabilem te mihi reddidit, ô bone IESV, ignominiosissima, & amara mors est, quam sustinuiſti opus nostræ redemptionis. Hoc solum, vel hoc omninò totam vitam nostram, totum laborem nostrum, totum obsequium nostrum, amorem deniq; nostrum facillè sibi vendicat: totum hoc, inquam est, quod deuotionem nostram & excitat melius, & quaerit suauius, & auget amplius.*

10.
Cap. 17.

Promissiones Dei. *Magna, ait, dedit, sed maiora promisit. Promisit à labore requiem, à seruitute libertatem, à timore securitatem, à mœrore cõsolationem, à morte resurrectionem, à resurrectione summum, plenum & indeficiens gaudium, deniq; promisit nobis seipsum.*

11.

Cognitio deniq; æternæ felicitatis etiam in hac vita. *Amemus vnun bonum, in quo sunt omnia bona:* Concludit idem pius auctor.

De gradibus amoris Dei erga homines, eiusq; mirabilibus effectibus.

C A P V T XXIII.

ACTENVS de iis, quibus quasi gradibus ad Deum amandum conscendendum nobis est, nunc agendum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos quodam modo descendit.

1.
Ephes. 1.

Aeternus est amor Dei in nos. *Dilexit enim nos,* ait Apostolus, *ante mundi constitutionem.*

2.
Hierem. 31.

Constans. *In charitate enim perpetua, inquit, dilexi te.*

3.

Actiuosus, quandoquidem Deum diuina eius bonitas, & amor adduxit ad creandum mundum, & in mundo angelos, & homines. Item ad conseruanda ea, quæ producta ab illo fuerant, hominem imprimis: Deniq; ad regendum mundum, hominem verò singulari etiam prouidentia gubernandum.

4.

Industrius: Non enim Dei amor Deum mouet ad hominis curam quamcunq; gerendam, sed illi, vt ita dicam, iniicit industriam, struit sollicitudinem, efficitq; vt sit verus ac germanus amicus, qui vt amicū iuuet, se ad illius ingenium, naturamque accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapiëntia, quæ huius amicitia inuentrix & concii-

conciliatrix est: *Quoniam dignos seipsa circuit quærens, & in viis ostendit se* Sap. 6.
illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.

Patiens. *Disimulat enim Deus peccata hominum propter pœnitentiam, & redeuntibus ad se per pœnitentiam libenter peccata condonat, & obuiam amantissimè procedit.* 5.
Infra 11.

Habens perfectiones omnium amorum. Pastoris: *Dominus enim, ait David, regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Opificis. Ipse enim fecit nos. Domini: Ego enim seruus tuus, & filius ancille tuæ. Legiflatoris: Notas enim nobis fecit vias vitæ, & ambulabunt recti cum vultu eius: cuius lumen signatum est super nos. Patris: Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, (vel genuit ad similitudinem suam) & fecit, & creauit te? Matris: Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Sponsi: Et sponsabo te mihi in sempiternum.* 6.
Psal. 22.
Psal. 99.
Psal. 115.
Psal. 3.
Psal. 4.
Deut. 32.
Isaia 49.
Osea 2.

Efficax. *Dedit enim nobis Filium: Pro nobis omnibus tradidit illum, Dedit Sacramenta, & sacrificium Eucharistiæ, in quo re continetur, & offertur ipse vnicus & verus Dei Filius factus homo. Dedit gratiam & virtutes, Vicarium Christi in terris constituit, cum potestate in Ecclesia dimittendi peccata: Pastores item, & Doctores. Dictauit Scripturam facram; dedit præcepta salutis, consilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præsertim status futuræ vitæ. vocat, & portat ad salutem electos.* 7.
Isaia 9.
Rom. 8.

Vehemens, ardens, feruens, ardoreisque mirabiles gignens in nobis, quibus transcendit & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam nostrimet. Qua de re egregiè Richardus de S. Victore: qui huius quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus distinguit, his ferè verbis: *Charitas vulnerat, ligat, languidum facit, in defectum adducit: Vulnerat. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa. Ligat: In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Languidum facit: Annunciate ei, quia amore langueo. In defectum adducit: Defecit in salutare tuum anima mea.* 8.
Traictatu de 4 gradibus violentæ charitatis.
Cant. 4.
Osea 1.
Cant. 5.
Psal. 118.

Sic explicat primum gradum: *Nónne tibi corde percussus videtur, quando igneus ille amoris aculeus mentem hominis medullitus penetrat, affectumque transuerberat interim, vt desiderij sui aestus cohibere, vel dissimulare omninò non valeat. Desiderio ardet, feruet affectu, aestuat, anhelat, profundè ingemiscens, & longa suspiria trahens. hæc tibi anima vulneratæ certæ signa sint gemitus atque suspiria, vultus pallens atque tabescens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbentium negotiorum curis, & sollicitudinibus cedit. Febricitantium itaque more qui hoc typo vexantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum suarum occasione aliquantulum recreantur. Sed iterum post modicam interpolationem æ-* *Primus gradus,*

fluans, ardor feruentior redit, animumq; iam fractum acrius incendit, & vehementius vrit.

Secundus gradus.

Secundum sic: Sæpe itaq; recedens, semperq; seipso maior rediens, paulatim animum emollit, viresq; effringit, atq; exhaurit, donec planè animum sibi subigat atq; substernat, iugiq; sui memoria totum occupet, totum implicet, totum obliget, ita vt hoc ei excidere, aut aliud cogitare non possit, & iam de primo gradu ad secundum transit. Nonne ligatus est animus, quando hoc vnum obliuisci, aut aliud meditari non potest, quicquid agat, quicquid dicat, hoc semper mente reuoluitur, perenniçq; memoria retinetur. hoc dormiens somniat, hoc vigilans, omni hora retrahat. Hic gradus, non sicut ille superior, aliquam interpolationem recipit; sed acute febris more, cõtinuo ardore animum vrit, iugiq; desiderij sui aestu incendit, nec die, nec nocte animam quiescere sinit.

Tertius gradus.

Tertium sic persequitur: Summus est secundus, sed non solus. In tertio itaq; violentæ charitatùs gradu nil omninò satisfacere potest præter vnum, sicut & nihil sapere, nisi propter vnum. Vnum amat, vnum diligit, vnum sitit, vnum concupiscit, solum est, in quo reficitur, solum, ex quo satiatur. Quis affectus huius tyrannidem dignè describat? quo modo omne desiderium expellit, omne studium excludit. In secundo gradu alieni negotiis, per actionem vtiq; occupari potest, sed per cogitationem non potest, quia eius quod diligit omninò obliuisci non potest. In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida, sicut non potest alia meditari, sic nec potest aliena operari. ille ligat in cogitatione, iste eneruat in actione. In illo gradu manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more huc atq; illuc extendere atq; iactare possumus, quia pro discretionis arbitrio adhuc eos extendere, & in bono opere exercere & possumus, & debemus. In hoc autem gradu amoris nimietas ad languoris similitudinem, manus ac pedes eneruat, vt deinceps mens nil prorsus pro arbitrio agat.

Quartus gradus.

Quartus (pergit Richardus) violentæ charitatùs gradus est, quando æstuantis animi desiderio iam omninò nihil satisfacere potest. Hic gradus quia humana possibilitatùs metas semel excessit, crescendi, vt ceteri, terminum nescit, quia semper inuenit, quod adhuc concupiscere possit. Quicquid agat, quicquid sibi fiat, desiderium ardentis animæ non sariat, sitit, & bibit; bibendo tamen sitim suam non extinguit; sed quo amplius bibit, eo amplius & sitit. Hic est ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam desperare facit: Et sic desperatus ager, qui quasi præmortuus membris iacet, iam vltius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet. Vltimum iam spiritum trahit, & quid circa se agatur, vel quid sibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum est illud: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Addit his alia multa idem auctor, & interea explicat latè quo modo in quarto gradu anima concipit Christo filios, eidemq; parturit cum Apostolo: & ambulat in dilectione, animam suam tradit sicut Christus pro fratribus, &

Cantic. 3.

Galat. 4.
Rom. 9.

cum

cum Paulo optat pro iisdem anathema esse à Domino, vt fratres Domino lucretur.

Quare diuinus amor non ita languescit, aut in defectum adducit, vt voluntatem debilitet, sed potius etiam in medio dolore ac desiderio sponsi eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatē in rebus etiam difficillimis, qualis est animarum salus. *Si enim adhuc, dicebat sanctissimus vir Martinus, populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.* Et hic est quartus sponsæ status, quem superius ex Canticis exprimebamus: illa inquam conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipsa est amoris perfectio, vel perfecti amoris singularis proprietas, de qua nunc aliqua dicenda sunt.

*De conformitate nostræ voluntatis cum diuina,
deq; proxima ad eam prepara-
tione.*

CAPUT XXIV.

SPREMVS amicitia humanæ gradus est amicorum esse idem velle, & idem nolle. Hunc etiam summum esse in amicitia Dei, & hominis, perspicuum est per se, & asseritur à Patribus.

Sanctus Augustinus ait, hominem sic affectum esse optimum Dei *Lib. 10. Confess. cap. 26.*
 ministrum: *Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit: sed potius hoc velle, quod à te audierit.* Casianus videtur eam appellare *Collat. II cap. 8.*
transmigrationem in affectum boni ipsius. Siquidem vt S. Dionysius scribit, *dimouet de statu diuinus amor, nec suos esse amantes patitur.* *De diuin. nominib. cap. 4. par. 1.*

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quàm S. Bernardus, ex quo ea, quæ ille variis locis scribit, colligentes, sic disponere visum est.

Primò enim per conformitatem voluntatum affirmat Deum propria ratione in bonis existere, & ab eis capi. *Deus, inquit, à rationalibus omnibus capi potest per cognitionem; sed à bonis tantum capitur etiam per amorem.* *Homil. 3. super Missus est.*
 In solis ergo bonis ita est, vt etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatū. Nam dāam suas voluntates ita iustitiæ subdunt, vt, Deum non dedecet velle quod ipsi volunt, per hoc, quòd ab eius voluntate non dissentiant, Deum sibi specialiter iungunt.

Tres deinde ex doctrina & sententia eiusdem Patris statui posse videntur conformitatis huius gradus.

Primus gra-
dus. Confor-
mitas.

Primus conformitatis gradus est conspiratio duarum voluntatum humanæ & diuinæ in vnam, qua sibi mutuo in omnibus, summeque consentiunt Deus & homo. ex hac existunt in hominis animo diuini planè effectus, maxima nimirum communicatio familiaritasque cum Deo, atque adeò spirituales nuptiæ, mira voluptas, qua perfunditur anima; ætus deniq; tantus diuini amoris, vt eo absorbeantur omnes aliæ animæ etiam vehementes alteque defixæ affectiones. Sic habet S. Bernardus: *Talis conformitas maritat animam Verbo, cum cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipsi se exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfectè diligit, nupsit. Quid hac conformitate iucundius? Quid optabilius charitate? qua fit vt humano magisterio nõ contenta per temet o anima fiducialiter accedens ad Verbum, Verbo constantè inhæreas, Verbum familiariter perconteris, consultesq; de omni re, quantum intellectu capax, tantum audax desiderio. Verè spiritualis sanctiq; connubij contractus est iste. Parum dixi, contractus, complexus est. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle idem vnum facit spiritum de duobus. Nec verendum, ne disparitas personarum, claudicare faciat conuenientiam voluntatum, quia amor reuerentiã nescit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret sanè, qui horret, qui stupet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor sibi abundat, amor vbi venerit, ceteros in se omnes traducit & captiuat affectus. Propterea que amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori meritò, meritò stupori, & miraculo est; amari tamen plus amat. Sponsus & sponsa sunt. Quam quaris aliam inter sponfos necessitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios. Et cum declarasset, alios affectus sine amore Deo gratos non esse, addit: Is (nempe amor) per se sufficit, is per se placet, & propter se. Ipse meritum, ipse præmium sibi est amor, præter se non requirit causam, non fructum. Fructus eius vsus eius. Amo, quia amo. Amo, vt amem. Magna res amor, si tamen ad suũ recurrat principium, si suæ origini redditus, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat, vnde iugiter fluat.*

Ser 38. in C. 177.

Cic. de Amicitia.

Quod si obiicias S. Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates esse posse, quod diuina humanam tanto interuallo superet, quamuis dici posset, hinc tantam esse Dei dignationem, vt se, qui superior est, amando quasi parem faciat homini, quod maximum in amicitia existimatur à sapientibus: nihilominus respondet sanctus Pater: *Non planè paribertate fluunt amans & amor, anima & verbum, sponsa, & sponsus, Creator & creatura, non magis quam sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, desiderium suspirantis, amantis ar-*
dor,

dor, presumentis fiducia, quia non valet ex aequo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum agno, candore cum lilio, claritate cum sole, charitate cum eo, qui charitas est? Non. Nam etsi minus diligit creatura, quoniam minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest, ubi totum est. Propterea dixi, sic amare nupsisse est: quoniam non potest sic diligere, & parum dilecta esse, ut in consensu duorum integrum stet perfectum quæ connubium. nisi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus, prorsus & præuenitur amando, & vincitur. Felix que meruit præueniri in tanta benedictione dulcedinis. Felix, cui tantæ suauitatis complexum experiri donatum est. Quod non est aliud, quàm amor sanctus & castus, amor suavis & dulcis, amor tantæ securitatis, quantæ & sinceritatis, amor mutuus, intimus, validusq;, qui non in carne vna, sed vno planè in spiritu duos iungat, duos faciat, iam non duos, sed vnum, Paulo ita dicente: Qui adheret Deo, vnus spiritus est.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 6.

Secundus conformitatis gradus est, cum humana voluntas non solum vult quod Deus vult, aut nõ vult, quod nec Deus vult, sed propter hoc ipsum solum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult propter idem Dei non velle. quod est idem ac moueri ad volendum, & non volendum propter diuinam voluntatem solum, atque adeo propter Deum ipsum, & nullam prorsus ob aliam quamcunq; causam, etiam si nos maximè & intimè tangat.

Secundus gradus. Vniformitas.

Hoc autem explicatur dupliciter. Primò quidem, quia amat tunc homo ipsum Deum allectus ad amandum solum ab ipso Deo, seu ab amore Dei, ut vocant, obiectiuo, nec aliud quærens quàm amare, quandoquidem hoc ipsum Deo summè placere intelligit. Amo quis amo, ait S. Bernardus, & amo ut amem. In quam sententiam scriptum etiam fuerat à S. Augustino: Quid mihi sum ipse, ut amari te iubeas à me, & ni faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miseria? Paruane ipsa est miseria. si non amem te?

Primo modo.

Ibidem.

Lib. 3. Confess. cap. 5.

Deinde verò intelligitur velle nos Dei voluntatem propter ipsam voluntatem, quæ id vult nos velle: Oportet, dicit idem, in eundem nos affectum quandoque transire, ut quomodo Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos ipsos, nec aliud aliquid fuisse, vel esse velimus, nisi æquè propter ipsum, ob solam videlicet ipsius voluntatem, non nostram voluptatem.

2.

Lib de diligendo Deo.

Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus est, ita se per amorem in Deum transfundere, ita totius voluntatis suæ nifu ac pondere in immensum Oceanum amabilissimæ & amantissimæ Dei voluntatis immergere, ita denique per summam, constantissimamque duarum voluntatum coniunctionem eandem in Dei beneplacito rebus in omnibus perpetuoque acquiescere, ut illi nullum

Tertius gradus Dei formitas.

Lib. de diligendo Deo.
Orat. 21.

omnino bonum, nulla omnino vita quantumlibet beatissima potior sit quam Deus, nihil scire, cogitare, ac velle nihil, immo necesse, & viuere nisi Dei placitum, & voluntas. Sic affici, ait sanctus Bernardus, *Deificari est*, quo etiam nomine vitur sanctus Nazianzenus, quare & quidam hanc appellant Deiformitatem. Explicat idem hoc modo: *Quo modo stilla aque modica multo infusa vino, descere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & colorem, & quo modo ferrum ignitum & candens, igni simillimum fit pristina propriaque forma exutum: & quomodo soluluce persusus aer, in eandem transformatur luminis claritatem, adè vt non tam illuminatus quam ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à seipsa liquefcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.* Et quanquam sanctus Bernardus dicit in mortali vita id vix accidere; *Putamus tamen, ait, hanc gratiam vel ex parte sanctos Martyres affectos in illis adhuc victorios corporibus constitutos. Magna vis prorsus amoris illas animas intrersum rapuerat, quæ ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt.*

Quoniam verò in arcana hac cõmunicatione mutuò sibi respondent voluntates ambæ, altera in altera summa amoris suauitate quiescens; ideo sancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutæ actioni, qua Deus seipso pascit hominem, homini ore interno, voluntate videlicet, se manducandum præbens, & vicissim ab homine pascitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quasi in os eius se totum ingerit. Quod significat sanctus Augustinus, eum in contemplatione positus intelligit quam adhuc longè absit ab hoc perfectionis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: *Cibus sum grandium, cresce, & māducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Sed expressè sanctus Bernardus: *Deus cum pascit, pascitur, & pascitur cum pascit, simul nos suo gaudio spiritali resciciens, & de nostro aquè spiritali profectu gaudens.* Et paulò pòst: *Mandor, cum arguor: glutior, cum instituor: decoquor, cum immutor: digeror, cum transformor: vnior, cum conformor.* Nolite mirari hoc: *& māducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illi adstringamur. Non sanè aliàs perfectè vnimur illi. Nam si manduco, & non manducor, videbitur in me esse ille, sed nondum in illo ego. Quod si manducor quidem nec manduco, me in se habere ille, sed non etiam in me esse videbitur.* Adfert similitudinem Filij Dei, qui est in Patre, & Pater est in Filio, & ideo vnū sunt. Et concludit: *Sic igitur anima cui adherere Deo bonum est, non ante se existimet ipsi perfectè vnitam, nisi cum & illum in se, & se in illo manentem persenserit.*

Lib. 7. Conf. ff.
cap. 10.
Serm. 71. in
Cant.

Ioan. 10.
Psal. 72.

Ad diuinam hanc & summam hominis cum Deo coniunctionem tribus præparationibus opus est.

Prima præparatio, est renunciatio omnium rerum, etiam super-
naturalium, quæ ad nos quoquo modo pertinent, aut possunt perti-
nere præ solius Dei eiusque voluntatis amore, & desiderio, quam ali-
qui vocant *expropriationem*. Abdicatio certè est omnis amoris concu-
piscentiæ etiam circa res spirituales: non quod hæc amandæ non sint,
& expetendæ, sed quòd illis Dei voluntas longè anteponenda est: nec
illæ optandæ villo modo sunt, nisi ad normam vnius voluntatis Dei.
Minus enim te amat, ait sanctus Augustinus, *qui tecum aliquid amat, quod*
propter te non amat: Et certum est, cum sistit amor in rebus aliis, quæ
Deus non sunt, amari potius illas; aut nos in illis, quàm Deum. *Quo-*
nam Scriptura loquitur, ait S. Bernardus, *Deum omnia sese propter semet-*
ipsum, erit profectò, vt factura sese quodammodo conformet, & concordet aucto-
ri. Et paulò post: *Delectabit sanè non tam nostra vel sopita necessitas, vel ser-*
uita felicitas, quàm quòd eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpleta videbitur.
O pura, & defæcata intentio voluntatis, eo certè defæcator & purior, quo in ea de
proprio nihil admixtum relinquitur: eo suauior & dulcior, quo totum diuinum
est, quod sentitur.

Secunda præparatio, est altissima quædam sui ipsius despectio, qua
quod ex nobis nihil sumus agnoscimus, & verò etiam vt sit Deus om-
nia in omnibus, nos ex nobis nihil esse, vehementissimè volumus, &
nihil ab hominibus, Angelisq; haberi non minus vehementer opta-
mus. Hanc appellant aliqui annihilationem, aut annullationem vo-
luntariam. *Intelligamus*, ait S. Nazianzenus, *nos nihil esse, si cum illa prima*
& vera sapientia conferamus. eamq; ob rem ad ipsum vnum tendamus, nec quic-
quam aliud queramus, quàm vt promanantibus illinc radiis collustremur. Et Ter-
tullianus (lib. 3. cõtra Marcionem) verbum Psalmi (Psal. 21.) *abiectio ple-*
bis legit, aut vertit *nullificamen*.

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitus ex cogni-
tione quòd nihil fuimus, antequam essemus: Quod in nihilum nul-
lo negotio relaberemur, nisi diuina manu continuò sustineremur.
Quod si conferamus nos ipsos cum tam multis aliis rebus creatis,
exiles sumus, minuti homunciones, ac propè nihil: si cum rebus sem-
piternis, fumum nos esse ac vmbra, puncto temporis euanescentem.
Magis tamen attenda consideratione peccatorum & miseria-
rum, quibus obruimur. Quod præclare sanctus Bernardus: *Si ani-*
mam, inquit, prout in se est, & ex se, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius
sentire possum, quàm ad nihilum esse redactam. Quid modò necesse est singulas eius
miserias enumerare, quàm sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris,
pruriens

Prima præpa-
ratio.

Expropriatio.

Lib. 10. Confess.
cap. 20.Lib. de diligen-
do Deo.

Proverb. 16.

Secunda præ-
paratio.
Annihilatio.
1. Cor. 15.

Orat. 17.

Serm. 5 in Dè-
dicat. Ecclesia.

Isaia 64.
Matth. 6.
Galat. 6.
Iob 7.
Psal. 38.
Lib. 7. Confess. cap. 10.

pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne procliuus, postremò totius confusionis, & ignominia impleta. Nimirum si ipsæ quoque iustitiæ nostræ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ inueniuntur, iniustitiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumen quod in nobis est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Facile est, cuique nostrum, si sua melius vniuersa, & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia Apostolicæ veritati, & liberè proclamare: Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Quid est homo, quia magnificas eum; (ait fidelis & deuota confessio) aut apponit erga eum cor tuum? Quid? sine dubio vanitati similis est homo, ad nihilum reductus est homo, nihil est homo. Huc spectant fortasse illa sancti Augustini in oratione verba: Et reuerberasti infirmitatem aspectus mei radians in me vehementer, & contremui amore, & horrore, & inueni longè me esse à te in regione dissimilitudinis.

Lib. de diligendo Deo.
1. Cor. 6.
Psal. 72.

De hac affectione & gradu ad diuinum amorem, qui in ea est, sic alibi docet S. Bernardus: Quando huiusmodi experitur affectum, vt diuino inebriatus amore animus, oblitus sui, factusq; sibi ipsi tanquam vas perditum, totus pergat in Deum, & adherens Deo vnus cum eo spiritus fiat, & dicat: Deficit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum: Beatum dixerim & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, rarè interdum, aut vel semel, & hoc ipsum raptim, atque vnus vix momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere tanquam qui non sis, & omnino non sentire te ipsum, & à temetipso exinaniri, & penè annullari, cœlestis est conuersationis, non humana affectionis.

Tertia præparatio Desiderium Dei.
Lib. 13. Confess. cap. 1.
Serm. 57. in Cant.
1. Ioan. 4.

Tertia præparatio est desiderium Dei animæ in hunc finem à Deo inspiratum. Inuoco te in animam meam, ait S. Augustinus, quam præparas ad capiendum te ex desiderio, quod inspiras ei. Qua de re etiam S. Bernardus nonnulla scribit: Si sermo, inquit, venit gratus & placidus, quatenus pulso fastidio, cum desiderio audiatur: iam non modò venire sponso, sed & accelerare, id est, cum desiderio venire credendus est. Illius namque desiderium tuum creat: & quod tu eius properas sermonem admittere, inde est, quod ipse festinat intrare. Non enim nos eum, sed ipse (inquit) prior dilexit nos. Ex quo etiam intelligimus quantum momentum sit in lectione, aut auditione verbi diuini ad desiderium hoc excitandum, & sponso aduentanti animam præparandam.

Exempla quadam ex sanctis Patribus ad vsum
contemplationis & amoris Dei.

CAPVT XXV.

VANQVAM vsus contemplationis, & amoris Dei donum Dei est; Ipse enim est qui trahit nos, ipse qui facit vtraque v- *Ephes. 2.*
num: & is ipse vsus datum optimum est, & donum perfectum de- *Iacob. 1.*
scendens à Patre luminum. Nihilominus operæpretium est ad acuendam industriam, quam ad hâc rem adferre etiam debemus, ex sanctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad quæ quisq; pro ratione doni, quod diuinitus acceperit, possit se tanquam ad normâ quoquo modo dirigere. Non enim se communicat Deus, *Serm. 31. im. Cant.*
vt scribit S. Bernardus, vniformiter omnibus: oportet namque pro variis animæ desideriis diuinæ gustum presentie variari, & infusum sapore supernæ dulcedinis diuersa appetentis animi aliter atque aliter oblectare palatum. Idq; ostendit vel ex vno Cantico Canticorum, in quo Deus aliquando instar verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petit amplexus, & osculis delectatur: aliquando in oleo & vnguentis medicum exhibet propter adolescentulas teneras, & infirmas animas fomentis & medicamentis egentes: aliquando quasi viator quispiam itinerantibus sponsæ simul atque adolescentulis sese associat, & eas post se currere facit quadam vnguentorum suaueolentia tractas. Aliquando deniq; occurrit quasi prædiues paterfamilias, immò quasi rex magnificus & potens, qui sponsæ pauperis videtur erigere pusillanimitatem, prouocare cupiditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriæ suæ, diuitias torcularium ac promptuariorum, hortorum, & agrorum copias; eam etiam introducens in ipsa secreta cubiculi. Atque ita non cessat, inquit, siue hoc, siue illo modo interno iugiter apparere conspectui quærentium se.

Igitur aliquando obiicit se Deus homini vt magister, specie pulcherrima animum illustrans, & infinitæ altitudinis atque distantie, *Primū exemplum.*
qua eum superat cognitione, erudiens ad omnem submissionem, & reuerentiam.

Exemplum fit contemplatio S. Augustini ab eo sumpta in hæc verba: *Intraui in intima mea duce te. Intraui, & vidi qualicumque oculo animæ mee, supra eundem oculum animæ mee, supra mentem meam lucem Domini in-* *Lib. 7. Confess. cap. 10.*
commutabilem, non hanc vulgarem & conspicuam omni carni, nec quasi ex eodem genere. Grandior erat, tanquam si ista multò multòque clarius claresceret, totumq; occuparet magnitudine: non hoc illa erat, sed aliud, aliud valde ab istis omnibus.

Nec ita erat supra mentem meam, sicut oleum super aquam, nec sicut cælum super terram, sed superior, quia ipse fecit me, & ego inferior, quia factus sum, ab ea. *Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit aternitatem. Caritas nouit eam. O aterna veritas, & vera caritas, & chara aternitas. Tu es Deus meus, tibi suspiro die ac nocte. cum te primùm cognoui, tu assumpstisti me, vt viderem esse, quod viderem, & nondum me esse, qui viderem. & reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & cõtremui amore & horrore, & inueni longè me esse à te in regione dissimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelsò: Cibus sum grandium, cresce & manducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Et cognoui quoniam pro iniquitate erudisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneam animam meam, & dixi: Num quid nihil est veritas, quoniam neque per finita neque per infinita locorum spatia diffusa est? Et clamasti de longinquo, Immo verò ego sum qui sum: & audiui, sicut auditur in corde, & non erat prorsus vnde dubitarem.*

Psal. 38.

Exod. 3.

Secundum exemplum.

Rom. II.

Lib. 7. Confess. cap. 5.

Lib. 1. Confess. cap. 4. & 5.

Aliquando vt moueat admirationem, vt i Rex magnificentissimus explicat Deus immensas opes Essentiæ suæ, & se quasi Oceanum maximarum, infinitarumq; perfectionum suarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apostolus, cum exclamauit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Sed eam explanat S. Augustinus: vno quidem loco, cum dicit: Tanquam si mare esset vbique, & vndique per immensa spatia infinitum, & haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam, tamen plena esset vndique spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari. sic creaturam tuam finitam te infinito plenam putabam, & dicebam: Ecce Deus, ecce que creauit Deus, & bonus est Deus, atque his validissimè, longissimèque præstantior. Alio verò loco sic idem: Quid est Deus meus, quid rogo, nisi Dominus Deus? summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime, & iustissime, secretissime, & presentissime, pulcherrime, & fortissime, stabilis, & incomprehensibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetustatem perducens superbos, & nesciunt, semper agens, semper quietus, colligens, & non egens, portans & implens, & protegens; creans & nutriens & perficiens; querens, cum nihil desit tibi: Amas, nec aestuas, zelas, & securus es: pœnitet, & non doles: irasceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas consilium: recipis quod inuenis, & nunquam amisti. Nunquam inops, & gaudes lucris: nunquam auarus, & vsuras exigis: supererogatur tibi, vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens: donas debita nihil perdens. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta: Aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? & ve tacentibus de te, quoniam loquaces muti sunt. Quis mihi det acquiescere in te? Quis mihi det, vt venias in cor meum, & inebries illud?

Tertium exemplum.

Tertiò induit nonnunquam Dominus sponsi personam, & ad intimam

timam consuetudinem spiritualemq̄ complexum sollicitat amore ardentem animam. Qualis est illa, quæ initio Canticorum sic loquitur: *Osculetur me osculo oris sui.* Quo loco sic S. Gregorius: *Os sponsi inspiratio Christi: Osculum oris, dulcis amor inspirationis.* Dicit ergo sponsa desiderio estuans, & in amplexum sponsi sui inardescens: *Osculetur me osculo oris sui.* Ac si diceret: *Ille quem super omnia, immò solum diligo, veniat: qui dulcedine sua inspirationis me tangat: quia cum eius osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in eius similitudinem illico liquefacta transformor.* Fastidit quippe sancta mens omnia, quæ per corpus sentit, & in illa spiritualia tota transmutari concupiscit: & dum ista obstrepunt, in illa fugit, seque abscondere, ne hæc sentiat, appetit. Ideo quæ osculum sponsi querit, quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc non trahit: hæc vi sue molestissimæ grauedinis detenta, quo modo se ad illum conferat, omnino non inuenit.

Hæc est illa dulcedo spiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & mirafuauitas animi, quam expertus S. Augustinus, sæpe dicit esse principium futurae æternæq̄ beatitudinis: ad cuius gustum quomodo cum matre peruenerit, sic exponit ipse: *Erigentes nos, inquit, ardentiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cælum, & adhuc ascendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo; & vbi vitæ sapientia est, & dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur, & finitur.* Dicebamus ergo: *Si cui sileat tumultus carnis, sileant phantasia terre, & aquarum, & aëris, sileant & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat se, non se cogitando; sileant somnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quidquid transeundo fit, si cui sileat omnino; & loquatur per se solus qui fecit ea, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per sonitum nubis, neque per anigma similitudinis, sed ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia manentem.* Si continetur hoc, & subtrahantur aliæ visiones longè imparis generis, & hæc vnarapiat, & absorbeat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspirauimus. Nonne hoc est: *Matth. 25.*
Intra in gaudium Domini tui.

Quoniam verò hoc quod S. Augustinus insinuat, contemplatorem fieri quasi participem cuiusdam beatitudinis, appositè à S. Gregorio declaratur, visum est hic eius verba adscribere: *Prius, inquit, a mentis acie exurente tristitia interposita malorum caligo detergitur, & tunc* *Lib. 24. moral. cap. 6.*

resplendente raptim coruscatione incircumscripti luminis illustratur. Quo utcumque conspectu in gaudio cuiusdam seueritatis absorbetur: & quasi post defectum vite presentis ultra serapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superioris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod raptata est contemplatur: & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas, non videt. Cui veritati tanto magis se longè existimat, quanto magis appropinquat: quia nisi illam, utcumque conspiceret, nequaquam eam conspiceri se non posse sentiret. Admissus ergò animi dum illam intenditur, immensitatis eius coruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam circumstantiam dilatat: quia eam inopia sua circumscriptionis angustat. Vnde ad semetipsam citius labitur: & prospectus quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta non solida & permanens visio: sed vt ita dixerim quasi quadam visionis imitatio Dei facies dicitur. Hæc ille.

Quartum exemplum.

Interdum etiam Deus recognosci vult tanquam Zelator animæ sibi desponsæ, qui valde sollicitus sit, ne ea, quam tanto opere amat, potiatur vnquam præter ipsum quispiam, qui non sit ipse. Quare vt industrii solent esse Zelotypi, sic Deus ea prouidentia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata non potest diu sponso per amorem coherere, iis subinde malis, miseriisque prematur, quibus nullum aut remedium, aut alleuamentum inueniatur aliud, quàm amoris repetitio.

Psal. 119.
Serm. 23. in
Cant.

Immittit igitur Deus quandoque in animam fastidium magnum domesticarum, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abstrahitur continenter à sponsi suauissima consuetudine, vt eo stimolata suspiret ad cœlestem lucem: *Habituauit*, dicebat Dauid, *cum habitantibus Cedar*. Et S. Bernardus inducit sponsam sic suspirantem: *O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, solis statio, ymbrarum exterminatio, desiccatio paludum, scætorum depulsio. O perenne solstitium quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum, ô vernalis temperies, ô æstiuæ venustas, & autumnalis vbertas. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob, Moyses, Isaias, Paulus, ita ego quoque te in lumine tuo, & in decore tuo per mentis excessum merear contemplari presentem vberius, quiescentem securius.*

Quintum exemplum.

Serm. II. in
Cant.

Adiungit Deus ad præcedentem stimulum & alium non minus excitantem animam ad amorem, tædium nimirum non solum ignorantie, sed errorum, aliarumque animi perturbationum, quibus animus, dum hîc viuimus, assiduè vexatur, & laceratur. O, clamat sanctus Bernardus, *veritas, charitas, æternitas: ô beata, & beatificans Trinitas ad te mea misera*

miseria Trinitas miserabiliter suspirat, quoniam à te infelicitè exulat. Discedens à te quantū se intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te commutauimus Trinitatem. Cor meum conturbatum est, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pavor: & lumen oculorum meorum non est mecum, & inde error. En, quàm dissimilem Trinitatem ó anima mea Trinitas exulans offendisti. Veruntamen quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cum error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis recesserit: & successerit illa quam speramus, mira serenitas, plena suauitas, aeterna securitas. Primum illud faciet veritas Deus: secundum, charitas Deus: tertium, summa potestas Deus. Vt sit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucem inextinguibilem: voluntate pacem imperturbabilem consequente: memoria fonti indeficienti aeternaliter inherente.

Denique ipsa exilij præsentis fatietate vitur Deus ad reposcendum amorem sponæ: Sed vbi ille, ait idem, & quando ista? Quod flens dico, quousque odoramus, & non gustamus; prospicientes patriam, & non apprehendentes; suspirantes, & longè salutantes? O veritas exulum patria, exilij finis. Video te, sed intrare non sinor carne retentus, sed nec dignus admitti, peccatis sordens.

Amor quo Christus Patrem amauit, vnicum ac summum est perfectissimi amoris exemplar.

CAPVT XXVI.

N VQVAM magis aut melius amoris diuini vsum docuit Deus, quàm cum misso vnigenito Filio suo in mundum, amoris quasi gymnasio patefacto ad perfectū Dei amorem ediscendum, & exercēdum in Christo magisterium instituens homines amantiſsimè inuitauit, Christi amore vt optimo exemplari, eius amandi ratione vt optima amoris norma proposita. Hæc mihi vt huius operis extremus actus, & clausula explicanda nūc est, quamuis non mihi, nec enim tantum mihi sumo, sed sanctissimo viro magistro Ioanni Auilæ, celeberrimo in Hispania superioris seculi concionatori. Is de re tanta sic habet vulgari Hispanico sermone, vt hic latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contemplemur obsecro sanctissimam illam Christi animam, in eo quo procreata est articulo temporis rerum omnium Dominam, ad illiusq; beatissimos pedes deiectos cæli choros atq; ordines vniuersos, eam, vt Apostolus ait, adorantes, ac si quis possit, edisserat,

quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eum, qui se tã magnificè extulit, & ad eò gloriosis magnisq; donis cumulauit, quàm ingenti studio, quando artore exoptauerit obiici sibi occasionem, qua tantorum bonorum largitori placere ac seruire posset? An tu aptas Cherubinorum & Seraphinorum linguas esse putas, quæ rem hanc possint pro dignitate aperire? Si ad ardorem illum accesserit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus sui honoris causa obedientissimo Filio demandet curam saluandi humani generis vnus hominis causa perditæ ac profligatæ, quem putas vt tanto Patri satisfacere, se Filius exhiberet hominibus vniuersis, quantoq; amoris æstu paterni mandati quasi igne subiecto efferuesceret animus eius erga homines suæ huic curæ sollicitudiniq; commissos?

Cùm ingenti vi inflammatoq; puluere ex æneo tormento disclusus globus oppositam molem ferit, tanto maiore impetu retro com meat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Christi vis, qua in Patrem per amorem cor illius propellebatur: hoc igitur cum primùm tanta gratiæ contentione pulsus oppositum Patris pectus rectà vulnerauit, ea oppositione quanto putamus lætitiæ ac ardoris impetu resilieit ad homines peramandos, in eorumq; salutem procurandam penitus incumbendum? Hæc est illa vis, cuius meminit Propheta, cùm dicit: *Exultauit vt gigas ad currendam viam: A summo caelo egressio eius, & occurfus eius vsq; ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.*

O diuinum amorem, qui ex Deo digressus es, ad hominem venisti, ac rursus ad Deum ipsum com meatisti. Non enim, ô Christe, hominem hominis causa amasti, sed Dei causa, idq; ardore incredibili, vt qui in hunc amorem animum intenderit, nullo se possit modo à tuo amore defendere. Is enim vim affert cordibus, vt ait Apostolus: *Charitas Christi vrget nos.* Hic ille feruor animiq; lætitiæ, quam sancta Ecclesia in Canticis indicauit: *Ecce iste venit saliens in montibus transfiliens colles.* Hoc ipsum indicauit Isaias: *Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius insula expectabunt.* Ex eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: *Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Ergo hinc tandem origo est & fons, vnde Christi in homines amor effluxit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Christum ad amandum hominum genus incitauit, sed sola Christi virtus ac gratia, gratiq; in Deum animi vis inexplicabilis. Hoc significant eius verba: *Vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pa-*

Psal. 18.

2. Cor. 5.

Cantic. 2.

Isaia 42.

Psal. 131.

Ioan. 14.

ter sic facio, surgite, eamus. Et quò tandem Domine? Ad mortem in cruce pro hominibus obeundam. Ecce tibi anima mea causam magnitudinis amoris huius.

Solis splendor tantò ardet atque vrit magis, quanto vehementiores sunt retrò commeantes radij eius. Solis huius diuini radij cor Patris verberabāt, indeq; in homines reuolabant. Si tantus ignis in radijs, quantus erit splendoris ipsius feruor? Nulla, ne Angelica quidem mens assequi vnquam potest, quantum ardeat, quantumque vrat is ignis. Non enim mortis, crucisq; vt apparet, terminis definitur: nam quemadmodum semel mortuus est, ita millies, & vt omnium hominum causam mortuus est, sic vnus tantum causam, si eum Pater mori iussisset, abundantissimum ille & paratissimum amorem, animumq; ad tot cædes habuisset: & si res postulasset, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribusq; confectus, sed vt idem pateretur ad extremum vsq; iudicij diem, vires subministrasset amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Christi pectore claudabatur, vt multò amauerit magis, quàm passus sit, maioremq; amorem Christus intra viscera occluserit, quàm nobis per vulnera monstrarit. Vt non sine mysterio illud in sacris litteris scriptum sit, fenestras ex interiori Salomonis templi parte multò maiores fuisse quàm extrinsecus apparerent.

O diuinum amorem qui maior es, quàm videris. Extra etiam magnus appares, cum amorem hunc ingentem plagæ, flagella, vulnera monstrent. Sed hæc ipsa eam magnitudinem amoris non omni ex parte declarant. maior quippe pars tecta concluditur, quàm possint hominum oculi conspiciari. Scintilla hæc est, quæ profiliit ex illo igne: ramus est, qui ex illa arbore pullulauit: riuulus est, qui ex amoris immensi pelago deriuatus est. Idem ipsum maximum est amoris indicium, vt ponat quis animam suam pro amicis suis: Sed indicium est, non æqualitas. Iam si tantum tibi me Domine IESV debere profiteor, quod tantum feceris, quò etiam magis debere par est, quod alia plura facere volueris?

Ioan. 15.

O amoris pelagus, ô Oceanum sine fine profundum, plenum vndique amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Christi amore? Quis non sese ditiozem omnium putet, quem tantus Dominus tantoperè amat? supplex te Domine rogo per viscera misericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiendum compulere, vt oculos etiam, mentemq; quæ donum hoc ingens sentiant, & intelligant, largiaris, quò semper in tuis misericordiis gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

Atq;

At si vis anima mea in aliquo præterea contueri magnitudinem amoris Christi, eiusque ardorem aduersa quæque perferendi; tecum quæso recogita magnitudinem desiderij, quo exarserunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde sancti sanctorum ardorem agnosces. is enim tantò eis sanctitate & gratia præstat, quanto tenebris solis lux, & multò magis.

Beatus sanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, & perinde ac vna ei mors non esset satis, pluribus vt ita dicam mortibus optabat omnia sua membra concidi.

Intuere æstus ardoris Andreæ felicissimi Apostoli: an non ille paratam sibi crucem, atque in ea mortem aspiciens longè certissimam, crucis perinde ac sponsæ suauissimæ amorem captabat, atque orabat, vt secum gauderet illa, quemadmodum vicissim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus multò nobilius, atque præstantius, id in sancto Apostolo Paulo fuit, qui cum parum, vel omnia tormentorum genera duceret; vt ardentissimam patiendi cupiditatem expleret, ad illum amoris excessum præteruectus est, vt ipsas etiam inferorum pœnas ob Dei honorem hominumque salutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis: *Erens interea, vt Chrysostronus ait, non à Christi gratia atq; amore, sed à beatitudine separari.* Arripe tibi igitur alas anima mea, atque hinc ad Christi vsque viscera, & cor tanquam per gradus ascende: ac vide, & intellige, si sanctus Apostolus vnica gratiæ gutta ita vehementer ad amorem hominum inflammabatur, vt optaret pro iis inferorum tormenta perferre, in tantò maiore Christi gratia & charitate, quanto maiores atq; adeò accensæ amoris flammæ pectus eius perurgerent.

Verè Domine nil aliud innuebas, cum diceres: *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur?* Coarctaris, inquam, quòd tantus esset ardor, quo tuo sanguine tingi te ac mergi nostra hominum salute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine quælibet hora mille tibi anni viderentur. Hinc ille Palmarum luce gloriosus triumphus, quem ideò, cum ad mortem ires, fieri potissimum iussisti, vt cordis tui ingentem lætitam toti orbi declarares. Cum enim tanta cum pompa, & exultatione omnium ordinum viam illam ingressus sis, significasti rosarum & florum ferto redimitum ad crucis thalamum te non quasi ad crucem, sed quasi ad nuptias festinare. *Egredimini & videte filia Sion Regem Salomonem in diademate, quo corona-*

nanis

Rom. 9.
Lib. de com-
punct. cordis.
Et in Homil.
de laudibus
Pauli.

Lucæ 12.

Cant. 3.

nauit eum mater sua in die desponsationis suæ, & in die lætitiæ cordis eius. Ego Domine, non aliud in te fertum agnosco præter id, quod feria illa sexta crucis tibi mater synagoga contexuit: illud autem non liliis aut rosis, sed ad tui capitis tormenta spinis compactum est. Cur ergo diem hunc, diem festum, & lætitiæ cordis appellas? an forsante non pungunt spinæ istæ? Immo verò, mi Domine pungunt, teque magis, Deus meus, quàm quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profusa liberalitas, vt præ magnitudine illius non tam aduerteres dolorem tuum, quàm remedium nostri, non tua vulnera, sed ægrarum animarum medelam. Si Iacob Patriarchæ visi sunt dies pauci septem seruitutis anni, vt Rachelem sibi sponsam adiungeret præ amoris magnitudine; quàm breuem diem vnum crucis tibi fuisse censebimus, vt desponderes tibi Ecclesiam, faceresque gloriosam, *non habentem maculam, neque rugam?* Hic amor facit te libenter ad eò mortem appetere, hinc ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat, *opprobrium hominum factum.* Tu ille Noë es, qui vineam plantasti, atque meri illius tantam copiam exhaustisti, vt præ vini potestate factus ebrius in cruce dormiens iacueris, in eaque tales ignominias passus sis, vt filij etiam ipsi tui in te scandalizarentur, & maiestatem tuam contumeliosissimè deriderent.

Genes. 29.

Ephes. 5.

Psalm. 21.

Genes. 9.

O mirum Christi amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde causam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuissent ad te magis amandum. Dic amor sanctissime, si hæc vna scintilla amoris nobis à te ostensa eum hominibus stuporem incussit, vt *scandalum Iudæis* esset, *Gentibus stultitia*; quid fecisset amor ipse, si tu eius nundinas explicasses, vniuersamque eius magnitudinem in hominum conspectum adduxisses. Etsi amoris tui sola delibatio mentes hominum extra se rapit, & aciem oculorum obtundit in media splendoris luce: quid fiat cum filiis amicisque tuis, qui vltiores amoris tui metas, finesque adeò firmiter credunt, & agnoscunt? Ille amor ille est, qui eos trahit extra se, qui reddit attonitos, cum primùm ad tui cordis secreta relectis aperis, experiri que concedis adeò miranda mysteria. hinc illa viscerum liquefactio, qua cordis ima diuino amore inflammantur; hinc martyriorum desideria, hinc lætitia in aduersis, hinc refrigeria craticulæ. hinc inambulationes in ardentissimis prunis cum ea voluptate, quæ perciperetur ex rosis. hinc cupiditas tormentorum, perinde ac epularum: Gaudere de iis rebus, quas respuit mundus, eas amplecti, quas idem horret; & captare abominationes Aegyptio-

1. Corinthe. 1.

rum, vt ex iis Deo sacrificium fiat. *Mens*, aiebat S. Ambrosius, *quæ Christo IESV feliciter nupsit, quæque ei in crucis thalamo libens, volensq; coniuncta est, nihil tam gloriosum existimat, quàm vt crucifixi sui iniurias secum ferat.*

Qua ratione ergo ô mi amantissime amator, compensabo ego istum tuum amorem? Illa vera ac sola compensatio est, cum sanguis sanguine soluitur. Sanguis ille, quo inter Deum populumque Israëlis amicitia pæcta firmata sunt, quique diuinum tuum sanguinem adumbrabat, partim super altare diffundebatur, partim super populum, quò illum in Dei gratiam restitueret. qui in altare effluxit ad Deum auersum placandum fundebatur: qui in populi capita, ad homines Deo deuinciendos. Dulcissime Domine agnosco hoc debitum, agnosco; ne quæso permittas, me vnquam ab eo exolui: iube potius, me isto tuo sanguine delibutum, confixumque clavis ex ista cruce pendere.

O crux recipe me sinu ac complexu tuo, recipe corpus meum, & demitte corpus Domini mei: Dilatare corona, vt inter istas spinas caput quoque meum inferam. Dimittite clauis istas innocentes manus, configite cor meum, illudque compassione, & amore vulnerate. Ob hanc caussam Apostolustus scribit, mortuum te esse, vt in viuos & mortuos imperium obtineres, non minis & pœnis, sed amoris operibus. Refer me in numerum siue viuorum malis, siue mortuorum, & agnoscam, me captiuum sub tui amoris dominio.

O quàm mirabili pugnandi genere pugnasti Domine, vt habemus in Prophetis. Non enim eluione iterum, aut igne cœlesti, sed pacis, amorisque illecebris in tuam potestatem humana pectora redigisti: non occidens, sed occisus: non alienum, sed proprium è cruce cruorem largè, abundanterque profundens. O miram, ô nouam veritatem, quod antè è cœlis, vbi tibi ministrant Angeli, non fecisti, peregisti post in cruce latronibus associatus. O cordium fur, ac prædo, diripe quæso cor meum tu, qui violens festinusque prædator habetis. Quod tandem ferrum ita acutum erit, quis arcus adeò fortis ac contentus, qui verum possit adamantem penetrare ac rumpere? Tu cordium nostrorum duritiem effregisti: tu mundum vniuersum amore tuo inflammasti: quod tu ipse per Prophetam pollicitus eras: *Ignem zeli & amoris mei deuorabitur omnis terra.* Et in Euangelio idem ais: *Ignem veni mittere in terram; & quid volo nisi vt accendatur?* Hoc idem agnouit vates ille, qui dixit: *Vtinam disrumperes cœlos, & descenderes,*

2. Corinth. 5.
1. TheSal. 5.

Sophon. 3.
Luca 12.
Isaia 64.

scenderes,

scenderes, aquæ arderent igne. O dulcem amorem, ô sua uem flammam, quæ sic incendis pectora glaciæ ipsa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic est præcipuus scopus aduentus tui, ut mundum amore compleres. *Vistastî terram, ait Propheta, & inebriastî eam, multiplicastî locupletare eam.* *Psalm. 64.*

O amantiſſime, ſuauiſſime, benigniſſime, pulcherrime, clementiſſime corda noſtra inebria iſto vino, igne iſto ſuccende, iſto iaculo traice. Quid enim, ut baliſta ſpiritualiſ ſit iſta tua crux, deſiderari poteſt, quando ima cordium adeò exſauciat? ſane baliſta ligno, atque egregiè extento funiculo conſtare ſolet. additur ad mediam nux, ex qua deſiliente elabenteque funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, profundioraque vulnera inferantur. Crux quoque tua iſta lignum eſt, protenſum iſtud corpus, brachiaque porrecta funiculus: iſtius lateriſ tui vulnus nux eſt, in qua ſagitta inferitur amoris, ut inde dimiſſa hominum corda iaculetur. Sciat igitur mundus totus me vulneratum cor geſtare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud ſupereſt curationiſ remedium, niſi mori. Quando, ô bone IESU, intueor iſtud lanceæ ferrum ſanguine cruentatum ex tuo pectore prodire, videre mihi videor amoris ſagittam, quæ vulnerat, atque adeò traicit mihi cor, ut in eo ſine vulnere partem non relinquat. Quid feciſti amor dulciſſime, quid facere cogitaſti intra cor meum? Huc acceſſi medicamenta quæſiturus, & tu me vulneraſti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in infaniam vertiſ? O dulciſſimum vulnus, ô ſapientiſſimam infaniam. ſine te viuam nunquam.

Non modò crux, ſed ipſa corporiſ ſpecies atque poſitio noſ ad amorem vocat. Inclinas caput, ut peccatores, quantumlibet ab illiſ iniuria affectuſ, oſculeriſ: diſtendiſ brachia, ut amplectariſ: oſtendiſ traiectas manuſ, ut bona omnia largiaris: apertum pectus, ut intra viſcera abſcondas: conſixoſ pedeſ, ut noſ opperiaris, atque ut nullo vnquam tempore à nobiſ excedaſ: Quamobrem cum te Domine in cruce contemplor, quicquid meiſ ſeſe obiicit oculiſ, ad amandum inuitat. Lignum, ſpecies, myſterium, vulnera tui corporiſ, ſed inprimiſ amor interior clamat ut amem, nec vnquam ex memoria excidat amor tuuſ. *Si oblituſ fuero tui, ô bone IESU, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibuſ meiſ, ſi non meminero tui, & ſi non propoſuero te in principio letitiæ mee.* *Psalm. 136.*

Ergo ô anima mea habes explicatam cauſam amoris, quem Chriſtuſ erga noſ habet. Non enim amor hic hominum, aut quod in ho-

mine inerat, sed Deum, ex cuius voluntatis perficiendæ desiderio originem habuit. Hinc intelliges vnde ad homines ex Deo dona progressa, vnde diuina promissa, vt inde vimumat spes, quæ tam firmo stabiliq̃ue nititur fundamêto. ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Christum ad amandum hominem, non homo, sed Deus; sic ratio, qua Deus tot homini beneficia pollicitus est, non homo fuit, sed Christus. Causa, cur nos Filius amet, est, quia iubet Pater. Causa, cur nostri curam & patrociniū Pater gerit, est, quia postulat, & meretur Filius. Hi sunt supracœlestes planetæ, quorum aspectu Ecclesia gubernatur, & qui influunt in mundum diuinorum munerum charismata.

O quàm sunt stabiles amoris nostri bases, nec minus firma sunt spei nostræ fundamenta. Amas nos bone IESU quia sic præcipit Pater, & parcit nobis Pater, quoniam tu supplex petis. Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia sic iubet obedientia Patris. ex eo quod ipse tua tormenta, ac vulnera respicit, parcit, & feruat me: quia ita exigunt altissima merita tua. Aspiciate vos oro semper Pater & Fili, nec vnquam ab aspectu cessate, vt ita salus mea perficiatur.

O intuitum excellentissimarum virium. O aspectum supracœlestium planetarum, vnde certissimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando nō obediet Filius? quando nō respiciet Pater? Ergo si Filius obediet, amabor: & si Pater respicit, mihi venia non negabitur. Ad vnicum Axæ coram patre Caleb suspirium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. Quid ergo negari poterit tanti Filij suspiriis, & lachrymis? Ergo si quæsiero, quando poterit vnquam deesse remedium? Quando merita mea, si tua sunt, exhaurientur? Quando ita fœtidum spirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè suauius oleat sacrificium passionis tuæ? Tanta quippe cū sit pulchritudo tua, eam omnia totius mundi peccata non deformant magis, quàm pulcherrimum os nœuus longè minimus.

O igitur imbecillum animum & omni fiducia destitutum, qui in aduersis ad Deum recurrere nescis. Cur afflictaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogita rem hanc non in te, sed in Christo fundari: non tuis modò, sed Christi etiam meritis salutem consequeris. Si enim primi hominis demeritum post tot annorum lustra tantam vim habuit ad perniciem, quantò maiorem vim Christi merita conferent ad salutem? Primus Adam terrenus tui casus origo fuit: Secundus cœlestis

Ioſue 15.

*Genes. 3.
Rom. 5.*

cœlestis Adam finis atque principium tuæ medelæ. Conare tantùm, 1. Corinth. 15.
 & stude, vt sic cum illo fide, & amore coniungaris, quemadmodum
 vinculo necessitudinis iungeris. Id si fiet, sicut nõ obedientis culpam
 naturali sanguinis participatione contraxisti; sic spiritalis debiti vi-
 ri iusti ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniunctione persi-
 stes, vbi ipse erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Ea-
 dem patris, & filij, eadem capitæ & membrorum fortuna est, &: *Vbi su-* Matth. 24.
erit corpus, illic congregabuntur & aquile. Mane mecum, inquit Dauid, *ne ti-* 1. Reg. 22.
meas. Si quis quaesierit animam meam, quaeret & animam tuam, mecumq; serua-
beris. Noli quæso ad proprias vires respicere. Efficient enim hæ, vt ani-
 mo cadas. sed hunc potius medicum & liberatorem intuere, hinc e-
 nim tibi corporis, & animi fortitudo sufficietur.

Si tibi flumē transuadanti dira caput vertigine conturbatur, quid
 præterfluentem vndam aspectas? tolle oculos, aspice crucifixum, ita
 incolumis tutusque transmittes. Si te malus diffidentia spiritus tor-
 quet, & vexat, pulsa cytharam Dauidis, qui est I E S V S Christus cruci-
 fixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiusque prouidentia inter ad-
 uersa confide. Quod si Patrem Filium tibi dedisse constanter credis,
 crede eum, quod reliquum est, quod certè minus est, præbiturum.
 Noli credere, quod cœlos ascenderit, oblitum illum esse tui, neque
 enim cum amore simul esse possit obliuio. Optimum omnium pi-
 gnus cùm eò migravit, tibi reliquit, pallium videlicet pretiosæ carnis
 in tui amoris argumentum. Perpende illum non solùm pro te passum
 dum viueret, sed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduer-
 so pectore accepisse, vt intelligas, eum non viuētē modò, sed etiam
 mortuum, verum tibi esse amicum, & eum, cùm in extremo spiritu
 constitutus dicebat; *Consummatum est,* significare voluisse, consumma- Ioan. 19.
 ta tormenta, non consummatum illius in te amorem. I E S V S C H R I - Hebr. 13.
 S T V S, ait S. Paulus, *heri & hodie; ipse & in sæcula:* qualem enim, dum in
 mundo viueret, se præstitit iis, qui ei adhæserunt, talem & nunc,
 & semper sese quærentibus præstat. Qui simul cum
 Patre, & Spiritu sancto viuūt & regnat
 in sæcula sæculorum,
 Amen.

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

DERECTI viri ij sunt, qui alios in tentationibus iuuant, ne deficient. quare non tam sui ipsorum, quàm aliorum causa in tentationū periculis detegendis versantur. Quia tamē hos etiam suo modo tentari sacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum est; hęc pauca quædam ex sanctis Patribus de eorum tentationibus proferenda sunt.

Primus genus.

Duplex igitur perfectorum hominum est tentationis genus. Primum genus tentationis est à Deo ad vtilitatem, maioremque perfectionem eius, qui tentatur, immisum: quod tribus adhuc modis accidere testatur S. Gregorius, his verbis: *Tribus modis nos conditor noster interrogare consuevit. Primò cum flagelli distractione nos percutit, & quanta nobis insit, vel desit patientia, ostenditur.* Adfert exemplum Iob, cuius mentem sibi bene per tranquillitatem subditam afflictionibus pulsauit, vt eius eluceret patientia. *Secundò: aut quædam quæ nolumus, precipit, & nostram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit: Sicut Abraham terram suam iubetur egredi, & pergere quod nesciebat: in montem vnicum filium ducere, & quem*

Lib. 28. moral. cap. 7. & 8.

Primus modus

Secundus modus

Genes. 12.

Infr. à 22.

Tertius modus.

2. Corinth. 12.

Philip. 3.

1. Corinth. 15.

2. Corinth. 3.

ad consolationem senex acceperat, immolare. Tertio: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensuram humilitatis nostræ innotescit, si nimirum diuina iudicia vel clausa non stimulant, vel aperta non instant. Hac interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra Paradisi, post ascensum tertij cæli, post supernæ locutionis mysteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. Et rursus: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Et rursus: Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

In his & similibus tentationibus quando perspicua est Dei mens atque voluntas, illi se penitus committit perfectus vir: cum verò latet, precibus apud Deum, suiq; diligenti discussione laborat, vt eam peruestiget, & peruestigatam diligentissimè ac libentissimè expleat.

Secundum genus.

Lib. 19. moral. cap. 6.

Rom. 7.

Secundum tentationis genus est, cum viri etiam perfecti non solum calamitatibus, sed vitijs etiam petuntur. De qua re idem S. Gregorius: *Eis, inquit, quodque, quos viros nouimus fuisse virtutum, tentationes atq; certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim, quod ad consolationem nostram predicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens: Video aliam le-*

gem

gem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggravat, ne extollamur ex summis. Hoc argumentum egregie ibidem, & antè tractat S. Gregorius & post. Et summa est, Deum perfectis permittere huiusmodi tentationes: *Ne extollantur superbia, quae, ait Collat. 5. cap. 69* Calsianus, *perfecti quique, de uictis omnibus vitiis, possunt pulsari.*

Nulla certè tentatio perfectis facilius imminet quàm superbia, quippe ex rectè factis oritur. & quidem vitia omnia imitantur virtutes, proximè tamen superbia, quae, vt ex sancto Augustino attulimus *Cap. 24.* libro secundo, ipsius etiam *charitatis emula est.* huic medetur infirmitatibus & corporis, & animæ Dominus. *Ne enim, aiebat Apostolus, vir certè perfectus, magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus 2. Corinth. 13.* carnis, Angelus Sathanae, qui me colaphizet. Et miro modo agitur (addit sanctus Gregorius) *vt nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo iudicij interni moderamine infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo Job 29.* dicitur: *Et aquas appendit in mensura.*

Ab radice superbiæ exoritur multiplex curiositas, quæ perfectis etiam viris molestiam adferre solet aliquando non exiguam: qualis est in oratione experiendi diuina solatia, raptus, visiones, reuelationes, in iis sistendo, & in illis sui ipsius aliquid quærendo, quod haud sincerè spectet vnicam Dei gloriam ac voluntatem. Ad quas tentationes propulsandas etiam iuuant ea quæ scripta sunt in extremo capite sexto, & capite vigesimo quarto libri huius, nec existimo inueniri remedium opportunius, quàm perfectam abnegationem sui, ac præfertim amoris proprii, etiam circa res spirituales, nihil aliud optando aut quærendo, quam Dei voluntatem & beneplacitum siue adsint illa, siue absint. cum adsunt, ea non pluris faciendo, quàm si abessent. Succiditur autem curiositatis & appetitus huiusmodi radix, cum consensus ipso in exortu curiositatis citissimè, vehementissimèque cohibetur. Ad eum modum, quo cupiditatem miraculorum, aut signorum coërcuisse se dicit sanctus Augustinus illis verbis: *A te Lib. 10. Conf. Domine Deus meus, cui humilem famulatum ac simplicem debeo, quantis mecum fess. cap. 35. suggestionum machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam? Sed obsecro te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem, simplicem, castam, vt quemadmodum longè est à me ista consensio, ita sit semper longè atq; longius.*

Ex eodem superbiæ fonte manat inanis fiducia, qua viri sancti aliquando facile laborant, nisi se ipsos diligenter circumspiciant, ac obseruent. quæ causa est cur Deus in hominibus etiam sanctissimis nãuos aliquos spirituales tanquam in pulchro corpore maculas inesse, diuque eos in erroribus non magni momenti perseuerare permittit, vt cum intelligunt se minimis vrgeri, agnoscant se non suis viribus, sed Dei solius dono à maximis non superari. Huic malo ministra est natura hominis deprauata, sensus inprimis, qui *proni sunt natura sua ad malum*, vt Scriptura dicit, ita vt nec etiam in sanctis hominibus quamdiu hãc viuunt, aliud appareat, quàm quod Apostolus aiebat: *Vanitati creatura subiecta est non volens*. Quare de his sic S. Gregorius:

Genes. 6.

Lib. 21. moral.

cap. 20.

Quantalibet virtute mens polleat, quantalibet grauitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perfstrepunt: & nisi interioris grauitatis pondere, & quasi iuuenili quodam rigore refranentur, ad fluxa quæque & leuia mentem eneruem trahunt.

Quare virum perfectum oportet in vigilia sui stare semper, nullumque sibi suspectiorem putare, quàm seipsum sibi. Nec desunt huius vigilantia documenta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiusdam Presbyteri, qui cum vxorem haberet ante, factus post sacerdos, ita se per totos quadraginta annos ab ea seiunxerat, ac si nunquam ei conuixisset. *Sed cum illa conspiceret, inquit, Presbyterum solutis iam membris, quasi in morte distentum, si quod adhuc ei vitale spiramen inesser, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat status, quantulo adnisu valuit, vt loqui potuisset, inferuescente spiritu collegit vocem, atque erupit dicens: Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit: paleam tolle.* Hoc timore perculsus S. Franciscus aiebat: *Nolite me sanctum nominare, quia possum adhuc filios procreare.*

Lib. 4. dialog.

cap. 11.

2. Corin. 13.

1.

2.

3.

Et quoniam *spiritualis omnia diiudicat*, ait Apostolus, caueant sibi, qui perfectioni dant operam, ne subito præcipitique iudicio dicta factaque aliorum condemnent, multò minus cogitatus & animos. Est enim hæc non obscura superbia, sicut & illa libertas loquedi, qua plerunque homines etiam boni in aliorum vitia acrius inuehuntur, quàm par est. His duobus addi potest & aliud tertium superbiæ genus, quam possumus appellare immisericordiam, quæ eo grauior est, quo illius aliquando comes est, & socius contemptus hominum aliorum, quos nondum eam perfectionem, quam ipsi assecutos se esse intelligunt. Vitia sanè periculosa, quod simulata virtutis speciem gerant, illius præsertim quæ altissima quædam est rerum omnium creaturarum

tarum despicientia: iubetque virum perfectionis studiosum non solum res, sed opiniones etiam humanas proterere & conculcare.

Sed legatur Cassianus, qui sic scribit: *Euidens indicium est anima nec- Collat. II. c. II.*
dum vitiorum sæcibus eliquata, in criminibus alienis nõ affectu misericordie con-
dolere, sed rigidam iudicantis tenere censuram. Nam quem admodum perfectionem
 cordis poterit obtinere is, qui nõ habet illud, quod Apostolus plenitudinem legis con-
 summare signavit. *Alterutrum, inquit, onera vestra portate: & sic adimplebitis Galat. 6.*
 legem Christi, sed nec illam virtutem possidet charitatis, quæ non irritatur, non in-
 flat, non cogitat malum: quæ omnia suffert, omnia sustinet, omnia credit. *Iustus I Corinth. 13.*
 enim miseretur animas pecorum suorum; viscera autem impiorum sine misericor-
 dia. Ideo, iisdem vitiis monachum subiacere certissimũ est, quæ in alio inclementi
 atq; inhumana severitate condemnat. *Rex enim rigidus incurret mala: & qui ob-*
turat aures suas ne audiat infirmum, & ipse inuocabit, & non erit qui exaudiat
eam.

Signum porrò adeptæ perfectionis non est non peccare aliquan-
 do: nam etiam iusti labuntur nonnunquam, vt Scriptura docet: &
 Cassianus sic explicat: *Impossibile est, quemlibet Sanctorum non istis minutis,*
quæ per sermonem, per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem, per necessi-
tatem, per voluntatem, (intellige non omnino deliberatam, vt ille alibi
 insinuat,) *per obreptionem, per somnium admittuntur, incurrere.* Sed est po-
 tius amor sanctus filiorum proprius. *Quisquis igitur, ait idem, in huius*
fuert charitatis perfectione fundatus, necesse est vt ad illum sublimiorem timorem
gradu excellentiore conscendat, quem non pœnarum terror, nõ cupido præmiorum,
sed amoris generat magnitudo, quo vel filius indulgentissimum patrem, vel frater
fratrem, vel amicum amicum, vel coniugem coniugem sollicito reueretur affectu; dum
eius non verbera, neq; conuitia, sed vel tenuem amoris formidat offensam, atq; in o-
mnibus non solum actibus, verum verbis attonita semper pietate distenditur, ne er-
ga se quantulumcunq; feruor dilectionis illius intepescat.

Huic libro nihil est opus exempla vsus subiicere, siquidem nec his
 eget vir perfectus, & quæ proximè allata sunt ex Patribus satis suffi-
 ciunt. Examini porro materiam vberem subministrant
 omnia ferè antecedentia capita, in primis verò
 illa, quæ de præparatione ad per-
 fectionem proxima dif-
 ferunt.

INDEX RERVM NOTATV DIGNIO- RVM, COPIOSISSIMVS.

A.

Bel typus profcientium.
80. Sacrificia Deo spontè
in gratiarum actionè ob-
tulit. 438

Abnegatio sui ad perfectionè acqui-
rèdam maximè necessaria. 534. Eius fre-
quens & assiduus vsus certa via ad per-
fectionè. 534. Ex diuina maiestatis, po-
testatis, charitatis & voluntatis cog-
nitione proficitur. 535. In ea posita est
ratio meriti apud Deum. *ibid.* Duplex
est, tum exissimationis, tū amoris pro-
prii. *ibid.* Eam res aduersa plus promo-
uent quàm secunda. 536. Eam item plu-
rimum iuuat propriæ vilitatis cognitio.
ibid. Optimum remedium est contra cu-
riositatem. 622. In eam summo studio
incumbendum. 167. Eius vs. *ibid.* Remè-
dium superbia. 173. Indiciū curatæ su-
perbia. *ibid.* Non fit in momento. 178.
Omnis abnegationis summa & fasti-
gium. 199. Omnium virtutum mater.
202. Eius quinq; gradus tanquam scalæ
Iacob. 203. Fundamentum & robur o-
mnium aliarum abnegationum. 193

Abrahâ coniugem suam in sepulchro
duplici sepeliendo, typum refert perfecti
predicatoris. 574. Eius à Deo variè ten-
tata obedientia. 621. Cur à Deo iussus
filium suum mactare. 253. Minimè fuit

curiosus scrutator iussu diuini. 262. An
male fecisset si filiū suum mactasset. 303.
A Loth consultus. 329. Eius humilitas
& reuerentia. 425. Eius interior pugna
cū cogitationibus cū iuberetur inter-
ficere filium. 433. Naturā cum vniuerso
exercitu suo prostrauit. *ibid.* Eius ensis
quauis corona splendidior. 433. Illi Deus
& Angeli applaudebant. *ibid.* Maximo
doloris sensu expulit Ismaëlem cum ma-
tre eius. *ibi.* Ad solū imperium obediens,
nihil curiosè quærēs. 436. Verè magna-
nimus. 463. Vbi oportebat, ne animæ
quidem suæ parcebat. *ibi.* Viginti qua-
tuor annis probatus. 469. Pro centuplo
decies millies millecupla accepit. *ibidem.*
Eius finus. *ibid.*

Abstinencia quid, & qualis virtus,
477. Eius gradus & incitamenta. *ibid.*
Eius indicia. 489

Acedia quid sit. 146. Quomodo di-
stinguatur à tristitia. *ibid.* Vnde nasci-
tur. *ibid.* Vitium religiosorū proprium.
147. Somno & torpori comparatur. *ibi.*
Eius effectus. *ibi.* Eius remedia. 148. Non
declinando fugienda, sed resistendo su-
peranda. *ibid.* Eius languor abiiciendus.
149. Negligentiæ otiosi; parens. *ibidem.*
Semper coniuncta cum grauioris culpe
periculo. *ibid.* Nō est idem quod tedium.
ibid. Eius abnegationis indicium. *ibid.*
Generat in homine nouendecim mala,
que

quæ ex Casiano describuntur. 150. Eius filia pusillanimitas. 161. Eius morbus quomodo curetur. 301

Actio diuina externa, creatio. 344. Conseruatio. ibid. Prouidentia. ibid. Reuelatio. 395. Missio triplex. ibid. Electio. ibid. Vocatio. ibid. Sanctificatio. ibid. Adoptio. ibid. Tractio. ibid. Resuscitatio mortuorū. 396. Renouatio mundi. ibid.

Actiones Euangelicæ diuinæ duplicis generis. 391. Angelicæ hierarchie. 397. Ecclesiasticæ hierarchie. ibid. Politicæ. ibid. Oeconomicæ. 398. Personales, eaq; vel naturales vel artificiosæ, bona vel male. 399

Actiua vita prior est contemplatiua. 571. Per Martham Christo ministratrem significatur. ibi. Est contemplatiua diuturnior. ibid. Septenario numero inscripturis significatur. ibi. Magna sunt eius merita. 572. Opera eius cū corpore transeunt. ibid. Est ad salutē necessaria. ibid. Est ex dono gratiæ. ibi. Est duplex. 573. Est prauorum affectuum totiusq; vitæ mortificatio. 571. Virtutum exercitatio. ibid. Accipitur & pro functionibus ministeriorum ad proximos iuandos in rebus præsertim spiritualibus, necessariis. 573. In hac versari potest homo dupliciter. ibid. Imperfecta est sine cōtemplatione. 576. Mortificatione precedente, & contemplatione subsequente perficitur. ibid. Vnde ducatur. 577. ALIA in veteri testamento figurata. ibid. A Martha in Euangelio designata. ibid. Ab ea ad contemplatiuam tendendum. 590

Actiui duplicis generis. 573. In prauorum affectuum mortificatione & virtutum exercitatione versantur. 571. Alij in officio sanctæ prædicationis exer-

centur. 573. Item in functionibus quæ ad proximos iuandos in rebus præsertim spiritualibus necessaria sunt. ibid. Rudes adhuc & tyrones mortificationis & contemplationis, qui audent se præferre contemplatiuis, maxime falluntur. 574. Quæ in re maxime illis elaborandum. 576

Adam immisso sibi à Domino sopore, contemplatiuorum typum gessit. 577. Eius cum Christo collatio. 619. Consensit Eua & serpenti. 22. Requisitus confiteri culpam noluit. ibid. Mulieri præpositus, spiritum carni præpositum significat. ibid. Quare non consecutus veniam. 31. Male excusauit culpam. ibid. Eius cū secundo Adam collatio, ex D. Bernardo. 33. per Euam tentatus. 208

Edificatio proximi quantam vim habeat ad cōuersionem peccatorū. 275. Eius cura Apostolis à Christo inculcata. 371. Eius studium ingēs in Christo. 384. Eius gratia quæ non fecerit & tulerit Christus. 387

Affabilitas quid sit. 447. Quomodo differat ab amicitia. ibi. Est virtus. ibid. Est quadam amicitia similitudo. 447. Eius gradus & incitamenta. ibid. Commendatur in scripturis. 448. Vincit amicitias. ibid. Non sibi soli prodest. ibid. Etiam barbaris & contumeliosis exhibenda. 451. Magna ex ea voluptas percipitur. ibid.

Affectus in Deum dirigitur quomodo. 521. Impedendum perfectionis, quis. 522. Ei multi tanquam visco inhaerescunt. 524. Est exeundus. ibid. Erga amicos triplex. ibid. Quis bonus, quis malus. ibid. Erga voluptates corporis & sensus qui. ibid. Eius victoria quatuor

gradus. *ibid.* Eorum compressio quam exquisita perfectaq; esse debeat. 587. Pius & deuotus vnde. 589. Per amorem Deo iungitur. 593. Nullus Deo gratus sine amore. 603. In Dei voluntatem penitus transfusus Deificatur. 605. Comparatur guttae aquae in dolio vini, ferro candenti, & aëri illuminato. *ibid.* Sanctorum & beatorū in hac vita qualis. 607. Pulueres & luteus quis. 162. Humanus in Christo verus. 187. Quanto superiores, tanto maligniores. 221. Sunt escae aptae ad arripiendum ignem diabolicae tentationis. 223. Qui prae dominium aliquod super alios obtineant. *ibid.* Quinq; ante diuinam maiestatis conspectum constitutis excitandi. 345. Tres in meditatione commouendi. 358. Propinquorum intelligitur per oculum & manum scandalizantem. 415. Incipientium, proficientium & perfectorum qui. 419. Eorum materia in Euāgelii & aliis scripturis. 420. In iis quamdiu perseuerandum. *ibid.* Duplices sunt, vehemētes & mites. 421. Vehementes quando necessarij. 422. Vehementes vtilis quidem sed non diuturni. *ibid.* Adhibita consideratione & precatione exardescūt. *ibid.* Mitis siue lenis qualis. *ibid.* In oratione duobus modis commoueri possunt. 423. Si contra obedientiam insurgant, quomodo sedandi. 433. Naturae cognati magis metuendi quam hastarum cuspidēs. *ibid.* Sit purus ac sincerus. 446. Carnalis quam sit periculosus & damnosus. 449. Facilius est eorum initia prohibere, quam impetum regere. 476

Afflictio an consolatio magis nobis expediat. 535. Ea voluntatem nostram Deus ad se trahit. *ibid.* Duplex. *ibid.* Vi-

tam acerbam facit. *ibid.* Consolatione multo nobis vtilior. 535. Ad eam se praeparat proficiens. *ibid.* Eam cur Deus permittat. 536. Qui eam refugit, à Dei iustitia se subtrahit. *ibid.* Manus Domini est qua veluti de caelo percutimur, quamuis infinite minus quam par est. *ibid.* Ab infinita Dei misericordia proficitur. *ibid.* Eius qui expers est quantum in periculis versetur. *ibid.* Optanda potius quam consolatio. 538. Opera per eam praestita, nullo modo sunt mercenaria. *ibid.* Lapis Lydius est, quo probetur quis bonus, quis malus. 312

Alipius D. Augustino in conuersione quasi magister spiritus affuit. 289. Infirmitas in fide suscepit. - *ibid.*

Amalech Israël ascendenti de Aegypto resistens quid significet. 129. Non tam armis quam precibus Moysis victus. 129. Interficiendus à viro vsq; ad mulierem, paruulum, lactentem, bouem, asinum, ouem & camelum quid significet. *ibid.*

Ambrosius Episcopus virginem lapsam ad poenitentiam quomodo instituerit. 33. Duorum clericorum exitiales exitus ex morū leuitate diuinavit. 490. Omnes iocos à sacra doctrina remouendos censet. 491

Amicitia hominū gratuita est. 590. Eius inuentrix & conciliatrix diuina sapientia. 600. Summus eius gradus est idem velle & idē nolle. 602. In ea maximum est, vt qui superior est, amādo quasi parem se faciat. 603. Eius amor quomodo gratuitus. 269. Eius regula. *ibid.* Propter eam tolerantur etiā quae offendūt. *ibid.* Eius amor querit bonū amici. 273. Eius lex, arcanorum participatio. 314.

Quid

Quid proprie sit. 447. An sit virtus. ibidem. Quomodo differat ab affabilitate. ibid. Triplex, temporalis, naturalis & spiritualis. ibid. Spiritualis tanquam regina, omnes alias excellit. ibid. Eius gradus & incitamenta. 448. Charitatis comes & ministra. ibi. Sit constans. 450. Est solatium vitæ huius. 451. Omnium ea mendax, quæ diuino non ligatur timore.

452

Amicitia spiritualis quæ & qualis. 448. eius utilitates, & bona. ibid. Nihil ea firmitus ac validius. ibid. Comparatur cum aliis amicitii. 448. Eius dignitas, & quanti fiat à Deo. ibid. Maxime indiget fortitudine. ibid. Paterno & materno affectui præfertur. 450. Vitam & fortunas pro amico exponit. 450. Eius suauissimi fructus. ibid. Eius indissia.

451

Amicus verus ac germanus quis sit. 599. Idem vult quod amicus & idem non vult. 602. Verus noster viuus & defunctus, Christus est. 620. Cum amico omnia tractanda sunt, sed prius de eo. 329. Aliquando fratre germanior. 447. In aduersis patientiam, in prosperis auctoritatem adhibeat. 450. Eius vulnera tolerabiliora, quam adulantium oscula. ibid. Errans corripendus, innocens non deserendus. ibid. Confors amoris, vnum ex duobus.

451

Ammonius monachus ne Episcopus fieret, auriculam sibi præscidit, etiam linguam incisurus si vrgeretur. 529. Exemplum admirandum, non imitandum. ibid. Origenista.

187

Amor duplex est concupiscentiæ & beneuolentiæ. 590. Est quasi iunctura quadam duo aliqua copulans vel copu-

lare appetens. 592. Facit vnionem vel effectiue vel formaliter. 592. Hominem rapit in rem amatam. 593. Extra se in re quæ amatur affectum hominis collocat. ibid. Obluionem sui parit. ibidem. Nexus est animorum. 593. Copulat mentem per cogitationem. ibid. Amor oculus est, & amare videre est. ibid. Notitia est. ibid. Gustatus quidam est spiritus. ibid. Multiplex est. 600. Reuerentiam nescit. 603. Sibi abundat. ibid. Omnes in se traducit & captiuat affectus. ibid. Vincit etiam quod natura arctius vinxit. ibid. Per se sufficit, per se placet & propter se. ibid. Ipse meritum ipse pramium sibi est. ibid. Fructus eius vsus eius. ibid. Dicit amo quia amo, & amo vt amem. ibid. Refusus suo fonti, semper ex eo sumat, vnde iugiter fluat. ibid. Eius gymnasium in Christo patefactum. 612. Eius magister & optimum exemplar Christus. 612. Non potest cum eo simul esse obliuio. 620. Generat timorem filiorum proprium. 624. Duplex. 94. Carnalis quis. ibid. Rationalis & spiritualis quis. 95. Inordinatus cognitionis quis. 157. Quantum caliginis nobis, quantum lucis aliis asserat. 192. Priuatus quis sit, & vnde dictus. 201. Duplex, sanctus & immundus. ibidem. Vincit omnia. 246. Spiritualis sæpe generat carnalem, & quomodo. 305. Singularis periculosus. 449. Iuuenum & mulierum perniciosus. ibid. Crebra munuscula, blandasq; & dulces litterulas sanctus amor non habet. ibid. Mutuus nobis à natura inditus.

484

Amor Dei quantus. 521. Quid ad eum nos mouere debeat. ibid. Non possum metiri, inquit D. Augustinus, quæ-

tum desit mihi amoris ad id quod satis est. 540. Summa est inter orationem, contemplationem, & amorem Dei colligatio. 541. Eius naturam, vires & gradus Salomon in Canticis Cantico- rum describit. *ibidem*. Quibus gradibus ad eum anima perueniat. 542. Quatuor eius status in Canticis Cantico- rum describuntur. 543. Anima in eo suavissimè per contemplationem con- quiescit. 543. Eo mouetur intellectus amanti ad contemplandū Deum quem amat. 588. Comitatur contuitum Dei aut diuine veritatis. 588. Quanta sit eius vis in contemplatione. *ibid.* Ex eo incredibilis quadam & diuina voluptas percipitur. *ibid.* Duplex est, Concupi- scientiæ & Beneuolentiæ. 590. Concu- piscentiæ longè inferior est amore bene- uolentiæ. 591. Eius proprietates. 592. Est germanus charitatis filius. 593. A- matores sui iuris esse non sinit. *ibid.* Pi- am de Deo inquisitionem acuit. 593. In- tima Dei penetrare contendit. *ibid.* Cas- tus columbinusq; oculus est. *ibid.* In- transitoris contemplatur aeternum. *i- bid.* Est vnctio spiritus, quæ docet nos de omnibus. 594. Est sapientia iustorū. *ibid.* Est sapor boni. *ibid.* Contemnit opes, mundum, seipsum, ipsam deniq; vi- tam. *ibid.* Vincit omnia, etiam ipsum Deum. *ibid.* Triplex eius gradus. 596. Quibus rebus ad hunc amorem inducā- tur homines. 597. Quibus rebus ad eum trahantur & penè cogantur. *ibid.* Eius stimuli & gradus quidam. 597. Dimo- net de statu, nec suos esse amantes pati- tur. 602. Eius estu absorbentur omnes etiam vehementissimæ aliæ affectiones. 603. Sine hoc, nullus affectus Deo gra-

tus. *ibid.* Non est par amanti. *ibid.* Eo carere, magna est miseria. 604. Donum Dei est. 608. Eius gymnastium in Chri- sto patefactum. 612. Eius magister & optimum exemplar Christus. 612. Diui- norum beneficiorum consideratione ex- citatur. 17. Eum spes comitatur vel an- teit. 29. Eius vnguenti suauitatē que- nā musicæ morientes perdant. 46. Quā- tum bonum sit. 90. Eius stimulus, au- thore D. Bonauentura. 96. Eius incita- menta. *ibid.* Cogitationes turpes vel le- uissimas expellit. 132. Gratuitus consu- mit cupiditates. 189. Constituit ciuita- tem cœlestem vsq; ad contemptū sui. 201. Eius gradus qui. 250. Quomodo probe- tur. 257. Eius primi gradus actiones quæ. 269. Eius maxima fortitudo. 270. Qualis sit. 276. Vult Deo conformari. 309.

Amor Dei in nos est aeternus. 599. Constans, actuosus, industrius, patiens. *ibid.* Habet perfectiones omnium amo- rum, pastoris, opificis, domini, legulato- ris, patris, matris, sponsi. 600. Est efficax, vehemens & ardens. *ibid.* Adduxit Deū ad creandum, conseruandum, regendum mundum, maximè hominē. 599. Tran- scēdit & extinguit omnem alium amo- rem. 600

Amor sui quomodo omnino euellen- dus & extirpandus. 537. Afflictiones re- fugit. 536. A Dei iustitia se subtrahit. *i- bid.* Ad eum suffringendum plurimum valent desolationes & miseriæ. 537. Nu- tritur ea voluptate quæ ex spiritus dul- cedine fluit. *ibid.* Dei donis plus quàm par est inheret. *ibid.* Deum ad emula- tionē prouocat. *ibid.* Domandus, & ve- xationibus subigendus. 538. Nihil eo magis

magis obscurat mentem, efficitq; ne se-
 ipsam perspiciat. 587. Hunc iugulamus,
 cum in nos ipsos tanquam in aduersari-
 os inuehimur. *ibid.* Vehementer claudit
 oculum cordis. 587. Facit vt peccata no-
 stra nobis grauius esse non videantur. *i-
 bid.* Causa est multorum scrupulorum.
 61. Submissione quomodo curandus. *i-
 bid.* Lucifero comparatur. 90. Emu-
 lus Deo appellatur à D. Augustino. *ibid.*
 Origo peccati. *ibid.* Sibi placet plus quã
 par est. 164. Parens superbie. 173. Vt-
 que ad Dei contemptum progreditur.
ibid. Eum qui impugnat, omnia vitia
 impugnat. 199. Quomodo profligan-
 dus. *ibid.* Duplex. 200. Naturalis non
 vitiosus, regula amoris proximi. *ibid.*
 Priuatus & immodicus quis. *ibid.* Eius
 signa. *ibidem.* Eius finis perditio. *ibid.*
 Carnalis quis. *ibidem.* Eius proprietates.
ibidem. Priuat sancta societate tur-
 gidum spiritum. 201. Comparatur cum
 charitate. *ibidem.* Constituit ciuita-
 tem iniquorum. *ibid.* Nulla pestis dete-
 stabilior. 201. Pertrahit hominem vs-
 que ad contemptum Dei. *ibidem.* In-
 quinat & peruertit intentionem. *ibid.*
 De primatu finis cum Deo contendit. *i-
 bid.* Insatiabilis est. *ibidem.* Seipsum
 quarit. 202. Hominem reddit igni &
 inferno similem. *ibidem.* Fons plurimo-
 rum malorum, & quorum. *ibid.* Eius
 veneni antidotus ardens abnegatio. *i-
 bidem.* Scelerum omnium caput. *ibid.*
 Prima hominis perditio. *ibid.* Disce a-
 mare te, non amando te, inquit D. Au-
 gustinus. 203. Eius exemplum illustre in
 filio prodigo. *ibid.* Quomodo radicitus
 conuellatur. *ibid.* Indicia eius abnega-
 tionis. *ib.* Valde claudit oculũ cordis. 203

Ananias D. Paulum inuenit. 17. Ad
 se à Deo missum erudit. 3

Andreas Apostolus crucem sibi para-
 tam aspiciens, exultabat. 615. Orabat
 vt crux secum gauderet, quemadmodum
 vicissim ille cum ea. *ibid.* Simonem fra-
 trem quomodo inuenit. 17. Diuina
 consolatione repletus amplexus est cru-
 cem. 233. Eius robustus affectus. 383.
 Eius diuturnum crucis desiderium.
 461.

Angelus in carne S. Ioannes Bapti-
 sta à sancto Chrysologo dicitur. 531.
 Mortem angelorum D. Bernardus
 mortificationem appellat. 578. Corpo-
 rum similitudinibus speculando non in-
 uolui, angelica puritatis est. *ibid.* Ange-
 lorum hierarchias manifestat nobis di-
 uina claritas in quibusdam symbolis fi-
 guratis. 579. Iacob angelum vidit & vi-
 disse Deum se fatetur, quomodo intelli-
 gendum. 583. Angelus apparens, infir-
 ma mentis desiderio satisfacit. *ibid.* Eo-
 rum cœtibus sociari quanta erit gloria.
 584. Illorum chori, officia, & diuina at-
 tributa. *ibid.* Illorum nos Deus visita-
 tionibus incundat, instruit reuelationi-
 bus, suggestionibus monet, sedulitate fo-
 uet. 584. Nostri sunt ad conuiuendum.
 596. Modò sunt superiores, in futuro
 erunt aequales. *ibid.* Nobis inferuunt. *ibi.*
 Non possunt assequi amorũ Christi ma-
 gnitudinem. 614. Eorum munera à S.
 Dionysio Areopagita tradita. 1. Peccatis
 abiguntur. 15. Inuocandi. 52. Nobis ad
 presidium dati. *ibid.* Desiderant nos &
 exultant nostri causa. 85. Eorum imi-
 tatio ieiunium est, ex D. Chrysostomo.
 113. Partes nostras studiosissime tuen-
 tur. 204. Nunquam loquuntur ex se-
 metipsis,

metipsis, sed Deus per ipsos. 298. Ad eorum aspectum sancti trementes ceciderunt in terram. 319. Super quos, & quomodo sedere dicatur Deus. 345. Qui & cur dicantur Throni. *ibid.* Ab omni corporis & materiae concretionem remoti quomodo concipiendi. 347. Erga nos optime affecti. 360. Debemus eis reuerentiam, deuotionem, fiduciam. *ibid.* Maxime in oratione adsunt nobis. *ibidem.* Ex summis vnus summum omnium nunciavit. 385. Eorum actiones hierarchice quae. 397. Purgarunt, illuminarunt, perfecerunt. *ibid.* Eorum opera vitur Deus in Ecclesia administranda. 397. Quomodo ascenderint & descenderint super filium hominis. *ibid.* Eorum perpetua in caelis oratio qualis. 423. Ad martyrum solatia aliquando submituntur. 460

Angelus custos peccatis abigitur. 15. Praesto est in tentationibus. 231. Meditantes in caelum introducit. 344. Vnus de sodalibus sponsi. 346. Sedulus quidam pedisequus animae. *ibid.* Fidelis paranympus discurrit medius inter dilectum & dilectam. 346. Debemus ei reuerentiam pro presentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. 360. Deo preces hominum offert. 397. Superiore lumine hominem complet. 397.

Anima nostra uiuit de Deo. 520. Copulatur Deo tanquam sponsa. 536. Quae carnalia cogitat caro dicitur, quae spiritualia, vnus cum Deo fit spiritus. 533. Per virtutes cum Deo coniungitur. *ibid.* In Canticis Canticorum nomine sponse intelligitur. 541. Eius profectus in quo consistat. 542. Quibus gradibus

ad contemplationem & amorem Dei conscendat. *ibid.* Charitate vulnerata quid optet. *ibidem.* In Scripturis vinea comparatur. 542. In amore Dei per contemplationem suauissime conuiescit. 543. Quatuor eius status in Canticis Canticorum describuntur. 543. Fit suauissimus lectus pacifici Salomonis. 544. Manere in carne mors illi est. 545. Solatur exilium suum studio laboreque animarum lucrandarum. 545. Per amorem sponso inuisibili iungitur. *ibid.* Speculatur sub diuina claritate, unde resota proficiat, inquit D. Gregorius. 579. In raptu siue ecstasi quomodo se habeat. 582. Est mortali corpori coniuncta ut forma. *ibid.* Non vitur in raptu sensibus corporis aut imaginatione. 582. Infirma adhuc & iners fodere non valet, mendicare erubescit. 585. Ostenditur ei fossa humus ubi lateat donec conualescat, id est, Iesus crucifixus. 585. Quomodo sibi cauere possit foramina petrae, per quae ingrediatur ad interiora verbi. *ibid.* Est praecipuum & principale speculum ad videndum Deum. 585. Est imago Dei. 585. Spiritus est. *ibidem.* Liberè vult & amat. *ibid.* Corpus administrat. *ibid.* Donis supernaturalibus à Deo exornatur. *ibid.* Speculum est quod verus Ioseph tenere, tergere & indefinenter inspicere debet. *ibid.* In contemplatione ascendit ad congressum colloquiumque cum Deo. 589. Qualenam sit hoc eius cum Deo colloquium. 589. Eius lingua, deuotionis feruor, Dei lingua, fauor dignationis eius. *ibid.* Anima iusti est sponsa verbi. 594. In ea sunt eminentiora hominis bona, dignitas, scientia, virtus. 596. A Deo habet non solum

solum esse sed pulchrum esse. *ibid.* Dum Christum crucifixum cogitat, gladio amoris transfuerberatur. 597. Electa & preelecta à Deo, quanta gratia. *ibidem.* Ornatur virtutibus & virtutis actionibus. *ibid.* Quomodo à Deo occultè visitetur. 598. Quibus eam modis Deus ad vitam spiritualem & perfectam allicitat. *ibid.* Vulnerata amore, certa signa, gemitus & suspiria, vultus pallens & tabescens. 600. Eius salus res difficillima. 602. Diligit dilecta. 604. Si perfectè diligit nupstr. *ibid.* Quantum intellectu capax, tantum audax desiderio. 603. Amore praeuenitur à verbo & vincitur. 604. Felix quæ. *ibid.* Quando Deo perfectè vnita sit. 605. Quid in se & ex se sit. 606. Peccatis onerata quanta miseria. *ibid.* Quomodo se prepararet in aduentum sponsi. 607. Eius zelator Deus sponfus. 611. Extimulatur à Deo sponso ad amorem, vel tribulatione, vel fastidio quodam immisso. *ibid.* Corporis pondere ab amore diuino reuocatur. *ibid.* Quæ prouidentia à Deo gubernetur. *ibid.* Eius suspiria. 611. Eius misera trinitas. *ibid.* Spiritu trahente, & carne retrahente libratur. 622. Eius perditio vnde. 4. Quomodo in eam diabolus ingrediatur. 5. Eam languentem versat ad arbitriū suum Sathanas. 5. Eam quomodo diabolus circumueniat ac perdat. 6. Deplorata quomodo reuocanda ac suscitanda. 12. Quomodo est sub seipsa. 13. Diabolo quomodo vendatur. 15. Gratia Dei erigitur, illuminatur, Deoq; subiicitur. 18. Non sufficit sibi. 18. Quomodo adhereat post Deum. 18. Quid illi maxime dulce sapiat. 19. Eius olfactus sanus vbi. 24. Peccatu laceratur. 24. Eius frenū timor Dei.

25. Deum sitiens timet & amat. 27. In pace in idipsum dormiens & requiescens. 29. Quomodo dormiat inter medios electos. *ibid.* Eius salus Christus. 32. A peccatis libera & expurgata quæ. 36. Quam periculose ei securitatis frena laxentur. 41. Sedes sapientie. 49. Eius solum bonum Deus. 49. In peccatum lapsa quam sit misera. 68. Quomodo prepararetur Deo 97. Fœdatur peccatis etiam venialibus. 102. Sensim ac paulatim perit. 102. Eius adhuc imperfecta vitia quæ. 109. Eius tres partes, rationalis, irascibilis & concupiscibilis. 110. Eius alimonia ieiuniū. 113. Hilarescit infelix qua in re. 116. Ei subiicienda caro. 132. Eius porta sensus. 133. Eius esca spiritualia exercitia. 147. Eius macies & sterilitas quæ. 150. Comparatur naui contra ictum fluminis contendenti. 154. Ad ima relabatur, nisi ad summa conetur. 154. Tepida qualis. 156. Torpens otio desletur per Prophetam. 158. Eius purgationis vis. 164. Quomodo impinguetur ex D. Gregorio. 164. Comparatur vinea. 167. Quomodo aggrauetur corruptibili corpore. 183. Inde punita est, vnde delectata. 184. Quo pulchrior es descendo, inquit Ezechiel, qui explicatur. 217. Eius tres virtutes, intellectus, memoria, voluntas. 193. Eius partes infirmiores quæ sint. 207. Eius frigus quodnam, & quam periculosum. 211. Cauendum ne minima ad eam rimula diabolo pateat. 218. Quomodo à diabolo illudatur. *ibid.* Comparatur vinea. 213. Tanto grauius ruitura, quanto sibi videtur euecta sublimius. 221. Otio distenta inuaditur à diabolo. 222. Elicit ex ea diabolus voluptates quomodo. 223. Eius sterilitas triplex. 238. Feda

- atq; deformis redditur peccato veniali. 241. Nihil ei potest equiparari, ne vniversus quidem mūdus. 274. Si ei exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. 284. Comparatur arbori & fonti. 284. Eius desiderium vox est & quidem valida. 296. Optimarum virtutum exercitatione excolenda. 298. Quomodo liquefactu dilecto locuto. 308. Eius simplicitas est imago diuina simplicitatis. 309. Eius à Deo permotæ signum quod. 312. Non omnis easdem vires & propensiones habet. 334. Eius virtus iudicatiua corrigat phantasiā. 347. Eius dignitas etiam celeste corpus excedit. 348. Eius varia morborum genera. 374. Fortissime desiderat veritatem. 396. Quomodo perdenda vt inueniatur. 415. Eius desiderium quare expleri possit. 424. Quantum Dei donum sit. 439. Filia vaga quæ dicatur. 474. Adipe ieiunij pinguescit. 480. Facillime se conformat externis moribus. 489
- Antiochus rex superbissimus.** 494.
- Animo abiecto, cum res bellica non succederent exsententia. 494
- Antonius vir sanctus à Deo solitus edoceri.** 3. Eius primum & cōmune mādātum. 86. Eius merientū testamētū. ibi. Eius vita audita, exarsit D. August. ad amplectendam continentiam. 287
- Apollo Abbas monachum adolescentem desperandum mirabiliter recreauit.** 10. A Deo obtinuit, vt quidam experiretur ad tempus tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. 209
- Apostoli vouerunt paupertatem teste D. Augustino. 523. Primi item illorum discipuli. ibid. Sunt perfecti Christi milites. 528. Non minus contemplatores quàm predicatores. 577. Adiutores Dei appellantur. 592. Adhuc viuentes assidue orarunt pro sui charissimi filijs. 21. Corporalis Christi presentie amore reliquerunt omnia. 94. Eorum officium quodnam. 122. Eorum viuendi ratio. 123. Eorum curiositas olim à Christo reprobata. 195. Pullum asina ad Christum adducentes quid nos doceant. 214. Virtute sublimes. 320. Placide sese illis Deus infudit. 320. A Spiritu sancto edocti, inter se consilia sapius inierunt. 328. A Christo quasi consulti. 328. Exemplum Euangelicæ perfectionis, forma Prelatorum & omnium religiosorum. 361. Vocati à Christo ad quid. 361. A Christo humanissime allekti & detenti. 367. Cur sponsi filij appellati. 368. Data illis à Christo præcepta tum interna, tum externa. 370. Omnis illis pecunie species interdicta. 370. Doctores vere religionis. ibid. Cur illis Christus interdixerit duabus tunicis, calceamentis & baculo. 370. Præceptum illud, ne in sublime tollantur, quid sibi velit. 370. Tradidit illis Christus initia discipline religiosæ. ibid. A Christo instituti silentium seruare, mendicare, Catechismum docere, & similia. 371. Concessa illis sandalia & virga, quæ antè erant prohibita. 371. Eorum Princeps S. Petrus. 380. Cur paruulos ad Christum venire prohibuerint. 382. Christi sententiā verio rem quàm conscientiarū suarum duxerūt. 389. Eorum amor, reuerentia & obsequiū in Christū. 389. Sal terra, lux mundi, filij sponsi, filij tonitru. 415. Cur permiserit Christus illos aliquando labi. 417. Illorū ambitio vel inuidia quomodo nobis profuerit. 417

Attentio uehemēs & constans omniū
virium animi ac mentis requiritur ad
contemplationem. 587. In oratione
quam necessaria. 427

Auaritia cur idolorum seruitus ab
Apostolo dicatur. 137. Cum heresi com-
paratur. 137. Eius detestatio ex D. Chry-
sostomo. 137. Eius tentatio duplex. *ibid.*
Quomodo monachi vel religiosi ab ea
tententur. 138. Eius effectus. *ibid.* Est
superfluus amor habendi diuitias. *ibid.*
In duobus excedit. *ibid.* Principium &
causa aliorum peccatorum. 139. Vnde ori-
atur. 139. Eius exempla ex sacris li-
teris. *ibid.* Eius remedia. 139. De ea
summa victoria. 140. Cur concupiscen-
tia oculorum ab Apostolo nominetur.
141. Generalis quæ sit. 200. Specialis
idem quod amor pecuniæ. *ibid.* Eius cap-
ut superbia. *ibid.* Propria hominum
quæ. *ibid.* Ei contraria charitas. *ibid.*
Fugienda tanquam labes quædam quæ
virtutem effæminat. 458

Augustinus Episcopus & Ecclesia Do-
ctor quæ seruens fuerit in oratione. 540
Eius seruentis & flagrantis orationis ex-
emplum ex libris Confessionum. 540.
Omnis, inquit, mihi copia, quæ Deus
meus non est, egestas est. 540. Ex consi-
deratione rerum creatarum ascendit
ad Deum. 585. Per ipsam animam suam
ascendit ad Deum. *ibid.* Eius dictum ad
Deum: si ego Deus essem & tu Augusti-
nus esses, uelē Augustinus esse ut tu Deus
esses. 591. Aliud eius dictum: Moriar ne
moriar. 592. Non possum (inquit) meti-
ri ut sciam quātum desit mihi amoris ad
id quod satis est. 595. Gratia Dei depu-
tat quæcunq; non fecit mala. 598. Audi-
uit Deum sibi loquentē: Cibis sum grā-

dium, cresce & manducabis me. 605. Mi-
nus, inquit, te Domine amat, qui tecum
aliquid amat, quod propter te nō amat.
606. In contemplatione diuinam lucem
vidit, diuinā uocē audiuit. 609. Exper-
tus est principiū futuræ æternæq; beati-
tudinis. 610. Ad eius gustū quomodo cum
matre peruenerit. *ibid.* Cupiditatē mira-
culorū quomodo coërcuerit. 622. Dupli-
ci modo cōuersus. 13. Adolescēs graue pec-
cati tyrānidem in se expertus. 16. Suspi-
rabat ferrea sua uoluntate ligatus. 16.
orabat: Domine da quod iubes, & iube
quod uis. 19. Maius opus esse putat ex im-
pio piū facere, quā mundum condi-
disse. 20. Cur in libris Cōfessionū peccata
sua cōmemoret. 42. Dicere solitus, Chri-
stianos & sacerdotes sine pœnitentia ex-
ire de corpore non debere. 42. Filius tot
lachrymarū perire non potuit. 52. Scru-
pulis elim conflictatus. 58. Non immun-
ditiam obsonij timuit, sed immūditiam
cupiditatis. 58. Oratio ei familiaris. 68.
Eius uoces, ô ire, ô sibi perire, ô ad Deum
peruenire. 98. Omne mendacium etiam
officiosum peccatum esse, cum Ecclesia
docuit. 108. Non timuit immunditiam
obsonij, sed immunditiam cupiditatis.
115. Certauit quotidie aduersus gulam.
116. Quemadmodum medicamenta, sic
alimenta sumpturus ascescit. 116. Suo
nos exemplo instituit aduersus gulam
pugnare. 116. Eius ad Deum preces
pro continentia. 117. Eius admiran-
dum ingenij & spiritus acumen. 136.
Cum me amplius cantus, inquit, quā
res quæ canitur, mouet, pœnaliter me
peccare confiteor. 137. Restitit seductio-
nibus oculorum. 137. Qualis homo.
162. Eius spes in misericordia Dei. 166.

Humanam linguam dixit esse quotidiana nostram fornacem. 176. Laudatus contristabatur. 176. Exarsit ad imitandum Victorini exemplum. 286. Ligatus non ferro, sed sua ferrea voluntate. 286. Eius duæ voluntates inter se confligentes. 286. *Melius est, inquit, ð Deus, tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere.* 286. Exemplis D. Antonij & aliorum commotus est ad amplectendam castitatem. 287. Decennium & amplius deliberavit de castitate seruanda. 287. Surgunt, inquit, indocti, & cælum rapiunt, & nos cum nostris doctrinis volutamur in carne & sanguine. 287. Plus loquebantur animum eius frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quàm verba quæ promebat. 287. Insaniebat salubriter, & moriebatur vitaliter. 287. Eius lucta inter carnem & spiritum graphica & neruosa descriptio. 288. Casta continentia dignitas ei mirabiliter representata. 288. Sub arbore fico stratus, dimisit habenas lachrymis. 288. *Audit vocem cum cantu: Tolle lege, tolle lege.* ibidem. Pia lectio-
ne subitò mirabiliter illustratus. 289. Seipsum Deo in holocaustum obtulit. 289. Eius humilitas cordis. 335. *A populo sibi commisso veniam è superiore loco petiit.* 336. Eius insignes animi erga Deum affectus in libris Confessionum expressi. 420. Exemplis aliorum seipsum excitauit. 473. De præceptis Christianæ religionis interrogatus, quid responsurus. 492

Augustus Caesar quantum bonos consiliarios desiderarit. 327. Eius editum quomodo inseruierit ortui Christi Domini. 398

Baptismus Sacramentum quo vasa fortis diripiuntur. 13. Eius figura Moyses in aqua veniens. ibid. In eo pœna omnium condonatur. 33. *Peccata per eum dimissa plorat Apostolus.* 41. Religioni comparatus. 46. *Eo dimittuntur peccata, non autem prauæ affectiones.* 110. *Eo sumus expiati à peccato, & liberati à seruitute diaboli.* 197. *Eo aperitur ianuam Ecclesiæ.* 378. Eius decem honores siue priuilegia. 378. Sufficit continuè transiurus. 378. Sacramentum regenerationis cur institutum. 396

Basilii Episcopi monachis sui temporis leges sanctissimas præscripsit. 119. *Medicine scientiam valdè commendat.* 119. Eius dictum in religiosum auarum ex senatore factum. 142

Beatitudo aterna, maxima hominis perfectio. 533. *Non habitibus sed actibus debita.* 539. *Caret omnibus malis.* 584. *Omnibus bonis abundat.* 584. *Eius partes quæ sint ex D. Anselmo.* ibid. *Duplex est, corporis & animæ.* ibidem. *In hac vita qualis esse possit.* 607. Eius principium expertus est diuus Augustinus. 610. *Ad eius gustum quomodo cum matre perueniret.* ibidem. Eius quasi participes sunt contemplatores. ibid. *Mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas.* 612. *Non in hac vita, sed in futura querenda.* 265. *Ad eam obtinendam quæ sint necessaria vel vitia.* 266. *Primus ad eam gradus fides.* 395.

Benedictus Pererius Societat. IESV magister Auctoris. 203. *Scalam Iacob quomodo explicarit.* 203

Beneficentia quid. 453. *Eius gradus & incitamenta.* *ibid.* Nihil tam diuinum homo habet. *ibid.* Ad eam à natura mouemur. 455. *Eius actus heroici.* 456. *Promptitudine & celeritate congemnatur.* *ibid.* Tribuit gaudium capitq; tribuendo. *ibid.*

Beneficia diuina tria maximè per creaturas in nos deriuat Deus. panem, solem & aërem. 596. *Gradus sunt ad amorem diuinum.* *ibid.* *Varia describuntur.* *ibid.* *Eorum consideratio diuinum in nobis amorem excitat.* 17. *Iis Deus peccatorè mulcere solet vt respiscat.* 20. *Vna ex diuinis præuentionibus sunt.* *ibid.* *A Deo dantur, non vendantur.* 29. *Sine penitentia sunt.* *ibid.* *Eorum meditatio consistit in tribus.* 307. *Plurima enumerantur ex sacris literis.* 357. *Corporea eleganter ex Seneca describuntur.* 438. *Spiritualia quæ & quanta.* 439. *Infinita sunt materia diuine laudis & gratiarum actionis.* *ibid.* *Quo affectu à Deo proficiantur.* *ibid.* *Cur à Deo immentibus collata.* 440. *Eorum maxima custos gratitudo.* *ibid.* *Augenda sunt consideratione & verbis.* 442

Beniamin monachus in abstinentia seruanda pertinax, ad seculum tandem rediit. 34

Bernardus Abbas vir sanctus se nihil esse reputat. 19. *Plantatorem & rigatorem se vocat.* *ibid.* *Aspirando à Deo præuentus vt alios de salute sua moneret.* *ibid.* *Elegans eius parabola de Christo & peccatore.* 24. *Eius praxis.* 26. *Pauet gehennam & extremum iudicium.* *ibid.* *Eius lamenta ex persona damnati hominis.* 27. *Minus laudauit Humbertum propter nimiam suam abstinentiam.* 35.

Eius ad sacerdotem scrupulosum verba: *Vade fili, & in fide mea celebres.* 61. *Eius dictum ad Eugenium Pontificem, inter seculares nugæ, in ore sacerdotis blasphemie.* 104. *Cisterciensium maximus amplificator.* 119. *Monachis ægrotis omnibus medicinis interdicit.* *ibid.* *Septem in se misericordias Domini celebrat.* 265. *Diuinam visitationem in se sepe experitus.* 295. *Ex motu cordis Spiritus sancti præsentiam sepe cognouit.* 323

Bona temporalia triplicia, bonorum externorum, corporis, & propriæ voluntatis. 522. *Sunt abiicienda ei qui perfectus esse cupit.* *ibid.* *Eorum cupiditas coercenda, idq; paupertate.* 523. *Patriarcha habuerunt qui tamen perfecti fuerunt.* *ibid.* *Habent Episcopi quorum status est perfectionis.* 524. *Inter bona externa numerantur etiam honores.* 526. *Iis obiectis vel subtractis quid agendum contemplatiuo.* 587. *Non propter ea benefaciendum.* 88. *Eorum peruerso desiderio qui teneantur.* 157. *Eorum amor diabolo viam preparat.* 216. *Eorum sollicitudo maior quàm par sit in religiosis.* 213. *Euanescunt vt veris flores.* 448. *Eorum dispensatores non Domini, diuites.* 455. *Quantum distent ab aternis.* 463

Bonauctura pius author stimuli diuini amoris. 96. *Eius dictum, ô Domine quando te diligam? quàm sit efficax.* 424

C.

Cælestinus summum Pontificatum resignauit. 530

Cælestis gloria caret omnibus malis. 584. *Omnibus bonis abundat.* *ibid.* *Eius*

contemplationi quatuor gradus. *ibid.*
 Eius amor qualis. 28. Eius recordatio
 prava desideria ut cuneus cuneum ex-
 pellit. 194. Eius quadam prægustatio est
 diuina in hac vita consolatio. 232. Eius
 principium quoddam & pignus in hac
 vita. 236. Quomodo contēplanda. 344.
 Eius contēplanda duplex ratio ex di-
 uo Bernardo. *ibid.* Tribus modis animo
 representanda. 351. Nec cogitari qui-
 dem potest. 463

Cesar Baronius doctissimus Cardi-
 nalis. 188. Euagrium damnat. *ibid.*

Caleb ad vnicum suspirium filie sue
 Axe dedit, que illa rogauerat. 619. Fi-
 gura Patris cęlestis. *ibid.*

Caro castiganda quomodo. 33. Eius
 dolor cum cordis dolore collatus. 50. In
 eam animus quibus verbis inuchatur, ex
 D. Bernardo. 55. A spiritu in seruitu-
 tem redigenda. *ibid.* Eius macerationes
 ne sint immodice. 56. Eius nimia excru-
 ciatio diaboli est tentatio. *ibid.* In ea ca-
 stiganda standum est iudicio magistri
 spiritualis. *ibid.* Eius inueterata dele-
 ctatio quam periculosa. 65. Eius & spi-
 ritus lucta. *ibid.* Est laqueus diaboli &
 inferni rudens. 66. Indomita castigari
 renuit. 69. Quomodo non profit quic-
 quam. 94. Eius nomine mundi gloria
 comprehenditur. *ibidem.* Eius illecebrę
 quomodo eludende. 114. Non eam, sed
 eius vitia esse mactanda. 115. Eius casti-
 gationem fides Catholica probat. 118.
 Anima subiicienda. 132. Ei subiicietur
 qui se Deo prius subiecerit. 133. Eius lex
 & motus. 134. Eius motus simplex qui.
ibid. Eius varia desideria. 135. Eius mo-
 tus tolli non posse. *ibid.* Secundum eam

sapere quid. 163. Eius nomine in Scri-
 pturis aliquando homo intelligitur. 182.
 Eius corruptio qualis. *ibid.* Non sunt ei
 tribuenda omnia vitia. *ibid.* Eius nomi-
 ne aliquando fomes concupiscentię in-
 telligitur. *ibid.* Accipitur aliquando pro
 corpore subiecto viribus anime sentien-
 tis. 184. Eius corruptela mors ab Apo-
 sto dicta. *ibidem.* Humana a quibusdam
 barbaris barbara immanitate come-
 ditur. 186. Pavimento comparatur. 190.
 Eius voluntates que dicantur. 199. Eius
 cum diabolo fœdus contra nos inutum.
 204. Quod eam facit viuere, super eam
 est. 245. Eius inuentiua quomodo ex-
 tinguantur. 255. Eius opus, secta. 264.
 Eius prudentia qualis sit. 277. Dum
 plus iusto restringitur, ab exercitatione
 boni operis eneruatur. 280. Eius spiritus
 satelles diaboli. 299. Eius spiritus quo-
 modo dignoscendus. *ibid.* Eius amor sape
 latet sub nomine spiritualis amoris.
 449. Eius patrociniū arripit diabolus,
 ne ieiunare cogatur. 479. Comparatur
 iumento ferocenti & fame domando.
ibidem.

Carolomannus Caroli Martelli Frã-
 corum regis filius. 292. Regno fratri de-
 mandato, monachum induit. *ibid.*

Castitas perfecta corporis & animi
 colenda. 525. Eius expertes antiqui phi-
 losophi. 92. Primus eam docuit Christus.
ibid. Duplex. 117. Eius perfectio. *ibid.* Ei
 contrarius etiam necessarius nature ap-
 petitus. *ibid.* Perfecta qua. 134. Eius gra-
 dus ex Castiano. 135. Eius imperium
 quodnam. 136. Eius consummatio se-
 cundum Castianum. *ibid.* Eius feruens
 zelus. *ibidem.* Quid sit, & an a pudicitia
 differat.

differat. 481. Eius lege qui teneantur. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Non obscurum indicium prædestinationis. *ibidem.* Ad eam perpetuò seruandam incitamenta. *ibidem.* Vita Angelorum. 482. A plurimis malis liberat, innumeris bonis auget. *ibid.* Confert robur corporis & animi. *ibidem.* Sacrificium, quo nihil Deo gratius, nihil ad eum conciliandum aptius. *ibid.* Eam qui sectantur, nomen Christo & B. Virgini dant, Sanctos commilitones habent. 483. Eius indicia & gradus ex Castiano. *ibid.* Eius regenda bonus comes pudor. 489

Ceremoniæ ad quid instituta. 532. Diligentissimè seruanda & obeunda. 532. Maximè quæ ad sacrosanctum Missæ sacrificium spectant. *ibid.* Incinerationis initio Quadragesimæ origo. 38. Circa eas variæ demonum tentationes. 212

Charitas cur dicatur vinculum perfectionis. 520. Perfecta quæ sit. *ibid.* In hac vita haberi potest dupliciter. *ibid.* A quo veraciter & perfectè habeatur. 521. Ad eam quomodo pertingemus. *ibidem.* Eius administrata sunt virtutes. *ibid.* Venenum charitatis est cupiditas rerum temporalium. 522. Eius augmentum, cupiditatis diminutio. *ibid.* Eius perfectio, nulla cupiditas. *ibid.* Ad eam virtutes omnes vt ad finem referuntur. 531. Qua ratione roboretur & crescat. *ibid.* Quo vehementior charitas eò maior perfectio. 533. Augetur virtutibus acquisitis. *ibid.* Per eam anima fit vnus cum Deo spiritus. *ibidem.* Donum Dei est. 539. Quatuor eius gradus in Canticis Canticorum describuntur. 543. Quem implet, incendit. 574. Affluere

consuevit, non effluere. 575. Eius necessitas negotium iustum suscipit. 576. Est virtus coniungens nos Deo, qua ipsum diligimus. 590. Extentam Dei manum ne feriat continet. 595. Violenta est. 600. Quatuor gradus habet, vulnerat, ligat, languidum facit, & in defectum adducit. *ibid.* Comparatur febri. *ibidem.* Est quodammodo tyrannus. 601. Concipit Christo filios eidemq; parturit. *ibid.* Nihil ea optabilius. 603. Nata nutritur, roboratur, perficitur. 1. Eius solatium in afflicti hominis animo. 10. Ea ferculum Salomonis quomodo constructum. 29. Eius feruor omnem pœnam peccatis debitam absorbit. 46. Latronis in cruce quantæ. *ibid.* Urget nos. 85. Quomodo distinguatur à puritate cordis. 97. Minuitur peccatis venialibus. 102. Eius cum inani gloria comparatio. 174. Auaritiæ contraria. 201. Quomodo non quærat quæ sua sunt. *ibid.* Comparatur cum amore sui. *ibidem.* Constituit ciuitatem iustorum. *ibid.* Eius delicia quæ. 233. Cui à Deo donetur. 234. Duplex. *ibid.* Suauitas & bonitas quantæ. *ibidem.* Comparatur ingenti flammæ. *ibidem.* Nō querens quæ sua sunt, qualis sit. 235. Eius comes diuina consolatio. *ibidem.* Ab ea pendet virtutum progressus. 250. Eam comitantur dona Spiritus sancti. 252. Quam vehementes affectus in Sanctis excitarit. 258. Virtus Theologica maxima. 268. Arx virtutum à diuo Augustino appellata. *ibidem.* Copiosè & eleganter describitur à D. Prospero. *ibidem.* Bonos & Dei amicos nos facit. *ibid.* Nihil est ea excellentius. *ibid.* Duplex est, Dei & proximi. 269. Eius definitio ex diuo Augustino.

gustino. ibid. Salus morum, finis celestium praeceptorum. 268. Mors criminum, vita virtutum. ibid. Virtus pugnantium, palma victorum. ibid. Ignis inextinguibilis. 270. Comparatur cum morte à contrario. 270. Est mors quaedam spiritualis. ibid. Eius argumentum zelus animarum. 273. Eius feruor sine discretione iacet. 279. Est oculus dexter quem Naas volebat eruere Iabitis. 305. Quomodo edificet. 306. Signum est praesentiae Spiritus sancti. 320. Eam solam diabolus imitari non potest. ibid. Praesidem propriè Patrem efficit. 337. Comparatur vino. 338. Gaudij parens & causa 381. Condescensionis Christi causa. 382. Germana qualis. 451. Aequalis ab omnibus tenenda aduersus cunctos. ibid. Ad eius fastigium quomodo perueniendum. 494

Charitas erga proximum, est eadem virtus cū charitate Dei. 271. Quomodo non amuletur, non agat perperam, non sit ambitiosa. 271. Eius ordo quis. ibid. Eius gradus qui. ibid. Non est mercenaria, nunquam tamen vacua. ibid. Eius finis Deus. ibid. Eius actiones. ibid. Omnia suffert animo, omnia sustinet corpore. 272. Oleo comparatur in Euangelio, & quare. ibid.

Clemens successor Apostoli Petri scripsit epistolas ad Virgines. 525

Cogitatio est improuidus animi obtutus ad euagationem pronus. 577. Secundum D. Augustinum, est omnis actualis operatio intellectus. ibid. Non solum iniusta & turpis, sed etiam inutilis mortificanda est. 571. Referenda ad magistrum spiritualem. 5. Quae sit quae Domino diem festum agat, ex D. Augusti-

no. 45. Quae & quomodo reicienda. 68. Diaboli titillatio & coluber quae. ibid. Fonti comparatur. 89. Suspendenda in equuleo secundum D. Chrysostomū quomodo. 104. Prava statim atq; in animo excitatur, expellenda. 132. Exquirenda bona. ibid. Mala praecedat ruinam. 155. Libidinosa & turpis otiosis immittitur à diabolo. 158. Sanctis mentibus subiicitur. 163. Spinosa & perplexa quibus regulis dignoscenda. 164. Vanæ orati subrepunt. 166. Frequens & non accersita alicuius rei quale signum. 191. Otiosa peccatum. 193

Cogitationes quadruplices. 193. Otiosae quales. ibid. Ad necessitatem natura pertinentes. ibid. Si paululum insederint, difficulter auelluntur. ibid. Otiosae quomodo repellendae. ibid. Solent effluere tanquam vilis plebs in atrium. ibid. Earum delectatio succidenda. 193. Immunda à nobis exustanda. ibid. Curiose periculosa. ibid. Ad quam regulam dirigenda vt sint laudabiles. 195. Earum voluntates quae dicantur. 199. Quae abnegandae. ibid. Quae teporem oleant & frigus spirent. 211. Bonas quomodo deprauet diabolus. 220. Somnii per similes quae. 221. A carne, mundo vel diabolo profectae quomodo dignoscendae. 299. Comparantur rotis ab Ezechiele visis. 308. Occultae an à diabolo cognosci possint. 314. Comparantur nubibus. 317. Earum sinus quomodo constringendi. 324. Leues tanquam muscae abigendae sunt manu grauitatis. 342

Compunctio donum Dei. 27. Quando cognoscatur praesens esse. ibid. Comparatur caligini, amaritudini, & tenebroso turbini. ibi. Eius tria genera. ibid.

in lachrymas saltem cordis erumpit. 27. A sancto Bernardo pudor appellatur. 28. Firmiter emendationis propositum requirit. 30. Compunctio ficta & simlata que. 30. Quam sollicitudinem operetur. *ibid.* Ad eam exercitia spiritualia qua iuuent. *ibidem.* Eius sensum tollit peccatum. 32. Eius vis conterens naues Tharsis, explicatur. 55. Comparatur à Iob tenebroso turbini. *ibid.* Eius vis quanta. 63. Eius indicium certum, substractio occasio. 77. Vulgato nomine deuotio appellatur. 347

Concupiscentia nobis causa multarum tentationum. 75. Domesticus hostis. *ibi.* Qua in re nobis insidietur. 116. Meretrici comparatur. 130. Potest minui, non potest consumi, secundum D. Augustinum. 134. Virtute & frequenti abnegationis vsu frangitur. *ibid.* Eius stimuli & incitamenta an omnino possint extinguere. 135. Peccatum dicitur ab Apostolo. 182. Eius prima motio tentatio dicitur. *ibid.* Est peccati effectus, poena & fons. *ibid.* Non est idem quod desiderium. *ibid.* Redundat etiam in appetitum rationis. *ibid.* Antecedit omnes prauos habitus & passiones. *ibid.* Quid proprie. 184. Eius proprietates. *ibid.* Non vincitur in hac vita. 188. Quotidie minuitur in proficientibus & continentibus. 189. Ut eam compefcas contine. *ibid.* Eius motionibus resistendum. *ibidem.* Relicta est ad certamen. *ibidem.* Eius vires. 189. Eius radices non conuelluntur omnino dum viuimus. 190. Eius motus primo primi, & primi tantum. *ibidem.* Nobis est innata. 221. Eius titillationibus obuiam eundum. *ibid.*

Concupiscentia fomes quid. 182. Ge-

nerat vitiosas passiones. *ibid.* Etiam post baptismum in regeneratis manet. *ibid.* Inclinat hominem ad peccatum. *ibid.* Nunquam tollitur in hac vita. 185. Iustos etiam viros quasi compedibus irretitos tenet. *ibid.* Ex eius corruptela inest nobis peccandi quedam necessitas. *ibid.* Non extinguitur nisi morte. 190. Eius vires quomodo sedentur. 190. Eius reliquia cur relinquuntur in homine. *ibid.* Ieiunio coercendus. 479

Confessio sacramentalis altera post naufragium tabula. 30. Facienda est humiliter, pure, fideliter. *ibid.* Sit simplex. 31. Sit & fidelis in spe. *ibid.* Eius auctor & institutor Christus. *ibid.* Eius signum in afflictione poenitentiae. 32. Vnde vim habeat. 33. Non sit Deo ut ignaro. 37. Graecis exhomologesis est. *ibid.* Prosterneudi & humilificandi hominis disciplina, ex Tertulliano. *ibid.* Cum accusat hominem, excusat, cum condemnas, absoluit. 38. Eius insignis descriptio & commendatio ex Tertulliano. 37. Eam qui suffugiunt vel differunt, cum erubescencia sua pereunt. 38. Per eam peccata reguntur. 51. Est frequentanda & quare. 68. Ante omnem de re graui consultationem instituenda. 284. Eius frequens vsus, certum salutis instrumentum. 317. Generalis cur & quomodo instituenda. 422

Confirmatio Sacramentum quale. 203. Cur à Christo institutum. *ibidem.* Eius vis & efficacia. *ibidem.* Confirmat & roborat ad pugnam. 378. Necessaria victuri. *ibid.* Eius cum baptismo comparatio. *ibid.*

Conscientia peccatorum excutitur & concutitur à Deo mirabiliter. 20. Examinanda est quotidie. 587. Inter spem

& timorem fluctuans. 29. Eius tenebras Christus quomodo disciat. 31. Quosnā terreat & cruciet. 53. Eius tranquillitas à Deo expectanda. *ibid.* Eius tranquillitas signum gratiæ. *ibid.* Ad Deum conuersos nō nimis cruciet. 58. Perplexa redidit scrupulis. 60. Erronea quæ & vnde. 62. Obscuratur peccatis venialibus. 102. Codici comparatur. 103. Eius iudicium in cibo sumendo. 124. Vel minuto nummo polluitur. 140. Eius angustia vnde. 161. Eius tranquillitas quæ mala, & flagellum Dei. 167. Eius dissipatio, superstitiosa abstinētia. 215. Eius gloria quæ. 233. Eius oculus fides. 260. Eius munditia quàm sit necessaria & quomodo acquirēda. 283. Comparatur curiæ. 324. In ea Deus cœnat. *ibid.* Fidelis & deuota terra bonæ cōparatur. 398. In ea spes sua cuiq; est. 414. Eius candor quàm necessarius. 424. Amica veritatis summam voluptatem parit. 446

Consideratio à D. Bernardo pietas appellatur. 325. Ei nullam operam dare, est vitam perdere. *ibid.* Eius utilitates ex D. Bernardo. *ibid.* Potissima omnium quæ. *ibid.* Triplex. *ibid.* Quæ sit maximè oportuna secessioni spiritali. 325. Eius materia subiecta. *ibid.* In rebus subitis esse nulla potest. 462

Consiliarius eligendus fidelis & beneuolus. 328. Eligendus vir bonus & timēs Deum. 328. Eius graphica descriptio. *ibi.* Cōsultorem suum similiter bonum reddat. *ibid.* Bonus facile inuenitur à cōsultore bono. *ibid.* Sit prudens & peritus rei de qua consulendus est. 329. Cui & quantum sit credendum. *ibid.* Sint seniores. *ibi.* Eius proprietates, qui principibus præsertim Ecclesiasticis assistit. *ibi.*

Consilium cui necessarium. 327. Capiendum aliquādo ex historia. 330. Donum Spiritus sancti quale. 331

Consolatio diuina, merces est laborū. 232. Præ gustatio est cœlestis voluptatis. *ibid.* Est centuplum illud Euangelicum. *ibid.* Est regnum Dei intra nos. *ibid.* Comparatur igni. *ibid.* Est virtus ex alto. *ibid.* Maximum in ea momentum ad victoriam tentationum. *ibid.* Quantū estimetur à sanctis Patribus. 233. Preiosissimum Dei donum. *ibid.* Suauitas spiritus. *ibid.* Duplex. 235. Comparatur cytharæ & cantui. 235. Eius proprietates. *ibid.* Est charitatis comes. *ibid.* Anima sitim non extinguit. 236. Est principium quoddam & pignus felicitatis aternæ. *ibid.* Rapit aliquando mentem extra se in Deum. *ibid.* Delicata est, nec datur admittentibus alienā. 236. Comparatur cum carnali vt ignis & aqua. *ibidem.* Plus neruorum ac roboris habet quàm voluptatis. *ibid.* Eius præsentie in anima indicia quæ. *ibid.* Etiam peccatoribus communicatur. 293. Comparatur adipi frumenti & melli. *ibid.* Donū Dei est cui hominem cooperari oportet. 299. Sub eius specie multi decepti. 302. Ex spiritali secessu quanta. 325

Consolationes an afflictiones magis nobis expediant. 535. Donum Dei sunt. 537. Quæ ratione à viro perfecto expetēda sint. 538. Quomodo nos Deo coniungant. *ibid.* Quomodo non coniungant, ne dicam abalienent. 537. Propter illas Deo seruire, monstruosum quiddam est. 538. Promptiorem efficiunt hominem ad Deo seruiendum. *ibid.* In adhibendæ qui pusillanimes sunt. 166. Ex sacris litteris depromptæ. *ibid.* Omni armorum genere

genere valentiores. 232. In martyribus
quantæ. *ibid.* Vim ignis exuperant. *ibid.*
Primitiæ spiritus, deliciae charitatis. 233
An sint desideranda cum absunt. *ibid.*
Non consistit in eis vis virtutis. *ibid.* Cum
non habentur, in fastidio sunt, cum ha-
bentur in desiderio. 236. Comparantur
cum corporalibus deliciis. *ibid.* Compa-
rantur lacti nutritio. 314

Contemplatio maximum perfectionis
adminiculū. 539. Est attendenda considera-
tio rerum spiritualium tam diuinarum
quam humanarū. 540. Huic qui vacat,
magnos in virtutibus progressus faciet. *i-*
bid. Donum est gratuitum diuinæ mise-
ricordie. *ibid.* Industriam quoque nostrā
requirit. *ibid.* Cum oratione miscēda &
temperanda est. 541. Eius summa cum
oratione & amore Dei colligatio. *ibid.*
Quibus gradibus ad eam anima conscen-
dat. 542. Quietis siue somni nomine in
scripturis significatur. 543. Per eam a-
nima in amore Dei suavissimè conque-
scit. 543. In ea mens diu stare non valet
secundum D. Gregorium. 572. Meritis
præstat actioni. 572. Præmium est acti-
onis. *ibid.* Non semper eam quærentibus
aut procurantibus datur. *ibid.* Ad eam
aspirant aliqui non domitis terrenis af-
fectibus. *ibid.* Est sanctum otium. *ibid.*
Est bonorum operum & virtutum fru-
ctus. *ibid.* Eius gustus non debetur nisi
obedientiæ mandatorum. *ibid.* Ad eam
nonnulli naturā inepti. *ibid.* Ab ea ar-
tendi. *ibid.* In qua non sine erroris peri-
culo versari possunt. *ibid.* Ea possumus
carere. *ibid.* Non est ad salutem necessa-
ria. *ibid.* Est in nostra voluntate. *ibid.*
Est ex dono gratiæ. *ibid.* Quis ad eam a-
ptus. 573. Intermittenda est, quādo pro-

ximi spiritualis necessitas id requirit.
575. Eius vsus antiquissimus in scripta-
ris. 577. Christus huic vacauit noctibus,
teste D. Gregorio. 577. Libero volatu
quocumque eam fert impetus, mira agili-
tate circumfertur. 577. Est perspicax &
liber animi contuitus, in res perspicien-
das vsquequaque diffusus. *ibid.* Pertinet ad
simplicem intuitum veritatis. *ibid.* Est
Dei donum. 578. Presentem habet Dei
gratiam. *ibid.* In sinum conuolat eterne
veritatis. *ibid.* A D. Bernardo mors an-
gelorum dicitur. *ibid.* Secundum statum
presentis vitæ non potest esse absque phā-
tasmatis. 579. Tria sunt contempla-
tionis genera. Perfectorum, Proficientiū
& Incipientium. 580. Versatur circa di-
uinam maiestatem duplici ratione. 581.
Comparatur auium volatui. *ibid.* Est
quadruplex. 582. Requirit cor purgatū.
582. Per aliquas morulas stupore & ec-
stasi suspensum tenet admirantem. *ibid.*
Fugat vitia, fundat virtutes. *ibid.* Ini-
tiat ad sapientiam. *ibid.* Supremus eius
gradus in hac vita quis sit. 582. Eius
quinque genera. 583. Impeditur duabus
rebus, vehementia scilicet passionum, &
tumultu occupationum. 586. Ad eam
quæ requirantur. *ibid.* Præcedit illam
amor Dei. 588. Quenam eam comiten-
tur. *ibid.* Est actus intellectus. *ibid.* Est
à Deo. 588. Est præcipue veritatis iu-
cunda admiratio. *ibid.* A diuina in-
spiratione inflammatur vt illam dili-
gat. *ibid.* Eius excessus duplex, vnus in
intellectu, alter in affectu. *ibid.* Fit ex
condescensione Dei ad hominem, & ex-
altatione hominis ad Deum. *ibid.* In-
credibilis quædam & diuina voluptas
ex ea percipitur. *ibid.* Efficit amorem

Dei, mortificationem passionum & zelū animarum. 589. Comparatur torrenti qui transiri nequit. 255. Subleuat, quos conuallis humilitatis continet. 421. Eius quatuor impedimenta. 425. Ad eam inepti qui. *ibid.* Cōparatur oculo qui tribus rebus impediri potest. 426. Eius impedimēta quomodo tollenda. *ibid.* Comparatur pani, vt actio cineri. *ibid.* Eius summum genus quodnam sit. 427.

Contemplatiua vita posterior est actiua. 571. Per Mariam Magdalenam ad pedes Christi sedentem significatur. 571. Senario numero in scripturis denotatur. *ibid.* Minor tempore quàm actiua. *ibid.* Merito maior actiua. 572. Eius gaudia ex fine conualescunt. *ibid.* Ad hanc aliquo modo pertinet studiū tradendæ doctrinæ sacræ populo. 574. A Rachele in veteri Testamento figurata. 577. A Maria Magdalena in Euangelio designata. *ibid.* Vnde dicatur contemplatiua. *ibid.* Magna est in ea mentis contentio. 587. Transgredi nititur omne quod corporaliter videtur. *ibid.* Angustat sese vt dilatet. *ibid.* Proprium eius est, vt calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris inardescat. 588. Amabilis valde dulcedo est. 589. Animam super semeripsam rapit. 589. Ebrietati sobriūssimæ & placidissimo somno in scripturis comparatur. *ibid.* Mentem accendit. 590. Ab ea animus ad actiuam reflectatur. *ibid.*

Contemplatiui contemplationem suā intermittere debent quādo proximi spiritalis necessitas postulat. 575. Typum illorū gessit Adam, Isaac & Dauid. 577. Talis Christus & Apostoli suēre. *ibidem.* Qui contemplationis arcem tenere desi-

derant, prius se in campo operis per exercitium probent. 579. Nequaquam secū rerum temporalium vmbas trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt. *ibid.* Vincunt quod sunt. *ibid.* Contemplantur Deum vt per contemplationem afficiantur à Deo. 582. A creaturis ad Deum ascendunt, idq; variis rationibus. 585. Ad quam normam sese discutere debeant. 587. Nulla mala irrogant, irrogata equanimiter portant. *ibid.* Obiectis temporalibus bonis letitia non soluuntur, subtractis mœrore nimio non affliguntur. *ibid.* Mutabilitati planè mortui, in secreto veri luminis occultantur. *ibid.* In examināda propria conscientia perdurant vsq; ad mortem. 588. Inherent Deo. 589. Incredibilem & diuinam voluptatem ex contemplatione percipiunt. *ibid.* Amori passum de pabulo contemplatæ veritatis accipiunt. 589. Participes quasi cuiusdam beatitudinis sunt. 610. Satius illis esset seculares esse, quàm alios scandalizare. 419

Contentio quale vitium. 120. Fugienda. *ibid.* An cum hereticis sit ineunda. 128

Continentia quid sit. 189. Quid eius nomine D. Augustinus intellexerit. *ibid.* Quomodo ad finē vsq; vitæ retineri possit. 225. Eius ars qualis, & quis eam teneat. 280. Immoderata perniciosius quā saturitas remissa supplantat. *ibid.* Eius casta dignitas D. Augustino mirabiliter representata. 288. Extēdens piās manus ad amplectendum plenas gregibus bonorum exemplorum. *ibid.* Aristoteli non tam virtus quàm via ad virtutem. 480. Perpetua magnum Dei donum. 494. Comparatur cum humilitate. *ibid.*

Conuersio ad Deum varia. 13. Deo ascribēda. 16. De peccato ad gratiam. 13. De gratia & virtute ad virtutem. 19. Maius opus est peccatorem conuertere quàm mundum condere. 20. Secretum est soli Deo planè cognitum. ibidē. Ad eam duo plurimum iuuant. ibid. A timore Dei serui inchoanda. 26. Perfēta quæ sit. 30. Quæ ad eam necessariò requirantur. 32. Signum veræ conuersionis. ibid. Coniectura eiusdem plures. 36. Eam plurimum iuuat conuersatio cum edificatio. 275. Ab hypocrita profecta non est stabilis. 314

Corinthij laudabiliter tristes. 30. Ab Apostolo Paulo commendati. ibid.

Cornelius Centurio eleemosynis & orationibus promeruit venire ad fidem. 17. A S. Petro inuentus. ibid. Prauentus à Domino. ibid.

Creatura gloriam Dei prædicat. 585. In earum consideratione vana & peritura curiositas exerceri potest. ibid. Ex iis ad immortalia & semper manentia gradus faciendus est. ibid. Præstantissima ratio ab iis ad Deum ascendendi. ibid. Conditore comparatæ nec pulchræ sunt, nec bonæ sunt, nec sunt. ibid. Speculum sunt in quo Deum intueamur. 593. Propter nos conditæ sunt. 596. Tria maxime per eas beneficia in nos deriuat Deus. panem, solem, & aërem. ibid. Diligendæ sunt vt Dei dona, vt subiectæ, vt famulantes, vt arrha sponsi. ibid. Non propter se sed propter Deum diligendæ, nec cum illo, sed per istas & super istas ille diligendus. 596. Non sunt pares creatori. 603. Conformare se debent & concordare auctori. 606. Quamuis finita, Deo tamen infinito plena. 610. Instar

spongiae finita in infinito mari. 609. Earum despicientia qualis sit virtus. 623. Contremiscent omnes in extremo iudicio. 25. Eas Deus testes aduersus peccatores instaurabit. 28. Quomodo sint odium & muscipula pedibus insipientium. 76. Ex iis homines vt aranea ex floribus venenum sugunt. ibid. Cur creata. 87. Non sunt finis hominis. ibid. Iis vtendum, non fruendum. ibid. Ab earum amore animus auertendus. 181. Ex eis honesta voluptas percipi potest. ibid. Priusquam fierent, erant in notitia facientis, quomodo. 344. A Deo conseruantur. ibid. Omnes in vsum humanum à Deo conditæ, ex Seneca eleganter descriptæ. 438

Crux Christi balista spiritualis. 618. Ad eam deuota anima suspiria. 617. Christi in ea pendentis contemplatio. 618. Clamat amorem. 618. In periculis ante oculos ponenda. 620. Per cytharam Dauidis figurata. ibid. Eius virtute & gratia vbique coruscante, retusa est nequitia demonum. 212. Nihil ea olim ignominiosius aut probrosius. 497

Cupiditas rerū temporalium est impedimētum perfectionis. 522. Est venenum charitatis. ibid. Eius diminutio est charitatis augmentum. ibidē. Triplex est. ibid. Domanda est aspiranti ad perfectionem. ibidē. Eius victoriæ gradus quatuor. 525. Tenet cor captiuum. 138. Licitum suadet esse malum quod imperat. ibidē. Ab ea quid nos auocet. 139. Quicquid ei demis, vtilitati accedit. 179. Ea amputetur, vt virtus roboretur. ibidē. Nullum sibi modum ponit. 197. Aperit ianuam suggestioni diaboli. 223. Excacat mentem. 285. Castiganda in-

star pueri, ex Aristotelis sententia. 479

Cupiditates plerumq; effrenatæ, indomitatæ, furiosæ, præcipientes. 476. *Earum victoria longè maxima.* 483

Curiositas ex superbia oritur. 622. *Succiditur abnegatione sui & amoris proprii.* 622. *In ipso eius exortu, consensus citissimè cohibendus est.* *ibid.* *Culpa non vacat.* 35. *Impedit ne peccata nostra notemus.* 167. *Quam sit detestanda.* 194. *Infligat ad experiendi noscendiq; libidinem.* *ibid.* *Spectaculorum horrenda.* 194. *Quæ mala ex illa oriuntur.* *ibid.* *Nostri quotidie in minutissimis rebus tentatur.* *ibidem.* *Resecanda tanquam multorū criminum seminarium.* *ibid.* *Eius curationis rationes quæ.* *ibid.* *Pascit hados, id est, oculos & aures.* *ibi.* *Egregiè à Chrystomo castigatur.* *ibid.* *Quibus quasi telis & armis profliganda sit.* 262

Cyprianus Episcopus in epistolis affectata oratione vsus. 125

D.

Daniel Prophetæ adhuc puer à Deo impulsus ad innocentis Susannæ defensionem. 286. *Inter frementes bestias epulabatur.* 458

Dauid typus contemplatiuorū. 577. *Vnam petiit à Domino vt contemplaretur delectationem Domini, vt legit D. Augustinus.* *ibid.* *Pennas columbinas sibi exoptat vt volet & requiescat. quid hæc significant.* 581. *Eius fidelitas in seruandis aliis, Christi typus.* 619. *Eius cythara crucis Christi figura.* *ibidem.* *Donum discretionis spirituum habuit.* 8. *Eius cicatrices putrescentes quid significant.* 15. *Quid per benedictionem dul-*

cedinis intellexerit in Psalmis. 19. *Quid per memoriam abundantie suauitatis Dei insinuare voluerit.* 19. *Deum post lapsum duabus rebus ad miserationem commouit.* 21. *Verus pœnitens.* 30. *Quomodo iuravit custodire iudicia iustitiæ Dei.* *ibid.* *Quæ signa in se habuerit gratiæ Dei.* 36. *Eius mirabilis misericordia erga peccatores.* *ibid.* *Eius continua pœnitentia.* 41. *Illustre pœnitentiæ exemplar.* 47. *Animæ suæ interitum septem Psalmis deplorauit.* *Ibidem.* *Eius quinquagesimi Psalmi paraphrasis affectibus plena.* *ibid.* *Quomodo similis factus pellicano.* 48. *Quantum timuerit extremum iudicij diem.* 50. *Eius rugitus qualis.* *ibid.* *Eius spes, amor & propositum.* 51. *Maui occidi quàm vinci.* 51. *Eius confessio & satisfactio.* *ibid.* *Eius cor contritum & humiliatum quale.* *ibid.* *Eius perseuerantia in oratione.* 52. *A Deo percuti maluit, quàm ab hominibus.* 73. *A Bersabee tentatus.* 76. *Eius sitis spiritualis.* 80. *Eius adolescentia spiritualis.* *ibid.* *Typus proficientium.* 80. *Propter aquæ desiderium seipsum reprehendit.* 115. *Quid à Deo petierit cum viuificari petiit.* 190. *Quid in eius Psalmis per corruptas cicatrices intelligendum.* 210. *Eius ludus qualis, & cuius rei figura.* 214. *Cupit à Deo desolari, non tamen vsquequaque.* 240. *Vitæ radio affectus quomodo & quare.* 258. *Duplex ab hoste vulnus acceperat.* 291. *Oportuna plagis medicamenta imposuit, lachrymas, preces, peccatorum confessio-* *nem.* *ibid.* *Salomonis vitia obumbravit.* *ibid.* *Amore sui robore fessus.* 307. *Eius oratio, cum se furentem sinxit coram Achimelech.* 333. *Illustrissimum*

exemplar pœnitentiæ. 419. Eius Psalmus centesimus vigesimus nonus explicatus. *ibid.* Affectum in Deum psallendo duobus modis excitabat. 423. Eius affectuum variorum in Psalmis exempla. 423. Quomodo inuenerit cor suum vt oraret. 426. Mansuetus erga Saulem. 486

Demetrias virgo de virginitate seruanda deliberat. 291. Inflammatur ad virginitatem seruandam exemplis scripturæ. *ibid.* Timet ne auiam matremq; offendat. *ibid.* Quid nocte nuptiis proxima egerit. *ibid.* Quibus stimulis inflammata mundum spreuerit. 292

Demosthenes primas, secundas & tertias in eloquentia tribuit pronuntiationi. 492

Desolatio ex quibus causis oriatur in anima. 237. Cur ita dicatur. 237. Describitur accuratè à D. Bernardo. 237. Eius cause. 238. A Deo immittitur quas ob causas. 239. Sine ea virtutes ferè non comparantur. *ibid.* Eius vtilitates & fructus. 240

Deuotio vnde. 589. Nihil eam excitat melius, querit suauius, & auget amplius, atq; mors Christi. 599. Eius mensura quæ. 94. Erga carnem Christi qualis. *ibid.* Fulcit omnem veram religionem. 213. Quomodo accendenda. 299. Eius feruor feruido conatu comparandus. 308. Quid eo nomine intelligatur. 347. Mentem hominis subleuat ad res spirituales percipiendas. *ibid.* Compendium ad eius habitum comparandum quod. 424. Eius habitus virtutum vsui seruiat. 425

Didacus Perez in obseruationib. suis spiritualibus excellens. 166

Dilectio maxima quæ. 521. Est prin-

cipium & finis virtutis. 521. Est radix, materia, & vertex eiusdem. *ibid.* Ei nihil potest adæquari. *ibid.* Duplex est. Concupiscentia & Benevolentia. 590. Quod per dilectionem accepimus, non melius quàm per dilectionem rependi potest. 597. Frangitur nunquam, quiescit nunquam, donec mortalium vitas sibi subegerit. 246. Eius perfectio duplex. 520. Eius effectus quis. *ibid.*

Dilectio inimicorum est perfectorum filiorum Dei. 521. Ad secundum charitatis proximi gradū spectat. 272. qualis esse debeat, ex D. Augustino. *ibid.* Eius actus. *ibidem.* Indicium spiritus diuini. 313. Quomodo congerat carbones ignis super capita eorum. 414. Eius vis & effectus. 485. Perfectissima humilitatis argumentum. 499

Dionysius Areopagita Theologiam mysticam à D. Paulo magistro suo sibi traditam literis mandauit. 594

Discretio omni virtuti ordinem ponit. 276. Auriga virtutum, ordinatrix affectuum, & morum doctrix. 276. Diuina tantum largitate confertur. *ibid.* Quid sit propriè. 279. Eius copiosa descriptio ex Alberto Magno. *ibid.* Est magistra omnium virtutum. 279. Eius necessitas & vtilitas maxima. *ibid.* Omnium virtutum generatrix, custos, & moderatrix est. *ibid.* Magnum Dei donum. *ibidem.* Difficillima eius adeptio. *ibid.* Eius precepta. *ibid.* Absq; charitatis feruore iacet. *ibid.* Lumini comparatur. 281. Mater est virtutum & consummatio perfectionis. *ibidem.* Rara avis in terris. *ibid.* Eam supplet virtus obedientie. *ibid.* Comparatur oculo. 326. Eius caliginis causa due. *ibid.*

Discre-

Discretio spirituum magistro spiri-
tuali necessaria. 8. Abstrusas animi la-
tebras non reteggit. 9. Gratia gratis da-
ta. 293. Etiam in peccatoribus reperi-
tur. *ibid.* Plerumque in Sanctis tantum
inuenitur, non tamen in omnibus. *ibid.*
Prudentia quedam spiritualis est. *ibid.*
Instituta, ad explicanda cordium occul-
ta. *ibid.* Difficillima est. 293. Discernit
spiritus, id est, voluntates hominum bo-
nas à malis. *ibidem.* Quorum spirituum
sit. *ibid.* Qua circa eam consideranda.
ibidem. Eius regula. 311. Cur necessaria.
319. Quam difficilis sit. 323

Diuitia abiiciende perfectò futuro.
523. Spinae sunt pungentes animum.
ibid. Totum amorem diuitis in se con-
uertunt. *ibid.* Quasi membra praecidun-
tur à possidere. 523. Laquei sunt & ten-
tationes. 139. Religiosorum vera quae
sint. 141

Dominicus vir sanctus, quanto mar-
tyrij desiderio flagrarit. 615. Omnia sua
membra concidi optabat. *ibid.*

E.

Ecclesia columba non opprimitur,
quia non scrutatrix maiestatis est. 580.
Iudeus siue Paganus nunquam talibus
aculeis incitatur amoris, qualibus illa.
597. Christo desponsa est. 616. Quibus
quasi supercaelestibus quibusdam pla-
netis regatur. 619. Eius consuetudo &
praxis. 4. Quomodo electa ante mundi
constitutionem. 17. Eius clauis quam
sint certa. 37. Et se humiliare, quam sit
honestum, facile, vtile. *ibid.* Multum re-
misit de publica penitentia seueritate.
40. Eius definitio de remissa culpa &
pena rest ante temporaria. 40. Quomq-

do progrediatur quasi aurora, luna &
sol. 83. Eius caput Christus. 91. Eius pe-
stis auaritia. 138. Comparatur ouili.
ibid. Eius puritatem qui macularint.
188. Militans & triumphans. 232. Eius
suffragia profunt tentatis. *ibid.* Ratio-
nem status, tyrannicam politiam ap-
pellat. 277. Eius varia quasi etates. 316.
In ea donum inuenitur discretionis spi-
rituum. 321. Eius doctores Euangelici
serui. 324. In ea Deus certis temporibus
& causis Concilia voluit indicere. 328.
Fundata à Christo actionibus quibus-
dam praclarissimis. 377. Eius vocatio
quotuplex. *ibidem.* Verbo Dei & septem
Sacramentis à Christo constructa. 379.
Eius fabrica à Christo constructa. *ibid.*
Eius hierarchia coelesti similis. 380. Cõ-
siliis Euangelicis adornata. 380. In ea
administranda vtitur Deus Angelorum
opera. 397. Eius hierarchicae actiones
quae. 397. Cur in Ecclesiastico officio ver-
ba quaedam saepius repetat. 424

Eleazarus Iudeus nobilis. 444. Quae
suerit detestatus simulationem. *ibidem.*
Eius fortitudo cum alacritate coniun-
cta. 460

Electio prudentiae proles. 282. Sine
prudencia, nulla est. *ibid.* Est actionis
humanae anima. *ibid.* Libera est. *ibid.*
Recte sancteque exercenda. *ibid.* Eam
ex instituto tractauit B. P. Ignatius.
283. Requirit secessum ad tempus sub
disciplina alicuius Patris spiritualis.
284. Ad eam maxime necessarius ani-
mus ab omni perturbatione liber. 284.
Eius materia subiecta duplex. *ibidem.*
Eius duplex ratio seu modus. *ibidem.*
Eius illustre exemplum in D. Augusti-
no. 286

Eleemosyna duplex, corporalis & spiritalis. 531. *Spirituale exercuit etiam Tobias.* *ibid.* *Eius cum oratione & ieiunio coniuncta vis & prestantia.* *ibid.* *Opus bonum & satisfactorium.* 34. *Remedium auaritia.* 139. *Spiritalis corporali prestantior.* 275. *Eroganda etiam pro defunctis.* 441. *Non est dare ope, sed cum misericordia dare.* 453. *Eam facere, est misericordiam facere.* *ibidem.* *Eius artem nosse melius est quam regem esse.* *ibid.* *A D. Augustino secundus Baptismus, & sacrificium Christiani appellatur.* *ibid.* *Pius & sanctus viris distributa quam vim habeat.* 454. *Magnum donum & magnum bonum.* *ibid.* *Animam sapientem & altam reddit.* 454. *Danda de eo quod superest.* *ibid.* *Eam Christus creberime inculcauit.* *ibid.* *Animam ut adamantinum corpus quoddam obfirmat.* 455. *Eius consuetudo laboriosa.* *ibidem.* *Non in pecuniarum multitudine, sed in datum promittuntur spectatur.* 456

Elias nescit mortem, commoratur Angelis, conuiuio Deo, ex S. Chrysologo. 531. *Cibo carnis reficitur.* 115. *Ab Angelo prius excitatur, deinde pascitur.* 303. *Ab Heliseo consultus.* 329

Emanuel Sa, Soc. Ie. in commentariis in Euangelia excellens. 412. *Historicum sensum cum obseruatione linguarum tractauit.* *ibid.*

Ephraim typus proficientium. 80

Ephrem adhuc iuuenis, de extremo iudicio cogitans, mundum reliquit. 292.

Episcopatus delatus amore Christi repudiatus. 529. *Iam susceptus, magno animo & nouo exemplo depositus.* *ibid.*

An & quando sit de necessitate salutis eum in se suscipere. *ibidem.* *Votum de eo non suscipiendo an & quatenus licitum sit.* 530. *An precipienti Episcopatum in se suscipere, repugnandum sit.* *ibidem.*

Episcopi statum perfectionis iam condescenderunt. 524. *Dispensatores Ecclesiasticorum bonorum a Deo constituti.* *ibi.* *Eorum status perfectionis est, tametsi sint opulenti.* *ibid.* *Ab iis damnati Origenista.* 187. *Ab iis in rebus grauibus consultus Romanus Pontifex.* 328

Esau lenticulae concupiscentia deceptus. 115

Esau serpentis suasionem delectata carnem significat. 22. *Tentata a pomo.* 76. *eius imitator curiosus.* 195. *Per eam Adam tentatus est.* 208. *Non simpliciter obediens.* 435

Euagrius impeccantiam asseruit. 100. *Insignis propagator erroris Origenis.* 187. *Eius discipuli Palladius & Rufinus.* *ibid.* *A Ioanne Climaco reprehensus.* 188. *Impassibilitatem alacritatem sensus appellat.* *ibid.* *A Casare Baronio damnatus.* *ibid.*

Eucharistia pretiosissimum vas. 68. *Frequentanda.* *ibid.* *Eius vis & effectus.* *ibid.* *Vinum est germinans virgines.* 68. *Ea sola sancti quidam vitam sustentarunt.* 121. *Ea qui indigni.* 158. *frequens vsus quam vim habeat.* 190. *Deum certissimo in ea contineri professus est moribundus S. Ludouicus.* 263. *Eius frequens vsus, salutis instrumentum.* 317. *Sacrosanctum mysterium, continens Sanctum Sanctorum, Saluatorem mundi.* 349

Eusebius monachus leue peccatum

in se quàm seuerè puniuerit. 104. Originista. 187

Eutrapelia, quandoque vitij, quandoque virtutis nomen. 490. Virtus qualis, & vnde dicta. *ibid.* Vitium idem quod scurrilitas. *ibid.*

Examè conscientie sit quotidianum, & si fieri possit continuum. 587. Sit proprium cogitationum. *ibid.* Auocando a nimium etiam à ludicris & inutribus imaginibus. *ibid.* Sit exquisitum. *ibid.* Sit seuerum. *ibidem.* Sit indefessum ad mortem vsque. 588. Tunc non frustra factum est, si rursus opus esse aduertimus. *ibid.* Vide elegantem eius descriptionem ex D. Bernardo, *ibid.* Sit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnis timor. ex D. Augustino. 27. Ad omnia vitia conuellenda singulare remedium. 103. Quorum etiam peccatorum facienda. 103. Quotidie necessarium. *ibid.* Comparatur labori exhaurienda sentina. *ibid.* De peccatis venialibus exquisitum. 241

Exemplum humilitatis ex Cassiano. 527. Sanctorum qui Ecclesiasticas dignitates fugerunt, vel iam adeptas deposuerunt. 529. Vigilantie cuiusdam presbyteri ex D. Gregorio. 623. Patrum spiritualium in sanandis suorum discipulorum animis prudentie. 10. Occulti peccati detecti, ex Cassiano. 11. Abstinentie immodice & pertinacis, ex eodè. 34. Pœnitentium mirabilium ex Climacho. 39. Sanctorum qui continuam pœnitentiam egerunt. 41. Mirabilis pœnitentie & reuelationis dimissi peccati ex S. Gregorio. 53. Monachi à scrupulis vno patris spiritualis verbo post XX. annorum cruciamentum liberati. 61. Leue pec-

catum seuerissima pœnitentia expiantis. 104. Gula multiplex. 112. Monachorum Egyptiorum abstinentia. 119. Sanctorum corpora sua acerrimè castigantium. 121. Auaritia diuinitus punita. 140. Homini perplexi triplex. 162. Inuidi cuiusdam monachi. 168. Senis monachi passionum extirpationem docentis. 178. Tentati senis, vt disceret compati infirmioribus. 209. Cuiusdam scholastici qui de inuenta pecunia retinere nihil voluit. 257. Sanctimonialium à diabolo illusarum. 315. Cuiusdam per S. Stephani intercessionem mirabiliter sanati, ex D. Augustino. 320. Obedientie studio conatis ingens saxum loco mouere. 432. Monachi de Abbatis mandato puerum in fluuium proicientis, non imitandum. 433. Excellentium obedientie cultorum. 437. Cuiusdam puellae à celestibus nuptiis ob leuitatem morum aliquandiu suspense. 489

Ezechiel Propheta fodere parietem iussus quid significet. 9. Eius visio de viro fluuium dimetiente explicatur. 254

F.

Feruo spiritus nutritius & comes conuersionis. 5. Fractus & debilitatus, quomodo iuuandus. 5. Quamdiu in religiosis familiis olim vigerit. 7. Quomodo conseruandus. *ibid.* Quantum ei indulgendum. 55. Quomodo excitandus. 149. Eius graphica descriptio ex diuo Bernardo. 150. Eum languentem & sopitum reddit tepiditas & superbia. 156. Eum exuscitat abnegatio sui & humilitas. *ibid.* Est algor carnis & sensus. 180. Quidam eo rapi se sinunt ad ea qua vires eorum excedunt. 215. Quomodo

modo moderandus. *ibid.* Perpetuò fo-
uendus. 310

Fides Dei donum. 5. Ex auditu præ-
dicationis percipitur. 5. Ea tanquã fun-
damento nititur doctrina Christiana
perfectionis. *ibid.* Eius vii contra tenta-
tiones diaboli. 75. Inprimis à diabolo
appugnatur. 225. Deum inuenit. 250.
In exordiũ suis & nutat, & solida est.
254. Certis gradibus proficit. *ibi.* Virtus
Theologica. 259. Primum Dei donum
animæ infusum. *ibid.* Eius definitio ex
Apostolo. *ibid.* Eius motiua quæ. *ibid.*
Eius laudes & encomia ex SS. Patribus.
260. Est honorum omnium fundamen-
tum. *ibid.* Est oculus illuminans con-
scientiam. *ibid.* Est ianua & via in vi-
tam. *ibid.* Quomodo nobis infundatur.
260. Iter homini ad Deum per hominẽ
Deum. *ibid.* Eius causa efficiens, meri-
toria, finalis, exemplar & regula. *ibid.*
An in Christo fuerit. 261. Duplex, in-
formis & formata. *ibid.* Eius progressus
& gradus. *ibid.* Eius tres actiones. *ibid.*
An & qualis sit in hæreticis. *ibid.* Non
est estimatio, sed certitudo. 262. Quo-
modo superande tẽtationes contra eam
insurgentes. *ibid.* Non habet meritum,
cui humana ratio præbet experimen-
tum. *ibid.* Eius fortitudo duplici ratio-
ne acquiritur. 263. Augetur à Deo duo-
bus item modis. *ibid.* Eius confessio ne-
cessaria etiam cum vitæ discrimine. *ibi.*
Eius plenitudo quæ. 263. Eius actiones
heroicæ. *ibid.* Eius signa seruor operis &
puritas intentionis. 264. Quomodo di-
stinguatur à spe. *ibid.* Quò quis altius
credit, inquit S. Chrysologus, eo etiam
altius dubitat. 318. Ad eam in animis
hominum gignendam miracula fecit

Christus. 378. Fundamentum aternæ
vitæ. 391. Quanto magis in ea profici-
mus, tanto magis viuere tendimus. *ibi.*
Per eam Christiani sunt filij lucis. 395.
Fundamentum & primus gradus ad
beatitudinem. *ibid.*

Finis hominis Deus est. 520. Non est
idem cum scopo. 96. In eo ne corrupa-
mus. 248. Nobilissimus vita æterna.
251. Præclarissimus & omnium opta-
bilissimus, maior Dei gloria. 283. Ob-
seruandus maximè in inspirationibus.
302. Actionum & passionum Christi
duplex. 363

Fortitudo nostra à Deo. 620. Per pa-
tientiam declaratur. 145. Duplex. 227.
Necessaria nobis. *ibid.* Vnde, & quomo-
do conseruanda. 240. Virtus, donum
Spiritus sancti, & beatitudo, quomodo
inter se differant. 255. Si improuida fu-
erit, sæpe in casum ruit. 282. In pietate
& obseruantia exercenda duplex. 428.
Quid propriè, qualisq; virtus sit. 457.
Eius officia, gradus, incitamenta. *ibid.*
Virtutum Cardinalium tercia. *ibidem.*
Eius plurima exempla in Christo pa-
tiente. 458. Virtus communis omni-
bus virtutibus. 458. Virtutum omnium
fortissima. *ibidem.* Sola defendit orna-
menta virtutum omnium. 458. Eius
partes quæ. *ibidem.* Vni Deo innititur.
458. Quis verè ea præditus censendus.
459. Tam desperationis ignauiam ex-
cutit, quàm iactantiæ contrahit. *ibid.*
Eius due partes, sustinere & aggredi.
ibi. Inprimis armat hominem aduersus
timorem mortis. 459. Comparatur flu-
mini paradisi, quod alluit Æthiopiam.
ibid. Est amor secundum D. Augustinũ,
omnia propter Deum perferens. *ibid.*

Eius delectatio qualis. *ibid.* Eius indicia. 460. Ad imminetia mala se præparat. 461. In repentinis periculis maximè apparet. 461

Franciscus vir sanctus, aiebat; nolite me sanctum appellare, quia possum adhuc filios procreare. 623. Discretor spirituum. 305. Seraphin è celo descēdens, ei stigmata passionis Dominicæ impressit. 352

Fraus simplicitati contraria. 442. Omnium turpis, etiam in rebus vilibus. 444

G.

Gabriel Archangelus ex his est qui summa nunciant. 360. Fortitudo Dei dicitur. *ibid.* Purgat Zachariam, cum incredulitatis eius pœnam exigit. 379

Græca lingua primū Euangelia conscripta, excepto Euangelio D. Matthæi. 410. Eius cognitio maximè iuuat intelligentiam scripturarum. *ibid.* Eius voces ὑποκριτῆς, δεαδῶναι, εὐνοῶν, ἐρρηπῆτων, παειδῶν & εὐφροῖ. Explicantur. 411. Articulus in ea magnam habet emphasin. *ibidem.* Eius idiotissimi cum hebraïsin in scripturis coniuncti. 412. Quid propriè sit ἀγάπη & διάθεσις. 451

Gratia Dei cōparatur lumini. 2. Quid in incipientibus, proficientibus, perfectis operetur. *ibidem.* Maius bonum est, quàm bonū nature totius vniuersitatis creatæ. 15. Est benedictio dulcedinis. 16. Preuenit pœnitentem. 18. Duplex, præueniens & subsequens. 18. Eius decor amittitur per peccatum. *ibid.* Animam erigit, illuminat & Deo subiicit. 18. Omnibus iustificationibus principaliter præeminet. 20. Non trahit ignorantem, sed intelligentem sequentemq;

præcedit. 20. Comparatur rori. 25. Eam nobis Christus promeruit. 31. An in aliquo verè insit, incertum esse cur Deus voluerit. 35. Eius signa quadam & coniectura. 36. Vnicuique quomodo detur ad mensurā. 47. Eius probabile signum conscientie tranquillitas. 53. Certam nobis de diabolo victoriam pollicetur. 74. Eius filius quis. 80. Cōparatur luci solis. 82. Dat animis calorem fecunditatem & lumen. *ibid.* Comparatur aurora. *ibid.* Naturam longè excellit. *ibid.* Non cogit voluntatem. 83. Cur hic plus, ille minus ab ea adiuuetur. 98. Eius mensura à Deo temperatur. *ibid.* Ea destituitur tepidus. 159. Eius vires. 189. Eius opus maximum, abnegatio propriae voluntatis. 196. Quomodo attingat à fine ad finem fortiter & suaviter. *ibid.* Eius auxilio quid possit proficiens. 221. Eius est inter illusiones atq; reuelationes posse discernere. 224. Ad eam acquirendam & conseruandam maximè efficax timor. 238. Eius priuatio, argumentū est superbie. *ibid.* Aliquando se vtiliter subtrahit. 240. Non est per se actiuosa, sed per virtutes. 256. Crescit & augetur ad virtutum exercitationem. *ibid.* Erga ingratum & paruipendentem quanta. 265. Necessaria & vtilis ad beatitudinem obtinendam. 266. Bonos & amicos Dei efficit. 268. Ad eam quæ preparatio nostra necessaria. 284. Qui ei non respōdet, ad cumulum damnationis eam sibi vertit. 293. Comparatur vino. 302. Eius motus quomodo differat à motu nature. 306. Eius conatus quod tendat. 306. Eius verba quæ. 372

Gratiarum actio in conspectu diuinæ maiestatis adhibenda. 346. Ad eam commo-

commoueat difficultas redemptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. 402. In aduersis & calamitatibus maximè exhibēda. 440. Pro ipsa gehēna etiam adhibēda. *ibid.* Cur & pro quibus maximè beneficiis debita. 442. Est eorum etiam, qui aliis benefaciunt. 456

Gratitudo Latinis gratia dicitur. 437. Quid & quotuplex. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Etiam feris inesse videtur. *ibid.* Est maxima hominis utilitas. 440. Est maxima custos beneficiorum. 440. Quae ad eam inducant. *ibid.* Eius fortitudo. *ibid.* Eius vis & efficacitas. 440. Superfluum erga vita sanctos, qualis. *ibid.* Eius delectatio. *ibid.* Eius leges. 441. Eius indicia. *ibid.*

Gregorius de Valentia Societatis Iesu peccatum negligentiae in officio diuino accuratè ad normam scholasticam ex Patribus etiam explicat. 427. Tomo suo tertio multa de virtutibus sapienter tractat. *ibid.*

Gregorius Nazianzenus Episcopatum Constantinopolitanum resignauit. 530. Cur eum resignarit. *ibid.* Iuliani Apostatae Imperatoris exitiū ex morum leuitate diuinavit. 490

Gregorius Papa nobili feminae de certitudine gratiae querenti quid responderit. 35. Tres annos poenitentiae constituentes condemnat. 41. Eius expositio Psalmorum poenitentialium affectibus plena. 47. Eius celebre dictum: Bonarū mentium est culpam timere vbi culpa non est. 58. Explicatur eius sententia de licito peccato veniali ad declinandum mortale. 165. An singulis hominibus, vt bonus Angelus, ita etiam malus depu-

tatus sit, eius sententia. 207. Optimum consiliarium se offert Venantio Italiae Cancellario. 328

Gula alio nomine gastrimargia. 111. Ante alia vitia debellanda. 111. Innumera vitiorum agmina producit. 112. Eius compressio quantum bonum. *ibid.* Eius natura & vis. *ibid.* Quinque nos modis tentat. *ibid.* Eius ex sacris literis exempla. *ibid.* Eius effectus, siue filiae. 112. In quo propriè consistat. *ibid.* Eius remedia. 113. Fons est aliorum vitiorum. 113. Eius tentationi qui succumbant. 114. Per abstinentiam frangitur. *ibid.* Quomodo differat ab aliis vitiis. 115. Eius abnegationis indicia. 115. Ex ea quae vitia prodeant. 117. Quomodo restringenda. *ibid.*

H.

Hebraei carent comparatiuis & superlatiuis, & quid eorum loco ponant. 413. Vnum tempus pro alio ponunt. *ibid.* Pro agnomine ponunt filium cum nomine patris. *ibid.* Carnem ponunt pro homine, animam pro vita, veritatem pro iustitia. 412. Dicunt filium gehēnae, mortis, hominis, pacis, sapientiae, spōsi. *ibid.* Illorum varij modi loquendi. *ibid.* Illorum nomina quaedam propria interpretata. 412

Heliseus Propheta non nisi ad psalterij concentum suscitatus quid significet. 418

Hieremias Propheta cōstitutus à Deo vt euellat & plantet quid. 98

Hieronymus Ecclesiae Doctor deliberrauit quo in loco vitam religiosam tra-

Honor duplex. 526. An & quis perfectioni sit impedimento. *ibid.* Cuinam abrenuncient religiosi, hoc ipso quod religiosi sunt. *ibid.* Quis sit honor virtutis. *ibid.* Quis mundi siue seculi. *ibid.* Nec desideratur nec queritur sine superbia. 528. Non nisi æternus à perfecto appetitur. *ibid.* Obiecta eius specie mentis acies ne perstringatur cauedum. 529. Vnicuique separatim pro cuiusque decoro habendus. 452. An & quomodo contemnendus. 462. Aeternorum quis. *ibid.* Non nisi necessitate cogente admitendus. 467. Sub eo quasi sub onere gemendum. *ibid.* Luci comparatur. *ibid.* Verus quis. *ibid.*

Humbertus monachus ob nimiam abstinentiam minus à S. Bernardo laudatus. 35

Humilis vltimum appetit inter homines locum tenere. 528. Tanto excelsior in gloria, quæto humilior in hac vita. *ibid.* Per deuotionem holocaustum fit. *ibid.* Verè sapiens. 81. Intelligit miserationes Domini. *ibid.* Comparatur ranuncula. 344. Obtritus corde. 348. Vires frangit diaboli tentantis. 494. Quo minus de sua, eò amplius de diuina virtute confidit. *ibid.* Nō ignarus bonorum suorum. 495. Non vult laudari. 498. Laudatus ab aliis quid cogitet. 498. Sese ad emendationem culpe pro qua arguitur, offert. *ibid.* Quomodo quis talis euadat. *ibid.*

Humilitas à Christo tradita & præcepta. 527. Religioso maxime necessaria. *ibid.* Maxime necessaria nouitio. *ibid.* Sordidissima quæq; ministeria non recusat. *ibid.* Christi exemplo commendatur. 528. Quam verecundiam

excludat. 527. Inconfusibilem se Deo operarium exhibet. *ibid.* Christi humilitas vera nobilitas. *ibid.* Per obedientie gratiam obtinetur. *ibid.* Eius exemplum ex Castiano. *ibid.* Fundatur in perfecta abrenuntiatione & obedientia. *ibid.* Ut in ea nos contineamus quidlibet faciendum est. 530. Ante Dei oculos vera que sit. *ibid.* Non est pertinax. *ibid.* Procreatur à nuditate & abrenuntiatione omnium rerum. 534. Parit mortificationem voluntatum. *ibid.* Indiscreta est, cum verbum bonum, quod posset prodesse multis, damnabili ligat silentio. 575. Quomodo conseruetur. 2. Signum est gratie Spiritus sancti. 3. Quanti apud Deum meriti sit. 6. Commemoratione antiquorum peccatorum conseruata. 45. Vera que sit. 51. Eius testimonia que. *ibid.* Philosophis nec de nomine quidem cognita. 92. Primus eam docuit Christus. *ibid.* Sine ea nullius vitij poterit triumphus acquiri. 131. Parit cognitionem maxime salutarem. *ibid.* Exsuscitat feruorem spiritus. 156. Ea profernitur occulta superbia. 164. Scrupuloso necessaria. *ibid.* Curat superbiam. 167. Eam vt doceret, maximus factus est minimus. 172. Signum est electionis diuina. *ibid.* Eius officia exercenda & accersenda. 176. Incitamentum est abnegande proprie voluntatis. 198. Eius signa in tempore à proficiente exhibenda que. 214. Eius etiam externa exercitatio quanti estimanda. 214. Quasi amissa, solidius recipitur. 240. Nihil est ea excelsius. 291. Omnibus rebus dominatur. *ibid.* In ea requiescit Deus. *ibid.* Ni-

mia qua. 315. Quam dubitationem in
 animam inducat. 318. Signum est præ-
 sentie Spiritus sancti. 320. Quid à no-
 bis requirat. 328. Eius prima probatio.
 331. Reliquarum virtutum fundamen-
 tum necessarium. 335. In prepositis
 qualis esse debeat. *ibid.* Prodit se &
 effendit dictis & factis. *ibid.* Commu-
 nes eius limites supergressus est Christus.
 393. Eius definitio, essentia, regula &
 radix. 491. Eius propria actio qua. *ibid.*
 Per eam nos etiam hominibus subiici-
 mus, & quomodo. *ibid.* Eius gradus &
 incitamenta. *ibid.* Est virtus Christi &
 Christianorum propria. 492. A Philo-
 sophis nec recepta nec agnita. *ibid.* Eius
 primus Doctor, magister & propagator
 Christus. *ibi.* Penè tota disciplina Chri-
 stiana est. *ibid.* Quo loco inter præcepta
 Christianæ religionis ponèda. *ibid.* Deo
 gratissima. *ibid.* Sacrificium maximū.
ibid. Omnem vitiorum turbam fugat.
 493. Fundamentum, mater, radix, al-
 trix, fulcimentum & vinculum omni-
 um bonorum. 494. Sine ea virtutes a-
 liæ citò disfluunt. *ibid.* Nihil ei conse-
 rendum. *ibid.* Est tutissimus virtutum
 omnium thesaurus. *ibid.* Virginitate
 magis necessaria. *ibid.* Sine ea nec vir-
 ginitas Mariæ Deo placuisset. *ibid.* Ni-
 hil ea potentius. *ibid.* Fortior est pe-
 tra, solidior adamante. *ibid.* Est non
 parva victoria sui. 495. Summam de-
 missionem eandemq; voluntariam exi-
 git ab homine. *ibid.* Eius septem gra-
 dus ex D. Anselmo. *ibid.* Eius difficul-
 tas. *ibid.* Supremus eius gradus quis.
 496. Caput atque fastigium totius
 philosophiæ Christianæ. *ibid.* Expetit
 ignominiam propter Christum & eter-

nam gloriam. 498. Eius indicia ex
 sanctis Patribus. *ibid.* Mansuetudinis
 soror collactanea. *ibid.* Sancta infan-
 tia & sancta simplicitas. *ibid.* Obedien-
 tia comes. *ibid.* Magna & rara virtus.
ibid. Ipsi virtutibus mirabilior. *ibid.*
 Humilibus exercitationibus acquiritur,
 conseruatur & cognoscitur. 499.
 Perfectissima qua. *ibid.*

I.

Iacob Patriarcha angelum videns,
 quomodo se Deum vidisse fateatur. 583.
 Contemplator cœlestis lucis. 611. Septem
 anni pauci dies ei visi sunt præ amoris
 magnitudine. 616. Tempore famis de-
 scendens in Ægyptum quid significet.
 14. Typus proficientium. 80. Eius scala
 quid significet. 84. Deum videt scale in-
 nixum. 87. Eius primogenitus Ruben
 appetitum carnalem significat. 193. E-
 ius scala quinque gradus spirituales. 203.
 In quo imitandus, vt benedictionem cō-
 sequamur. 421. Mansuetus erga Esau.
 486

Ieiunium bonum opus ab angelo Ra-
 phaele commendatum. 34. Eius cum
 oratione & eleemosyna coniuncti vis &
 præstantia. 531. Opus penitentiæ &
 satisfactionis. 34. Eius forma non po-
 test omnibus eadem præscribi. *ibid.* In
 eius obseruatione traditionibus senio-
 rum acquiescendum. *ibid.* Superbo-
 rum Deo minimè acceptum. 56. Est
 angelorum imitatio, schola precum, ali-
 monia animæ, frenum oris. 113. Quo-
 modo differat à temperantiâ. *ibid.* Eius
 encomium & descriptio ex D. Chryso-
 stomo. *ibid.* Sanctum. 118. De eo non
 potest

- potest vniformis regula constitui. 120.
 Quomodo differat à ceteris virtutibus.
ibid. Quæ in eo regula seruanda. 124.
 Non tam perfectio quàm instrumen-
 tum perfectionis. *ibid.* Superstitiosum
 & omnibus molestum quodnam. 215.
 Ei antecellit obedientia. 434. Quid &
 quotuplex. 477. Naturale & Ecclesia-
 sticum quid vnumquodque. *ibid.* Eius
 gradus & incitamenta. *ibid.* Eius effe-
 ctus. 478. Vita est angelorum. *ibid.* Eius
 insignia epitheta & encomia ex D. Am-
 broso. *ibid.* Remedium salutis, radix
 gratiæ, fundamentum castitatis. *ibid.*
 Refectio animæ, cibus mentis. *ibid.* Con-
 tra id quæ diabolus obiiciat, & quomo-
 do respondendum ex D. Augustino. *ibid.*
 Et corpora roborantur validius. 479.
 Sanitatis mater. *ibid.* Peccatum enecat,
 animæ viscera purgat. *ibid.* Eo roboramur
 vt oleo athleta. *ibid.* Murus in-
 expugnabilis diabolo. *ibid.* Comparatur
 castris. *ibid.* Comparatur pharmaco
 vermes enecati. *ibid.* Ex eo nascitur
 sanitas, & sanitatis diurnitas. 480.
 Eo alleuamur, vt crapula grauamur. *i-
 bid.* Eius adipe pinguescit anima. *ibid.*
 Eius indicia. *ibid.*
 Iesus mel in ore, in aure melos, in
 corde iubilus. 355. Est & medicina. *ibi.*
 Nomen vitæ. 355. Nomen virtutis. *ibid.*
 Nomen adiutorij. *ibid.* Vasculum salu-
 tiferi electuarij. *ibid.* Eius consideratio
 ex scripturis. 358. Eius fructus & vtili-
 tas. *ibid.*
 Ignatius Loiola Societatis Iesu pa-
 rens. 6. De electione ex instituto tracta-
 uit. 283. Eius conuersio conuersioni diuini
 Augustini ex parte similis. 289. Quid
 communi nomine consolationis & deso-
 lationis intellexerit. 294.
 Ignatius martyr leonibus discerpen-
 dus obiectus, iam, inquit, incipio Christi
 discipulus esse. 461
 Inanis gloria quid sit. 174. Eius na-
 tura, vis, & proprietates. *ibid.* Vndiq;
 bellatori & victori occurrit. *ibid.* Cepe
 & bulbis comparatur. 174. Quomodo
 differat à reliquis vitiis. *ibid.* Deiecta
 acrius resurgit. *ibid.* Nocte dimicat
 quomodo. *ibid.* In externis actionibus
 virtutes ipsas imitatur & refert. *ibid.*
 Facit paria charitati quomodo. *ibid.*
 Eius diuisio. *ibid.* Eius effectus & finis.
ibid. Dulcis spiritualium operum ex-
 poliatrix, blandissima bonorum nostro-
 rum depradatrix. 175. Eius remedia. *i-
 bid.* Eius damna. *ibid.* Impedit Deum
 ne influat in animam, eamq; donis suis
 cumulet. *ibid.* Præcipua causa tepidi-
 tatis. *ibid.* Eius abnegationis indicia.
 176
 Inconstantia magnum & graue vi-
 tium. 472. Exterior interioris signum.
 489
 Infernus peccato debitus. 16. Graphi-
 cè describitur. 25. Eius comparatione om-
 nia quæ patimur delicia sunt. 70. Eius
 recordatio custos est rationis. 194. Non
 erit, si cesset propria voluntas. 197. Com-
 paratur profundo mari. 417
 Ingratitudo quale vitium. 106. No-
 uem leprosoꝝ Euangelicorum repre-
 henditur. 107. Pessimum & odiosissimū
 vitium. 402. Magnum peccatum. 440.
 Iudæos perdidit. *ibid.* Eius indicium
 quodnam. 441
 Ingratus quis sit. 440. Conqueritur
 de diuinis beneficiis. 442
 Instinctus quadruplex. 303. Diuinus
 &

& angelicus quibus signi dignoscantur. *ibid.* Diabolicus à diuino quomodo discernatur. 303. Diabolicus quomodo differat ab Angelico. 304. Comparatur rose pungenti. *ibid.* Diabolicus in fide humilitatis fieri potest angelicus. 305. Diabolicus comparatur terrestreitati florum. *ibid.* Comparatur veneno. 305. Naturalis quomodo distinguatur ab aliis. *ibid.* Naturalis quomodo defatigetur & debilitetur. 307. Diuinus quid suggerat. *ibid.* Diuinus maximè attendendus & sequendus 308. Comparatur calculo nouo in Apocalypsi. 309. Naturalis deprauat meditationes nostras. 310. Eorum regula sacra scriptura. 312. Quomodo probandi an ex Deo sint. 321. Gnomes qualis. 333

Intellectus fons est perpetuus infinitarum cogitationum. 193. Abnegandus quomodo & quare. 195. Eius illustratio quàm suauis. 196. Abnegetur prior, ut & voluntas abnegetur. 198. A Christo etiam fuit abnegatus. 199. Quomodo ei tenebras obducatur diabolus. 221. Eum nō semper sequitur voluntas. 234. Quid & quomodo voluntati imperare debeat. 281. Quid faciendum si moderari se nesciat. 282. Eius illuminatio duplex. 298

Intentio mentis oculus. 86. Eius splendorem quæ maculent. 88. Eius pestis inanis gloria. 89. Capiti comparatur. *ibid.* Pura integræ, duobus modis seruatur. 90. Eius perfectio in quo consistat. *ibid.* Quomodo in Deum ferri debeat. *ibid.* Duplex. 94. Inquinatur & peruertitur ab amore proprio. 201. Recta & nitida argumentum est sancti Spiritus. 318. Ad quam actiones nostras om-

nes referri velint Deus. 398. Oranti plurimum necessaria. 421. In oratione nec obtundenda, nec rumpenda. *ibid.*

Inuidia latens tranquillitatem iudicij maculat. 9. Quid sit & quæ eius proprietates. 168. Difficillimè curabilis quam ob causam. *ibid.* Fœdum malum. *ibid.* Eius descriptio. 168. Etiam spirituales viros aliquando conficit. *ibid.* Comparatur vulturi & muscæ. *ibid.* Virtutem ex vicinitate vitij calumniatur. *ibid.* Non inest demoni aduersus alium demonem. *ibid.* Eius effectus. *ibid.* Eius principium, medium & terminus. 169. Eius remedia. *ibid.* Cui dominari non possit. *ibid.* Quæ mala ex ea tanquam ex fonte promanent. *ibid.* Eius exempla ex sacris literis deprompta. *ibid.* Difficilius quàm cetera vitia curatur. 170. Comparatur liti & serpentibus. *ibid.* Secus ac alia vitia, crescit virtutibus aliorum. *ibid.* Eius curationis indicium. *ibid.* Eius plena mors est perfectus amor aternitatis. *ibid.* Eius soboles detractio. *ibid.*

Ioannes Apostolus & Euangelista scripsit ad paruulos, ad iuuenes, & ad patres, quo sensu. 2. Perfectionis gradus elegantibus translationibus illustrat. *ibid.* Ei similes sunt qui mūdo corde sunt. 425. Ei similes maximè à Deo amatur. *ibid.*

Ioannes Auila celeberrimus in Hispania concionator. 612. Sanctitate vitæ conspicuus. *ibid.*

Ioannes Baptista angelus in carne, cælestis in terra. 531. Magistrum habuisse non legitur. 3. Malè conuersos Iudeos increpat. 32. Animalia, id est, locustas comedit. 115. Quantis sanctitatis nomi-

nibus sit illustrū. 360. Commouet animum ad magna. *ibid.*

Ioannes Casianus sine vitæ puritate sacrarum scripturarum intelligentiam haberi posse negat. 571. Eius de peccatorum expiatorum recordatione sententia. 43. Eius de officioso mendacio licito sententia ab Ecclesia reiecta. 107. Eius sententia de motibus carnū pie explicatur. 135. Suadet aquam temperatē bibendā. 136. Eius frigidus ignis. *ibid.* Eius sententia de bono & malo angelo singulis deputato discutitur. 207

Ioannes Chrysostomus Episcopus magnus Dei amator. 102. Curiositatem egregiè castigat. 195. Theodorum monachum lapsum sanitati & monastica exercitationi restituit. 289. Epistolā planē diuinam ad Theodorum lapsum conscripsit. 290. Neminem scripsit à demone laedi posse nisi per mærorem. 305. Reprehensores suos laudauit, illisq; gratias agit. 330

Ioannes Climacus vidit mirabilem quendam pœnitentiæ locum, eumq; descripsit. 38. Perpetuam & continuam pœnitentiā probat. 42. Euagriū ob impassibilitatem reprehendit. 188

Ioannes Gerson sensit aliquando non tam meritorium esse credere, quàm velle credere. 62. nobilis Theologus. 320

Ioannes Maldonatus Societatis Iesu, in commentariis in Euangelia excellens. 412. Historicum sensum cum linguarum obseruatione tractauit, *ibid.*

Iob afflictionibus à Deo pulsatus, vt eius eluceret patientia. 621. Eius mens sibi benè per tranquillitatem subdita. *ibid.* Eius desperatio quomodo intelligen-

da. 182. Per vxorem tentatus. 208 Figura eorum qui in animo tentantur à diabolo. 218. Eius inuicta tolerantia. 228. Eius tentatio à D. Chrysostomo eleganter descripta. 301. Eius vxor à diabolo subornata. *ibid.* Adamante fortior. *ibid.* Magno animo stabiliq; perstitit, acceptis acerbissimis nuntiis. 494. Eius humilitas quanta. *ibid.* Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia strauit. *ibid.*

Iosaphat regis Indorum filius. 292. Mortis necessitate valdè commotus. *ibid.* A S. Barlaam monacho ad fidem conuersus. *ibid.* Rege patre regnoq; contempto, in eremo sanctissime vixit. *ibid.*

Ioseph Patriarcha in Ægypto venditus. 361. Ab heri tentatus. 76. Figura illius Ioseph qui sponsus fuit B. Virginis. 361. Ex carcere ad regnum euectus. 469. Mansuetus erga fratres. 486

Ioseph sponsus B. Virginis cur voluerit occultè dimittere eam. 360. Pater Dei dictus & creditus. *ibid.* Eius nomen augmentum significat. *ibid.* Comparatur cum Ioseph Patriarcha. *ibid.* Seruus bonus, fidelis & prudens. *ibid.* Magni consilij coadiutor fidissimus. *ibid.* Nobilis genere, mēte nobilior. 361. Comparatur cum rege Dauid. *ibid.* Filius Dauid quomodo. *ibid.* Virgo corpore & mente fuit. *ibid.* Ei quādiu vixit, Christus subiectus. 390. Illuminatus ab angelo in somnis. 397

Iosue cur tam facillè fidem præstiterit Gabaonitis. 446

Ira præceptis iudicium perturbat. 9. Eius natura & proprietates. 142. Dif-

fert ab indignatione quomodo. *ibid.*
 Exiit hominem similitudine Dei. *ibid.*
 Dilaniat mentem. *ibid.* Eius graphica
 descriptio ex D. Gregorio. *ibid.* Ea per-
 citus homo abreptitiis comparatur. 142.
 Eius quatuor genera. *ibid.* Semper est
 cum imagine saltem rationis coniuncta.
ibid. Initium insanitiae. *ibid.* Eius ten-
 tatio. *ibid.* Eius effectus. *ibid.* Tripliciter
 potest considerari. *ibid.* Eius remedia.
 143. Eius victoriae indicia. 144. Eius tur-
 pius species auersanda animo. *ibid.* Leuis
 est animi atque infirmi. *ibid.* Alteri oc-
 casso philosophiae & meritorum. 145.
 Vnde ortum habeat. *ibid.* Eius victoria.
ibid. Non omnis repudianda. *ibid.* E-
 quo iugali comparatur. *ibid.* Ut miles
 duci, sic illa rationi adiutrix est contra
 peccatum. *ibid.* Duplex est. *ibid.* Melior
 est risu. *que.* 146. Comparatur collyrio
 & nubi. *ibid.* Ancilla rationis. *ibid.* Du-
 plex, per vitium & per zelum. 381. Ea
 vititur vir fortis ut instrumento, & qua-
 si mancipio. 460. Ad eam tardi esse quo-
 modo debeamus. 461. Mentis oculum
 perturbat. 485. Quomodo sananda. *i-*
bid. Eius turpitudine quanta. *ibid.* Plus-
 quam ferox est bellua. 486. Compara-
 tur tristi hyemi. *ibid.* Comparatur tor-
 tori, ignito telo, furori, ebrietati, demo-
 ni. *ibid.* Duobus modis mansuetudine
 frangitur. *ibid.*

Isaac egressus in agrum ad meditan-
 dum, figura fuit cōtemplatiuorum. 577.
 Typus proficientium. 80. Eius occiso pa-
 tri demandata, an fuisset mala. 303. E-
 ius obedientia quanta. 433

Isaias Propheta contemplator cœle-
 stis lucis. 611

Iudæa animæ figura. 89

Iudæi male conuersi à S. Ioanne Ba-
 ptista increpati. 32. Eorum equalis ser-
 uitus Baalim & Chusarsaton quid si-
 gnificet. 42. Eorum inconstantia & in-
 audita barbaries. 65. Corde redeuntes
 in Ægyptum qui sint. 66. In eremo cur
 aduersus Deum murmurarint. 116. Ca-
 nibus venaticis comparati. 134. Quan-
 ta inuidia Christum sint persecuti. 170.
 Cur sint aspernati manna. 246. Cur il-
 li Deus legem cum terrore dederit. 320.
 Eorum vitia quæ. 361. Eorum summa
 inconstantia & scelus, in Christo con-
 demnando. 362. Symbolum sunt pec-
 catorum. *ibid.* Eorum Principes qua-
 les. *ibid.* Cur Ioannem Baptistam ma-
 luerint habere magistrum quàm Chri-
 stum. 398. Os Christi quomodo oppres-
 serint, ut inquit diuus Lucas. 403. Eo-
 rum conuersatio Christo grauior ipso
 crucis patibulo. *ibid.* Cur genimina vi-
 perarum dicti. 428. Eos nihil equè per-
 didit atque ingratitude. 440. Christum
 in passione etiam crepidis in faciem cæ-
 ciderunt, ut ex contextu græco elici po-
 test. 411

Iudas Iscarioth à Christo cur tam
 diu toleratus. 12. A Christo monitus ut
 resipiscat. *ibid.* Eius peccatum apostasia
 quibus timendum. 66. Tentatus à lo-
 culis quos portabat. 76. Ex auaritia
 prodidit Christum. 139. Quomodo à di-
 abolo tentatus. 305. Quàm prudenter
 & amanter à Christo in cœna monitus
 & correctus fuerit. 368. Pecunias pau-
 perum in loculis suis portabat. 404. E-
 ius pedes summa humilitate Christus
 lauit eo tempore quo proditionem ani-
 mo agitabat. 499

Iudicium extremum formidabile &

intolerabile describitur. 25. *A*siduè ad mentem reuocandum. *ibid.* Pauendum & tremendum etiam Sanctis. 26

*I*ulianus Apostata Imperator quibus moribus fuerit præditus. 490. Eius exitialem interitum vnde diuinarit *D. Gregorius Nazianzenus.* 490

*I*ustitia inuitat Deum ad inhabitandum animum. 349. Eius amor quomodo crescat. 236

L.

*L*aurentius martyr quanto desiderio martyrii flagrarit 461

*L*ectio pia cõmendatur. 607. Quantum in ea momentum sit. *ibid.* Plurimũ valet ad conuersionem peccatorum. 21.

*S*crupulosis cautè adhibenda. 62. Plurimum iuuat ad cognitionem nostri. 229.

*P*er eam *D. Augustinus* quantum subito fuerit commotus & illustratus. 289.

Multò efficacior quàm profana. 307. Quorum librorum esse debeat. 330.

*P*er eam *Deus* nobis loquitur. 342. Instruit nos ad orationem & operationem, actiuam & contemplatiuam vitam. *ibid.* Valde est necessaria. *ibid.*

*L*eo *Papa* *Episcopus* *Campaniæ* ob publicata quedam peccata reprehendit. 39

*L*ia fecunda significat vitã actiuam. 542. Non est negligenda. 572

*L*iberalitas quid & quotuplex. 453. Eius gradus & incitamenta. 453. Eius fortitudo adamantina. 455. Aduersus experimenta pertinax. 456. Benefacit etiam ingratis. *ibid.* Eius indicia. *ibid.* Salua est in animi promptitudine. *ibid.* Maxima est, nihil sibi, exemplo *Christi,*

retinuisse. *ibid.*

Ludouicus rex moribundus *Deum* sub Sacramento *Eucharistiæ* certissimè contineri professus est. 263

Luxuria per *Amalech* significata. 129. Aduersus eam graue & diuturnum certamen incundum. *ibid.* Eius natura à *D. Gregorio* descripta. *ibid.* Exemplo *Amalechitarum* funditus extirpanda. 130. Ignis est ad perditionem deuorans & omnia eradicans genimina. 130. Eius effectus siue filia. *ibid.* In vino est. 132. Eius remedia. *ibid.* De corde tanquam de fonte procedit. *ibid.* quos morbos generet. 479

M.

Macarius eremita monachum, qui solus diaboli poculum degustarat, mirabiliter curauit. 10

Magister spiritualis perfectionis homo. 3. Ei aperienda omnia que intus in nobis sunt. 5. Referenda ad illum vniuersæ mentis cogitationes. *ibid.* Necessaria eius cura ad præcauendas sathane insidias. *ibid.* Eius doctrina & prudentia maximè necessaria. 6. Eius cogitationibus *Deus* adest. *ibid.* Eum qui audit *Deum* audit. *ibid.* Eum egregiè descripsit *D. Basilius.* *ibid.* Ornatus virtutibus sit. 7. Diuinarum literarum scientiam habeat. *ibid.* Natura sit propensus ad docendum. *ibid.* Eius officium. *ibid.* Comparatur medico. *ibid.* Quomodo discipulorum suorum propensiones inuestigabit. 8. Petat à *Domino* cor docile. *ibid.* Inhereat vestigijs sanctorum *Patrum.* *ibid.* Imitetur *Deum* cuius adiutor est. *ibid.* Interueniente

correctione, ex minimis maiora cognoscat. 9. Acutus inquisitionibus duritiam cordis aperiat. *ibi.* Versatus sit in dignoscendis cogitationum initiis & seminibus. *ibid.* Sciat certum discrimen inter tentationes & vitia. *ibid.* Adhibeat remedia accommodata ad cuiusque naturam. *ibid.* Praestoletur curationis opportunitatem. 10. Bonarum virtutum exemplo alumnus suum sibi conciliet. *ibid.* Viscera matris induat. *ibid.* Tribus maxime modis pietatem erga alumnos suos exercere poterit. *ibid.* Nihil sic probat spiritualem virum, inquit D. Augustinus, quam peccati alieni tractatio. 11. Sancta charitatis zelo & spirituali prudentia praeditus sit. *ibid.* Cum Deo maxime coniunctus viuat. *ibid.* Quomodo se gerat cum desperatis. 12. Quod arguendo non valet, orando conetur obtinere. 12. Eo inscio quod fit, furtum ac sacrilegium reputandum. *ibid.* Comparatur à D. Basilio excantatori serpentium. *ibi.* Quo loco apud nos esse debeat, ex diuo Bernardo. 19. Quando consulendus. 34. Quid ab eo potissimum considerandum. *ibid.* Eius disciplina incipientibus maxime necessaria. 56. Eius iudicio standum in castigatione carnis. *ibid.* Eius consilio parèdum in scrupulis. 60. Quomodo suos tyrones debeat exercere. 77. Eius cura quibus imprimis necessaria. 107. In suscipiendis ieiuniis vel vigiliis consulendus. 121. Spiritualis medicus. 156. Spiritualis pater. *ibid.* Mansuetus cordis medicus. 165. Eius consilium generale aduersus scrupulos remedium. 167. Secundum Deum, vita nostra spiritualis auctor. 429. Pro filiis suis spiritualibus mori paratus, & illi vicissim pro il-

lo. *ibid.* Spiritualis pastor ouium. 430

Magnanimitas Christiana in quo proprie consistat. 462. Quomodo differat ab ea quam Aristoteles tradidit. *ibid.* Quomodo versetur circa honores. *ibi.* Quomodo à sanctis Patribus describatur. 463. Eius gradus & incitamenta. 463. Iniurias & calamitates imminentes expectat. 466. Eius indicia quae. 466. Vnde oriatur. 487. Non eam terret rugitus leonis. *ibid.*

Magnanimus verè quis sit. 463. In articulo mortis à diabolo parum infestatur. 464. In purgatorio non diu detinetur. *ibid.* A magno Deo magna beneficia recipit. 464. Suam despicit quietem, & curat alienam. 465. Eius magna cum Deo familiaritas, ut nimia quibusdam videri possit. *ibid.* Inducitur in apothecas sapientiae. *ibid.* Magna audet, & qua audet obtinet. *ibid.* Quo animo contumelias ferre debeat, ex Seneca. 466. Eius gaudium quodnam. *ibid.*

Malachias Episcopus consuevit ad tempus secedere ad cenobia monachorum, sese colligendi gratia. 214. Disciplinam quam aliis imponebat, magis ipse portabat. *ibid.* In ordine vicis sua coquina ministerio inferuebat. *ibid.*

Mansuetudo quomodo conseruanda. 144. Iram mitigat. *ibid.* Eius definitio, gradus, & incitamenta. 484. Eam natura communis docet. *ibid.* Pacem animo conciliat. *ibid.* Omni diademate & gloria conducibilior. *ibid.* Deo gravior ipsa virginitate, ieiunio, contemptu diuitiarum, eleemosynis. 485. Eius vis quanta. *ibid.* Comparatur colori infirmis oculis grato. 485. Inter omnes Christi virtutes eminent. *ibid.* Duobus modis

exercetur. 487. Vnde oriatur. *ibid.* Non nocet ei flatus draconis. *ibid.* Quomodo in naturam vertatur. 487. Inimica perturbationis, pacis conciliatrix. *ibidem.* Fructus spiritus, qualis. *ibid.* Eius indicia. *ibid.* Virtutes ei affines qua. *ibid.* Humilitatis soror collactanea. 498

Marcus Euangelista vt Ecclesiasticam dignitatem subterfugeret, membrum sibi praecidisse dicitur. 529. Exemplum non tam imitandum quam admirandum. *ibid.*

Mardocheus indutus vestibus regis equo regio insidens. 310. Typus veri proficientis. *ibid.*

Maria Magdalena ad pedes Christi residens, vitam contemplatiuam significat. 571. Laudatur à Christo praë Martha. 572. Eius pars nunquam aufertur, quomodo. *ibid.* Eius ingens dilectio omnem pœnam peccatis debitam absorbit. 46. Triginta annorū vitam seuerissima pœnitentia transegit. 47. Cum hemorrhoida Euangelica comparatur. 53. Proposuerat in corde suo à peccatis deinceps abstinere. *ibid.* Piè impudens, & frontosior ad salutem quam fuerat ad peccatū. 55. Condonata illi cum culpa omni temporaria pœna. 63. Posthabito mundana nobilitatis splendore, pedibus Christi affixa, se totam dedicauit. 361. Christi amula singularis. *ibid.* Non solum saucia, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo atq; castissimo. 389

Maria mater Dei votum virginitatis emisit testibus sanctis Patribus. 525. Cruci assistens Christum filium induit. 528. Prætulit Virginitatem opprobrio sterilitatis. *ibid.* Vnctio eam docebat de omnibus. 528. Non indignè tulit; cum

dimitteretur à Ioseph. *ibid.* Christo confixa est cruce. 528. Plurimum præstat omnium angelorum ordinibus. 585. Diuina attributa in ea contemplandi ratio. *ibid.* Quomodo inuenta fuerit in vtero habens. 17. Aduocata peccatorum ab Ecclesia & sanctis Patribus appellatur. 52. Spes vnica peccatorum vocatur à D. Augustino. *ibid.* Eius fomes, aut nullus, aut ita Dei gratia sopitus, ac si nullus. 188. Eius animi corporisq; dolor proximè accessit ad ipsius Christi crucifixi dolorem. 258. Eius verba illa, respexit humilitatem ancilla sua, non plorantis aut trepidantis sunt, sed gaudentis. 296. In meditatione ad cælū introducit. 344. De ea quid cogitare debeamus orando. 359. Virgo nō solum corpore, sed etiam mente. 359. Loquendi paratior, legendi studiosior. *ibid.* Eius sanctitas in facie relucebat. *ibid.* Eius aspectus ad amorē castitatis incitauit. *ibid.* Mater Dei, mea, nostra. *ibid.* Quae miracula in illa Deus ediderit. 385. Quomodo cum illa Dominus. *ibid.* Eius salutationis mysterium explicatum. *ibid.* Ancillam se dicit Domini, quae mater eligitur. *ibid.* Sola in cubiculo ab Angelo inuenta. *ibi.* Eius imperio Christus infans & puer, adolescens etiam & iuuenis, subiectus. 390. Ipsa Christum filium ipsamq; Christus vt matrem, ardentissimè semper constantissimèq; dilexit. *ibid.* In eius vtero Christus nouem mensibus delituit. 390. Suis vberibus virgineis Christum lactauit. 390. Cur eam in nuptiis Christus duriusculè compellaris. *ibid.* Ab Angelo filij Dei incarnationem edocta, exsententia D. Thomæ. 397. Eius desponsatio cur instituta. 398. Cur filij sui conceptione

ptionem Iosepho non indicarit. *ibid.* Ei Christus per totos triginta annos subditus. 399. Eius nominis interpretatio Dominam aut illuminatricem & patronam significat. 412. Eius filius est, qui eam ut parentem habet, colit, imitatur. 417. Eam plurimum commendat castus pudor. 489. Angelum prae verecundia non resalutauit. *ibid.* Placuit Deo ex virginitate, sed ex humilitate concepit. 494. Eius virginitas Deo sine humilitate non placuisset. *ibid.*

Martha Christo ministrans vitam actiuam significat. 571. Eius ministerium non reprehenditur, quia meritorium. 572. Discipula fuit Christi. 361. Christi Domini hospita, eiusque mensa ministra. *ibid.* Hospitalitatis laude excelluit. 399

Martinus Episcopus, Domine, inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. 602

Martyres in mortali adhuc vita deformitatem consecuti. 605. Eorum duo genera. 615. Quanto martyrii desiderio flagrarint. *ibid.* Quam grauius amore Christi cum voluptate pertulerint. 616. Plerique duplici modo conuersi. 13. Inuocandi. 52. Reliquiae eorum saluatae. *ibid.* Possunt pro peccatis rogare nostris. *ibid.* Etiam nostri saeculi plurimi. 206. Diuinis consolationibus quantum confirmati. 232. Eorum exempla quaedam. 233. Eorum summa charitas & nobilissima omnium actionum. 270. In tormentis affirmabant se nunquam laetius epulatos esse. *ibid.* Quibusdam non tam turpe fuit Christum negasse, quam postmodum pro eodem mortem subiisse gloriosum. 290. Innocentes ab Herode

trucidati multa millia. 401. In tormentis diuina voluptate affluentes, ut ea nec senserint quidem. 460. Tripudiant & triumphant toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro. 460. Unde oritur in illis spirituale gaudium. *ibid.* Ad eorum solatia submituntur aliquando Angeli. *ibid.*

Martyrium omnium actionum quae a fortitudine promanant princeps. 461. Eius votum ipsum est martyrium. *ibid.* Eius ingens desiderium in quibusdam Sanctis. *ibid.*

Matthaeus Apostolus & Euangelista diuina virtute ad Christum imitandum impulsus. 285. Eius Euangelium ab ipso hebraice scriptum, graece prius versum quam latine. 410

Meditatio est studiosa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens. 577. Per ardua saepe & aspera ad directionis finem nititur. *ibi.* Est prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. *ibidem.* Pertinet ad processum rationis. *ibid.* Quomodo differat a consideratione. *ibid.* Longanimitatem alit, & perseuerantiae dat vigorem. 582. Est occulta veritatis studiosa inuestigatio. 588. Hanc diuina illuminat reuelatio, ut veritatem cognoscatur. *ibid.* Comparatur exercitui mentem tanquam regem circumstanti. 299. Ferculum est quia pascit mentem. *ibid.* Docet quid desit, oratione quid desit obtinet. 349. Eius cum oratione comparatio. *ibi.* Exercet memoriam, intelligentiam & voluntatem. 349. In ea ordo seruandus. *ibid.* Eius materia ad certa capita & puncta reducenda. *ibi.* Eius ordo duplex. *ibi.* Eius fructus in quo potis-

potissimum consistat. 350. Intellectus
 exercitationem requirit. 353. Est neces-
 saria si desit diuina reuelatio. 353. Eius
 materia est Scriptura sacra. *ibid.* Tres
 affectus in ea commouendi. 358. Eius
 potissima materia est historia Christi.
 363. Conditioni vitæ meditantis con-
 ueniat. 417. Eius proprius scopus quis.
 418. Ad eam hominis quoque industria
 necessaria. 418. Quam diuturna esse de-
 beat. 420. Eius clausula colloquii qua-
 le. 421. Tota eius vis consistit in pruden-
 ti exercitatione affectus. *ibid.* Eius sco-
 pus coniunctio cum Deo. 424

Mendacium duplex. 443. Quodnam
 sit argumentum æternæ reprobationis.
ibid. Illud amant & faciunt qui politi-
 ci vocantur. 443. Christiano viro indi-
 gnum. *ibid.* Officiosum aut iocosum pro-
 quacumq; aliorum vtilitate nunquam
 licitum. 444. Si cæli ruinam fulcire
 posset, non tamen committendum. *ibid.*

Meritum apud Deum in quo consistat.
 536. Eius pernicietis latitans sub prom-
 ptitudine animi ex consolationibus di-
 uinis. 538. Contemplationis maius quam
 actionis. 572. Præposterus ordo ante me-
 ritum exigere præmium. *ibid.* Consistit
 in tribus. In odio præteritorum malo-
 rum, contemptu præsentium, & deside-
 rio futurorum. 598. Christi & nostrum
 quantam vim iuncta habeant. 619. Quan-
 tum apud Deum sit submissio & humili-
 tas. 6. A Deo non inuenitur sed præue-
 nitur. 19. Maius est velle dolere de pec-
 catis & non posse, quam actu de iis do-
 lere secundum Gersonem. 63. Sangui-
 nis Christi quantum. 189. Sanctorum
 de deuitis demonibus quantum. 211.
 Quomodo crescat. 226. Corruptitur

admissione peccati etiam venialis. 248.
 Necessarium & vtile ad beatitudinem
 obtinendam. 266. Obedientia quan-
 tum. 430

Michaël Paphlago Constantinopoli-
 tanus Imperator, monachus factus. 292
 Miracula siue prodigia quæ vocen-
 tur. 584. Quæ sit illorum ratio & causa.
ibid. Eorum cupiditatē quomodo coër-
 cuerit D. Augustinus. 622. Exhibentur
 in spectaculis. 194. Cum flagitantur so-
 lius experientia causa, Deus tentatur.
 194. Cur iis Deus vratur. 260. Motiua
 sunt fidei. *ibid.* Duplicia. 314. Eum à
 quo eduntur, Deo charum esse aliquan-
 do significant. 314. Quadam non subii-
 ciuntur oculis, sed in animis patrantur.
ibid. Quæ Christus corporaliter facie-
 bat, & spiritualiter volebat intelligi.
 373. Cur Christus tam multa fecerit.
ibid. Quam multa fecerit. *ibid.* Quo-
 modo meditata. 374. Inter se quadam
 comparata. 382. In B. Virgine à Deo e-
 dita. 385. Quod ea retulerit Christus quæ
 fecit. 392

Misericordia quid & quotuplex. 452.
 Eius gradus & incitamenta. 453. Maxi-
 me demonstrat Dei omnipotentiā. *ibi.*
 Eius actus an præcedat vel sequatur iu-
 stificationem. 454. In ea consistit sum-
 ma disciplina Christianæ. *ibid.* An &
 quomodo liberet à perditione æterna.
ibid. Ars omnium artium quæ suuissim-
 a. *ibid.* Ad eam inclinamur à natura.
 455. Eam discamus, qui ea maxime in-
 digemus. *ibid.* Eius actus heroici. 456.
 Missa sacrificium pro peccatis. 53. Im-
 petrat donum penitentiæ. *ibid.* Summum
 sacrificium summi sacerdotij. 380. Idem
 cum sacrificio crucis, quamuis incruen-

sum. *ibid.* Offerenda etiam pro defunctis. 441

Mitis & mansuetus orphanorum pater, viduarum pater. 485. Reuerendus pater pueris, obseruandus Dominus seruus. *ibid.* Eius laudes ex D. Chrysofomo. *ibid.* Quam gratus Deo. *ibid.* Eius exemplum quantum valeat. 485. Comparantur diei serena. 486

Modestia quid sit, & à temperantia quomodo differat. 488. Eius partes & gradus. *ibid.* Ad eam amplectendam incitamenta. *ibid.* Eius neglectus in Scripturis damnatur. *ibid.* In Scripturis mirifice commendatur. *ibid.* In oratione qualis adhibenda. *ibidem.* Diues apud Deum, & portio Dei. *ibidem.* Christi & B. Virginis quanta. *ibid.* Ei repugnant immanes cachinni & saltus. 489. Christiana seuerior est quàm gentilis. 490. An admittat iocos, fabulas & risum. *ibid.* In voce quæ seruanda. *ibid.* Gratis, maturæ seueræ, animum postulat sibi planè dominantè. 491. Eius indicium quod. 491

Monica S. Augustini bis mater. 52. Ingentem lachrymarum vim pro filij sui salute profudit. *ibidem.* Discreuit inter Deum reuelantem & animam suam somniantem. 321

Mors pro Christo subeunda si opus fuerit. 71. Ad eius portas appropinquare qui dicuntur. 147. Eius umbra quæ. 156. Eius meditatio remedium tepiditatis. 159. Euangelica qualis. 162. Subeunda potius quàm committatur peccatum mortale. 165. Viuificatrix qualis. 182. Eius nomine quid intelligat Apostolus ad Romanos. 184. In quo casu pro veritate subeunda. 444. Eius timore nullus vehementior. 459

Mortificatio bona mors est, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius. 590. De ea D. Augustini dictum Moriari memoriar. 592. Tremendum eius spectaculum in antiquis pœnitentibus. 38. Cùm corporis viribus est commetienda. 122. Gradus ad virtutes & ad perfectionem. 124. Eius ratio varia & multiplex. *ibidem.* In ea quotidie proficiendum. 168. Morti comparatur. 467

Mortui dimittendi sepelire mortuos suos, qui & quos. 415. Eorum anime quibus modis iuuari possint. 441

Moses orationis, ieiunij & elemosynæ suffragio factus Deo similis. 531. Quid petierit, cum faciem Dei sibi ostendi petiit. 581. Contemplator celestis lucis. 611. In eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit. 3. In aqua veniens, figura Christi & Baptismatis. 13. Eius serpens Christi typus. 93. Olim imperfectus. 109. Cur contra Amalech non solis armis; sed etiam precibus pugnarit. 129. Eius fidei actiones heroicae. 263. Quid eius frequens ingressus in tabernaculum significarit. 324. Sapientissimus Deoq; coniunctissimus. 327. Ab ipso Deo ad omnem disciplinam institutus. *ibid.* Consilia soceri sui iussus est sequi. *ibid.* A Iosue consultus. 329. Sponsus sanguinum, figura Christi. 379. Eius amor in sibi commissos maior quàm naturalis patris. 430. Mansuetus erga populum duræ cervicis. 486. Quomodo sustinuerit improprium Christi. 497

Mundus antequam fieret, præter Deum nihil erat. 580. Eius & eorum quæ in illo sunt contemplatio. 585. Eum Deus quare condiderit, conseruet & gubernet. 599. Eum condidisse, minus opus

est, quàm ex impio pium facere. 20. Propriae voluntati non sufficit. 197. Theatrum est, spectator Deus. 257. Eius quaedam quasi etates. 316. Mare magnum eiusq; varij piscatores. 400

Mundus D. Paulo crucifixus quomodo. 527. Ei renunciandum vt Christum sequaris. *ibid.* Ei mortuus est religiosus. *ibid.* Eius vanitas. 28. Eius moribus quàm fuerit contrarius Christus. 93. Eum perfectè qui non deserant. 157. Eius cum diabolo fœdus ad oppugnandum nos. 204. Eius spiritus satelles diaboli. 299. Eius spiritus quomodo internoscendus. *ibid.* Comparatur rotæ & mole asinaria. 417. Totus ex fraudibus compositus. 445. Eius sapientia & professio quæ. *ibid.* Terret nos laruis, auertit exemplis. 473. Exuendus sua pompa & satellitio. *ibidem.*

N.

Nathanael à S. Philippo inuentus quomodo. 17

Natura redit ad ingenium. 5. Eius mira varietas. 10. Eius bonum à peccato corrumpitur. 18. Agratia longè superatur. 83. Sequitur motionem & ductum gratiæ. *ibid.* Eius necessitas cibum potumq; à nobis exigit. 115. Eius etiam necessarius appetitus calcandus. 117. Paucis contenta est. 139. Eius corruptionem sequuntur inclinationes ad peccatum. 185. Eius secretum scrutari curiosorum est. 194. Animalculorum quorundam admirabilis & hominibus ignota. 195. Humana quam fragilis & deprauata sit. 233. Comparatur Samsoni. *ibid.* Continenter ad malum procliuus. 246. Eius exterminii affectio indiscreta. 276. Eius mo-

tus quomodo discernatur à motu gratiæ. 306. Ad quam cognitionem insliget. *ibidem.* Quomodo ab ea impugnetur qui proficit in gratia. 307. Nihil vult pati aut quàm minimum. 310. Sine Dei virtute concideret. 345. Nihil ea violentius, neq; decem millia quidem tyrannidarum. 433. Prostrata ab Abrahamo filium immolaturus. *ibid.* Ad misericordiam & beneficentiam nos mouet. 455. Locus ab ea nobis assignatus, tuendus. 466. Nos cognatos edidit. 484. Ex illius constitutione miserius est nocere, quàm ledi, inquit Seneca. *ibid.* Eius vis quantæ. *ibid.*

Negligentia filia acedia. 149. Eius mater est securitas. 35. Exterioris disciplinae cauenda. 213. Quæ mala per eam incurramus. 248. Illius tria magna mala. 310. Diabolicum vitium. *ibid.* Auget peccatum, & diuinam iram concitat. 384

Noë vineam plantans & inde inebriatus figura Christi crucifixi. 616. Derisus à filiis suis, Christum in cruce derisum significauit. *ibid.* Omne genus carniū manducauit. 115. Sacrificia Deo spontè in gratiarum actionem obtulit. 438

O.

Obediens sine discussione perficit imperata. 527. Credit ea sacrosancta & diuinitus promulgata. *ibid.* Insipientem se iudicat ac stultum. *ibid.* Nulla in eo viuit voluntas propria. *ibid.* In cœlesti regno & abstinentibus & flentibus excellit. 431. Lapsis per obedientiam Angelis dominatur. *ibid.* Facile superat vitium libidinis. *ibid.* Conatur, etiã si impossibile

possibile quid iubeatur. 432. Si dubitet an peccatum sit quod iuberetur, quid facere debeat. *ibid.* Semper secum reputat se à superiore tentari. *ibid.* Rationem & mentem suam etsi repugnantem in superioris sententiam traducat. 434. Superiorum sententiam non diiudicat, nec curiosus perscrutatur. *ibid.* Nescit iudicare, quisquis perfectè didicit obedire. 435. Adeptus securum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter. 436. Parat aures auditui, manus operi, pedes itineri. *ibid.* Interiorem obedientiam externo silentio declarat. *ibid.* Comparatur corpori exanimi. *ibidem.* Comparatur instrumentis artificum. *ibid.* Nihil quod suum est ad obediendū adfert. *ibid.* Conuitia imperantium habet in deliciis. *ibid.*

Obedientia coërcet propriam voluntatem. 526. Eius quatuor gradus. *ibid.* Eius votum ex D. Augustino & D. Basilio. *ibid.* Per eius gratiam vera nobilitas obtinetur. 527. Eius exemplum ex Casiano. *ibid.* Ad eam qua requirantur. *ibid.* Ei repugnat pertinacia. 530. Ei debetur gustus contemplatiui. 572. Futurissimum est religiosi hominis perfugium. 576. Eam subiectū non imperet, qui Prælati non nouit exhibere. 3. Eius via est via regia. 4. Homines inoffenso pede ducit ad summum. *ibid.* Quanti apud Deum meriti sit. 6. Melior est quàm abstinentia contumacium. 56. Insulsa que. 88. Paupertatis comes. 140. Supplet virtutem discretionis in incipientibus & religiosi. 281. Eam inprimis amat spiritus Dei. 315. Regula est diuina voluntatis extra Scripturas reuelatæ, in-

telligendæ. *ibid.* Quomodo cum prudentia coniungenda. 331. Eius singulare exemplum æconomicum in Christo. 399. Eam Christus per totos triginta annos professus. *ibid.* Quomodo & qualis à nobis præstanda. 416. Eius definitio. 430. Quotuplex. *ibid.* Consilium Christi & perfectionis cumulus. *ibid.* Eius gradus & incitamenta *ibidem.* Eius meritum quantum. *ibid.* Præstantissima virtus. 431. Comparatur victimis. *ibid.* Tutæ est & recta ad virtutem via. *ibid.* Sola virtus est quæ ceteras virtutes menti inserit, insertasq; custodit. *ibid.* Mater omnium custosq; virtutum. *ibid.* Ceteris virtutibus demones impugnamus, per hanc vincimus. *ibidem.* Ne Christus eam perderet, vitam perdidit. *ibid.* Martyrū constantiam præ se ferat. 432. Eius difficultates. *ibid.* Præstanda etiam in his que sanitati videntur aduersari. *ibid.* Optimus eius modus est, vt semper ita tecum reputes, tentat te pater. 433. Eius violentia quanta. *ibid.* Ieiuniis & abstinentiæ præstat. 434. Per eam propria voluntas machatur. *ibidem.* Eius votum præcipuum inter tria religionis vota. *ibid.* Est perfecta animæ abnegatio, mors spontanea, sepulchrum voluntatis. *ibid.* Nec præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit. 435. Cæcæ que. *ibid.* Indiscreta que. *ibid.* Eius simplicitas à D. Paulo laudata. *ibid.* Eius tres partes. 436. Eius votum immobilitat animam, ne possit retrogredi. *ibid.* Eius septem gradus, ex D. Bernardo. *ibidem.* Apostolica que, ex D. Basilio. *ibid.* Perfecta legem nescit, terminis non arctatur. *ibid.* Eius indicia. *ibid.*

Obferuantia quid fit. 427. *Eius gradus & incitamenta.* *ibidem.* *Exhibenda maximè Princip. & Domin.* *Ecclesiast.* 428. *Exhibenda etiam senioribus.* *ibidem.*

Obstinati in propria sententia leprosis comparantur. 278. *A D. Bernardo suis coloribus depinguntur.* *ibid.* *Ariolis & idololatris comparantur.* *ibid.* *Deo quàm detestabiles.* 382

Opera bona tria maximè. 34. *Ab Angelo Raphaële commendata.* *ibid.* *In hū sita est in hac vita hominis iustitia.* *ibidem.* *Hi stat fides, deuotio & virtus.* *ibidem.* *An ea ab omnibus eodem modo subeunda sint.* 34. *Ea diabolus tribus modis insequitur.* 89. *Propter laudem facta, vana sunt.* *ibi.* *Variis modis fiunt.* 147. *Moritura quæ.* 155. *Sæpe non sunt talia in oculis Dei qualia videntur hominibus.* 175. *Ea comitatur vel sequitur gloria & aliquando ignominia.* 177

Orans intrare debet in curiam cœlestem & quomodo. 344. *Quàm tremebundus, supplex, & humilis Deo assistere debeat.* *ibidem.* *Cogitet se tanquam presentatum Domino maiestatis.* *ibidem.* *Quomodo presentiam Dei sibi representare possit.* *ibidem.* *Deum sibi presentem maxima reuerentia & humilitate prosequatur.* 349. *Comparatur Angelis & Archægelis, Cherubin & Seraphin.* 350. *Talis sit ante orationem, qualis in ipsa oratione vult inueniri.* 426. *Vana cogitans, cum orat, grauitèr peccat.* 427

Oratio quantum iuuetur externis gestibus & actionibus. 532. *Eius cum ieiunio & eleemosyna coniunctæ vis & præstantia.* 531. *Maximum perfectionis adminiculum.* 539. *Maximè necessaria*

proficienti. *ibidem.* *Feruens sit exemplo D. Augustini.* *ibid.* *Necessaria est ad impetrandum Dei auxilium.* 540. *Eius summa cum contemplatione & amora Dei colligatio.* 541. *Non qualescunq; eius studium ad perfectionē obtinendam satis esse.* 574. *Vnicum est in dubiis remedium & refugium.* 576. *Quæ in ea bonorum copia donetur.* 589. *Quando maximè requiratur.* 11. *D. Augustini: Domine da quod iubes & iube quod vis.* 19. *Sanctorum assidua plurimum valet ad conuersionem peccatorum.* 21. *Peccatoris ipsius constans & deuota plurimum valet.* *ibid.* *Opus bonum & satisfactorium.* 34. *Pœnitentis qualis esse debeat.* 47. *In ea perseverandum.* 52. *Ab obsecratione quomodo differat.* 53. *Est oris ratio.* *ibid.* *Eius tres modi.* 54. *D. Augustino familiaris.* 68. *Præsidium contra tentationes.* 73. *Ad profectum spiritus impetrandum necessaria.* 81. *Eius non postrema pars gratiarum actio.* *ibidem.* *Holocausto comparatur.* 94. *Assat in ea oranti sacra Christi imago.* *ibidem.* *Prædicatori necessaria.* 127. *Plus potest quàm oratorum facultas.* *ibid.* *Remedium acedia.* 148. *Eius forma ex D. Bernardo.* *ibid.* *Humilis & feruens quantum valeat.* 190. *Minutissimis rebus sæpe interrumpitur atq; turbatur.* 194. *Eius præsidio sancti demones profligarunt.* 212. *Nō vincitur diabolus melius quàm per eam.* 227. *Adhibenda est ad omnia.* *ibid.* *Inexpugnabilis murus, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus.* *ibid.* *Piorum pro afflictis placat diuinum numen.* 232. *Dei donum est.* 244. *Partas virtutes tuetur.* 246. *Iuuat ad virtutum omnium incrementum.* 253.

Qualis

Qualis esse debeat, ex D. Hieronymo. 264. Fundēda pro iis qui ope nostra spiritali indigent. 275. Comparatur à S. Dionysio aurea catena. 308. Est mentis in Deum eleuatio. *ibid.* In spiritali secessu maximè exercenda. 326. Vim & robur adfert exemplo. 332. Maior est verbo & exemplo. *ibid.* Quibus maximè actionibus adhibenda à præsīde. *ibid.* Ad eam preparatio duplex, proxima & remota. 341. Etiam qua super caelos sunt penetrat. 342. Nullo vitiorum pondere pragrauata, ad Deum ascendit. *ibid.* Ad eam mens euagationibus vacua adferēda. *ibid.* Ad eam necessaria solitudo cordis. *ibid.* Eius proxima preparatio duplex. 342. Eius intentio cor nostrum serenat. 344. Eius desiderij quanta sit vilitas. *ibid.* Eius initio quid cogitandū. 344. Cur olim facta Orientem versus. 348. Metallis qua. 349. Partes eius duae. *ibid.* A meditatione quomodo differat. *ibid.* In ea ordo seruandus. 350. Eius ordo duplex. *ibid.* Est inquisitio supernorum, secundum D. August. 353. In quem finē à Deo tradita. 371. Noctes faciēda, exemplo Christi. 372. Proprius eius scopus quis. 418. Eius variae definitiones ex S. Patribus. *ibid.* Cur necessaria. *ibi.* Quomodo purget, illustret & perficiat cor. *ibid.* Longāne an breuis laudabilior. 420. Egyptiorum crebra, sed breuissima, & raptim quodāmodo iaculata. *ibid.* Absit ab ea multa locutio, sed non desit multa precatio. 421. Quomodo differt à precatione. *ibid.* Eius scopus coniunctio cum Deo. 424. Eius quatuor impedimenta. 425. Eius tempore non refricanda memoria peccatorum. 426. Quomodo ab ea excludēda importuna phārasmata. 426

Negligenter facta Deum maximè offendit. *ibid.* Fundenda etiam pro defunctis. 441. In ea qua modestia necessaria. 489

Origenes impeccantiā malè asseruit. 100. Maledicta etiam animo non maledico prolata, rectè detestatus est. 108. Asseruit virum sanctū nec cogitatione quidē aliqua titillari, 187. Eius erroris propagatores qui. *ibid.*

Otium vitandum. 149. Eius parens acedia. *ibid.* Eo distentam animam inuadit diabolus. 222. Ei nō minus quā ipsi Sathana bellum indicunt sancti. *ibi.* Vitandum, & quibus occupationibus. *ibid.* In ipso otio cauendum. 326. Mater nugarum, nouerca virtutum. *ibid.*

P.

Parabola est longior & continuata metaphora. 415. Familiaris Syris & Palaestinis. *ibid.* Duplīter ad aliquid probandum assumitur. *ibid.* De villico iniquitatis laudato explicatur. 445. In ea non omnia necessaria, nihil tamen mysterio vacat. *ibid.*

Parentes cur & quando in honore habendi. 391. Eorum cura non sollicitet nimium conuersos ad Dominum. *ibid.* Quantum iis debeant religiosi. *ibi.* Cūm spiritalia impediunt, ne cognoscendi quidem sunt. *ibid.* Iis nec appellatis possunt filij viam perfectionis sequi liberrimè. 399. Quomodo odio habendi à discipulis Christi. 415. Eorum incommoda siue vitia pie toleranda. 428. Eos quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiēdo nescire debemus. 429

Passiones animi vehementes impediunt contemplationem. 586. Per eas abstrahitur intentio animae ab intelligibilibus,

libus, ad sensibilia. 586. Earum mortificatio effectus etiã contemplationis. 589. Difficilius mortificantur, quàm virtutes acquirantur. 99. Earum irritamenta comparatur stillicidiis. 155. Earum exigua aut nulla mortificatio, causa scrupulorum. 167. Affligunt animum nobis minus cogitantibus. 167. Radices prauorum habituum. 177. Cur passionibus dicitur, *ibid.* An sint natura sua laudabiles an vituperatione dignæ. *ibid.* Numerantur à Philosophis vndecim. 177. Earum quatuor fontes & principes. *ibid.* Immoderata & corroborata in vitia abeunt. *ibid.* Magnò studio à proficiente coercenda. 178. Statim in initio facilius extirpantur. *ibid.* Amputandi earum rami. 179. In iis totum cor est. 179. Quomodo purganda primum, deinde ordinanda sint. *ibid.* Ordinata, virtutes sunt, inordinata vitia. *ibid.* Quomodo corrigenda & bene efficienda. 180. Menti subiciuntur moderanda & regenda. *ibid.* In iis curandis gradus quidam. 181. Praueniunt aliquando subitaneo suomotorationem hominis. 184. Cùm rectam rationem sequuntur, non sunt vitiose. 187. Vitiose in hac vita non omnino extinguuntur. 188. Magis magisq; minuuntur proficereibus ad meliora. 189. Discendente anima peribunt, surgente corpore non redibunt. *ibid.* Supercecidit earum ignis, & non viderunt homines solem. 284. Viri fortis ministræ. 460. In natura corrupta gremio educata. 489. Quanta ab iis mala deriuentur in vniuersam hominum vitam. 489

Pater cœlestis intuendo Christi vulnera parcit nobis. 619. Eius aspectus comparatur aspectui supracœlesti alicuius

planeta. 619. Eius cum patre terrestri comparatio. 28. Eius quanta bonitas erga tam ingratos filios. 28. Est in cœlis, id est, in sanctis & iustis. 348. Dicitur sanctus, iustus, noster, meus & tuus, & quare. 354. Eius nomine mysteriũ Trinitatis cõinetur. 392. Omnia illi Christus accepta fert. *ibid.* Christum vicissim honorat. 393. Quomodo trahat nos ad se. 396

Patientia quando maximè necessaria. 12. Affuescit rebus difficilibus. 70. In tentationibus inuita. 74. Eius Symbolum iumentum. 74. Insulsa quæ. 88. Ea tanquam thorace munimur ad aduersa ferenda. 144. Quomodo seruanda. 144. Iram superat. 145. Eam qui veraciter seruet. 217. Eius bonum in quiete perit, in perturbatione custoditur. *ibid.* Proficienti necessaria. 227. Quare necessaria. 239. Præsidi Euangelico etiam necessaria. 336. Eius in Christo admirandum exemplum. 403. Eius definitio ex D. Augustino & Cicerone. 468. Eius materia, gradus, & incitamenta. 468. Nobis cum Deo virtus communis. *ibid.* Eius illustrissimum exemplar Christus patiens. *ibid.* Via ad perfectionem & magna præmia. 469. Facit hominem sui ipsius Dominum ac regem. *ibid.* Scutum inexpugnabile, turri firma. *ibid.* Comparatur petra, turri, adamanti. 469. Martyrium est in occulta cogitatione. *ibid.* Tristitiam longè expellit. *ibid.* Emula fortitudinis. *ib.* Beatitudo qualis. 470. De ea Ethnicorum Philosophorum sententia. *ibid.* Eius indicia. *ibid.* Per eam perfecte aduersarius vincitur. *ibid.* Vera est ea, quæ & ipsum amat quem portat. *ibid.* Perfecta quæ. 471

Patres de contemplatione ea scripserunt quæ ipsi experti sunt. 588. Amici sponsi sunt. 596. Eorum de statu perfectionis in Ecclesia consensus. 1. Eorundem de tribus perfectionis gradibus sententia. *ibid.* Quinam maximè de Christiana perfectione scripserunt. 2. Eorum de via perfectionis consensus. 4. E vita Christi admiranda virtutum exempla deducunt. 93. Cur iis tam dissimiles simus. 106. Quanti aestimarint diuinam consolationem. 233. Quibus rationibus probet spiritus si ex Deo sint. 321. Quam rationem in meditationibus suis sint secuti. 424

Patriarcha tametsi diuites, spiritu tamen & affectu pauperes fuerunt. 523. Sicut & habitu continent. *ibid.*

Paulinus Episcopus vendi se voluit pro filio viduæ redimendo. 276. Perpetuæ seruituti se pro amicis captiuis tradidit. 450

Paulus Apostolus Christi imitator qualis. 527. Nihil vile existimat quod cum animarum salute Christiq; gloria coniunctum sit. *ibid.* Mundo crucifixus est & mundus illi quomodo. *ibidem.* Non tam predicator quàm contemplator. 577. Raptum se commemorat vt ausum excuset. 580. An in raptu diuinam essentiam attigerit. 582. In raptu quomodo se habuerit. *ibid.* Supremum gradum contemplationis attigit qui in hac vita haberi potuit. *ibi.* Excessiue diuino amore flagrauit. 593. Theologiã mysticã discipulo suo D. Dionysio tradidit. 594. Eius violenta charitas. 601. Contemplator cælestis lucis. 611. Quanto martyrii desiderio flagrauit. 615. Ipsas etiam inferorum pœnas ob Dei honorem hominumq;

salutem pati expetiit. 615. A Deo tentata eius humilitas. 621. Diuina eum iudicia clausa nõ stimularunt, aperta non instarunt. *ibid.* Post ascensum tertij cœli, adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. *ibid.* Quam legem viderit in membris suis repugnantem legi mentis suæ. 622. Cur eum conuersum Deus ad Ananiam miserit. 3. Dei iussu ascendit Hierosolymam ad Apostolos. *ibidem.* Duobus modis conuersus. 13. Ab Anania inuentus. 17. Praeuentus à Domino & preparatus. *ibid.* Corinthiorum tristitiam laudauit. 30. In tertium cœlum & paradysum ductus. 35. Timet peccatum. *ibid.* Eius preceptum de mortificandis membris quale. 36. Eius mirabilis misericordia aduersus peccatores. *ibid.* Peccata per Baptismum dimissa continue plorat. 41. Peccata sua priora cur tam sepe cõmemoret. *ibi.* Culpa presente carens, præterita luxit. 43. Exemplum proponitur pœnitentibus. *ibid.* Eius humillima confessio. 45. Diuino instinctu triduum integrum vigilat in oratione sine cibo & potu. 55. Frequenter pro suis in Christo filiis orat. 81. Lucta spiritualis eximius Agonistes. 82. Eius de se dissidentia. 105. Eius ante conuersionem vitia. 109. Vni imperium, alteri patientiam præcipit. 127. Cur se infelicem nominet. 163. Rogatus tacuit quod ad rem erat, sed non quod ad causam. 165. Cur Cæsarem appellauit. 165. Cum haberet donũ linguarum, eo tamen non est vsus. 176. Per vetus fermentum expurgandum quid intellexerit. 186. Eius affectiones. 187. Romã sapius ire prohibitus, non tamen destitit, quoad effecit quod statuit. 227. Stimulos carnis sustinebat inui-

bus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. 238. Cur gaudius in laboribus. 246. Vita tadio affectus quomodo & quare. 258. Diuina vi & impulsu subito conuersus. 285. A Deo impulsus ad Hierosolymam cum periculo vite adendum, & Casarem appellandum. 286. Consilij gratia Petrum & Iacobum Hierosolymam vsq; adiit. 328. A iunioribus consultus. 329. Arripuit quamcumq; occasionem predicandi Euangelij. 334. Eius amor erga suos in Christo filios maior quam naturalis patris. 430. Vt aliis bene esset, sibi ipse exitiū imprecatus. ibi.

Paulus Eremita dimidium panem in victum quotidianum à Deo accepit. 121

Paupertas voluntaria fundamentū primum primusque gradus perfectionis. 523. Accingit hominem ad culmen perfectionis. 523. Eius quatuor gradus. ibid. Eiusdem voto sese obstrinxerunt Apostoli, & pleriq; Apostolorū primi discipuli. ibid. Via est ad perfectionem, non ipsa perfectio. 524. Ea non abiiciuntur honores. 526. Eius metus non erit in cœlesti gloria. 584. Vera quæ. 138. Reges cœli facit. ibid. Eam quidam sic diligunt, vt nullam inopiam patiantur. ibid. Nititur spe & Dei prouidentia. 140. Eius comes obedientia. 140. Eius exemplum in Christo. ibid. Christi Euangelizantis quanta. 404

Peccatum veniale inest iustificato sine iustitia detrimento. 100. Ab iis quantum fieri potest, præcauendum. ibi. Cur multa Deus voluerit esse occulta. 100. Non remittitur sine mutatione propositi in eo persistendi. ibidem. Est contra Dei mandatum. ibid. Non tam contra,

quam præter Dei voluntatem. ibid. Animam sædat. 101. Comparatur sordibus pedum. ibid. Igne purgatorio expiatur, si non in hac vita, ex D. Augustino, ibid. Interitum adferunt si multa sint. ibid. Prognosticon peccati mortalis. 102. Ex paruo maximum fit negligentia nostra. ibid. Comparatur compedibus, vinculis, & amaris succis. ibid. Eius remedia varia & facilia. 103. Nebula comparatur. 105. Septem eius genera ex Cassiano. ibid. Spiritus comparatur & qualibus. 106. Eius principis obstandum. 108. Non remittitur, nisi eius peccatorem pœniteat. ibid. Quoddam laudatur spe frugis sicut herba segetis. ibid. Nemo ad id inuitus trahitur. 165. An liceat, si aliter mortale declinari nequeat. ibid. Rimula est per quam in animã irrupit diabolus. 218. Difficet Deo. 241. Reddit animam sædam atq; deformem. ibid. Eius macula quomodo eluenda. ibid. Sternit viam ad peccatum mortale. ibid. Examen de eo haberi debet exquisitum. ibid. Actionem moralem aliquis bonam, facit non esse meritoriam. 248

Pelagius hæreticus impeccantiam asseruit. 100. Origenis errorem de impassibilitate deteriorem reddidit. 187. Hæresiarcha. ibid.

Perfectio hominis est Deo coniungi. 520. Posita est in charitate. ibid. In hac vita an haberi possit. ibid. Quæ sit de necessitate salutis. 520. Dilectionis duplex. ibid. An in sola charitate consistat. 521. Quæ sit propriè perfectio. ibid. Eius administra sunt virtutes. ibid. In quibus potissimum virtutibus consistat. ibid. Eius impedimēta duplicia. 522. Ad eam tendunt religiosi. 526. Ei repugnat ho-

wor mundanus. *ibi.* Consistit in imitatione & similitudine Christi. 528. Ei maxime repugnat superbia. 528. Non ei repugnat honorem virtuti debitum suscipere, sed eum appetere. *ibidem.* Ad eam consequendam quæ actiones maxime conferant. 531. Ad eam quæ praparratio commodissima. *ibid.* Ad eam quantum conferant oratio, ieiunium & eleemosyna. *ibid.* Maxima hominis perfectio quæ. 533. Eo maior perfectio, quo vehementior charitas. *ibidem.* Ad eam dirigimur afflictione plus quam consolatione. 535. Eius maxima aduadmicula Oratio & Contemplatio. 539. Ad eam obtinendam non est satis qualecunque orationis studium. 574. Eius studiosi humanas etiam opiniones proterere & conculcare deberent. 624. Eius adeptæ signum amor sanctus filiorum proprius. 624. Eius status in Ecclesia militante institutus à Christo. 1. Eius tres gradus. *ibid.* Per sex hominis interioris ætates metienda. *ibid.* De ea qui sancti Patres maxime scripserunt. 2. Eius via quosnam lateat. 4. Eam nemo aggrediatur sine magistro. *ibid.* Eius disciplina est inuisibilis & occulta. 4. Ad eam quomodo perueniatur. 82. Comparatur meridiei. 83. Est inuenisse, se non esse perfectum. 86. Est scientia Sanctorum. *ibid.* Eius idea Christus. 92. Eam omnino ignorarunt philosophi. 92. Eius author & magister Christus. 92. Quibus rebus acquiratur. 97. Neque seculares ab ea excluduntur. 99. Ad eius culmen qui perueniant. 117. Eius instrumenta quæ. 124. Duplex. 134. Eius fastigium citius attingit carnalis quam monachus tepidus.

155. Eius consummatio, vera discretio. 281. Via ad eam patientia. 469. Eius fundamenta & gradus. 523. Eius propria principia. 2. Eius disciplina eget doctore. 4. Eius initia & quasi incunabula quæ. 13

Perfectus vir quis. 521. Debet res temporales abiicere. 523. Non potest alium honorem appetere, quam æternū. 529. Deo seruit etiam cum interna repugnantia & difficultate. 538. Mente & animo in Deum eiusque maiestatem summa cum reuerentia intuetur. 581. In Deo conquiescit per se, nihil præterea querens. *ibi.* Rimari ac penetrare arcana sapientiæ & puritate conscientie audet, & intelligentiæ acumine potest. 583. Prius in virtutibus mentem exercent, atque hanc postmodum in borreum quietis condant. 586. Is est, qui alios in tentationibus iuuat ne deficiant. 621. Etiam ipse suo modo tentari potest. *ibid.* Quomodo se in tentationibus habeat. *ibid.* Precibus inuestigat latentem Dei voluntatem. 621. Non solum calamitatibus sed vitiis etiam tentatur. *ibid.* Ne extollatur superbia. *ibid.* Deuictis omnibus vitiis potest pulsari superbia. *ibidem.* Semper stet in vigilia sui. 623. Nullum sibi suspectiorem putet quam seipsum sibi. *ibid.* Non solum res sed opiniones etiam humanas proterat atque conculcet. 624. In eo etiam semper est aliquid quod expietur. 2. Quid sit illi proprium. *ibid.* Cælo comparatur, vt imperfectus terræ. 81. Qui studet perfectioni. 86. Eius peccata grauiora. 104. Leuia peccata quasi grauisima luget. 104. Cuiusmodi peccata sint in quæ nonnunquam labitur. 105. Simples motus carnis contra voluntatē sustinet.

sustinet. 134. Quomodo se habeat in aduersis. 313. Erga imperfectionem proximi impatiens non est. 471

Perfecti pauci. 308. Cur sint tam pauci. 309. Eorum affectus qui. 419. Honores humanos fugiunt. 467

Perseuerantia necessaria pœnitenti. 52. In operibus & orationibus. 53. Obtinere à Deo quicquid petit. *ibidem*. Donum solius Dei est. 81. Eius assiduus comes profectus spiritus. *ibid.* Passiones virtuosas retundit. 188. Magnum malum si iungatur vitio. 219. Proficienti necessaria. 227. A Deo p̄batur quomodo. 239. Duplex. 471. Eius definitio & natura. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Vigor virium, virtutum consummatio. 472. Soror patientiæ, constantiæ filia, amica paci. *ibid.* Amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanitatis. *ibid.* Eius laudes ex D. Bernardo. *ibid.* Dei donum. 473. Eius indicium. 474

Pertinacia sine magna obediētiæ iniuria non incurritur. 530. Vera humilitati repugnat. *ibid.* Quam sit periculosa. 5. Est causa grauissimorum lapsuum. *ibi.* Aperit diabolo viam in animā. *ibid.* In abstinentia seruanda Benjamin monacho apostasiæ causa fuit. 34. Fulmine Apostolico feritur. *ibid.*

Petrus Apostolus Cornelium Centurionem quomodo inuenit. 17. Ab Andrea fratre quomodo inuentus. *ibid.* Eius oculi iam senescentis sanguine respersti visi ob assiduam ploratum. 42. Orat in caelo pro nobis. 53. Auocare Christum à cogitatione mortis necquicquam conatus. 82. Olim imperfectus. 109. Reuentiæ causa recusauit sibi à Magistro

lauari pedes. 336. Eius cor acutissimo amoris telo sauciatur, in lachrymas resolutum. 365. Eius feruor intempestiuus à Christo retunditur. 368. Zelo salutis Christi percitus. *ibid.* Apostolorum princeps, & Christi in terris Vicarius. 380. Eius verba, Domine ad quem ibimus? explicantur. 388. Quasi fidei ubet pro omnibus discipulis, cum de Christi amore agitur. *ibid.* In omnibus locis ardentissima fidei inuenitur. *ibid.* Peccatum negationis quod ex repentino descenderas timore, amoris statim abluit lachrymis. *ibid.* In recusando vehemens, in permitendo vehementior, vtrumq; ex amore. *ibid.* Cum Ioanne diu viuere desiderabat, ob id à Christo reprehensus. 452

Philippus Apostolus Nathanaelem inuenit. 17

Philosophi nec nomen quidem humilitatis nouerunt. 92. Vere castitatis expertes. *ibid.* Perfectionem ignorarunt. *ibid.* Patriarcha hereticorum. 188. Ecclesiæ puritatē peruersa maculauere doctrina. *ibid.* Viri boni qui & quales. 251. Tam à vera virtute, quam à vera religione alieni. 251. Eorum de sensu doloris falsa opinio. 259. Spem veram non agnouerunt. 264. Eorum errores in inuestigando summo bono. *ibid.* Summum bonum in hac vita frustra quesierunt. 265. Eorum scientia quantum differat à scientia Sanctorum. 307. Quo spiritu impulsilibros suos scripserint. *ibid.* Eorum de patientia sententiæ & apophthegmata. 470. Humilitatis Christianæ virtutem nec receperunt nec agnouerunt. 492

Pietas cum sufficientia ab Apostolo laudata quæ. 139. Cui tribuenda. 240.

Quasi

Quasi amissa plenius amatur. *ibid.* Si-
ne ea timor Dei nullus est. 282. Per in-
ordinatam misericordiam saepe errat. *i-*
bid. Inordinata quæ & quàm periculo-
sa sit. *ibid.* Vera & ordinata quæ. 282
Eius excolenda regula quæ. 363. Eius
definitiones. 427. Eius gradus & inci-
tamenta. *ibidem.* Innata nobis, & ipsis
belluis. *ibid.* Ciconiarum qualis. *ibid.* E-
ius utilitas & primum. *ibid.* Eius ex-
emplū in signe in duobus filiis Noë. 428.
Necessitudini generis anteferenda. 429.
Eius vis & efficacia. *ib.* Erga patres spiri-
tuales quāta esse debeat. 429. Eius in-
diciū maximum quod nā. *ibi.* In ea con-
sistit summa disciplina Christiana. 454

Pœnitentes à Deo præveniuntur. 18.
quas affectiones illi Deus immittat. 21.
Eorum verba & lamenta ex D. Ber-
nardo. 28. In eorum cordibus quid ope-
retur Christus. 31. Oportet eos pœnas
luere quibus diuina iustitia satisfaciāt.
33. Comparantur iis qui Imperatori of-
fenso supplicant. 37. Eorum status in
Ecclesia veteri. 37. Olim in foribus Ec-
clesiæ cilicio induti cinere conspergebā-
tur. 38. Vide plura *ibidem.* Arceban-
tur olim ab omni genere honestæ volu-
ptatis, imò etiam ab ipsis sacramentis.
ibid. Viri primo die ieiuniorum tonde-
bantur. *ibid.* Carnem ieiunius, cilicii,
& orationibus affligebant. *ibid.* Totis
noctibus sub diuo stantes pernixiles. 39.
Faciem genibus operientes, frontem in
terram collidentes, pectora iugiter tun-
dentes. *ibid.* Flentes, gementes, rugien-
tes, velut insensibiles. *ibid.* Quàm felices
iudicio Climaci. *ibid.* Eorum domicilia
quæ. 42. Cilicio attingantur, cubent vel
dormiant in sacco. *ibid.* Tantundē tem-

poris pœnitentiam agant, quāto in pec-
cato perseverarūt. *ibi.* Alicitis & conces-
sis etiam abstineant, & quare. 42. Imit-
tentur Zachæum quomodo. *ibid.* Imit-
tentur Apostolum Paulum quomodo. *ibid.*
Eorū oratio ad Deum qualis esse debeat.
47. Eorū gemitus & lamenta graphicè
descripta. 49. Adhibeāt deprecatores Sā-
ctos, maximè B. Virginē. 52. Temerarij
& imprudentes qui. 55. Relapsi prodi-
toribus comparantur. 66. Timidi quo-
modo iuandi. 70. Cur in proposito ali-
quando non perseverent. 76. Debent a-
marè flere. 416. Proponant sibi exem-
plar David regis ad imitandum. 419

Pœnitentia nulla sine Dei auxilio. 18.
Per eam reparantur virtutes. 597. Pecca-
ta à Deo libenter condonantur. 606. Per
eam peccatores emergunt. 18. Signum est
predestinationis. 18. De ea nemo securus
peccet. 30. Firmū propositū emendatio-
nis omnino requirit. *ibi.* Pœnitentia ficta
& simulata quæ. 30. Corinthiorū qua-
lis. *ibid.* Eius causa & tanquā parens. *i-*
bid. E fructu cognoscenda est. 32. Eius
fructus quis. *ibid.* Per eam culpa remitti-
tur, pœna in temporaneā cōmutatur. *ibi.*
Vnde vim habeat. 33. Quæ vim maiorem
habeat. *ibid.* Eius graphica descriptio, ex
D. Ambrosio. *ibid.* An ea sit ab omnibus
eodē modo subeunda. 34. Ea Deus miti-
gatur. 37. Publica & solēnis quæ & qua-
re deserit. 39. Eam agere difficilius est
quàm innocentiam seruare. 40. Iisdem fi-
nibus quibus vita terminatur. *ibi.* Quo-
tidiana esse debet & quare. *ibid.* Eius di-
gni fructus requiruntur. Quomodo possit
esse perpetua, ex D. August. *ibid.* Magna
virtus si sit cōtinua. *ibid.* Ad eam agendā
cui in monasteria quidā coniciantur. 42.

- Eius agenda modus varius. ibid. Eius digni fructus qui sint. ex D. Hieronymo. ibid. Eius schola Religiosus status. 46. Eius insigne exemplar rex David. 47. Eius immoderatus feruor. 55. Eius spiritus conterit naues Tharsis quomodo. ibid. Quis modus ei adhibendus. Quis eam vtiliter & tuto aggressus sit. 57. Ea contra nos abutitur diabolus. 64. Peccatorum sepe repetitorum difficilis seruetur que impossibilis. 66. Comparatur diluculo. 83. Sanat peccati vulnus. 210. Nullus ei locus post hanc vitam. 291. Eam vt agamus clamat stabulum, presepe, lachryma & vagitus Christi nati. 401. Comparatur carbonibus ignis. 415. Eius gemitus vrunt & sanant. 485*
- Pontifex summus Christi vicarius, pastorum princeps. 321. De grauibus rebus consultus ab Episcopis tum Gracis tum Latinis, totoq; orbe. 328. D. Petri successor. 380*
- Potitianus commemorando exempla Sanctorum D. Augustinum quantum commouerit. 287*
- Prædestinati vasa honoris in Scripturis appellantur. 481*
- Prædestinatio electorum etiam beatis spiritibus ignota. 17. Tempore suo reuelanda. ibid. Non inquirenda à nobis. 18. Eius signum est penitentia. ibi. Tentationes de ea quomodo depellende. 225*
- Eius firma opinio vnde concipienda. 266.*
- Prædicatio ea commendatur à diuo Thoma quæ ex plenitudine contemplationis deriuatur. 576. Eius studio intermittendum nonnunquam otium contemplationis. 590. actio est hierarchica. 324*
- Prædicator perfectus quis sit. 574. Propter contemplationis studium operanda non negligit. ibid. Proper operationis instantiam contemplanda non postponit. ibid. Huius typum gessit Abraham coniugem suam in spelunca duplici sepeliens. ibi. Quietus contemplans sorbeat, quod occupatus erga proximos loquens refundat. 574. Prius ad Deum leuet animam sitientem vt bibat, quam eructet. ibid. Virtus scatens, vita atq; salute quæ aliis dat, seipsum fraudat. ibid. Concham se exhibeat, non canalem. ibid. Impletur prius, & sic curet effundere. 575. Eius officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit. 576. Per vigiles in Canticis Canticorum significatur. 17. Oratione otiosa quis vtatur. 125. Intelligenter, libenter & obedienter audiatur. 127. Sit orator antequam dictor. ibid. Loquitur in eo Spiritus sanctus. ibidem. Malit rebus placere quam verbis. ibid. Seruo aranti aut pascenti in Euangelio comparatur. 324. Seceessione spirituali maximè indiget. ibid. Comparatur bovi trituranti. 410*
- Præses Euangelicus qualis esse debeat. 331. Consilio & iudicio excellat. ibid. Orationi deditus sit. 332. Addictus studii doctrine, sed maximè cura anime sue. ibid. Vtilis illi lectio, vtilis eruditio, sed magis necessaria vinctio. ibid. Cur illi maximè necessaria oratio. 332. Exemplo & verbo prædicationis pascat animas subiectas. ibi. Pascat & oratione oues suas. ibid. Quas maximè ad res adhibenda sit illi oratio. ibid. Ad officia deligat viros probatos, non probandos. 333. Vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus. ibi. Iudicio quomodo vti debeat. ibi. Quomodo oia omnibus fieri debeat. 334. Quomodo se cõparet ad bene*

præcipiendum. *ibid.* Neglectis propriis inuentis, Patrū decretis inhereat. 335. Sit humilis corde quomodo. *ibid.* Non tam ipse regit alios, quàm Deus per ipsum. *ibid.* Forti animo toleret vitia sibi subiectorum. 336. In quātum grauatur, in tātum lucratur. *ibid.* Charitate proprie Pater efficitur. 337. Comparatur capiti ad spinam calcaneo infixam euellendam inclinato. *ibidem.* Eius in corrigendo lenitas paterna siue materna. *ibidem.* Mater fouendo, pater corripiendo. *ibid.* Obiurgans siue reprehendens libenter audiendus. 338. Quid facere debeat, si qui reprehenditur non corrigatur. *ibid.* Comparatur matri filiū mortuum deploranti. *ibid.* Charitatem cum discretione coniungat. *ibid.* Vsq; ad contemptum sui se abiicit, vt aliis profit. *ibid.* A Spiritu sancto artem regendi animas edocendus. *ibid.* Quomodo irrumperet iniquitatem. 339. Imperet sibi metipso, & quo modo. *ibid.*

Præsumptio quàm periculosa. 3. Eius exemplum malum. *ibid.* Quomodo ex animo euellenda. 57. Ingratitudinis arguitur. 107

Propheta quidam decepti, putantes se à Spiritu sancto loqui. 302. Veri, quales. 319. Quomodo à Deo impellantur. *ibid.* Quomodo falsi à sanctis discernantur. *ibid.*

Prudentia in diiudicandis cogitationibus necessaria. 132. Proficienti necessaria qualis. 228. Cum Christiana simplicitate coniuncta sit. *ibidem.* Eius dua præcipue partes. *ibid.* Efficaciter voluntati imperat deligere media ad finē propositum necessaria. 229. Eius pars prouidentia quid sit. *ibid.* Omnium virtu-

tum est imperatrix. 251. Diuino auxilio ascribenda. *ibid.* Duplex, carnis & spiritus. 277. Carnis siue carnalis, qualis. *ibid.* Comparatur prudentie serpentis, & æconomi Euangelici. *ibid.* Ratio status à quibusdam dicitur. *ibid.* Eius finis mors quomodo. *ibid.* Eius proles electio. 282. Eius syllogismus, principia & conclusio. *ibid.* Magis propria eorum qui præsumunt, quàm eorum qui subsunt. 327. Eius actiones tres, Consilium, Iudiciū, & Præceptum. *ibid.* Etiam ad subditos pertinet. 330. Eius vis in quo consistat. *ibid.*

Prudentia spiritualis quid sit. 276. Maxima virtus est. *ibid.* Aliarum virtutum norma. *ibid.* Triplex. 277. Politica duplex. *ibidem.* Eius gradus tres & qui. *ibidem.* Est virtus principalis bene præceptiua. 281. Eius prima actio munusq; præcipuum. *ibidem.* Sine bona electione nulla est. 282. Regula est diuinæ voluntatis extra scripturas inuestiganda. 316. Eius assidua comes docilitas, & qualis. 330

Puritas cordis quid. 523. In ea perfectio consistit. *ibid.* Virtutibus acquiritur. 534. Ea qui sunt præditi, donum Spiritus sancti quod intellectus dicitur assequuntur. 571. Scopus est proficientium. 96. Sanctificatio ab Apostolo nominatur. *ibid.* Quomodo distinguatur à charitate. *ibid.* Quibus partibus consistet. 99. A Deo donata, ab eodem reposcenda. 239. Sine ea non obtinetur sapientia. 332. Reddit homines D. Ioanni Euangeliste similes. 425

Pusillanimitas timor est animum mærore deiciens. 63. Longanimitati contraria. *ibid.* Eius curatio quare difficilis.

clis. ibid. Eius finis desperatio. 64. Scala ad interitum. ibid. Causa & effectus scrupulorum. ibid. Effectus acedia. 161. Impedit profectum spiritus. ibid. Contraria magnitudini animi. ibidem. Eius effectus varij. ibid. Ex ea oriuntur angustia conscientia. ibid. Eius pericula. 162. Parit varia scrupulorum genera. 163. Eius remedia. ibid. Magno animo ei repugnandum. ibid. Duplex ex eius tentatione utilitas. 164. Radix scrupulorum. 166

R.

Rachel secum simul idola paterna in terram promissionis transportauit. 538. Propter idola variè vexata. ibid. Eum hoc facto denotat qui consolationū tantum causa Deo seruit. ibid. Infœcunda contemplationem significat. 542. Nimum delicati est, solis eius amplexibus oblectari. 572

Raphaël Angelus bona opera commendauit. 34

Raptus siue ecstasis quid sit. 579. Fit aliquando per imagines. 579. Aliquando accidit hominibus à sensibus simulacrisq; corporeis penitus abstractis. ibid. In eo anima non utitur corporis sensibus aut imaginatione. 582. In eo potest homo pertingere ad visionem diuinæ essentia. ibid. In eo D. Paulus medio modo se habuit inter statum presentis vitæ & future. ibid. Est supremus gradus contemplationis, qui in hac vita haberi potest. ibid. Quando soleat contingere. 589. In Deo quodammodo præ amoris magnitudine fuit. 593

Religio laudatur à sanctis Patribus. 4. Earum fundatores plurimi à Deo e-

docti. 3. Earum sapientissimum institutum de cogitationibus superiori aperit. 6. Qua re maxime labefactata conciderit. 7. Qua re maxime in pristinum statum restituenda. ibid. Eius ingressus tanquã alter Baptismus. 46. Quoddam martyrij genus est & schola penitentia. ibid. In ea Sancti quam vitam egerint. ibidem. Eius leges siue regulae diligenter obseruanda. 118. Non eadem omnibus conuenit. ibid. Alia aliis sanctissimis instituta & regulis utitur. 119. Ab ea turpissimus saltus in apostasiam. 158. Fulcitur deuotione. 213. Comparatur cuidam ludo. 214. Eius regule & disciplina diligenter seruanda, & quare. ibid. Eius disciplina duplex, interior & exterior. ibid. Dei donum est. 244. Vera non est, ubi vera virtus non est. ibidem. Ab ea desciscere quàm graue flagitium. 290. Est instar rupis excelsæ. 291. Eius magna pars oratio. 427

Religiosi ad perfectionē virtutis tendunt. 526. Secularem vitam relinquunt. ibid. Quibus honoribus renuncient. ibidem. Eorum vita remotissima ab omni mundana pompa. 527. Eius maxime necessaria humilitas. ibid. Mundo sunt mortui. ibid. Tutissimum eorum perfugium est obedientia. 576. Item maiorum suorum consilium in rebus dubiis. ibid. Vestitu tantum qui tales sint. 31. Eorum monasteria domicilia sunt penitentium. 42. Olim a sece dicti ab exercitatione. 81. Secularibus hominibus aliquando imperfectiores, qui 99. Eorum peccata grauiora, & quare. 104. Regulas sui Ordinis diligenter obseruet. 118. In Egypto quanta abstinentia viuunt. ibid. An conueniat illis medicinis

pti. *ibid.* Aliorum alia instituta circa ieiunia & castigationem carnis. 120. Ne latum quidem unguem à suis institutis recedere debent. *ibid.* A singularitate sibi caueant. *ibid.* Non est illis permittendum ut pro libito ieiuent vel vigilent. *ibi.* Ab avaritia quomodo tententur. 138. Monstruosi qui. 140. Eorum vera diuitia quæ. 141. Eorum vitium proprium acedia. 147. Tepidi secularibus deteriores. 155. Nimum solliciti de bonis temporalibus qui. 213. Eorum externa modestia ex D. Basilio describitur & commendatur. 214. Ioculatoribus & saltatoribus quibusdam comparantur. 215. Comparantur athletis, militibus, & nautis. 290. Lapsi animantur ut resipiscant. *ibid.* Qui in seculo Imperatores, Reges, Duces & Comites fuerint. 292. Is caro & sanguis non nisi terrena suggerunt. 390. Carnalis quorundam affectio, domesticum malum, delectabile detrimentum. 450

Renunciatio bonorum temporalium necessaria ad perfectionem. 523. Item affectionum erga sanguine iunctos. 524. Voluptatum item corporis. 525. Proprie voluntatis. 526. Præterea honorum mundanorum. *ibid.* Eius quing. gradus tanquam scæ. Iacob. 203

Ruffinus impeccantiam asseruit. 100. Discipulus Euagrii Pontici. 187. Origenista. *ibid.*

S.

Sacerdos gestans iudicium filiorum Israël in pectore suo quid significet. 9. Portans rationale iudicij quid significet. *ibid.* Illorum olim erat iudicare quæ peccata publicanda essent. 39. Pœnitentibus

pœnã ex officio imponit. 40. Sæculares nugæ, in eius ore blasphemie. 104. Consecrauit os suum Euangelio. *ibidem.* Auarus reprehenditur. 138. Ad eum paruulos oportet tanquam ad sinum recurrere matris. 338

Salomon rex figura Christi. 615. Petiit à Domino cor docile, & quare. 9. Eius ferculum media charitate constructum. 29. Continentiam à Deo expetiit. 131. Diuinitus omnem sapientiam edoctus. 327. Prudentes viros in consilium semper adhibuit. *ibidem.* Ad Psalmum quendam illius iussu decantatum, Deum templo illius fuisse presentem. 424

Samaritani sunt potius quàm Israëlita, qui Deo propter consolationes seruiunt. 538. Fauerunt magis Christo quàm Iudæi. 398

Samson fortissimus importunitate vnus semina victus naturam humanã significat. 233. A Deo inspiratus occidit se cum Philistæis. 253

Samuel typus proficientium. 80 Sanguis Christi non nisi sanguine compensandus. 617. Sanguine veteris testamenti super altare & super populum diffuso significatus. *ibid.* Balsamo comparatus. 24. Clamat contra peccatores. 28. Ex eo vim habet confessio & satisfactio nostra. 33. A peccatore conculcatur. 49. Eius meritum. 189

Sapientia diuina vera & germanæ amicitia inuentrix & cõciliatrix. 600. Eius dulcedo. 236. Vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. 240. Ab ea deriuatur in nos quatuor virtutes Cardinales. 244. Bonorum operum magistra. 254. Quomodo in nobis augetur. *tur.*

cur. *ibid.* Carnis incentiua extinguit. *ibid.* Mature disponit, quod acutè intellectus inuenit. 282. Quomodo pudica & pacifica sit. 320. Non obtinetur sine puritate cordis. 332. Secundum artem continet omnia. 344

Satisfactio cur ad pœnitentiam necessaria. 32. Cur non etiam necessaria ad Baptismum. 33. Vnde vim habeat. *ibid.* Propria cuiq; non sufficit. *ibid.* Quomodo ritè fiat. *ibid.* Eius opera duobus modis exercentur. *ibid.* An ab omnibus eodem modo subeunda. 34. Vsq; ad vltimum quadrantem debita. 41

Saul à diabolo Deo permittente excitatus. 72

Scandalum fieri Christus prohibuit, aliquando verò contempsit. 387. Vtilius nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. *ibid.* Propter illud, oculus eruentus, id est, affectus propinquorum. 415. Expedi ei à quo venit, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, quomodo intelligendum. 417

Scripturæ sine actiuosa affectuū comprehensione intelligi nequeunt auctore Casiano. 571. Dicta à Deo. 600. Quomodo iis vtendū aduersus tentationes. 225. Iis tanquam excantamētis quibusdam abigitur demon. *ibid.* Regule sunt diuinorum instinctuum, non contrā. 312. Iis quæ consona sunt, vera, & à Deo sunt. 321. In iis duo consideranda. Res, & signa, siue verba. 353. In iis verba propria & translata. 410. Earum intelligentiam plurimū inuat Græcæ linguæ cognitio. *ibid.* In iis etiam aduerbia, pronomina & epitheta consideranda. 413. Earum studio maxime necessaria oratio. 414. In earum explicatione quæ præcepta ob-

seruanda. *ibid.* De iis quomodo intelligendum, literam occidere, spiritum viuificare. *ibid.* In eius verbis maxime attendenda loquentis voluntas. 416. Ad mouendum cor hominis per se apta. 418. Earum verba deliciosa ad saporem, solida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. 418. Incompositas actiones ac mores tanquam peccata damnant. 488.

Scripturarū interpretatio quadruplex. 409. Historica, tropologica, allegorica, & anagogica, quæ & qualis. *ibid.* Huius vocis (aqua) quàm varia, & multiplex. *ibid.* Huius sententiæ (Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra) quàm varia. *ibid.* Allegorica & anagogica proficientium sunt & perfectorum. *ibidem.* Historica & tropologica propriæ sunt meditantū. 410. Tropologica, ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertitur. *ibid.* Historica in Euāgeliis quomodo indaganda. 416. Tropologica duobus modis inuestigatur. *ibid.* Quando quæq; adhibenda. *ibid.* Historica cum tropologica comparatur. 417. Ab ea remouendi omnes ioci. 491

Scrupuli vnde in incipientibus oriuntur. 57. Circa confessionem periculosi. *ibid.* Iis antiqui etiam olim pulsati. 58. Duplicis generis. *ibid.* Vtiles incipientibus & quare. *ibid.* Quādo perniciosi. 59. Eorum remedia. *ibid.* Eorum causa metus extremi iudicij. *ibid.* A diabolo immittuntur quo consilio. *ibid.* In iis recurrendum ad consilium magistri spiritualis. 60. Perplexam reddunt conscientiam. *ibid.* Eorum altera causa superbia. 61. Eorum seges & materia confessiones non necessariæ. *ibid.* Sepe ab ignorantia & pusillanimitate proficiuntur. 62.

Iis maximè obnoxij pusillanimes. 63. *Iis fortiter resistendum.* 64. *Antè extinguendi quàm exoriantur.* *ibid.* *Eorum causa & effectus idem.* *ibid.* *Eorum varia genera recensentur.* 163. *Humilitate pelluntur.* 164. *Quibus regulis dignoscendi.* *ibid.* *Plerumque videntur potius quàm sint peccata.* *ibid.* *De iis consulendi spirituales medici.* 165. *Ex superbia orti qui.* *ibid.* *Eorum radix pusillanimitas.* *ibid.* *Eorum altera radix mæror & rancor.* *ibid.* *Fortiter sine mora repellendi.* 166. *Quid sint, & à dubitatione quomodo differant.* *ibidem.* *Eorum finis quis.* *ibid.* *Indicium futuræ salutis quomodo.* *ibid.* *Iis qui non affligantur.* 167. *Eorum cause efficientes.* *ibidem.* *Eorum causis quomodo occurrendum.* *ibid.* *Eorum generale remedium.* *ibid.* *Acerrimi stimuli ad excolendam animæ vineam.* *ibid.* *Dei beneficium quomodo.* *ibidem.* *Quanã ex causa oriuntur in nobis.* 168. *Periculose tentationes.* *ibid.* *Suspiciones peccatorum à diabolo generate.* 220. *Quis, & cur iis agitetur.* 156

Secessus spiritualis quibus & quando necessarius. 324. *Eius necessitas etiam ex profanis scriptoribus comprobatur.* *ibid.* *Divina consolatione redundat.* *ibidem.* *Spirituales delicia.* 325. *Comparatur monti.* *ibid.* *Commodus ad explorandam diuinam voluntatem.* *ibid.* *Eius utilitates ex D. Bernardo.* *ibid.* *In eo maximè exercenda oratio.* 326

Seneca Philosophus de virtutibus multa ignoravit. 92. *Optat Lucilio facultatem sui.* 324. *Non audiendus cum docet vt Stoicus, omnes affectiones morbos esse.* 460. *Miserum iudicat eum qui miser nunquam fuisse.* 471. *Eius prace-*

ptum, ne miser sis antetempus. 473

Sensus carnales mentem eneruant nisi refrenentur. 623. *Intelliguntur per porcos quos pavit filius prodigus.* 14. *Quomodo & quare per penitentiã cruciandi, ex S. Ambrosio.* 33. *Eorum custodia cur necessaria.* 133. *Comparantur quinq; virginibus.* *ibid.* *Eorum incuria quàm periculosa.* *ibidem.* *Porta animæ.* *ibid.* *In eorum abnegatione quantum momenti sit positum.* *ibid.* *De eis Sanctorum victoria.* 135. *Eorum abnegationis indicia.* 134. *Eorum diligentissima custodia.* 133. *Eorum tum externorum tum internorum abnegatio quàm necessaria.* 195. *Quomodo per eos diabolus in animum irreat.* 221. *Minus diligenter custodiri patet diabolo.* 222. *Quomodo eneruentur.* *ibid.* *Eorum applicatio in meditatione maximè commendatur.* 351. *Varij modi eos in meditatione applicandi.* *ibid.*

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis & egregius concionator. 311. *Italice scripsit de discernendis spiritibus.* *ibidem.*

Serapion monachus postquam peccatum suum occultum detexit, ex eius sinu flamma prodit. 11

Sermo qualis esse debeat. 127. *Quæ & quot in eo consideranda sint.* *ibidem.* *Vtilis quis, & eius indicia.* 128. *In eo quanta cautio adhibenda.* 315. *Pro qualitate audientium formandus.* 334. *Decoro maximè consentaneus, & ab omni invidia remotus quis.* 446. *In eo quæ modestia adhibenda.* 490

Simeon Stilites in columna pedibus innixus vitam egit. 121

Simplex Latinis dicitur homo candidus. 555

didus. 442. Non est in eo dolus siue cor duplex. *ibid.* A Christo verè Israëlita dicitur. & cur. *ibid.*

Simplicitas quomodo differat à veritate. 442. Eius contraria vitia quæ. *ibid.* Puritas cordis & sinceritas appellatur. *ibid.* Apud hypocritas in crimine est. 445. A sapientibus huius mundi fatuitas creditur. *ibid.* Iustorum qualis. *ibid.* Eius est res non amplificare verbis. 446

Simulatio veritati contraria. 442. Deo & hominibus detestabilis. 443. Etiam venialis Christiano homine indigna. *ibid.* Quantum ab ea abhorruerit Eleazarus nonagenarius. *ibi.* Eius artificio instructus egregiè mundus. 445

Sobrietas quid. 477. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Sobria ebrietas quæ. 480. Eius indicia. *ibid.*

Spes aternæ vitæ consistit in charitate adoptionis, veritate promissionis, & potestate redditionis. 598. Eius dilata & affligentis descriptio ex D. Bernardo. 612. Vnde vim suam sumat, & quo nitatur fundamento. 618. Gradus est ad charitatem. 521. Eius excitamenta. 619. Amorem comitatur vel anteit. 29. Eius vis & efficacia. *ibid.* In ea singulariter constitutus quis sit. *ibid.* In tentatione presidium. 73. De diuina prouidentia quanta. 163. Incitamentum & solatium certaminis. 190. Quomodo alatur & augeatur. 226. Deum querit. 250. Virtus Theologica. 264. Quomodo distinguatur à fide. *ibid.* Eius præcipua laus. *ibidem.* Si qua beatitudo in hac vita esse potest, ea est. *ibid.* Eam non agnouerunt antiqui Philosophi. *ibid.* Duplex est, in-

formis & formata. 265. Eius gradus. *ibidem.* Eius primum actum quæ antecedant. 266. Quibus adminiculis ad eam excitandum opus sit. *ibid.* Eius actiones variæ. *ibid.* Quomodo conseruanda. *ibidem.* Eius fortitudo comparatur galeæ & anchoræ. 267. In tribus consistit. *ibidem.* Comparatur funiculo triplici. *ibidem.* Eius alacritas quàm dulcis & efficax. *ibid.* Maxime iuuat proficientem ad perseuerandum. *ibid.* Laborantibus & defatigatis vnicum solatium. 474

Spiritus diuinus à sanctis Patribus appellatur inspiratio & visitatio. 294. Est locutio Dei interna cum affectione. *ibid.* Eius internoscendi regulæ. *ibidem.* Eius præsentia signa & effectus. 295. Quomodo nobis præsentibus transeat. *ibid.* Præteriens teneri vult, abiens reuocari. *ibid.* Quomodo reuocetur. *ibidem.* Eius duplex visitatio, quia duplex animorum preparatio. 296. Proprium illius est consolari, terrere autem per accidens. 297. Quæ signa illum antecedant. *ibid.* Eius præsentia signa ex D. Bernardo. 298. Quomodo differat ab Angelico. *ibid.* Omnibus votis expetendus. *ibidem.* Clandestinus & furtiuus aduenit. *ibid.* Verecundus amator. *ibid.* Quomodo retinendus. *ibid.* Eius indicium quod. 312. Eius effectus. *ibid.*

Spiritus sanctus nonnullos intrinsecus tantum docet. 3. Eius dona non nisi hominibus sanctis Deique amicis dari. 571. Eius dona legibus non constringi. 3. De eius præsentia quis ferat testimonium. *ibid.* Eius gratiæ quæ sint signa propria. *ibidem.* Ab eo dirigimur in viam veritatis. 4. Eius suauitas. 19. Per eum quid nobis

nobis donatum sit. 31. Quos & quomodo irradiet. 53. In eum blasphemiam quæ. 100. Contristatur verbis otiosis. 127. Loquitur in prædicatoribus. 128. Est in astu temperies. 190. Eius charismata fluminibus aquæ viuæ comparantur. *ibid.* Eius visitatio centuplum Euangelicum. 232. Quanto nostro malo eius instinctum non sequamur. 249. Eius dona semper charitatem comitantur. 252. Eius dona non constriunguntur legibus. 253. Eius dona quomodo à virtutibus & beatitudinibus distinguantur. 255. Eius fructus alacritas in fide. 264. Eius donum consilium quale. 278. Eius consilij regula quæ. *ibidem.* Eius donis quomodo iuuetur proficiens. 282. Vnicus & multiplex quomodo. 296. Quales homines eligat ad res magnas. 311. Cur in die Pentecostes cum sonitu aduenerit. 320. Eius præsentia signa quæ. *ibid.* Libenter se adiungit humilibus. 322. Eius fructus gaudium quale. 381. Est ineffabilis quadam Patris Filiiquæ communio. 392. Quæ & quæta ei tribuat Christus. 393. Eius dona septem. 476

Superbia maxime repugnat perfectioni. 528. Sine ea nec desideratur nec queritur honor. *ibid.* Ea etiam perfecti deicctis omnibus vitiis pulsari possunt. 622. Nulla tentatio perfectis facilius imminet. *ibidem.* Ex rectè factis oritur. *ibid.* Virtutum & ipsius etiam charitatis amula est. *ibid.* Ei medetur Deus infirmitatibus mentis & corporis. *ibid.* Ex ea nascitur curiositas. *ibid.* Ex ea item promanat inanis fiducia. 623. Triplex eius genus. *ibid.* Quomodo detumescat & extinguatur. 18. Etiam rectè factis

insidias struit. 81. Occulta quæ. 151. Eius graphica descriptio. *ibid.* Eius origo. 152. Languentem reddit feruorem spiritus. 156. Causa scrupulorum. 167. Curatur humilitate. *ibid.* Vltimus & primus eius morbus. 170. Sauiissima bestia. *ibid.* Est amor propriæ excellentiæ. *ibid.* Regina vitiorum. *ibidem.* Omnibus virtutibus contraria. 171. Radix omnium vitiorum. *ibid.* Generalis ac pestifer morbus ac tyrannus. *ibid.* Aliter præpositos tentat, aliter subditos. *ibid.* Eius descriptio ex D. Gregorio. *ibid.* Eius quatuor species. 172. Eius aliæ tres species. *ibid.* Eius effectus. *ibid.* Eius duces siue soboles septem principalia vitia. *ibid.* Dupliciter considerari potest. *ibid.* Mater omnium vitiorum. *ibid.* Ex ea nascuntur hæreses. *ibid.* Eius remedia. *ibid.* Peccatum Luciferi. *ibid.* Eius diuinitus punitæ exempla ex Scripturis. *ibid.* Deum singulariter habet contrarium. *ibid.* Signum est reprobationis. *ibid.* Eius curationis indicium. 173. Est foris videri velle quod non est. *ibidem.* Gignit obstinationem propriæ voluntatis. 198. Vnde vult eminare, inde deprimitur. 200. Caput auaritiæ. *ibid.* Luciferi quanta. 205. Omnibus donis diuinis inimicissima. 237. Causa desolationis animæ. *ibid.* Causa subtracta gratiæ. 238. Dominatur vel rationi vel voluntati. 321. Causa omnium malorum. 493

T.

Temperantia quid, eiusque munus. 474. Eius gradus & incitamenta. *ibid.* Admirabiles eius fructus. 475. Mentem ab omni vitiorum tempestate defendit,

dit, inquit S. Prosper. *ibid.* Comparatur circumfisioni à D. Hieronymo. 476. Voluptatis iugulum quasi gladio petit. *ibidem.* Aliis virtutibus iuncta. *ibid.* Eius pulchritudo qualis. 477. Est ornatus vite, cui maxime decorum & honestum inest. *ibidem.* Eius indicia tum externa tum interna. *ibid.* Passionum restinguit ardorem. *ibid.* Eius partes, abstinentia & sobrietas. *ibid.* Omnia quæ nos moderatos ac sobrios faciunt, libenter obseruat. 491

Tempus quàm pretiosum. 127. Quare nobis à Deo concessum. *ibid.* Eius diurnitas aduersarius noster. 472

Tentatio renunciantium. 528. Eius remedium ex D. Gregorio. *ibid.* Sape nobis expedit. 536. Est aliquando consolatione potior. *ibidem.* Permittitur interdum à Deo grauior, & quare. 537. Quæ per timorem nocturnum in Psalmis significetur. 69. Spinis & tribulis vvas & ficus ferentibus comparata. *ibid.* Maximus eius fructus. 71. Via est Sanctorum. *ibid.* Exploratio est amicitia cum Deo inite. *ibid.* Eius semina in nobis sunt, & quando se prodant. *ibid.* Spinis cardui comparatur. 72. A Deo temperata erudit nos. 73. Ad probandum non ad seducendum, quæ. *ibid.* Quæ redimat inferni cruciatus. *ibid.* Suauis pondus, sarcina salutari. 74. Chamo & freno comparatur. *ibid.* Non est causa lapsus & ruina. 76. Sine ea nemo viuit. 77. Humana apud Apostolum quæ dicatur. 111. Comparatur hyemi. 155. Eius effectus. 161. Comparatur spinis. *ibidem.* Eius stimulantom minus pauendi quanto magis assueti. *ibi.* Pusillanimitatis quæ & quàm vitilis. 164. Ea pulsante marcescunt ossa.

ibid. Comparatur laqueis. 186. Sine ea non potest esse vita nostra. 204. Sine ea nullus profectus noster. *ibidem.* Quanti estimata à Christo. *ibid.* Cur à Christo admissa. *ibid.* Ea carere, non est semper virtutis indicium, sed plerunque teporis & ignauia. 209. Aquiloni comparatur quæ & quare. 211. Facit ne superbiamus. 235. Comparatur damonio meridiano, quæ & quare. 300. Fraudulenta, quæ diabolus vititur aduersus homines pios. *ibidem.* Grauis & periculosa quæ. 422

Tentationes etiam perfectis accidunt ad vtilitatem maioremq; perfectionem illorum. 621. Incipientium quæ. 55. Eas Deus quomodo moderetur. *ibid.* Earum fontes qui. 72. Earum principia periculosiora. *ibid.* Earum cause vniuersaliores quatuor. *ibid.* Eas cur Deum permittat. *ibid.* Earum vtilitates. *ibid.* A Deo mirabiliter dispensantur. 77. Pauci nunc sunt qui grauissimis vrgeantur, & quare. 212. Voluptuaria quæ, & quotuplices. 224. De predestinatione quomodo depellende. 225. Faciunt nos fortiores. 227. In iis ad Deum, vt pueri ad matrem, confugiamus. *ibidem.* Earum impetus quomodo retardandus. 230. Ad eas animus quomodo preparandus. *ibidem.* Earum victoria in quo potissimum consistat. 233. Earum septem genera. 300. Comparantur timori nocturno & sagittæ volanti. *ibidem.* Earum varij effectus. 301. Earum ordo naturalis quæ. 403

Trepiditas quomodo differat ab accidia vel à torpore. 149. Eâ capitaliorem hostem non habet proficiens. *ibid.* Duplex est. *ibid.* Comparatur somno. *ibid.*

Penuria spiritus, macies & sterilitas anima. ibid. Eius proprietates. ibid. Eius graphica descriptio ex D. Bernardo. 150. Eius origo. 152. Eius indicia. ibid. Maligniosa. 154. Eius remedia. 154. Eius pericula. ibid. Comparatur gurgiti. 155. Quæ semel absorbit, retinet semper. ibid. Eius status periculosissimus. 156. Perniciosa abicienda. ibid. Deo vomitum prouocat. ibid. Molestissima, inferno proxima & umbra mortis. ibid. Languentem & sopitum reddit feruorem spiritus. 156. Quædam est frigiditas. ibi. Comparatur austro. ibi. Eius descriptio ex D. Bernar. alia. 157. Eius remedia. 159. Vnde oritur. 159. De ea exempla Scripture. 160. Omnibus displicet. ibid. Eius præcipua & propria causa inanis gloria. 175. Eam fouet propria voluntas. 198. Quorundã quantã. 212. Causa auaritia. 139

Theodorus monachus lapsus S. Chrysofostomo hortatore, sanitati & monastica exercitationi restitutus. 289. Scriptura sacra peritus, Orator & Philosophus. ibid. Veterum exemplis instructus, & varie lectionis. 290. In matrimonio contrahendo occupatus. ibid. Nuptiis abdicatis ad religiosã vitã regressus. ibi. Eius lapsus comparatur morsui serpētis. ibid. Admirabilem signa virtutũ initio sue conuersionis ediderat. 290. Comparatur leoni leui vulnere efferato. ibid. Comparatur mercatori à piratis spoliato. ibid. Magnam in eloquentia studiis laudem consecutus. ibid. Clausuram petiit in quo religiosè & sanctè vixit. 291. Tandem Mopsuestia in Cilicia Episcopus creatus. ibid.

Theonas Abbas exhortatione sua mouit Serapionem vt occultum suum pecca-

tum detegeret.

Timor gradus est ad charitatem. 321. Brachium est quo Deum anima stringit & amplectitur. 581. Eius gradus excellentior, quem amoris generat magnitudo. 624. Comparatur camino. 69. Nocturnus in Psalmis quis. ibid. Quomodo excutiendus. ibid. Seruilis quis fit. 88. Maximè efficax ad acquirendam & retinendam gratiam Dei. 238. Triplex. ibid. Nocturnus quis. 314. Acrius pugnat contra rationem quàm voluptas. 457. Eo vir fortis an & quomodo vtatur. 460. Quibus rationibus pellendus. 473. Infirmi & imbecillis animi est. ibid.

Timor Dei principium nostræ salutis. 534. Parit compunctionem salutarem. ibid. Filiorum Dei proprius. 589. Contemplationi & amoris diuino intermedium. ibid. Quibus cogitationibus fouetur. 18. Eius fons quis. 25. Eius ortus & incrementa. 25. Comparatur freno. ibid. A Deo per fidem docetur. ibid. Triplex est. ibid. Seruilis qualis, & vnde excutitur. 26. Regem David extimulauit. 50. Indicium humilitatis. 173. Sine pietate nullus est. 282

Tobias perfectus vir fuit. 531. Eleemosyna corporali & spiritali maximè insignis. ibid. Externis virtutum actionibus ad perfectionem conscendit. ibid. Eius bona opera commendauit Angelus Raphael. 34

Trinitatis mysterium in Euangelio continetur. 391. Sacramentum Euangelicũ à S. Hilario appellatur. ibid. Prompta & explicata fide credendum. ibid. A Christo manifestatũ. 392. Est sacramentum cæleste, quia in cælis nobis aperientum. ibid. Sacramentum paternũ, item

Natiuitatis & exitionis à S. Hilario dicitur. *ibid.* Quaratione à Christo traditum. 393

V.

Verba otiosa gula soboles. 125. Fons omnium lingua malorū. *ibid.* Quæ talia sint & dicantur à sanctis Patribus. *ibid.* Quomodo differant à criminosis. *ibid.* Eorum effectus. 126. Duplex eorum peccatum. *ibid.* Quàm periculosa. *ibid.* Quot ex iis mala proueniant. 126. Contristant Spiritum sanctum. *ibid.*

Verbum Dei cum desiderio audiatur. 607. Quantum in eius auditione momentum sit. *ibid.* Plurimum valet ad conuersionem peccatorum. 21. Non est inani sermone eleuandum. 127. Eo quomodo vtendum aduersus tentationes. 225. Quomodo ei aditus vel ianua aperiatur. 275. Quomodo viuum sit. 306. Comparatur cum verbis secularibus. *ibid.* Figuris communibus & vstitatis abundat. 371. A D. Petro lumen admirabile nominatur. 379. Quomodo tractandum. 384. Eius meditatio quomodo nobis reddenda familiaris. 408. Nitet quidem in cortice, sed dulcius est in medulla. *ibid.* Nux est frangenda, vt nucleus fructus spiritualis eruatur. *ibid.* Animi aures ab affectionibus inanibus liberat requirit. 475

Veritas luci comparatur. 285. Oculis capree comparatur. 298. Amara est sine condimento gratiæ. *ibid.* Ei nihil absconditum. *ibid.* Absq; ea insolens deuotio. *ibid.* Fortissimè desideratur ab anima. 396. Eius definitio. 442. Idem est cum simplicitate. *ibid.* Eius contraria vitia qua. *ibid.* Affinis ei humana

fides. *ibid.* Puritas cordis & sinceritas appellatur. *ibid.* Eius gradus & incitamenta. 443. Ita Deo placet, vt ab ea denominetur. *ibid.* Quando pro ea mors subeunda sit. 444. Ex ea nascitur voluptas spiritualis. 446. Amica sancti. *ibi.* Eius indicium, facile aliis credere. *ibi.* Eius cupidi, vanitatis non conscij. 466
Victorinus monachus pœnitentiam mirabilem egit. 53. Furtiuas orationes quæsiuit. *ibid.* Lux super eum cœlitus emissa cum voce: Dimissum est peccatum tuum. *ibid.*

Virginitas commendatur. 525. Templum est purissimum. *ibid.* Offert se holocaustum Domino. *ibid.* Grandis fides est grandiq; virtutis. *ibid.* Eius votum commendatur. 525. Eius votum emissum à B. Virgine, testibus sanctis Patribus. *ibid.* Quomodo seruanda. 133. Quomodo corrumpatur. *ibid.* A Christo sua. 133. Eius auctor, commendator, & singulare exemplum Christus. *ibid.* Eius votum quam Deo gratum. 385. Eius definitio ex D. Augustino. 481. Ad eius propositum incitamenta. 482. Eius præstantia. *ibid.* Plurimi vitam propriam ei postposuerunt. *ibid.* Genere immortalitati præposita, etiam à regibus, & Imperatoribus. *ibid.* Martyrio comparatur à sanctis Patribus. 483. Martyres facit, quomodo. *ibid.* Est longum diuturnumq; martyrium. *ibid.* Holocausto comparatur. *ibid.* Eius premium singulare in cœlis. *ibid.* Eius laudes ex D. Hieronymo. *ibid.* Comparatur cum humilitate. 494

Visiones aliquando fieri possunt per imagines. 579. Aliquando accidunt hominibus à sensibus simulachriq; corpo-

reis penitus abstractis. *ibid.* Earū tria genera. *ibid.* Quid circa illas maximè cauendū. 222. Quando à Deo vel diabolo proficiantur, varia indicia. 315. Eas precedere solet horrores quidā & exanimations. 319. Quomodo probande an ex Deo sint. 321. Earum testes Moyſes & Helias, Lex & Prophetæ. 322. In iis duplex cautela adhibēda. 322. Quinque modis diiudicantur instar monete aureæ. *ibid.* Antequam appareant, timor pelli solet. 397

Voluntas propria Deo aduersa. 525. Eius victoria ad perfectionis culmen ascendit. *ibid.* Necessariū est refrenanda. *ibid.* Coercetur obedientia. *ibid.* In obediente nulla est. 527. Eius mortificatio salutaris. 534. In vnus Dei voluntatis deditioem redigenda. 535. Eius regenda dux Deus. *ibid.* Quibus modis à Deo dirigatur ad perfectionem. *ibid.* Afflictione ad Deum trahitur potius quàm consolatione. *ibid.* Quicquid ex ea fit, alienum est à cultu pietatis, teste D. Basilio. 120. Eius descriptio ex D. Bernardo. 196. Eius remedium oportunissimum. *ibid.* Eius abnegatio mirabilis. *ibid.* Contra seipsam insurgit, cum seipsam abnegat. *ibid.* Eius status qualis. 197. Deum proprio furore impugnat. *ibid.* Mundus vniuersus ei non sufficit. *ibid.* Deum, quantum in ipsa est, perimit. *ibid.* Si cesset, infernus non erit. *ibid.* In seruitutem diaboli nos denud sola abducit. *ibid.* Sola diabolū intra nos admittit. *ibid.* Diuinam voluntatem ad suam deflectere conatur. 197. Cor prauū in Scripturis appellatur. *ibid.* Eius soboles peruicacia & contumacia. *ibid.* Etiā in religiosis aliquando reperitur. *ibid.*

Cor durum appellatur. *ibid.* Graphice describitur. *ibid.* Maxima abnegatione indiget. 198. Omnium scelerum mater & sentina. *ibid.* Fouet tepiditatem, gignit desperationem, creat apostasiam. *ibid.* Christi exemplo abneganda. *ibid.* Seminarium est & fons omnium perturbationum. 317. Eius indicium, facile de aliis obloqui. *ibid.* Nihil ea maius homo Deo dare potest. 431. Per obedientiam mactatur. 431. Quantum bonum sit. 434

Voluptates corporis etiam legitime hominem de arce mentis deiiciunt. 525. Refrenandæ sunt etiam legitime siue nuptiales. *ibid.* Escarum presentium quomodo refrenandæ. 118. Earum incendia vinum & adoleſcētia. 132. Quid earum nomine intelligatur. 223. Per eas insinuat se diabolus. *ibid.* Ex anima eliciuntur dupliciter. *ibid.* Vitia comitantur, vnaquæq; suum. 223. Quomodo refrenandæ. 280. Suae quemque trahunt. 396. Omnium maxima quæ sit. 446. Mala quæ, & quæ bona impediāt. 474. Nihil iis detestabilius, etiam ethnicis auctoribus. *ibid.* Omne animi lumen extinguunt. *ibid.* Earum natura & vanitas. *ibid.* Fessas eas pœnitentiæq; plenas animis nostris natura subiecit, inquit Aristoteles. 475. Blādissima Domina. *ibid.* Indigna Christiano homine. *ibid.* Earum tyrannis. 476. Velut immanes belluæ. *ibid.* Earum impetus quibus armis sustinendi & frangendi. *ibid.* Quos morbos generent. 479. Eas vicisse, maxima voluptas est. 483

Votum paupertatis fecerunt Apostoli teste diuo Augustino, & plerique ex primis illis Apostolorum discipulis. 523.

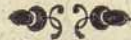
INDEX RERVM.

Votum castitatis vouit B. Virgo testibus sanctis Patribus. 525. *Votum Obedientie* ex S. Augustino & S. Basilio. *ibid.* Non recipiendi Ecclesiasticas dignitates nisi ex obedientia, an sit licitum. 530
Vilhelmus de Vrimarya librum scripsit de instinctibus. 302

Z.

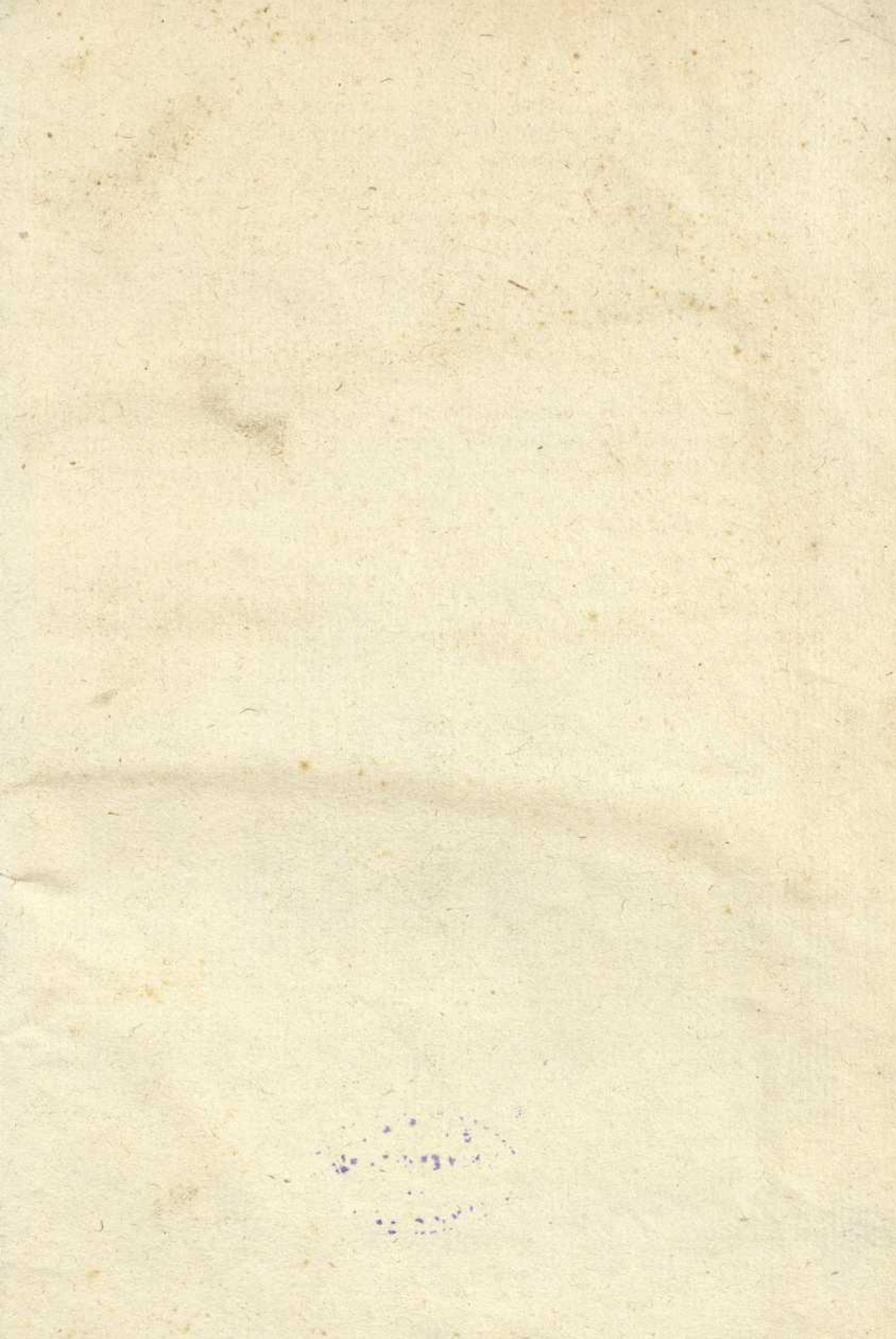
Zacharias Prophet a quomodo describat peccatum. 23
Zacheus exemplum poenitentium, peccata contrariis factis compensauit. 42. Ei se vltro hospitem obrulit Christus, & quare. 375
Zelus animarum vnde. 590. Perutivus Ecclesie Deoq; gratissimus. *ibid.* Discretione regendus *ibid.* Indicium est cha-

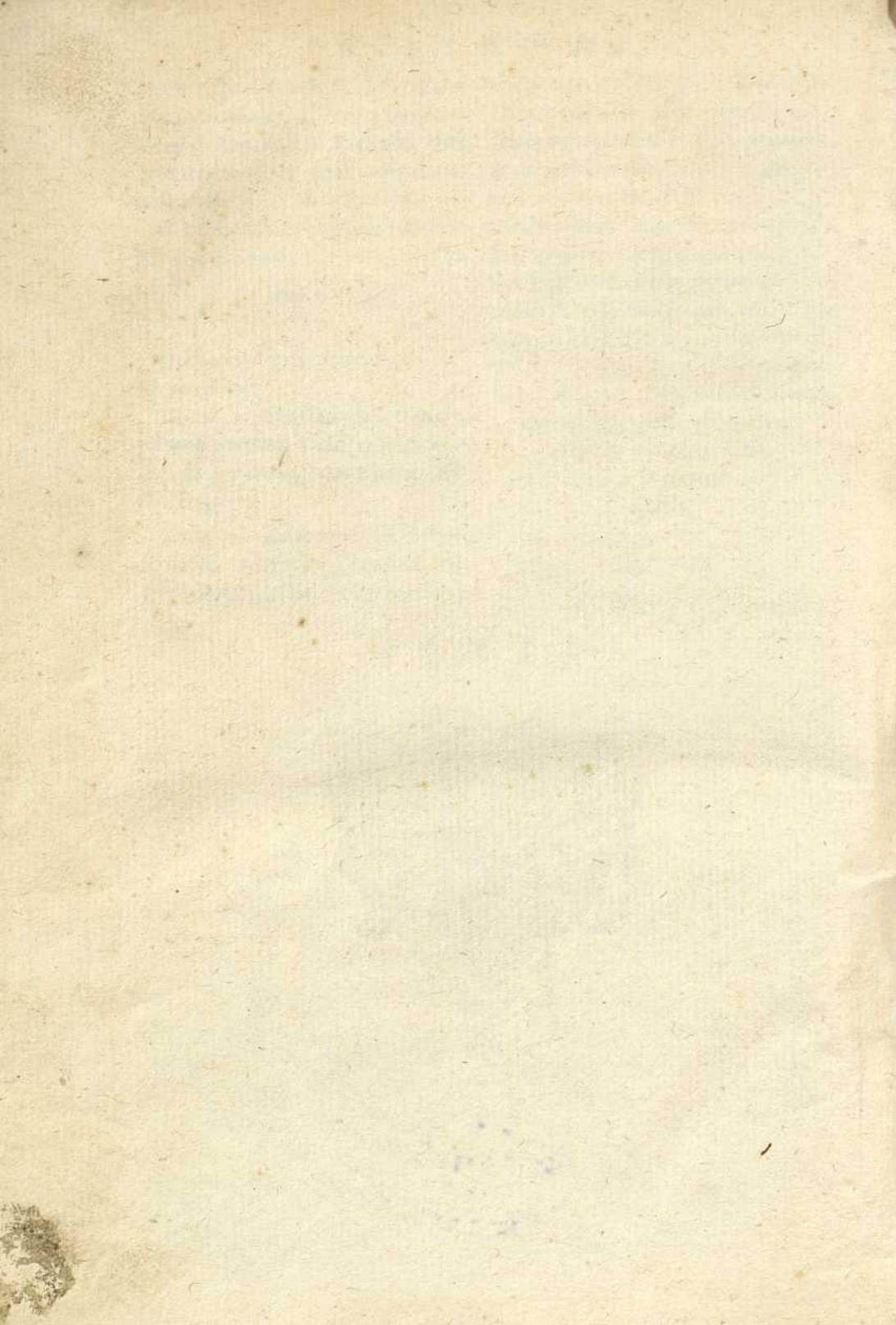
ritatis. 273. Effectus est charitatis. *ibid.* Duplex est. *ibid.* Eo maxime flagrare debet proficiens. *ibid.* Nihil ita gratum & cura est Deo. *ibid.* Propria nostra salutis argumentum est & occasio. 273. Christi exemplo in nobis excitandus. *ibid.* Omnibus aliis vita curis anteferendus. *ibid.* Nullum tam gratum Deo sacrificium. *ibid.* Eius gradus. 274. Eius actiones. *ibid.* Absque scientia plerumq; perniciosus. 275. Quo est ille feruidior ac vehementior, eo vigilantiori scientia opus est. *ibid.* Eius fortitudo & constantia qualis. *ibidem.*
 Quid sit eo comedi. *ibid.*

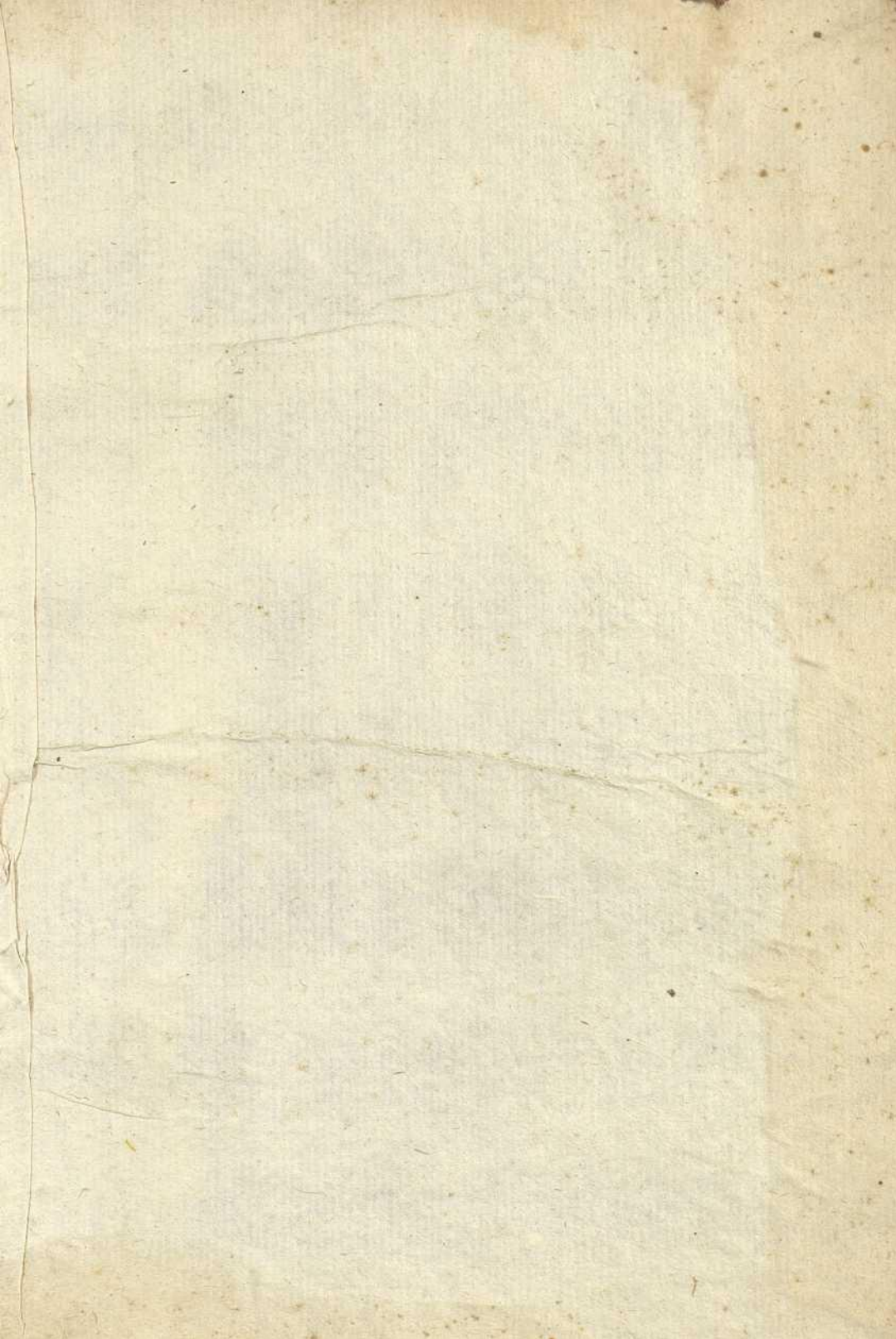

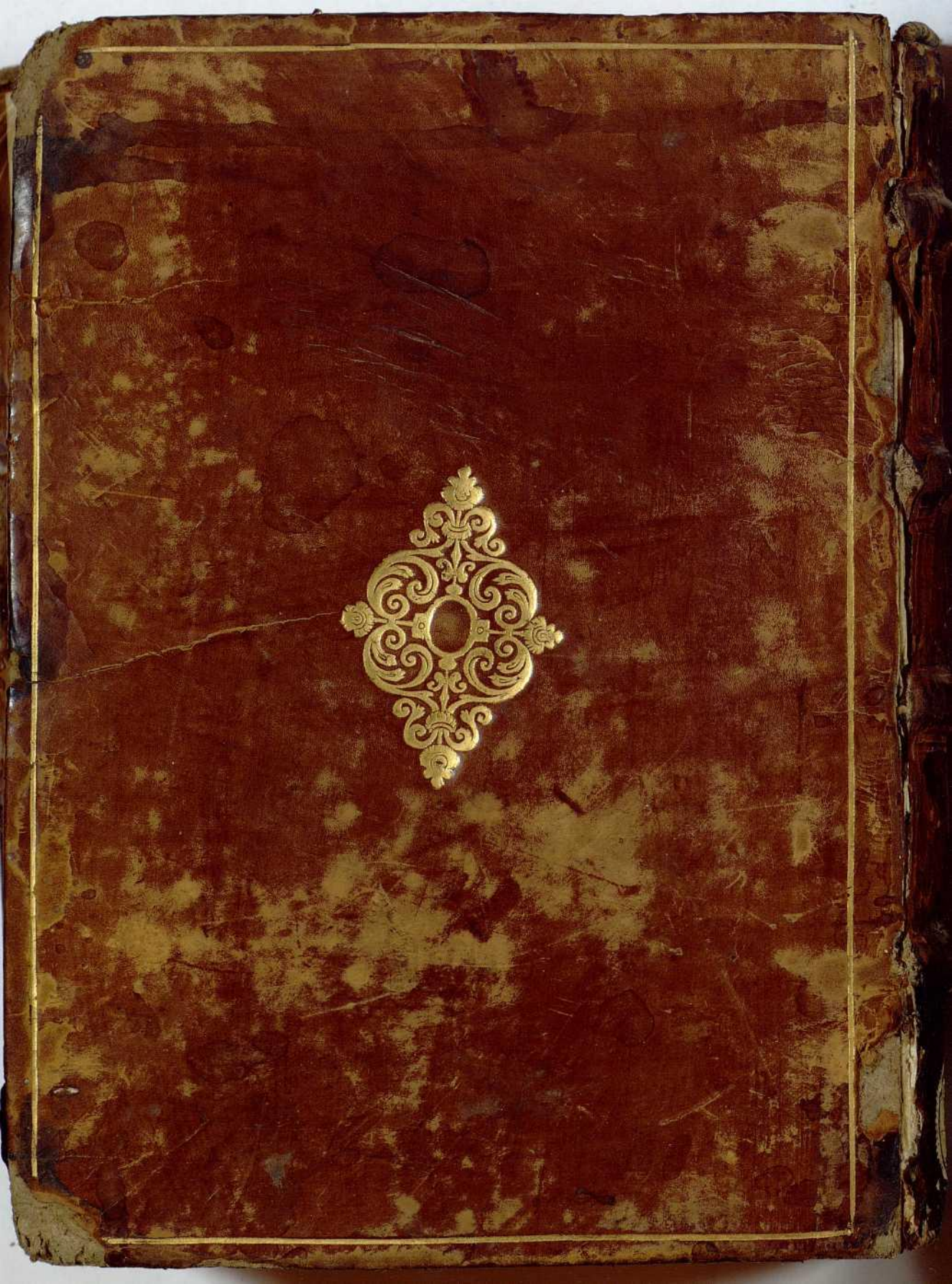
F I N I S.

ROSIIGNOL
DE
PERFECT

